STATE LIBRARY OF PENNSYLVANIA
3 0144 00376278 8

SR
CLASS 876.2 BOOK P714.2

VOLUME 2

PENNSYLVANIA
STATE LIBRARY

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ LIBRI XXXVII.

EX EDITIONE GABRIELIS BROTIER

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS

ACCURATE RECENSITI.

VOLUMEN SECUNDUM.

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1826.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
This project is made possible by a grant from the Institute of Museum and Library Services as administered by the Pennsylvania Department of Education through the Office of Commonwealth Libraries

https://archive.org/details/vol2cpliniisecun00plin

ullum aliud incommodum vixit. In Catilinanis[2 d] prodigiis Pompeiano ex municipio M. Herennius decurio sereno die[e] fulmine ictus est.

LIII. (LII.) Tuscorum[a] literæ novem Deos emittere fulmina existimant, eaque esse undecim generum: Jovem enim trina[b] jaculari. Romani duo tantum ex iis servavere:[1] diurna[c] attribuentes Jovi, nocturna Summano: rariora sane eadem de causa frigidioris cœli. Etruria erumpere terra[2] quoque arbitratur, quæ infera appellat,[3] brumali tempore facta, sæva maxime et execrabilia: cum sint omnia, quæ terrena existimant, non illa generalia, nec a sideribus venientia, sed ex proxima atque turbidiore natura. Argumentum evidens, quod[4] omnia a superiore cœlo decidentia obliquos habent ictus:[5] hæc autem quæ vocant[6] terrena, rectos. Sed quia ex propiore materia cadunt, ideo creduntur e terra exire, quoniam ex repulsu[7] nulla

tilinianis; alii vett. *Catilianis.* Vid. Not. Var.

CAP. LIII. 1 Ita codd. Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *servare* edd. vett. ante Harduin.—2 Cod. Dalec. *erumpere e terra.*—3 In eodem codice, *appellantur,* et paulo post, *existimantur.*—4 *Argumentum evidens quod,* omisso *est,* codd. Chiffl. et Dalec.—5 Ita Chiffl. codd. Harduini, et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *habeant ictus* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Frankf. Leyd. Elz. et Gronov.—6 Sic etiam Chiffl. et edd. recentt. post Harduin. alii, *vocantur.*—7 Chiffl. *ex percussu;* et mox idem codex et cod. Dalec. cum edd. recentt.

NOTÆ

[d] *In Catilinanis*] Vide Notas et Emend. num. 49.

[e] *Sereno die*] Id eatenus solum credi vult Gassendus in lib. x. Laërtii, p. 1014. si, reliquo cœlo sereno, credatur simul fuisse nubes ad quandam finitoris seu horizontis partem, e qua fulminaverit, aut tonuerit: vel, toto cœlo alioqui puro, factam e terra eruptionem esse cum igne, nec sine fragore.

[a] *Tuscorum*] His summam fuisse persequendorum fulminum scientiam, ait Seneca Natur. Quæst. II. 32. p. 854. Totam eorum doctrinam de fulminum scientia, et de divinatione per fulmina, prolixe describit idem, cap. 33. et sequentibus. Attigit etiam Cicero de Divin. lib. I. p. 194. Etruscorum libros Rituales; præter Tullium, laudat et Censorinus de Die Natali, cap. 11. p. 69.

[b] *Jovem enim trina*] Harum nos ineptiarum piget: quas si quis fusius tractatas requirit, in Senecam adeat loc. cit. cap. 41. p. 856.

[c] *Diurna*] Hæc totidem verbis de Jove et Summano Festus in fragm. p. 37. et S. August. de Civit. Dei, IV. 23. Summanus est Deus summus Manium, idem Orcus et Pluto dictus.

78771

vestigia edunt, cum sit illa ratio non inferi ictus,[8 d] sed adversi. A Saturni ea sidere proficisci subtilius ista consectati putant: sicut cremantia, a Martis. Qualiter, cum Volsinii[e] oppidum Tuscorum opulentissimum[9] totum concrematum est fulmine. Vocant et familiaria[f] in totam vitam fatidica, quæ prima fiunt familiam suam cuique indepto. Ceterum existimant non ultra decem[g] annos portendere privata, præterquam aut matrimonio[10] primo facta, aut natali die: publica non ultra tricesimum annum, præterquam in deductione[h] oppidorum.[a]

LIV. (LIII.) Extat Annalium memoria, sacris quibusdam, et precationibus, vel cogi fulmina, vel impetrari. Vetus fama Etruriæ est, impetratum,[a] Volsinios[b] urbem agris depopulatis[1] subeunte monstro, quod vocavere Voltam. Evocatum et a Porsena suo rege. Et ante eum a Numa[c] sæpius hoc factitatum, in primo Annalium suorum tradit L.

[a] *Cum in oppida coloniæ deducuntur.*

post Harduin. *edunt;* edd. vero vett. *edant.*—8 Ita Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *inferni ictus* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov.—9 Cod. Dalec. *opulentum.*—10 Cod. Dalec. *aut patrimonio.*

CAP. LIV. 1 Chiffl. et vet. Dalec. *Volsiniis et urbe et agris depopulatis.*—

NOTÆ

[d] *Non inferi ictus*] Ita Mss. omnes. Alias, *inferni.*

[e] *Cum Volsinii*] Tertull. ad Nation. I. 9. p. 46. 'Cum Vulsinios de cœlo perfudit ignis.'

[f] *Vocant et familiaria*] Perpetua appellantur a Seneca Natur. Quæst. II. 47. p. 857. 'Hæc sunt fulmina,' inquit, 'quæ prima accepto patrimonio, in novo hominis, aut urbis statu fiunt.'

[g] *Non ultra decem*] Hæc quoque Seneca loc. cap. 48.

[h] *In deductione*] Novum urbis statum Seneca appellavit, loc. cit. cap. 47.

[a] *Impetratum*] Sic Mss. omnes: non *impetritum:* etsi *impetritum* in formulis scio Augurum usurpari, pro *impetratum.* De hac voce dicemus XXVIII. 3.

[b] *Volsinios*] Hodie *Bolsena,* unde et lacui cognomen, *Lago di Bolsena,* in Ducatu Castrensi, in Etruria.

[c] *A Numa*] Recitat Arnobius statim initio libri V. p. 154. ex libro secundo Valerii Antiatis, quo pacto artem Jovis, hoc est, fulminis, eliciendi edoctus Numa fuerit. Videndus ea de re Plutarchus in Numa. Jovi Elicio aram in Aventino dicatam narrat Livius lib. I. p. 8. ad eliciendа fulmina.

Piso gravis auctor: quod imitatum parum rite Tullum Hostilium ictum fulmine.[d] Lucosque et aras et sacra habemus: interque Statores,[2 e] ac Tonantes, et Feretrios,[f] Elicium quoque[g] accepimus Jovem. Varia in hoc vitæ sententia, et pro cujusque animo. Imperari naturæ[h] audacis est credere; nec minus hebetis, beneficiis[3] abrogare vires:[a] quando in fulgurum quoque interpretatione eo profecit scientia, ut ventura alia finito die præcinat: et an peremtura[i] sint fatum,[b]

[a] *Precationum vi abrogare fulminibus vires, quæ summi beneficii loco haberi par est.*

[b] *Ut alia fulgura certo die ventura præcinat: simulque significet an mutatura sint fatum, &c.*

2 Vet. Dalec. *inter quæ statores;* alii, *inter quæstores.* Mox, codd. Dalec. et Chiffl. *ac Tonantes.*—3 *Imperari naturæ audaci, est credere, nec minus avitis beneficiis* Chiffl. *Imperare naturæ sacræ audavis* vet. Dalec. et vet. exempl.

NOTÆ

[d] *Ictum fulmine*] De hoc rursum XXVIII. 4. Vide quæ ibi dicturi sumus.

[e] *Interque Statores*] 'Inter Jovis, hoc est, Naturæ, fulmina edentis nomina, cujusmodi sunt Jovis Statoris, hoc est, Naturæ fulmen parturientis, supra caput astans et imminens, ac veluti minans; propterea que faciens homines attonitos: alterumque deinde Jovis Tonantis; tertiumque Feretrii, quo significatur Natura fulmen emittens, quod interimit, deducitque ad feretrum, vel sepulcrum: Elicium quoque, inquit, a majoribus accepimus Jovem appellatum; hoc est, Naturam fulmen emittentem sacris et precationibus elicitum. Hic manifestum est, a Plinio Jovis, hoc est, Naturæ, fulminantis tria nomina eo ordine appellari, quo illius effectus percipi solent. In nummis tamen Gordiani Pii Felicis et Gallieni, in quibus scribitur, JOVIS STATOR, cave aut 'Jovis' in recto casu ibi dici pro 'Jupiter,' aut 'Jovem Statorem' pingi: quamvis stans dextra hastam, fulmen sinistra tenet. Sententia est. 'IOVE Imperii Servatore STAT ORIENS.' Eam ob rem in nummis Gordiani aliis, ORIENS AVgusti legitur: in nummis Gallieni, RESTITUTOR ORIENTIS. Ubi Jupiter Stator intelligi debet, in nummis scribitur, IOVI STATORI.' *Ed. sec.*

[f] *Et Feretrios*] Dictum significat a feriendo Feretrium. Et ita sane Plutarchus in Romulo p. 27. Ἀνάθημα Φερετρίου Διὸς ἐπωνομάσθη· τὸ γὰρ πλῆξαι, φερῖρε Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Alias hujusce vocis originationes vide apud Lilium Gyrald. Histor. Deor. Syntagm. II. p. 79.

[g] *Elicium quoque*] Ab eliciendo, seu quod precationibus cœlo evocaretur, id nomen traxit. Ovid. Fast. III. 327. 'Eliciunt cœlo te, Jupiter: unde minores Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.'

[h] *Imperari naturæ*] Sacris et precationibus, quibus cogi creduntur fulmina, vel impetrari.

[i] *Peremtura*] Mutatura. Ita Seneca, cap. 35. quem consule.

aut apertura[j] potius alia fata quæ lateant, innumerabilibus in utroque publicis privatisque experimentis. Quamobrem sint ista, ut rerum naturæ libuit, aliis certa, aliis dubia,[4] aliis probata, aliis damnanda: nos cetera, quæ sunt in his memorabilia, non omittemus.

LV. (LIV.) Fulgetrum prius cerni, quam tonitrum audiri, cum simul fiant, certum est. Nec mirum: quoniam lux sonitu velocior. Ictum autem et sonitum congruere, ita modulante natura: sed sonitum profecti esse fulminis, non illati.[a] Etiamnum spiritum[b] ocyorem fulmine: ideo quati prius omne et afflari, quam percuti: nec quenquam tangi, qui prior viderit fulmen, aut tonitru audierit.[1] Læva prospera[c] existimantur: quoniam læva parte mundi ortus est.[2] Nec tam adventus spectatur, quam reditus: sive ab ictu resilit[3] ignis, sive opere confecto, aut igne consumto spiri-

Erasmi. Paulo post, Chiffl. *aut apertura prius alia.*—4 Codd. Dalec. et Chiffl. *alias certa, alias dubia.*

CAP. LV. 1 Vet. Dalec. *aut tonitrua audierit.*—2 Chiffl. *mundi ortus*, omisso τῷ *est.*—3 Ita Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *sive ab ictu resiliat* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov. Paulo post in iisdem edd. *spiritus remeet;* Chiffl. aliique codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3.

NOTÆ

j *Aut apertura*] Hoc illud est quod ait Seneca Nat. Quæst. II. 34. p. 854. 'Summam,' inquit, 'esse vim fulminum judicant: quia quicquid alia portendunt, interventus fulminis tollit. Quicquid ab hoc portenditur, fixum est,' &c.

a *Non illati*] Profecti sponte fulminis, non ab Diis iratis immissi. Totum hoc caput plenum est vanissimæ superstitionis, de fulgurum observatione, et divinatione per ea.

b *Etiamnum spiritum*] Aërem, ventum, afflatum. Seneca loc. cit. cap. 20. p. 852. 'Adjice nunc, quod necesse est, ut impetus fulminis et præmittat spiritus, et agat ante se, et a tergo trahat ventum, cum tam vasto ictu aëra inciderit. Itaque omnia, antequam feriantur, intremiscunt vibrata vento, quem ignis ante se pressit.'

c *Læva prospera*] Varronem exscripsisse hoc loco Plinius videtur. Is enim lib. v. Epistolicarum Quæst. apud Festum. 'A Deorum sede,' inquit, 'cum in meridiem spectes, ad sinistram sunt partes mundi exorientes: ad dextram, occidentes: factum arbitror, ut sinistra meliora auspicia, quam dextra esse existimentur.'

tus remeat. In sedecim[d] partes cœlum in eo aspectu[4] divisere Tusci. Prima est a septemtrionibus ad æquinoctialem exortum: secunda ad meridiem, tertia ad æquinoctialem occasum: quarta obtinet, quod reliquum est ab occasu ad septemtriones. Has iterum in quaternas divisere partes, ex quibus octo ab exortu sinistras, totidem e contrario appellavere dextras. Ex his maxime dira, quæ septemtrionem ab occasu attingunt.[5] Itaque plurimum refert,[6] unde venerint fulmina, et quo concesserint. Optimum est, in exortivas redire partes. Ideo cum a prima cœli parte venerint, et in eandem concesserint, summa felicitas portenditur, quale Syllæ dictatori ostentum datum accepimus. Cetera[e] ipsius mundi portione minus prospera aut dira. Quædam fulgura enuntiare[7] non putant fas, nec audire, præterquam si hospiti indicentur, aut parenti. Magna hujus observationis vanitas, tacta Junonis æde, Romæ deprehensa est[8] Scauro consule, qui mox princeps[f] fuit.

Noctu magis, quam interdiu, sine tonitribus fulgurat. Unum animal[g] hominem non semper extinguit, cetera illi-

Miller. Bipont. et Franz. *spiritus remeat.*—4 Ita codd. Dalec. et Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *in eo spectu* Tolet. et vet. exempl. Erasmi, probante Pintian. *in eo respectu* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasm. Dalec. Lugd. 1606. Frankf. Leyd. Elz. et Gronov.—5 Vet. Dalec. *quæ per Septentriones Occasum attingunt.*—6 *Itaque perplurimum refert* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasm. Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Itaque plurimum refert* ex codd. suis edidit Harduinus, eumque secuti sunt Miller. Bipont. et Franz.—7 Cod. Dalec. *prospera. At dira quædam enunciare.*—8 Var. lect. ap. Dalec. et Gronov. *depressa Romæ est.* Mox Dalecam-

NOTÆ

[d] *In sedecim*] Cicero de Divin. lib. II. pag. 228. 'Quid est igitur,' inquit, 'quod observatum sit in fulgure? Cœlum in sedecim partes diviserunt Etrusci. Facile id quidem fuit, quatuor quas nos habemus, duplicare: post idem iterum facere, ut ex eo discerent, fulmen qua ex parte venisset. Primum, id quid interest? deinde quid significat?' &c.

[e] *Cetera*] Quæ fulmina in reliqua mundi portione cernuntur, ea pro regione unde orta fuerint, aut quo concesserint, minus prospera, vel minus dira censentur, ea qua dictum est ratione.

[f] *Princeps*] Princeps Senatus, vel, ut dicitur XXXVI. 24. Princeps totius civitatis.

[g] *Unum animal*] Vidimus ictos fulmine superstites: sed ita ut nunquam recte sapere aut loqui postea vale-

co:[h] hunc videlicet[9] natura tribuente honorem, cum tot belluæ viribus præstent. Omnia contrarias[i] incubant in partes:[10] homo, nisi convertatur in percussas, non expirat. Superne icti considunt. Vigilans ictus conniventibus oculis, dormiens patentibus reperitur. Hominem ita exanimatum cremari fas non est: condi terra[j] religio tradidit. Nullum animal, nisi exanimatum, fulmine accenditur. Vulnera[k] fulminatorum[11] frigidiora sunt reliquo corpore.

LVI. (LV.) Ex iis, quæ terra gignuntur, lauri fruticem[a]

pius legit, *Senatus princeps fuit.*—9 Cod. Dalec. *huic videlicet.*—10 Idem codex, *concidunt in partes.* Mox, idem codex, *si convertatur in percussas non respirat;* vet. Dalec. *nisi convertatur in percussas non expivar;* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasm. Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Frankf. et Gronov. *nisi c. vi percussum non expirat;* vet. exempl. Erasmi, *nisi c. in pcussas nō respirat;* Laet ex cod. edidit in Elz. *nisi c. in percussa non expirat.* Nostram lect. ex codd. suis edidit Harduin. eumque secuti sunt Miller. Bipont. et Franz.—11 Festus, *fulminitorum.* Mox, *frigidiora sunt reliquo corpore,* ex codd. suis et Chiffl. restituit Harduinus, cum antea legeretur, *frigidiora reliquo corpora sunt.*

NOTÆ

rent.—'Hebræi similiter ingeniose dixere tonitru esse ignem extinguentem sive interimentem: *le Feu qui tue.* Id quod ex ipsomet Christo Domino discimus, qui fratres duos, Jacobum et Joannem, *Boanerges* vocavit, quod est, *Filii tonitrui.* Hebraica vox ea est: בוהן־הרג־אש, *Filii interimentis ignis,* vel *igne. Boan* pro *bene* est, Galilææ dialecto, ut *Eloi* pro *Eli.* Plura olim de eo verbo scripsimus, quæ legi possunt in Diario Trevoltiano.' *Ed. sec.*

[h] *Cetera illico*] Negat hoc Scaliger esse verum, Exercit. XIII. p. 70. intacto enim equo ac superstite, equitem insidentem interfectum narrat. At sunt hæc dissimilia. Negat Plinius percussum animal, præter hominem, non illico mori: eo illæso, extingui ictum hominem, non negat: qui, quod mirabilius videri possit, sacculis nullo modo ambustis, argentum liquari plane proxime ante annotavit.

[i] *Omnia contrarias*] Cetera, inquit, quæ fulmine iciuntur, concidunt in partem oppositam ei quæ vulnus excepit: homo e contrario, nisi circumagatur in vulnus, (ut ipse loquitur, XXVIII. 12.) non expirat. Neque id homini solum, sed et ceteris animalibus evenit, si Senecæ credimus. 'Illud æque inter adnotanda ponas licet,' inquit Natur. Quæst. II. 31. p. 854. 'Quod et hominum, et ceterorum animalium, quæ icta sunt, caput spectat ad exitum fulminis.'

[j] *Condi terra*] Hinc Tertullianus, in Apolog. cap. 48. pag. 39. 'Qui de cœlo tangitur, salvus est ut nullo igne decinerescat.'

[k] *Vulnera*] Plura quæ referri huc possent, vide apud Senecam loc. cit.

[a] *Lauri fruticem*] Huc refer ea quæ de Tiberio narrantur XV. 40. Columella, gallinæ incubanti, tonante cœlo, et in fulminum metu, lauri folia subjici imperat. Refellit tamen hoc miraculum experientia ipsa, qua lau-

non icit: nec unquam quinque altius pedibus descendit in terram. Ideo pavidi[b] altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula e pellibus belluarum, quas vitulos[1 c] appellant: quoniam hoc solum animal ex marinis non percutiat: sicut nec e volucribus aquilam, quæ ob hoc armigera[d] hujus teli fingitur. In Italia inter Terracinam et ædem Feroniæ[2 e] turres bellicis temporibus desiere fieri, nulla non earum fulmine diruta.

LVII. (LVI.) Præter hæc inferiore cœlo relatum in monumenta est, lacte et sanguine[1 a] pluisse M'. Acilio,[b] C.

CAP. LVI. 1 Vet. Dalec. *quas marinos vitulos;* edd. quædam vett. *quas vitulos marinos*, et sic Lugd. Erasmi. Mox *armigera* ex Chiffl. recepit Harduinus, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *armiger* habent Junt. Ald. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—2 *Terracinem et ædem Feroniam* Chiffl. *Tarracinam* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Mox, cod. Dalec. *quia nonnullæ earum fulmine dirutæ.*

CAP. LVII. 1 *Præter hæc relatum in monumentis est cœlum lacte, &c.* cod. Dalec. Mox *Attilio*, pro *Acilio*, Chiffl. et paulo post in eodem codice, Tolet. et vett. ap. Dalec. et Erasm. *et sæpe alias: sicut carne, L. Volumnio, &c.* quod receperunt Harduin. Miller. Bipont. et Franz. *et sæpe alias carne, sicut L. Volumnio* edd. vett. ante Harduinum. Pro *L. Volumnio*, nonnulli *Publio Volumnio*, e Valerio Max. I. 6. 5. Denique pro *putruisse*, codd. Dalec. et Chiffl.

NOTÆ

rum de cœlo tactam recentiores plurimi observaverunt: Sennertus, Vicomercatus, aliique quos laudat Phil. Jac. Sachs in Gammarologia, p. 22.

[b] *Ideo pavidi*] Suetonius, de Aug. cap. 90. 'Tonitrua et fulmina paulo infirmius expavescebat: ut semper et ubique pellem vituli marini circumferret pro remedio: atque ad omnem majoris tempestatis suspicionem, in abditum et concameratum locum se reciperet,' &c.

[c] *Quas vitulos*] Augustum Severus Imperator superstitione æquavit, aut etiam vicit: lecticam etiam suam adversus fulminis impetus tali corio tegi præcepit.

[d] *Armigera*] Ita libri Mss. tum hoc loco, tum X. 4. non ut editi hic exhibent, *armiger*.

[e] *Ædem Feroniæ*] Fuit in agro Pometiano, Campaniæ tractu, proxime Terracinam, et Circios, ubi nunc lacus, *Lago di Ferona*, de quo Horat. I. Sat. 5. Hic Feroniæ lucus plane diversus ab altero cognomine in Etruria, de quo dicemus III. 8. Meminit Virgilius Æneid. VII. 'Et viridi gaudens Feronia luco.'

[a] *Lacte et sanguine*] Hujusmodi pluviarum exempla vide plurima apud Livium XXXIX. p. 504. lib. XL. p. 510. lib. XLII. p. 536. &c. Julium Obseq. cap. 59. 70. 71. 91. 96. 99. 103. &c. Qui rem ita explicant, ut veliut pluviam albescere, ob terram cretaceam, e qua vapores prodierint, aut rubescere, ob rubram, ii certe non attendunt satis ad colorem aquæ stillatitiæ ex rubris rosis, nec sciunt vapores, dum

Porcio coss. et sæpe alias: sicut carne,[c] P. Volumnio,[d] Servio Sulpicio coss. exque ea non putruisse, quod non diripuissent aves. Item ferro in Lucanis, anno antequam M. Crassus a Parthis interemtus est, omnesque cum eo Lucani milites, quorum magnus numerus in exercitu erat. Effigies, quæ pluit,[2] spongiarum fere similis fuit: aruspices præmonuerunt superna vulnera. L. autem Paulo,[e] C. Marcello coss. lana pluit[f] circa castellum Carissanum, juxta quod post annum T. Annius Milo[g] occisus est. Eodem causam dicente lateribus coctis[h] pluisse, in ejus anni acta[3] relatum est.

perputruisse.—2 Ita Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *pluerat* Junt. Ald. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Mox, in iisdem edd. *aruspices cavenda præmonuerunt;* sed illud *cavenda* non agnoscunt vet. Dalec. vet. exempl. Erasmi, codd. Dalec. Chiffl. et Harduin. item edd. antiquiss. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Paulo post, *annum* non habetur in Chiffl.—3 Var. lect. ap. Dalec. et Gronov. *in acta ejus anni.*

NOTÆ

excernuntur, rerum colores exuere, et dum in liquorem concrescunt, aqueum duntaxat exhibere. Gassendus in lib. x. Laërtii, pag. 998. et in vita Peirescii, existimat maculas sanguineas lapidibus parietibusque adhærescentes, ex eruncis oriri, dum in papiliones abeunt, et spolia exuunt, neque e cœlo decidere.

[b] *M'. Acilio*] De his Consulibus dixi cap. 29.

[c] *Sicut carne*] Vide Notas et Emend. num. 50. Fungosum quiddam, et carni simile id fuisse videtur, quod cecidisse tum dicitur. Pluisse aliquando vitulo, ut ab Avicenna scriptum memorant, nimis quam fabulosum est. Tolerabilius quod vulgo creditur, de ranarum pluvia: cum tamen eas in aëre gigni, ac pluviæ instar decidere, neque auctores idonei et oculati tradant, neque simile veri sit.

[d] *P. Volumnio*] Anno U. C. CCXCIII. ex Fastis.

[e] *L. autem Paulo*] Anno U. C. DCCIV. item ex Fastis.

[f] *Lana pluit*] Simile est quod Hieronymus refert in Chron. an. 368. 'Apud Atrebatas lana e cœlo pluviæ mixta defluxit.' Hanc aiunt Atrebatenses in summa sterilitate agrorum, inopiaque frugum, e cœlo decidisse, ac terras fœcundasse. Mannam huic lanæ nomen dederunt. Durat apud eos hodieque beneficii hujus memoria gratiaque, festa celebritate annua.

[g] *T. Annius Milo*] Vide Notas et Emend. num. 51.

[h] *Lateribus coctis*] Etiam testis integris pluisse L. Marcio, Sex. Julio Coss. auctor est Julius Obseq. cap. 114. p. 61. Forte hæc, aliunde arrepta turbine, alio deciderunt. Forte vi ignis e terra erumpente, propelli inde lapides, lateresque eructari, ac projici longissime potuerunt. Præ-

LVIII. (LVII.) Armorum crepitus,[a] et tubæ sonitus auditos e cœlo Cimbricis bellis accepimus: crebroque[1] [b] et prius,[c] et postea. Tertio vero[d] consulatu Marii ab Amerinis[2] [e] et Tudertibus spectata arma cœlestia, ab ortu occasuque inter se concurrentia, pulsis quæ ab occasu erant. Ipsum ardere[f] cœlum, minime mirum est, et sæpius visum, majore igne[3] nubibus correptis.

LIX. (LVIII.) Celebrant Græci Anaxagoram[a] Clazomenium, Olympiadis septuagesimæ octavæ secundo anno,[b] prædixisse[c] cœlestium literarum[1] scientia, quibus diebus

CAP. LVIII. 1 Ita codd. Dalec. Chiffl. omnes Harduini, Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *crebrosque* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasm. Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—2 *Amamertinis* codd. Dalec. et Chiffl. non vero, ut refert Harduinus, *a Mamertinis*.—3 Ita codd. Chiffl. et Harduini; item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *majore vi ignis* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.

CAP. LIX. 1 Chiffl. *cœlestium militiarum*.—2 Vet. Dalec. *vehiculi, colore*

NOTÆ

terire silentio nefas est, quod Dio refert, lib. LXXV. p. 860. Severo imperante, argenteam pluviam decidisse: eo argento nummos æreos fuisse oblitos, quod tamen intra dies tres evanuerit.

[a] *Armorum crepitus*] Julius Obseq. cap. 105. e locis subterraneis prodiisse hos strepitus narrat, non e cœlo. 'C. Mario,' inquit, 'L. Valerio Coss. Crepitus armorum ex inferno auditus.' Sextus hic Marii Consulatus fuit, annus Urbis DCXLIX. ex Fastis.

[b] *Crebroque*] Ita Mss. omnes: non *crebrosque*, ut editi.

[c] *Et prius*] Habet aliquid huic prodigio simile Livius lib. XXIV. p. 260.

[d] *Tertio vero*] Vide Notas et Emend. num. 52. Fuit annus U. C. DCL.

[e] *Ab Amerinis*] Vide Notas et Emend. num. 52.

Ipsum ardere] Id accidisse Livius narrat lib. III. p. 46. P. Volumnio, Ser. Sulpicio Coss. anno U. C. CCXCIII. aliasque sæpius, ut lib. XXXI. p. 371. lib. XXXII. p. 385. et lib. XLIII. p. 554. Vide Julium Obseq. cap. 79. 98. et 111. Dionem, lib. LX. p. 687. et alios.

[a] *Anaxagoram*] Is Euripidis magister fuit. De eo vulgatum est ac tritum, quod Tullius refert, Tusc. Quæst. lib. I. pag. 331. 'Præclare Anaxagoras, qui cum Lampsaci moreretur, quærentibus amicis, velletne Clazomenas in patriam, si quid accidisset, afferri: Nihil necesse est,' inquit; 'undique enim ad inferos tantundem viæ est.' De eo multa Laërtius lib. II. p. 35. ubi hujus Anaxagoreæ prædictionis meminit.

[b] *Secundo anno*] Vide Notas et Emend. num. 53.

[c] *Prædixisse*] Rem vero tam fortuitam, tamque insperatam, prædici aut prænosci ulla arte posse, vix ul-

saxum[d] casurum esset e Sole.[e] Idque factum interdiu in Thraciæ parte ad Ægos flumen.[f] Qui lapis etiam nunc ostenditur, magnitudine vehis,[g] colore adusto,[2] comete quoque illis noctibus flagrante. Quod si quis prædictum credat, simul fateatur necesse est, majoris miraculi divinitatem Anaxagoræ fuisse; solvique rerum naturæ intellectum, et confundi omnia, si aut ipse Sol lapis[h] esse, aut unquam lapidem in eo fuisse credatur: decidere tamen[i] crebro, non erit dubium. In Abydi gymnasio ex ea causa colitur hodieque, modicus quidem, sed quem in medio terrarum casurum idem Anaxagoras prædixisse narratur. Colitur et

adusto; Salmant. *vehibilis calore adustus*; Tolet. Ald. Junt. Basil. Lugd. Eras-

NOTÆ

lam habet similitudinem veri.

[d] *Saxum*] Plut. de Placitis Philos. lib. II. 13. p. 888. stellam saxeam et ignitam vocat: πυροειδῶς κατενεχθέντα ἀστέρα πέτρινον. Diogenes item apud Stobæum, Eclog. Phys. lib. I. p. 53. Non unicum saxum, sed plures casuros lapides prædixisse ferunt Tzetzes mox laudandus, et Philostr. de Vita Apollonii, I. 2. pag. 4.

[e] *E Sole*] Laërtius pariter e Sole cecidisse ait. E cœlo ἐξ οὐρανοῦ Tzetzes, et Philostratus. Arist. Meteorol. I. 7. p. 537. ex aëre: Ὁ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἔπεσε λίθος ἐκ τοῦ ἀέρος.

[f] *Ægos flumen*] Ægospotamon, sive, ut Plinius vertit, Ægos flumen, Chersonesi Thracicæ quondam urbem fuisse scito, non amnem. Stephanus p. 36. Αἰγὸς ποταμοὶ, πολις ἐν Ἑλλησπόντῳ· τὸ ἐθνικὸν, Αἰγοσποταμίτης. Fuit hoc oppidum clade Atheniensium classis nobile, inquit Mela II. 1. Et Tzetzes, Chiliad. II. vs. 892. hoc ipsum referens, quod a Plinio in præsenti narratur: Ὁ δέ γε Κλαζομένιος πάλιν Ἀναξαγόρας Ἐξ οὐρανοῦ προέφησε λίθους κατενεχθῆναι Ἐν ποταμοῖς τοῖς τῆς Αἰγὸς, (Θρᾷκης δὲ τοῦτο πόλις,) κ.τ. λ. De eo oppido dicemus IV. 18.

[g] *Vehis*] Eo pondere eaque magnitudine, quæ una vectura ferri possit. Vide Notas et Emend. num. 54.

[h] *Sol lapis*] Hanc fuisse Anaxagoræ mentem prodidit Tatianus Orat. contra Græcos: aliique. Harpocration p. 23. verbo Ἀναξαγόρας, docuisse eum ait, Solem esse massam candentem, μύδρον διάπυρον. Idem habet et Suidas p. 241. verbo Ἀναξαγόρας.

[i] *Decidere tamen*] Non e cœlo, aut Sole; sed, ut Aristoteles ait loc. cit. ex montis vertice decisum procellis saxum, sublatumque in altum, deinde decidere posse verisimilius est. Hac enim hujus miraculi reddita ratione miraculum is eludit: Ἐπεὶ καὶ ὅτε ὁ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἔπεσε λίθος ἐκ τοῦ ἀέρος, ὑπὸ πνεύματος ἀρθεὶς ἐξέπεσε μεθ' ἡμέραν. Ex colore vero adusto, nata fabula est cecidisse e Sole. Ejusmodi fortassis fuerunt tres ii magni lapides, quos e cœlo in Thracia cecidisse scribit Marcellinus in Chron. p. 29. temporibus Marciani Imp. quo anno Aquileia civitas ab Attila Hunnorum Rege excisa est.

Cassandriæ, quæ Potidæa vocitata est, ob id deducta.[3] [j] Ego ipse vidi in Vocontiorum agro paulo ante delatum.[k]

LX. (LIX.) Arcus vocamus, extra miraculum frequentes, et extra ostentum. Nam ne pluvios[1] [a] quidem, aut serenos dies, cum fide portendunt. Manifestum est, radium Solis immissum cavæ nubi,[b] repulsa acie, in Solem refringi, colorumque varietatem[2] mixtura nubium, aëris, igniumque[c]

mi, aliæque edd. recentt. ut in textu.—3 *Colitur et Potidææ, quæ Cassandria vocitata est, colonia ab eo deducta* vet. lect. ap. Dalec. et Gronov. *colonia ab eo deducta* etiam codex ap. Laet.

CAP. LX. 1 Cod. Dalec. *ne pluviales.*—2 Cod. Dalec. *colorumque varietates.*

NOTÆ

[j] *Ob id deducta*] Deductis eo sacri hujus lapidis causa colonis, exstructoque oppido, cui nomen, a colore adusto lapidis, est inditum, Potidæa. Est enim ποτὶ Dorice πρὸς, δαίομαι, *uror*.

[k] *Delatum*] Ex agris. Quid si *delapsum* legas?

[a] *Ne pluvios*] Ea de re Seneca Natur. Quæst. I. 6. p. 836. 'Et bibit ingens Arcus, ut ait Virgilius noster, cum adventat imber: sed non easdem, undecumque apparuit, minas affert. A meridie ortus magnam vim aquarum vehet...Si circa occasum refulsit, rorabit, et leviter impluet. Si ab ortu, circave surrexit, serena promittit.' Verius est quod hoc loco Plinius ait, quam quod XVIII. 80. Arcus cum sunt duplices, pluviam nuntiare, &c.

[b] *Cavæ nubi*] Ita Seneca loc. cit. cap. 3. p. 835. 'Illud esse dubium nulli potest, quin arcus imago Solis sit, roscida et cava nube concepta.' Ἐν νέφει κοίλῳ, inquit Arist. vel quisquis est auctor libri de Mundo, cap. 4. p. 607. Existimabant crassiuscule veteres, nubem esse veluti speculum concavum, e quo Solis radii reflecterentur: sic demum iridem fieri: rotunditate ex figura nubis unice petita. Vide Plutarch. de Placitis Philos. III. 5. Qui subtilius ista deinceps consectati sunt, dixere nubem roscidam esse texturam corpusculorum seu guttularum, quarum unaquæque radium Solis reflectat quidem: sed ita tamen ut tum solum videatur, atque adeo speciem iridis coloratam exhibeat, cum in eo est situ, ut angulo certo reflexionem in oculum faciat. Quamobrem, quæcumque nubis figura sit, iridis speciem aliam esse, nisi rotundam, non posse: quoniam situs corpusculorum ad parem Solis et oculi angulum non potest alius esse successive, nisi circularis. Hæc pro instituti nostri ratione ac brevitate sufficiant. Physici ea uberius, quibus est otium, spatiumque.

[c] *Igniumque*] Ignem vocat, quod igneum Solis lumen Seneca loco citato. Varios iridis colores ex varia luminis reflexione et refractione emergere, nunc recentiores scriptores consentiunt: sed in explicanda ratione, miræ ambages. Fieri certum est, ut in experimento familiari et usitato evenit: cum Sole averso aquam ore spargimus: fieri enim tum quiddam plane simile his, quos videmus in arcu, coloribus solet, ut animadvertit Seneca loc. cit. et ante eum

fieri. Certe nisi Sole adverso[d] non fiunt: nec unquam,[e] nisi dimidia circuli forma: nec noctu,[f] quamvis Aristoteles prodat aliquando visum, quod tamen fatetur idem non nisi quartadecima[3 g] Luna posse. Fiunt autem hyeme[h] maxime[4] ab æquinoctio autumnali die decrescente. Quo rursus crescente ab æquinoctio verno, non existunt: nec circa solstitium longissimis diebus: bruma vero, hoc est, brevissimis diebus, frequenter. Iidem sublimes[i] humili Sole, humilesque[5] sublimi, et minores[j] oriente, aut occidente, sed in latitudinem diffusi: meridie exiles, verum ambitus majoris. Æstate vero per meridiem non cernuntur: post

Mox vet. Dalec. alinsque codex ap. Laet, *luminumque fieri.*—3 'Male codd. veteresque editiones, et erudítus Harduinus in sua altera, *tricesima Luna.* Recte cum aliis in priore emendaverat, *quartadecima.* Aristoteles, Meteorolog. III. 2. ait id accidere plenilunio, *ἐν τῇ πανσελήνῳ.*' *Brotier. tricesima* codd. Dalec. et Chiffl. alii ap. Harduin. item edd. vett. Venett. Rom. Parm. Brix. Tarvis. al. cum Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *quartadecima* Basil. Lugd. Erasm. Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—4 Vet. lect. ap. Dalec. et Gronov. *autem hi maxime.* Vide Rhodig. lib. XXII. cap. 27.—5 *Iidem Sole sublimes humili humiles, &c.* cod. Dalec. et mox idem codex cum Chiffl. *oriente vel occidente;* edd. vett. ante Harduin. *occidente aut oriente;* codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. Miller. et Franz. *oriente aut occidente.* Paulo post, cod. Dalec. *ambitu majores.*

NOTÆ

Arist. Meteorol. III. 4. p. 578. De iridis coloribus multa egregie Seneca, cap. 3. p. 834.

d *Sole adverso*] Vide Senecam, loc. cit. p. 835.

e *Nec unquam*] Hæc ex Arist. ad verbum expressa, e Meteorol. III. 2. p. 574.

f *Nec noctu*] Aristotelis locus, quem Plinius laudat, is est quem modo laudavi. Seneca loco etiam cit. p. 833. 'At contra arcus in nocte non fit, nisi admodum raro: quia Luna non habet tantum virium, ut nubes transeat: et illis colorem suffundat, qualem accipiunt Sole perstrictæ,' &c.

g *Nisi quartadecima*] Vide Notas et Emend. num. 55.

h *Fiunt autem hyeme*] Seneca loc. cit. cap. 8. p. 837. 'Aristoteles ait post autumnale æquinoctium qualibet hora diei arcum fieri, æstate non fieri, nisi aut incipiente, aut inclinato jam die. Cujus rei causa manifesta est: Primum, quia medio die Sol calidissimus nubes evincit,' &c. Aristotelis locus est Meteorol. III. 5. p. 581.

i *Iidem sublimes*] Seneca loc. cit. cap. 3. p. 835. 'Nunquam non adversus Soli arcus est, sublimis aut humilis, prout ille se summisit, aut sustulit, contrario motu: illo enim descendente altior est: alto, depressior.'

j *Et minores*] Reliquum deinceps caput expressum plane ex Arist. Meteorol. III. 2. p. 575.

autumni æquinoctium quacumque hora: nec unquam plures simul quam duo.

LXI. Cetera ejusdem naturæ[1] non multis dubia esse video.

(LX.) Grandinem[k] conglaciato imbre gigni, et nivem eodem humore mollius coacto: pruinam[l] autem ex rore gelido. Per hyemem nives cadere, non grandines: ipsasque grandines interdiu sæpius,[m] quam noctu, et multo celerius resolvi, quam nives. Nebulas nec æstate, nec maximo frigore existere. Rores neque gelu, neque ardoribus, neque ventis, nec nisi serena nocte. Gelando[n] liquorem minui, solutaque glacie non eundem inveniri modum.

(LXI.) Varietates colorum figurarumque in nubibus cerni, prout admixtus ignis[o] superet, aut vincatur.[2]

LXII. (LXII.) Præterea quasdam proprietates quibusdam[1] locis esse. Roscidas æstate Africæ noctes. In Italia Locris, et in lacu Velino, nullo non die apparere arcus. Rhodi[p] et Syracusis nunquam tanta nubila obduci; ut non

CAP. LXI. 1 *Cetera ejus naturæ* cod. Dalec.—2 Idem codex, *ignis superat, aut vincitur.*

CAP. LXII. 1 Ita Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *quasdam proprietates cœli quibusdam, &c.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Dalec. Elz. Gronov. aliæ ante Harduinum.

NOTÆ

[k] *Grandinem*] Quæ toto hoc capite continentur, hausta sunt ex Philosopho Meteorol. I. 10. 11. et 12. p. 540. 541. et 542. ubi singularum rerum causæ redduntur. Ex iis Plinius concisam epitomen fecit. Quam vera porro sint, quæ adducit, ipsa rerum experientia comprobat.

[l] *Pruinam*] Gallis, *la gelée.* Vide XVII. 37.

[m] *Interdiu sæpius*] Caute dictum, contra quosdam, qui negant noctu grandinem cadere. Nam id esse falsum, experientia teste, recte monet scriptor libri Gallici. *Mélanges d'Histoire et de Littérature*, Tom. II. p. 171. *Ed. sec.*

[n] *Gelando*] Ea de re dicemus XXXI. 21.

[o] *Admixtus ignis*] Igneus halitus, e terra Solis vapore eductus, atque intra nubem commixtus materiæ, quæ ex aqua extrahitur, et in aquam solvitur.

[p] *Rhodi*] Idcirco Rhodum Phœbi sponsam, ἀελίοιο νύμφαν, appellat Pindarus, Olymp. Z. 26. De Rhodo id quoque Solinus, cap. 11. p. 31. De Syracusis, cap. 5. p. 19. Illud ipsum de Alexandria Ammianus, lib.

aliqua hora Sol cernatur: qualia aptius suis referentur locis. Hæc sint dicta de aëre.

LXIII. (LXIII.) Sequitur terra,[a] cui uni rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ[b] venerationis. Sic hominum illa, ut cœlum Dei: quæ nos nascentes excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper: novissime complexa gremio jam a reliqua natura abdicatos, tum maxime[c] ut mater, operiens: nullo magis sacra merito,[1 d] quam quo nos quoque sacros facit,[e] etiam monumenta ac titulos gerens, nomenque prorogans nostrum, et memoriam extendens contra brevitatem ævi. Cujus numen ultimum jam nullis[f] precamur irati[g] grave:[2] tanquam nesciamus hanc esse solam, quæ nunquam irascatur homini. Aquæ subeunt in imbres, rigescunt in gran-

CAP. LXIII. 1 Chiffl. *sacro merito;* Edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov. *sacramento.* 'Rectius, *sacra merito.*' Dalec. Et sic ex cod. Reg. 1. emend. Harduin. eumque secuti sunt recentiores.—2 Vet. Dalec. *imprecamur rati grave;* vet. exempl. Erasmi,

NOTÆ

XXII. 'Nullo pæne die,' inquit, 'incolentes hanc civitatem, Solem serenum non vident.' In insula Chio id etiam contingere, multi experimento comprobarunt, inquit Allatius in Philon. Byzant. p. 69.

a '*Sequitur terra*] Ab hac sectione librum secundum operis sui Plinium inchoasse, plane suaderet exordium istud, pari diligentia elaboratum, ac cetera sunt Proœmia reliquorum librorum: nisi locus obstaret, e lib. XVIII. 75.' *Ed. sec.*

b *Maternæ*] 'Quod ea communis mater omnium mortalium sit,' inquit Livius lib. I. p. 20. Plinius ipse XVIII. 4. 'Non tamen,' ait, 'surda tellure, quæ parens appellatur,' &c.

c *Tum maxime*] Lucanus VII. 810. 'Placido natura receptat Cuncta sinu.' Et vs. 818. 'Capit omnia tellus Quæ gennit.' Vide quæ dicturi sumus VII. 55. ex Tullio.

d *Sacra merito*] Vide Notas et Emend. num. 56.

e *Sacros facit*] Hoc Plinius ex Solonis mente ac lege, quam recitat Plutarchus in ejus Vita, p. 89. Ἐπαινεῖται δὲ τοῦ Σόλωνος καὶ ὁ κολύων νόμος τὸν τεθνηκότα κακῶς ἀγορεύειν, καὶ γὰρ ὅσιον τοὺς μεθεστῶτας ἱεροὺς νομίζειν, κ. τ. λ. Maledicta jaci vetat in defunctos: sacros enim consentaneum esse existimare eos qui decesserunt, &c. Huc refer Epitaphium in Musis lapidariis, p. 78. 'Hospes ad hunc tumulum ne meias, ossa precantur Tecta hominis.' Quia nimirum, ut cecinit Persius Sat. I. 113. 'Pueri, sacer est locus, extra Meiite.'

f *Jam nullis*] Hoc est, mortuis. Cic. Tusc. lib. I. p. 323. 'De mortuis loquor, qui nulli sunt.'

g *Precamur irati*] Solenni hoc hemistichio: 'Sit tibi terra gravis.' Vide Notas et Emend. num. 57.

dines, tumescunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aër densatur nubibus, furit procellis. At hæc benigna, mitis, indulgens, ususque[h] mortalium semper ancilla, quæ coacta generat! quæ sponte fundit! quos odores saporesque! quos succos! quos tactus! quos colores! quam bona fide creditum fœnus[3] reddit! quæ nostri causa alit! Pestifera enim animantia vitali spiritu[i] habente culpam, necesse est illi seminata excipere, et genita sustinere. Sed in malis[4] generantium noxa est.[a] Illa serpentem[j] homine percusso non amplius recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit: illa medicas fundit herbas, et semper homini parturit. Quin et venena nostri misertam instituisse credi potest: ne in tædio vitæ fames, mors[k] terræ meritis alienissima,[b] lenta nos consumeret tabe:[5] ne lacerum[l] corpus abrupta dispergerent: ne laquei torqueret pœna præpostera, incluso spiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæsita morte, sepultura pabulo fieret: ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genuit id,[6] cujus facillimo haustu, illibato corpore, et cum toto sanguine extingueremur, nullo labore, sitientibus similes: qualiter defunctos non volucris, non fera attingeret, terræque servaretur, qui sibi ipsi

[a] *Tota generantium culpa est, si quid mali est.*
[b] *Quod mortis genus a terræ meritis et benignitate valde abhorret.*

imprecamur irati grave.—3 Vox *fœnus* deest in cod. Dalec.—4 Vet. lect. ap. Dalec. et Gronov. *in his malis.*—5 Ita codd. Dalec. et Tolet. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ne in tædio vitæ diræ famis mors, terræ, &c.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasm. Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—6 *Ita genuit id,* omissis vocibus *est miserta,* cod. Dalec. Paulo post vet. lect. ap. Dalec. et Gronov. *sentientibus similes, quo taliter defunctos,*

NOTÆ

[h] *Ususque*] Forte rectius, *usuique.*

[i] *Vitali spiritu*] Aër in culpa est, ex quo cunctorum animantium, serpentiumque semina decidere creduntur: Terra ipsa non sponte excipit, sustinetve: sed quoniam ita necesse est illi.

[j] *Illa serpentem*] Vide XXIX. 23.

[k] *Fames, mors*] Ita Reg. 1. 2. Chiffl. &c. Prius legebatur, *ne in tædio vitæ diræ famis mors, &c.* interpolato Plinii contextu.

[l] *Ne lacerum*] Ne foret necesse ad exitum vitæ inveniendum, sese ex abruptis locis in præceps dare, quod lethi genus lacerum corpus et fracta membra dispergeret.

perisset. Verum [7] fateamur, terra nobis malorum remedium genuit, nos illud vitæ fecimus venenum. Non enim et ferro,[m] quo carere non possumus, simili modo [c] utimur? Nec tamen quereremur merito, etiamsi maleficii causa tulisset: [8] adversus unam quippe naturæ partem ingrati sumus.[d] Quas non ad delicias, quasque non ad contumelias servit homini? [9] In maria jacitur, aut, ut freta admittamus,[n] eroditur aquis: [e] [10] ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis, multoque plus, ut deliciis, quam ut alimentis famuletur nostris. Nisi tamen, quæ summa patiatur,[11] atque extrema cute, tolerabilia videantur. Penetramus in viscera, auri argentique venas, et æris ac plumbi metalla fodientes: gemmas etiam et quosdam parvulos quærimus lapides, scrobibus in profundum actis. Viscera [12] ejus extrahimus, ut digito gestetur gemma, quam petimus.[o] Quot manus atteruntur, ut unus niteat articu-

[c] *Ad perniciem.* [d] *Quippe adversus hanc unam e quatuor naturæ partibus, nempe terram, ingrati sumus.* [e] *Ut maria in terras immittantur, littus excavatur et eroditur aquis.*

&c.—7 *Et ut verum* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasm. Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Et ut* non agnoscunt Tolet. alii codd. ap. Harduinum, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Paulo post, Tolet. et vet. Dalec. *genuit: illud vita fecit venenum. Num enim et ferro, &c.* interrogative. Edd. vett. ante Harduin. *Nos enim, &c.* Chifll. *facimus venenum.*—8 Vet. Dalec. *causam attulisset.*—9 Ita codd. Pintiani, aliique ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Quasi non ad delicias quasque, non ad contumelias serviat, &c.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Tollius ad Auson. Griph. p. 472. corrigi jubet: *Quas enim non ad delicias, quasve non ad contumelias servit homini? quasve non inservit* Tolet.—10 Vet. Dalec. *eruitur aquis.*—11 Sic ex codd. suis edidit Harduin. eumque secuti sunt Miller. Bipont. et Franz. *Illa tamen q. s. patitur* cod. Dalec. *Et tamen q. s. patitur* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—12 Cod. Dalec. alia distinctione: *lapides. Scrobibus in p. actis viscera, &c.* et mox, *petimus quot, &c.* ‘Pintianus legit cum interrogatione, *Ut digito gestetur gemma, quo petitur?* Reg. 1. 2. *Ut digito gestetur gemma, petitur,* terra scili-

NOTÆ

[m] *Non enim et ferro*] Vide Notas et Emend. num. 58.

[n] *Ut freta admittamus*] Jactis scilicet, ut ille cecinit, in altum molibus, cæmentisque demissis, mare ipsum in terras immittitur, et colitur a domino terræ fastidioso. Vide interpretes Horatii in III. Od. 1. 34.

[o] *Quam petimus*] Pintianus legit cum interrogatione, *Ut digito geste-*

lus! Si ulli essent inferi, jam profecto illos avaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodissent. Et miramur si eadem ad noxam genuit aliqua! Feræ enim, credo, custodiunt illam, arcentque sacrilegas manus. Non inter[13] serpentes fodimus, et venas auri tractamus cum veneni radicibus?[f] Placatiore tamen Dea ob hoc,[14] quod omnes hi opulentiæ exitus ad scelera, cædesque, et bella tendunt: quamque sanguine nostro irrigamus, insepultis ossibus tegimus. Quibus tamen, velut exprobrato furore, tandem ipsa se obducit, et scelera quoque mortalium occultat.[p] Inter crimina ingrati animi et hoc duxerim, quod naturam ejus ignoramus.

LXIV. (LXIV.) Est autem figura prima, de qua consensus judicat. Orbem[a] certe dicimus terræ, globumque[1] verticibus includi fatemur.[a] Neque enim absoluti orbis est forma, in tanta montium excelsitate, tanta camporum planitie: sed cujus amplexus, si capita linearum[2] comprehendantur ambitu, figuram absoluti orbis efficiat:[b] id quod ipsa rerum naturæ cogit ratio, non eisdem causis, quas at-

[f] *Cum venenatis herbis, ac fruticibus.*

[a] *In globo eo vertices montium includi fatemur.*

[b] *Si per extremitates linearum ductarum a centro terræ ad summos quosque vertices montium circulus exigatur, qui cunctos comprehendat ambitu, ille circumplexus figuram efficiet absoluti orbis.*

cet: eleganter. Vide lib. XXXIII. cap. 6.' *Harduin.*—13 *Nos inter* Tolet. *Nam inter* Salmant. *Nonne inter* edd. vett. ante Harduin. *Non inter* codd. Harduini; item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox vet. ap. Dalec. *venenis traducibus;* alii, *venenis trucibus*, probante Dalecampio.—14 Quædam edd. antiq. *Placatiore tamen Dea utimur;* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *P. t. D. ob hoc utimur.* Postremum verbum desideratur in codd. Tolet. Salmant. et Harduini; item in edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

CAP. LXIV. 1 Codd. Dalec. et Chiffl. *terræ globum, quem.*—2 Vet. Dalec.

NOTÆ

tur gemma, quo petitur? Reg. 1. 2. *Ut digito gestetur gemma, petitur*, terra scilicet: eleganter. Vid. XXXIII. 6.

[p] *Et scelera . . . occultat*] Cæsa operiens cadavera, ut mater.

[a] ' *Orbem*] Terræ globum esse circa polos complanatum Astronomi hodie opinantur. Vide Historiam Acad. Reg. Scient. anni 1701. p. 96. et dissertationem D. Cassini, de figura Terræ, anno 1713. p. 188.' *Ed. sec.*

tulimus in cœlo. Namque in illo cava in se convexitas vergit, et cardini suo, hoc est, terræ, undique incumbit. Hæc, ut solida atque conferta assurgit, intumescenti similis, extraque protenditur.[3] Mundus [c] in centrum vergit: at terra exit a centro, immensum ejus globum in formam orbis assidua circa eam mundi volubilitate cogente.

LXV. (LXV.) Ingens hic pugna literarum, contraque vulgi: circumfundi terræ undique homines, conversisque inter se pedibus stare, et cunctis similem esse cœli verticem, ac simili modo ex quacumque parte mediam calcari: illo quærente,[d] cur non decidant contra siti: tanquam non ratio [1] præsto sit, ut nos non decidere mirentur illi. Intervenit sententia, quamvis indocili probabilis turbæ, inæquali globo, ut si sit figura pineæ nucis, nihilominus terram undique incoli.[b] Sed quid hoc refert alio miraculo exoriente? pendere ipsam, ac non cadere nobiscum, ceu spiritus vis,[c] mundo præsertim inclusi, dubia sit:[e] [2] aut possit cadere, natura repugnante, et quo cadat, negante. Nam sicut ig-

[c] *Cœlum.* [d] *Hominum vulgo quærente.*
[e] *Quasi dubia sit vis aëris, qui cœli præsertim ambitu includitur.*

si capita cunctarum linearum.—3 Cod. Dalec. *et intumescenti similis ex utraque parte extenditur.*

CAP. LXV. 1 Ita codd. Dalec. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *tanquam non et ratio* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—2 Chiffl. *dubium sit.*

NOTÆ

[b] '*Terram undique coli*] Non ita creditum olim Homeri temporibus, ut in Apologia Homeri diximus; nec Virgilio ipsi, tum Georg. III. 358. ubi de Sole dicit: 'Nec cum invectus equis altum petit æthera, nec cum Præcipitem Oceani rubro lavit æquore currum:' tum Georg. I. 242. ubi de polo mundi gemino: 'Hic vertex nobis semper sublimis: at illum Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.' Infra hoc hemisphærium nihil esse magno errore arbitrabantur, præter aquarum immensitatem infinitam, fabulosamque Stygem. Falsum istud Systema Cosmographicum sequitur enim et prolixe describit Græcus scriptor Vitæ Andreæ, cui Salo cognomen fuit, sub finem diei 28. Maii. cap. 28. N. 240. in Actis Sanctorum.' *Ed. sec.*

[c] *Ceu spiritus vis*] Cujus spiritus sive aëris vi suspensam, cum aquarum elemento, librari medio spatio tellurem dixit, cap. 4.

nium sedes non est nisi in ignibus, aquarum nisi in aquis, spiritus nisi in spiritu; ita terræ, arcentibus cunctis, nisi in se, locus non est. Globum tamen effici mirum est, in tanta planitie maris, camporumque. Cui sententiæ adest Dicæarchus,[d] vir in primis eruditus, regum cura permensus montes, ex quibus altissimum[e] prodidit Pelion, MCCL. passuum, ratione perpendiculi, nullam esse eam[f] portionem universæ rotunditatis[3] colligens. Mihi incerta hæc videtur conjectatio, haud ignaro quosdam Alpium vertices, longo tractu, nec breviore quinquaginta[g] millibus passuum[4]

Mox vet. Dalec. *et quo cadat non dante.*—3 Vet. Dalec. *eam altitudinem proportione universitatis;* al. et vet. exempl. Erasmi, *portione universæ rotunditatis.* 'Hoc est, si universæ rotunditatis spectes proportionem, quod genus locutionis Plinio inprimis est familiare.' *Dalec.*—4 'Id ita absurdum est, ut nunquam crediderim a Plinio ita fuisse scriptum. In Mss. legitur *LM.* Crediderim olim fuisse scriptum. *IIM.* id est, *duobus millibus passuum.* Quod satis concordat cum altitudine montis *Gemmi;* maxime cum antiqui altitudinem

NOTÆ

[d] *Dicæarchus*] Vide quæ de eo dicemus in Auctorum syllabo.

[e] *Ex quibus altissimum*] Ex illis nimirum, quos dimensus est, Thessaliæ montibus, non ex omnibus quaqua patet orbis universe. Pelion Geminus in Elem. Astrom. cap. 14. p. 55. ex eodem Dicæarcho refert altum esse stadiis decem, quæ efficiunt, ut Plinius ait, passus MCCL. Cyllenen vero Arcadiæ montem, ad XV. propemodum stadia attolli, eodem mensore Dicæarcho, hoc est, passus fere 1900. Atabyrium denique Rhodi insulæ, stad. XIV. hoc est MDCCL. pass.

[f] *Nullam esse eam*] Ratione Mathematica nos rem ita conficimus cum Ricciolo, tom. I. Almag. pag. 727. Mons altissimus, qualis esse Caucasus dicitur, non excedit 50. milliaria Italica, quorum in diametro terræ sunt 8278. in semidiametro, 4139. in quo numero quinquagenarius numerus continetur ter et octogies. Sume igitur sphæram ligneam, cujus semidiameter sit particularum æqualium trium et octogiuta: eique grana aliquot, monticulosve cereos impone, quorum altitudo æqualis sit unicæ particulæ de tribus illis et LXXX. Vel oculorum judicio constabit seriem horum monticulorum aliquam nihil fere nocere sphæræ rotunditati.

[g] *Quinquaginta*] Sunt quibus id fabulosum videatur. De ascensu montium obliquo accipiunt alii. Tenariffum aiunt Hispani esse altitudinis LX. milliarium. In mari is maxime conspicuus est ex quatuor graduum intervallo. Hinc Snellius colligit, in Eratosth. Bat. perpendiculum ejus montis esse novem milliarium cum semisse: ex quibus alii sesquimilliare, ob refractionem, deducunt: statuuntque octo milliarium altitudinem habere ad perpendiculum. Vide quæ de eo diximus ad cap. 8.

assurgere. Sed vulgo maxima[5] hæc pugna est, si coactam in verticem aquarum quoque figuram credere cogatur. Atqui non aliud in rerum natura aspectu manifestius. Namque et[h] dependentes ubique guttæ parvis globantur orbibus: et pulveri illatæ, frondiumque lanugini impositæ, absoluta rotunditate cernuntur: et in poculis repletis media maxime tument: quæ propter subtilitatem humoris, mollitiamque in se residentem,[6] ratione facilius, quam visu, deprehenduntur. Idque etiam magis mirum, in poculis repletis, addito humore minimo circumfluere quod supersit: contra evenire ponderibus additis ad vicenos sæpe denarios: scilicet quia intus recepta liquorem in verticem attollant, ac cumulo eminente infusa dilabantur.[7] Eadem est causa propter quam e navibus terra non cernatur, e navium malis conspicua: ac procul recedente navigio, si quid, quod fulgeat, religetur in mali cacumine, paulatim descendere videatur, et postremo occultetur. Denique Oceanus, quem fatemur ultimum, quanam alia figura cohæreret, atque non decideret, nullo ultra margine includente?[f] Ipsum id ad miraculum redit,[8] quonam modo,

[f] *Quandoquidem, si terra plana foret, nullus ultimam maris aquam margo littusve coërceret.*

potius augerent, quam minuerent.' *Brotier.*—5 Cod. Dalec. et Sabellicus, *maxime.*—6 Tolet. et Salmant. ap. Pintian. *residente.* Dalecampius tamen et Gronov. e codice Tolet. citant, *mollitiemque in se residentem.*—7 Vet. ap. Dalec. *eminente infra dilabantur.*—8 Chiffl. *In id ipsum ad miraculum rediit.*—

NOTÆ

[h] *Namque et*] Guttulæ, inquit, ubique rotundantur in orbem: igitur et tota aqua ita se conglobat. Sequuntur enim partes singulæ naturam totius. Verum quod guttulæ dispersæ globositatem tueantur, id non accidere autumo ex affectatione figuræ totius, sed ex eo quod aquea corpuscula suis sese mutuo hamulis teneant: et quod veluti medium factum est in gutta, concatenatione quadam circumstantia contineat, donec moles exigua est: quæ si increscit, tum a rotunditate desciscit, protuberatque in latera: ac tum demum rumpitur, effluitque: quod etiam fit ex appositione alterius humoris, cujus corpuscula prioribus nexa, illa pertrahunt, continuationemque abrumpunt. Hæc fusius Gassendus lib. de Globo telluris. Ea certe ratio videtur esse cur in poculis repletis, uti mox dicetur, addito humore circumfluat quod supersit, non item denariis ad-

etiamsi globetur, extremum non decidat mare. Contra quod, ut sint plana maria, et qua videntur figura, non posse id accidere, magno suo gaudio, magnaque gloria inventores Græci subtilitate geometrica docent. Namque cum e sublimi in inferiora aquæ ferantur, et sit hæc natura earum confessa;[9] nec quisquam dubitet in littore ullo accessisse eas, quo longissime devexitas passa sit;[g] procul dubio apparere, quo quid humilius sit; propius centro esse terræ; omnesque lineas, quæ emittuntur ex eo ad proximas aquas, breviores fieri, quam quæ ad extremum mare a primis aquis.[h] Ergo totas omnique ex parte aquas vergere in centrum; ideoque non decidere, quoniam in interiora nitantur.[i]

LXVI. Quod ita formasse artifex natura[a] credi debet, ut cum terra arida et sicca constare per se ac sine humore non posset, nec rursus stare aqua, nisi sustinente terra, mutuo implexu jungerentur:[1] hac sinus pandente: illa vero permeante totam, intra, extra, supra,[2] venis, ut vinculis, discurrentibus, atque etiam in summis jugis erumpente: quo spiritu[3] [b] acta et terræ pondere expressa, siphonum[c] modo

[g] *Quam longissime patiebatur littoris devexitas.*

[h] *Omnesque lineas, quæ a centro terræ ducuntur ad proximam aquæ superficiem, breviores fieri, quam quæ ad ultimum mare a primo littore.*

[i] *In ea quæ sunt propiora centro.*

9 Cod. Dalec. *et sit hic naturæ earum consensus;* alii, *et sit hæc natura concessa.* Mox vet. Dalec. *in littus ullum accessisse eas nisi quo longissima.*

Cap. LXVI. 1 Ita codd. Harduini, item Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Erasm. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *mutuo complexu jungerentur* edd. quædam vett. *mutuo complexu fungerentur* Tolet. vet. Dalec. vet. exempl. Erasmi, al. Mox *has* pro *hac* in Harduin. 2. ex operarum errore, quod suo more recepit Franzius.—2 Vet. lect. ap. Dalec. et Gronov. *extra, intra, supra.*—3 Vet. exempl. Erasmi, *quæ spiritu;* margo edd. Dalec. et Gronov. *quibus spiritu.*

NOTÆ

ditis.

[a] *Artifex natura*] Reg. 1. 2. Chiffl. &c. *Artifex naturæ.*

[b] *Quo spiritu*] Sequitur pervulgatam sententiam referentium originem fontium ad ipsum mare, ex quo per ductus subterraneos in montes usque, et loca omnia, in quibus scaturigines conspicuæ sunt, aqua contendat: habere se nempe tellurem quasi animal quoddam ingens, cujus non modo subterranei meatus forent

emicat: tantumque a periculo decidendi abest, ut in summa quæque et altissima exsiliat. Qua ratione[d] manifestum est, quare tot fluminum quotidiano accessu maria non crescant.

(LXVI.) Est igitur in toto suo globo tellus medio ambitu[e] præcincta circumfluo mari. Nec argumentis hoc investigandum, sed jam experimentis cognitum.

LXVII. (LXVII.) A Gadibus, columnisque Herculis, Hispaniæ et Galliarum circuitu, totus hodie navigatur occidens. Septemtrionalis vero Oceanus majore ex parte navigatus est, auspiciis Divi Augusti, Germaniam classe circumvecta ad Cimbrorum[a] promontorium: et inde immenso mari prospecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam,[1] et humore nimio rigentia. Propter quod minime verisimile est illic maria deficere, ubi humoris vis superet.[a 2] Juxta vero ab ortu ex Indico mari, sub eodem sidere, pars tota vergens in Caspium mare[b] pernavigata est Macedo-

[a] *Ubi aquarum abundat copia.*

CAP. LXVII. 1 *Scythicam ad plagam* Chiffl.—2 Ita codd. Dalec. et Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *vis humoris* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Frankf. Leyd.

NOTÆ

quasi venæ aquam ex mari, ut sanguinem ex hepate quodam ducentes; sed fervores etiam subterranei essent veluti spiritus vitales, per ductus quoque varios, ceu arterias, diffusi. Hinc nihilo magis mirum videri scaturire aquam ex montis vertice, si vena subterranea ibi aperta fuerit, quam emicare sanguinem ex fronte, si illic venam secueris. Quippe terræ veluti crustam non esse ubique perforatam, neque ubivis præbere aquæ in eam nitenti exitum: et constare experientia, interdum aperiri terram, et aquam scatere in locis prius admodum siccis: uti cum nobis vena rumpitur. Contra ista disputat Gassendus in lib. x. Laërtii, p. 1073.

[c] *Siphonum*] Siphon est canalis fistula, per quam emittitur liquor, ut in salientibus aquis cernimus.

[d] *Qua ratione*] Et propter hanc rationem, inquit, cum tot nempe fontes ex ipso mari, totque flumina prodeant, manifestum est, &c.

[e] *Medio ambitu*] Toto orbis sui ambitu terra, inquit, mari præcingitur, ceu fascia quadam: reliqua eminet extra undas.

[a] *Ad Cimbrorum*] De quo promontorio dicetur IV. 27.

[b] *Caspium mare*] Quem sinum esse septemtrionalis Oceani, sive Scy-

num armis, Seleuco atque Antiocho regnantibus, qui et Seleucida atque Antiochida ab ipsis appellari voluere. Circa Caspium quoque multa Oceani[3] littora explorata, parvoque brevius,[c] quam totus, hinc aut illinc septemtrio eremigatus. Ut tamen conjecturæ locum sic quoque non relinquat, ingens argumentum paludis Mæoticæ, sive ea illius Oceani sinus est, ut multos adverto credidisse, sive angusto discreti situ[d] restagnatio. Alio latere Gadium, ab eodem occidente, magna pars meridiani sinus ambitu Mauritaniæ navigatur hodie. Majorem quidem[e] ejus partem, et orientis, victoriæ Magni Alexandri lustravere, usque in Arabicum sinum. In quo res gerente C. Cæsare[f] Augusti filio, signa navium ex Hispaniensibus naufragiis feruntur agnita. Et Hanno, Carthaginis potentia florente, circumvectus a Gadibus ad finem Arabiæ, navigationem eam prodidit scripto: sicut ad extera Europæ noscenda missus eodem tempore Himilco. Præterea[g] Nepos Cornelius auctor est, Eudoxum[h] quendam sua ætate, cum

Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—3 Cod. Dalec. *multo labore oceani*—4 Sabelli-

NOTÆ

thici, veteres arbitrati sunt. Vide quæ dicturi sumus VI. 15.

[c] *Parvoque brevius*] Paulo minus quam totus, sive fere totus. *Parvo* pro 'exiguo spatio' familiaris est scriptori huic locutio: 'Tam parvo,' inquit, v. 12. 'distat ibi rerum naturæ diversitas.'

[d] *Angusto discreti situ*] Ita Mss. omnes. Sive, inquit, palus hæc Mæotica septemtrionalis Oceani, modico terrarum tractu spatioque inde discreti, restagnatio ac veluti æstuarium sit.

[e] *Majorem quidem*] Quæ sequuntur ad ea verba, 'Idem nepos,' &c. Martianus exscripsit e Plinio totidem verbis, lib. VI. cap. de Rotunditate Terræ, p. 200. et 201.

[f] *C. Cæsare*] Agrippæ filio, quem Augustus adoptavit. Vide VI. 31.

[g] *Præterea*] Reliquum fere caput ad verbum Plinius hausit ex Mela III. 5. p. 55. et cap. 9. p. 63. Ea vero tametsi ridet Strabo lib. II. p. 98. tanquam a Posidonio conficta, vel temere credita, calculo tamen suo Herodotus comprobat, Melpom. pag. 237. docetque Phœnices, ab Erythræo mari solventes, Bouæ spei promontorium esse prætervectos, ac demum per columnas Herculis in Ægyptum remeasse.

[h] *Eudoxum*] Cyzicenus hic fuit, a Cnidio Mathematico, de quo dicetur in Auctorum Indice, plane diversus. Ptolemæi Evergetæ temporibus vixisse auctor est Strabo loc. cit. ejus

Lathurum regem fugeret, Arabico sinu egressum, Gades usque pervectum: multoque ante eum Cælius Antipater, vidisse se, qui navigasset ex Hispania in Æthiopiam commercii gratia. Idem Nepos de septemtrionali circuitu tradit, Quinto Metello Celeri, L. Afranii [4] [i] in consulatu collegæ, sed tum Galliæ proconsuli, Indos a rege Suevorum [j] dono datos, qui, ex India commercii causa navigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti. Sic maria circumfusa undique dividuo globo partem orbis auferunt nobis: nec inde huc, [k] nec hinc illo pervio tractu. Quæ contemplatio, apta detegendæ mortalium vanitati, poscere videtur, ut totum hoc, quicquid est, in quo singulis nihil satis est, ceu subjectum [5] oculis, quantum sit ostendam.

LXVIII. (LXVIII.) Jam primum [a] in dimidio computari videtur, tanquam nulla portio ipsi decidatur Oceano: [1] qui toto circumdatus medio, et omnes ceteras fundens recipiensque aquas, et quicquid exit in nubes, ac sidera ipsa tot et tantæ magnitudinis pascens, quo tandem amplitudinis

cus emendavit, *L. Africani;* edd. vett. *C. Afranii.*—5 Gronovius, *seu subjectum.*

CAP. LXVIII. 1 *Jam primum inde mihi disputandum videtur, cum nulla portio ipsi decedat* cod. Dalec. *Inde mihi disputandum videtur, quænam portio illius ipsi decedat oceano* vet. Dalec. et Pintian. *Jam primum inde mihi disputari videtur, cum nulla portio, &c.* Salmant. et ed. Rom. Vide Not. Var. Totum h. l. ita profert Gronovius in Epistola Heinsio missa, Syllog. Ep. Tom. III. p. 47. *Jam p. i. d. mihi computari v. t. n. p. i. decedat oceano, q. t. c. oceano et omnes c. f. r. a. et q. e. i. nubes, ac s. i. et t. m. pascens. Quo t. a. spatio terra creditur*

NOTÆ

nimirum, cui Lathurus successit.

[i] *L. Afranii*] Vide Notas et Emend. num. 59.

[j] *A rege Suevorum*] Vide Notas et Emend. num. 60.

[k] *Nec inde huc*] Globum terræ veteres in duo latera sive hemisphæria diviserunt, Oceano disclusa. Qua ex opinione scripsit Plinius medio terræ globo infusum Oceanum partes terræ dividere: neque vero illinc huc, neque hinc illo transmitti posse remigio ullo velove existimabant.

[a] *Jam primum*] Ac primo quidem, inquit, totum hoc quicquid est, in quo sese ingens aperit mortalium vanitas, pro dimidio totius globi, ex terra et aqua coalescentis, computari posse vulgo creditur: perinde ac si per se non sit multo major Oceanus, aut non magna etiam hujus dividuæ partis portio ipsi decidatur Oceano, et eidem accedat: qui cum toto circumdetur medio, &c.

spatio credetur habitare? Improba et infinita debet esse tam vastæ molis possessio. Adde quod ex relicto plus abstulit cœlum. Nam cum sint[b] ejus quinque partes, quas vocant Zonas, infesto rigore et æterno gelu premitur omne, quicquid est subjectum duabus extremis, utrimque circa vertices: hunc qui septemtrio[2] vocatur, eumque qui adversus illi, austrinus appellatur. Perpetua caligo utrobique, et alieno molliorum siderum aspectu, maligna, ac pruina tantum albicans lux.[c] Media vero terrarum,[3] qua Solis orbita est, exusta flammis et cremata, cominus vapore torretur. Circa duæ tantum, inter exustam et rigentes, temperantur: eæque ipsæ inter se non perviæ, propter incendium siderum.[4][d] Ita terræ tres partes[e] abstulit cœlum: Oceani rapina in incerto est.

Sed et relicta nobis una portio, haud scio an etiam in majore damno sit. Idem siquidem Oceanus infusus in multos (ut dicemus)[5][f] sinus, adeo vicino accessu interna maria allatrat, ut centum quindecim[g] millibus passuum Arabicus sinus distet ab Ægyptio mari: Caspius vero

habitare?—2 Edd. vett. *hunc qui trionum septem.*—3 Chiffl. *albicans. Lux vero media terrarum.*—4 Ita codd. Dalec. et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *sideris* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—5 Cod. Dalec. *ut diximus.* Sic

NOTÆ

[b] *Nam cum sint*] Quæ sequuntur usque ad cap. seq. ea fere totidem verbis Martianus exscripsit, lib. VI. p. 196. Attigerat ea multo ante Virgilius, his vulgatis versibus: 'Quinque tenent cœlum Zonæ,' &c.

[c] *Albicans lux*] Vide Notas et Emendat. num. 61.

[d] *Incendium siderum*] Ita Reg. 1. 2. Chiffl. &c. non *sideris.* Censebant Stoici, quorum opinioni Plinius subscribere nunc videtur, Oceanum esse subjectum signifero circulo, per quem Sol decurrit, ejusque littoribus metas sui cursus Solem definire prædicabant: quod cum Sol igneæ sit ferventisque naturæ, humoreque pascatur, ultra citraque illius littora curriculum suum non flectat, cum terra sequatur, quæ alimentum pastumque Soli præbere non possit. Vide Macrob. in Somn. Scip. II. 5. p. 137.

[e] *Terræ tres partes*] Torridam mediam, extremasque duas gelu et frigore infestas.

[f] *Ut dicemus*] In Geographicis libris, qui hunc proxime consequuntur. Ita Mss. omnes.

[g] *Ut centum quindecim*] Vide Notas et Emend. num. 62.

CCCLXXV.[h] millibus a Pontico. Idem interfusus intrat per tot maria, quibus Africam, Europam, Asiamque dispescit, quantum terrarum occupat? Computetur[6] etiam nunc mensura tot fluminum, tantarum paludum: addantur et lacus, et stagna. Jam elata in cœlum, et ardua aspectu quoque juga: jam sylvæ, vallesque præruptæ, et solitudines, et mille causis deserta detrahantur. Hæ tot portiones terræ, immo[7] vero, ut plures tradidere, mundi punctus,[i] (neque enim est aliud terra in universo) hæc est materia gloriæ nostræ, hæc sedes: hic honores gerimus,[8] hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuamur humanum genus, hic instauramus bella etiam civilia, mutuisque cædibus laxiorem facimus terram. Et ut publicos gentium furores transeam, hæc in qua conterminos pellimus, furtoque vicini cespitem nostro solo affodimus,[9][j] ut qui latissime rura metatus fuerit, ultraque fines exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? vel cum ad mensuram avaritiæ suæ propagaverit, quam tandem portionem ejus defunctus obtineat!

LXIX. (LXIX.) Mediam esse mundi[1] totius haud dubiis constat argumentis: sed clarissime æquinoctii paribus horis. Nam nisi in medio esset, æquales dies noctesque

supra cap. 67. Paulo post, vet. Dalec. *passuum tantum Arabicus, &c.*—6 Ita ex codd. emendavit Harduin. eumque secuti sunt Miller. Bipont. et Franzius. *dum dispertit* cod. Dalec. *dispescit, multum terrarum occupat. Computetur* vet. Dalec. *dispescit. Quantum t. occupet, computetur,* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Frankf. Leyd. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—7 Cod. Dalec. *deserta detrahantur terræ. Imo.*—8 Vet. Dalec. *hic h. quærimus.* Mox edd. vett. ante Harduin. *tumultuatur;* Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *tumultuamur.*—9 Cod. Dalec. *ordimur;* vet. ejusdem: *affodimus. Et ut quis, &c.* Paulo post, Chiffl. *ultraque famam.*

CAP. LXIX. 1 Codd. Dalec. et Chiffl. *esse terram mundi.* Mox cod. Dalec.

NOTÆ

[h] *CCCLXXV.*] Hunc quoque numerum passuum ex quorundam sententia recitat VI. 12.

[i] *Mundi punctus*] Alludit ad acutum illud Senecæ dictum, Natur. Quæst. in Proœm. lib. I. p. 831. 'Hoc est illud punctum, quod inter tot gentes ferro et igni dividitur. O quam ridiculi sunt mortalium termini,' &c.

[j] *Affodimus*] Ita Reg. 1. 2. &c. Hoc est, addimus, adjungimus, annectimus, ut una fossione aretur.

haberi non posse deprehenderunt et dioptræ,[a] quæ vel maxime id confirmant: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occasusque cernatur, et solstitialis[2] exortus per suam lineam, brumalisque occasus. Quæ accidere nullo modo possent, nisi in centro sita esset.

LXX. (LXX.) Tres autem[b] circuli supra dictis zonis implexi inæqualitates temporum distinguunt: solstitialis a parte Signiferi excelsissima nobis, ad septemtrionalem plagam versus: contraque ad alium Polum brumalis: item medio ambitu Signiferi orbis incedens æquinoctialis.

LXXI. Reliquorum, quæ miramur, causa in ipsius terræ figura est, quam globo similem, et cum ea aquas,[1] iisdem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubie, ut nobis septemtrionalis plagæ sidera nunquam occidant: contra meridianæ nunquam oriantur: rursusque hæc illis non cernantur, attollente se[c] contra medios visus terrarum globo. Septemtriones[d] non cernit Troglodytice, et confinis

sed clarissimo.—2 Ita Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. et Harduin. 1. τὸ *et* delent Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.

CAP. LXXI. 1 Cod. Dalec. *et cum ea aquam.*—2 Vitruv. lib. IX. cap. 6. 7.

NOTÆ

[a] *Et dioptræ*] Διόπτρα vulgo instrumentum appellatur Geometricum, ab explorando, perspiciendoque dictum. At hoc loco nihil aliud esse quam horologium sive solarium, in quo Solis horæ umbra declarantur, ac perspiciuntur, tum ipsa loci sententia palam facit, tum etiam Martianus lib. VI. c. de Positione Terræ, p. 195. ubi hoc caput exscribens: 'Medio igitur credenda est,' inquit, 'quia postrema, quod præsertim æquinoctialis temporis interstitia manifestant: nam pares horarum metas, tam antemeridialium, quam etiam postremarum, et tam diei quam noctis, horologia manifestant. Quo documento clarum est, tantundem undique secus ab terris abesse cœlum: quod idem duobus circulis edocetur, solstitiali, et brumali. Nam utique quantum interstitii dies habet, cum cœli culmine Sol elatus illustrat, tantum spatii longior nox, cum Sol in brumam decidens repræsentat,'&c. Hæc paulo explanata uberius a Martiano lucem miram afferunt Plinianæ brevitati.

[b] *Tres autem*] Tropici duo, cum æquinoctiali circulo.

[c] *Attollente se*] Globo terræ obstante, ut dixit, cap. 10. Vide quæ dicemus cap. seq.

[d] *Septemtriones*] Quæ deinceps tractantur, ad ea verba, 'Navigantium hæc maxime,' &c. verbum verbo transcripsisse credas Martianum Capellam lib. VI. p. 193.

Ægyptus: nec Canopum[e] Italia, et quem vocant Berenices[f] crinem:[2] item quem sub Divo Augusto cognominavere Cæsaris thronon,[g] insignes ibi stellas. Adeoque manifesto assurgens fastigium curvatur, ut Canopus[h] quartam fere partem signi unius supra terram eminere Alexandriæ intuentibus videatur: eadem a Rhodo[i] terram quodammodo ipsam stringere: in Ponto omnino non cernatur, ubi maxime sublimis septemtrio. Idem a Rhodo absconditur, magisque Alexandriæ. In Arabia Novembri mense prima vigilia[j] occultus, secunda se ostendit: in Meroë solstitio

nec Canopum Italia, sed quem vocant Berenices crinem. Mox codd. Dalec. et Chifft. *insignis ibi stella.* Quidam: *stella Canopus adeo manifesto surgens fasti-*

NOTÆ

[e] *Nec Canopum*] Canopus stella est in Argo navi, in temone austrino, primæ magnitudinis. De hac Manilius Plinio consentiens, lib. I. p. 7. 'Idcirco terris non omnibus omnia signa Conspicimus: nusquam invenies fulgere Canopum, Donec Niliacas per Pontum veneris oras: Sed quærent Helicen,' &c.

[f] *Berenices*] Fuit Berenice Ptolemæi Philadelphi ex Arsinoë filia, cujus capillum inter sidera retulit Conon Samius, insignis Mathematicus, gratiam Ptolemæi Evergetæ, cui Berenice nupserat, aucupatus: quo de crine Callimachus carmen composuit, a Catullo deinde Latinitate donatum. Est inter ejus carmina, sextum et LX. p. 149. Sed longe est hæc stella quam Plinius hoc loco commemorat, quæcumque demum ea sit, diversa ab ea quæ vulgo Coma Berenices vocatur, et a Callimacho Catulloque describitur, et situ, et forma, et nomine: nam et australior est, et unica, et Crinis nominatur, non Coma. —'Fuit Berenice Ptolemæi Soteris sive Lagidæ conjux, ut Plinius docet, XXXVII. 32. Ejus crinem, ut Plinius, inter sidera Mathematici retulerunt: Conon inprimis, si fides est Scholiastæ Arati, a quo distichon illud Callimacho tribuitur: 'Ἠδὲ Κόνων μ' ἔβλεψεν ἐν ἠέρι, τὸν Βερενίκης Βόστρυχον, ὃν κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς.' *Ed. sec.*

[g] *Cæsaris Thronon*] Non est hæc in albo censuque stellarum, quas Astronomi recentiores numerant. Nempe multo plures in cœlo stellarum μορφώσεις Plinius agnovit, quam nostri hodie in numerato habent, ut diximus cap. 41. p. 192.

[h] *Ut Canopus*] Hæc quoque de Canopi visu Rhodi et Alexandriæ, Geminus in Elem. Astron. cap. 2. p. 15. At Petavius in notis ad Geminum, p. 407. non fere quarta parte signi unius, sed quadrante toto, hoc est, gradibus septem cum semisse, elevatum esse supra horizontem Alexandriæ probat, tum ex Hipparcho, tum ex tabularum epilogismo.

[i] *Eadem a Rhodo*] Ita Eustathius in Dionys. vs. 13.

[j] *Prima vigilia*] Nox in quatuor partes æquales, seu vigilias castrorum, dividebatur: quarum singulis ternæ fere horæ cedebant: et prima

vesperi paulisper apparet, paucisque ante exortum Arcturi [k] diebus pariter cum die cernitur. Navigantium hæc maxime cursus deprehendunt, in alia adverso, in alia prono mari, subitoque conspicuis, atque ut e freto emergentibus, quæ in anfractu pilæ [l] latuere, sideribus. Neque enim (ut dixere aliqui) [m] mundus [a 3] hoc polo [n] excelsiore se attollit; aut undique [o] cernerentur hæc sidera: verum hæc eadem quibusque proximis [4] sublimiora creduntur, eademque demersa longinquis; utque nunc sublimis in dejectu positis videtur hic vertex, [b] sic illam terræ devexitatem transgressis, illa se attollunt, residentibus quæ hic excelsa fuerant: quod, nisi in figura pilæ, accidere non posset.

LXXII. Ideoque [a] defectus [1] Solis ac Lunæ vespertinos orientis incolæ non sentiunt: nec matutinos ad occasum

[a] *Cœlum.*
[b] *In tractu terrarum boreali, qui his sideribus subjacet.*

gio cernitur, ut quartam, &c.—3 Cod. Dalec. *hic polo.* Mox, idem codex et Chiffl. *ut undique.*—4 Pintian. *proximis quibusque.* Paulo post, cod. Dalec. *in dejectum positis.*

CAP. LXXII. 1 *Ideo defectus,* omisso *que,* codex Dalecampii.—2 'Ita Mss.

NOTÆ

vigilia ab occasu Solis cœpta, desinebat post tres horas: inde secunda incipiebat, usque ad mediam noctem, &c.

[k] *Exortum Arcturi*] IX. Kalend. Mart. Vide XVIII. 65.

[l] *In anfractu pilæ*] Anfractum pilæ vocat tumorem globi terraquei. Sidera, inquit, propter tumorem terræ conspici non possunt: illa subito comparent, velut ex freto emergentibus, isto anfractu pilæ seu tumore superato.

[m] *Ut dixere aliqui*] Vide auctorem libri de Hist. Philos. apud Galen. tom. II. cap. 11. p. 35.

[n] *Hoc polo*] Septemtrionali. Fuit illa mens ignaræ vetustatis, ac poëtarum maxime, quibus ascendere dicuntur ea sidera quæ supra horizontem sese ostendunt. Ad eam se mentem Virgilius accommodat, Georg. I. 240. 'Mundus ut ad Scythiam, Riphæasque arduus arces Consurgit, premitur Libyæ devexus in austros. Hic vertex nobis semper sublimis: at illum sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.' Vide etiam Manilium lib. I. p. 8. 'Pars ejus ad Arctos Eminet,' &c.

[o] *Aut undique*] *Aut* idem valet quod 'alioqui.' Sic XIX. 30. 'Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico fiunt.'

[a] *Ideoque*] Martianus, lib. VI. p. 193.

habitantes: meridianos vero sæpius. Nobili apud Arabiam[2 b] magni Alexandri victoria Luna defecisse noctis secunda hora prodita est: eademque in Sicilia exoriens. Solis defectum, Vipstano[c] et Fonteio coss. qui fuere ante paucos annos, factum pridie Kalendas[d] Maias,[3] Campania hora diei inter septimam et octavam sensit: Corbulo[e] dux in Armenia inter horam diei decimam et undecimam prodidit visum, circuitu globi alia et aliis detegente et occultante. Quod si plana esset terra, simul omnia apparerent cunctis, noctesque non fierent inæquales: nam æque aliis,[4 f] quam in medio sitis, paria duodecim horarum in-

edd. quoque veteres et eruditus Harduinus in altera sua editione. In priore, medias editiones secutus, emendaverat *Arbela*. At Plinius scripsit *Arabiam*, quod Arbelitis, ubi Arbela, contribueretur Arabiæ.' *Brotier. apud Arbela* exhibent Ald. Junt. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. Gronov. et Harduin. 1.—3 Nonnullæ vett. *undecimo Calendas Maias*, astipulante etiam Martiano, qui de hac ipsa loquens eclipsi, in diem XI. Kalend. Maias eam incidisse ait.—4 Cod. Dalec. *neque aliis;* et sic quædam edd. vett. *neque alias* Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *nam æque aliis* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Vide Not. Delph. Mox, *quæ nunc in omni* Lugd. 1548. 1563. 1587. 1606. Leyd. 1582. 1635. 1669. Frankf. Dalec. Elz. et Gronov. *quæ nunc non in omni* Venett. Parm. Tarvis. Brix. Rom. al. et recentt. post Harduin. Var. lect. *qua nunc, &c.* quam citat Franzius, error est typothetarum in ed. Harduin. 2.

NOTÆ

[b] *Nobili apud Arabiam*] Hanc Lunæ defectionem retulit Petavius Doctr. Temp. X. 35. pag. 211. ad annum secundum Olymp. CXII. quo Archontem Athenis fuisse Aristophanem scribit Diodorus Siculus: nocte XX. diem Septembris insequente. Consentiunt Scaliger et Ricciolus: iste tom. I. Almag. pag. 365. ille Emend. Temp. lib. V. pag. 420. ubi Ciceronem, Plutarchum, et Arrianum erroris arguit, in assignando defectionis hujusce die, —' At quem Lunæ defectum Plinius hic describit, contigit is omnino A. U. C. CCCCXXX. ante Chr. CCCXXIV. die 8. Maii, hora secunda noctis, Luna exoriente in Sicilia.' *Ed. sec.* Vide Notas et Emend. num. 63.

[c] *Vipstano*] Vide Notas et Emend. num. 64. Tacitus lib. XIV. Annalium hanc defectionem Solis annumerat inter prodigia ob necatam a Nerone matrem Agrippinam.

[d] *Pridie Kalendas*] Ita Reg. 1. codex, totidem literis. Reg. alter, *II. Kalend.* Martianus, qui Plinii epitomen fecit, *XI. Kalendas.* Sed hunc errare admonet Ricciolus tom. I. Almag. pag. 367.

[e] *Corbulo*] A Nerone in Armeniam summo cum imperio missus. Vide Dionem lib. LXII. pag. 710. et Tacitum, Annal. XIV. pag. 228.

[f] *Nam æque aliis*] Reg. 2. codex, *nam aliis:* ceteris, *n̄ eque*, per notarum compendia, pro *nam æque*, ita loci postulante sententia. Mss. deinde omnes, editique, *nunc non in omni par-*

tervalla cernerentur, quæ nunc non in omni parte simili modo congruunt.

LXXIII. (LXXI.) Ideo nec nox diesque quævis eadem toto orbe simul est, oppositu globi noctem, aut ambitu diem afferente. Multis hoc cognitum experimentis. In Africa Hispaniaque, turrium Hannibalis: in Asia vero propter piraticos terrores, simili specularum præsidio excitato: in quis prænuntiativos[1] [a] ignes sexta hora diei accensos, sæpe compertum est, tertia noctis[b] a tergo ultimis visos.[a] Ejusdem Alexandri cursor Philonides,[c] ex

[a] *Ignes, qui piratas adesse nuntiabant, meridie in illis locis accensos, sæpe compertum est, tertia noctis hora visos esse ab ultimis navibus, quæ ad persequendos piratas ex Africa Hispaniaque profectæ meridie, cum ibi ignes illi accenderentur, et versus ortum pergentes, post tergum respiciebant, postquam illis novem horis leucas totidem mari confecissent. Atque idem compertum est de his qui ex Asia solventes, versus occasum, post tergum respicerent ignes ibi accensos meridie, cum inde discederent.*

CAP. LXXIII. 1 Vet. ap. Dalec. et Erasm. *prænuncios;* Pintian. legit *prænuntiaturos;* antiquissimæ edd. *prænuntiatos;* Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Frankf. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

te exhibent, ante Frobenium, qui prior *non* expunxit.

[a] '*Prænuntiativos*] Ita recte videtur Frobenius emendasse; quamvis libri veteres et vetustæ editiones habent *prænuntiatos.*' Ed. sec.

[b] *Tertia noctis*] Nihil hic moror Alciatum, qui Parergon x. 3. pag. 173. tom. VI. oper. ut minus incredibile hoc Plinii dictum videatur, ait hoc loco sextam horam diei non pro meridie, ut fit, accipi oportere: sed a meridie in meridiem definito die, ut Umbris in more fuisse dicetur cap. 79. pro ipso Solis occasu. Nihil opus istis ambagibus, ubi sunt omnia per se perspicua, lucisque plenissima, ut vel ex interpretatione nostra liquet. —'Ex eo enim, quod profectæ naves ex Hispania versus ortum, postquam meridie inde solvissent, ubi viderant ignes accendi, post horas novem seu leucas totidem, atque adeo in nocte viderent eosdem ignes, recte Plinius colligit terram esse rotundam. Nam si plana foret, tam in luce plena post novem leucas vel horas viderentur ignes, quam quando sunt primum accensi. Ostensus est mihi nuperrime locus in Dictionario Baylii, in quo Plinianis verbis sensum affingit plane insulsum, qui nemini homini sano venire possit in mentem. Plinium enim censet arbitrari, ignes accensos alicubi meridie, eodem momento temporis alibi videri tertia noctis hora; hoc est, leucis MCXXV. ab eo loco, in quo sunt accensi. At ab hac amentia Plinius longe abfuit.' *Ed. sec.*

[c] *Philonides*] De quo rursum dicetur VII. 20. 'Ἡμεροδρόμους vocant Græci,' inquit Livius, XXXI. pag. 374.

Sicyone Elin mille et ducenta stadia[d] novem diei confecit horis: indeque, quamvis declivi itinere, tertia noctis[e] hora remensus est sæpius. Causa,[2] quod eunti cum Sole iter erat: eundem remeans obvium contrario prætervertebat[f] occursu. Qua de causa ad occasum navigantes, quamvis brevissimo die, vincunt spatia nocturnæ navigationis, ut Solem ipsum comitantes.

LXXIV. (LXXII.) Vasaque[g] horospica[1] non ubique eadem sunt usui, in trecentis stadiis, aut, ut longissime, in quingentis, mutantibus semet umbris Solis. Itaque umbilici (quem gnomonem appellant) umbra, in Ægypto meridiano tempore, æquinoctii die, paulo plus quam dimidiam gnomonis mensuram efficit. In urbe Roma nona pars[h]

prænuntiativos.—2 Cod. Dalec. *reversus est. Causa,* omisso *sæpius:* et mox, *eundemque remeans, &c.*

CAP. LXXIV. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2. 5. et Ed. pr. Frustra in editionibus recentioribus emendatum, *horoscopa.*' Brotier. *horoscopa* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Frankf. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *horospica* codd. Tolet. et Salmant. Mox, Longolius

NOTÆ

'ingens die uno cursu emetientes spatium.'

[d] '*Mille et ducenta stadia*] Passuum sunt centum quinquaginta millia, leucæ horariæ quinque et viginti.' *Ed. sec.*

[e] *Tertia noctis*] Etiam cum toto die cucurrisset, conficere tamen iter non potuit ante tertiam noctis horam, quod antea novem diei horis erat emensus.

[f] *Prætervertebat*] Offendebat. Contrario nimirum motu, quam quo Sol ferebatur, hoc est, aversa ab occiduo Sole fronte, ad ortivum progrediebatur: celerius autem videntur ii progredi, qui secundum Solem iter faciunt, quam qui eodem adverso. Illis enim versus occasum procurrentibus, tardius Sol occidit: habentque illi idcirco diem longiorem. Isti, dum contra ortum feruntur, relinquuntur a Sole: qui citius iisdem occultatur: sic diem ii versa vice habent breviorem.

[g] *Vasaque*] Hæc Martianus totidem verbis lib. VI. pag. 194. Alia demonstratio est rotunditatis terræ, a diversitate umbræ gnomonis repetita. Vasa horiscopa appellat horologia in plano descripta, horizonti ad libellam respondentia. Vasa dicuntur, quod area, in qua lineæ ducebantur, labri interdum instar et conchæ erat, cujus in margine describebantur horæ. Horoscopa, ab ὥρα et σκοπέω, hoc est, ab *inspiciendis horis.* Quia in his vasis, inquit, umbra gnomonis mutatur, usum illorum quoque mutari necesse est, ubi sunt in alium locum translata, ubi non est eadem elevatio poli. Hæc autem poli diversa elevatio oritur ex tumore terræ.

[h] *Nona pars*] Ita Vitruvius IX. 8. pag. 197. 'Sol,' inquit, 'æquinoctiali tempore, Ariete Libraque ver-

gnomonis deest umbræ. In oppido Ancona[2] superest quinta tricesima. In parte[i] Italiæ, quæ Venetia appellatur, eisdem horis umbra gnomoni par fit.

LXXV. (LXXIII.) Simili modo tradunt in Syene oppido, quod est supra Alexandriam quinque millibus[a] stadiorum,[1] solstitii die[b] medio nullam umbram jaci: puteumque, ejus experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere, tum Solem illi loco supra verticem esse: quod et in India supra flumen Hypasin fieri tempore eodem Onesicritus scripsit.[2] Constatque in Berenice,[c] urbe Troglodytarum, et inde stadiis quatuor millibus DCCCXX.[d] in eadem gente, Ptolemaide[e] oppido, quod in margine Rubri maris ad pri-

aliique, *eidem sunt usui.* Chisian. *eadem sunt usui, in tricenis, &c.*—2 Ita Regg. Brot. 1. 2. 5. cod. Dalec. Ed. pr. Venett. Rom. Parm. Brix. Basil. Ald. Junt. Lugd. Erasmi, al. vett. ante Pintian. qui ex codd. quibusdam et Prisciano edidit, *Ancone.* Hoc receperunt Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *superest quinta. Decima in parte Italiæ*, improbante Brotier. *superest quinta trecesima* cod. Dalec. *superest quinta trigesima* Ald. Junt. Basil. Dalec. Lugd. Erasmi, Lugd. 1606. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov. *superest quinta tricesima* Regg. Brot. 1. 2. 5. alii codd. a Rezzonico laudati, Ed. pr. Venett. et Rom.

CAP. LXXV. 1 Chiffl. *stadium.*—2 In eodem codice, *Onesicritus scribit.*—

NOTÆ

sando, quas ex gnomone partes habet novem, eas umbræ facit octo, in declinatione cœli, quæ est Romæ.' Hoc est, si gnomonis longitudo dividatur in novem partes, meridiano tempore, (nam de sola umbra meridiana agitur, sive quam rectam vocant,) umbra gnomonis habebit tantum octo partes Romæ: sive erunt gnomonis partes novem: umbræ, octonæ.

[i] *In parte*] Vide Notas et Emend. num. 65.

[a] *Quinque millibus*] Totidem numerat Strabo lib. II. p. 114. Efficiunt ea stadia passuum millia DCXXV.

[b] *Solstitii die*] Hoc etiam Pausanias refert in Arcad. lib. VIII. p. 518. Lucan. II. 587. 'Umbras nusquam flectente Syene.' Vide etiam Strab. lib. II. p. 114. Et de puteo Syenes, qui Meridie nullam umbram facit, Arrianus in Ind. p. 559. 'Ex eo manifestum est oppidum Syenen esse sub ipso Tropico Cancri, grad. 23. 30'. Latitudinis septemtrionalis.' *Ed. sec.*

[c] *Berenice*] Steph. p. 160. Βερενίκη ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ. De Berenice narrat hoc ipsum Strabo lib. II. p. 133.

[d] *Quatuor mill. DCCCXX.*] Sunt passuum millia DCII. ut Plinius ait VI. 34. ubi hæc eadem rursus tractantur.

[e] *Ptolemaide*] Hæc Ptolemais ἐπὶ θήρας, et Πτολεμαΐς πρὸς τῇ θήρᾳ τῶν ἐλεφάντων est cognominata, apud Strab. lib. XVI. pag. 770. De ejus

mos[3] [f] elephantorum venatus conditum est, hoc idem ante solstitium quadragenis quinis diebus, totidemque postea fieri, et per eos XC.[g] dies in meridiem umbras jaci. Rursus in Meroë, (insula hæc,[h] caputque gentis[4] [i] Æthiopum, quinque millibus[j] stadiorum a Syene in amne Nilo habitatur,) bis anno absumi umbras, Sole duodevicesimam Tauri partem, et quartamdecimam Leonis obtinente. In Indiæ gente Oretum,[k] mons est Maleus nomine, juxta quem umbræ æstate in austrum, hyeme in septemtrionem jaciuntur. Quindecim tantum noctibus ibi apparet Septemtrio. In eadem India Patalis[5] celeberrimo portu, Sol dexter[l] ori-

3 *Rubri maris primum* Salmasius p. 424. Mox cod. Dalec. *totidemque post fieri.*—4 Ita codd. Tolet. et Harduini, item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Meroë Insula, quæ est caput gentis* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Dalec. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Meroë, insula, hæc quæ est et caput gentis* Chiffl. Mox in eodem codice, *et quinque m. stadium.*—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Patales* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Frankf.

NOTÆ

situ dicemus VI. 34.

[f] *Ad primos*] Ptolemæi duo, Philadelphus et Evergetes, primi fuere Græcorum, qui elephantorum venationem in his oris instituerint. Auctor Agatharchides, lib. I. de Mari Rubro, apud Photium, cod. 250. p. 1322. Πτολεμαῖόν φασι, τὸν μετὰ τὸν Λάγου, πρῶτον ἐλεφάντων θήραν συστήσασθαι. Frustra Salmasius pag. 424. corrigit, *primum, ad eleph.*

[g] *Et per eos XC.*] Vide Notas et Emend. num. 66.

[h] *Insula hæc*] Eadem de Meroë habet Strabo lib. II. p. 77.

[i] *Caputque gentis*] Strabo lib. I. p. 32. Μερόη, τὸ βασίλειον, καὶ μητρόπολις τῶν Αἰθιόπων.

[j] *Quinque millibus*] Hoc est, ut diximus, DCXXV. mill. pass. quo intervallo distare Syenen a Meroë scribit Strabo lib. II. p. 114. et Eratosthenes apud Plinium VI. 35. 'Ex eo inter Syenen et Meroën intervallo, quale est inter Alexandriam et Syenen, et ex tempore, quo mox dicturus est Plinius in Meroë absumi umbras, recte conficit D. Delisle, in Historia Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1708. Meroën insulam statui debere grad. circiter 16. 30′. latitudinis Borealis.' *Ed. sec.*

[k] *Oretum*] De Oritis VI. 25. At cap. 22. ejusdem libri, hoc ipsum retractans de Maleo monte, Suaris illum attribuit, non Oretis. 'In interiore situ,' inquit, 'Monedes et Suari, quorum mons Maleus, in quo umbræ ad Septemtrionem cadunt hyeme, æstate in austrum, per senos menses. Septemtriones eo tractu semel in anno apparere, nec nisi XV. diebus, Bæton auctor est,' &c. Alii fortasse hi Oretæ ab Oritis de quibus VI. 25. etsi a suo monte quem incolunt, utrique Ὀρεῖται fortassis appellati sunt. Vide quæ ea de re dicturi sumus, VI. 22.

[l] *Sol dexter*] Si dextrum Plinius occiduam mundi plagam intellexit,

tur, umbræ in meridiem cadunt. Septemtrionem, ibi Alexandro morante, annotatum prima tantum[m] noctis parte aspici. Onesicritus dux ejus scripsit, quibus in locis Indiæ umbræ non sint,[n] septemtrionem non conspici, et ea loca appellari ascia,[o] nec horas dinumerari ibi.

LXXVI. (LXXIV.) At in tota Troglodytice umbras bis[p] quadraginta quinque diebus in anno Eratosthenes in contrarium cadere prodidit.

LXXVII. (LXXV.) Sic fit,[a] ut, vario lucis incremento, in Meroë longissimus dies XII. horas[b] æquinoctiales, et octo partes unius horæ colligat: Alexandriæ[c] vero XIV. horas: in Italia quindecim: in Britannia XVII. ubi æstate lucidæ noctes[d] haud dubie repromittunt id,[1] quod cogit ratio credi,

Elz. et Gronov.—6 Margo Dalec. et Gronov. *annotatum, sed princ.*

CAP. LXXVII. 1 Margo ed. Dalec. et Gronov. *noctes, angusto lucis ambitu subjecta terræ, haud dubia repromittunt id.* Ibid. *mundi continuos, &c.* Vide Not. Var. Mox, Pintianus, vetusti codicis fidem secutus, legit *senis diebus.*

NOTÆ

uti cap. 6. et 55. secutus hoc loco videtur scriptores sideralis scientiæ parum peritos. Neque enim his Indiæ incolis aliter fere quam nobis æstate Sol oritur: umbræ licet meridiana hora versus austrum projiciantur: cum inter Tropicum Cancri, et æquinoctialem circulum ii sedem habeant. Si vero Poëtarum more locutus, septemtrionem dextrum vocat, ut sinistram Lucanus III. 248. meridianam partem, cum Arabes ἀμφισκίους in eodem cœli tractu sitos, qui cis Tropicum Pompeio venerant auxilio, mirari ait umbras suas nunquam ire sinistras, hoc est, nunquam in austrum projici medio die, iis diebus quibus Sol progreditur ad Tropicum Cancri; haud satis sibi constans in ejus acceptione vocis videtur.

[m] *Prima tantum*] Prima vigilia, de qua diximus cap. 71. Habet hæc quoque Martianus lib. VI. p. 193.

[n] *Umbræ non sint*] Medio die, Sole eorum verticem lustrante.

[o] *Ascia*] Ἀπὸ τῆς σκιᾶς, quæ vox *umbram* sonat, et α quod στερητικὸν seu privativum vocant. Ascia loca sunt, ubi in meridie nullam umbram rectam gnomones projiciunt, Sole tum eorum vertici imminente.

[p] *Umbras bis*] Ἀμφίσκιοι Græcis dicuntur, quorum umbræ alternatim australes, ac boreales sunt, prout Solem habent modo ad austrum, modo ad boream deflectentem a vertice. Iidem ascii dicti, hoc est, carentes umbris, quod bis in anno illis evenit, medio die, ut diximus.

[a] *Sic fit*] Hæc Martianus totidem fere verbis lib. VI. p. 194.

[b] *XII. horas*] Strabo lib. II. pag. 133. ait *tredecim.* Τοῖς δὲ κατὰ Μερόην καὶ Πτολεμαΐδα τὴν ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ, ἡ μέγιστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ἐστι τρισκαίδεκα. Martianus Plinium secutus: *duodecim, et bessem.*

[c] *Alexandriæ*] Consentit Strabo loc. cit. De Italia item, p. 134.

[d] *Lucidæ noctes*] Unde poëta, 'Mi-

solstitii diebus[e] accedente Sole propius verticem mundi, angusto lucis[f] ambitu, subjecta terræ continuos dies habere senis mensibus, noctesque e diverso ad brumam remoto. Quod fieri in insula Thule, Pytheas Massiliensis scripsit, sex dierum navigatione in Septemtrionem a Britannia distante: quidam vero et in Mona,[g] quæ distat a Camaloduno[2 h] Britanniæ oppido circiter ducentis millibus affirmant.

LXXVIII. (LXXVI.) Umbrarum hanc rationem, et quam vocant gnomonicen,[i] invenit Anaximenes[j] Milesius, Anaximandri (de quo diximus[k]) et Thaletis discipulus: primus-

Longolius, *binis mensibus.*—2 '*Camalduno* codd. omnes, quos vidimus, et vetustæ editiones Romana, Parmensis, Tarvisina,' &c. *Harduin.* Ita Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *Camoladuno* cod. Dalec. *Camuloduno* Tacitus Annal. XII. 32. *Camaloduno* Basil. Lugd. Elz. Gronov. et Harduin. 1. *Camoludono* Ptolemæus ap. Pintian.

NOTÆ

nima contentos nocte Britannos' dixit.

[e] *Solstitii diebus*] Cave putes his verbis dies tantum aliquot designari citra ultraque solstitium. Totum illud spatium intellige, quod, ut ait ipse IV. 26. ab æquinoctio verno in autumnum interjacet, cum signa borealia Sol perlustrat, cum solstitium fit, et dies amœniores sunt. Quemadmodum e contrario Solem ad brumam remotum dicit, cum australia percurrit, quo tempore bruma maxime dominatur, et tristis hyems. Sensisse ita sane Plinium oportuit: quid senserit tamen, opportunius dicemus, IV. 26. Vide Notas et Emend. num. 67.

[f] *Angusto lucis*] Angusta exiguaque luce manente: etiam Sole, cum occidit, averso, ultra Septemtriones, modicumque infra horizontem abdito. *Subjecta terræ* Plinius plagam vocat cœlo Solique in eo terrarum tractu subjectam.—'Exiguus enimvero est circulus ille, quem Sol describit solstitii diebus, cum supra horizontem attollitur, cerniturque ab iis, qui septemtrionales sive polares mundi tractus incolunt, ubi sunt cardines mundi, minimique sive extremi siderum ambitus, ut Plinius loquitur IV. 26.' *Ed. sec.*

[g] *Mona*] De ea IV. 30.

[h] *Camaloduno*] Colonia Camolodunum Tacito Annal. XII. pag. 181. Apud Gruter. pag. 439. COLONIÆ VICTRICENSIS. QUÆ. EST. IN. BRITANNIA. CAMALODUNI. Hodie deminuta voce, *Maldon* vocant, teste Cambdeno. Neque est *Colcestria*, ut alii volunt.

[i] *Gnomonicen*] Rationem deprehendendi horas ex stylo, umbra indicante.

[j] *Anaximenes*] Quem Anaximandri discipulum fuisse confirmat quoque Cicero Acad. Quæst. lib. IV. pag. 79. Milesium, Laërtius.

[k] *De quo diximus*] Cap. 6.

que [1 l] horologium, quod appellant sciothericon,[m] Lacedæmone ostendit.

LXXIX. (LXXVII.) Ipsum diem alii aliter observavere. Babylonii [n] inter duos Solis exortus: Athenienses [o] inter duos occasus: Umbri [p] a meridie in meridiem: vulgus omne a luce ad tenebras: sacerdotes Romani, et qui diem diffiniere [1 r] civilem,[q] item Ægyptii, et Hipparchus, a media nocte in mediam. Minora autem [2 r] intervalla esse lucis inter ortus Solis juxta solstitia, quam æquinoctia, apparet:

CAP. LXXVIII. 1 Pintian. ex Laërt. *quem vocant gnomonem, invenit Milesius Anaximander, de quo diximus, primusque, &c.* et sic Vitruv. VI. 4. 8. in Vita Anaximandri. Vet. Dalec. *de quo diximus et Thaletis, &c.* 'Ita Reg. 5. Editio princeps et Cl. Rezzonicus. Id quoque additum in margine Reg. 2. Gelenius, deinde alii omisere. At potuit Anaximenes esse primum Thaletis, deinde Anaximandri discipulus.' *Brotier. et Thaletis* delent Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

CAP. LXXIX. 1 Cod. Dalec. *et qui diem finiere.*—2 *Minora majorave, &c.*

NOTÆ

[l] *Primusque*] Gnomonis inventum Laërtius lib. II. Anaximandro ipsi adjudicat: discipuli forte laudem in magistrum derivans, a quo quæ inchoata acceperat, arte ille industriaque perfecit. Cum Laërtio Suidas facit, pag. 241.

[m] *Sciothericon*] Quo deprehenduntur ad umbram horæ. Σκιόθηρον et Σκιαθήρας Græcis, ab indaganda umbra. Vide Notas et Emend. num. 68.

[n] *Babylonii*] Hoc ex Varrone, libro Rerum Humanarum, quem de diebus scripsit, apud Gellium III. 2. pag. 208. et Macrobium Saturn. I. 3. pag. 195. Censorinus cap. 23. pag. 170. Isidorus Orig. V. 30. Ita hodieque computant Baleares et Norimbergenses.

[o] *Athenienses*] Ita Varro, et Censorinus, locis citatis. Quibus igitur auctoribus scripserit Isidorus, loc. cit. diem secundum Ægyptios inchoare ab occasu Solis, et secundum Athenienses a sexta hora diei, adhuc requiro. Hunc Atheniensium morem servant hodieque Austriaci, Poloni, Sinenses: maximeque Itali, unde nomen Horis Italicis.

[p] *Umbri*] De Umbris et Romanis eadem rursum Varro et Censorinus, loc. cit. Hujus moris causas investigat Plutarchus in Quæst. Rom. pag. 284. Secuti sunt Arabes, et plerique Astronomi: unde horæ Astronomicæ appellatæ.

[q] *Civilem*] Gellius loc. cit. p. 212. 'Diem, quem Romani civilem appellaverunt, a sexta noctis hora oriri' ait, hoc est, a media nocte.

[r] *Minora autem*] Solis, inquit, infra finitorem circulum mora, quæ noctem facit, atque intervalla lucis, minor est, juxta solstitia, hoc est, juxta æstivum Tropicum, quam juxta æquinoctia. Quia signifer circulus circa mediam sui partem declivior est versus austrum, minoremque facit cum finitore angulum: circa solstitium vero, erectior, sublimior, majorque cernitur, et revera est.

quia positio Signiferi circa media sui obliquior est: juxta solstitium vero rectior.

LXXX. (LXXVIII.) Contexenda sunt his cœlestibus nexa causis.[a] Namque Æthiopas vicini sideris vapore[b] torreri, adustisque similes gigni, barba et capillo vibrato,[a] non est dubium. Et adversa plaga mundi, atque glaciali, candida cute esse gentes, flavis promissas crinibus: truces vero ex cœli rigore has, illas mobilitate hebetes:[b] ipsoque crurum[c] argumento,[2] illis in supera succum revocari, natura vaporis:[c] his in inferas partes depelli, humore deciduo. Hic graves feras, illic varias effigies animalium provenire, et[3] maxime alitum, et in multas figuras gigni volucres. Corporum autem proceritatem utrobique, illic ignium nisu, hic humoris alimento. Medio vero terræ salubris utrimque mixtura,[4] fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus, magna et in colore temperies, ritus molles, sensus liquidus, ingenia fœcunda, totiusque naturæ capacia. Iisdem imperia, quæ nunquam extimis gentibus fuerint: sicut ne illæ quidem his

[a] *Ea quorum causa ratioque connexa est cum cœlestibus.* [b] *Solis ardore.*
[c] *Vi caloris.*

Chiffl.—3 In eodem codice: *juxta s. autem rectior.*

CAP. LXXX. 1 'Cælius Rhodig. Antiq. Lect. III. 12. legit, *has et illas mobilitate hebetes.* Lege: *truces ex cœli rigore et has. Illas vero,' &c.* Dalec. *truces v. ex c. rigore, has et illas, &c.* edd. vett. ante Harduin. qui ex codd. suis nostram lectionem restituit.—2 Chiffl. *criniumque ipsorum argumento;* vet. Dalec. *ipsorumque crinium argumento;* edd. vett. Venett. Rom. Parm. Brix. aliæ ante Gelenium, *ipsoque crinium, &c.* et sic ed. Elz. ex codd. Laet.—3 Conjunctionem *et* redundare putat Dalecampius.—4 Vet. Dalec. *salubri utrinque mistura.* Paulo post Gronov. *tractus, modicus eorum habitus. Magna*

NOTÆ

[a] *Vibrato*] Torto. Auctor Moreti: 'Afra genus, tota patriam testante figura, Torta comam, labroque tumens, et fusca colore.' Hoc crinium discrimen geminum Lucanus expressit X. 131. 'Pars tam flavos gerit altera crines, Ut nullas Cæsar Rheni se dicat in arvis Tam rutilas vidisse comas: pars sanguinis usti Torta caput, refugosque gerens a fronte capillos.'

[b] *Mobilitate hebetes*] Ignea cœli aërisque mobilitate, quæ in his plagis potissimum viget. Hanc cœli Æthiopici mobilitatem iterum commemorat, VI. 35. Prius legebatur, *has et illas mobilitates habentes,* nullo plane sensu.

[c] *Ipsoque crurum*] Vide Notas et Emend. num. 69.

paruerint, avulsæ, ac pro immanitate[d] naturæ urgentis illas, solitariæ.

LXXXI. (LXXIX.) Babyloniorum placita, motus terræ, hiatusque, et cetera omnia, vi siderum[1] existimant fieri, sed illorum trium,[a] quibus fulmina assignant: fieri autem, meantium cum Sole, aut congruentium, et maxime circa quadrata mundi.[a] Præclara quædam esse et immortalis in eo, si credimus,[2] divinitas perhibetur Anaximandro Milesio physico, quem ferunt Lacedæmoniis prædixisse, ut urbem[3] ac tecta custodirent:[b] instare enim motum terræ, cum et urbs[4] tota eorum corruit, et Taygeti montis magna pars ad formam puppis eminens abrupta, cladem insuper eam ruina pressit.[5] Perhibetur et Pherecydi Pythagoræ doctori[6] alia conjectatio, sed et illa divina: haustu aquæ[c] e puteo

[a] *Vel quando meant cum Sole, in conjunctione cum eo, vel quando cum eo conveniunt in aspectu, maxime vero in quadrato, qui fit cum distant a Sole quarta mundi, sive cœli parte.* [b] *Caverent.*

et in colore temperies. Ritus, &c.—5 In eodem codice, *fuerunt;* et mox, *his paruerunt, a. ac pro pronitate, &c.* Vet. exempl. Erasmi etiam, *pronitate;* Chisian. *unitate.*

CAP. LXXXI. 1 Chiffl. *siderum vi.*—2 *Præclara quædam et immortalis, si credimus, &c.* omissis vocibus, *in eo*, codd. Dalec. vet. et vet. exempl. Erasmi. *τὸ esse* omittunt etiam codd. ap. Laet. Mox pro *Anaximandro*, Dalec. *Anaximene*, ex Arist. Meteor. lib. II.—3 Dalec. *ne urbem* e Cic. de Divin. lib. I.—4 Cod. Dalec. *terræ: et tum urbs.*—5 In eodem codice: *clades eam, insuper et ruina oppressit.*—6 Ita Chiffl. Tolet. Salmant. aliique codd. Harduini. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Pherecydis Pythagoræ doctoris* Ald. Junt. Basil.

NOTÆ

[d] *Pro immanitate*] Pintiano magis placet legi *pronitate.* Sed perinde est. Ultimæ gentes, inquit, quemadmodum imperare diu nequeunt, virium defectu, aut prudentiæ, ita nec parere, cum sint avulsæ a nobis, atque in alium orbem quasi relegatæ. Quin si aditus aliquis pateret, tamen sive illa immanitas, peregrinitasque, sive pronitas naturæ subduceret eas a nobis, ac summoveret. In Chiffl. cod. ac Reg. 2. *pro unitate:* haud improbabili sententia, ut sit intellectus, a natura ipsa, quæ horum tractuum unitati pacique consulat, arceri ac summoveri a commercio nostro gentes eas solitarias ac feras. De hoc argumento vide Photium in Bibl. cod. CCXLIX. in Vita Pythagoræ.

[a] *Sed illorum trium*] Saturni, Jovis, ac Martis, uti dictum est cap. 18.

[b] *Custodirent*] Vide Notas et Emend. num. 70.

[c] *Haustu aquæ*] Hoc vaticinium Ammianus Marcell. lib. XXII. p. 236. ascribit Anaxagoræ, quem 'dum putealem limum contrectaret, tremores futuros' ait 'prædixisse terræ.' Eu-

præsensisse, ac prædixisse[7] ibi terræ motum. Quæ si vera sunt, quantum a Deo tandem videri possunt tales distare, dum vivant?[8] Et hæc quidem arbitrio cujusque existimanda relinquantur: ventos in causa[d] esse non dubium reor. Neque enim[e] unquam intremiscunt terræ, nisi sopito mari, cœloque adeo tranquillo, ut volatus avium non pendeant,[f] subtracto omni spiritu qui vehit: nec unquam, nisi post ventos, condito scilicet in venas et cava ejus occulta flatu.[c] 9 Neque aliud est[g] in terra tremor, quam in nube tonitruum: nec hiatus aliud, quam cum fulmen erumpit: incluso spiritu luctante, et ad libertatem exire nitente.

[c] *Vento in terræ concava abdito.*

Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—7 Hæc duo vocabula, *ac prædixisse*, desunt in cod. Dalec. Mox *ibi* deest in vett. codd. ap. Pintian. *terræ* deest in Lugd. Erasmi aliisque vett.—8 Cod. Dalec. *dum vivunt.*—9 Chiffl. *condito scilicet in venas, et cava ejus occulta flatu;* vet. exempl. Erasmi, aliusque item ap. Pintian. *condito s. i. v. et cava ejus occulta afflatu;* cod. Dalec. *calidos occultato flatu;* Ald. Junt. Basil. et Lugd. Erasmi: *conditos, scilicet in venas et cavernas eis* (al. *ejus*) *occulto afflatu;* et sic al. vett. ante Harduinum, qui ex codd. lectionem nostram recepit: et hunc secuti Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

sebius lib. x. de Præpar. Evang. Pythagoræ ipsi: Pherecydi vero, præter Tullium, de Divin. lib. ii. p. 223. a quo Pliuius hausit, Maximus Tyrius Serm. iii. ubi hoc Sami accidisse narrat.

[d] *Ventos in causa*] Vide Notas et Emend. num. 71.

[e] *Neque enim*] Seneca Natur. Quæst. vi. 12. p. 907. 'Spiritum esse qui terram moveat, et plurimis, et maximis auctoribus placet. Archelaus antiquitatis diligens, ait ita: Venti in concava terrarum deferuntur: deinde ubi jam omnia spatia plena sunt, et in quantum aër potuit, densatus est, is qui superveniet spiritus, priorem premit et elidit... Tunc ille quærens locum, omnes angustias dimovet, et claustra sua conatur effringere. Sic evenit, ut terræ, spiritu luctante, et fugam quærente, moveantur. Itaque cum terræ motus futurus est, præcedit aëris tranquillitas, et quies; videlicet, quia vis spiritus, quæ concitare ventos solet, in inferna sede detinetur.... Quid ergo? Nunquam flante vento terra concussa est? Admodum raro duo simul flavere venti. Fieri tamen et potest, et solet.... In hac sententia licet ponas Aristotelem, et discipulum ejus Theophrastum,' &c. Vide Arist. Meteorol. ii. 8. p. 568.

[f] *Non pendeant*] Non æquabili volatu sese librent, ob summam aëris tenuitatem, sed alas crebro concutiant.

[g] *Neque aliud est*] Ut in nube, inquit, luctatione flatus aut vaporis, tonitruum editur, sic in terræ cavis aëris agitatione cietur tremor.

LXXXII. (LXXX.) Varie itaque[a] quatitur, et mira eduntur opera alibi prostratis mœnibus, alibi hiatu profundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis amnibus: nonnunquam etiam ignibus, calidisve[b] fontibus, alibi averso[1][c] fluminum cursu. Præcedit vero[d] comitaturque terribilis sonus, alias murmur[e] similius mugitibus,[2] aut clamori humano, armorumve pulsantium fragori: pro qualitate materiæ excipientis, formaque vel cavernarum, vel cuniculi, per quem meat, exilius[f] grassante in angusto, eodem rauco in recurvis, resultante in duris, fervente in humidis, fluctuante in stagnantibus: item fremente[3] contra solida. Itaque et sine[4][g] motu sæpe editur sonus. Nec simplici modo quatitur,[5] sed tremit vibratque. Hiatus vero alias remanet, ostendens quæ sorbuit, alias occultat ore compresso, rursusque ita inducto solo, ut nulla vestigia extent, urbibus

Cap. LXXXII. 1 Ita codd. Dalec. Laet, et Chiffl. vet. exempl. Erasmi, et omnes codd. Harduini, item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *adverso* edd. vett. ante Harduin.—2 Codd. Dalec. et Chiffl. *alias murmuri similis, alias mugitibus.* Mox Chiffl. *arborumve p. fragori.* Paulo post Salmant. *vel cuniculi, per quem fit exitus.*—3 Codd. Dalec. et vet. ejusdem, item Chiffl. et Salmant. *recurvis, resultante in duris, fremente in humidis, fluctuante in stagnantibus, fervente, &c.* cod. ap. Laet. etiam *fervente*, unde ille conj. *frangente.* —4 *Quandoque et sine* cod. Dalec. *sine metu* errore operarum in ed. Harduin. 2. quod, de more, recepit Franz. cum var. lect. *motu.*—5 Edd. vett. ante Harduin. *quatitur unquam;* particula *unquam* deest in codd. Dalec. et edd. Harduin. 1.

NOTÆ

[a] *Varie itaque*] Hæc ex Arist. de Mundo, cap. 4. p. 608.

[b] *Calidisve*] Quales circa Ædepsum simili ex causa prodiere, teste Arist. Meteorol. II. 8. p. 566. Διὸ καὶ τὰ θερμὰ τὰ περὶ Αἴδεψον ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας γέγονε.

[c] *Alibi averso*] Ita Mss. omnes, non, ut editi, *adverso.* Vide XXXI. 30.

[d] *Præcedit vero*] Ex Arist. Meteorol. II. 8. p. 569.

[e] *Alias murmur*] Seneca VI. 13. p. 908. 'Ideoque,' ait, 'antequam terra moveatur, solet mugitus audiri, ventis in abdito tumultuantibus: nec enim aliter posset, ut ait noster Virgilius: 'Sub pedibus mugire solum, et juga celsa moveri,' nisi hoc esset opus ventorum,' &c.

[f] *Exilius*] Hoc ad sonum referri debet, qui tum editur, cum per angustum foramen spiritus meat. Nam si de vi agitur vehementiaque concussus, secus se res habet. 'Per aliquam rimam maligne fugit,' inquit Seneca loc. cit. cap. 14. 'et hoc acrius fertur, quo angustius.' Hunc locum ex vett. codd. aliter interpunximus, quam libri hactenus editi: Plinius ex Arist. hausit, loc. cit.

[g] *Itaque et sine*] Arist. loc. cit.

plerumque devoratis, agrorumque tractu hausto. Maritima[h] autem maxime quatiuntur. Nec montuosa[6 i] tali malo carent. Exploratum est mihi, Alpes, Apenninumque[7] sæpius tremuisse. Et autumno ac vere terræ crebrius moventur, sicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ[j] et Ægyptus minime quatiuntur: quoniam hic æstatis causa obstat, illic hyemis. Item noctu sæpius, quam interdiu. Maximi autem motus existunt matutini, vespertinique: sed propinqua luce crebri: interdiu autem circa meridiem. Fiunt et Solis[k] Lunæque defectu,[8] quoniam tempestates tunc sopiuntur. Præcipue vero, cum sequitur imbrem æstus, imbresve æstum.

LXXXIII. (LXXXI.) Navigantes quoque sentiunt non dubia conjectura, sine flatu intumescente fluctu subito aut quatiente icti.[1 l] Intremunt vero et in navibus posita, æque quam in ædificiis, crepituque prænuntiant: quin et volu-

2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 Ita Chiffl. omnes Harduini codd. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *montosa* edd. vett. ante Harduin.—7 *Apennias* codex Dalecampii; *Pœnias* Longol.—8 *Fiunt et lunæ defectu* Pintian. ex Aristot. Mox *imberve æstum* margo edd. Dalec. et Gronov.

CAP. LXXXIII. 1 Codd. Reg. Hard. 2. Chiffl. aliique ap. Laet. item ed.

NOTÆ

h *Maritima*] Reliquum fere caput de verbo translatum ex Arist. loc. cit. p. 567. ubi singularum rerum causas explanat uberrime.

i *Nec montuosa*] Ita Mss. omnes, non *montosa*. Vide Senecam loc. cit. cap. 26. p. 912.

j *Ideo Galliæ*] Narrat Monstreletius, an. 1424. Provinciæ Narbonensis tractum motu concussum. Sed Galliæ nomine apud Plinium Narbonensis Provincia minime censetur, ut dicemus, XVI. 13. Agathias lib. II. p. 52. Alexandriam Ægypti, cum ibi juri discendo daret operam, tremuisse ait: idque prodigii instar fuisse. De Ægypto, vide Senecam Natur. Quæst. VI. 26. p. 912. Ejus hoc multo verius pronuntiatum est: 'Erramus, si ullam terrarum partem ab hoc periculo immunem credimus. Omnia sub eadem jacent lege. Nihil ita, ut immobile esset, natura concepit,' &c. Et sane hoc ipso quo ista commentamur anno, post Christum natum 1682. die Maii duodecima, hora post mediam noctem secunda, concuti Lutetiam terræ motu sensimus: quo deinde motu accepimus vehementius quassata esse complura Campaniæ oppida, diruta ædes circa Vogesum montem, in Lotharingiæ Alsatiæque confinio.

k *Fiunt et Solis*] Vide Notas et Emend. num. 71.

l *Icti*] Reg. 2. et Chiffl. *ictu*.

cres non impavidæ sedentes.[2] Est et in cœlo[m] signum, præceditque motu futuro,[3] aut interdiu, aut paulo post occasum sereno, ceu tenuis linea nubis in longum porrectæ spatium. Est et in puteis[n] turbidior aqua, nec sine odoris tædio.

LXXXIV. (LXXXII.) Sicut in iisdem[1 a] est remedium, quale et crebri specus præbent: conceptum[2] enim spiritum exhalant, quod in certis notatur oppidis, quæ minus quatiuntur, crebris ad eluviem cuniculis cavata. Multoque sunt tutiora in iisdem illis quæ pendent:[b] sicut Neapoli in Italia intelligitur, parte ejus, quæ solida est, ad tales casus[c] obnoxia. Tutissimi sunt ædificiorum fornices, anguli quoque[d] parietum,[3] postesque alterno pulsu[e] renitente. Et

Elz. *ictu.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *sedent* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *sentiunt* alii ap. Dalecampium.—3 *Sed et in cœlo signum præcedit motu futuro* cod. Dalec. et vet. exempl. Erasmi. Paulo post, Chiffl. *tenuis seu lineæ nube in longum porrecta, &c.* Pintian. *tenuis seu lanea nubes in longum porrecta, &c.* ex Virg. 'Tenuia nec lanæ per cœlum vellera ferri.'

CAP. LXXXIV. 1 *Sed et in iisdem* vet. Dalec. Mox idem codex et vet. exempl. Erasmi, *quale cloacæ et crebri, &c.* Salmant. *quam rem et crebri, &c.* —2 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *præconceptum* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Elz. et Gronov. Mox codd. Dalec. et Chiffl. *quod in totis notatur oppidis: minus quippe quatiuntur.* Toletan. etiam, *quod in totis;* Salmant. et vet. exempl. Erasmi, *quod in tutis.*—3 Vet. Dalec. *non angulosi quoque parietes.* Mox, *alterno pulsui* in eodem codice; *alterno pulsu renitentes* Basil. Ald. Junt. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *alterno pulsu reni-*

NOTÆ

[m] *Est et in cœlo*] Ad verbum ex Arist. Meteorol. II. 8. p. 569. Τὸ δὲ αὐτὸν αἴτιον καὶ τοῦ εἰωθότος ἐνίοτε γίγνεσθαι σημεῖον πρὸ τῶν σεισμῶν· ἢ γὰρ μεθ' ἡμέραν, ἢ μικρὸν μετὰ δυσμὰς, αἰθρίας οὔσης, νεφέλιον λεπτὸν φαίνεται διατεῖνον, καὶ μακρὸν, οἷον γραμμῆς μῆκος εὐθύτητι διηκριβωμένον, κ. τ. λ.

[n] *Est et in puteis*] Vide quæ de Pherecyde dicta sunt, cap. 81.

[a] *Sicut in iisdem*] In puteis perfugium, et cavis specubus.

[b] *Quæ pendent*] Structis fornice cameris imposita ædificia intelligit: quod genus camerarum spiramenta plerumque habet non pauca, quibus exeat ad libertatem aër.

[c] *Ad tales casus*] Huc refer quod Tacitus ait Annal. XV. theatrum Neapoli terræ motu sine ullius noxa collapsum.

[d] *Anguli quoque*] Seneca Nat. Quæst. 30. p. 913. 'Diductis ædificia angulis vidimus moveri, iterumque componi.'

[e] *Alterno pulsu*] Quando, ut paulo post ait ipse, alter motus alteri renititur.

latere terreno[4] facti parietes minore noxa quatiuntur. Magna differentia est et in ipso genere motus: pluribus siquidem modis quatitur. Tutissimum est, cum vibrat crispante ædificiorum crepitu: et cum intumescit[f] assurgens, alternoque motu residet: innoxium et cum concurrentia tecta contrario ictu arietant: quoniam alter motus alteri renititur. Undantis inclinatio, et fluctus[5] more quædam volutatio infesta est: aut cum in unam partem totus se motus impellit. Desinunt autem[g] tremores, cum ventus emersit: sin vero duravere, non ante quadraginta dies sistuntur: plerumque et tardius, utpote cum quidam annuo et biennii spatio duraverint.

LXXXV. (LXXXIII.) Factum est et hoc semel,[1] quod equidem in Etruscæ disciplinæ voluminibus inveni, ingens terrarum[a] portentum, L. Marcio, Sex. Julio[2 b] coss. in agro Mutinensi. Namque montes duo inter se concurrerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesque, inter eos[3] flamma fumoque in cœlum exeunte interdiu, spectante e via Æmilia magna equitum Romanorum, familiarumque et viatorum multitudine. Eo concursu villæ omnes elisæ: animalia permulta, quæ intra fuerant, exanimata sunt, anno

tente, ut in textu, codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—4 *E latere terrave* vet. Dalec.—5 Chiffl. *et fluctuum.*

CAP. LXXXV. 1 Ita restituit Brotier ex codd. Reg. 5. Rezz. et Ed. pr. ita quoque Venett. Rom. Brix. et vet. exempl. Erasmi. *Factum est semel* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *voluminibus invenitur* Chiffl. —2 *Sex. Lucio* Chiffl.—3 Cod. Dalec. *interea.* Paulo post, in eodem codice,

NOTÆ

[f] *Et cum intumescit*] Arist. Meteorol. II. 8. p. 570.

[g] *Desinunt autem*] Reliqua prorsus ad verbum ex Aristotelis Græco contextu, loc. cit. p. 569.

[a] *Ingens terrarum*] Ingentius multo quod contigisse fertur sæculo hoc ineunte, non procul Lima in Peruvia: terræ motus scilicet, quo non est proditus immanior. Furnerius Hydrog. XV. 18. pag. 538. sic illum describit, ut urbes, montes, flumina omnia, susque deque, horæ octante perversa eo fuisse dicat: et tractu quidem leucarum trecentarum secundum littus: septuaginta in continentem: Seneca interim falso pronuntiante, nunquam terræ motum ultra millia passuum ducenta extendi.

[b] *Sex. Julio*] Anno U. C. DCLIII.

ante sociale bellum,[c] quod haud scio an funestius terræ ipsi Italiæ[4] fuerit, quam civilia. Non minus mirum ostentum et nostra cognovit ætas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus ejus exposuimus,[d] pratis oleisque, intercedente via publica, in contrarias sedes transgressis, in agro Marrucino, prædiis Vectii Marcelli[e] equitis Romani, res Neronis procurantis.

LXXXVI. (LXXXIV.) Fiunt simul[a] cum terræ motu et inundationes maris, eodem[b] videlicet spiritu infusi, ac terræ residentis[1] sinu recepti. Maximus terræ memoria mortalium extitit motus, Tiberii Cæsaris principatu, XII. urbibus[c] Asiæ una nocte prostratis. Creberrimus Punico bello,[d] intra eundem annum septies atque quinquagies nuntia-

familiarumque et uxorum multitudine.—4 Ita codd. Hardnini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ipsi terræ Italiæ* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Mox in Chiffl. *quam bella civilia.*

CAP. LXXXVI. 1 Ita Brotier. *ac terræ sidentis* codd. Harduin. Laet, et vet. Dalec. item ed. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *aut residentis* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et

NOTÆ

[c] *Sociale bellum*] Idem Marsicum bellum appellatum, quod a Marsis primum concitatum fuerit. Adeo formidolosum et exitiale Italiæ, ut nec Hanibalis, nec Pyrrhi fuerit tanta vastatio, inquit Florus, a quo fuse illud describitur, III. 18. p. 137. Vide etiam Appianum Civil. lib. I. p. 371.

[d] *Exposuimus*] In libris historiarum, quos a fine Aufidii Bassi composuit, ut in præfatione dictum est.

[e] *Vectii Marcelli*] Repetit hoc rursum XVII. 38.—'Notandum hic interim, alias res Neronis, alias res fuisse Imperii sive Reipublicæ.' *Ed. sec.*

[a] *Fiunt simul*] Hæc Plinius ex Arist. Meteorol. II. 8. p. 570.

[b] *Eodem*] Fluctus in terras impellente et infundente vento: atque alio simul terræ sidentis sinu recepto, eandem quatiente.

[c] *XII. urbibus*] Meminit Strabo lib. XII. p. 57. Tacitus Annal. II. p. 55. 'Eodem anno duodecim celebres Asiæ urbes collapsæ, nocturno motu terræ, quo improvisior graviorque pestis fuit... Asperrima in Sardianos lues plurimum in eosdem misericordiæ traxit: nam centies sestertium pollicitus Cæsar: et quantum ærario aut fisco pendebant, in quinquennium remisit. Magnetes a Sipylo proximi damno ac remedio habiti. Temnios, Philadelphenos, Ægæatas, Apollonienses, quique Mosteni, aut Macedones Hyrcani vocantur, et Hierocæsaream, Myrinam, Cymen, Tmolum, levari idem in tempus tributis,' &c. Extant Tiberii Cæsaris nummi, monumentum liberalitatis in afflictas urbes: quibus nummis inscriptum, CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS. His duodecim urbibus Ephesum addit Eusebius in Chronico. Tacitus ait id

tus Romam. Quo quidem anno ad Trasymenum[e] lacum dimicantes, maximum motum[f] neque Pœni sensere, nec Romani. Nec vero simplex malum, aut in ipso tantum motu periculum est: sed par aut majus ostento.[2 g] Nunquam urbs Roma tremuit, ut non futuri eventus alicujus id prænuntium esset.

LXXXVII. (LXXXV.) Eadem nascentium causa terrarum est, cum idem ille[a] spiritus, attollendo potens solo, non valuit erumpere.[1] Nascuntur enim nec fluminum tantum invectu, sicut Echinades insulæ ab Acheloo[b] amne congestæ, majorque pars Ægypti a Nilo, in quam a Pharo[c] insula noctis et diei cursum fuisse Homero[d] credimus;[2] sed et

Gronov.—2 Ita codd. Harduini, Dalec. vet. ejusdem, Chiffl. et vet. exempl. Erasmi; item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. et sic etiam conjectavit Pintian. *ostentum* exhibent Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.

CAP. LXXXVII. 1 Cod. Dalec. *valet erumpere.*—2 Pintian. contra omnia

NOTÆ

contigisse C. Cælio L. Pomponio Coss. quarto Tiberii principis anno.

[d] *Punico bello*] Secundo, de quo Florum vide II. 6. p. 59.

[e] *Trasymenum*] In agro Perusino, hodie *Lago di Perugia.* Hic nobilis pugna, atque inter paucas memorata populi Rom. clades, inquit Livius lib. XXII. p. 120. Tertium fulmen Hannibalis, inquit Florus loc. cit.

[f] *Maximum motum*] Hujus meminit Florus loc. cit.

[g] *Ostento*] Majus in ostento, quam in motu malum.

[a] *Cum idem ille*] Ita Seneca Natur. Quæst. VI. 21. p. 910.

[b] *Ab Acheloo*] Strabo lib. I. p. 59. ex Hesiodo, et lib. X. p. 458. affirmat pariter Acheloo limum aggerente, ex Echinadibus alias esse jam continenti adjunctas, alias etiam progressu temporis adjungendas. Et ante eum Herod. lib. II. p. 93.

[c] *A Pharo*] De Pharo dicemus V. 34.

[d] *Homero*] Hæc Plinius ex Arist. Meteorol. I. 14. p. 547. et ex Mela II. 7. p. 43. Ægypti partem illam, quæ Delta vocatur, aggestione limi Niliaci factam esse plerique veterum putarunt, Homero duce, Odyss. Δ. 354. Νῆσος ἔπειτά τις ἐστὶ πολυκλύστῳ ἐνὶ πόντῳ, Αἰγύπτου προπάροιθε, (Φάρον δέ ἑ κικλήσκουσι,) Τόσσον ἄνευ θ' ὅσσον τε παντμερίῃ γλαφυρὴ νηῦς Ἤνυσεν, κ. τ. λ. Quæ sic Lucanus reddidit X. 509. 'Tunc claustrum pelagi cepit Pharon: insula quondam In medio stetit illa mari, sub tempore vatis Proteos: at nunc est Pellæis proxima muris.' Seneca Natur. Quæst. VI. 6. p. 912. 'Tantum enim, si Homero fides est, aberat a continenti Pharos, quantum navis diurno cursu metiri plenis lata velis,' &c. Et lib. IV. 'Debet Ægyptus Nilo non tantum fœcunditatem terrarum, sed etiam ipsas.' Hoc commentum refellunt eruditi hoc argumento; nam si Pharo ab ea Ægypti et Nili ostio

recessu maris, sicut eidem[e] de Circeiis. Quod accidisse et in Ambraciæ[3] portu decem millium passuum intervallo: et Atheniensium quinque millium ad Piræeum[f] memoratur: et Ephesi, ubi quondam ædem Dianæ alluebat. Herodoto quidem[g] si credimus, mare fuit supra Memphim usque ad Æthiopum montes: itemque a planis Arabiæ.[4] Mare et circa Ilium, et tota Teuthrania, quaque campos intulerit Mæander.

LXXXVIII. (LXXXVI.) Nascuntur et alio modo terræ, ac repente in aliquo mari[1] emergunt, velut paria[a] secum

exemplaria: *cursus fuit, si Homero credimus.*—3 Chiffl. *et in Umbraciæ.* Paulo post in eodem codice, *ædem Dianæ abluebat.*—4 Pintian. tentabat, *itemque in planis Arabiæ.*

CAP. LXXXVIII. 1 Cod. Dalec. *alto mari.* Salmant. et vet. exempl. Erasmi, *alio mari.*

NOTÆ

tanta intercapedine distabat, atque hoc, quantum est, spatium oppletum est intra annos mille ab excidio Trojæ ad conditam Alexandriam, quomodo deinceps intra longius spatium nihil est ei limi aut terrarum additum? Et vero id risit jamdudum Strabo lib. I. p. 30.—'At Homerum Plinius ipse non intellexit. Pharos, Homerica insula, ipsa est οἰκουμένη, terra *habitabilis*, Oceano (ut putabatur) circumcincta: nec aliud sunt ceteræ fere, quæ in Odyssea commemorantur, insulæ. Habitabilem autem dico in hoc uno hemisphærio: altero in undis in infinitum spatium immensis, ut tunc credebatur magno errore, innatante et obruto. Est ea Homerica Pharos, non ante unum ex ostiis Nili, ut vera Pharos semper est et fuit, juncta ponte Alexandriæ, sed ante Ægyptum, hoc est, ante Nilum ipsum totum, at pariter fabulosum; hoc est, ante finem hominis, sive dilapsum ejus e vita. 'Omnes enim morimur, et quasi aquæ dilabimur super terram,' II. Reg. XIV. 14. Distat autem ea insula ab Ægypto, sive Nilo, diei unius noctisque cursu secundissimo; hoc est, toto vitæ tempore etiam bene et fortunate actæ. Est ea in mari undoso, hoc est, variæ in eo agitantur curæ. Ibi portus est portuosus, unde deducuntur naves in mare, *postquam hauserunt aquam nigram*, ἀρυσσάμενοι μέλαν ὕδωρ, hoc est, postquam nascendo vitam hausere curis tetris futuram plenissimam. Non aquationem certe hic Homerus intelligit; cum neque ex mari fiat aquatio; et distare dicatur continens ab insula, in qua hauritur aqua nigra, noctis unius et diei cursu velocissimo.' *Ed. sec.*

[e] *Sicut eidem*] Subintellige, Homero credimus. Plinius III. 9. 'Circeii quondam insula, ut creditur Homero.'

[f] *Ad Piræeum*] Ita Strabo lib. I. p. 58. De Piræeo, IV. 11.

[g] *Herodoto quidem*] Lib. II. p. 93. unde hæc Plinius: ibi enim de Epheso, Ægypto, ac Memphi, Ilio, Teuthrania, Mæandrique campis, eadem referuntur.

[a] *Velut paria*] Columella, I. 8. 'cum

faciente natura:[a] quæque hauserit hiatus, alio loco[b] reddente.

LXXXIX. (LXXXVII.) Claræ jam pridem insulæ, Delos[c] et Rhodos, memoriæ produntur[1] enatæ. Postea minores, ultra Melon, Anaphe:[d] inter Lemnum et Hellespontum, Nea:[e] inter Lebedum[2][f] et Teon, Halone: inter Cycladas, Olympiadis CXXXV.[g] anno quarto, Thera et Therasia.[3] Inter easdem post annos CXXX.[h] Hiera, eademque Automate.[4] Et ab ea duobus[5] stadiis post annos CX.[i] in

[a] *Velut sua damna compensante natura.*

Cap. LXXXIX. 1 Cod. Dalec. *memoria produntur.*—2 Chiffl. *inter Lesbon;* quod ex codd. suis probat Laet.—3 Brod. et Senec. *et Thia et Therasia.*—4 Cod. Dalec. *eadem quæ Automate.*—5 Ita Chiffl. Reg. Brot. 2. et Ed. pr. aliæque vett. edd. quod recepit Brotier. *Et ab duobus* Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. et Franz. Mox Chiffl. et Salmant. *ævo, Junio Syllaneo, Mar. Cœlio Balbo.* Edd. vett. *Syllano;* Harduini codd. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Silano;* non vero, ut refert Franzius,

NOTÆ

rationibus domini paria facere' famulum dixit, qui accepti et expensi rationes pares esse ostendit: qui quod aliunde accepit, alibi vel aliunde compensat. Seneca, Ep. 19. 'Poteram tecum hac Mæcenatis sententia parem facere rationem:' hoc est, debitum omne exsolvere.

[b] *Alio loco*] Sic proximam Lemno insulam, quam Chrysen vocant, mari absorptam esse Pausanias refert lib. VIII. in Arcad. p. 509. quo tempore enata alia est, Hiera nomine: de qua dicetur cap. seq.

[c] *Delos*] Ammianus lib. XVII. p. 98. 'In Asia Delos emersit, et Hiera, et Anaphe, et Rhodns.' Vide etiam Pindarum in Olymp. Ode VII.

[d] *Anaphe*] Supra Theram insulam, non procul Lacedæmone, statuitur a Conone apud Photium in Bibl. cod. 186. p. 456. Ἐν Ἀνάφῃ τῇ νήσῳ· αὕτη δ' ἐστὶν ὑπὲρ νήσου Θήρας, οὐχ ἑκὰς τῆς Λακεδαιμονίων.

[e] *Nea*] Numero multitudinis Νέαι, *Neæ*, vocantur ab Antigono, Hist. Mirab. cap. 9. inter Lemniorum insulas. Stephano item, et Suidæ. Dicemus de ea iterum IV. 23.

[f] *Inter Lebedum*] Vide Notas et Emend. num. 72.

[g] *Olympiadis CXXXV.*] Vide Notas et Emend. num. 73. Annus hic quartus est post bellum Punicum primum confectum, Urbis DXVII.—'Annus hic est Urbis Romæ DV. Similis exortus alterius insulæ, sive rupis, e mari enatæ anno 1707. describitur in Historia Regia Scientiarum anni 1728. p. 23.' *Ed. sec.*

[h] *Post annos CXXX.*] Fuit is igitur annus urbis conditæ DCXLVII. Verum ex Justino XXX. 4. p. 233. constat prodiisse Hieram circiter id tempus quo bellum a Romanis susceptum est adversus Philippum Macedonum Regem. Consentit Justino Plutarchus de Pythiæ Oraculis, p.

nostro ævo, M. Junio Silano, L. Balbo coss. a. d. VIII. Idus Julias, Thia.

(LXXXVIII.) Ante nos et juxta[6] Italiam inter Æolias insulas, item juxta Cretam emersit e mari MMD.[j] passuum una cum calidis fontibus: altera Olympiadis CLXIII.[k] anno tertio in Tusco sinu, flagrans hæc violento cum flatu. Proditurque[l] memoriæ[7] magna circa illam multitudine piscium fluitante, confestim expirasse, quibus ex his cibus fuisset. Sic et Pithecusas[m] in Campano sinu ferunt ortas. Mox in his montem Epopon,[n] cum repente flamma ex eo emicuisset, campestri æquatum planitie. In eadem[8] et oppidum haustum profundo: alioque motu terræ stagnum emersisse:[o] et alio, provolutis montibus insulam extitisse Prochytam.[p]

Sillano.—6 *Ante nos juxta*, omisso *et*, cod. Dalec. Mox edd. vett. ante Harduin. *M. D. passuum... Olympiadis CXLIII.* Nostram lect. exhibent Tolet. Chiffl. alii codd. ap. Harduin. item edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—7 *Proditur quoque memoriæ* cod. Dalec.—8 *In iisdem* cod. Dalec. Mox Longol. et Scalig. in Var. *alioque motu terra stativas emersisse.*

NOTÆ

399. Id vero bellum centum ferme annis Plinianam epocham antecedit.

[i] *Post annos CX.*] Vide Notas et Emend. num. 74. Interim corollarii vice lubet hic addere quod refert Gassendus in lib. x. Laërtii, p. 1050. ne nostrum quidem sæculum consimili ostento carere. Nam anno 1638. a Julii Kalendis ad Idus, ita cœpit eructare Vulcanus, (verba sunt ipsa literarum quas recitat,) non admodum procul ab insula S. Michaëlis, quæ Azorum, seu Tercerarum una est, et qua mare quidem altum est ulnis seu brachiis, ut vocant, 160. ut inde efformata fuerit insula longitudinis trium leucarum, latitudinis sesquileucæ, altitudinis 60. brachiorum. Causas tanti miraculi idem indagat, ea de re uberius disputando. Tu, si otium est, consule.

[j] *MMD.*] Ita codices Reg. 2. Colb. 2. Tolet. &c. Editi, *M. D.*

[k] *CLXIII.*] Ita prælaudati codices. Editi, præpostere, *CXLIII.*

[l] *Proditurque*] Rem plane similem accidisse in Caria prope Lorima urbem Seneca refert, Nat. Quæst. III. 19. p. 871.

[m] *Pithecusas*] Consentit Strabo lib. VI. p. 258. In Campano sinu, *Golfo di Napoli.*

[n] *Epopon*] Idem Strabo lib. v. pag. 248. ex Timæo refert τὸν Ἐπωπέα λόφον motu terræ concussum, ignes evomuisse, et quicquid erat medium inter mare et ipsum, rursus ad mare perpulisse. Campestri æquatum planitie non dicit.

[o] *Stagnum emersisse*] Seu lacum, qui hodie *Lago Agnano.* Vide Notas et Emend. num. 75.

[p] *Prochytam*] Vide Notas et Emend. num. citato proxime.

XC. Namque et hoc modo insulas rerum natura fecit. Avellit Siciliam [q] Italiæ, Cyprum Syriæ, Eubœam [r] Bœotiæ, Eubœæ Atalantem [s] et Macrin, Besbicum Bithyniæ, Leucosiam [t] Sirenum promontorio.

XCI. (LXXXIX.) Rursus abstulit insulas mari, junxitque terris: Antissam [u] Lesbo, Zephyrium [1 v] Halicarnasso, Æthusam Myndo, Dromiscon et Pernen [w] Mileto, Narthecusam Parthenio promontorio. Hybanda quondam insula Ioniæ, CC. nunc a mari abest stadiis. Syrien [x] Ephesus in mediterranea habet: [2] Derasidas et Sophoniam vicina ei Magnesia. Epidaurus et Oricum insulæ esse desierunt.

XCII. (XC.) In totum abstulit terras, primum omnium ubi Atlanticum mare est, si Platoni [a] credimus, immenso

CAP. XCI. 1 *Zephyriam* cod. Dalec. et vet. ejusdem. Mox Chiffl. *Æchusam*; al. *Æthechusam*. Vid. Not. Var.—2 Cod. Dalec. *in mediterraneo habet*.

NOTÆ

[q] *Siciliam*] Hoc et Seneca credidit, Natur. Quæst. VI. 29. pag. 913. Ovidius Met. v. 290. 'Zancle quoque juncta fuisse Dicitur Italiæ: donec confinia Pontus Abstulit, et media tellurem repulit unda.'

[r] *Eubœam*] 'Eubœa et ipsa avulsa Bœotiæ,' inquit Plin. IV. 21.

[s] *Atalantem*] Plinii hoc loco errorem arguimus in Notis et Emend. num. 76.

[t] *Leucosiam*] Ita Strabo lib. VI. pag. 258.

[u] *Antissam*] Ovid. Met. XV. 287. 'Fluctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharosque, Et Phœnissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.' Vide etiam Strabonem lib. I. pag. 60. ubi hoc ipsum ex Myrsili relatu probat.

[v] *Zephyrium*] Unde juncto terris Zephyrio, id nomen etiam Halicarnasso ipsi hæsit, cui annexum fuit: Ζεφύριον, ἡ Ἁλικαρνασσὸς τῆς Καρίας, inquit Steph. pag. 288. Straboni lib. XIV. p. 656. est Ζεφύρα.

[w] *Pernen*] Ita codd. Mss. Nec placet nobis *Prienen* hujus vocabuli vice reponi: sed Barbaro tamen placet.

[x] *Syrien*] De Syrie, et Derasidis rursum v. 31. De Epidauro et Orico, III. 26.

[a] *Si Platoni*] In Timæo, p. 25. ubi insulam ait ad columnas Herculis olim extitisse, Atlanticam cognominatam, opibus imperioque Europæ et Africæ præpotentem, ipsa Libya Asiaque majorem, ex qua ad alias insulas, mox ad continentem ex adverso hujus orbis nostri quem colimus, trajectus facilis foret. Eandem porro post ingentes terræ motus, et eluviones aquarum, unius diei spatio haustam fluctibus insulam videri desiisse: nunc immenso ibi interfuso pelago haud facile perviam esse ad Antichthonas viam. Eadem Strabo refert de Atlantide ex Platone, lib. II. p. 102. Sed hæc esse fabulis pro-

spatio. Mox interno, quæ videmus hodie,[1] mersam Acarnaniam Ambracio sinu, Achaiam Corinthio, Europam Asiamque Propontide et Ponto. Ad hoc perrupit mare Leucada,[b] Antirrhium,[c] Hellespontum,[d] Bosporos duos.

XCIII. (XCI.) Atque ut sinus et stagna prætereamm, ipsa se comest terra:[1] devoravit Cybotum altissimum montem, cum oppido Curite:[e] Sipylum[f] in Magnesia: et prius in eodem loco clarissimam urbem, quæ Tantalis vocabatur. Galenes et Gamales[2 g] urbium in Phœnice agros cum

CAP. XCII. 1 Codd. Dalec. et Salmant. *quo videmus hodie;* Chiffl. *quæ hodieque videmus.*

CAP. XCIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. et sic etiam conj. Pintianus e scriptura codd. Tolet. et Salmant. qui exhibent, *ipsa secum est terra.* Dalec. *ipsa, quæ se comest, terra devoravit, &c.* Edd. vett. ante Harduinum, *ipsa se condens terra devoravit, &c.* Mox, *cum oppido Curice* Chiffl.—2 *Galenes et Galames* Chiffl. Regg. Hard. 1. 2. et Colb. 2. *Galanes* Reg. Brot. 2. *Galanis et Gamales* Ald. Junt. Basil. Lugd. Dalec. Leyd. Frankf. Elz. Gronov. Harduin.

NOTÆ

piora, quam ut iis immorandum sit, Plinius sagaciter est subodoratus. Meminit etiam Tertullianus hujus Platonicæ sententiæ in Apologet. cap. 40. p. 32.—'Plinius autem non ex Timæo, sed ex opere Platonis quod intercidit, accepisse istud videtur, quod hic ex Platone refert: neque enim insulam, ut in Timæo dicitur, absorptam Plinius dicit, sed *terras;* hoc est, ut vocem eam intelligit sect. sup. partem continentis.' *Ed. sec.*

[b] *Leucada*] Ovid. Met. XV. 289. 'Leucada continuam veteres habuere coloni, Nunc freta circumeunt.' Strabo quoque lib. I. p. 59. Leucadem ait factam insulam, Corinthiis isthmum exscindentibus. Adversarine igitur sibi Plinius, et Straboni existimandus est, qui IV. 2. fateatur Leucadem, non mari irrumpente, sed opere accolarum abscissam esse a continente? Minime sane. Bis potius continenti redditam fateamur. Nam Livius lib. XLIII. diserte testatur, belli etiam Philippici tempore peninsulam fuisse: quæ tamen Strabonis Liviique ipsius ævo insula fuit.

[c] *Antirrhium*] A Rhio divisum quinque stadiorum freto, ut ait Strabo lib. VIII. p. 335. Vide quæ dicturi sumus IV. 3.

[d] *Hellespontum*] Stratonis physici ea sententia fuit, referente Strabone lib. I. pag. 49. Euxinum mare non fuisse olim cum Ægæo conjunctum, sed viam vi aquarum factam.

[e] *Oppido Curite*] Illo fortassis, quod Curopolim Cariæ Stephanus appellat, p. 382. Sed R. 1. 2. Colb. 2. habent *Carite*, Chiffl. *Curice.*

[f] *Sipylum*] Sipylum eversam terræ motu, regnante Tantalo, Strabo quoque prodidit, lib. I. pag. 58. et ante eum Arist. Meteorol. II. 8. p. 570.

[g] *Galenes* [*Galanis*] *et Gamales*] Vide Notas et Emend. num. 77.

ipsis: Phegium Æthiopiæ jugum [3] excelsissimum: tanquam non infida grassarentur et littora.[a]

XCIV. (XCII.) Pyrrham [h] et Antissam circa Mæotim Pontus abstulit: Elicen [i] et Buram in sinu Corinthio,[1] quarum in alto vestigia apparent. Ex insula Cea [j] amplius triginta millia [2] passuum abrupta subito cum plurimis mortalibus [k] rapuit. Et in Sicilia dimidiam Tyndarida [l] urbem, ac quicquid ab Italia [m] deest. Similiter in Bœotia Eleusina.[3] [n]

[a] *Perinde ac si hæc damna tantum in medio terrarum sentirentur, ac non ipsa etiam infida grassarentur maris littora, terrasque sorberent.*

1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—3 *Phegium Jopes jugum* Langolius. Vid. lib. v. cap. 14.

CAP. XCIV. 1 Chiffl. *Bursam sinus Corinthius.*—2 Cod. Dalec. *trecenta millia.* Mox Reg. Brot. 5. *cum pluribus mortalibus, &c.* Chiffl. *cum plurimis mortalibus. Rapuit et, &c.* alii codd. *cum p. mortalibus rapuit. Et, &c.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. et Franz. *cum p. mortalium rapuit. Et, &c.*—3 Ita cod. Chiffl. ap. Dalec. et Harduin. 1. *Bœotia et Eleusina* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

[h] *Pyrrham*] Cave de Pyrrha et Antissa accipias, Lesbi insulæ oppidis, de quibus v. 39.

[i] *Elicen*] De his urbibus rursum dicetur IV. 6. Ovid. Met. XV. 293. 'Si quæris Elicen, et Burin, Achaidos urbes, Invenies sub aquis, et adhuc ostendere nautæ Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.' De harum urbium subversione scripsit libros integros Callisthenes ille, quem Alexander M. occidit, ut refert Seneca Natur. Quæst. IX. 23. pag. 911. Vide etiam Arist. de Mundo, cap. 4. pag. 608. et Strabon. lib. I. pag. 59. Contigit hæc clades anno quarto Olymp. CI. biennio ante pugnam Leuctricam.

[j] *Cea*] Hoc Plinius iterum IV. 10. Vide Notas et Emend. num. 78.

[k] *Mortalibus*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. &c. Editores reposuerant, *mortalium.*

[l] *Tyndarida*] 'Nam cum radices urbis,' inquit Fazellus Decad. I. lib. IX. cap. 7. pag. 204. 'maris fluctibus impeterentur, sæviente hyeme, undisque supra solitum irruentibus, a cetera urbe ea pars divulsa, disjectaque, cum habitatoribus in pelagus repente prolapsa est: cujus vorago ingens ac horrenda adhuc cernitur.'

[m] *Ab Italia*] Spatium intelligit, fretumve quo Sicilia nunc ab Italia dispescitur. Hinc Rhegio nomen, ut dicetur III. 14. Vide Strab. lib. I. pag. 60. Seneca Natur. Quæst. VI. 29. p. 913. 'Hac inundatione, quam poëtarum maximi celebrant, ab Italia Sicilia rejecta est.'

[n] *Eleusina*] Vide Notas et Emend. num. 79.

XCV. (XCIII.) Motus enim terræ sileantur, et quicquid est, ubi saltem busta urbium extant:[1] simul ut terræ miracula[o] potius dicamus, quam scelera naturæ. Et hercule non cœlestia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam varia, tam dives, tam fœcunda, tot sæculis suboriens, cum tantum quotidie orbe toto populentur ignes, ruinæ, naufragia, bella, fraudes: tantum vero luxuria, et tot mortales conterant: gemmarum pictura tam multiplex, lapidum tam discolores maculæ, interque eos, candor alicujus,[p] præter lucem omnia excludens: medicatorum fontium vis: ignium tot[q] locis emicantium perpetua tot sæculis incendia: spiritus letales alibi,[2] aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi volucribus[r] tantum, ut Soracte[s] vicino Urbi tractu: alibi præter hominem,[t] ceteris animantibus: nonnunquam et homini, ut in Sinuessano agro, et Puteolano:[u] spiracula[3] vocant, alii Charoneas[v] scrobes, mortiferum spiritum exhalantes.

CAP. XCV. 1 Cod. Dalec. *busta u. extant sepultarum.*—2 Chiffl. *spiritus letales aliubi;* et mox, *aliubi volucribus . . . aliubi præter hominem, &c.*—3 Chiffl.

NOTÆ

[o] *Terræ miracula*] Vide Notas et Emend. num. 80.

[p] *Candor alicujus*] De phengite lapide loquitur, de quo ille uberius, XXXVI. 46.

[q] *Ignium tot*] Ætnæ, ac Vesuvii. Adde Heclam in Islandia, aliosque prope innumeros, quorum Maffæus, et alii rerum Indicarum scriptores meminerunt.

[r] *Alibi volucribus*] Seneca Natur. Quæst. VI. 28. pag. 912. 'Quid quod pluribus Italiæ locis per quædam foramina pestilens exhalatur vapor, quem non homini ducere, non feræ tutum est? Aves quoque in illum inciderint, ... in ipso volatu cadunt, liventque corpora, et non aliter quam per vim elisæ fauces tument.'

[s] *Ut Soracte*] Hodie, *Monte S. Oreste*, in provincia Patrimonii S. Petri. Ibi spelunca halitum pestiferum emittens, teste Servio in eum Virgilii locum, Æn. XI. 'Summe Deum sancti custos Soractis Apollo.'

[t] *Præter hominem*] Prope Neapolim spelunca est angusta, vulgo *Grotta del Cane* appellata, quod in eam conjecti canes omni motu sensuque destituantur illico, donec vicinæ aquæ immersi, quasi spiritum vitamque recuperent: nec quicquam homini tamen halitus nocet. De hujusmodi exspirationibus noxiis multa erudite Cæsius de Mineral. I. 7. 12. num. 30.

[u] *Puteolano*] De specu loquitur, qui hodieque visitur prope Puteolos, ad lævam lacus Aniani, *Lago Agnano.*

[v] *Charoneas*] Χαρώνεια βάραθρα mortifero spiritu, quem exhalant, vitam

Item in Hirpinis Amsancti,[4 w] ad Mephitis [x] ædem, locum, quem qui intravere, moriuntur. Simili modo [y] Hierapoli [z] in Asia, Matris tantum Magnæ sacerdoti [a] innoxium. Alibi fatidici [5 b] specus, quorum exhalatione temulenti futura præcinunt, ut Delphis, nobilissimo oraculo. Quibus in rebus quid possit aliud causæ afferre [6] mortalium quispiam, quam diffusæ per omne naturæ subinde aliter atque aliter numen erumpens?

XCVI. (XCIV.) Quædam vero [c] terræ ad ingressus tremunt,[1] sicut in Gabiensi agro, non procul urbe Roma, jugera ferme ducenta, equitantium cursu: similiter in Reatino.

quæ spiracula. Cod. Dalec. *sunt spiracula, quæ vocant alii, &c.*—4 *Ansacti* codex Chiffl.—5 *Aliubi fatidici* in eodem codice.—6 Ita codd. Dalec. et Laet. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. probante Laet. in ed. Elz. *efferre* edd. vett. ante Harduin.

CAP. XCVI. 1 Codex Tolet. *ad ingressus premuntur*, quod probat Pintian.

NOTÆ

homini eripere scribit et Galenus de Usu Partium, VII. 8. pag. 458. tomo IV.

w *Amsancti*] Virgil. Æneid. VII. 563. 'Est locus Italiæ in medio, sub montibus altis, Nobilis et fama multis memoratus in oris, Amsancti valles: densis hunc frondibus atrum Urget utrimque latus.... Hic specus horrendum, et sævi spiracula Ditis Monstrantur, ruptoque ingens Acheronte vorago,' &c. Meminit hujus pestiferæ terrarum partis Cicero de Divin. lib. I. pag. 189.

x *Ad Mephitis*] Ita codices Mss. omnes: etsi dubitet Hermolaus, num *Ditis* reponi potius oporteat. Mephitis ipsa Juno est, aëri corrupto præsidens, cui templum excitatum apud Cremonam auctor est Tacitus Hist. III. pag. 71. Et vetus Inscriptio ap. Gruterum, p. 96. MEFITI. L. CÆSIVS ARAM. ET. MENSAM. DEDIT. Hodie locus ipse Amsancti Mephitis retinet nomen, *Mufiti*. Ipsa vero Mephitis interdum pro putore sumitur, ut pro igne Vulcanus, Jupiter pro aëre. Ita Virgil. Æn. VII. 84. 'Sævamque exhalat opaca mephitim.'

y *Simili modo*] Hoc etiam refert Arist. vel quisquis est auctor libri de Mundo, cap. 4. pag. 607.

z *Hierapoli*] Refert hoc pluribus Strabo, lib. XII. pag. 579. et lib. XIII. p. 629.

a *Sacerdoti*] Ita Apuleius de Mundo. Innoxium quoque ceteris exsectis ac semiviris esse, tradunt Dio in Vita Trajani, Damascius apud Photium in Bibl. cod. 242. pag. 1053. et Ammianus lib. XXIII.

b *Alibi fatidici*] Hæc totidem verbis Arist. loc. cit.

c *Quædam vero*] Ad ingressum ambulantium, et equorum cursus, terræ quoque tremere sentiuntur in Brabantino agro, quæ Belgii pars est, et circa S. Audomari Fanum.

(XCV.) Quædam insulæ[d] semper fluctuant,[2] sicut in agro Cæcubo, et eodem Reatino, Mutinensi,[3] Statoniensi.[e] In Vadimonis[4][f] lacu, et ad Cutilias[g] aquas opaca sylva, quæ nunquam die ac nocte eodem loco visitur. In Lydia[h] quæ vocantur Calaminæ, non ventis solum, sed etiam con-

—2 Vet. Dalec. *semper fluitant*, et sic legit Pintian.—3 Ita codd. ap. Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Mutiensi* Ald. Junt. Basil. Leyd. Lugd. Erasmi, Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Mox, *Stationensi* Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. *Statiniensi* conj. Dalecampius.—4 *In Vadimontis* Chiffl. et mox in eodem cum cod. Dalec. et ed. Harduin. 1. *die ac nocte*, ut in textu; Edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 2. 3. Bi-

NOTÆ

[d] *Quædam insulæ*] Hæc Plinius e Seneca Natur. Quæst. III. 25. p. 873. 'Sunt multi,' inquit, 'lapides pumicosi et leves, ex quibus quæ constant insulæ, in Lydia natant. Theophrastus est auctor. Ipse ad Cutilias natantem insulam vidi. Alia in Vadimonis lacu vehitur: alia in lacu Statonensi. Cutiliarum insula et arbores habet, et herbas nutrit, tamen aqua sustinetur: et in hanc atque illam partem non tantum vento impellitur, sed et aura: nec unquam illi per diem et noctem in uno loco statio est: adeo movetur levi flatu. Huic duplex causa est: Aquæ gravitas medicatæ, et ob hoc ponderosæ: et ipsius insulæ materia vectabilis, quæ non est corporis solidi,' &c. Tales insulas, quæ arbores habeant, quæ contis impellantur quo lubet, et in quibus et pecudes et armenta pascantur, ad Fanum S. Audomari in Belgio, magna cum voluptate ipse spectavi. Quas vero Seneca se vidisse testatur, et Plinius hoc loco ex eo refert, earum hodie nulla fluctuat. De fluitantibus in Orchomeno, et Ægypto, vide Theophr. Hist. IV. 13.

[e] *Statoniensi*] In cod. Reg. 1. 2. et Chiffl. *Stationensi*. At Varro de Re Rust. III. 12. Statonensem, Plinius III. 8. Statones accolas vocat.

[f] *In Vadimonis*] De eo lacu Livius lib. IX. p. 166. sed multa eleganter Plinius Junior VIII. 20. Hodie *lago di Bessanello*, in Etruriæ parte, quæ Patrimonium D. Petri dicitur, milliaribus a Tiberi vix tribus.

[g] *Ad Cutilias*] De his III. 17. Vide et Varronem de Ling. Lat. lib. IV. p. 20.

[h] *In Lydia*] Martianus IX. 1. p. 214. 'Nonne,' inquit, 'ipsius vetustatis persuasione compertum, in Lydia Nympharum insulas dici, quas etiam recentior asserentium Varro se vidisse testatur: quæ in medium stagnum a continenti procedentes cantu tibiarum, primo in circulum motæ, deinc ad littora revertuntur.' Locus Varronis, quem laudat, est de Re Rust. III. 17. ubi Fulvius Ursinus in Notis, Sotionis fragmentum affert, hoc ipsum de iis insulis quæ sunt in lacu, qui Calamina dicebatur, commemorantis. Ut inde liqueat Calaminæ paludis, λίμνης Καλαμίνης, partem aliquam ac veluti sinum fuisse Nympheum, de quo mox Plinius, in quo exiguæ illæ, ceterisque minores, ad ictum pedum, qui in symphoniæ cantu fieri solet, moverentur.

tis quo[5] libeat impulsæ, multorum civium Mithridatico bello salus. Sunt et in Nympheo parvæ, Saltares dictæ :[6] quoniam in symphoniæ[i] cantu ad ictus modulantium pedum moventur. In Tarquiniensi[j] lacu magno Italiæ duæ nemora circumferunt,[7] nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, ventis impellentibus : quadratam nunquam.

XCVII. (XCVI.) Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cujus quandam aream[1 k] non impluit. Item in Nea,[l] oppido Troadis, circa simulacrum Minervæ. In eodem et relicta sacrificianon putrescunt.

XCVIII. Juxta Harpasa[a] oppidum Asiæ cautes stat horrenda, uno digito mobilis : eadem, si toto corpore impellatur, resistens. In Taurorum peninsula in civitate Parasino[1 b] terra est, qua sanantur omnia vulnera. At circa Asson Troadis[c] lapis nascitur, quo consumuntur omnia corpora : Sarcophagus[d] vocatur. Duo sunt[e] mon-

pont. et Franz. *die ac noctu.*—5 Vet. Dalec. *contis, vel quo.*—6 *Sunt in Nympheo, saltares dictæ* codd. Regg. Brot. 1. 2. 5. *Sunt et in Nymphæo Saliares dictæ* Salmasius p. 125. *Sunt et in Nymphæo parvæ, Saltuares dictæ* Venett. Rom. Brix. Parm. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Dalec. Frankf. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox Salmasius, *ad ictum.*—7 Chiffl. *nemora circumierunt.*

CAP. XCVII. 1 Chiffl. et Harduin. 1. *aram.* Ed. pr. Venett. Rom. Parm. Brix. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *aream.*

CAP. XCVIII. 1 *Characena,* pro *Parasino,* margo Dalec. et Gronov. et sic

NOTÆ

[i] *Symphoniæ*] De hac voce dicemus, IX. 8.

[j] *Tarquiniensi*] *Lago di Bracciano,* ab oppido proximo nomen habet, in Etruria.

[k] *Aream*] Vide Notas et Emend. num. 81.

[l] *In Nea*] Steph. pag. 487. Νέα, κώμη καὶ φρούριον Φρυγίας.

[a] *Harpasa*] De eo oppido, v. 29.

[b] *Parasino*] Ita omnes codices Mss. librique editi : quorum ab auctoritate desciscere vix ausim, etsi eruditi quidam *in civitate Characena* scribendum putent. Ptolemæo III. 6. p. 83. Παρώστα urbs est Tauricæ Chersonesi, eadem forte cum Parasino.

[c] *Asson Troadis*] De qua v. 32.

[d] *Sarcophagus*] Quoniam corpora comest. Σὰρξ enim *corpus* seu *carnem,* φαγεῖν *comesse* sonat. Σαρκοφάγος λίθος Stephano, p. 126. verbo Ἄσσος. Vide quæ dicturi sumus XXXVI. 27. In littore Veraguæ in America septemtrionali eandem vim inesse arenis observarunt Hispani, ut testatur Herrera lib. VIII. Decad. 1.

[e] *Duo sunt*] De hoc miraculo ite-

tes juxta flumen Indum: alteri natura est ut ferrum omne teneat, alteri ut respuat. Itaque si sint clavi in calciamento, vestigia avelli in altero non posse, in altero sisti.[a] Locris et Crotone[f] pestilentiam nunquam fuisse, nec ullo terræ motu laboratum, annotatum est.[3] In Lycia vero semper a terræ motu XL. dies serenos esse. In agro Arpano[4] frumentum satum non nascitur. Ad aras Mucias[5 g] in Veiente, et apud Tusculanum, et in sylva Ciminia[h] loca sunt, in quibus in terram depacta non extrahuntur. In Crustumino natum fœnum ibi noxium: extra, salubre est.

XCIX. (XCVII.) Et de aquarum natura complura dicta sunt: sed æstus maris accedere, et reciprocare, maxime mirum, pluribus quidem modis, verum causa in Sole, Lunaque.[a] Bis inter duos exortus Lunæ affluunt, bisque remeant, vicenis quaternisque semper horis.[b] Et primum

vet. exempl. Erasmi. Vide Not. Var.—2 Margo Dalec. et Gronov. *in altero obsisti.*—3 Chiffl. *ne illo terræ motu adnotatum est.*—4 Ita codd. Harduini, et margo Dalec. et Gronov. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Ardano* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—5 Ita codd. Harduini, et edd. antiquissimæ; item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Mutias* margo Dalec. et Gronov. *Murtias* Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.

NOTÆ

rum dicetur XXXVI. 25.

[f] *Crotone*] Unde nata paræmia, cujus Strabo meminit lib. VI. p. 262. ob salubritatem aëris, ὑγιέστερον Κρότωνος. Scribit etiam Scaliger Exerc. 32. in Cardan. p. 140. oram illam occidentalis Æthiopiæ, quæ Nigir fluvium accolit, etsi calidissima sit, pestilentiæ quoque omnis expertem esse.

[g] *Mucias*] Vide Notas et Emend. num. 82.

[h] *Ciminia*] Saltus Ciminius prope Viterbium in Etruria, unde nomen, *Monte Viterbo:* adjacet ei lacus cognominis, *Lago di Ronciglione.* De utroque Virgil. Æneid. VII. 697. 'Et Cimini cum monte lacus.' De sylva Ciminia, Livius lib. IX. p. 165.

[a] *In Sole, Lunaque*] Plures e veteribus cum Plinio ad utrumque: Pytheas Massiliensis ad solam Lunam, Heraclitus ad Solem unum, retulit, teste Plutarcho de Placitis Philos. III. 17. p. 897. Merito tamen Luna videtur in hac scena vel omnes una per se, vel certe præcipuas partes agere: quando tam admirabilis est hujus cum Lunæ motu connexio, ut cæcum esse necesse sit qui non animadvertat.

[b] *Semper horis*] Πλατικῶς loquitur, et ad vulgi sensum. Alias enim vicenis quaternis horis cum dodrante,

attollente se cum ea mundo intumescentes, mox a meridiano cœli fastigio vergente, in occasum residentes: rursusque ab occasu subter cœli ima, et meridiano contraria accedente, inundantes: hinc, donec iterum exoriatur, se resorbentes.[a] [1] Nec unquam eodem tempore, quo pridie, reflui, ut ancillante [c] sidere, trahenteque secum avido haustu maria, et assidue aliunde, quam pridie, exoriente:[2] paribus tamen intervallis reciproci, senisque semper horis, non cujusque diei aut noctis, aut loci, sed æquinoctialibus: ideoque inæquales vulgarium horarum spatio, utcumque plures in eas [3] [d] aut diei aut noctis illarum mensuræ cadunt, et æquinoctio tantum pares ubique.[b] Ingens argumentum, plenumque lucis ac vocis etiam diurnæ,[4] hebetes esse, qui

[a] *Et attollente se ab ortu versus meridiem cum Luna cœlo, æstus intumescunt: mox a meridiano cœli vertice, cœlo vergente in occasum, residunt: rursusque ab occasu ad oppositum meridianum, qua spectat antipodas, iterum æstuant: hinc donec ad horizontem nostrum exortivum perveniat, rursum subsidunt.*

[b] *Non cujuslibet diei noctisve horas vulgares, aut cujusvis loci proprias intelligo, sed æquinoctiales et pares. Ideoque æstus sunt inæquales, si vulgarium horarum, ut sunt Italicæ, spatium intelligas, cum plures vulgares horæ, sive diei hybernæ, sive noctis æstivæ paucioribus horis æquinoctialibus respondeant: æquinoctio tantum ubique sint pares.*

Cap. xcix. 1 Ita Tolet. Harduini codd. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *se sorbentes* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Dalec. Elz. et Gronov.—2 Chiffl. *ut ancillantes sideri avido, trahentique secum haustu maria, et assidue aliunde, quam pridie, exorienti.*—3 Margo Dalec. et Gronov. *eos*, sc. æstus.—4 Margo ed. Dalec. et Gronov. *etiam*

NOTÆ

seu minutis horæ octo et quadraginta, dicere debuisset: cum Luna tantundem insumat spatii, ut ad idem Meridiani punctum remeet, quod ubi est assecuta, affluxus maris est maximus.

[c] *Ut ancillante*] Credas ancillari sidus, et indulgere mari, ut non ab eadem parte, qua pridie, pastum ex Oceano hauriat. Hæc vero poëtis venditanda ratio, non physicis.

[d] *Plures in eas*] Cum enim horæ illæ vulgares, exempli gratia, Italicæ, sic numerentur, ut ab exortu Solis ad occasum duodecim esse lubeat, totidemque rursum ab occasu, donec Sol iterum exoriatur, noctis æstivæ atque hybernæ diei horas duodecim necesse est esse brevissimas, atque adeo plures illarum uni horæ æquinoctiali respondere. Horas hybernas fuisse breviores Plautus indicat, in Pseud. v. 2. 10. 'Si. Credo equidem potesse te, scelus, Massici montis uberrimos quatuor Fructus ebibere in hora una. Ps. Hyberna, addito. Si. Haud male mones.' Frustra est Dalecampius, nec Plinii mentem est assecutus, cum legendum admonuit, *Plures in eos*, subintelligens maris æstus.

negent subtermeare sidera, ac rursus eadem resurgere: similemque terris, immo vero universæ naturæ exinde faciem, in iisdem ortus occasusque operibus: non aliter sub terra manifesto sideris cursu, aliove effectu, quam cum præter oculos nostros feratur.

Multiplex etiamnum lunaris differentia, primumque septenis diebus. Quippe modici a nova ad dividuam æstus, pleniores ab ea exundant, plenaque maxime fervent. Inde mitescunt.[5] Pares ad septimam primis: iterumque alio latere dividua augentur. In coitu Solis pares plenæ.[c] [e] Eadem [6] Aquilonia,[f] et a terris longius recedente mitiores, quam cum in austros digressa, propiore nisu vim suam exercet. Per octonos [g] quoque annos ad principia motus et paria incrementa centesimo Lunæ revocantur ambitu, augente [7] ea cuncta Solis annuis causis, duobus æquinoctiis maxime tumentes, et autumnali amplius, quam verno: inanes vero bruma,[8] et magis solstitio.[d] Nec tamen in ipsis, quos dixi, temporum articulis, sed paucis [h] post diebus:

[c] *A plenilunio ad diem inde septimum pares sunt æstus prioribus, a nova Luna scilicet ad dividuam: rursum cum alio latere dividua est, (alterum vocant Lunæ quadrantem,) augeri æstus incipiunt: in conjunctione cum Sole, seu novilunio, æstus sunt pares iis qui plena Luna fiunt.*

[d] *Depressiores æstus, ac minus tumentes, &c.*

divinæ.—5 Ita Chiffl. *Quippe m. nova ad d. æ. pleniore ab ea exundant* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Dalec. Elz. et Gronov. *Quippe m. nova ad d. æ. pleniores, &c.* codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 Ita Chiffl. cum edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *pares plane. Eadem, &c.* cod. Dalec. et vet. exempl. Erasmi: *pares. Plane eadem, &c.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Elz. et Gronov. Vid. Not. Var. Mox *cum* deest in Chiffl. probante Dalecampio.—7 Vet. cod. Dalec. et Pintian. *augentibus.*—8 Codd. Tolet. et Salmant. *manes vero bruma;* unde Pintian. conj. *mansuetio-*

NOTÆ

[e] *Pares plenæ*] Vide Notas et Emend. num. 83.

[f] *Eadem Aquilonia*] Ex vicinitate Lunæ ad terras æstum augeri fatetur etiam Franc. Resta, in Meteorol. tract. I. de Mari, cap. 15. p. 668. ex Alberto M.

[g] *Per octonos*] Cur vero non potius annis undeviginti redeunt hæ vices, cum Sol Lunaque tunc ad eosdem ferme situs revertuntur? aut cur non aliis lunaribus periodis? Id fieri Plinius existimat, quod octo annorum spatio centum Lunæ circuitiones numerentur.

[h] *Sed paucis*] Altero nempe post

sicuti neque in plena aut novissima, sed postea : nec statim ut Lunam[i] mundus ostendat occultetve, aut media plaga declinet, verum duabus fere horis æquinoctialibus serius : tardiore semper ad terras omnium, quæ geruntur in cœlo, effectu cadente, quam visu,[9] sicuti fulguris, et tonitrus, et fulminum.

Omnes autem æstus in Oceano majora integunt spatia inundantque, quam in reliquo mari: sive quia totum in universitate animosius est quam in parte, sive quia magnitudo aperta sideris vim laxe grassantis efficacius sentit, eandem angustiis arcentibus. Qua de causa nec lacus, nec amnes similiter moventur. Octogenis[j] cubitis supra Britanniam intumescere æstus Pytheas Massiliensis auctor est. Interiora[e] autem maria terris clauduntur, ut portu. Quibusdam tamen in locis spatiosior laxitas ditioni[f] paret,[10] utpote cum plura exempla sint, in tranquillo mari, nulloque velorum impulsu, tertio die[k] ex Italia provecto-

[e] *Mediterranea.* [f] *Lunæ Solisque efficientiæ, quæ ciet æstum.*

res v. bruma.—9 Margo ed. Dalec. et Gronov. vet. quoque Erasmi, *quam nisu*, ut conj. Pintian.—10 Chiffl. *dictioni paret;* al. ap. Dalec. et Gronov. *ditioni patet.* Mox in Chiffl. *velorum pulsu*, et paulo post, *ex Italia perrectorum.*

NOTÆ

die: non igitur ipso interlunii, pleniluniive, aut Lunæ διχοτόμου, sed altero tantum post ea temporum momenta die.

Ut Lunam] Nec in eo præcise puncto quo Lunam terris cœlum ostendit, subducitve, aut in meridiana cœli plaga sistit: cœlum enim secum rapere ac torquere sidera novimus; sed aliquanto post.

[j] *Octogenis*] Vix Pytheæ hac in parte habenda fides. Tamesis certe, ubi æstus est maximus, mare vix recipit ad cubitos XIV. Inter Norvegiam et Daniam vix sentitur æstus. At in ora Galliæ San-Macloviana, quæ Anglicæ opponitur, usque ad LXX. pedes æstus attolluntur, et quandoque ad XC. ut aiunt Furnerius Hydrogr. IX. 21. p. 353. Fr. Resta, tract. 2. de Mari, cap. 15. et alii.

[k] *Tertio die*] Africana littora, ad Uticam, Tunetum, Hipponem, aliasque quasdam oras, sentiunt quidem aliquem æstum, sed levem: et Melita certe multo majorem. Quare quod tertio die ex Italia Uticam descensus sit factus, id non tam æstui, quam prono aquarum Ponti, Propontidis, et Ægæi maris lapsui in mare internum, atque inde in oras Africanas, adjuvante tamen nonni-

rum Uticam, æstu fervente. Circa littora autem magis quam in alto deprehenduntur hi motus: quoniam et in corpore[1] extrema pulsum venarum, id est, spiritus magis sentiunt. In plerisque tamen æstuariis propter dispares siderum in quoque tractu exortus, diversi existunt æstus, tempore, non ratione, discordes, sicut in Syrtibus.[m]

c. Et quorundam tamen privata natura est, velut Tauromenitani[1] euripi[a] sæpius, et in Eubœa septies die[b] ac nocte reciprocantis. Æstus idem[2] [c] triduo in mense consistit, septima, octava, nonaque Luna. Gadibus,[d] qui est

Cap. c. 1 Ita Chiffl. *Tauromenitani* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Hardnin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 *Idem æstus* margo ed. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

hil, si ita videtur, ipso æstu, tribuendum est.

[1] *Quoniam et in corpore*] Adjuvat forsan hanc similitudinem Furnerii doctrina, statuentis Hydrogr. x. 8. p. 340. ut in corporibus nostris febrium statas reversiones, sic in mari æstus cieri, commotis vaporibus halitibusque marina aqua inclusis.

[m] *In Syrtibus*] De his Solinus, cap. 27. p. 49. 'Syrtes inaccessas undosum ac reciprocum mare efficit, cujus sali defectus vel incrementa haud promtum est deprehendere: ita incertis motibus nunc in brevia crescit dorsuosa, nunc æstibus inundatur inquietis: et auctor est Varro, perflabilem ibi terram ventis penetrantibus, subitam vim spiritus citissimi aut evomere maria, aut resorbere.'

[a] *Euripi*] 'Euripon vocant,' inquit Mela, II. 7. p. 43. agens de Chalcidico, 'rapidum mare, et alterno cursu septies die ac septies nocte fluctibus invicem versis, adeo immodice fluens, ut ventos etiam ac plena ventis navigia frustretur.'

[b] *Septies die*] Ita Strabo lib. I. p. 55. Cicero de Nat. Deor. lib. I. aliique. At Gillius, qui ea loca vestigavit, ut narrat Fr. Resta in Meteorol. tract. I. de Mari, cap. 13. p. 656. didicisse se ex incolis ait, bis tantum fluere, bisque refluere, non septies æstuare: aliquando tamen has vices minime observare. Ita etiam Gassendus in lib. x. Laërtii p. 1091.

[c] *Æstus idem*] Consistentia, sive mediocritas aquarum non solum septima die sentitur, sed et octava, ac nona durat. Hoc Veneti proverbio Italo signant, *Dalli otto alli nove l'acqua no' si muove*, hoc est, ab octava die ad nonam aqua non se movet: idemque aiunt accidere ultima quadratura: *Dalli ventiuno alli ventidue la no' va ne in sù ne in Zue*: hoc est, a 21. ad 22. neque crescit neque decrescit.

[d] *Gadibus*] Ita Polybius apud Strabonem lib. III. p. 172. Et in Petrocoriis Galliæ oppido fons est omnino similis, qui simul cum Oceano augetur minuiturque, quanquam ipse a mari dissitus leucis circiter XL. hoc est, passuum millibus fere centum.

delubro Herculis proximus, fons inclusus ad putei modum, alias simul cum Oceano augetur minuiturque, alias vero utrumque contrariis temporibus. Eodem in loco alter Oceani motibus consentit. In ripa Bætis oppidum est, cujus putei crescente æstu minuuntur, augescunt decedente, mediis temporum immobiles. Eadem natura in Hispali oppido uni puteo, ceteris vulgaris. Et Pontus[e] semper extra meat in Propontidem, introrsus in Pontum nunquam refluo mari.

CI. (XCVIII.) Omnia plenilunio[f] maria purgantur: quædam et stato tempore. Circa Messanam[g] et Mylas fimo similia exspuuntur in littus purgamenta: unde fabula, Solis boves[h] ibi stabulari. His addit (ut nihil, quod equidem noverim, præteream) Aristoteles, nullum animal nisi æstu[i] recedente expirare. Observatum id multum in Gallico[j] Oceano, et duntaxat in homine compertum.

CII. (XCIX.) Quo vera conjectatio existit, haud frustra spiritus sidus[k] Lunam[1] existimari. Hoc esse quod[2] terras

CAP. CII. 1 Codd. Chiffl. et Dalec. *spirituosum sidus Lunam, &c.* edd. vett. ante Harduin. *spiritum sidus lunæ;* vet. Dalec. *spiritus sidus lunæ.*—2 *Hoc est*

NOTÆ

[e] *Et Pontus*] Arist. Meteor. lib. II. 1. p. 550. Strabo lib. I. p. 55. Plutarchus, lib. de Garrul. p. 503. Seneca Natur. Quæst. IV. 2. p. 887. aliique. Est illud sane admirabilitatis maximæ, Ponti aquas et Ægæi maris in internum seu mediterraneum mare labi: nihil vicissim ex eo in Pontum refluere: adeoque parum in Atlanticum Oceanum, per Gaditanum fretum, ut cum sex horis in Oceanum illud effluat, Oceanus ipse, quasi victor in mediterraneum pelagus ingrediatur per horas duodeviginti, uti observatum est a Furnerio Hydrogr. IX. 6. p. 338. nec tamen tanta aquarum copia terras inundari.

[f] *Omnia plenilunio*] Hæc Plinius ex Seneca Natur. Quæst. III. 26. p. 874. ubi etiam addit quibusdam hoc fontibus simili ratione contingere. Strabo quoque lib. I. p. 53.

[g] *Circa Messanam*] Hæc totidem verbis Seneca loc. cit. Id experimento comprobatum a se visumque olim testatur Fazellus, decad. I. de Rebus Siculis, IX. 8.

[h] *Solis boves*] Seneca loc. cit. Apollonii Schol. ad IV. 965. aliique. Hanc tamen fabulam confictam a veteribus, ob eximiam in locis illis pascuorum felicitatem, auctor est Theophrastus, Hist. Plant. VIII. 3.

[i] *Nisi æstu*] Deprehensum usu est in maritimo Belgii tractu, eos qui obesiore paulo corpore essent, æstu accedente periclitari: qui graciliore et sicco, eodem recedente.

[j] *In Gallico*] Et in Atlantico juxta Gades, ut refert Philostratus de Vita

saturet, accedensque corpora impleat, abscedens inaniat. Ideo cum incremento ejus augeri conchylia,[l] et maxime spiritum sentire, quibus sanguis non sit. Sed et sanguinem hominum [3 m] etiam cum lumine ejus augeri ac minui: frondes quoque ac pabula (ut suo loco [n] dicetur) sentire, in omnia eadem penetrante vi.

CIII. (C.) Itaque Solis ardore siccatur liquor:[o] et hoc esse masculum sidus accepimus, torrens cuncta sorbensque.[1]

CIV. Sic mari late patenti saporem incoqui salis, aut quia [a] exhausto inde dulci tenuique, quod facillime trahat vis ignea, omne asperius [1] crassiusque linquatur: ideo summa [b] æquorum aqua dulciorem profundam: hanc esse veriorem causam asperi saporis, quam quod mare terræ

quod cod. Chiffl.—3 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *sed et sanguine hominem* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov.

CAP. CIII. 1 *Ita cum Solis ardore siccetur liquor* (*nam et hoc, &c. sorbensque*) *sic mari, &c.* Pintian.

CAP. CIV. 1 Chiffl. *omne et asperius.* Mox nonnulli ap. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

Apoll. v. 1. p. 210.

[k] *Spiritus sidus*] Hoc est, vitæ sidus, quod vitalem humorem ac spiritus in corporibus rebusque omnibus varie temperet. Ita rescripsimus ex Reg. cod. 1. cum prius legeretur, *spiritum sidus Lunæ.* In Chiffl. *spirituosum.*

[l] *Conchylia*] Horat. II. Sat. 4. 30. 'Lubrica nascentes implent conchylia Lunæ.' Vide quæ diximus cap. 41.

[m] *Sanguinem hominum*] Ita R. 1. 2. Chiffl. Tolet. &c. non *sanguine hominem*, ut editi. Egregie in eam sententiam Julius Firmicus Mathes. in Præfat. lib. IV. p. 84. 'Nam et crescentis Lunæ,' inquit, 'augmenta in corporibus nostris, et deficientis luminis damna sentimus. Medullæ enim humani corporis, cum Luna crescit, crescunt: cum vero inanis cœperit luminibus destitui, tenuati corporis fatigatione languescunt,' &c.

[n] *Ut suo loco*] Libro præsertim XVIII. cap. 75.

[o] *Siccatur liquor*] Hoc est, mare, quod magis magisque exsiccari a Sole in dies, futurumque aliquando ut totum absumatur, affirmanti Aristoteli Plinius credidit, Meteorol. lib. II. 1. p. 549.

[a] *Aut quia*] Tergeminam in medio causam proponit, cur salsum sit mare. Hanc priorem hausit ex Hippocrate, de Aëre, Locis, et Aquis, cap. 4. p. 197. tom. VI. et ex Arist. lib. II. p. 552. Eam porro fuisse et Anaximandri sententiam, auctor est Plut. de Placitis Philos. III. 16. p. 896.

[b] *Ideo summa*] Vide Notas et Emend. num. 84.

sudor[c] sit æternus: aut quia plurimum[d] ex arido misceatur illi vapore:[2] aut quia terræ[e] natura sicut medicatas[3] aquas inficiat. Est in exemplis, Dionysio Siciliæ tyranno, cum pulsus est[f] ea potentia, accidisse prodigium, ut uno die in portu dulcesceret mare.

(CI.) E contrario ferunt Lunæ fœmineum ac molle sidus, atque nocturnum, solvere humorem, et trahere, non auferre. Id manifestum esse, quod ferarum occisa corpora in tabem visu suo resolvat, somnoque sopitis[g] torporem contractum in caput revocet, glaciem refundat,[h] cunctaque humifico

ideo summam æquorum aquam dulciorem profunda.—2 Chiffl. et Salmant. *plurimus ex arido misceatur illi vapor.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *natura medicatis* Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *natura medicatas* Lugd. Erasmi.

NOTÆ

[c] *Terræ sudor*] Id quod existimavit Empedocles, ut refert Plutarch. loc. cit. p. 897. aliique veteres apud Arist. Meteor. II. 1. p. 550. quorum ipse opinionem ridet.

[d] *Aut quia plurimum*] Altera ratio, quam pro salsugine maris explicanda proponit: Quia aqua maris ab exhalationibus terræ siccioribus calorem habet admixtum, sibique ingenitum. Quod autem calidum est, salsius est quam quod dulce, τὸ γὰρ ἁλμυρὸν, θερμότερον τοῦ ποτίμου, inquit Arist. Probl. XXIII. 30. p. 788. Vide Notas et Emend. num. 85.

[e] *Aut quia terræ*] Tertia ratio. Forte id evenit, inquit, quia terræ, quæ marinis aquis substernitur, natura est hujuscemodi, ut medicata sua vi seu amarore aquas inficiat. Multos esse in maris alveo salinos montes, et veluti fodinas, quæ subinde renascantur, haud improbabile recentioribus physicis videtur: cum tota pæne insula, quæ *Ormuz* appellatur, nihil sit præter durum candidumque salem, ex quo ædes ipsæ exstrui in eo tractu solent. Sed hoc urinatorum experientiæ adversatur, qui dulcem aquam ex imo mari in vitreis vasculis attulerunt.

[f] *Cum pulsus est*] Ac literas deinde puerulos Corinthi docuit, magister indi factus ex tyranno, ut ait Valerius Max. VI. 9. p. 329. usque eo imperio carere non poterat, inquit Cic. Tusc. lib. III. p. 379.

[g] *Somnoque sopitis*] Elegans Macrobii in eam rem locus, Saturn. VII. 16. p. 641. 'Non est ergo mirum, si, ratione proprietatis quæ singulis inest, calor Solis arefacit, lunaris humectat. Hinc et nutrices pueros alentes operimentis obtegunt, cum sub Luna prætereunt: ne pleuos per ætatem naturalis humoris amplius lunare lumen humectet ... Hoc quoque notum est, quia si quis diu sub Luna somno si dederit, ægre excitatur, et proximus fit insano, pondere pressus humoris, qui in omne ejus corpus diffusus atque dispersus est proprietate lunari, quæ, ut corpus infundat, omnes ejus aperit et laxat meatus,' &c.

[h] *Refundat*] Solvat. Certum est in plenilunio non esse nocturna frigora

spiritu laxet. Ita pensari naturæ vices, semperque sufficere, aliis siderum elementa cogentibus, aliis vero fundentibus. Sed in dulcibus[i] aquis Lunæ alimentum esse, sicut in marinis Solis.

CV. (CII.) Altissimum mare XV. stadiorum[j] Fabianus tradit. Alii in Ponto[k] ex adverso Coraxorum gentis (vocant *Βαθέα*[l] Ponti) trecentis fere a continenti stadiis immensam altitudinem maris tradunt, vadis nunquam repertis.

CVI. (CIII.) Mirabilius[1] id faciunt aquæ dulces, juxta mare[a] ut fistulis emicantes. Nam nec aquarum natura a miraculis cessat. Dulces mari invehuntur, leviores haud dubie. Ideo et marinæ, quarum natura gravior, magis in-

Cap. CVI. 1 *Mirabile* Chiffl. et mox in codd. Dalec. et Laet, *ut fistulis emanan-*

NOTÆ

tam efficacia, quam alio tempore: idque a Lunæ lumine, in quo videtur aliquid inesse caloris.

[i] *Sed in dulcibus*] Ita Zeno, Chrysippus, Posidonius, aliique apud Laërt. in Zenone, lib. VII. *Τρέπεσθαι δὲ τὰ ἔμπυρα ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα, τὸν μὲν ἥλιον, ἐκ τῆς μεγάλης θαλάττης, τὴν δὲ σελήνην, ἐκ ποτίμων ὑδάτων.*

[j] *XV. stadiorum*] Scribit quoque Priscianus, Julii Cæsaris cura emensis maribus, missis per orbem, qui eorum profunditatem explorarent, eam XV. stadiorum altitudinem repertam esse. Multo breviore mensura rem Scaliger definit, Exerc. 38. ubi ait, 'Aquæ profunditatem raro excedere passus LXXX. Pluribus locis non accedere ad vicenos: paucissimis ad centenos: paucioribus, hunc numerum superare.' Vide Ricciolum, de varia profunditate marium, tom. I. p. 728.

[k] *Alii in Ponto*] Hæc Plinius ex Arist. transtulit, Meteorol. I. 13. p. 546. *Κατὰ Κοράξους περὶ τὰ καλούμενα Βαθέα τοῦ Πόντου, ταῦτα δ' ἐστὶν ἄπειρόν τι τῆς θαλάττης βάθος, οὐδεὶς γοῦν πώποτε καθιεὶς ἠδυνήθη πέρας εὑρεῖν· ταύτῃ δὴ πόῤῥω τῆς γῆς σχεδὸν περὶ τριακόσια στάδια, κ. τ. λ.*

[l] *Βαθέα*] Hoc est, maris immensa profunditas. Eadem porro altitudo esse dicitur in mari Caspio, in freto Britanniæ et Hiberniæ, et prope Ulmam Sueciæ. Mare juxta Taprobanen Plinius VI. 24. profunditate tanta esse ait, nullæ ut anchoræ sidant. De stagnis etiam Seneca Natur. Quæst. III. 19. p. 871. 'Jam quis ignorat,' inquit, 'esse quædam stagna sine fundo?'

[a] *Juxta mare*] Qualis est fons ille qui juxta Aradum, de quo V. 34. In insula S. Jacobi, novo orbe, mille passibus a littore fons in alto emicat suavissimi saporis, tanta vi emergens, ut supra mare exsiliat ad cubiti altitudinem.

vecta sustinent.[2] Quædam vero et dulces inter se supermeant alias. Ut in Fucino lacu invectus amnis,[b] in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Sevino Ollius, in Lemanno Rhodanus, hic trans Alpes, superiores in Italia, multorum millium transitu hospitales suas tantum, nec largiores,[c] quam intulere,[3] aquas evehentes. Proditum hoc et in Oronte[d] amne Syriæ, multisque aliis.[e]

Quidam vero odio maris subeunt vada, sicut Arethusa[f] fons Syracusanus, in quo redduntur jacta in Alpheum, qui per Olympiam fluens, Peloponnesiaco littori infunditur. Subeunt terras,[4] rursusque redduntur, Lycus in Asia,[g] Erasinus in Argolica, Tigris in Mesopotamia. Et quæ in Æs-

tes.—2 Tolet. vet. cod. Dalec. et vet. exempl. Erasmi: *marina natura gravior, magis invecta sustinet.* Paulo post, Rezzon. conj. *Ut in Eupilio lacu invectus Lamber.*—3 Cod. Dalec. *quam tulere.*—4 *Subeunt terræ* Chiffl.—5 Codd. Dalec. et

NOTÆ

[b] *Invectus amnis*] Vide Notas et Emend. num. 86. Fucinus lacus, hodie *Lago di Celano.* Larius, *lago di Como.* Verbanus, *lago Maggiore.* Benacus, *lago di Guarda.* Sevinus, *lago di Seo*, vel *d'Iseo.* Lemannus, *le lac de Geneve.* Amnium nomina dicemus III. 23.

[c] *Nec largiores*] Si flumina lacubus innatare hoc uno Plinius argumento colligit, quod in exitu non majorem evehant aquæ vim, quam quantam intulerunt, ludit operam. Nam etsi aquæ permisceantur inter se vel maxime, imminui lacus non continuo debet, si per eum amnis transierit. Quid quod enim ex iisdem amnibus nati lacus? qui amnes ubi depressiorem locum, hoc est, alveum lacus impleverint, eandem aquæ molem trahentes pergunt porro ulterius, quo patitur declivitas loci, alveique sinus. Alioqui tamen, cum amnes quidam violentius per lacus feruntur, impermixtas ferme aquas servare vulgo existimantur: qua ratione fluvii quidam insigniores retinent in mari per milliaria aliquot et cursus sui tenorem, et saporem aquæ.

[d] *In Oronte*] Ita Strabo, lib. VI. pag. 275. De Oronte dicemus V. 18.

[e] *Multisque aliis*] Singulare est in eo genere, quod de Tigri et Arethusa narratur VI. 31.

[f] *Arethusa*] Dicemus de ea re opportunius, XXXI. 30.

[g] *Lycus in Asia*] Ovid. Met. XV. 273. 'Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu, Exsistit procul hinc, alioque renascitur ore: Sic modo combibitur, tacito modo gurgite lapsus, Redditur Argolicis ingens Erasinus in arvis.' Citat hos versus etiam Seneca loc. cit. p. 873. subjungitque porro, 'Idem et in Oriente Tigrin facere: absorberi; et desideratum diu, tandem longe remoto loco, non tamen dubium an idem sit, emergere.' Vide quæ dicenda sunt VI. 31. et quæ scribit de Tigri, Oronte, aliisque Strabo lib. VI. p. 275.

culapii fonte[h] Athenis immersa sunt,[5] in Phalerico[i] redduntur. Et in Atinate[j] campo fluvius mersus, post XX. M. pass. exit, et in Aquileiensi Timavus.[6 k]

Nihil in Asphaltite Judææ lacu, qui bitumen gignit, mergi potest; nec in Armeniæ majoris Arethusa: is quidem nitrosus pisces alit. In Salentino juxta oppidum Manduriam[7 l] lacus ad margines plenus, neque exhaustis aquis minuitur, neque infusis augetur. In Ciconum[m] flumine, et in Piceno[n] lacu Velino lignum dejectum, lapideo cortice

Chiffl. *emersa sunt.*—6 'In Lucania, nunc *la Principauté citérieure*, est campus Atinas, oppidumque Atinum, nunc *Ateno:* ibi mergitur per quatuor circiter passuum millia fluvius Tanager, nunc *Negro.* Unde crediderim Plinium olim scripsisse: *Et in Atinate campo fluvius IV. M. pass. mersus: post XX. M. pass. exit et in Aquileiensi Timavus*, nunc *Timao.* Et forte librarii utrumque numerum junxere. Nam Posidonius de Timavo prodidit tantum CXXX. stadia; ut videre est apud Strabonem lib. v. pag. 215.' *Brotier.*—7 *Anduriam* codex ap.

NOTÆ

[h] *Æsculapii fonte*] De hoc fonte Pausanias in Atticis.

[i] *Phalerico*] Fonte, cui nomen a Phalera Atheniensium portu, de quo IV. 11.

[j] *Et in Atinate*] Tanagrum intelligit Principatus Citerioris in Italia amnem, qui in Silarim, *Selo*, defluit. Is infra Atinum, *Ateno*, ad diversorium publicum, *la Polla*, in specum magno sese cum murmure montis condens, post quatuor circiter passuum millia, haud procul oppido *Auletta* iterum emergit, ad diversorium, cui ex ea re facta appellatio, *L'hosteria del Pertuso*, hoc est, Diversorium foraminis.

[k] *Timavus*] Hunc voragine absorptum per CXXX. stadia sub terras decurrere, ac rursum emergere, scribit Posidonius apud Strabonem, lib. v. p. 215. His adde Persidis amnem Elæum, de quo VI. 31.

[l] *Manduriam*] In Chiffl. cod. *Anduriam.* Livius lib. XXVII. p. 304. Mandurium in Salentinis agnoscit. Stephano, Μανδύριον, πόλις Ἰαπυγίας. Lacus qui hic describitur, *Andoria* hodieque appellatur, VII. circiter pass. mill. ultra Tarentum, ad oppidum *Casalnuovo*, ut ait Leander.

[m] *In Ciconum*] Seneca Natur. Quæst. III. 20. p. 871. 'Interest utrum per loca sulfure, an nitro, an bitumine plena aquæ transeant. Hac ratione corruptæ, cum vitæ periculo bibuntur. Hinc illud de quo Ovidius ait Met. XV. 313. 'Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.'' Ac paulo post: 'Inde est quod res abjectæ in eundem lacum lapideæ subinde extrahuntur. Quod in Italia quibusdam locis evenit, sive virgam, sive frondem demerseris, lapidem post paucos dies extrahis,' &c. De Ciconum regione dicetur IV. 18.

[n] *In Piceno*] Hoc est, ut ego quidem interpretandum benigne censeo, in ea Sabinorum regione, ex qua orti sunt Picentes, ut dicetur III. 18. nam

obducitur, et in Surio Colchidis flumine, adeo ut lapidem plerumque durans[8] adhuc integat cortex. Similiter in Silaro,[9][o] ultra Surrentum, non virgulta modo immersa, verum et folia lapidescunt, alias salubri potu ejus aquæ. In exitu paludis Reatinæ[p] saxum crescit. Et in Rubro[q] mari oleæ, virentesque frutices enascuntur.[10]

Sed et fontium plurimorum natura mira est fervore. Idque etiam in jugis Alpium, ipsoque in mari inter Italiam et Ænariam, ut in Baiano sinu, et in Liri fluvio, multisque aliis. Nam dulcis[r] haustus in mari[11] plurimis locis, ut ad Chelidonias insulas, et Aradum, et in Gaditano Oceano. Patavinorum[s] aquis calidis herbæ virentes innascuntur:

Laet, et Chiffl.—8 Pintian. conj. *plerumque durus;* et sic margo edd. Dalec. et Gronov.—9 Ita codd. Harduini, Tolet. et Salmant. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Similiter in flumine Silaro* Lugd. 1606. Dalec. Elz. et Gronov. *S. in f. Silari* Lugd. Erasmi. Mox, Regg. Brot. 5. 6. habent *verum et volatilia lapidescunt.*—10 'Ita cod. Reg. 5. et libri omnes editi. Hæc vero in aliis Mss. codicibus omissa sunt, et omissa volebat eruditus Harduinus; quod forte sunt translata e lib. XIII. cap. 48. ubi eadem occurrunt.' *Brotier.* Desiderantur etiam in codd. Tolet. et Salmant.—11 Vet.

NOTÆ

in mediis Sabinis, quæ quarta Italiæ regio est, lacus est Velinus, *lago di Pie di Luca:* non in vero Piceno, quo quinta Italiæ regio continetur.

[o] *In Silaro*] De eo III. 9. Eadem refert Strabo lib. v. p. 251. Silius Italicus lib. VIII. 'Nunc Silarus quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt Duritiem lapidum mersis inolescere ramis.'

[p] *Paludis Reatinæ*] Reate in Sabinis: de quo III. 17. De hac palude rursum XXXI. 8.

[q] *Et in Rubro*] Vide Notas et Emend. num. 87.

[r] *Nam dulcis*] De mari certe quod Aradum alluit, id Strabo diserte affirmat, lib. XVI. p. 754. modumque idem aperit, quo ex ipso maris fundo dulcis aqua peti ibi soleat: qui modus hodieque in usu frequenti est ad Ormuziam insulam, ut Furnerius refert Hydrogr. IX. 26. p. 358. De Gaditano fonte seu puteo diximus cap. 100.

[s] *Patavinorum*] Aquas Aponenses dictas significat, a Patavio quinto lapide dissitas: quarum e rivulis virides se florentesque plantas excerpsisse scribit Falloppius, de Aquis Thermal. cap. 17. cum aquas illas non calidas modo, ut Plinius ait, sed et ferventissimas esse idem Falloppius asseveret: Claudianus item, Carmine 49. cujus lemma, 'Aponus:' 'Fataque vicinis noxia pellis aquis, &c. Ardentis fœcundus aquæ, quacumque cavernas Perforat, offenso truditur igne, latex, &c. Quis sterilem non credat humum? fumantia vernant Pascua: luxuriat gramine cocta silex,' &c. Eximia est hujus fontis descriptio apud Cassiodorum, Variar. II. 39. quæ est Theodorici Re-

Pisanorum,[t] ranæ: ad Vetulonios[u] in Etruria non procul a mari pisces. In Casinate fluvius appellatur Scatebra,[v] frigidus, abundantior æstate. In eo, ut in Arcadiæ Stymphali,[w] enascuntur[12] aquatiles musculi.[x] In Dodone[y] Jovis fons cum sit gelidus, et immersas faces extinguat, si extinctæ admoveantur, accendit. Idem meridie semper deficit: qua de causa *'Αναπαυόμενον*[13] [z] vocant. Mox increscens ad medium noctis exuberat: ab eo rursus sensim deficit. In Illyriis supra fontem frigidum expansæ vestes accenduntur. Jovis Hammonis stagnum[a] interdiu frigidum,[14] noctibus fervet. In Troglodytis[b] fons Solis[c] appellatur

cod. Dalec. *in maris.* Mox, in Chiffl. *Arabum* pro *Aradum.*—12 Cod. Dalec. *nascuntur.*—13 *Anapauomenon* omnes edd. ante Harduin.—14 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *fons interdiu frigidus* Ald.

NOTÆ

gis ad Aloisium Architectum.

[t] *Pisanorum*] Tertio fere a Pisis lapide, qua Lucam iter est.

[u] *Vetulonios*] Vetulonii oppidi rudera, *Vetuglia,* juxta sylvam *Vetletta,* visuntur etiamnum, in Etruria. Similis huic Vetuloniorum fonti fons ille, de quo Busbequius *αὐτόπτης*, Epist. I. pag. 10. 'Illud quoque,' inquit, 'dum eram Budæ in Hungaria videre juvit, fontem qui est extra portam, qua iter est Constantinopolim in summo mire ferventem, in cujus tamen fundo natantes despicias pisces: quos inde nisi coctos eximi posse non putes.'

[v] *Scatebra*] Præterfluit oppidum S. Germani prope Cassinum, influit in Vinium, cujus Varro meminit: ambo deinde in Lirim, quem vocant *il Garigliione.*

[w] *Stymphali*] Arcadiæ is lacus est, Στυμφαλὶς Herod. lib. VI. p. 358.

[x] *Aquatiles musculi*] Mures aquatici: non mituli pisces, ut visum est nonnemini. Vide XXXI. 10.

[y] *In Dodone*] Meminere hujus fontis, ac miraculi, Lucretius lib. VI. Mela II. 3. Solinus cap. 7. p. 22. Augustin. de Civit. XXI. 5. Isidorus XIII. 13. aliique.

[z] *'Αναπαυόμενον*] Quasi alternis requiescens, ac meridians: diem diffindens, ut Varro loquitur, insititia quiete. Similem plane fontem in Provincia, quæ Galliæ pars est, Collis-Martiensem appellatum, describit eleganti oratione Gassendus in lib. X. Laërtii, p. 1060.

[a] *Hammonis stagnum*] Vide Notas et Emend. num. 88. Hæc *πικρὰ καλουμένη λίμνη, amarum stagnum,* apud Diodorum lib. VII. p. 527. centum fere stadiis dissitum ab oppidulis, quæ nomine Jovis Hammonis censentur: quod nomen et stagno hæsit.

[b] *In Troglodytis*] Æthiopibus scilicet, de quibus V. 5. et 8. Horum in confinio positam ædem Jovis Hammonis ad septemtrionem, Curtius auctor est IV. 29. p. 138. Harum regionum confusi sæpe permixtique

dulcis, circa meridiem[15] maxime frigidus: mox paulatim tepescens, ad noctis media fervore et amaritudine[d] infestatur.

Padi fons mediis diebus æstivis velut interquiescens semper aret. In Tenedo insula fons, semper a tertia noctis hora in sextam[a] ab æstivo solstitio exundat. Et in Delo insula Inopus fons[16 e] eodem, quo Nilus, modo, ac pariter cum eo decrescit augeturque. Contra Timavum amnem insula parva[f] in mari est cum fontibus calidis, qui pariter cum æstu maris crescunt, minuunturque. In agro Pitinate[g]

[a] *A tertia noctis hora post Solis occasum, ad sextam, quæ media nox.*

Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—15 Ita Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. et Bipont. *circa diem* Hardnin. 2. quod recepit Franzius, haud conscius erroris typographici. —16 *Inolus fons* Chiffl. et cod. ap. Laet. Mox, vocabula *ac pariter* deleret

NOTÆ

fines fecerunt ut ab aliis scriptoribus aliubi collocaretur fons Solis, ipsumque Hammonis nemus ac fanum. In Libya nonnulli, alii in Marmarica, in Cyrenaica alii, aliubi alii posuerunt.

[c] *Fons Solis*] De eo Herod. lib. IV. p. 282. n. 181. Diodorus lib. XVII. p. 528. Mela, I. 8. Curtius loc. cit. num. 30. p. 139. aliique. Neque mirum debet videri, Garamantico fonti alteri, de quo v. 5. easdem prope mutationes adjudicari, vicesque caloris ac frigoris: cum tota hæc regio, etiam mediis in arenis, multis manet fontibus et dulcibus aquis, ut Curtius monet loc. cit.

[d] *Amaritudine*] Hoc in eo fonte singulare, nec cum Garamantico, aliisve, sed cum stagno tamen, de quo proxime dictum est, ei commune.

[e] *Inopus fons*] Prodigiosa commenta augent, inquit Strabo lib. VI. p. 271. qui Inopum e Nilo in Delum derivant: Ἐπιτείνουσι δὲ τὴν τοιαύτην τερατολογίαν, οἱ τὸν Ἰνωπὸν εἰς Δῆλον ἐκ τοῦ Νείλου περαιοῦντες. Idem habet et Pausanias. Strabo lib. X. p. 458. fluviolum ait esse. Hunc igitur subterraneis occultisque meatibus venire Delum putabant: atque inde pares cum eo amne habere incrementi vices. Hodie nec hujus fontis ullum, nec fluvii ibi vestigium est.

[f] *Insula parva*] Peninsula est, cujus latus meridionale clauditur mari: orientale, Timavo amne: septemtrionale, fluviolo in Timavum defluente, cui cognomen a D. Antonii nomine inditum. Fontes calidi, *i bagni di monte Falcone*, ab oppido cognomine proximo appellantur: iidemque *i bagni di S. Antonio*, ab ædicula huic Divo sacra. Distant a mari uno atque altero teli jactu: a Timavi fontibus, passibus fere mille. Hinc idem cum maris æstu incrementum detrimentumque patiuntur. Vide Senecam Natur. Quæst. III. 16. 'Sed quare quidam fontes senis horis pleni, senisque sicci sunt?' Causam afferre conatur Plinius Junior lib. IV. Epist. ult. et Licetus lib. V. de Quæsitis per Epist. p. 277.

[g] *Pitinate*] Pitinum civitas Epis-

trans Apenninum fluvius Novanus[h] omnibus solstitiis torrens, bruma siccatur.

In Falisco[i] omnis aqua[j] pota[17] candidos boves facit: in Bœotia[k] amnis Melas oves nigras: Cephissus ex eodem lacu profluens, albas: rursus nigras Peneus,[l] rufasque[m] juxta Ilium Xanthus, unde et nomen amni. In Ponto fluvius Astaces[n] rigat campos,[18] in quibus pastæ nigro lacte equæ gentem alunt. In Reatino fons Neminie[19] appella-

Dalecampius.—17 *In Falisco Clitumi amnis aqua potata* codd. Dalec. vet. ejusdem, Laet, et vet. exempl. Erasmi. Vid. Not. Var.—18 *Astacenos rigat. campos. irrigat* Chiffl. Paulo post, codd. Dalec. et vet. ejusdem: *oves pastæ nigro lacte, et equæ, &c.*—19 Ita codd. Harduini, et Chiffl. item edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Neminia* Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gro-

NOTÆ

copalis fuit, ut apparet ex Concilio Rom. sub Symmacho. Extare ejus vestigia ait Holstenius in Geogr. tribus circiter mill. pass. ab Aquilana civitate: Loco nomen, *Torre di Pitino*.

[h] *Novanus*] Forte *Vomanus* legi satius fuerit. Nam de Vomano flumine trans Apenninum in Piceno mentio III. 18. Exempla plurima fontium, amnium que, qui arescant hyeme, æstate redundent, vide apud Fr. Restam, in Meteorol. tract. II. de Flumin. et Font. p. 735. Et in Vapicensi agro Galliæ, *Gap en Dauphiné*, referente Nic. Chorier, teste oculato ac locuplete, Hist. Delphin. lib. I. p. 36. fontes visuntur solstitio exundantes, qui sensim postea in dies usque ad brumam decrescant.

[i] *In Falisco*] De Falisca, III. 8. Ovid. Amor. III. 12. 'Ducuntur niveæ, populo plaudente, juvencæ, Quas alnit campis herba Falisca suis.'

[j] *Omnis aqua*] Vide Notas et Emend. num. 89.

[k] *In Bœotia*] Hoc de utroque Bœotiæ amne, tacito tamen nomine, refert ex Varrone Solinus, cap. 7. p. 23. Seneca miraculum explicat, vel etiam auget, Natur. Quæst. III. 25. p. 872. 'Quibusdam fluminibus vis inest mira. Alia enim sunt, quæ pota inficiunt greges ovium: intraque breve tempus, quæ fuere nigræ, albam ferunt lanam: quæ albæ venerant, nigræ abeunt. Hoc etiam in Bœotia amnes duo efficiunt: quorum alteri ab effectu Melas nomen est: uterque ex eodem lacu exeunt, diversa facturi.'

[l] *Peneus* [*Penius*] Vel, ut scribitur IV. 15. *Peneus*. Græcis Πηνειὸς est. Seneca eleganter loc. cit. p. 873. 'Si lana opus fuerit nigra, puellis paratus gratuitus infector est: ad Peneum gregem appellunt.' Sic enim prius legebatur, quam Muretus ad Ceronem scriberet.

[m] *Rufasque*] Hoc Plinius ex Arist. Hist. Animal. III. 10. pag. 353. ubi ξανθὰ πρόβατα ex Scamandri potu, qui deinde Xanthus ab ea re dictus est, provenire scribit. Vitruvius pariter VIII. 3. p. 162. ξανθὰ πρόβατα, *armenta rufa* transtulit. Alii *fulva* malunt. Refert hoc ipsum Ælianus Histor. Animal. VIII. 21.

tus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem significans. Brundisii in portu fons incorruptas præstat [20] aquas navigantibus. Lyncestis[p] aqua, quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia,[q] et in agro Caleno.[r] In Andro[s] insula templo Liberi patris fontem Nonis Januariis semper vini sapore fluere Mucianus ter cos. credit: *Διὸς Θεοδοσία*[t] vocatur.[21] Juxta Nonacrin[u]

nov. *Neminiæ* Lugd. Erasmi.—20 Chiffl. *incorruptas in spira præstat*, probante Nic. Heinsio in Adv. III. 2. p. 411. cod. Dalec. *semper præstat*.—21 *Dies Theodosia appellatur* Tolet. et Salmant. *Dios Tecosia vocatur* vet. Dalec. *Dios Tecnosia vocatur* edd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Diotecnosia vocatur*

NOTÆ

[n] *Astaces*] Vel *Astacenos:* hoc est, Astacenæ regionis.

[o] *Incorruptas præstat*] Ita Reg. 2. At Reg. 1. et Chiffl. *incorruptas in spira præstat:* forte, pro *incorruptas semper præstat.*

[p] *Lyncestis*] Nomen habet a Lynco oppido, de quo IV. 17. *Ἔστι δὲ καὶ περὶ Λύγκον κρήνη τις ὕδατος ὀξέος*, inquit Arist. Meteorol. II. 3. pag. 558. Vitruvius VIII. 3. p. 163. 'Sunt nonnullæ,' inquit, 'acidæ venæ fontium, uti Lyncesto,' &c. Seneca III. 20. pag. 872. 'Hoc habet mali et Lyncestius amnis, 'Quem quicumque parum moderato gutture traxit, Haud aliter turbat, quam si mera vina bibisset.'' Ovidiani sunt versus, ex Met. XV. 329. Vide D. de Boissieu, de Septem Miraculis Delphinatus, p. 123. in Œnirhoë, seu fonte vinoso, agri Vapincensis. Plinius a Theopompo hæc accepisse se profitetur, XXXI. 13. De aqua Lyncestide Theopompum laudat auctorem et Sotion, in Excerptis de Fluminibus ac Fontibus, p. 140.

[q] *In Paphlagonia*] Vitruvius loc. cit. pag. 164. et Athenæus lib. II. pag. 42.

[r] *Agro Caleno*] In Campania. Valerius Max. I. 8. pag. 77. 'Vel quare alteram in Macedonia, alteram in Caleno agro aquam, proprietatem vini, qua homines inebrientur, possidere natura voluerit.'

[s] *In Andro*] De hoc miraculo dicetur XXXI. 13.

[t] *Διὸς Θεοδοσία*] Ita codices Reg. 1. 2. tresque alii, et Pintiani duo: tanquam si dixeris, divinum Jovis munus hunc fontem esse. Ea lectio potior videtur, quam quæ hactenus recepta est in libris editis, *Διὸς τεκνωσία*, perinde ac si Jovis partus, (quia Jovis femore Liberum genitum fabulæ ferunt) ad hunc fontem quicquam attineat.

[u] *Juxta Nonacrin*] Vitruvius loc. cit. pag. 163. Plinius ipse XXXI. 19. aliique. Magnifice, ut solet, Seneca Natur. Quæst. III. 25. p. 872. 'Circa Nonacrin in Arcadia Styx appellata ab incolis, advenas fallit, quia non facie, non odore suspecta est: qualia sunt magnorum artificum venena, quæ deprehendi nisi morte non possunt.' Vide et Strabon. lib. VIII. p. 389. Hoc refert ex Varrone Solinus cap. 7. p. 22.

in Arcadia[22] Styx, nec odore differens, nec colore, epota illico necat. Item in Libroso[23] [v] Taurorum colle tres fontes, sine remedio, sine dolore mortiferi. In Carrinensi[24] [w] Hispaniæ agro duo fontes juxta fluunt, alter omnia respuens, alter absorbens. In eadem gente alius, aurei coloris omnes ostendit pisces, nihil extra illam aquam ceteris differentes. In Comensi juxta Larium lacum, fons largus,[x] horis singulis semper intumescit ac residet. In Cydonea[y] insula[25] ante Lesbon fons calidus, vere tantum fluit Lacus Sinnaus[26] [z] in Asia circumnascente absinthio inficitur.[b] Colophone in Apollinis Clarii specu lacuna est, cujus potu[a] mira redduntur oracula, bibentium breviore vita. Amnes

[b] *Amarescit.*

Basil. et Lugd. Erasmi.—22 *Juxta Nonacrim in Arcadia* Chiffl. *Juxta Nonacrim Arcadiæ* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Nostram lectionem exhibent Hardnin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—23 *Item in Beroso* Venett. Rom. Parm. Brix. Ald. aliæ edd. ante Harduin. qui ex codd. suis nostram lectionem recepit, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz.—24 Nonnulli legunt *Catanensi*, monente Dalecampio. Paulo post, Chiffl. *In eadem gente alveus.*—25 *In Sydonia insula* quædam edd. vett. *In Cydonia insula* Lugd. Erasmi. *In Cydonea* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—26 *Lacus Innaus* nonnulli ap. Laet, et Chiffl.

NOTÆ

[v] *In Libroso*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. *Liberoso.* Editi deterius, *Beroso.* De Tauris Scythiæ populis, IV. 26.

[w] *Carrinensi*] Pagus est tenuis, quatuor fere a Conimbrica leucis, quod etiamnunc incolæ appellant *Carromeu*, ut forte *Carrimensi* scribi in Pliniano contextu oporteat. Ibi tres ii fontes visuntur, quos Plinius hoc loco commemorat. Alterum ex iis omnia absorbentem, *Fervenças* vocant, quod perenni aquarum et arenarum ebullitione fervet. Vide Vasconcellium in descriptione regni Lusit. et Andr. Resendium, Antiq. Lusit. lib. II.

[x] *Fons largus*] Hunc fontem describit eximie Plinius Junior lib. IV. Epist. ult. Est ad orientalem Larii lacus plagam, *Lago di Como*, X. mill. pass. a Como.

[y] *Cydonea*] Vide v. 39.

[z] *Lacus Sinnaus*] In Reg. 2. *Sannaus.* R. 1. et Colb. 2. *Annaus.* Chiffl. *Innaus.* Alii, *Ainaus.* Σύναὸς urbs est magnæ Phrygiæ Ptolemæo v. 2. pag. 138.

[a] *Cujus potu*] Tacitus Annal. II. p. 58. de Germanico: 'Appellit Colophona, ut Clarii Apollonis oraculo uteretur. Non fœmina illic, ut apud Delphos: sed certis e familiis, et ferme Mileto accitus sacerdos, numerum modo consultantium, et nomina audit: tum in specum digressus, hausta fontis arcani aqua, ignarus plerumque literarum et carminum, edit responsa,' &c.

retro fluere et nostra vidit ætas, Neronis principis annis supremis, sicut in rebus ejus retulimus.[b]

Jam omnes fontes æstate quam hyeme gelidiores esse, quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera, æs et plumbum in massa mergi, dilatata fluitare: ejusdemque ponderis alia sidere, alia invehi. Onera in aqua facilius moveri. Scyrium[27] [c] lapidem, quamvis grandem, innatare, eundemque comminutum mergi. Recentia cadavera ad vadum labi, intumescentia[d] attolli. Inania vasa haud facilius, quam plena, extrahi. Pluvias salinis[e] aquas[28] utiliores esse, quam reliquas: nec fieri salem, nisi admixtis dulcibus. Marinas tardius[f] gelare, celerius accendi.[g] Hyeme mare[h]

Lacus Ainnaus alii ap. eundem Laet.—27 *Thyrreum* edd. vett. ante Harduin. —28 Chiffl. Tolet. et Salmant. *salinis aquis*.—29 Ita Chiffl. aliique codd. ap.

NOTÆ

[b] *Retulimus*] In libris historiarum, quos a fine Aufidii Bassi composuit, ut dictum est in Præfatione ad Vespas.

[c] *Scyrium*] Vide Notas et Emend. num. 90.

[d] *Intumescentia*] Post duos vel tres dies, inquit Cardanus: post septem, Levinus Lemn. de Occultis Nat. Causam hujus emersionis cadaverum ex aqua, refundunt Physici in spiritus, quibus pulmo et meatus omnes implentur, cum putrescit corpus, et intabescit. Vide Fr. Restam, tract. I. de mari, p. 706. Negant Lusitani cadavera in mare projecta cis Æquatorem aquis immergi: ultra, mergi aiunt. Vide Furnerium Hydrogr. III. 28. p. 117.

[e] *Pluvias salinis*] Hoc illud est quod rursum ait XXXI. 39. 'Sal vulgaris, plurimusque in salinis, mari affuso, non sine aquæ dulcis riguis, sed imbre maxime juvante.'

[f] *Marinas tardius*] Quia aquæ salsæ calidiores sunt, ut ex Arist. diximus cap. 104.

[g] *Celerius accendi*] Ita Arist. Problem. XXIII. 15. p. 786. et Plutarch. Sympos. Quæst. I. 9. p. 627. Αὐτή τε ἡ θάλαττα προσραινομένη ταῖς φλοξὶ συνεκλάμπει, καὶ καίεται μάλιστα τῶν ὑδάτων τὸ θαλάττιον· ὡς δ' ἐγῷμαι, διὰ τοῦτο καὶ θερμότατόν ἐστιν, *Injecta in flammam aqua marina simul exardescit; neque ulla alia est aqua quæ perinde incendatur: utque mea fert sententia, idcirco etiam est calidissima.* Quia pinguior est, ut indicio est oleum, quod ex sale exprimitur, idcirco deuri posse Philosophus loc. cit. putat, et Problem. 32. p. 788. Et sane Dio refert, cum in pugna Actiaca Antonii milites conarentur plenis situlis ignem a Cæsarianis immissum restinguere, majores inde vires cepisse.

[h] *Hyeme mare*] Arist. Probl. XXVI. 60. p. 806.

calidius esse, autumno[i] salsius. Omne oleo[j] tranquillari. Et ob id[k] urinantes ore spargere: quoniam mitiget naturam asperam, lucemque deportet. Nives[l] in alto mari non cadere. Cum omnis aqua deorsum feratur, exsilire fontes: atque etiam in Ætnæ radicibus flagrantis in tantum, ut quinquagena et centena millia passuum arenas flammarum globo[29] eructet.

CVII. Jamque et ignium,[1] quod est naturæ quartum elementum, reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis.

CVIII. (CIV.) In Commagenes urbe Samosatis[1] stagnum est, emittens limum (maltham[a] vocant) flagrantem. Cum quid attigit[2] solidi, adhæret: præterea tactu sequitur fugientes. Sic defendere muros oppugnante Lucullo: flagrabatque miles armis suis. Aquis etiam[3] accenditur. Terra tantum restingui docuere experimenta.

CIX. (CV.) Similis est natura naphthæ:[1] [b] ita appellatur

Hardnin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *cineres et flammarum globos* cod. Dalec. *arenas flammarum globus* edd. vett. ante Harduin.

CAP. CVII. 1 *Namque et ignium* cod. Chiffl.

CAP. CVIII. 1 Chiffl. *in urbe Comagenes Samosata.*—2 Vet. cod. Dalec. *Cum quid attingit.* Mox Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *tactus;* codd. Chiffl. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *tactu.*—3 Vox *etiam* deest in Chiffl.

CAP. CIX. 1 Vet. exempl. Erasmi, *naturæ naphtha.*—2 Ita codd. Har-

NOTÆ

[i] *Autumno*] Forte a pluviis primo autumno decidentibus, quas esse tum salsiusculas docet Arist. Meteorol. II. 3. p. 556. Alioqui æstate salsius esse mare, ait Plutarchus in Quæst. Natur. p. 914.

[j] *Omne oleo*] Vide Plutarch. loc. cit. Διὰ τί τῆς θαλάττης ἐλαίῳ καταρβαινομένης γίνεται καταφάνεια καὶ γαλήνη; *Cur mare oleo conspersum, perlucidum fit et tranquillum?*

[k] *Et ob id*] Plutarch. loc. cit. p. 915. Gerere tum credas oleum vicem conspiciliorum, quibus lux major vegetiorque excipitur.

[l] *Nives*] Ob calidos halitus e mari exhalantes, quibus nix ante solvitur, quam decidat. Hinc etiam in locis maritimis est hyems mitior.

[a] *Maltham*] Vide Notas et Emend. num. 91. Malthæ igitur nomine duo notantur a Plinio. Primum quidem, mixtura quædam ex calce recenti, adipe suillo, et ficu, ut XXXVI. 58. Deinde limus flagrans, hoc capite in quo versamur. Hæc maltha nativa, illa factitia fuit. De nativa, Agricola de Nat. Fossil. lib. I. p. 101. De factitia, lib. VII. p. 321.

[b] *Naphthæ*] Vide quæ dicemus in

circa Babylonem,[2 c] et in Astacenis[d] Parthiæ, profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio ignium, transiliuntque[e] protinus in eam undecumque visam. Ita ferunt[3] a Medea pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona igne[f] rapta.

CX. (CVI.) Verum in montium miraculis, ardet Ætna noctibus semper, tantoque ævo ignium materia[1] sufficit, nivalis hybernis temporibus, egestumque cinerem pruinis operiens. Nec in illo tantum natura sævit, exustionem[a] terris denuntians. Flagrat in Phaselide[2 b] mons Chimæra,

duini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. Miller. et Franz. *Babyloniam* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov. Mox in iisdem edd. *Austagenis;* Chiffl. *Austacenis;* Salmas. *Astacene;* codd. Harduini, edd. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. Miller. et Franz. *Astacenis.*—3 *Ita fertur* Chiffl.

CAP. CX. 1 Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov. *ignium materiæ;* codd. Dalec. et Chiffl. *materia ignium;* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ignium materia.*—2 *Phuselitis* Chiffl. et To-

NOTÆ

Notis et Emend. num. 91.

c *Babylonem*] Juxta Euphratem, ubi fontes bituminis plurimi, πηγαὶ ἀσφαλτίτιδες, inquit Isidorus Charac. p. 186.

d *In Astacenis*] Vide Notas et Emend. num. 92.

e *Transiliuntque*] Concipiunt ignem illico, et arripiunt. Vide Dioscorid. I. 101. et Strabon. lib. XV. p. 743. Ii naphtham et aphtham vocant.

f *Corona igne*] Nota historia: Medeam iratam, veneno infectam pallam misisse ad pellicem Jasonis: ex qua palla ignis exiliens, regiam cum Creonte socero et nova nupta deussit. Horatius in Epod. v. de venenis Medeæ; 'Quibus superba fugit ulta pellicem Magni Creontis filiam: Cum palla, tabo munus infectum, novam Incendio nuptam abstulit.' Coronam fuisse, non pallam, auctor est Plinius. Astipulatur Apuleius, Asin. Aur. lib. I. p. 64. 'Et ut illa Medea, unius dieculæ a Creonte impetratis induciis, totam ejus domum, filiamque, cum ipso sene, flammis coronalibus deusserat,' &c.

a *Exustionem*] Ignes subterraneos magis magisque crescere in dies, veteres opinabantur, ex quo rerum omnium consecuturam aliquando conflagrationem, τὴν ἐκπύρωσιν, putabant. Vide quæ dicturi sumus in eam rem, VII. 16.

b *In Phaselide*] De hac Lyciæ paret, sive, ut alii volunt, Pamphyliæ, quia in utriusque confinio sita, dicetur v. 26. Ctesiæ Cnidii, quem Plinius nunc in partes vocat, verba ipsa recitat Photius in Bibl. cod. 73. p. 146. Ὅτι πῦρ ἐστιν ἐγγὺς Φασήλιδος ἐν Λυκίᾳ ἀθάνατον, καὶ ὅτι ἀεὶ καίεται ἐπὶ πέτρας καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὕδατι μὲν οὐ σβέννυται, ἀλλὰ ἀναφλέγει· φορυτῷ δὲ σβέννυται. Veteres codices le-

et quidem immortali diebus ac noctibus flamma. Ignem ejus accendi aqua, extingui vero terra, aut fœno,[3] [c] Cnidius Ctesias tradit. Eadem in Lycia Hephæstii [d] montes, tæda flammante tacti, flagrant adeo,[4] ut lapides quoque rivorum, et arenæ in ipsis aquis ardeant: aliturque ignis ille pluviis. Baculo si quis ex iis accenso traxerit sulcos,[a] rivos ignium sequi narrant. Flagrat in Bactris Cophanti noctibus vertex. Flagrat in Medis, et Sittacene,[5] [e] confinio Persidis: Susis quidem ad Turrim albam, e XV. caminis, maximo eorum et interdiu. Campus Babyloniæ flagrat, quadam veluti [6] piscina jugeri magnitudine. Item Æthiopum juxta Hesperium[7] montem,[f] stellarum modo campi noctu nitent. Similiter in Megalopolitanorum agro: tametsi internus [b] sit ille, jucundus, frondemque densi supra se nemoris non adurens. Et juxta gelidum [g] fontem semper ardens Nymphei crater [8] [h] dira Apolloniatis suis portendit,[i] ut Theo-

[a] *Duxerit in terra sulcos.* [b] *In interiore nemore abditus.*

let. *Phaselite* cod. ap. Laet.—3 Longolius, *aut fimo.*—4 Chiffl. *tracti flagrant et adeo.*—5 Ita ex conjectura edidit Harduinus, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *et in cutigente* Reg. Hard. 1. *in contigente* Reg. Hard. 2. *et Cæstia* (vel *Cestia*) *gente* Venett. Rom. Parm. Brix. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—6 Chiffl. *eorum. Et inter campos Babyloniæ flagrat quædam velut.*—7 *Hesperum* Salmant. et Tolet. unde Pintian. legit: *Hesperu montem.* Vid. Not. Var.—8 Ita ex codd. suis interpunxit Laet: ita quoque Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Et*

NOTÆ

gunt *in Phaselitis*, quemadmodnm Antigonus in Mirab. Histor. cap. 181. *περὶ τὴν τῶν Φασηλιτῶν χώραν.*

[c] *Aut fœno*] Ctesias *φορυτῷ* dixit, quæ vox congesta stramenta significat: cujusmodi sunt fœni strues ex stabulis egeri solita. Quæ causa fortassis fuit, cur *fimo* mallet legi Longolius quam *fœno.*

[d] *Hephæstii*] De iis dicetur v. 28.

[e] *Et Sittacene*] Vide Notas et Emend. num. 93.

[f] *Hesperium montem*] Sive *Ἑσπέριον κέρας*, de quo VI. 35.

[g] *Et juxta gelidum*] Vide Notas et Emend. num. 94.

[h] *Nymphei crater*] Sic petram vocabant flammas eructantem, cui fontes suberant, unde bitumen manaret, in finibus Apolloniatarum positam. Strabo, lib. VII. p. 310. *Ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῶν Ἀπολλωνιατῶν καλεῖταί τι Νυμφαῖον· πέτρα δ' ἐστὶ πῦρ ἀναδιδοῦσα, κ. τ. λ.* De hoc Nympheo rursum III. 26.

[i] *Portendit*] Cum dies noctesque ardere perseveret, intermisisse semel fama est apud Apolloniatas, inquit

pompus tradidit. Augetur[j] imbribus, egeritque bitumen, temperandum[c] fonte illo ingustabili: alias omni bitumine dilutius.[9] Sed quis hæc miretur? in medio mari Hiera insula Æolia[k] juxta Italiam[10] cum ipso mari[l] arsit per aliquot dies sociali bello,[m] donec legatio senatus[n] piavit. Maximo tamen ardet incendio Θεῶν ὄχημα[o] dictum, Æthiopum jugum, torrentesque Solis ardoribus[p] flammas egerit. Tot locis, tot incendiis rerum natura terras cremat.

CXI. (CVII.) Præterea cum sit hujus unius elementi ratio fœcunda, seque ipsa[1] pariat, et minimis crescat scintillis, quid fore putandum est in tot rogis terræ? Quæ est illa natura, quæ voracitatem in toto mundo[2] avidissimam sine damno sui pascit? Addantur iis sidera innumera, ingensque Sol. Addantur humani ignes,[a] et lapidum quoque insiti naturæ, attrita inter se[b] ligna, jam nubium et origines fulminum. Excedit profecto omnia miracula ullum diem[3]

[c] *Diluendum.*

juxta g. f. s. ardens. Nymphæi, &c. edd. vett. Vide Not. Var.—9 Cod. Dalec. *dulcius.*—10 Quædam edd. ante Gelen. *Hiera insula ardet. Æolia insula juxta Italiam.*

CAP. CXI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *seque ipsum.*—2 Cod. Dalec. *in isto mundo.*—3 Chiffl. *miracula omnia unum diem.* Paulo post Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. et Gronov. *etiam accendantur;* Chiffl. cod. ap. Laet: item edd. Elz. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ac-*

NOTÆ

Ælianus Var. Hist. XIII. 16. quo tempore cum Illyriis bellum gesserunt. Ita desinendo magis, quam ardendo, Apolloniatis dira portendit.

[j] *Augetur*] Vide Notas et Emend. num. 95.

[k] *Æolia*] Una ex Æoliis, de quibus III. 14.

[l] *Cum ipso mari*] Refert hoc ostentum Posidonius apud Strabonem, lib. VI. p. 277. multo uberius accuratiusque.

[m] *Sociali bello*]De quo diximus cap. 85.

[n] *Legatio Senatus*] De re tota certior factus Senatus a T. Flaminio Siciliæ Prætore missis legatis Hieram Liparamque, rem sacram fecerunt Diis manibus, marinisque, inquit Posidonius loc. cit. τοῖς τε καταχθονίοις θεοῖς, καὶ τοῖς θαλαττίοις.

[o] Θεῶν ὄχημα] Currum Deorum Latine licet interpretari. De eo dicemus VI. 35.

[p] *Solis ardoribus*] Vide Notas et Emend. num. 96.

[a] *Humani ignes*] Hi nostri ignes, quos vitæ usus requirit, ut Tullius ait de Nat. Deor. lib. II. p. 67.

[b] *Attrita inter se*] Ea de re dicemus XVI. 77.

fuisse, quo non cuncta conflagrarent: cum specula[c] quoque concava adversa Solis radiis facilius etiam accendant, quam ullus alius ignis. Quid quod innumerabiles parvi,[4] sed naturales scatent? In Nympheo exit e petra flamma, quæ pluviis accenditur. Exit et ad aquas Scantias.[d] Hæc quidem[e] invalida, cum transit, nec longe in alia materia durans. Viret æterno[5] hunc fontem igneum contegens fraxinus. Exit in Mutinensi agro statis Vulcano[f] diebus.[6] Reperitur apud auctores, subjectis Ariciæ[g] arvis, si carbo deciderit, ardere terram.[h] In agro Sabino et Sidicino[i] unctum flagrare lapidem. In Salentino oppido Egnatia,[j] imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam existere. In Laciniæ[z] Junonis

cendant.—4 Nonnulli ante Gelen. *partus* pro *parvi.*—5 *Viret ex æterno* cod. Dalec. *Viret superne* alii ap. Dalec. et Gronov.—6 *Vulcanis diebus* cod. Da-

NOTÆ

[c] *Cum specula*] Specula, inquit, concava, Solis opposita radiis facilius accendunt, quam quivis alius ignis. Annon igitur excedit omnia miracula, ullum diem esse, quo non cuncta conflagrent et ab ipso Sole, qui ingens est, et a sideribus innumerabilibus, cum tanta vis insit radiis hujus unius, vel speculo exceptis?

[d] *Aquas Scantias*] In Campania. Meminit sylvæ Scantiæ non semel Cicero, Orat. I. de Lege Agrar.

[e] *Hæc quidem*] Imbecilla, inquit, ea flamma est, cum a vena pabuli sui discessit, hoc est, a suo fonte. Mirabilius est quod de fonte Gratianopolitano semper Ardente, (id enim ei nomen est) narrat August. de Civit. Dei, et oculatus testis Nic. Chorier, de Hist. Delph. lib. I. p. 47. Luculentius vero elegantiusque quam ceteri, Præses de Boissieu, de Septem Mirac. Delphin. p. 1. 'Fons,' inquit, 'ille celebratus in agro Vocontiorum, ad radices Alpium Maritimarum, tertii lapidis a Gratianopoli diverticulo, qui jugi flammarum exhalatione post hominum memoriam, noctu quidem violentius, interdiu segnius inæstuat, ea liquoris et ignis seu fidelitate, seu pervicacia, ut neque liquorem ignis calefaciat, neque ignem liquor extinguat,' &c. Hoc miraculum concinno admodum carmine idem exornavit.

[f] *Vulcano*] Mense Augusto celebrata Vulcanalia scimus ex Columella XI. 3.

[g] *Ariciæ*] In Latio. Vide III. 9.

[h] *Ardere terram*] Sulfurei quiddam aut bituminosi inesse huic terræ necesse est.

[i] *Et Sidicino*] Teani Sidicini agro in Campania, de quo III. 9.

[j] *Egnatia*] Ridet hoc miraculum Horatius I. Sat. 5. 97. 'Dehinc Gnatia lymphis Iratis exstructa dedit risusque, jocosque: Dum flamma sine, thura liquescere limine sacro Persuadere cupit: Credat Judæus Apella, Non ego.'

[z] *In Laciniæ*] Val. Max. I. 8. p.

ara sub dio sita, cinerem immobilem esse, perflantibus undique procellis.

Quin et repentinos existere ignes,[7] et in aquis, et in corporibus etiam humanis. Trasymenum lacum arsisse totum: Servio Tullio[k] dormie nti in pueritia, ex capite flammam emicuisse: L. Marcio[l] in Hispania interemtis Scipionibus concionanti, et milites ad ultionem exhortanti, arsisse simili modo, Valerius Antias[m] narrat. Plura mox et distinctius, nunc enim quadam mixtura rerum omnium exhibentur miracula. Verum egressa[8] mens interpretationem naturæ, festinat legentium animos per totum orbem velut manu ducere.

CXII. (CVIII.) Pars nostra[a] terrarum, de qua memoro, ambienti (ut dictum est)[b] Oceano velut innatans, longissime ab ortu ad occasum patet, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacratas, octogies quinquies[c] centena, sexaginta octo[1] mill. pass. ut Artemidoro auctori placet.

lec.—7 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ignes existere* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Mox *et in aquis* deest in ed. Harduin. 2. ex errore typothetæ; et sic, ut fere semper, Franz. et, quod magis mirandum, Bipont.—8 *Iterum egressa* Tolet. unde Pintian. conjectabat, *Interim egressa.*

CAP. CXII. 1 Edd. vett. *octuagies quinquies centena septuaginta octo;* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *octuagies quinquies centena sexaginta*

NOTÆ

76. ‘Quapropter Crotone in templo Junonis Laciniæ aram ad omnes ventos immobili cinere donaverit potissimum natura.’ Fuisse hanc aram Crotone, scribit etiam Dionys. Perieg. vs. 371.

[k] *Servio Tullio*] Val. Max. I. 6. n. 1. pag. 37. ‘Servio Tullio etiam tum puerulo dormienti circa caput flammam emicuisse, domestici oculi annotaverunt. Quod prodigium Prisci Tarquinii regis uxor Tanaquil admirata, Servium serva natum in modum filii educavit, et ad regium fastigium evexit.’ Vide pariter Livium lib. I. Dionys. Halic. lib. IV. ipsumque adeo Plinium XXXVI. 70.

[l] *L. Marcio*] Vide Val. Max. loc. cit. n. 2. p. 38.

[m] *Valerius Antias*] Ex quo eandem historiam recitat et Livius lib. XXV. p. 278.

[a] *Pars nostra*] Exscripsit hæc Martianus a Plinio, totidem fere verbis, usque ad eum locum, ‘Alia via quæ certior,’ &c. lib. VI. c. de longitudine terræ, p. 198. et 199. Exscripsere et Theodosii Missi, sed vitiosissime.

[b] *Ut dictum est*] Cap. 66.

[c] *Octogies* [*octuagies*] *quinquies*] Hoc est, octuagies quinquies centena millia passuum, ac præterea octo millia.

Ut vero Isidoro, nonagies octies centena, et XVIII.[2] mill. Artemidorus adjicit amplius, a Gadibus circuitu sacri promontorii ad promontorium Artabrum, quo longissime frons procurrit Hispaniæ, CCCCXCI.[3] [d] Id mensuræ duplici currit via. A Gange amne ostioque ejus, quo se in Eoum Oceanum effundit, per Indiam Parthienenque ad Myriandrum urbem Syriæ in Issico sinu positam, quinquagies bis [e] centena, XV. mill. pass.[4] Inde proxima navigatione Cyprum Insulam, Patara[5] [f] Lyciæ, Rhodum, Astypalæam in Carpathio mari insulas, Laconicæ Tænarum,[6] Lilybæum Siciliæ, Calarim[7] [g] Sardiniæ, vicies et semel [h] centena, tria mill. pass.[8] Deinde Gades duodecies [i] centena, et quinquaginta mill. pass. Quæ mensura universa ab eo mari efficit octogies quinquies centena, LXVIII. mill. pass.[9] [j]

octo. Vid. Not. et Emend. n. 97.—2 Sabellicus: *stadiorum millia nonaginta octo, ac præterea octodecim.* Chiffl. *n. o. centena et LXVIII.*—3 'Ita quidem emendavit eruditus Harduinus ex Agathemero I. 4. At Mss. Reg. habent, *DCCCXCI.* Quod satis concordat cum locorum situ. Nam a Gadibus, *Cadiz*, circuitu Sacri promontorii, *le Cap Saint-Vincent*, ad promontorium Artabrum, *le Cap Finisterre*, sunt stadia multo plura, quam 491. et si spectentur oræ Hispanicæ sinus et anfractus, non pauciora sunt, quam 891. Nihil tamen mutavi ob Agathemeri auctoritatem.' *Brotier.* Edd. vett. *octingenta M. nonaginta unum.*—4 Sabellicus, *quinquaginta quinque millia stadiorum.* Vid. Not. et Emend.—5 *Pataras* margo edd. Dalec. et Gronov. *Pataram* edd. vett. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 Chiffl. *Tænarum Laconiæ.*—7 *Caralim* Dalec. ex Strabone et Ptolemæo; unde etiam infra lib. III. cap. 13. propinquum promontorium 'Caralitanum' appellatur.—8 Edd. vett. *tricies quater centena quinquaginta M.* Chiffl. *trigesies quinquaginta, &c.*—9 Sabellicus, *nonaginta octo millia stadiorum.* Chiffl. *octogies q. c. LXVIII.* Gronov.

NOTÆ

ria, et sexaginta. Vide Notas et Emend. num. 97.

[d] *CCCCXCI.*] Vide Notas et Emend. num. 98.

[e] *Quinquagies bis*] Ita codices ante laudati. Hoc est, quinquagies bis centena millia passuum, ac præterea XV. milliaria. Vide Notas et Emend. num. 99.

[f] *Patara*] Vide Notas et Emend. num. 100.

[g] *Calarim*] Artemidorus apud Agathemerum loc. cit. ἐπὶ δὲ Κάραλιν Σαρδοῦς. Vide quæ dicturi sumus III. 13.

[h] *Vicies et semel*] Vide Notas et Emend. num. 101.

[i] *Gades duodecies*] Vide Notas et Emend. num. 102.

[j] *LXVIII. mill. pass.*] Vide Notas et Emend. num. 103.

Alia via, quæ certior, itinere terreno maxime patet, a Gange ad Euphratem amnem quinquagies et semel[k] centena[10] mill. pass. et LXIX. Inde Cappadociæ Mazaca, CCCXIX. mill.[11][l] Inde per Phrygiam, Cariam, Ephesum, CCCCXV. mill.[m] ab Epheso per Ægæum pelagus Delum, CC.[n] Isthmum, CCXII. quingenti.[12][o] Inde terra, et Lechaico[p] mari,[13] et Corinthiaco sinu Patras Peloponnesi, XC. mill.[q] Leucadem LXXXVII.[14][r] millia quingenti: Corcyram totidem:[s] Acroceraunia[t] CXXXII. millia quingenti:[15] Brundisium LXXXVII.[u] millia quingenti: Romam CCCLX.[v] millia. Alpes usque ad Scingomagum[w] vicum

LXXVIII. &c.—10 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. ' Numeros illos et sequentes eruditus Harduinus ex Agathemero, loc. cit. emendavit, quod non sibi constent Mss. Plinii codices; et recte quidem emendavit. Nondum tamen omnia cum ipso locorum situ plane concordant, qualis nobis compertus est astronomicis observationibus, quæ certissimum sunt geographiæ munimentum. Multo potior est scriptura Mss. Reg. 1. et 2. in quibus legitur, *CCCCCLVI.* In Ms. Reg. 5. et editione principe, *quingenta LVI. millia.* Hæc enim abunde sufficiunt ad utriusque loci distantiam.' *Brotier.* Sabellicus, *quinquaginta millia stadiorum et novemdecim.* Gronov. *quinquagies centena M. pass. et XXI.*—11 Gronov. et al. vett. *CC. M. XLIV.*—12 Eædem edd. *CII. M.*—13 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Laconico mari* edd. vett. Mox in iisdem, *ducenta duo M. quingenti.*—14 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *LXXXVI.* edd. vett. ante Harduin. Mox *quingenti* deest in Chiffl.—15 In eodem codice deest *quin-*

NOTÆ

[k] *Quinquagies et semel*] Vide Notas et Emend. 104.

[l] *Mazaca, CCCXIX. mill.*] Vide Notas et Emend. num. 105. Mazaca porro Cæsarea Cappadociæ est.

[m] *Ephesum, CCCCXV. mill.*] Vide Notas et Emend. num. 106.

[n] *Delum, CC.*] Consentit plane hic numerus, et cum libris omnibus, et, quod caput est, cum Artemidoro, qui stadia numerat 1600. Ἀπὸ δὲ Ἐφέσου εἰς Δῆλον διὰ τοῦ Αἰγαίου, στάδια ἀχ'.

[o] *Isthmum, CCXII. quing.*] Vide Notas et Emend. num. 107.

[p] *Et Lechaico*] Vide Notas et Emend. num. 108.

[q] *XC. mill.*] Vide Notas et Emend. num. 109.

[r] *Leucadem LXXXVII.*] Vide Notas et Emend. num. 110.

[s] *Corcyram totidem*] Artemidorus: ἐπὶ Κορκύραν, στάδια ψ'. stadia 700. sive LXXXVII. mill. D. pass.

[t] *Acroceraunia*] Consentit plane Artemidorus: ἐπ' Ἀκροκεραύνια ὄρη στάδια ἀξ'. Stadia 1060. sunt passuum CXXXII. mill. cum quingentis.

[u] *Brundisium LXXXVII.*] Vide Notas et Emend. num. 111.

[v] *Romam CCCLX.*] Artemidorus astipulatur, qui stadia numerat βώπ', 2880.

[w] *Scingomagum*] Hodie *Suze.* Vide Notas et Emend. num. 112.

DXVIIII.[16] [x] Per Galliam ad Pyrenæos montes Illiberim DCCCCXXVII.[17] [y] Ad Oceanum et Hispaniæ oram CCCXXXI.[18] [z] Trajectu Gadis [a] VII. millia quingenti. Quæ mensura Artemidori ratione[19] efficit octogies novies [b] centena, XLV.

Latitudo autem [c] terræ a meridiano situ ad septemtrionem dimidio fere[20] minor colligitur, quadragies [d] quater centena LXXXX. millia. Quo palam fit, quantum et hinc vapor [e] abstulerit, et illinc rigor.[21] Neque enim deesse arbitror terris, aut non esse globi formam: sed inhabitabilia utrimque incomperta esse. Hæc mensura currit a littore Æthiopici Oceani, qua modo habitatur, ad Meroën decies centena [f] millia.[22] Inde Alexandriam, duodecies [g] centena millia quinquaginta. Rhodum, DLXIII.[23] [h] Gnidum, LXXXVII.[24] [i] millia quingenti. Con, XXV. [j] millia. Samum,

genti. Mox Gronov. et al. vett. *LXXX. sex millia quingenti.*—16 Vet. Dalec. *Calcincomacum vicum M. CCCCCXVIII.* Gronov. et al. vett. *Cincomagum vicum M. CCCCCXVIII.*—17 Edd. vett. *quingenta quinquaginta sex M.*—18 Eædem edd. *trecenta triginta duo M.*—19 *Artemidoro attestante* vett. Dalec. et Erasmi. Mox edd. vett. et Gronov. *octuagies sexies centena octoginta quinque.*—20 Chiffl. *dimidio ferme.* Mox edd. vett. et Gronov. *quinquagies quater centena sexaginta duo millia.*—21 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et illinc liquor.*—22 Edd. vett. *ad Meroën CCCCL.M.* Chiffl. *ad Meroën D.CCCV. millia.*—23 Chiffl. *octog. quat.* Edd. vett. et Gronov. *octogintaria.*—24 Chiffl. *octog. quinque.* Edd.

NOTÆ

[x] *DXVIIII.*] Vide Notas et Emend. num. 113.

[y] *Illiberim DCCCCXXVII.*] Vide Notas et Emend. num. 114.

[z] *CCCXXXI.*] Vide Notas et Emend. num. 115.

[a] *Gadis*] Favet Artemidorus, qui trajectum Gadis ait esse stadiorum LX.

[b] *Octogies novies*] Vide Notas et Emend. num. 116.

[c] *Latitudo autem*] Hæc totidem verbis Martianus lib. VI. p. 199. cap. de latitudine Terræ.

[d] *Quadragies*] Vide Notas et Emend. num. 117.

Hinc vapor] Hinc calor, et illinc frigus.

[f] *Decies centena*] Vide Notas et Emend. num. 118.

[g] *Alexandriam, duodecies*] Convenit plane hic numerus et cum Artemidoro, qui stadia decies mille statuit, et cum ipso Plinio et Eratosthene, uti diximus cap. 75. ubi Syenen a Meroë et Alexandria, medio itinere positam, abesse aiunt utrimque DCXXV. mille pass.

[h] *Rhodum, DLXIII.*] Vide Notas et Emend. num. 119.

[i] *Gnidum, LXXXVII.*] Vide Notas et Emend. num. 120.

[j] *Con, XXV.*] Sic Artemidorus, de intervallo utriusque insulæ: εἰς Κῶ,

c. mill. Chium, LXXXXIV.[25] [k] millia. Mitylenem, LXV.[l] millia. Tenedon, XLIV.[26] [m] millia. Sigeum [n] promontorium, XII. millia quingenti. Os Ponti, CCCXII. millia, quingenti. Carambin promontorium, CCCL. Os Mæotidis, CCCXII. mill. quingenti. Ostium Tanais, CCLXXV.[27] [o] mill. qui cursus compendiis maris brevior fieri potest, LXXXIX. mill.[p] Ab ostio Tanais nihil modicum diligentissimi auctores fecere: Artemidorus [q] ulteriora incomperta existimavit, cum circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur ad septemtriones versas. Isidorus adjecit [r] duodecies centena millia quinquaginta,[28] usque ad Thulen, quæ conjectura divinationis est. Ego non minore, quam proxime dicto spatio Sarmatarum fines nosci intelligo. Et alioquin quantum esse debet, quod innumerabiles gentes subinde sedem mutantes capiat? Unde ulteriorem mensuram inhabitabilis plagæ multo esse majorem arbitror. Nam et a Germania immensas insulas non pridem compertas, cognitum habeo.

De longitudine ac latitudine hæc sunt, quæ digna memoratu putem. Universum autem [s] hunc circuitum Erato-

vett. et Gronov. *octoginta quatuor*.—25 Chiffl. *XLIV*. Edd. vett. et Gronov. *LXXXIV*.—26 Chiffl. *CXIX*. Edd. vett. et Gronov. *XXVIII*.—27 Chiffl. *CCLXII*. Edd. vett. *CCLXV*.—28 Sabellicus, *duodecim millia stadiorum et*

NOTÆ

στάδια σ'. εἰς Σάμον, στάδια ώ.

[k] *Chium, LXXXXIV.*] Vide Notas et Emend. num. 121.

[l] *Mitylenem, LXV.*] Eodem recidunt Artemidori stadia 520. *εἰς Μιτυλήνην, στάδια φ'κ'.*

[m] *Tenedon, XLIV.*] Vide Notas et Emend. num. 122.

[n] *Sigeum*] De intervallo locorum consentit Artemidorus: *εἰς Σίγειον, ρ'.* Stadiis centum respondent ex æquo XII. millia passuum, cum quingentis. De Ponti item, Carambis, Mæotidisque distantia: *ἐπὶ τὸ στόμα Πόντου, β'φ'.* Stadia 2500. *Ἐπὶ Κάραμβιν, στάδια β'ώ.* Stadia 2800. *Εἰς στόμα Μαιώτιδος, β'φ'.* Stadia 2500. Quæ omnia cum Plinianis numeris plane congruunt.

[o] *Ostium Tanais, CCLXXV.*] Vide Notas et Emend. num. 123.

[p] *LXXXIX. mill.*] Vide Notas et Emend. num. 124.

[q] *Artemidorus*] Apud Agathemerum, loc. cit. *Τὰ γὰρ ἄνω τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τανάϊδος ἀγνοεῖται εἰς Βορρᾶν.*

[r] *Isidorus adjecit*] Vide Notas et Emend. num. 125.

[s] *Universum autem*] Hæc Martianus lib. VI. pag. 194. Strabo lib. II.

sthenes in omnium quidem literarum subtilitate, et in hac utique præter ceteros solers, quem [29] cunctis probari video, ducentorum quinquaginta duorum millium stadium prodidit. Quæ mensura [t] Romana computatione efficit trecenties quindecies centena millia pass. Improbum ausum: verum ita subtili argumentatione [30] comprehensum, ut pudeat non credere. Hipparchus [u] et in coarguendo eo, et in reliqua omni diligentia mirus, adjicit stadiorum paulo minus XXV. millia.

(CIX.) Alia Dionysodoro [v] fides: neque enim subtraham exemplum vanitatis Græcæ [w] maximum. Melius [31] [x] hic fuit, Geometrica scientia nobilis. Senecta diem obiit in patria. Funus duxere [y] ei propinquæ, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum secutis diebus justa peragerent, in-

quinquaginta.—29 Ita Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *quam* edd. vett. et Gronov.—30 Ita cod. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *computatione* edd. vett. et Gronov.—31 *Chius* cod. Dalec. *Cydius*, et *Cydnius* margo edd. Dalec. et Gro-

NOTÆ

Vitruvius I. 6. p. 14. Macrobius lib. II. in Somn. Scip. cap. 20. pag. 102. Censorinus, cap. 13. p. 82. aliique.

[t] *Quæ mensura*] Ita Martianus lib. VI. cap. de circuitu terræ, p. 198. Et verum id quidem. Nam stadium CXXV. passibus constat. Proinde si 252000. per 125. multiplices, fiant 31500000. pass. Sed Eratosthenis errorem detegit Ricciolus, tomo I. Almag. p. 61.

[u] *Hipparchus*] Ejus sententiam de terræ ambitu multis explicat Strabo lib. II. pæne toto.

[v] *Dionysodoro*] Aliter, inquit, et cautius multo Dionysodorus est audiendus, qui miraculo solo nititur, quam Hipparchus et Eratosthenes, qui Geometricis nituntur principiis. Laudatur Διονυσόδωρος ab Hesychio, verbo Γλαύκου τέχνη, p. 218. Hujus inventum esse genus quoddam horologii, quod 'Conum' vocabant, auctor est Vitruvius IX. 9. p. 199. Amisenum Mathematicum hunc fuisse auctor est Strabo XII. p. 548. et alterum ejusdem nominis Geometram extitisse.

[w] *Vanitatis Græcæ*] Quod nimirum Geometricam suam ratiocinationem experimento post mortem testari voluerit. At si mensuram spectes, non vanitatis illud, sed veritatis est: quippe ad eam mensuram accedit, quam viri hodie eruditi probant: nec ab Eratosthene ea abludit.

[x] *Melius*] Ita Reg. 1. 2. &c. Ex insula Melo, de qua IV. 23.

[y] *Funus duxere*] Funus ducere, prosequi est, non antecedere. Ita VIII. 64. 'Rex defuncto ei duxit exequias.' Soli tibicines, præficæque, et quicumque pompæ inserviebant, antecedere soliti.

venisse dicuntur in sepulcro epistolam Dionysodori nomine ad superos scriptam: Pervenisse eum a sepulcro ad infimam terram, esseque eo stadiorum quadraginta duo millia.[z] Nec defuere geometræ, qui interpretarentur significare epistolam a medio terrarum orbe missam, quo deorsum ab summo longissimum esset spatium, et idem pilæ medium.[a] Ex quo consecuta computatio est, ut circuitu esse ducenta quinquaginta duo [b] millia stadiorum [32] pronuntiarent.

CXIII. Harmonica [c] ratio, quæ cogit rerum naturam sibi ipsam congruere, addit huic mensuræ stadia XII. millia: [1 d]

nov. *Cydnius* etiam vet. exempl. Erasmi.—32 Chiffl. et Vet. Dalec. *ducenta quinquaginta duo millia stadiorum.*

CAP. CXIII. 1 Ita ex codd. Regg. 1. 2. et Dalec. emend. Harduin. eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *stadia septem millia* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

[z] *Stadiorum quadraginta duo millia*] Sive passuum quinquagies bis centena quinquaginta millia.

[a] *Pilæ medium*] Atque adeo dimetientis dimidia pars, quam semidiametrum vocant. Diametros igitur fuerit 84. millium stadiorum, seu centies quinquies centenum mill. pass. 10500000. pass.

[b] *Quinquaginta duo*] Ita Chiffl. cod. cum alii habeant CCLV. ut editi. Quod si a pilæ medio, quæ est dimetientis dimidia pars, colliguntur XLII. millia stadiorum, dimetiens erit LXXXIV. mill. Qui numerus si triplicetur, (neglecta enim videtur septima dimetientis pars, quam Plinius mox addendam esse admonebit,) existet prædictus numerus CCLII. mill. stad. quam mensuram paulo antea Eratosthenes quoque assignavit. Quod si ad triplicatam diametri mensuram, id quod exacta ratio requirit, septimam dimetientis partem adjeceris, nempe stadiorum millia duodecim, conficientur 264000. sive ducenta sexagiuta quatuor millia stadiorum, pro circuitu: hoc est passuum Romanorum 33000000. trecenties trigesies centena millia. Recentiores hodie terræ ambitum aiunt esse 10270. leucarum, cum tribus leucæ quadrantibus, posita leuca communi duum millium expedarum, seu pedum 12000. quod Romana veteri computatione efficit 24648400. pass. hoc est, ducenties quadragies sexies centena quadraginta millia, cum quadringentis pass.

[c] *Harmonica*] Ratio naturæ nihil nisi apte, nihil nisi perfectum absolutumque molientis, cogit addi ad superiorem mensuram stadiorum 252. mill. septimam dimetientis partem. Nam triplicata diametros cum septima diametri parte circuli perfectam rationem exhibet, ut dictum est sect. 21. Diametri porro, quem constare vidimus stadiorum millibus LXXXIV. partem septimam necesse est esse, duodecim millium stadiorum.

[d] *XII. millia*] Ita vetus codex Dalec. cum in ceteris perperam legatur, *VII. millia*, ut vidit ante nos Pintia-

terramque nonagesimam[e] sextam totius mundi partem facit.[2]

—2 Ita ex codd. suis emend. Harduin. ita quoque edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. cum antea legeretur, *nonagesimam sextam millesimam totius, &c.*

NOTÆ

nus. Et ratio ipsa Arithmetica cogit credi, tertiam dimetientis partem, ut diximus, quam superaddi Pliuius præcipit, esse XII. millium stadiorum.

[e] *Nonagesimam*] Ergo ambitus terræ, quantus quantus est, multiplicetur per 96. quæ inde summa colligetur, prodet ambitum cœli. Terræ porro circuitus constat, ut diximus 264000. stadiis. Igitur cœli circuitus erit stadiorum 25344000. quæ Romana computatione passuum efficiunt 3168000000. tricies millies sexcenties octogies centena millia.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM II.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

1. Cap. I. *Mundum, et hoc quod nomine alio cœlum appellare libuit*] Cœlum ipsum Mundi appellatione censeri, apud Latinos scriptores, tralatitium est. Apud ipsum Ciceronem legimus lib. III. de Univers. 'Omne igitur cœlum, sive mundus, sive quo alio vocabulo gaudet, hoc a nobis nuncupatum sit.' Et Manilius Astron. lib. I. dum Augustum prædicat cœlo dignum, quo jam pater Julius receptus post mortem putabatur, ita cecinit: 'Concessumque Patri mundum Deus ipse mereris.' Nulla magis Plinio nostro familiaris locutio est, toto præsertim hoc libro. Et pariter *κόσμον* pluribus modis Græci accipiunt: tum ut sit collectum quiddam e cœlo, atque terra, et naturis utroque comprehensis: tum ut sit sola fixarum stellarum sphæra: ut diserte docet Laërtius in Zenone, lib. VII. et Diodorus apud Achill. Tatium in Phænom. cap. 5. p. 129. Quod ut verissimum sit, atque exploratum, haud tamen assentior viri docti conjecturæ, existimantis ob id hanc Pliniani operis frontem ita refingendam: *Mundum, hoc est, quod alio nomine cœlum appellare libuit.* Neque enim de cœlo uno duntaxat, sed de universa rerum omnium complexione, toto hoc capite, atque adeo consequentibus, est instituta disputatio: neque reclamantibus libris omnibus quicquam in eo genere temere est audendum.

2. Ibid. *Cujus circumflexu teguntur cuncta*] Placet quibusdam legi, *cujus circumflexu reguntur cuncta:* quod cœlum inferioribus rebus sic dominari veteres crederent, in primisque Stoici, ut quod ratio et mens est homini, id cœlum toti mundo velut quandam cœlestem rationem, mentemque divinam, esse vellent. Quos Manilius secutus I. 27. cœlum appellat, 'Mundum, quo cuncta regnatur.' Sed aliena est a Plinii cogitationibus hæc emendatio: tum enim ille dixisset, cujus motu, nutu, sapientia reguntur cuncta, potius quam circumflexu. Haud ita vehementer abhorret a mente scriptoris ea lectio, quam Regius uterque codex præfert, et vetus Dalec. *cujus circumflexu degunt cuncta*, hoc est, intra cujus convexitatem degunt cuncta. Omnium sincerissima est recepta jam lectio, quam defendit hoc versiculo Ovidius Met. I. 5.

'Et quod tegit omnia cœlum.'

3. Cap. iii. *An dulcis quidam*] Sic Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. &c. Id vero ipsa sententia postulabat. Non equidem facile dixerim, inquit, an sit immenso a nobis dissitus intervallo rotatæ cœli molis sonitus ingens, tinnitusque siderum: an dulcis quidam suaviorque concentus: nobis certe, &c. Minus commode prius legebatur, *an dulci quidem, &c.* Adjuvat emendationem Censorinus, cap. 13. p. 81. 'Ad hæc accedit,' inquit, 'quod Pythagoras prodidit, hunc totum mundum musica factum ratione: septemque stellas, inter cœlum et terram vagas, quæ mortalium geneses moderantur, motum habere εὔρυθμον, et intervalla musicis diastematis congruam, sonitusque varios reddere, pro sua quamque altitudine, ita concordes, ut dulcissimam quidem concinant melodiam, sed nobis inaudibilem,' &c.

4. Ibid. *Quod clarissimi auctores dixere, rerum argumentis indicatur*] Ita restituimus secuti Pintianum: adductique familiari huic auctori nostro loquendi formula, qua etiam capite priore usus est: 'Argumenta,' inquit, 'rerum docent:' quam et apud Tertullianum memini me legere. Plinius ipse iterum, xii. 20. 'Apparetque rerum argumentis asperitate aquarum illas ali.' In editis vulgo: *quod clarissimi auctores dixere tenerum, argumentis indicatur.* Quam lectionem uti defendat Dalecampius, gemino utitur testimonio: Tullii altero de Natura Deor. lib. ii. ubi de aëre loquens, 'Qui terram tenero,' inquit, 'circumjectu amplectitur.' Altero Virgilii, eo versiculo, 'Et ipse tener mundi concreverit orbis.' Quæ duo nemo non videt aliorsum spectare, quam ad propositum Plinianum.

5. Cap. iv. *Ignium summum*] Alii *ignem, ignitum* alii frustra reponunt: alii probabilius, *igneum.* De quatuor elementis, illud quod summum est, contineri ait stellis ac sideribus, tum iis quæ vaga sunt, tum quæ fixa dicuntur: hæc esse natura flammea, hos æternos ignes, ut vates ait Æneid. ii. Præter hos autem astrorum ignes, et ætheris, in quo ea volvuntur, elementarem, quem vocant, ignem, alium nullum agnoscit. Stoicorum hæc opinio fuit, et Anaxagoræ: de qua Plutarchus de Placitis Philos. ii. 13. p. 888. Fuit adeo et Ciceronis ipsius de Nat. Deor. lib. ii. p. 87. ubi de aëre: 'Hunc,' inquit, 'rursus amplectitur immensus æther, qui constat ex altissimis ignibus,' &c.

6. Ibid. *Eodem spiritu*] Quæcumque demum opinio veterum fuit de cœlorum, in quibus planetæ volvuntur, soliditate, ac concretione, si tamen ulla fuit ejuscemodi; id enim excutere diligentius neque est otii, neque instituti nostri; sed si fuit illa cujusquam, ab ea certe abest longissime Plinius: neque consistentes reipsa siderum errantium orbes informavit animo, quibus illa intra statos continerentur cursus, non secus atque in stadio septa, atque in Circensibus adduntur euripi, ut coërceantur equi et quadrigæ intra finem certum. Nam si 'spiritus' spatium totum illud est, in quo feruntur, non idem certe concretioris cujuspiam naturæ est. 'Si in eo spiritu pendent,' propria hæc septem sidera virtute niti oportet, non aliena fulciri. 'Si certis discreta spatiis,' non ea orbibus tanquam claustris sejuncta ac seclusa mutuo, aut intellexit ipse, aut vero intelligenda sunt.

7. Ibid. *Occultat, illustrat*] Hanc posteriorem vocem addidimus ex Reg. 1. 2. Chiffl. &c. sensusque est, non reliquis sideribus a Sole lumen impertiri, hoc enim mox dicendum est; sed quemadmodum vices temporum ex usu naturæ temperat, ut statim subjungit, sic vices dierum alternat, et noctium; cum sidera præsens occultat, illustrat absens. Hinc

porro liquet, quam parva sit hujus loci lectio, quam Rigaltius in Tertullianum affert, p. 122. *Hic reliqua sidera oculat.*

8. Ibid. *Hic suum lumen*] Hoc loco Plinium Dalecampius arguit: ac cetera ait, præter Lunam, sidera, de suo lucere, ita monente Scaligero adversus Card. Exerc. 64. At certum est omnibus Astronomorum sententiis, sidera omnia, quæ vaga dicuntur et errantia, mutuato a Sole lumine, et, ut aiunt, reflexo, splendescere. Vide Astron. P. Claud. Dechales, lib. v. p. 469. Ea vero sidera, quæ affixa cœlo sunt, negat a seipsis habere lumen Metrodorus apud Plut. de Plac. Philos. II. 17. p. 889. cui suffragari Plinius videtur. Affirmat contra Macrobius, in Somn. Scip. I. 19. pag. 94. cui astipulantur e recentiore schola viri extra omnem aleam ingenii et eruditionis positi, Galilæus, Cartesius, Riccioius. Neque vero id modo tantorum virorum auctoritate, sed et rerum argumentis evincitur, ex incredibili Solis a stellis distantia petitis: quæ dilucide explicat laudatus antea P. Dechales, loc. cit.

9. Cap. VI. *In terræ mentione aptius dicetur*] Quid si legas, *in terræ mensione*, hoc est, mensura? subjicitur enim statim post æquorum ac terrarum mensuram, in calce libri sexti, hæc, quam modo pollicetur, circulorum sphæralium, sive parallelorum, explicatio. Et est Latine recepta *mensio* pro dimensione, ac Tulliano ore consecrata vox. Tamen 'in cæli mentione' dixit idem, III. 6. Itaque nihil moveo.

10. Ibid. *Rerum fores aperuisse*] Ita Reg. 1. 2. ac vetustæ editiones omnes: Latius in sua, seu Elzeviriana, ex vestigiis Rigaltiani cod. *Siderum ortus fores* edi curavit: quibus verbis quæ satis idonea huic loco subesse sententia possit, fateor me non satis intelligere. Eadem emendandi cupiditate paulo post legi jubet, *sphæram ipso pandente mundo Atlas*, sane frigide, ut verbo levissimo utar. Alio nomine Plinium hoc eodem loco Dalecampius in jus vocat, quasi μνημονικῷ ἁμαρτήματι, quod Atlanti modo ascribit, illud ipsum Anaximandro adjudicet, VII. 57. dum ait: 'Astrologiam Atlas ... sphæram in ea Milesius Anaximander.' At hoc posteriore loco sphæræ appellatione censeri puto, non cœlestem globum, ut aiunt, sed terrestrem, in quo situs gentium describuntur. Auctor ita conjiciendi Laërtius in Anaximandro, ipso libri secundi initio: Καὶ γῆς καὶ θαλάττης, inquit, περίμετρον πρῶτος ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε. *Terræ et maris ambitum primus descripsit, et terrenæ molis similitudinem globo facto expressit:* descriptis scilicet, atque additis in eo, uti nunc mos est, iisdem circulis, qui in cœlesti globo pingi peculiariter solent. Primus certe omnium orbem terrarum descripsit in tabula, teste Agathemero, Geograph. I. 1. Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος, ἀκουστης Θάλεω, πρῶτος ἐτόλμησε τὴν οἰκουμένην ἐν πίνακι γράψαι.

11. Ibid. *Olympiade quinquagesima octava*] Aut numeros necesse est insigniter esse corruptos, aut Plinium graviter hallucinatum fuisse. Laërtius enim Pythagoram refert in ejus Vita, lib. VIII. p. 225. ad LX. Olympiadem, τὴν ἑξηκοστήν. Clemens Alexandr. Strom. lib. I. p. 302. ad LXII. τὴν ἑξηκοστὴν δευτέραν. Tatianus item, Orat. contra Gentes, p. 187. Olymp. LXX. decessisse scribit Eusebius. Et crassius sane ac πλατικωτέρως locutus videtur Dionys. Halic. qui lib. II. p. 121. post quinquagesimam, μετὰ τὴν πεντηκοστὴν, floruisse ait. Quamobrem proclivi admodum errore scriptum fuisse suspicor a librariis, *Olymp. XLII.* pro *LXXII.* Atque ad normam Olympiadis a librariis corruptæ, annum quoque Urbis concinnatum ab eruditis, CXLII. pro CCXXII. Nihilominus, etsi hic locus manifesto errore

teneatur, a recepta editione desciscere, ubi notissimum exemplaria etiam scriptarum juvant, religio fuit. In Reg. 2. cod. *Urbis Romæ annus CXVI.* In eodem et in Colbert. 2. *Olympias XXXIII.* numeratur: quæ tempora sane haud satis apte inter se congruunt.—'*Ol. circiter XXXII. qui fuit urbis Romæ annus CXIII.*] Ita Mss. Reg. num. 191. 4761. 4762. 4763. 4792. 4793. cum Vaticano uno, et Colbertino. Lege, permutato literarum situ, *annus XCIII.* In altero Colbertino legitur, *Olympiade circiter XXXIII.* fortassis rectius; quoniam Olympias XXXIII. tunc proxime appetebat, inciditque in annum Urbis XCIV. Annus autem Urbis in libris editis hactenus fuit *CXLII.* corrupto numero ex *XCIII.* mutatoque primum in *XCIII.* deinde a librariis in *CXLII.*' Ed. sec.

12. Ibid. *Nonnunquam maculosa*] Hoc est, uti diximus, cum est διχότομος. Sententiam Plinianam perturbat, et omnium exemplarium auctoritati Pintianus adversatur, cum legit, *Nunquam non maculosa.*

13. Cap. VIII. *Non posset quippe totus Sol adimi terris, intercedente Luna, si terra major esset quam Luna*] Unus est hic locus ex iis, in quibus vel sideralis scientiæ imperitus, vel improbe fixisse crucem Astronomis Plinius hactenus visus est. Corruptos illi codices conquesti sunt, atque in diversas deinde emendando conjiciendoque abiere partes. Zieglerus sic quidem legit, *Non posset quippe totus Sol non adimi terris, ... nisi terra major;* vel, *si terra non major esset quam Luna.* Dalecampius: *si Luna major esset, quam terra.* Salmasius: *si terra minor esset quam Luna.* Milichium is hac parte sequitur, ita rescribentem: *Nam posset totus Sol adimi terris, si terra minor esset, quam Luna.* Plerique pugnantia secum locutum esse Plinium, et a veritate alienissima arbitrati sunt: quorum falsas conjectiones simplici admodum illa quidem, at Plinianæ menti, rerumque adeo veritati consona interpretatione, ut sane remur, elusimus. Quid enim? In ea fuisse Plinium hæresi volunt, quæ toti terrarum orbi, quantus quantus est, posse simul Solis lumen eripi statuat. Quo argumento tandem? Totum ille quidem adimi Solem terris audio, quod et auctoritas, et experimenta magnorum artificum probant: totis adimi terris, non audio. At terram universam minorem esse Luna pronuntiat. Falsum. Hoc negat unum, ut diximus, partem terræ eam, cui Sol adimitur, quæ lunaris umbræ mucrone tegitur, Luna ipsa, quæ umbram emittit in mucronem, posse esse majorem. Adeone vero stipes ac fungus fuit, ut, immemor eorum quæ plane modo superiore sectione dixerat, quæque iterum hac ipsa mox inculcat, nempe umbra terræ in conum desinente obscurari Lunam, id nunc affirmet, cum quo stare hoc postremum nequit? Nam si terra universa minor quam Luna fuerit, qui tandem ejus umbræ meta obscurari Luna possit? Sed eam esse Plinii mentem, quam diximus, transcriptor Plinii Martianus declarat, qui cum hunc locum haberet ante oculos, ita reddidit libro octavo, cap. 'Quod Luna minor sit quam tellus,' p. 290. 'Reperi,' inquit, 'duodevicesimam partem terræ umbram, quam Luna fecerat, continere. Sed quoniam majus corpus ejus est, quo umbra metaliter jacitur, quam ipsa umbra. . . . compertum est, triplo majorem esse ipsam Lunam umbra sua.' Quo sensu 'umbra sua' dixit Martianus, hoc ipso Plinius 'terra' dixit, pro ea terræ portione scilicet, cui Sol adimitur, quam Lunæ umbra obscurat, ad vulgi, ut monuimus, sensum accommodate. Lunam alioqui terræ magnitudine quadragies quinquies superari, demonstrant Mathematici.

14. Ibid. *Ut noctium opacitate terras*

reficiat] Sic codices omnes Mss. et editi ante Dalecampium, qui *capacitate* substituit, vocem isto prorsus alienam loco: quanquam Latius in suis Notis capacitatem ait Plinium hic dixisse videri, pro longitudine. Nihil occurrit frequentius evolventi veterum scripta, quam 'noctes opacæ,' 'opaca et frigida in sylvis loca,' &c. Sed, quod familiam ducit, ita Plinium scripsisse Tullius persuadet, cujus sententiam totidem fere verbis reddere Plinius videtur. Sic enim ille de Nat. Deor. lib. II. p. 71. 'Primusque Sol.... ita movetur, ut cum terras larga luce compleverit, easdem modo his, modo illis partibus opacet,' &c.

15. Cap. IX. *Urbis conditæ anno CLXX.*] Frustra Chiffl. cod. *CLXXX.* et Latius, *CLXVI.* Olympiades enim XLVIII. complectuntur annos 192. ex quibus si demas 24. qui elapsi sunt ante Romam conditam, quæ Olympiade tantum septima ineunte est condita, teste Dionysio Halic. quam Chronologiam Plinius ubique sequitur, reliqui sunt anni 168. Hoc igitur anno CLXVIII. Thales defectionem Solis prædixit, quæ post biennium esset futura, hoc est, anno, ut Plinius recte scripsit, CLXX. Sed nec Tullium, nec Eusebium audio, qui cum Astyage ipso prœliatum esse tum volunt: quos tamen sequitur Hermolaus, ut Plinium emendet, neglecta veterum codicum et priorum editionum auctoritate ac fide. Eusebii errores in notatione temporis, quo hæc contigerunt, detegit Petavius, de Doctr. Temp. x. 1. p. 153. idemque existimat Herodoteam defectionem Solis a Pliniana esse diversam: illam Olympiadis XLV. anno quarto, U. C. anno CLVI. istam Olymp. XLVIII. anno quarto, Urbis CLXX. adjudicat. Unam eandemque censet esse Buntingus, a Keplero laudatus, Astron. Opt. cap. 8. p. 290. eamque ex calculo Prutenico, ad annum a Plinio assignatum refert.—'*Urbis conditæ anno CLX.*] Ita Mss. Reg. 4972. Quinque alii habent, cum omnibus fere libris editis, *CLXX.* hoc est *septuagesimo*, pro *septimo et quinquagesimo:* quo anno plane, ante Christum 597. et anno IV. Olympiadis XLVIII. ille Solis defectus contigit, die IX. Julii, feria tertia, hora 6. matutina; clara nempe in luce, qua solent prœlia conseri.' *Ed. sec.*

16. Cap. X. *Eundem bis in triginta diebus*] Ita correximus, cum *eandem* prius legeretur: secuti codices Mss. Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. et Milichii conjecturam: quodque his omnibus præstat, Ptolemæum ipsum, qui Almag. VI. 6. p. 139. in eodem habitat argumento de Solis defectuum recursu bis in mense. Mathematicis rationibus Ricciolus id evincit, tomo I. Almag. lib. V. p. 347. theoremate 5. De Sole certe Plinium esse locutum, vel ipsa Latini sermonis ratio clamat, quæ Solem in defectu supra terras occultari dicit, non Lunam, quam etiam in ipso defectu esse conspicuam dictum est, cap. 6. Sequitur mox eodem cap. *Nam ut quindecim diebus utrumque sidus quæreretur .... Vespasiano patre IV. filio iterum Coss.* Antea *duodecim* legebatur: atque ita legit Dungalus, in Epist. ad Carolum Magnum, tom. X. Spicilegii, p. 151. Librariorum incuria sæpe contigit, ut in Pliniano contextu notæ numerorum confunderentur. Facit vero inprimis affinitas harum notarum, *V.* et *II.* in veteribus libris ac nummis, ut invicem, magno Chronologicæ rei periculo, permutentur. Id vero semel atque iterum in hoc uno loco accidit: in quo perperam hactenus lectum est *XII. diebus*, pro *XV.* Quanquam primæ notæ codices, Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. Tolet. et alii, atque Paris. edit. 1543. diserte *quindecim* exprimunt, sine ullis notarum compendiis. Sic et paulo post haud leviore errato, *III.* hoc est, tertius

Vespasiani Patris Consulatus, cum altero filii Consulatu componitur: cum *IV.* scribi, non *III.* oportuerit, ita postulantibus Fastis, Inscriptionibus, ac nummis tribus apud Occonem. Prioris vero numeri emendationi, non sola codicum fides, sed et experientia, ratioque suffragatur: constare enim alioqui necesse esset circuitum aliquem lunarem, diebus tantum quatuor et viginti, quod fieri non potest. Porro hunc locum geminus Plinii interpres, Gallicum dico, et Italum, ingenti hallucinatione ita reddiderunt, ut totos dies quindecim nec Solem visum esse, nec Lunam affirment: quod a scriptoris mente abhorret longissime.

17. Cap. xii. *Amplius undenis*] Sic libri omnes, etiam manu exarati. At Julius Firmicus ii. 9. p. 21. 'Sciendum,' inquit, 'quod Saturni stella cum a Sole duodecim recesserit partibus, id est, cum præcedens orta fuerit, matutina erit. Simili modo etiam Jupiter undecim partibus recedens, matutinum se facit præcedentem: Mars autem octo.' Quin Plinius ipse paulo post diserte ait Solem iterum, ubi est stellas assecutus in duodenis partibus, illas occultare, cum vespertini fiunt occasus. Eodem certe intervallo temporis ante Solem oriuntur, quo post illum occidunt. Denique Plinii transcriptor Martianus, qui lib. viii. p. 299. cap. de stella Saturni, 'Ortus tam ei,' inquit, 'quam duabus inferioribus sunt similes: cum ultra partes duodecim, eas matutini radius non præcesserit Solis.'

18. Ibid. *Postea radiorum ejus contactu reguntur*] *Reguntur* scripsimus, non, ut prius, *teguntur*, ex codd. Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. &c. ac Turnebi favente conjectura. Tegi sane hæc sidera post exortum matutinum, qui tandem possunt? Admonuit me hujus emendationis Vitruvius ix. 4. p. 188. 'Quemadmodum,' inquit, 'omnes res evocat fervor, et ad se ducit, ... eadem ratione Solis impetus vehemens, radiis trigoni forma porrectis, insequentes stellas ad se perducit, et ante currentes veluti refrænando retinendoque non patitur progredi, sed ad se cogit regredi, et in alterius trigoni signum esse,' &c. Et librum octavum Martianus ita concludit p. 300. 'Sed cursus diversitates, altitudinisque causas consistendi, retrogradiendique, atque incedendi, omnibus supradictis importat radius Solis affulgens, qui eas percutiens aut in sublime tollit, aut in profundum deprimit, aut in latitudinem declinare, aut retrogradare facit.' Hæc veterum Mathematicorum opinio fuit, qui causam motus planetarum conjecerunt in aspectus Solis. Hos refellit Ricciolus, tomo i. Almag. vii. 5. 3. p. 648. Haud multum absunt ab eo errore novi Mathematici, quos inter Keplerus, cum ad magneticas Solis tractiones, quibus planetas trahat et circumducat, referunt hos diversos motus, sive retardandi, sive sistendi, sive incitandi, seu denique retrahendi causas. Confirmat rursum emendationem nostram ipse Plinius, qui cap. 13. de iisdem stellis agens, 'Percussæ,' inquit, 'Solis radio inhibentur rectum agere cursum, et ignea vi levantur in sublime.'

19. Cap. xiii. *Altera sublimitatum causa, quoniam a suo centro absidas altissimas, &c.*] Deceptum hoc loco Plinium exclamant interpretes Astronomique, affinitate videlicet et cognatione vocabulorum, exaltationis, et elevationis: quæ tamen re et natura in hac arte diversa sunt. Elevatio enim planetæ fit, quando loco aut circulo revera attollitur: exaltatio vero in vi tantum et potestate consistit, quando scilicet in eo loco est, in quo efficacissime vires suas exerit. Astrologi enim singulis planetis singulas Zodiaci partes assignarunt, in quibus vehementiores, quam in ceteris partibus forent. Ea

vero loca altitudines appellarunt, seu exaltationes: Græci ὕψώματα: opposita autem ταπεινώματα, et dejectiones. Itaque Plinium aiunt ista miscuisse: nec quid ὕψωμα Græce sonaret, intellexisse. Quo vero id argumento probent? Nam et Martianus, lib. VIII. pag. 299. de abside epicycli pariter intellexit: in Marte primum: 'Ejus altitudo,' inquit, 'id est, ubi se ejus circulus a terra altius tollit, sub signi Leonis regione consurgit... absidem etiam habet, recessumque sublimem in Capricorni confinio, parte XXVIIII.' Et de Jove: 'Altitudo ejus circuli in Virgine reperitur: absis vero in Cancri decima quinta portione.' Denique de Saturno: 'Altitudo quidem ejus circuli in Scorpionis signo grandescit: verum absis ipsius in Libræ vigesima portione.' Quamobrem non ante Plinium hallucinatum esse evicerint, quam elevationem planetarum demonstrarint in iisdem signis cum exaltatione non posse congruere. Id vero nunquam sane ab ejus artis peritis impetrarint. Quin etiam id in causa esse arbitror, cur summi artifices planetarum altitudinem sive exaltationem, in quo vires ii suas efficacius exercent, ad eadem signa transtulerint: Ptolemæus lib. I. de Judiciis, cap. de altitudinibus, p. 389. ubi hoc argumentum prolixe tractat: ac paulo etiam explanatius Julius Firmicus II. 3. p. 17. cujus verba operæ pretium fuerit hic referre, quandoquidem et quid illa sit exaltatio dejectioque aperit, et Plinianos numeros insigniter corruptos ad castigatiorem lectionem, quam secuti sumus, aptissime revocat. 'Scire etiam debemus,' inquit, 'quæ sint stellarum altitudines singularum, in quibus naturali quadam sublimitate magnitudinis eriguntur: quæve sint earum dejectiones: in quibus constitutæ, oppressa auctoritatis suæ potestate, minuuntur.... Altitudines autem dictæ sunt ob hoc, quod cum in ipsa parte fuerint stellæ in qua exaltantur, in opportunis scilicet genituræ locis, homines faciunt beatos. Dejectiones autem earum faciunt miseros.....Sol igitur in Arietis parte decima nona exaltatur, in Libræ vero decima nona dejicitur. Luna exaltatur in Tauri parte tertia, in Scorpionis tertia parte dejicitur. Saturnus exaltatur in Libræ parte vicesima, in Ariete rursus decima nona parte dejicitur. Jupiter exaltatur in parte Cancri quintadecima, dejicitur vero in Capricorni decima quinta. Mars exaltatur in Capricorni parte vicesima octava, dejicitur vero in Cancri parte XXVIII. Venus exaltatur in Piscium parte vicesima septima, dejicitur vero in Virginis parte XXVII. Mercurius exaltatur in Virginis parte decima quinta, dejicitur vero in Piscium parte XV.' Suffragatur aliqua ex parte emendationi nostræ, præter Firmicum, codex Chiffl. in quo legitur *Arietis decima nona*. Ex Firmico et Plinio Martianum corriges, apud quem perperam scribitur lib. VIII. p. 299. 'Mars Capricorni vicesima nona.'

20. Cap. XIV. *Primum igitur dicatur cur Veneris stella*] In libris hactenus editis legebatur: *Primum igitur dicatur, cum sint diversæ stellæ, cur Veneris stella, &c.* Verum hæc clausula, *cum sint diversæ stellæ*, in probatissimis codd. deest, quales sunt Regius uterque, Chiffl. aliique: nataque videtur ex prava lectione verborum sequentium, *cum Veneris stella:* unde conflatum primo, *cum universæ stellæ*, ut in vet. cod. Dalec. postmodum *cum diversæ stellæ*, ut in editis. Nam quo tandem hæc verba spectant?

21. Cap. XX. *Dorio moveri phthongo*] In editis hactenus libris legebatur, *Dorio moveri, Mercurium phthongo.* Sed de Mercurio silent omnes ad unum codices manu exarati. Inepti emendatores, qui tria viderent esse apud antiquos vocum discrimina, quæ nos

retulimus, tertium, nempe Lydium, a Plinio prætermissum, Mercurio adjudicarunt, quem inter Saturnum et Jovem præpostere vel sic collocari a se non animadverterunt.

22. Cap. xxi. *Quadraginta stadiorum*] *Quadring. stad.* scriptum primo fuisse, idque postea in *quadraginta* immutatum, suspicantur Nounius, Thaddæus Haggæcius, et Tycho, quos citat Ricciolus, tomo i. Almag. lib. ii. pag. 82. quique se *quadringenta* legisse in vetustis exemplaribus testantur. Auget suspicionem eorum, id quod Plinius statim subdit, plures extitisse scriptores, qui nongentis stadiis subire nubes in altitudinem prodiderint: quod intervallum propius abest ab eo numero, cccc. stadiorum. Posidonium nihilominus scripsisse *quadraginta*, mihi ex eo capite verisimile fit: quod et id veritati magis consentaneum sit, et is ad veritatem proxime omnium scripsisse videatur, ubi de altero agitur spatio a nubibus ad Lunam. Accedit eo quod omnes, quos quidem vidi, codices ad unum constanter legunt *quadraginta*. Nubes certe haud ultra quintum milliare Italicum, seu stadia xl. attolli pæne certum est, ex observationibus variis quas loco ante laudato colligit Ricciolus. Paucis interjectis eadem sectione legitur: *sed tam prodenda, quam sunt prodita*. In Reg. 2. cod. brevius: *sed prodenda, quia sunt prodita*. Sic xxx. 47. 'Vix est serio complecti quædam: non omittenda tamen, quia sunt prodita.'

23. Cap. xxii. *Titus Imperator*] Monet Dalecampius *Tiberium* legi oportere, non *Titum:* quod in Auctorum Indice Tiberius recensetur. At ipsum Indicem esse corruptum, vel ex hoc loco manifestum est: de Tito enim sic Plinium loqui haud sane dubiis efficitur argumentis: cum de novissimo ad eum diem viso cometa scriptum illud carmen esse declarat. Namque a Tiberii temporibus multos similes fulsisse ignes, notatosque a Plinio, Claudii ac Neronis principatu, mox Plinius ipse testatur. Non igitur Tiberii fuit illud carmen, quod de novissimo ad eum diem, quo hæc scribebantur, viso cometa est editum, sed Titi. Adde, omnia exemplaria manu exarata, Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. &c. cum editione vulgata plane facere, ac *Titum* exhibere. Adde postremo etiam, habere similitudinem veri maximam, in eum cometam versus a Tito compositos esse, quo viso Vespasianus pater, ut narrat Aurelius Victor, p. 609. facete lusit, aiens illum 'pertinere ad Regem Persarum,' vel, ut Dio habet, in Epitome Xiphilini, p. 753. lib. lxvi. 'ad Regem Parthorum, cui capillus effusior.'

24. Ib. *Urbis anno quadringentesimo octavo*] Ita nos emendamus, damnata vetere lectione, *trecentesimo nonagesimo octavo*. Nam Olympiades 108. annos efficiunt ccccxxxii. Detractis vero inde annis quatuor et viginti, qui ante Urbem conditam Olympiadibus jam institutis effluxerant, remanent anni ccccviii. non vero cccxcviii. Pliniano igitur numero librarii imprudentes inseruerunt de suo decarii notam, *X.* quam nos expungimus. — '*Urbis anno trecentesimo nonagesimo octavo*] In Mss. Reg. 191. 4761. 4762. 4763. 4793. et duobus Vaticanis, et in libris omnibus editis, legitur: *Olympiade CVIII. Urbis anno CCCXCVIII.* Tantum lege, *Olympiade CVIIII.* ut in Ms. Colbertino 29. et in aliis duobus, qui *Clu.* et *Cla.* appellantur in margine editionis Basileensis, 1548. in Bibliotheca nostra, manu pervetusta, ante annos cxx. tunc intelliges, dici nihil posse accuratius. Nam re ipsa incidit annus Urbis cccxcviii. in annum ipsum i. Olympiadis cix. ante Christum ccclvi. calculo Olympiadum Pliniano.' *Ed. sec.*

25. Cap. xxiv. *Ac sidera ad nomen*

expungere] Hactenus editum fuit, *ad normam expangere:* verum emendationem nostram defendunt codices Mss. omnes, Regius uterque, Colb. 2. Chiffl. vetus Dalec. aliique. Expungere ad nomen sidera, est appellatis subinde sideribus, numeratisque stellis, quibus ea constant, ut ad alia fiat deinde progressio, priorum expungere nomina, quasi jam de iis cognitione peracta. Utitur eo verbo Tertullianus de Orat. I. 9. p. 133. ubi orationem Dominicam laudans, 'Compendiis paucorum verborum,' inquit, 'quot simul expunguntur officia? Dei honor in patre, fidei testimonium in nomine, oblatio obsequii in voluntate,' &c. Ubi 'expunguntur' id valet perinde ac si dicas, designantur, declarantur, continentur, implentur. Aliunde etiam sumta translatio potest videri, nempe a delectu militari, in quo faciendo recensendoque dare nomen juniores, ad nomenque cum citabantur, respondere mos erat. Livius lib. VIII. p. 122. 'Acerbitas in delectu, non damno modo civium, sed etiam laceratione corporum lata, partim virgis cæsis, qui ad nomina non respondissent, partim in vincula ductis, invisa erat.' Sidera igitur ad nomen expungere dicitur Hipparchus, qui dum eorum numerum recenset, quæ adessent, et ad nomen quodammodo responderent, transilit, ac si lubet, expungit, ut ad alia similiter appellanda pergat. Vide Rigaltii notam ad Tertull. Apolog. cap. 2. in hæc verba, 'Debito pœnæ nocens expungendus est.' Usus et ea forma loquendi Plautus in Cistellar. I. 3. 4. 'Nunc quod reliquum est, volo persolvere: Ut expungatur nomen, ne quid debeam.'

26. Ib. *Olympiadis centesimæ septimæ anno quarto*] Libri omnes habent *anno tertio.* Verum cum eo anno nihil adversus Græcos movisse Philippum certum sit, anno vero sequente Olynthum oppugnare cœperit, quam anno post Olympiadis CVIII. primo expugnavit, uti ex Diodoro liquet lib. XVI. p. 450. nos nihil confidentius acturos putavimus, si errorem librariorum, quibus est proclive, ut ante monuimus, notas numerorum *III.* et *IV.* confundere, ita ut fecimus, sanaremus.—' Ita constanter libri etiam Mss. omnes habent *anno tertio.* Nihil igitur audemus hic mutare quamvis Diodoro aliter statuente, lib. XVI. p. 450.' *Ed. sec.*

27. CAP. XXVIII. *Ceu spiceæ coronæ*] Prius legebatur, *seu specie coronæ.* Verum præter codices omnes Mss. Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. &c. confirmat emendationem nostram Julius Obsequens, cap. 128. p. 70. 'M. Antonio, P. Dolabella Coss. Soles tres fulserunt, circaque Solem imum corona spicæ similis in Urbem emicuit: et postea in unum circulum Sole redacto, multis mensibus languida lux fuit.' Dio rem signat expressius, lib. XLV. p. 278. iisdem Consulibus, post Cæsaris necem: *Τό, τε φῶς τοῦ ἡλίου ἐλαττοῦσθαί τε καὶ σβέννυσθαι· ποτὲ δὲ ἐν τρισὶ κύκλοις φαιδάζεσθαι ἐδόκει· καὶ ἕνα γε αὐτῶν στέφανος σταχύων πυρώδης περίεσχεν. Solis lumen aliquando minui, et extingui: aliquando intra tres circulos effulgere ipse visus est: quorum unum corona spicea, eaque ignita circumdaret.*

28. CAP. XXXV. *Silanus Proconsul*] In libris hactenus editis legebatur, *Vidit hoc Licinius Syllanus Proconsul*, cum Mss. codd. ut Dalecampius de Chiffl. et alio vetere testatur, nullam Licinii mentionem faciant. Regius 2. codex totidem plane literis et apicibus scripsit, uti nos edi curavimus. Perillustris Romæ Silanorum familia fuit, non in Licinia gente, sed in Junia.—' In Licinia gente, ex qua fuit A. LICINIVS NERVA SILANVS IIIVIR Monetalis et ΣΙΛΑΝΟΣ in nummis ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ: et M. Silanus nepos neptis Augusti, pater Nervæ Cæsaris Imp. Quamobrem ipse ΣΙΛΑΝΟΣ AN-

ΤΙΟΧΕΩΝ Proconsul hic verius designari a Plinio nunc videtur, quam Junius, si quis fuit.' *Ed sec.*

29. Cap. xliv. *Fluxus aëris*] Id maluimus, quam quod libri habent *fluctu aëris*. Nam Vitruvius i. 6. p. 12. 'Ventus,' inquit, 'est aëris fluens unda.' Seneca v. Natur. Quæst. i. pag. 895. 'Ventus,' inquit, 'est aër fluens in unam partem. Fluctus est maris in unam partem agitatio.' Et Arist. Meteorol. i. 13. p. 543. Εἰσὶ δέ τινες οἵ φασι τὸν καλούμενον ἀέρα, κινούμενον μὲν καὶ ῥέοντα, ἄνεμον εἶναι. Et Hippocr. lib. de Flatibus, ventum definit, ἠέρος ῥεῦμα καὶ χεῦμα, *aëris fluxum, et fusionem.* Et ante eum Anaximander, apud Plutarch. de Placitis Philos. iii. 7. p. 895. Sed et alia parte hunc locum suspicor esse vitiatum, ac pro *Solis impulsu, solo impulsu* legi oportere. Videtur enim tres celebriores complecti opiniones voluisse, quæ circumferuntur: quippe originem ventorum sunt qui ad terram, uti Aristoteles: sunt qui ad aquam, ut Metrodorus apud Plutarchum: sunt denique qui ad aërem agitatum referant, uti Anaximander, aliique auctores proxime appellati. Nam quod ad Solem attinet, is tam comprimit, quam auget flatus, ut dictum est cap. 48. Quanquam agitati aëris causam scio ab Anaximandro et Seneca, a nobis in notis prioribus laudato, in Solis calorem conjici.

30. Ibid. *Ac sinubus*] Prius legebatur *ac nivibus*, quod sane insulsum et experientiæ contrarium. Nobis auctor sic emendandi fuit Seneca loc. cit. cap. 7. p. 896. 'Fortasse apparebit quemadmodum fiant venti, si apparuerit quando et unde procedant. Primum ergo antelucanos flatus inspiciamus, qui aut ex fluminibus, aut ex convallibus, aut ex aliquo sinu feruntur.' Ἐκ κόλπων prodire, *ex sinubus*, dixit Arist. de Mundo, cap. 4. p. 605. atque inde ἐγκολπίαι dicti, quasi *sinuales*.

31. Ibid. *Concavi vallium sinus, scindentes inæqualitate ideo resultantem aëra. . . . . ventos generant. Jam quidam et specus, &c.*] Hunc locum editores Plinii omnes insigniter corruperunt, distinctis, ubi minime omnium oportebat, capitibus, tota idcirco orationis structura divulsa. Nos ope codicum R. 1. 2. et Colb. sanavimus ea vulnera. Sic enim editum est in hunc diem, *scindunt inæqualiter inde:* ubi Mss. habent, *scindentes inæqualitate ideo resultantem aëra;* quæ oratio veluti pendens et imperfecta, desiderare aliquid ultra videtur, id nempe, *ventos generant*, quam illi clausulam in caput alterum trajecerunt: quod non exemplaribus solum vetustis, sed, quod amplius est, Plinianæ maxime sententiæ adversatur. Is enim in eo totus habitat, ut ventorum originem variam explanet. E fluminibus, mari, ripa, superiore capite: e montibus, convallibusque, isto in quo versamur: e specubus denique, rupibus, domibusque nasci ventos prodit capite sequenti, quod ab iis verbis ducere initium debuit, *Jam quidam et specus;* addunt enim hanc voculam *et* Mss. Hæc a se invicem distrahere ac divellere, insignis cujusdam inconsiderantiæ fuit.

32. Cap. xlvi. *Apelioten*] Sive *Apelioten* scripseris, ut editi libri habent, sive *Aphelioten*, ut Mss. perinde est. Seneca Natur. Quæst. v. 16. pag. 899. Ἀφηλιώτην vocat: Arist. Meteor. ii. 2. pag. 563. et Agathem. Geograph. i. 2. pag. 4. ἀπ' ἰσημερινῆς ἀνατολῆς Ἀπηλιώτης, καὶ ἀπὸ χειμερινῆς Εὖρος.

33. Ibid. *Ab occasu brumali Africus*] Dalecampius, in margine editionis suæ, legendum admonet, *ab occasu solstitiali.* Repugnant vero libri ad unum omnes. Repugnat Arist. loc. cit. cujus hæc verba: Λὶψ ἀπὸ δυσμῆς χειμερινῆς πνεῖ. Item Agathemerus loc. cit. totidem verbis. Repugnat et Seneca loc. cit. cap. 14. p.

898. 'Ab occidente hyberno,' inquit, 'Africus furibundus et ruens: apud Græcos Λὶψ dicitur.' Africæ denique ipsius, unde is flat, et nomen habet, situs repugnat, quæ brumali occasui, ut vel ipsæ oculos tabulæ mouent, non solstitiali obtenditur.

34. Ibid. *Ab occasu æquinoctiali Favonius*] Rursum hic omnia mutant Dalecampius, et Longolius, dum ille pro *æquinoctiali, brumali* substituit: iste ab ortu solstitiali Corum, sive Argesteu, non ab occasu spirare jubet. Vulgatam lectionem defendit Agathemerus loc. cit. Ἀπὸ δύσεως ἰσημερινῆς Ζέφυρος· ἀπὸ δὲ δύσεως θερινῆς Ἀργέστης, ἤτοι Ὀλυμπίας. Defendit et Aristoteles loc. cit. totidem verbis. Ac denique Seneca loc. cit. cap. 16. p. 899. 'A solstitiali occidente,' inquit, 'Corus venit, qui apud quosdam Argestes dicitur. Æquinoctialis occidens Favonium mittit, quem Zephyrum esse dicent tibi, etiam qui Græce nesciunt.'

35. Ibid. *Thrascian media regione inter septemtrionem, et occasum solstitialem*] Iterum hic cœlum ventosque miscet Dalecampius, et brumalem occasum pro solstitiali corrigit. Frustra: Nam Timosthenes, quem Plinius sequitur, ut ante admonui, apud Agathemerum loc. cit. μέσον δὲ Ἀπαρκτίου καὶ Ἀργέστου Θρασκίαν, ἤτοι Κίρκιον ὑπὸ τῶν περιοίκων, inter Aparctian, hoc est, septemtrionem, et Argesten, sive Corum, qui ab occasu solstitiali spirat, ut diximus, Thrascias sedem habet, quem accolæ istius oræ Circium quandoque appellant. Et Arist. Meteor. II. 6. p. 564. ὃν καλοῦσι Θρασκίαν, μέσος Ἀπαρκτίου καὶ Ἀργέστου. Adde Galenum in Comm. ad lib. Hippocr. de Humoribus, p. 569. tom. 8.

36. Ibid. *Itemque Cæcian..... ab ortu solstitiali*] Expungenda hæc verba postrema censuit olim Pintianus, reclamantibus omnibus Mss. Censuit et Salmasius, in Exercit. ad Solin. p. 1251. ubi se mire divexat in explicando hoc universo ventorum situ. Latius in editione sua reapse induxit ac prætermisit. Ego retinenda censeo, emendato solum præposteræ interpunctionis vitio, uti edi curavimus: cum antea sic perperam legeretur: *inter Aquilonem, et exortum æquinoctialem. Ab ortu solstitiali Phœnicean, &c.* Neque enim Phœnix, sed Cæcias ab exortu solstitiali est. Testis Agathemerus jam toties appellatus, qui ex Artemidori γεωγραφουμένοις, quem in Indice Auctorum hujus libri Plinius nominat, epitomen fecit. Is enim loc. cit. ἀπὸ δὲ τροπῆς θερινῆς Καικίας, inquit. Et Arist. loc. cit. p. 563. Καικίας, ἀνατολὴ θερινή.

37. Ibid. *Phœnicem*] Prius legebatur *Phœnicean*. At vero Agathemerus loc. cit. μέσον Εὔρου καὶ Νότου Φοίνικα τὸν καὶ Εὐρόνοτον· μέσον δὲ Νότου καὶ Λιβὸς τὸν Λευκόνοτον, ἤτοι Λιβόνοτον.

38. Ibid. *Inter meridiem et hybernum occidentem, Libonotou*] Adhuc hoc loco Dalecampius *æstivum* pro *hybernum* ponit. Verum ab hyberno occasu Liba spirare, a meridie Notum, quos inter medius est Libonotus, jam antea ex Agathemero Plinioque docuimus.

39. Cap. XLVII. *A. d. VIII. Kalendas Martii*] Ita Codices omnes Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. &c. At Columella XI. 2. p. 372. a. d. VII. Calend. Martii hirundinem conspici ait, cui favere Plinius mox videtur ipse, cum a bruma ad Favonium, seu hirundinis visum, unum et sexaginta dies numerat.

40. Ibid. *Uno et LX. die post brumam*] Ita scribimus, reclamantibus licet omnibus libris, in quibus legitur, *uno et LXX.* A bruma enim, quæ auctore Columella IX. 14. Plinioque ipso XVIII. 59. octavo Kalend. Januar. conficitur, usque ad VIII. Kalend. Martii, sexaginta et unus, non unus et LXX. computantur dies.

41. Ibid. *Perflant his diebus quos Etesias appellant*] In libris hactenus editis erat, *perflant diebus XL.* Sed sine ullo dierum numero ita habent, ut edi jussimus, Reg. 1. Colb. 1. 2. Vet. Dalec. San-Victor. aliique. Quadragenarius certe numerus constare hoc loco non potest, sed, ut summum, tricenarius tantum, si Columellam audimus. Ille enim x. 2. Etesias ait spirare Kalendis Augusti incipere, desinere vero tertio Kalendas Septembris. Biduo ante Assyriæ desinere scribit ipse Plinius XVIII. 74. Et Arist. Meteorol. II. 5. p. 561. unde hæc Plinius mutuatus est, nulla dierum, quibus spirant Etesiæ, facta mentione, hoc ait unum, *συνεχεῖς γίνονται μετὰ τὰς θερινὰς τροπὰς, καὶ κυνὸς ἐπιτολὴν, constanter spirant post solstitium, et Canis ortum.* Apollonius tamen Rhod. lib. I. ait spirare dies XL. et codex Reg. 2. Timosthenes, apud Schol. Apollonii, etiam decem adjicit.

42. Ibid. *Mollire eos*] Cur a vetere lectione tum codicum Mss. Reg. 1. 2. Chiffl. &c. tum priorum editionum Parm. Venet. 1. 2. Brix. &c. discessum sit, ut scriberetur, *Molliri eis*, nescio. Abest id enim longissime a Plinii mente: qui Aquilones Etesias, e ventorum frigidissimis, molliri ait Solis geminato calore ab ardore Caniculæ, ut mitiores ipsi fiant.

43. Ibid. *In III. Idus Novemb.*] Tamen Columella, XI. 2. 'Sexto Idus Novembris, Vergiliæ mane occidunt: hyemat.' Et sane ab VIII. Kalendas Octob. quo die fit æquinoctium, ad sextum Idus Novemb. dies intercedunt fere quatuor et quadraginta. Quod si tertio Idus Vergiliæ occidunt, ut libri omnes præ se ferunt, non *dies quatuor*, sed *octo et quadraginta* scribi oportuit. Notum est autem ab nota numeri *VI*, ad *III*. proclivem esse librariis lapsum. Nihilominus receptam scripturam esse retinendam, Plinius ipse admonet XVIII. 60. et 74. Et Columella XI. 2. p. 382. æquinoctii sidus triduo desinit, VIII. VII. et VI. Kalend. Octob.

44. Cap. XLVIII. *Sicci Corus et Vulturnus, præterquam desinentes*] Etsi exemplaria omnia legant *desinentes*, fortassis tamen rectius scripseris *desinens*, ut id de Vulturno solum intelligas. Nam Aristoteles, a quo hæc Plinius, Meteorol. II. 6. p. 565. Ξηροὶ δ' Ἀργέστης καὶ Εὖρος· ἀπαρχῆς δὲ οὗτος ξηρός· τελευτῶν δὲ, ὑδατώδης. *Sicci, Corus, et Vulturnus: sed hic inter initia siccus est: desinens vero, humidus.* Nisi forte Plinius legentem audierit anagnosten, τελευτῶντες ὑδατώδεις.

45. Ibid. *Noxius Auster, et magis siccus*] Est in editione Dalecampii et Gronovii, conjectura Chiffletii admonentis, num rectius legatur, *Saluberrimus omnium Aquilo, quia siccus et frigidior: noxius Auster fortassis, quia magis humidus.* Ausi sunt et alii ante eum hæc Plinii verba sic præpostere permutare, quod fieri contemta archetyporum fide, jamdudum Gelenius conquestus est. Nos receptam lectionem egregie tuemur Aristotelis auctoritate, Problem. I. 23. pag. 681. Διὰ τί οἱ Νότοι οἱ ξηροὶ, καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις εἰσίν; *Cur Austri sicci, et nullo modo humidi, febres creare solent?* Ac paulo post: Ὅταν μὲν οὖν ἄνευ ὕδατος πνέωσι, ταύτην ἐν ἡμῖν ποιοῦσιν τὴν διάθεσιν· ὅταν δὲ ἅμα ὕδατι, τὸ ὕδωρ καταψύχει ἡμᾶς. *Cum igitur sicci sunt Austri, corpora nostra sic affici necesse est: at cum ventus imbre conjungitur, nos aqua refrigerat.* Et ante Philosophum Medicus Hippocrates, lib. de Humoribus, text. 15. p. 570. ἀνυδρίαι νοτίαι, *et siccitates*, inquit, *austrinæ sunt:* in quem locum Galenus, tom. VIII. p. 571. hujusmodi tempestates ait multum a naturalibus differre, creare morbos, &c.

46. Ibid. *Etesiæ noctu desinunt fere*] Aliqui codices, *desinunt flare*, haud improbabiliter. Arist. Meteorol. II. 5. pag. 561. de etesiis, τὰς μὲν ἡμέρας

πνέουσι, τὰς δὲ νύκτας παύονται. Et Problem. XXVI. 54. p. 804. sine dubitandi adverbio, ληγούσης τῆς ἡμέρας λήγουσι, καὶ τῆς νυκτὸς οὐ πνέουσιν, *desinente die desinunt, noctu quiescunt:* Itaque *flare* haud sane displicet: sed magis arridet hanc voculam *fere* ad sequentia referre: noctu enim semper quidem desinunt: sed non semper iidem hora tertia incipiunt: immo apud nos vix unquam ea hora. Sic igitur libenter legam, *Fere et a tertia diei hora oriuntur.* Alioqui et 'desinere' absolute, voce ea non adjecta 'flare,' de ventis dicimus non invenuste. Plinius ipse paulo antea hac ipsa sectione: 'Sicci, Corus et Vulturnus, præterquam desinentes.' Et mox, 'Septemtriones impari fere desiuunt numero.' Sic e diverso *incipere* pariter absolute dicuntur: Paulo post auctor ipse: 'Omnes venti vicibus suis spirant majore ex parte: aut ut contrarius desinenti incipiat.'

47. Ibid. *Intercalari anno Caniculæ ortu*] Vel *intercalario anno,* ut in scriptis quibusdam extat, atque ex vet. cod. adnotavit V. C. Pelicerius Ep. Montispessul. Salmasius pag. 553. reponere mavult ex conjectura sua, *in canario anno.* Sed hanc emendationem nemini vel leviter erudito probatum iri arbitror, qui quam erudite ac solide confutata sit a Petavio nostro Variar. Dissert. in Uranol. v. 5. p. 202. expendere secum voluerit. Interim operæ pretium fuerit admonere, poëtarum more locutum esse hoc loco Plinium, qui lustrum appellare visus sit quadriennii spatium: cum tamen certum sit intervallo quinque solidorum annorum constare lustrum. Id enim a censione populi Romani originem habuit: ea vero post quinque vertentes annos ex legis præscripto apud Censores fieri debebat. Qua de re Asconius Pedianus, in Orat. III. contra Verrem, ad ea verba, 'Neque census esset.' Atque hujus moris vestigium in Fastorum Capitolinorum reliquiis apparet: in quibus lustra nonnulla continuis quinquenniis interjectis condita visuntur: quod et Romanarum antiquitatum periti docent, Sigonius, aliique. Poëtæ nihilominus, ut dixi, aliique interdum, ob duarum periodorum istarum affinitatem, lustri Romani, et Olympicæ πενταετηρίδος, nomina licenter permutarunt, quadriennio lustri, lustro Olympiadis appellatione imputata. Posterioris exemplum habet Ovid. ex Ponto, IV. 6. 'In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est: Jam tempus lustri transit in alterius.' Prioris, Ausonius, in Epitaphiis Heroum, Carm. XXXI. 'Omnia, quæ longo vitæ cupiuntur in ævo, Ante quater plenum consumsit Anicia lustrum.' Hoc est ante annos sedecim solidos et perfectos. Fidem facit ipsa Epitaphii inscriptio: ANICIÆ. SEDECENNI. MATRONÆ.

48. CAP. LII. *Quæ humida, non urunt, sed infuscant*] Fortassis legendum, *quæ fumida.* Nam Arist. qui duo tantum posteriora fulminum genera attingit, quæ Plinius nunc commemorat: ἐὰν μὲν πάνυ λεπτὸν, inquit Meteorol. III. 1. pag. 574. οὐκ ἐπικάον διὰ λεπτότητα, ὃν οἱ ποιηταὶ ἀργῆτα καλοῦσιν· ἐὰν δ' ἧττον ἐπικάον, ὃν ψολόεντα καλοῦσιν· ὁ μὲν γὰρ διὰ τὴν λεπτότητα φέρεται· διὰ δὲ τὸ τάχος, φθάνει διϊὼν, πρὶν ἐκπυρῶσαι, καὶ ἐπιδιατρίψας μελάναι· ὁ δὲ βραδύτερος, ἔχρωσε μὲν, ἔκαυσε δ' οὔ. 'Quod si fulmen admodum tenue fuerit, sed præ tenuitate non adurat, illud est quod poëtæ 'Clarum' vocant: si vero minus adurat, 'Fumidum.' Nam illud ob tenuitatem cito agitur: propter celeritatem ante penetrat quam adurat, vel mora facta infuscet. Illud cum sit tardioris naturæ, infuscat quidem, sed non adurit.' Ut ut est, multo distiucte magis Plinius, quam Aristoteles, tria fulminum genera constituit: siccum,

humidum vel fumidum, et clarum. Duo priora non adurunt: sed siccum tenuitate sua dura dissipat: humidum tantum infuscat: clarum mira operatur: nam se se per omnes venas insinuat, &c.

49. Ibid. *In Catilinanis prodigiis*] Emendare ex hoc loco Julium Obseq. juvat, qui eandem historiam recitat, cap. 122. pag. 66. 'M. Cæsone, (lege 'M. Cicerone,') 'C. Antonio Coss. Fulmine pleraque decussa. Sereno Vargunteius Pompeius (lege, 'Pompeiis,' nam Plinius 'ex Pompeiano municipio' fuisse ait: est autem Pompeii Italiæ oppidum, de quo III. 9.) de cœlo exanimatus .... Ab his prodigiis Catilinæ nefaria conspiratio cœpta.' At ex Obsequente vicissim puto Plinium corrigendum. Quis enim non suspicetur ex hac voce, *Varguntеius*, factum esse a librariis primum *Marcuennius*; postea *Marcus Herennius* ab emendatore aliquo? Sunt diversæ apud Romanos familiæ, Varguntеia, et Herennia. Tacito viri nomine hoc ipsum Cicero refert inter prodigia, quæ tempore sui Consulatus, atque adeo inter Catilinana prodigia, acciderunt, de Divin. lib. I. p. 164. 'Aut cum terribili perculsus fulmine civis Luce serenanti vitalia lumina liquit.' Et ad id forte respexit Seneca Natur. Quæst. I. 1. p. 832. dum ait: 'Nam sereno quoque cœlo aliquando tonat ex eadem causa qua nubilo, aëre inter se colliso.'

50. Cap. LVII. *Et sæpe alias: sicut carne, P. Volumnio, Ser. Sulpicio Coss.*] Præpostere permutata hæc verba in libris ad hunc diem editis legebantur: *et sæpe alias carne, sicut L. Volumnio, &c.* At sæpius carnibus pluisse falsum est, neque id habent codices Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. aliique, quos secuti sumus. Restituimus quoque Consuli Volumnio Publii prænomen, a Livio, ceterisque admoniti, qui id retulerunt. Valerius Max. I. 6. 5. pag. 40. 'Præcipuæ admirationis,' inquit, 'etiam illa prodigia, quæ P. Volumnio, Ser. Sulpicio Coss. in urbe nostra inter initia motusque bellorum acciderunt... Carnis quoque in modum nimbi dissipatæ partes ceciderunt: quarum majorem numerum præpetes diripuerunt aves: reliquam humi per aliquot dies, neque odore tetro, neque deformi aspectu mutatum jacuit.' Vide Liv. lib. III. pag. 46. Dionys. Halic. lib. X. statim initio, p. 627. et 628. Πόπλιος Οὐολούμνιος καὶ Σερούϊος Σουλπίκιος.

51. Ibid. *T. Annius Milo occisus est*] In margine codicis unius e nostris scriptum est Pelicerii manu, *T. Manilius*, ex vet. cod. Ms. sed vitiosa, ut arbitror, lectione. Silent enim de hoc Manilio scriptores ceteri, neque hunc causam, ut Milonem, dixisse acta ulla referunt. Quod vero Milonem apud Compsam, Thurinorum oppidum, in oppugnatione urbis ictu lapidis ex muro periisse Cæsar ait Bell. Civ. lib. III. et Velleius lib. II. Carissanum castellum citius crediderim juxta Compsam fuisse, quam Carissanum idcirco in Compsanum castellum mutari oportere.

52. Cap. LVIII. *Ab Amerinis*] In Chiffl. cod. et aliis, *a Mamertinis*, male. Nam Plutarchus in Mario, p. 415. Ἐκ δὲ Ἀμερίας καὶ Τουδέρτου πόλεων Ἰταλικῶν ἀπηγγέλθη νυκτὸς ὦφθαι κατὰ τὸν οὐρανὸν αἰχμάς τε φλογοειδεῖς, κ. τ. λ. Hinc emendabis Julium Obseq. cap. 103. p. 54. 'C. Mario, C. Flacco Coss. Arimini (lege, *Amerini*) canis locutus: arma cœlestia tempore utroque ab ortu et occasu visa pugnare, et ab occasu vinci.' Sed ex Julio vicissim Plinius fortassis emendandus, apud quem, librariorum incuria, hactenus editum est, *Tertio vero consulatu Marii.* Neque enim Consulatu tertio C. Flaccum Marius collegam habuit, sed secundo, tertio autem L. Aurelium Orestem. Itaque rectius fuerit, *Altero vero consulatu.*

53. Cap. lix. *Olympiadis septuagesimæ octavæ secundo anno*] Discrepat a Plinio anno uno auctor Chronici marmorei, quod in Marm. Oxon. recitatur, p. 160. Epoch. 58. Rem enim is contigisse ait Archonte Athenis Theagenide: Ἀφ' οὗ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ὁ λίθος ἔπεσε, καὶ Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς ἐτελεύτησε ..... ἄρχοντος Ἀθήνησι Θεαγενίδου. Fuit autem Theagenides Archon, Olymp. lxxviii. anno primo, qui annus incidit in annum U. C. cclxxxv. teste Dionys. Halic. lib. ix. p. 611. et Diodoro Siculo, lib. xi. p. 49.

54. Ibid. *Magnitudine vehis*] Hac voce rursum usus est Plinius xviii. 23. 'Justum est veles octodecim jugero tribui.' Usus et Columella sæpius, quem citat Rob. Steph. A vehendo deductum vocabulum, pondusque certum illud significans, quod una vectatione ferri potest. Plura de ea voce dicemus xviii. 53. Salmasium nihil moror, qui, inusitato in Latina lingua verbo, *vehibilis* legit, reclamantibus libris omnibus.

55. Cap. lx. *Nisi quartadecima Luna posse*] In Cbiffl. et aliis Mss. *nisi tricesima*. At est ea lectio contraria veritati: nam si arcus in nocte fit aliquis, Luna silente certe nullus. Contraria etiam Aristoteli, cujus verba ac sententiam referre se Plinius hoc loco testatur. Sic enim ille Meteorol. iii. 2. p. 575. Ἐν τῇ πανσελήνῳ γὰρ ἀνάγκη γενέσθαι, εἰ μέλλει ἔσεσθαι καὶ τότε ἀνατελλούσης, ἢ δυνούσης· διόπερ ἐν ἔτεσι πεντήκοντα δὶς ἐνετύχομεν μόνον. *Nam plenilunio fiat, si noctu futurus sit arcus, necesse est: idque oriente, vel occidente Luna: quamobrem in annis quinquaginta bis tantum animadvertimus.* Neque est quod quisquam existimet 'tricesimam lunam' mensem tricesimum hic appellari. Abest enim id longissime a Philosophi mente, in qua interpretenda Plinius unice habitat. Sed ipsa quoque Philosophi sententia abesse creditur a veritate: quoniam Snellius biennio bis lunarem iridem, Albertus Magnus etiam Luna non plena, dicuntur observasse. Sed illi fortasse area, sive ἅλως, circa Lunam visa pro iride fuit, ut animadvertit Gassendus in lib. x. Laërtii, p. 1127.—'*Nisi tricesima*] Ita vetustæ edd. Parm. Tarvis. et aliæ. Reposuere, *nisi quartadecima* recentiores, sed audacter, contra Plinii mentem, qui non de arcu lunari hoc loco disserit, ut falso creditum est, sed de solari, sole adhuc posito infra horizontem. Quod si tunc est aliquis arcus in Oriente apparens vel in Occidente, certe non potest nisi tricesima luna, sive silente, apparere.' *Ed. sec.*

56. Cap. lxiii. *Nullo magis sacra merito, quam quo nos quoque sacros facit*] Ita reposuimus ex Reg. cod. 1. Prius *sacramento* legebatur, nullo sensu: et oratione mirum in modum claudicante. Libro xxxiii. in proœmio, rursum tellurem 'sacram parentem' vocat. Sacros autem nos terra facit, suamque illa nobis divinitatem impertit, ratione bustorum inviolabilium.

57. Ibid. *Cujus numen ultimum jam nullis precamur irati grave*] Hermolaus legit *imprecamur rati grave*: rati scilicet illud grave fore iis qui nulli sunt, quibus etiam si superessent, officere tamen ipsa non posset, benigna, indulgens, et in humanos tantum usus intenta. Solebant antiqui, ut ex poëtis præsertim Latinis constat, Manibus ejus, 'cujus memoriam,' ut ait Tertullianus de Testim. Animæ, cap. 4. 'Cum alicujus offensæ morsu facerent, et cui maledicere vellent, terram gravem imprecari. Ejus vero, cui gratiam deberent, ossibus et cineribus refrigerium comprecari.' Hinc illa: 'Molliter ossa cubent.' 'Et cinerem tellus non onerosa premat.' Martialis v. 35. p. 275. 'Mollia nec rigidus cespes tegat ossa: nec illi Terra gravis

fueris: non fuit ille tibi.' Seneca in Hippol. Act. v. scena ult. 'Istam terra defossam premat, Gravisque tellus impio capiti incubet.' Detorsit ingeniose votum terræ levis in contrariam plane sententiam Ammianus in Anthol. II. 43. 1. Εἰή σοι κατὰ γῆς κούφη κόνις, οἰκτρὲ Νέαρχε, Ὄφρα σε ῥηϊδίως ἐξόρύσωσι κύνες. *Sit levis, infelix, tandem tibi terra, Nearche: Promtius effodiant ut tua membra canes.*

58. Ibid. *Non enim et ferro, quo carere non possumus, simili modo utimur*] Ita cum Pintiano scribimus, ex Reg. 1. 2. &c. Prius legebatur, *Nos enim.* At cum interrogationis nota concitatius efficaciusque dictum videtur. Etiam paulo ante ex iisdem Mss. rescripsimus, *Verum fateamur:* non, ut in libris editis, *Et ut verum.* Ac postea: *Quas non ad delicias*, pro *quasi.* Et, *nisi tamen quæ summa patiatur, &c.* pro, *Et tamen quæ summa patiatur:* eorundem codicum auctoritate ac fide.

59. Cap. LXVII. *L. Afranii in Consulatu collegæ*] In libris hactenus editis, *C. Afranii.* Dalecampius in margine editionis suæ admonet Sabellicum emendare, *Africani.* Manuscripti codices prænomen non habent. Nos ex Dione lib. XXXVII. p. 51. et ex Fastis, Lucium appellamus, qui cum Q. Cæcilio Metello Celere Consul fuit anno U. C. DCXCIV. triennio post Ciceronis consulatum.

60. Ibid. *A rege Suevorum*] Ita constanter libri omnes Mss. credidit Isaacus Vossius, in Melam, pag. 249. neque Suevis, neque Boiis, (quæ postrema vox nonnullis placuit,) locum hic esse posse, cum sint mediterranei populi. At cum ipse substituit, *a rege Bætorum*, Bætosque Batavos interpretatur, valde vereor, ut vades conjecturæ suæ codices ullos probatæ fidei possit afferre, aut Bætorum nomen pro Batavis familiare Plinio fuerit. Propius a vero abest Suevorum regem fuisse, ut scriptores tot uno consensu affirmant, ad quem deducti terrestri itinere Indi, qui ad oram Germaniæ tempestate fuissent abrepti, quam contra exemplarium fidem quicquam movere.

61. Cap. LXVIII. *Ac pruina tantum albicans lux. Media vero terrarum, &c.*] In Chiffl. et aliis codd. præpostera interpunctione legitur, *albicans. Lux vero media, &c.* Mendum corrigit Martianus hæc exscribens ac leviter immutans, lib. VI. p. 196. cap. de Zonis terræ: 'Nam duæ,' inquit, 'quæ axi utrique confines, algore immenso et frigoribus occupatæ, desertionis causas pruinis ninguentibus præbuere: media vero flammis atque ardoribus torridata,' &c.

62. Ibid. *Ut centum quindecim*] Hoc iterum repetit v. 12. cum hac eleganti exclamatione, 'Tam parvo distat ibi tanta rerum naturæ diversitas.' Neque existimandum est a seipso Plinium dissentire, cum illic ait a Pelusio ad Arsinoën Rubri maris oppidum, CXXV. passuum millia ab Agrippa tradi: nunc vero CXV. Propiorem enim Arabici sinus oram spectare videtur hoc loco, quam sit illud Arsinoës oppidum.

63. Cap. LXXII. *Nobili apud Arbela Alexandri M. victoria*] Juvat hoc loco incredibilem Martiani ballucinationem observare, qui cum hunc Plinii locum: *meridianos sæpius: Nobili apud Arbela, &c.* cursim raptimque transcriberet, legit, 'meridianos. Servius Nobilis apud, Arbela,' &c. ac deinde quæ de hac defectione narrantur a Plinio, ea Servio Nobili auctore, plane commentitio, venditat. Sed et operæ pretium fuerit annotare in codd. Mss. Reg. 1. 2. &c. legi, *apud Arabiam:* in Martiani libris item, *in Arabia.* In Arbelitide tamen Alexandri M. victoriam contigisse, præter innumeros alios scriptores, ipse Plinius testatur, VI. 16.—'Quamobrem neglectis codicibus Mss. prioribusque editionibus scripsere hoc loco

posteriores, *apud Arbela.* At nobis religio est quicquam mutare: cum verisimile sit, Arbela Arabiæ attributa fuisse, velle Plinium indicare: ut conjicere est ex his quæ de amplitudine Arabiæ scribit, VI. 32.' *Ed. sec.*

64. Ibid. *Vipstano et Fonteio Coss.*] Male *Vipsanio* legebatur in libris hactenus editis. Alia Vipsania gens Romæ fuit, ex qua M. Vipsanius Agrippa: alia Vipstana, ex qua hic C. Vipstanus Apronianus Consul, cum L. Fonteio Capitone collega, anno U. C. DCCCXII. Neronis anno 6. In codd. Mss. *Viptano.* Apud Martianum, *Alpiano.* Nos Vipstanum restituimus ex veteribus Fratrum Arvalium monumentis, apud Gruterum, p. 118.— '*Vipsanio et Fonteio Coss.*] In editione Romana, Parmensi, aliisque, *Vipsano.* In Mss. plerisque, *Vipiano.* In optimis editionibus *Vipsanio*: recte. Fuit enim Romæ, ut Fonteia, sic et Vipsania, gens nobilis. Vipsianus non potest nomen gentis esse, sed tantum familiæ cognomen: quod neque hoc loco cum gentis nomine Plinius conjungeret, nec sine prænomine. Itaque *Vipsanio* legi hoc loco, non *Vipsiano*, fas est.' *Ed. sec.*

65. CAP. LXXIV. *In oppido Ancone superest quinta. Decima in parte Italiæ, &c.*] Hactenus editum est: *In oppido Ancone superest quinta trigesima. In parte Italiæ, &c.* Mss. hic variant. Nos, ex certissima conjectura, edi curavimus: *Ancone superest quinta. Decima in parte Italiæ, &c.* In decima Italiæ regione Venetiam statuit in Geographicis libro sequente. Neque simile veri est in tot particulas, hoc est, in quintas tricesimas, ab homine πλατικωτέρως ubique agente, gnomonem, umbramve dividi.

66. CAP. LXXV. *Per eos XC. dies in meridiem umbras jaci*] Salmasius in Exercit. Plin. p. 424. hæc ita interpretatur, ut ridiculum Plinio affingat errorem: Solem nimirum per XC. dies fixum et immobilem stare supra verticem Ptolemaitarum. Sed alia longe Plinii mens est. Ptolemaitas ait, Meroëtas, et quotquot sub illo vivunt cœli tractu, XLV. diebus ante solstitium, totidemque postea, Sole XV. gradum in Tauro, ac deinde XV. in Leone obtinente, nullas meridiano tempore habere umbras. Ejusdem tamen diei ceteris horis, umbras quodammodo in meridiem cadere, propter obliquitatem sphæræ. Iis enim oritur Sol ad Cæciam, ad Corum occidit. Unde liquet his extremis diebus umbras meridie quidem ibi consumi, reliquis vero horis, et intermediis XC. diebus, umbras ad Austrum cadere, cum reliquo anni tempore in Septemtrionem porrigantur. Videre hoc ante nos alii.

67. CAP. LXXVII. *Continuos dies habere senis mensibus, noctesque e diverso Sole ad brumam remoto*] Quid est quod Pintianus, Longoliusque hanc lectionem solicitant? quorum ille *senis diebus*, iste *binis mensibus*, scribendum pronuntiant. At et sua vulgatæ scripturæ constat sententia, neque ea mutari sine contemtu veterum exemplarium, atque adeo sine veritatis dispendio potest. Sic enim scribere oportuisse Plinium, cogit ipsa ratio credi, ut ejus verbis utar: ita scripsisse docet Martianus, lib. VI. pag. 194. dum hunc locum transcribens, ita ait: 'Hinc est, quod in Meroë longissimus dies XII. æquinoctiales horas, et alterius bessem secat: Alexandriæ XIV. in Italia XV. in Britannia XVII. Solstitiali vero tempore, cum cœli verticem Sol invectus subjectas lævorsum terras perpetui diei continuatione collustrat: itemque brumali descensu semiannuam facit horrere noctem: quod in insula Thyle compertum Pytheas Massiliensis asseruit.' Semiannua nox, senorum certe mensium est. Vide quæ dicturi sumus IV. 26.

68. CAP. LXXVIII. *Sciothericon*] Negat Salmasius, p. 632. secutus Snel-

lium in Eratosthene Batavo, cap. 4. p. 21. negat, inquam, Sciothera illa horis signandis apta fuisse. sed solstitiis tantum, æquinoctiisque significandis. Negat horarum notationem aut nomen fuisse ante Alexandri M. tempora. Verum Laërtius, lib. II. p. 33. Anaximandrum ait rerum duarum inventorem fuisse. Primum ex Phavorino, gnomonem in solariis constituisse, εὗρε δὲ γνώμονα πρῶτος, utique ad designandas diei horas. Alterum, in horoscopiis sive solariis non quemlibet gnomonem panxisse, sed eum qui solstitia præterea, æquinoctiaque monstraret. Herodotus, lib. II. Gnomonicen et dierum in partes duodecim fractionem a Babyloniis ad Græcos manasse scribit: Πόλον μὲν γὰρ, καὶ γνώμονα, καὶ τὰ δώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρας παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον Ἕλληνες. *Nam polum, et gnomonem, et duodecim diei partes a Babyloniis Græci didicerunt.* Eæ vero non statim horarum nomine processerunt: sed, aut partium, ut iudicat Herodotus, aut σημείων, *signorum*, ut Julius Pollux I. 8. refert ex Menandro. Hæc et alia multo plura Petavius Var. Dissert. in Uranol. VII. 8. p. 272. Sed rem meo quidem judicio planius conficit eximius Xenophontis locus, in quem incidi Memorab. lib. IV. p. 800. Οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὢν τάς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τἄλλα πάντα σαφηνίζει, κ. τ. λ. Ubi falsum apparet esse quod Salmasius aiebat vocem ὥραν, a nemine scriptorum qui Alexandri tempora aut Platonis anteiret, pro diei particula usurpatam. Mathematici porro illi qui horoscopia publice et in propatulo collocabant, non solis eruditis, et Astronomiæ peritis, sed vulgo ea proponebant. Igitur non ad sola discernenda solstitia ex umbrarum ratione, sed ad civiles diei partes, et ad quotidiana gubernanda negotia pertinebant. Quid enim interest plebeiorum hominum ac civium, scire quo momento exacte solstitia commissa sint? Et vero demum, id quod plurimum causæ nostræ patrocinatur, hoc Anaximenis horologium sciothericon designandis cujusque diei horis fuisse concinnatum, Plinius ipse verbis conceptis admonet VII. 60. non solstitiis, æquinoctiisve tantum signandis.

69. Cap. LXXX. *Ipsoque crurum argumento*] Ita Reg. cod. 2. aliique, quos secutus est primus omnium Gelenius. Priores enim editiones habent *ipsoque crinium argumento*: inductis in frandem editoribus, propterea quia de capillo vibrato, promissisque crinibus proxime est facta mentio: id tamen Latius in editionem suam quoque inseruit. Nos codices defendimus cum experientia, tum Galeni testimonio, de Temperam. III. 6. p. 72. tom. III. Εἰ μὲν ὁμαλῶς ἅπαν ἔχει τὸ σῶμα τῆς κράσεως, οἷς μὲν ἰσχνὰ τὰ σκέλη, ξηροὶ πάντως εἰσὶν, ὑγροὶ δ' οἷς παχέα. Siccos ait esse, quibus macra sunt crura: humidos, quibus crassa. Quam apte cum Plinianis ista congruunt, cum ait illis, hoc est, Æthiopibus, in supera succum revocari, vi caloris desiccantis; his vero, nempe borealibus, in inferas partes, crura scilicet, depelli humore deciduo!

70. Cap. LXXXI. *Ut urbem ac tecta custodirent*] Significatu vocis paulo insolentiore, *custodirent* dixisse pro *caverent*, declarat tum unanimis codicum consensus, in quibus diserte legitur, *ut urbem ac tecta, &c.* tum ipse Cicero, a quo hæc totidem ferme verbis, ut alia, Plinius mutuatus est. 'Multa medici,' inquit ille lib. I. de Divin. p. 201. 'multa gubernatores, agricolæ etiam multa præsentiunt: sed nullam eorum divinationem voco: ne illam quidem, qua ab Anaximandro physico moniti Lacedæmonii sunt, ut urbem et tecta linquerent, armatique in agro excubarent, quod terræ motus instaret, tum, cum et urbs tota

corruit, et ex monte Taygeto extrema montis quasi puppis avulsa est. Ne Pherecydes quidem, ille Pythagoræ magister, potius divinus habebitur, quam Physicus: qui cum vidisset haustam aquam de jugi puteo, terræ motus dixit instare.' Quo in loco libentius legerim, *bibisset*, quam *vidisset*, et ex hoc Plinii contextu, et ex Apollonio, qui in Hist. Mirab. cap. 5. *τὸν δὲ πιόντα*, *bibentem*, id sensisse scribit. Tamen *vidisset* rursum scribitur, de Divin. lib. II. p. 223.

71. Cap. LXXXII. *Fiunt et Solis Lunæque defectu*] Pintianus emendat, *Fiunt et Lunæ defectu:* quod de sola Lunæ defectione Aristoteles egerit. Sed cum eadem causa et in Solis deliquio, quæ in deficiente Luna, terræ motum possit efficere, quod demonstrat egregie Cabeus in Meteorol. II. 49. p. 263. nihil ego, contra omnium librorum fidem, mutare ausim.

Juvat hic porro corollarii vice breviter subdere, quid de terræ motus causis recentior Physica statuat. Ait enim terræ motum perinde contingere ex repentina inflammatione halitus sulfurei ac bituminosi, qui ignem facile concipiat in cryptis subterraneis: quemadmodum in cuniculis factitiis usuvenit, quas *minas* vocant, in quibus conclusus, inflammatusque pulvis pyrius, superextantes concutit, exturbatque moles. Ita fere Gassendus in lib. X. Laërtii, p. 1015.

72. Cap. LXXXIX. *Inter Lebedum et Teon*] Quanquam Salmasio magis arridet lectio Chiffletiani codicis, *inter Lesbum*, nihil tamen moveo contra fidem ceterorum, ut Reg. 2. &c. et vetustarum editionum: cum præsertim hæc Halone rursum a Plinio memoretur v. 38. proxime Myonnesum, quam Stephanus p. 477. statuit inter Lebedum et Teon, *μεταξὺ Τέω καὶ Λεβέδου*.

73. Ibid. *Olympiadis CXXXV.*] Atqui longe Thera ante hanc Olympiada extitit, uti ex Herodoto constat lib. IV. p. 272. ceterisque. Hanc enim, Callisten antea nominatam, Cadmus incolis frequentavit: Battus deinde Cyrenarum conditor tenuit. Similis est Senecæ lapsus, qui Therasiam Valerio Asiatico iterum Consule prodiisse scribit, Natur. Quæst. II. 26. p. 853. et VI. 21. p. 910. hoc est, Claudii principatu. Meminit enim ejus insulæ Strabo, qui dudum ante obierat, lib. X. p. 484.

74. Ibid. *Post annos CX.*] Igitur id contigisse necesse est anno Urbis DCCLVII. At non ante annum DCCLXXII. Tiberii Imp. sextum, Consules fuere M. Junius Silanus, L. Norbanus Balbus Flaccus. Itaque scribendum fuisset *Post annos CXXV.*

75. Ibid. *Stagnum emersisse*] Dubitat Ortelius in Thes. Geogr. num *Statinas* pro *Stagnum* rescribi oporteat, ob eum Papinii Statii versiculum: 'Ænariæque lacus medicos, Statinasque renatas.' Venere in eandem suspicionem ante eum Scaliger, et Longolius, et *Stativas* ii reponi malunt: sed nocet conjectoribus nimia quandoque eruditio. Ego ab exemplaribus Mss. Reg. 2. Colb. 2. &c. vetustisque libris, quos vidi, minime discedendum aio. Triplicem terræ motum a Plinio numerari in una eademque insula: oppidum hiatu haustum, primo: altero, stagnum emersisse: postremo, montes provolutos, Prochytamque enatam. Nam a Pithecusis Prochytam fuisse avulsam, auctor est Strabo lib. V. p. 247. *νῆσος ἡ Προχύτη, Πιθηκουσῶν δ' ἔστιν ἀπόσπασμα.*

76. Cap. XC. *Eubœæ Atalantem*] Cum antea Chersonesus esset, isthmo vi maris abrupto, ex peninsula factam esse insulam Atalanten, scribit Diodorus lib. XII. p. 111. Persuasit et Plinio. Etiam et Straboni lib. I. p. 60. Sed vetustissimus omnium Diodorus ceteros impulit in er-

rorem, cum Thucydidis verba, a quo id accepit, prave intellexit. Ait enim Thucydides lib. III. p. 233. Atalanten insulam, inundatione subita, quæ Olympiade LXXXVIII. contigit, totam aquis fuisse superfusam. Igitur ante id tempus insula fuit. Quod etiam ex lib. II. p. 119. exploratissimum est, ubi in ea *insula*, νῆσῳ, munimentum ait fuisse, præsidiumque Atheniensium. Cautius multo Seneca Thucydidem legerat, qui ex eo refert Natur. Quæst. VI. 24. pag. 911. 'circa belli Peloponnesiaci tempus Atalantam insulam aut totam, aut certe maxima ex parte, superfusam.'

77. CAP. XCIII. *Galanis et Gamales urbium in Phœnice agros*] In Reg. 1. 2. Colbert. 2. Chiffl. &c. *Galenes et Galames:* quæ lectio fortassis est potior, quam edita. Aut certe de alia Gamale accipiendum illud est, quam qua de agitur v. 14. Geminam Josephus agnoscit: prope Jordanem alteram: alteram haud procul Carmelo.

78. CAP. XCIV. *Ex insula Cea*] Hinc fortasse Tertullianus fuerit emendandus, in Apologet. cap. 4. cum ait: 'Legimus .... et Delon, et Rhodon, et Co insulas multis cum millibus hominum pessum abiisse.' Nam de Ceo insula, non de Co, quæ patria Hippocratis est, relatum id ab historicis memini.

79. Ibid. *In Bœotia Eleusina*] Hallucinatur Ammianus lib. XVII. pag. 98. cum Eleusin Bœotiæ civitatem inter eas urbes enumerat, quæ terræ motu emerserunt: cum inter eas locum habeat, quæ diluvio pessum abierunt, ut præter Plinium auctor est Pausanias in Bœot. lib. IX. et Strabo lib. IX. p. 407.

80. CAP. XCV. *Simul ut terræ miracula potius dicamus, quam scelera naturæ*] Ex his verbis Plinii editores lemma huic capiti seu titulum confinxerunt, *De miraculis terrarum:* perinde quasi id foret huic capiti argumentum proprium ac peculiare, non toto illud opere sparsum. Sed *De spiraculis terrarum* scribi oportere admonet Plinianus Index, et ipsa capitis hujusce materies: nam, ut Virgilius cecinit, Æneid. VII. pro argumento sunt 'Specus horrendum, et diri spiracula Ditis.'

81. CAP. XCVII. *In cujus quandam aram non impluit*] In libris editis *aream* legitur, et in utroque Reg. cod. At in Chiffl. *aram*, quod arridet magis, vel ob hoc quod Tacitus Hist. II. p. 34. templum Veneris Paphiæ describens, 'sanguinem aræ,' inquit, 'offundere vetitum: precibus et igne puro altaria adolentur, nec ullis imbribus, quanquam in aperto, madescunt.'— 'At in Chiffl. *aram*, prave: tametsi Tacitus,' &c. *Ed. sec.*

82. CAP. XCVIII. *Ad aras Mucias*] Ita Reg. 1. 2. et Colb. 2. atque editiones veteres: quod et Rhodiginus probat XVIII. 12. p. 841. In honorem forte Q. Mucii Scævolæ, vel ab eo erectæ aræ illæ fuerunt, ut Sestianæ a Sestio, IV. 34. Prius *Murtias* legebatur.

83. CAP. XCIX. *In coitu Solis pares plenæ. Eadem Aquilonia ... mitiores*] Secuti sumus codices Reg. 1. 2. Chiffl. &c. id ipsa loci exigente sententia. Prius legebatur: *in coitu Solis pares. Plane eadem, &c.* Salmasius conjiciebat, p. 1007. *In coitu Solis paret et plenæ:* satis infeliciter.

84. CAP. CIV. *Ideo summa æquorum aqua dulciorem profundam*] Sunt critici, qui sincerum vas amant incrustare, quique corrigere malunt, quam intelligere, dum hunc locum ita perturbata sententia mutant, *Ideo summam æquorum aquam dulciorem esse profunda*, vel, *summum æquorum aquam dulciorem profundit.* Sed et a Plinii mente discedere, et a codicum prorsus omnium auctoritate deficere emendationem hujuscemodi certissimum est. Ait enim ille summam aquam ideo esse salsam, quia Solis

attractu exhausto tenui dulcique, linquitur id quod asperius, idque esse quod gustu tractatur. Scio recentiores plurimos in ea esse hæresi, quæ marinas aquas in imo salsiores esse pertendit, quam in superficie: quoniam aqua salsa, quam dulcis, ut Arist. ait, multo est gravior. Sed quid Plinius senserit scripseritve, id vero prius investigandum nobis incumbit, quam quid scribere eum ac sentire oportuerit. Aristotelis certe, quem Plinius ferme auctorem unum sequitur, Problem. XXIII. 30. p. 788. *Διὰ τί τῆς θαλάσσης τὰ ἄνω τῶν ἐν τῷ βάθει ἁλμυρώτερα· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς φρέασι τοῖς ποτίμοις τὸ ἐπιπολῆς ἁλμυρώτερον τοῦ εἰς βάθος· καίτοι ἔδει τὸ κατωτέρω· βαθύτερον γὰρ τὸ ἁλμυρόν. Ἢ διότι ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἀνάγει ἀεὶ τὸ ἐλαφρότατον ἀπὸ τῶν ὑγρῶν*; Gaza interprete: *Cur superius mare salsius et calidius est, quam inferius? et in puteis quoque potu idoneis pars superna salsior est quam ima? quanquam esse e contrario debuit: gravius enim quod salsum est. An quia Sol et aër partem humoris levissimam assidue detrahunt?* Et vero scimus urinatores in vitreis vasculis e maris profundo aquam dulcem extulisse.

85. Ibid. *Aut quia plurimum ex arido misceatur illi vapore*] Gronoviana editio, *Aut quia plurimum ex arido misceatur illi sine vapore:* quæ dictio *sine* præpostere addita, contra fidem omnium librorum, palam facit, nescisse, qui sic edi curavit, quæ vis subesset apud Plinium, optimosque Latinitatis auctores, huic voci *vapor*. Calorem enim significat, uti monuimus cap. 40. et alias sæpe, non halitum illum frigidum humidumque, quem vulgo vaporem dicimus, ex aquis exhalantem: sed vel ipsum calorem siderum, vel terrenum halitum, (exhalationem vocant,) eorundem vi in sublime tractum. Haud porro multum abludit, quod Plinius hoc loco affert, a Platonicorum sententia, existimantium genus aquæ elementaris esse omnino geminum: alterum, ex aëre coactum vi frigoris, dulce: aliud, quod e terra ardoris et incendii vehementia exhalasset, salsum. Ita enim Plutarch. de Placitis Philos. IV. 16. p. 897. *Οἱ ἀπὸ Πλάτωνος, τοῦ στοιχειώδους ὕδατος, τὸ μὲν, ἐξ ἀέρος κατὰ περίψυξιν συνιστάμενον, γλυκὺ γίνεσθαι, τὸ δ', ἀπὸ γῆς κατὰ περίκαυσιν καὶ ἐκπύρωσιν ἀναθυμιώμενον, ἁλμυρόν.*

86. Cap. CVI. *Ut in Fucino lacu invectus amnis*] Sic R. 2. ceterique codices Mss. Mirari porro hoc loco subit cur hujus amnis nomen prætereat silentio, qui ceteros suo quemque proprio nomine indigitat: sed quod modo nomen dissimulat, id alibi ipse aperit, nempe XXXI. 24. ubi Piconum vel Pitonium vocat. Vibius Sequester, p. 335. 'Pitornium appellat, qui per medium lacum Fucinum Marsorum ita decurrit, ut aquæ ejus non misceantur stagno.'

87. Ibid. *Et in Rubro Mari oleæ, virentesque frutices enascuntur*] Tota hæc clausula, de oleis fruticibusque Rubri Maris, expungenda est, ceu spuria: cum nulli eam libri manu scripti habeant: atque huc translata temere ex XIII. 48. videatur.

88. Ibid. *Jovis Hammonis stagnum*] Ingentes tenebras offudere rei Chorographicæ, qui neglecta omnium codicum, Reg. 1. 2. Chifflet. &c. vetere ac sincera scriptura, edi curaverunt, *Hammonis fons*, pro voce *Stagnum*. Inde nata eruditorum conquestio, abire a ceteris scriptoribus Plinium, qui geminum fontem inducat, ubi ceteri unum agnoscant.

89. Ibid. *In Falisco omnis aqua pota candidos boves facit*] Ita Reg. 1. 2. &c. Labem intulere huic loco eruditi, qui cum apud Virgilium legissent: *Hinc albi, Clitumne, greges, &c.* vocem hanc *omnis aqua*, in *Clitumni aquam*, neglecta librorum Mss. auctoritate, mutare ausi sunt: sic enim in editione Parmensi, aliisque vetus-

tioribus legitur. Quis tam ignarum locorum, Latio confinium, Plinium putaverit, ut nesciret Clitumnum amnem esse in Umbria, Faliscum vero agrum in Etruria, ut notat ipse III. 8. Etiamnum hodie totus hic Faliscorum tractus, inter Ciminium montem, *Montagna di Viterbo*, et Tiberim amnem, circa Soractem montem boves albas habet. Hunc ab aquæ potu circum ea loca fluentis trahi colorem Plinius arbitratur: haud temere.

90. Ibid. *Scyrium lapidem, quamvis grandem innatare, eundemque comminutum mergi*] Cum in libris editis omnibus legatur *Thyrreum*, in Reg. 1. 2. Colb. 2. &c. *Tyrcum* nos ex certissima conjectura *Scyrium* rescripsimus. Illud enim naturæ miraculum a Plinio nunc refertur, cujus est iterum mentio XXXVI. 26. statim initio, his verbis: 'Lapidem e Scyro insula integrum fluctuari tradunt, eundem comminutum mergi.'

91. Cap. CVIII. *Maltham vocant*] Naphtham vocat Xiphilinus ex Dione in gestis Pompeii, p. 1. edit. Henr. Steph. ubi Luculli milites ait, dum Tigranocerta is obsideret, eo limo flagrante pessime fuisse vexatos: esse illud genus bituminis, quod rebus omnibus adhærescat, nec humidis extingui possit: Τὰ Τιγρανόκερτα ἐπολιόρκει· καὶ αὐτὸν οἱ βάρβαροι τῇ τε τοξείᾳ, καὶ τῇ νάφθᾳ κατὰ τῶν μηχανῶν χεομένῃ δεινῶς ἐκάκωσαν· ἀσφαλτῶδες δὲ τὸ φάρμακον τοῦτο, καὶ διάπυρον οὕτως, ὥσθ' ὅσοις ἂν προσμίξῃ, πάντως αὐτὰ κατακαίειν· οὐδ' ἀποσβέννυται ὑπ' οὐθενὸς ὑγροῦ ῥᾳδίως. Simile quiddam accidisse Severi Imp. principatu, idem Dio refert lib. LXXV. p. 855. ex Xiphilino.

92. Cap. CIX. *Astacenis Parthiæ*] Quoniam Astacenos Ponti cap. 103. nominarat, hos alterius juris, Parthici nimirum imperii, esse significat. Ἀστακηνὴ regio nominatur ab Isidoro Characeno, ἐν σταθμοῖς Παρθικοῖς.

93. Cap. CX. *Et Sittacene*] In libris editis hactenus, *et Cestia gente*. In cod. Reg. 1. *et in cutigente*. R. 2. *in contigente*. Dum nobis felicior aliquis conjector suggerat quid reponi oporteat, edi curavimus, *Sittacene:* adducti auctoritate scriptoris de Mirabil. Auscult. p. 1153. cujus verba reddidisse fere Plinius videtur: Ἔστι δὲ καὶ ἐν Μηδίᾳ, καὶ ἐν Ψιττακήνῃ τῆς Περσίδος πυρὰ καιόμενα· τὰ δὲ ἐν Μηδίᾳ, ὀλίγον, τὰ δὲ ἐν Ψιττακήνῃ, πολύ. Ex Psittacene, sive Sittacene, de qua VI. 31. *Psitiagene* primum, mox *Cestia gente* potuit a librariis confingi.

94. Ibid. *Et juxta gelidum fontem semper ardens*] Laborabat hic locus interpunctione vitiosa, quæ hanc clausulam totam ad superiora referebat, cum ad Nymphei cratera pertinere ipsa orationis textura declaret: quis enim ille fons ingustabilis, de quo paulo postea agitur, præter hunc gelidum fontem esse alius queat?

95. Ibid. *Augetur imbribus*] Ita Dio lib. XLI. p. 174. Sed Dionis locum interpres ejus haud sane satis fideliter reddidit: qui imbribus superfusis adolescere herbas scripsit, perinde quasi id singulare quiddam ac prodigii simile sit: cum imbribus augeri ignem Græcus auctor dixerit.

96. Ibid. *Torrentesque solis ardoribus*] Venit in mentem alicui aliquando satius fore si scriberetur, *solis ardoribus*, quasi tantum illis hæ flammæ nocerent. Sed visum est nobis potius in lectione jam recepta acquiescere, ut sit hæc loci sententia: Solis ardoribus, qui in eo tractu sunt vehementissimi, regeri ab eo monte flammas, tanquam acceptas a Sole reddat, vel cum Sole ipso de flammarum ardore contendat.

97. Cap. CXII. *Octuagies quinquies centena sexaginta octo mill. pass.*] Ita Martianus lib. VI. p. 198. hunc locum ad verbum transcribens; cujus

auctoritas Sabellici et aliorum conjecturas explodit, qui legi volunt, *octoginta quinque millia stadiorum, &c.* Sed Martianum ipsum jam tum in depravatos Plinii codices incidisse deprehendimus, cum scripsit: *Octuagies quinquies centena, septuaginta octo mill.* quemadmodum in Plinii libris ad hunc diem est editum. Nos *octuagies quinquies centena sexaginta octo* reposuimus, sive *LXXXV. LXVIII.* (sic enim scribebant veteres) pro LXXVIII. detracta unica, quæ redundabat, denarii nota. Emendationis auctor is ipse fuit, quem Plinius hic appellat, Artemidorus, cujus Epitomen Agathemerus fecit, caputque integrum, quod in suum opus Plinius transtulit, ipse pariter exscripsit, capite quarto libri primi operis Geographici: cui titulus, ut Pliniano, Περὶ μήκους καὶ πλάτους τῆς οἰκουμένης. Sic igitur ille: Μῆκος δὲ τῆς οἰκουμένης ἀπὸ Γάγγου εἰς τὰ Γάδειρα, σταδίων μυριάδων ϛ' καὶ ἡφ'μ'θ'. Hoc est, stadiorum 68549. quæ omnino efficiunt millia passuum quot diximus, *LXXXV. LXXVIII.* præter fere quingentos. Et vero huic emendationi favent etiam codices Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. et alii, cum paulo infra, ubi totius spatii rursum mensura summaque colligitur, ea esse statuitur, quam diximus. Favet et Parmensis editio, aliæque veteres, in quibus *LXVIII.* legitur.

98. Ibid. *CCCCXCI.*] Hactenus editum est *DCCCXCI.* Martianus etiam deterius, *DCCCCXCI.* Nos ex Artemidoro, quem Plinius laudat, reponimus *CCCCXCI.* restituta priore nota centenarii, quam in quingenarium librarii transformarunt. Artemidori verba sunt loc. cit. p. 9. Ἀπὸ Γαδείρων δὲ διὰ ἱεροῦ ἀκρωτηρίου, καὶ Ἀρτάβρων λιμένος, στάδιοι γ'π'λ'β'. A Gadibus præter Sacrum promontorium, et Artabrorum portum, stadia sunt 3932. Efficiunt ea porro *CCCCXCI.* hoc est quadraginta et unum supra nonaginta millia pass. cum quingentis passibus, qui pro nihilo haberi solent in rotundis numeris.

99. Ibid. *Quinquagies bis centena, XV. mill. pass.*] Iterum hoc loco Sabellicus movet, legitque, *Quinquaginta quinque millia stadiorum.* Satis audacter id quidem. At Plinium Martianus est secutus: Plinius Artemidorum, cujus verba refert Agathemerus, loc. cit. Ἀπὸ μὲν Γάγγου ποταμοῦ ἕως Μυριάνδρου τῆς ἐν Ἰσσικῷ κόλπῳ, σταδίων μυριάδων δ' καὶ ἀψ'κ'έ. Stadia sunt 41725. sive millia passuum 5215000. quinquagies et bis centena, quindecim millia pass.

100. Ibid. *Pataram Lyciæ*] Dalecampius in margine editionis suæ reponit *Patras*, quæ urbs non Lyciæ, sed Achaiæ fuit. Artemidorus loc. cit. εἰς Πάταρα.

101. Ibid. *Vicies et semel centena, tria mill. pass.*] Nihil esse uspiam arbitror, toto Pliniano opere, fœdius depravatum, quam hi numeri sunt. In editis legebatur: *tricies quater centena quinquaginta mill. Deinde Gades quatuordecies centena quinquaginta mill.* In R. 1. 2. Colb. 3. Chiffl. *XXXII. L.* hoc est, *trigesies bis centena, quinquaginta mill. pass.* Sed duas videlicet summas in unam conflarunt eorum codicum exaratores: omisere enim hæc verba, *Deinde Gades, &c.* ac subsequentem numerum cum priore, qui *vicies* erat, junxerunt. Nos Artemidorum secuti sumus, apud quem particulares summæ consentiunt mirifice cum totali, quam idem Artemidorus sæpe proposuit, et Plinius ipse paulo ante protulit, moxque iterum colliget. Artemidorus igitur loc. cit. a Myriandro intervallum ad Gades ait esse σταδίων δισμυρίων ϛ', ὡκ', stadiorum 26820. A Calari vero ad Gades, σταδίων μυρίων, stadiorum 10000. Igitur a Myriandro Calarim, stadia sunt 16820. quæ efficiunt XXI. MMM. pass. hoc est, vicies semel

centena, et tria passuum millia, præter quingentos.

102. Ibid. *Gades duodecies centena et quinquaginta mill. pass.*] In libris editis perperam legitur *quatuordecies*. Artemidorus, ut diximus, habet decem millia stadiorum: quæ efficiunt duodecies centena, et quinquaginta millia pass. Adde Parmensem editionem, et Venetam 1479. in quibus legitur *duodecim*, haud dubie pro duodecies. Martianum nihil moror, apud quem corrupte admodum, *quadragies*, pro *quatuordecies*, si corrupto usus ille est codice, ut videtur.

103. Ibid. *LXVIII. mill.*] In editis post Hermolaum, *septuaginta octo:* At Parmensis editio, Veneta 1479. aliæque, *LXVIIII.* Regius uterque codex, Colb. 1. 2. et Chiffl. *LXVIII.* idque cum superiore Artemidori numero congruit, ut diximus. Iterum hic Sabellicus omnia suisque deque vertit.

104. Ibid. *Quinquagies et semel*] In editis, et apud Martianum ipsum, desunt amplius centena millia: sic enim habent, *quinquagies centena M. pass. et XXI.* In Regio cod. 1. 2. et Colb. 2. *LI. XIX.* Corrigo, *LI. LXIX.* hoc est, *quinquagies et semel centena, et LXIX. mill. pass.* Totidem enim passus efficiunt stadia quæ a Gange ad Euphratem Artemidorus statuit, loc. cit. Καὶ ἄλλως, inquit, ἀπὸ Γάγγου ἕως Εὐφράτου ποταμοῦ, μυριάδων δ' καὶ ά τ' ν'. *Alia via, a Gange ad Euphratem amnem, stadia* 41350. Miror Sabellicum, qui *stadiorum millia quinquaginta* hoc loco reponit.

105. Ibid. *Inde Cappadociæ Mazaca, CCCXIX. mill.*] Libro omnes scribunt *CCXLIV.* quos ex Artemidoro fidenter emendamus. Ἀπ' Εὐφράτου, inquit, εἰς Μάζακα Καππαδόκων, στάδια β' φ' ν'. Stadia 2550. efficiunt passus 318750. perfecto autem absolutoque numero, *CCCXIX. millia.*

106. Ibid. *Ephesum, CCCCXV. mill.*] Prius legebatur, *CCCCXCVIII.* pro *CCCCXV. M.* Verum Artemidorus loc. cit. quem Plinius ad verbum transtulit, Ἀπὸ δὲ Μαζάκων διὰ Φρυγίας τῆς παρορίας, καὶ μεγάλης Καρίας, ἕως Ἐφέσου, στάδιοι γ' τ' κ'. *A Mazacis vero per Phrygiam montanam, et magnam Cariam, usque Ephesum, stadia* 3320. quæ totidem, quot dixi, passus omnino efficiunt.

107. Ibid. *Isthmum CCXII. M. quingenti*] Editores Pliniani, cum in Mss. codicibus legerent: *Isthmum CCXII. M. D. Inde terra, &c.* (sic enim habent Reg. 1. et 2. aliique,) edi curaverunt: *CCXII. M. Deinde terra:* cum eo loci litera *D.* quingenarii nota foret: quam nos restituimus, tum ex Mss. tum vero inprimis ex Artemidoro, qui spatium illud definiit stadiis 1700. ἐπ' Ἰσθμὸν, στάδια ά ψ'· quæ efficiunt *CCXII. mill.* cum *quingentis pass.*

108. Ibid. *Et Lechaico mari et Corinthiaco sinu*] Ita correximus hunc locum, Pintianum secuti, ubi prius *Laconico* legebatur. Abest sane ab hoc itinere longissime Laconicum mare: sed vicinum est Isthmo Lechaicum, a Lechæo Corinthiaci sinus oppido cognominatum: de quo Plinius IV. 5. Emendationi nostræ plane suffragatur Chiffletianus codex.

109. Ibid. *XC. Mill.*] Prodigiosum hoc loco intervallum posuere Plinii editores ab Isthmi orientali parte usque Patras, *ducenta duo millia quingenti:* ipso Plinio repugnante, qui IV. 5. Isthmi longitudinem ait esse passuum quinque millium: sinus deinde Corinthiaci usque Patras, LXXXV. quæ summa efficit millia passuum XC. Atque hic numerus est, quem nos restituimus, quod eum non solum situs locorum, et Plinius ipse, sed et Artemidorus statuit loco toties appellato, cum ait, Ἀπ' Ἰσθμοῦ διὰ Κορινθίου κόλπου εἰς Πάτρας, στάδια ψ'κ', stadia 720. sive, quod idem est, passus 90000.

110. Ibid. *Leucadem LXXVII.*] Ita Chiffl. cod. Ita Plinius ipse IV. 5. Ita demum, quod multo est certius, Artemidorus toties appellatus: Λευκάδα, στάδια ψ'. Stadia 700. sunt passus omnino LXXXVII. M. D. Male igitur in editis, *LXXXVI.*

111. Ibid. *Brundisium LXXVII.*] Deest in libris milliare unum. Artemidorus enim ἐπὶ Βρεντήσιον, στάδια ψ'. Stadia 700. ut diximus, passus efficiunt LXXXVII. M. D.

112. Ibid. *Scingomagum*] Male hactenus *Cincomagum*. Strabo lib. IV. pag. 179. Ἐπ' Ἐβρόδουνον κώμην· εἶτ' ἄλλοι τοσοῦτοι διὰ Βριγαντίου κώμης, ἐκ Σκιγγομάγου, καὶ τῆς τῶν Ἄλπεων ὑπερθέσεως· ἐπὶ Ὤκελον τὸ πέρας τῆς Κοττίου γῆς· καὶ ἡ ἀπὸ Σκιγγομάγου δὲ ἤδη Ἰταλία λέγεται. *Ad Ebrodunum vicum: inde totidem per Brigantium vicum, a Scingomago, et Alpium altos transitus, usque ad Ocelum, qui est terræ Cottiæ finis: nam a Scingomago jam Italia dicitur.* Quibus ex verbis, aliisque idoneis argumentis, egregie probat Honor. Bouche, Hist. Provinc. III. 3. p. 145. Scingomagum illud oppidum esse, quod postea Latinis Segusium dictum est, vulgo *Suze*, Marchionatus titulo nobile, in Diœcesi Taurinensi: neque audiendum esse vulgus Geographorum, qui *Sezanne* interpretantur. Straboni, de Italiæ capite, quod a Scingomago petit, astipulatur Itinerarium Hierosolymit. 'Segusione,' inquit, 'inde incipit Italia.'

113. Ibid. *DXVIII.*] In libris omnibus, *DXVIII.* hoc est, uno milliari minus. Verum Artemidorus loc. cit. verum definit spatium, Ἀπὸ Ῥάμης ἐπὶ τὰς Ἄλπεις ἕως Σκιγγομάγου κώμης, ὑπὸ ταῖς Ἄλπεσιν οὔσης, στάδια δ' ρ' ν' β'. Stadia 4152. quibus æquivalent passuum millia DXIX.

114. Ib. *Illiberim DCCCCXXVII.*] Hic rursum aberrant a vero longissime codices Pliniani, quos vidi, omnes; iidemque nec satis sibi ipsi constant. Editi quidem exhibent, *CCCCCLVI. mill.* Reg. 1. 2. *CCCCLVI.* Colb. 2. *CCCCCLXVI.* cum scribi oporteat, *DCCCCXXVII.* Apud Agathemerum quidem in lacuna est hoc loco numerus stadiorum, quæ integra esse valde e re nostra foret. Verum cum ex singularibus summis omnibus totalem colligat stadiorum 71560. et ad eas, quæ diserte expressæ sunt, si addantur 7417. stadia, illa ipsa extitura sit, jam nullus dubio locus relinquitur, quin eam ipsam hoc loco reponi oporteat. Sunt autem ea stadia, DCCCCXXVII. millia passuum, cum stadio uno, quod est in rotundo numero prætermissum.

115. Ib. *CCCXXXI.*] Pliniani libri unum milliare addunt, *CCCXXXII.* Artemidorus, ἕως Γαδείρων, στάδια β' χ' ν' ά, stadia 2651. quæ passus efficiunt CCCXXXI. mill. cum passibus fere CCCC. quæ minor summa negligi plerumque solet.

116. Ibid. *Octuagies novies centena XXXXV.*] Mire hoc loco discrepant inter se codices. Editi quidem, *octuagies sexies centena, LXXXV.* Parmensis editio, *nonaginta* (pro *nonagies*) *LXIX.* Martianus lib. VI. p. 199. *octuagies quinquies LXXVIII.* At Reg. codex 1. 2. et Colb. 2. aliique, *LXXXIX. LXXXX.* hoc est, *octuagies novies centena, nonaginta millia.* Ad hæc sinceræ scripturæ vestigia accedit proxime nostra emendatio, *LXXXIX. XXXXV.* Stabilitur autem inprimis Artemidori ipsius, quem Plinius laudat et sequitur, auctoritate ac ratione. Is enim summam omnium stadiorum colligens, ὁμοῦ ἀπὸ Γάγγου εἰς Γάδειρα, σταδίων μυριάδων ζ' καὶ ά φ' ξ', stadia numerat 71560. quibus respondent omnino 8945000. passus, ac præterea CLXXV. quorum in tanta mensura ratio vix haberi solet.

117. Ibid. *Quadragies*] Pliniani codices multi, *LIIII. LXII.* perperam haud dubie, pro *XLIIII. XC M.* hoc

est, *quadragies quater centena, et nonaginta millia:* ut Guill. Pelicerii manu in ora librorum ejus scriptum animadverti, ex probatis codicibus: quæ summa respondet stadiis 35920. quo intervallo littus Æthiopici Oceani distare ab ostio Tanais scripsit Artemidorus. Id vero planius multo fiet, collatis in unam singularibus, quæ mox ponentur, mensuris. Martiani cum Plinii libris consensus, jam tum ætate ejus depravatos fuisse codices, probat, quod alias sæpe animadvertemus.

118. Ib. *Decies centena*] Hic mirum in modum variant codices omnes. Libri editi, *quingenta quinquaginta milliu.* Reg. 1. 2. Colb. et Chiffl. *DCCV.* Nos *decies centena*, ex Artemidoro. Πλάτος δὲ τῆς οἰκουμένης, inquit, ἀπὸ τῆς Αἰθιοπικῆς θαλάσσης ἐπὶ τὴν Μερόην, σταδίων ή. Stadia 8000. efficiunt passus 1000000. Qui *CCCCL. M.* in Plinii textum induxerunt, ii ex Eratosthenis computo Artemidori rationem metiri voluerunt, de qua videndus Strabo lib. I. p. 63.

119. Ibid. *Rhodum DLXIII.*] Artemidorus habet tantum stadia δ' φ', 4500. seu passus DLXII. cum quingentis. Pliniani libri, *DLXXXIII.*

120. Ibid. *Gnidum LXXXVII.*] In libris editis, *LXXXIIII.* In Chiffl. *LXXXV.* In Colb. 2. *LXXXVI. M. D. pass.*

121. Ibid. *Chium XCIV.*] Ita plane Reg. 1. 2. Colb. 2. aliique: quibus suffragatur Artemidorus: εἰς Χῖον, στάδια χ' ν'· stadia 750. sunt passuum millia LXXXIII. cum DCCL. Rotundo expletoque numero, LXXXXIV. In libris editis, et Mss. quibusdam, excidit denarii nota, dum legunt tantum *LXXXIV.* pro *LXXXXIV.*

122. Ibid. *Tenedon, XLIV.*] Perturbatas hoc loco numerorum notas agnoscere promtum est, cum in Chiffl. cod. hoc intervallum a Samo ad Chium attribuitur, quod sane huc revocari oportet, expuncto numero *XXVIII.* quem editi omnes retinent, vel *CXIX.* quem manu scripti. Artemidorus enim, εἰς Τένεδον, inquit, στάδια τ' ν', stadia 350. quæ efficiunt passuum XLIII. millia, cum DCCL. numero absoluto, XLIV. mill.

123. Ib. *Ostium Tanais, CCLXXV.*] Sic Artemidorus, quem secuti sumus, ut par fuit: Ἐπὶ Τάναϊν ποταμὸν, β' σ'. Stadia 2200. efficiunt passus CCLXXV. mill. In libris omnibus excidit librariorum culpa denarii nota: nam *CCLXV.* tantum exhibent.

124. Ibid. *LXXXIX. mill.*] Ita libri omnes. Ex Artemidoro tamen colligi duntaxat possunt stadia 564. hoc est, passuum millia LXX. Martianus aberrat ab eo numero quam longissime, cum ait lib. VI. p. 200. 'Qui quidem cursus, si per maria transeatur, in compendium ducit millia DCLXXVIII.'

125. Ibid. *Isidorus adjecit duodecies centena millia quinquaginta*] Ita codices omnes Mss. et Martianus loc. cit. 'Sed Isidorus adjecit duodecies centena quinquaginta millia, usque ad Thulen: quæ quidem opinatio mihi videtur incerta.' Frustra igitur Sabellicus emendabat: *duodecim millia studiorum, et quinquaginta.*

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER III.

Primus et secundus Europæ sinus.

I. HACTENUS de situ, et miraculis terræ, aquarumque et siderum, ac ratione[1] universitatis, atque mensura. Nunc de partibus: quanquam infinitum id quoque existimatur, nec temere sine aliqua reprehensione tractatum.[2] Haud ullo in genere venia justiore,[3] si modo minime mirum est, hominem genitum non omnia humana novisse. Quapropter auctorem neminem unum sequar: sed ut quemque verissimum in quaque parte arbitrabor. Quoniam commune ferme omnibus fuit, ut eos quisque diligentissime situs diceret, in quibus ipse prodebat:[4] ideo nec culpabo, aut coarguam quenquam. Locorum nuda nomina, et quanta dabitur brevitate[5] ponentur, claritate causisque dilatis in suas partes: nunc enim sermo de toto est. Quare sic accipi velim, ut si vidua[6a] fama sua nomina, qualia fuere

CAP. I. 1 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ac siderum, et ratione* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. Mox vet. Dalec. *atque mensuræ.*—2 Vet. Dalec. *id quoque æstimatur ... tractandum.* —3 Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. *venia justior est.* —4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *disceret, ex quibus ipse prodibat.*—5 Ibid. *quantum dabitur brevi.*—6 Vet. Dalec. *ut sicubi vidua;* Chiffl. *ut si dividua.*—

NOTÆ

[a] *Ut si vidua*] Oppidorum, inquit, ita nunc audienda sunt nomina, tanquam cum primum fuere condita, ut obscura scilicet ingloriaque, citentur.

primordio ante res ullas gestas, nuncupentur: et[7] sit quædam in his nomenclatura quidem, sed mundi rerumque naturæ.

Terrarum orbis universus in tres dividitur partes, Europam, Asiam, Africam. Origo[b] ab occasu Solis et Gaditano freto, qua irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti dextra Africa est, læva Europa: inter has[c] Asia.[8] Termini, amnes Tanais et Nilus. Quindecim[d] M. pass. in longitudinem, quas diximus,[e] fauces Oceani patent, quinque M. in latitudinem, a vico Mellaria Hispaniæ ad promontorium Africæ Album,[f] auctore Turranio Gracili[9] juxta genito. T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minus,[10][g] VII. M. pass. ubi vero plurimum, X. M. Tam modico ore tam immensa æquorum vastitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes[h] quippe tæniæ candicantis vadi carinas territant. Qua de causa Limen interni maris multi eum locum appellavere. Proximis autem[11][i] faucibus

7 Chiffl. delet τὸ *et*, probante Dalecampio.—8 Ita Chiffl. *inter h. A. est* edd. vett. item Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—9 Ita vet. Dalec. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Turranio Graccula* edd. vett. ante Harduin.—10 Ita Chiffl. Regg. Harduin. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ubi minimum* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Lugd. 1606. Dalec. Elz. et Gronov. —11 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Proxima autem* edd. vett. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *coërcent veluti clau-*

NOTÆ

[b] *Origo*] Melam sequitur, ita scribentem I. 4. operis de situ Orbis: 'Nunc exactius,' inquit, 'oras situsque dicturo, inde est commodissimum incipere, unde terras nostrum pelagus ingreditur,' &c.

[c] *Inter has*] Nam Europæ Asia Africæque obtenditur.

[d] *Quindecim*] Sic Martianus, lib. VI. c. de rotunditate terræ, p. 201.

[e] *Quas diximus*] Plane modo, his verbis: 'Gaditano freto,' &c.

[f] *Album*] Nunc *Capo Spartel:* idem Ampelusia vocitatum, v. 1.

[g] *Ubi minus*] Ubi plurimum, decem: ubi minus, septem: ubi minimum, quinque mill. pass. ut dictum est proxime antea. Vide Notas et Emend. num. 1.

[h] *Frequentes*] Adeo parum depressi fundi mare ibi esse significat, ut vadum ipsum saxosum appareat, ac per latitudinem freti ab Europa in Africam instar tæniæ fasciæve candicantis porrigatur: ταινίαν ὕφαλον appellat Strabo, lib. I. p. 49.

[i] *Proximis autem*] Montes, inquit, utrimque impositi faucibus quæ fre-

utrimque impositi montes coërcent claustra. Abyla Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ.[12] Quam ob causam indigenæ columnas ejus Dei vocant, creduntque perfossas[13] [j] exclusa antea admisisse maria, et rerum naturæ mutasse faciem.

(1.) Primum ergo de Europa altrice victoris omnium gentium populi, longeque terrarum pulcherrima, quam plerique merito non tertiam portionem fecere, verum æquam; in duas partes, ab amne Tanai ad Gaditanum fretum, universo orbe diviso. Oceanus hoc quod dictum est [k] spatio Atlanticum mare infundens,[14] et avido meatu, terras, quæcumque venientem expavere, demergens: resistentes quoque flexuoso littorum anfractu lambit: Europam vel maxime recessibus crebris excavans: sed in quatuor præcipous[15] sinus. Quorum primus [l] a Calpe Hispaniæ extimo (ut dictum est) monte Locros [m] et Brutium[16] usque promontorium immenso ambitu flectitur.

stra.—12 *Herculis meta* Chiffl.—13 Pintian. *perfossos*, sub. montes.—14 Margo edd. Dalec. et Gronov. *in Atlanticum mare se infundens.* Mox vet. Dalec. *venientem exspectavere, excepere.*—15 Ita Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *præcipue* edd. vett. ante Harduin.—16 *Locros Brutium*, omisso *et*, Chiffl.

NOTÆ

tum urgent, sibique propinquant, claustra hujuscemodi continent. Id acceptum a Mela, II. 6. 'Deinde angustissimum pelagus, et proxima inter se Europæ atque Africæ littora, montes efficiunt, ut initio diximus, columnæ Herculis, Abyla, et Calpe.'

[j] *Perfossas*] Vide Notas et Emend. num. 2. De re ipsa Pomponius, ut solet, pereleganti brevitate, I. 5. 'Hunc Abylam,' inquit, 'illum Calpen vocant: columnas Herculis utrumque. Addit fama nominis fabulam: Herculem ipsum junctos olim perpetuo jugo diremisse colles, atque ita exclusum antea mole montium Oceanum, ad quæ nunc inundat, admissum.' Seneca Natur. Quæst. VI. 29. 'Sic et Hispanias a contextu Africæ mare eripuit.'

[k] *Hoc quod dictum est*] Gaditano freto.

[l] *Quorum primus*] Is Ibericum mare, Sardoum, Tyrrhenumque complectitur.

[m] *Locros*] Pomponius quoque prope Brutium promontorium Locros statuit: 'Tertius sinus,' inquit, 'inter promontoria Zephyrium, et Brutium, Consilinum, Cauloniam, Locrosque circumdat.' Brutium vero promontorium illud est quod cap. 10. Leucopetra appellatur.

II. In eo prima Hispania terrarum est, ulterior appellata, eadem Bætica. Mox a fine Urgitano[1][a] citerior, eademque Tarraconensis ad Pyrenæa juga. Ulterior in duas, per longitudinem, provincias dividitur.[2] Si quidem[b] Bæticæ latere septemtrionali prætenditur Lusitania, amne Ana[c] discreta. Ortus hic Laminitano[d] agro citerioris Hispaniæ, et modo se in stagna fundens, modo in angustias resorbens, aut in totum cuniculis condens, et sæpius nasci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur. Tarraconensis[3] autem affixa Pyrenæo, totoque ejus latere decurrens, et simul ad Gallicum[e] Oceanum Iberico a mari transversa se pandens, Solorio[f] monte, et Oretanis[g] jugis, Carpetanisque, et Asturum, a Bætica atque Lusitania distinguitur.

III. Bætica,[a] a flumine eam mediam secante cognominata,

CAP. II. 1 Dalec. legit, *a sinu Virgitano.*—2 Chiffl. *in duas partes dividitur.*—3 *Tarraconensis autem hinc affixa* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. Mox *transversim* vet. Dalec.

NOTÆ

[a] *A fine Urgitano*] Ab oppido Urci, qui Bæticæ finis, idemque Tarraconensis initium, ut dicetur cap. 3. et 4. Urci, Urgi, Virgi, omnia ejusdem oppidi sunt nomina. Hodie *Almacaren.* Martianus a Plinio mutuatus, lib. VI. pag. 202. cap. de Hispania: 'Ab Urcitano fine,' inquit, 'qua citerior meat, Tarraconensis dicitur,' &c. Mela, II. 6. 'Virgi in sinu quem Virgitanum vocant.'

[b] *Si quidem*] Martianus, loc. cit.

[c] *Ana*] Nunc Maurorum lingua *Guadiana*, hoc est, *flumen Anas.* Ἄνας Straboni, lib. III. p. 139.

[d] *Laminitano*] Ab oppido, quod Λαμίνιον vocat Ptolemæus, in Carpetanis, II. 6. Laminium Antoninus, in Tarraconensi, quod a capite fluminis Anæ distare ait idem VII. pass. mill. Hodie oppido nomen est *Montiel*, et idem circumjacenti agro, *Campo de Montiel:* nec procul a fontibus se in diversa stagna fundit, ac se ipse premit subinde angustioribus alveis, mox in totum cuniculo se abscondit, sæpius ita nasci gaudens: quod circa Metellinum oppidum, multis ab ipsius exortu millibus, contingere falso veteres credidere.

[e] *Ad Gallicum*] Qui et Aquitanicus appellatur.

[f] *Solorio*] Solurium vocat Isidorus, Orig. XIV. 8. qui montium Hispaniæ altissimum prodit. Nunc vocant *Sierra de los Vertientes.*

[g] *Oretanis*] Oretana juga, hodie *Sierra di Alcaraz:* Carpetana, *Sierra di Guadalupe, Sierra di Pico:* Asturum denique, *Sierra de las Asturias.* Pro *Asturum* frustra *Vettonum* reponit Joan. Genes. Sepulveda, Epist. III. 45. ad Pintianum, p. 181.

[a] *Bætica*] Andalusia nunc est, cum parte Granatensis regni.—'Unde sit autem Audalusiæ factum nomen, mi-

cunctas provinciarum divite cultu, et quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. Juridici[b] conventus ei quatuor, Gaditanus, Cordubensis, Astigitanus,[1] Hispalensis. Oppida omnia numero CLXXV.[c] In iis coloniæ IX.[2][d] municipia VIII. Latio[3] antiquitus donata XXIX. libertate VI. fœdere III. stipendiaria CXX. Ex his digna memoratu, aut Latiali sermone dictu facilia, a flumine Ana, littore Oceani, oppidum Onoba,[4] Æstuaria[e] cognominatum: interfluentes,[5] Luxia, et Urium.[f] Mariani[g] montes:[6] Bætis[h] fluvius: littus

Cap. III. 1 *Asticianus* Chiffl.—2 Gronov. et al. vett. *In iis coloniæ VIII.* Mox Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *municipia XVIII.*—3 Dalec. legi jubet: *Latio jure*, ut infra cap. 4. Mox *fœdere II.* edd. vett. ante Harduin. *fœdere III.* in Chiffl. alioque cod. ap. Laet, item in edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *stipendiaria CCX.* edd. vett. et Gronov.—4 *Ossonoba* edd. vett. ante Harduin.—5 *Interfluunt* vet. Dalec.—6 'Male Mss. *Hareni montes.* Eruditus Harduinus in altera sua editione, *Arenæ montes.* In aliis editionibus, *Ariani.* Sunt Mariani montes, Ptolem. II. 4. Nunc *Sierra-Morena.* Inde forte appellatum æs Marianum, de quo infra Plinius XXXIV. 1.' *Brotier.*

NOTÆ

hi fateor esse incompertum. A Vandalis enim, opinor, Vandalia diceretur. Orientales, quibus ignoti sunt Vandali, inquit D. D'Herbelot, in Biblioth. Orient. p. 114. fabulantur ab Andaluso Iapheti filio, Noë nepote, Andalusiam nomen accepisse.' *Ed. sec.*

[b] *Juridici*] Quo tempore Romani Hispanias tennere, suos in illis Senatus Judiciarios habebant, quos 'Conventus Juridicos' suo nomine appellabant. Huc finitimi, tanquam ad Coloniæ metropolim, jus petituri, et de controversiis quæ orirentur disceptaturi, conveniebant: quemadmodum hodieque in Gallia forum juris publici (Parlamenti Curiam vocant) Lutetiæ Parisiorum, et Tolosæ, et alibi constitutum perdurat: et in Castellæ regno, Prætorium Vallisoletanum, et Granatense.

[c] *Numero CLXXV.*] Sic Martianus, lib. VI. cap. de Hispania, p. 203. librique omnes.

[d] *In his coloniæ IX.*] Vide Notas et Emend. num. 3. ubi eadem opera, quid coloniæ sint, quid municipia, quid donata Latio oppida, quid denique fœderata, ac stipendiaria, dicturi sumus.

[e] *Onoba, Æstuaria*] Ab æstuariis eo loci frequentibus. Sunt autem æstuaria (ἀναχύσεις Straboni, lib. III. p. 140.) loca quæ marinis aquis referta sunt ex inundationibus pelagi, per quas sæpe in mediterranea fluviorum instar navigantes accedunt. Oppidum id porro Anæ fluvii ostiis, ubi æstuaria fiunt accedente mari, proximum, nunc esse *Gibraleon* Rodericus Carus recte censet, Antiq. Hispal. III. 75. Vide Notas et Emend. num. 4.

[f] *Luxia, et Urium*] Nunc amnes eos *Odier* et *Tinto* vocant, inter Anam et Bætim fluentes.

[g] *Mariani*] Ab Urio amne ad Bætim perpetua sunt montium juga.

Corense[7] [i] inflexo sinu; cujus ex adverso Gades, inter insulas[j] dicendæ. Promontorium Junonis,[k] Portus Bæsippo.[l] Oppida: Belon,[m] Mellaria:[n] fretum ex Atlantico mari. Carteia,[o] Tartessos[8] a Græcis dicta. Mons Calpe.[p] Dein littore interno [q] oppidum[9] Barbesula cum fluvio. Item Salduba:[r] oppidum Suel: Malaca[s] cum fluvio, fœderato-

—7 *Littus Curonense* Chiffl. Vid. infra Not.—8 *Carpessum* Appian. Pausan. et Leopard.—9 Vet. Dalec. *oppida.*—10 *Item Salduba duba oppidum, Suel*

NOTÆ

Vide Notas et Emend. num. 5.

[h] *Bætis*] Nunc *Guadalquivir* vocant: quæ vox Arabibus Fluvium magnum sonat.

[i] *Littus Corense*] Mss. Reg. 1. 2. &c. *Curense.* Littus id a Bæti amne ad *Rio Guadalete* porrigitur, ubi oppidum *S. Lucar di Barameda.*

[j] *Inter insulas*] Lib. IV. cap. 36.

[k] *Junonis*] Nunc *Capo de Trafalgar.* Ptolemæo, II. 4. ἀκρωτήριον, ἐν ᾧ ναὸς Ἥρας.

[l] *Bæsippo*] Hodie *Puerto Beges,* vel *Beger.* Vide Notas et Emend. num. 6.

[m] *Belon*] Ptolemæo, loc. cit. Βαίλων πόλις καὶ ποταμός. Marciano quoque Heracl. p. 70. Stephano Βελὼν, πόλις καὶ ποταμὸς τῆς Βαιτικῆς, κ. τ. λ. post Strabonem, lib. III. p. 140. Hodie *Tariffa,* ad fretum.

[n] *Mellaria*] Μελλαρία Marciano Heracl. p. 70. Nunc diruta: loco nomen *Milarese.*

[o] *Carteia*] Καρτηΐα Ptolemæo, II. 4. Nummus est ex ære minimo, apud P. Albaret, e Societate nostra, Turnonii, inscriptus, CARTEIA, quem ad nos ille inspiciendum misit. Pictus ea parte Genius civitatis est: pars altera est usu detrita. Fabrica manifeste Hispanica. Oppidi illius hodie rudera vix supersunt. Portus superest admodum capax, cum castello, *Torre di Cartagena,* corrupto a vetere Carteia nomine. Roder. Carus, Antiq. Hispal. III. 24. Mela, II. 6. 'Carteia (ut quidam putant) aliquando Tartessus.' Pausan. Eliac. lib. VI. poster. p. 378. et Strabo, lib. III. p. 151. Ἔνιοι δὲ Ταρτησσὸν τὴν νῦν Καρτηΐαν προσαγορεύουσι. Gadium insulam Tartessum quoque vocitatam dicemus IV. 36. Et in insula ad Bætis ostia tertiam eo nomine urbem veteres agnovere. Strabo, p. 148.

[p] *Mons Calpe*] Cum oppido cognomine, cujus meminere Strabo lib. III. p. 140. Antoninus, et nummus antiquus, C. I. CALPE, hoc est, *Colonia Julia Calpe,* apud Spanhem. p. 766. Sed eadem plane ea est cum Carteia superius dicta. Montis ipsius nomen extat in vetusta Inscriptione, qua Herculis facta narrantur, apud Reinesium p. 347. ΕΠΙ. ΤΟ. ΚΑΛΠΕΙΟΝ ΟΡΟΣ. ΗΛΘΕ.

[q] *Littore interno*] Littore interni maris, hoc est, mediterranei: ibi enim oppidum Barbesula, nunc *Guadajara,* ad amnem hodieque cognominem: Marcianus Heracl. ἀπὸ Καρτηΐας εἰς Βαρβήσολα . . . ἀπὸ δὲ Βαρβησόλων, κ. τ. λ. Fluvii Βαρβησόλα meminere Ptolem. II. 4. et Tzetzes, Chiliad. VIII. 712.

[r] *Item Salduba*] Hoc est, ut Barbesula, sic etiam Salduba olim oppi-

rum.[10] Dein Menoba[t] cum fluvio. Sexifirmum[11] [u] cognomine Julium, Selambina,[v] Abdera. Murgis[w] Bæticæ finis. Oram eam universam originis Pœnorum existimavit M. Agrippa. Ab Ana[x] autem Atlantico Oceano obversa[y] Bastulorum Turdulorumque est.[12] In universam Hispaniam M. Varro pervenisse Iberos,[z] et Persas, et Phœnicas,

Melacha cum fluvio, &c. Pro *Suel* Chiffl. *sive.*—11 *Sextifirmum* Ptolemæo; *Sexti Firmum* edd. vett. Vide infra notam.—12 Pinetus hæc interserit: *Turduli a Bæti fluvio ad Ætnam usque protenduntur. Eorum finis ad promontorium*

NOTÆ

dum cum fluvio fuit cognomine: Suel non item. Salduba hodie *Marbella* est: ad amnem olim cognominem, qui nunc *Rio Verde* dicitur. Σοῦελ inter Marbellam et Malacam, in regno Granatensi castellum est, hodie *Molina.* Refert hæc oppida Mela, II. 6. *Mænoba, Malaca, Suel, Salduba, Lacippo, Barbesul.* Inscriptio vetus apud Reinesium, p. 131. MVNICIPIO SVELITANO. Sunt qui velint esse Fuengirolam, vicum a Malaca leucis quatuor dissitum, ubi hæc reperta erutaque inscriptio est, sed ficta eadem et recens.

[s] *Malaca*] Malaca, inquit, fœderatorum oppidum est, cum fluvio. Ptolemæo II. 4. Μάλακα, qui vicinum amnem Σάδουκαν vocat. Oppido incolæ nomen fecere *Malaga:* Galli, *Malgues:* amni, *Guadalquivireio*: sive *Fiu Grande.* Regio vino nobilis, in Granatensi regno.

[t] *Menoba*] Μαίνοβα Straboni, lib. III. p. 143. Ptolemæo Μάνοβα, mendose. Fluvio nomen est hodie *Fiu Frio,* seu Frigidus amnis: oppido, *Torres,* in littore regni Granatensis.

[u] *Sexifirmum* [*Sexti Firmum*] Mss. *Sexifirmum.* Mela, loc. cit. *Ex* vocat: *Sexitanum,* Antoninus: Σὲξ Ptolemæus, II. 4. hodie *Almunecar.* Vide Notas et Emend. num. 7. Hinc salsamentis Exitanis, sive Sexitanis nomen, de quibus Strabo lib. III. p. 156. aliique.

[v] *Selambina*] Σηλάμβινα Ptolemæo, loc. cit. et mox Ἄβδαρα, Straboni, loc. cit. Αὔδηρα, Stephano Ἄβδηρα. Illam hodie *Salobrena* incolæ, istam *Almeria* vocat Mariana, Hist. Hisp. X. 18. p. 503. utramque regni Granatensis. Aliis Abdera *Adra* esse videtur, haud adeo abludente ab Abdera vocabulo, medio fere inter Selambinam et Almeriam intervallo.

[w] *Murgis*] Antonino Murgi, a Sexitano, M. P. XXXVIII. Hodie Almeria est, si Mendozam audimus in Conc. Illib. *Muxacra,* in ora ulteriore versus Septemtrionem, si Marianam, Hist. Hisp. I. 3. cui subscribimus. Alia porro ab ista Μοῦργις Ptolemæi est, II. 4. in mediterraneis Turdulorum Bæticorum oppidis. Alia item quam hodie Murciam vocant, regni caput, oppidum et a mari, et ab ora hac quam lustramus longe dissitum.

[x] *Ab Ana*] Ad fretum usque. Mela, III. 1. A freto 'ad flumen Anam Turduli et Bastuli habitant.'

[y] *Obversa*] Subintellige, ora. A Turdulis sive Turdetanis, Bætica tota olim Turdetania appellata. Vide Strab. lib. III. p. 139.

[z] *Iberos, &c.*] De his omnibus vide Diodor. Sicul. Bibl. lib. V. pag. 312. Appianus in Ibericis, p. 256. Melam,

Celtasque, et Pœnos tradit. Lusum enim[a] Liberi patris, aut Lyssam cum eo bacchantium[13] nomen dedisse Lusitaniæ, et Pana præfectum ejus universæ.[b] At quæ de Hercule[c] ac Pyrene, vel Saturno traduntur, fabulosa inprimis arbitror.

Bætis in Tarraconensis provinciæ,[14] non, ut aliqui dixere, Mentesa[d] oppido, sed Tugiensi[e] exoriens saltu, juxta quem Tader[f] fluvius, qui Carthaginiensem agrum rigat, Ilorci[g]

sacrum: Bastuli vero a Calpe usque Alimentam.—13 Gor. Pinet. et edd. vett. *patris comitem, aut Lyssam bacchantem.* Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *ejus universa autem quæ de Hercule, &c.*—14 *Tarraconensi provincia* ibid. et mox, *Metesa oppido* Chiffl. Paulo post margo edd. Dalec. et Gronov. *saltu, juxta quem, &c.* quod recepere Harduin. et recentt. *juxta* deest in edd. vett.

NOTÆ

II. 6. aliosque. Phœnicum inprimis expeditionem in Hispaniam eo tempore susceptam, quo Romanæ urbis fundamenta ponerentur, Mariana censet Hist. Hisp. I. 15.

[a] *Lusum enim*] Varro nugatur, si a ludo seu lusione, quæ vox Latina est, jam tum Bacchi ævo Lusitaniam cognominatam velit: aut a λύσσα, quæ vox rabiem sonat. Sic tamen Martianus accepit, lib. VI. cap. de Hispania, p. 203. 'Lusitania, cui nomen fabula a lusu Liberi patris, vel cum eo bacchantium, sociavit.' In Mss. *Lysum.* An *Lysum Liberi Patris, aut Lysam cum eo bacchantem* legi satius: ut 'Lysus' et 'Lysa' unius hominis, qui Bacchi filius comesve fuerit, nomen geminum esse videatur? Bacchum ipsum Lysium apud Pausaniam dictum accepimus, a λύω, quod curas solvit.

[b] *Universæ*] Subintellige, Hispaniæ. Verba Sosthenis de Baccho, lib. XIII. Ibericorum: Νικήσας δὲ καὶ Ἰβηρίαν, Πᾶνα κατέλιπεν ἐπιμελητὴν τῶν τόπων, ὃς τὴν χώραν ἀπ' αὐτοῦ Πανίαν μετωνόμασεν, ἣν οἱ μεταγενέστεροι Σπανίαν προσαγόρευσαν. Apud Plutarch. lib. de Flumin. p. 1159.

[c] *De Hercule*] De Herculis expeditione in Hispaniam, Diodor. Sic. Bibl. lib. IV. p. 226. A Pyrene Bebrycis filia, quam Hercules adamarat, in Pyrenæo monte sepulta, montis ejus appellationem fabulose Silius deducit, lib. III.

[d] *Mentesa*] Hæc Mentesa Bastulorum, de qua cap. 4. dicetur. Nunc vicus *S. Thomé:* olim Episcopalis sedes, Gienam deinde transducta, *Jaën.*

[e] *Tugiensi*] Ab oppido Tugia, cujus Antoninus meminit, et a Castulone, Malacam versus, distare ait, XXXV. M. P. Nunc jacet. Saltui Tugiensi nomen, *Sierra de Alcaraz.*

[f] *Juxta quem Tader*] Ita Mss. omnes. Ex iisdem montibus, quibus Bætis, Tader oritur: hodie *Segura* vocant: sed is in ortum tendit, Murciam rigat, et in Illicitanum agrum devolvitur, ut dicetur cap. seq.

[g] *Ilorci*] Curvo, inquit, amnis deflectit anfractu, quasi refugiat Cn. Scipionis rogum aspicere: quem in turrim quandam Hasdrubalis copiæ fugientem compulerant: qua incensa cum omni comitatu misere concrema-

refugit[15] Scipionis rogum: versusque in occasum, Oceanum Atlanticum provinciam[h] adoptans petit, modicus primo, sed multorum fluminum capax, quibus ipse famam aquasque aufert. Bæticæ primum ab Ossigitania[16][i] infusus, amœno blandus alveo crebris dextra lævaque accolitur oppidis.

Celeberrima inter hunc[j] et Oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur: Julia, quæ[k] Fidentia: Urgao,[17][l] quæ Alba: Ebura,[m] quæ Cerealis: Iliberi,[n] quod Liberini: Ilipula,[o] quæ Laus: Artigi,[p] quod Julien-

—15 Vet. Dalec. *ille ocyor refugit.*—16 *Ossigitaniæ* margo edd. Dalec. et Gronov.—17 *Virgao* edd. vett. Mox *Hebura, quæ, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. Deinde, *Astigi* Harduin. 2. 3. et Franz. *Astici* Parm. *Singilia Hegua* Gronov. Paulo post, *Ubeda* ibid. pro *Bæbro.* ' Forte *Agabro* legi satius: quod, cum Eliberitana et Astigitana Ecclesia, meminit etiam Agabrensis

NOTÆ

tus est: ut auctor est Appianus in Iberic. p. 263. Oppido nomen hodie *Lorquinum* est, ad amnem Taderum, in regno Murciæ.

[h] *Provinciam*] Bæticæ provinciæ, quam mediam secat, suum nomen impertiens.

[i] *Ossigitania*] Ab Ossigi oppido, de quo mox: ab ea provincia Bæticæ initium duci haud obscure innuit: citra versus Septemtrionem et ortum, Tarraconensem esse: quare ad Castulonem oppidum, qui Bæticæ finis paulo post dicetur, Ossigitania pertinuit.

[j] *Inter hunc*] Inter Bætim, ab Ossigitania, ad fretum Gaditanum, et Atlantici oram Oceani, Cordubensis conventus mediterranea oppida ista sunt: Segeda, &c.

[k] *Julia, quæ*] Tiberii nummus, in Thesauro Goltzii, COL. IVL. FIDENTIA. Sed sunt Goltziana Latina numismata pleraque adulterina et ficta. Straboni, lib. III. p. 141. Ἰουλία. Est Οὐλία, vel potius Ἰουλία, Ptolemæi prope Cordubam, II. 4.

[l] *Urgao*] Inscriptio inventa Arjonæ in agro Giennensi, lucis duabus ab *Andujar*, MVNIC. ALBENSE. VRGAVON. apud Gruter. p. 233. sed ficta et recens.

[m] *Ebura*] In Mss. quibusdam, *Ebora.* Non est hæc *Ebora* Pomponii Melæ, de qua ille in Bæticæ littore, III. 1. nec Strabonis Ἐβοῦρα, quæ eadem cum Ebora Pomponii est, III. p. 140. Nunc, ut ego reor, est *Alcala Real*, inter Granatam et Cordubam.

[n] *Iliberi*] Loaysas in Conc. Illib. legit, *Eliberi, quod Eliberini.* Fuit in colle, cui nomen hodie est *Sierra de Elvira.* Ptolemæo, loc. cit. Ἰλλιβερίς.

[o] *Ilipula*] Ptolemæo, loc. cit. Ἰλλίπουλα μεγάλη. Nunc est Granata, regni cognominis caput. Vide Roder. Carum, Antiq. Hispal. III. 11. p. 100.

[p] *Artigi*] Nunc *Alhama*, inter Granatam et internum mare, versus Malacam. Mart. de Roa, in Hist. Asti-

ses: Vesci,[q] quod Faventia: Singili,[r] Attegua,[s] Arialdunum,[t] Agla minor, Bæbro, Castra vinaria,[u] Episibrium,[18 v] Hippo [w] nova, Ilurco,[19 x] Osca,[y] Escua, Succubo, Nuditanum,[z] Tuati [a] vetus, omnia Bastetaniæ [b] vergentis ad mare,

Concilium Hispalense II. Can. 1.' *Harduin. in Ed. sec.*—18 *Castra v. Pisimbrium* Chiffl.—19 'Bene *Ilurco* nummi veteres.' *Brotier. Illurco* ceteræ edd.—

NOTÆ

git. fol. 13. aliique: Ptolemæo, loc. cit. 'Αρτιγίς.

[q] *Vesci*] Οὔεσκις Ptolemæo, loc. cit. Forte *Archidona*, inter *Antequera*, et *Alcala Real.*

[r] *Singili*] Eadem Antiquaria Antonino dicta, nunc *Antequera*, supra Malacam. Ibi reperta inscriptio apud Gruter. extat, p. 437. MVNICIP. SINGILIENSIVM.

[s] *Attegua*] 'Αττέγουα πόλις, Dioni lib. XLIII. pag. 230. haud procul Corduba. Mariana, Hist. Hisp. III. 21. 'Attegua,' inquit, 'decimo sexto ab urbe Corduba lapide sita erat, quo nunc loco ruinæ tantum extant Tebæ veteris nomine, *Teva veja*,' sexto fere milliari ab Antiquaria Hispalim euntibus. Vide Notas et Emend. num. 8.

[t] *Arialdunum*] Mss. Reg. et Colb. *Arialdunum, Aglamin, Urbedo.* Hic aliqui comminiscuntur, *Avia, Eldanum:* et a priore oppido dictum esse Festum Avienum volunt.

[u] *Castra vinaria*] Forte quæ Hirtio Castra Postumiana dicuntur, millibus fere quatuor ab Attegua et Succubi, de Bello Hisp. p. 255. quæ Mariana, Hist. III. 21. pag. 123. nunc *Castro del Fiume* ait appellari.

[v] *Episibrium*] Mss. R. 2. *Episimbrium.* Reg. 1. et Colb. 2. *Cisimbrium.*

[w] *Hippo*] Mss. *Iphonoba.* Hipponem Livius agnoscit, sed in Carpetanis, haud procul Toleto, lib. XXXIX. p. 496.

[x] *Ilurco*] Inscriptio apud Gruter. pag. 406. ORDINIS. ILLVRCONENSIS, ex Ant. Augustini schedis, reperta in pago *Pinos*, Granatensis agri. Falsa et recens.

[y] *Osca, &c.*] Oscam nunc aiunt esse *Huescar*, in confinio regni Granatensis, et Castellæ Novæ. Ita Jo. Franc. Andrez, lib. de patria S. Laurent. p. 6. aliique. *Escuam* Ptolemæus Ἔσκουαν vocat, II. 4. 'Succubo' Hirtio, de Bello Hisp. pag. 254. Ucubis vocatur, prope Atteguam. Succubitani municipii meminit Capitolinus, in M. Antonino, p. 22.

[z] *Nuditanum*] Mss. *Unditanum.*

[a] *Tuati*] Vide Notas et Emend. num. 9.

[b] *Omnia Bastetaniæ*] Recensita inquit, hactenus oppida, in Bastetaniæ parte illa sunt, quæ non ad Oceanum, sed internum vergat ad mare: ad conventum vero quod spectat, Cordubam jura petunt. Bastetani Plinio iidem qui Bastuli. A Bæti amne ad Carthaginem novam, Oceani internique maris oram tenuere. Auctor Strabo, lib. III. pag. 156. Nomen a Basta urbe, quæ hodie *Baza* est, inquit Mariana, Hist. Hisp. I. 3. Apud Gruter. pag. 349. BASTETANVS. At pag. 225. permutatis literis, BATESTANI. POPVLI.

conventus vero Cordubensis. Circa flumen[c] ipsum, Ossigi,[20 d] quod cognominatur Laconicum: Iliturgi,[21 e] quod Forum Julium: Ipasturgi, quod Triumphale: Sitia:[f] et XIV. M. passuum remotum in mediterraneo Obulco,[g] quod Pontificense appellatur. Mox Ripa, Epora[22 h] fœderatorum, Sacili,[i] Martialium Onoba.[j] Et dextra[k] Corduba,[l] colonia

20 *Tucci vetus, omnia Bastitaniæ vergentis ad mare. Conventus vero Cordubensis circa flumen ipsum Ossigi* edd. vett. et Gronov. *Bastetaniæ* inscriptiones vett. et Reg. Brot. 1. quod recepit Brotier. Mox, Chiffl. *Laconium.*—21 Ita Reg. Brot. 1. et Ed. pr. *Illiturgi* ceteræ edd.—22 Ita Reg. Brot. 1. et Rezzon. *Ripe-*

NOTÆ

[c] *Circa flumen*] Circa Bætim.

[d] *Ossigi*] In subscript. Conc. Illib. 'Clementianus ab Ossigi.' Nunc aiunt esse *Megibar*, inter *Andujar*, et *Linarez*, in regno Giennensi. In Hispania Laconicos mores et instituta floruisse auctor est Strabo, lib. III. p. 154. inde illa fortasse cognomina, Laconicum, et Laconimurgi, quæ nunc occurrunt. Tamen in Mss. hoc loco *Latonium* scribitur.

[e] *Iliturgi*] A Scipione æquatum solo id oppidum auctor est Livius, lib. XXVIII. pag. 326. et Appian. in Iber. p. 272. cui Ἰλουργία πόλις dicitur, sicuti Ptolemæo, II. 4. Ἰλουργίς. Nunc est *Andujar el vejo*, tribus millibus ab *Andujar* oppido ad Bætim sito, supra Cordubam: ubi reperta inscriptio, quam refert Morales, lib. II. fol. 57. ORDO ILITVRGITANOR. ficta et recens.

[f] *Sitia*] Σέτια Ptolemæo, loco cit.

[g] *Obulco*] Ὀβόλκων Stephano: Ὀβουλκον Ptolemæo, II. 4. Hodie *Porcuña*, oppidum haud ignobile Cordubam inter, et Giennam. Ita Mariana, Hist. Hisp. III. 21. p. 123. Reperta ibi vetus inscriptio, apud Gruterum, p. 105. MVNICIP. PONTIFICIS. Et p. 458. ORDO. PONTIFICIENSIS. OBULCONENSIS. Id pluribus firmat argumentis Mart. de Roa, in Hist. Astig. pag. 18.—'In nummo vetere, e Gaza Regia, OBVLCO.' *Ed. sec.*

[h] *Mox Ripa, Epora* [*Ripepora*] Post Obulconem, inquit, sequitur in mediterraneo Ripepora, quod oppidum fœderatorum fuit. In oppido *Montoro* repertum lapidem vetustum Hieron. Surita ait in Anton. Itincr. p. 553. cum inscript. RESPVB. EPORENSIS. Eporam a Corduba distare Antoninus prodidit M. P. XXVIII. a Castulone, L. Gruteri inscript. p. 105. ORDO. MVN. EPOR. Hanc Eporam esse *Montoro*, in Cordubensi Diœcesi, censet pariter Roder. Carns, III. 22. pag. 120. Hæc Ἔβορα Ptolemæi videtur, II. 4. in oppidis Turdulorum mediterraneis, proxime Onobam.

[i] *Sacili*] Σακιλὶς Ptolemæo, II. 4. in oppidis Turdulorum mediterraneis. Nunc *Alcorrucen* vocant. In thesauro Goltzii, pag. 244. MVN. SACILIS.

[j] *Onoba*] Ὄνοβα Ptolemæo, loc. cit. Ut Narbo Martius, a Martia, ut videtur, legione, quæ eo deducta colonia est, sic Onoba eandem ob causam Martialium cognominata creditur. At hoc verius Sacilis cognomen est, interpungique satius in hunc modum: *Sacili Martialium, Onoba.*

[k] *Et dextra*] In ripa fluvii, quæ Meridiem spectat.

[l] *Corduba*] Hodie *Corduba la veia,*

Patriciæ cognomine:[23] inde primum navigabili Bæti. Oppida: Carbula,[24 m] Decuma:[n] fluvius Singulis, eodem[o] Bætis latere incidens.

Oppida Hispalensis conventus: Celti,[p] Arua, Canama, Evia, Ilipa[25 q] cognomine Ilia: Italica.[r] Et a læva, Hispalis colonia, cognomine Romulensis.[s] Ex adverso[t] oppi-

pora Ed. pr. aliæque edd. Mox, *Maritalium* vet. Dalec.—23 Ita codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *patricia cognominata* edd. vett. ante Harduin.—24 *Carbule* Gronov. *Carbulo* al. Mox, *latere incidens* edd. vett. ante Harduin.—25 *Celtica, Axatiara, Arucci, Menoba, Ilipa* edd.

· NOTÆ

leuca fere una a Corduba nova, quam nos *Cordoue* dicimus in septemtrionali amnis latere posita. Gruteri inscript. p. 323. COLONIÆ. PATRICIÆ. CORDVBENSIS. In nummo Augusti: COLONIA. PATRICIA.

m *Carbula*] Ita Mss. Reg. 1. 2. &c. et in nummo antiquo ex ære, apud P. Ludovicum Jobert e Societate nostra, CARBULA, non *Carbulo*. Carulam in Bætica habet Antoninus, sed Ilipam inter et Hispalim: quare non est hujus loci, quanquam aliter Suritæ visum, in Anton. Itiner. p. 562. et Roder. Caro, Antiq. Hispal. III. 49.

n *Decuma*] In Mss. R. 1. 2. &c. *Detuma*. Forte *Detunda*, vel *Detunna*. Nam, ut Barbarus annotavit, in hoc ipso Bæticæ tractu, inter mediterranea Turdulorum oppida, Δητοῦνδα a Ptolemæo nominatur, haud procul Sacili. Situm ejus oppidi fuisse necesse est inter Bætim et Singulim amnes.

o *Eodem*] Dextro scilicet, et meridionali. Amnem hodie *Xenil*, et *Guadaxenil*, accolæ nuncupant.

p *Celti, &c.*] *Celti* Antonino, vel Æthico potius, ut viris eruditis placet, in itinere ab Hispali Emeritam. Ceterorum oppidorum mentio in vetustis Inscriptionibus. Vide Notas et Emend. num. 10.

q *Ilipa*] Nunc *Penaflor*, ad Bætim, inter Cordubam, Hispalimque. Vide Notas et Emend. num. 11.

r *Italica*] Omnium scriptorum consensu hodie est *Sevilla la veja*, Hispali proxima: Silii vatis, Trajani Imp. et Theodosii M. natalibus clara. Gruteri inscriptio, p. 385. COLONIA. ITALICENSIS. IN. PROV. BAET.—'In nummis Augusti, ITALICA. Tiberii, MUN. ITAL. et MUN. ITALIC. *Muncipium Italicense.*' Ed. sec.

s *Romulensis*] Huc pertinet vetus inscriptio, apud Gruter. p. 257. QVI IVLIAE. ROMVLEAE. NEGOTIANTES. Hodie *Seville*. Juliam Romulam a Julio Cæsare nuncupatam ait Isidorus Orig. XV. 1.—'Nummus est ex ære magno, in quo caput est fœmineum Orbi Romano impositum; cujus in vertice Lunæ crescentis effigies est, quod est symbolum Augustorum Solis sidus. Epigraphe: IVLIA AVGVSTA GENETRIX ORBIS. Julia Augusti filia hæc est, eadem Tiberii conjux. At non hic ORBIS legi certe oportuit, veluti una vox sit. Nam quid sibi vult 'Genetrix Orbis?' Quæ fœmina, quæve Dea dici genuisse orbem possit, ullo bono sensu? In aversa nummi area caput Augusti radiatum est: supra, Solis sidus: juxta, fulmen. Epigraphe: PERMIS-

dum Osset, quod cognominatur Julia Constantia: Vergentum, quod Julii Genius:[u] Orippo,[v] Caura, Siarum. Fluvius Menoba, Bæti et ipse a dextro[w] latere infusus.[26] At inter æstuaria Bætis, oppidum Nebrissa,[x] cognomine Veneria, et Colobona.[y] Coloniæ: Asta,[z] quæ regia dicitur: et in mediterraneo Asido,[a] quæ Cæsariana.[27]

vett. et Gronov. Mox *Ilia* deest in iisdem.—26 *Vergentum quod J. genitor, Hippo Caurasiarum, fluvius M. B. et ipse, &c.* edd. vett. et Gronov.—27 *Cæsa-*

NOTÆ

SV DIVI AVG. COL. ROM. 'Colonia Romulensis.' A Divo Augusto jus impetrasse se cudendæ monetæ hoc titulo colonia Romulensis, sive Hispalis, gloriatur. Itaque legendum in priore titulo est: 'IVLIA AVGVSTA GENETRIX Obstrinxit Romulenses Beneficio Impetrato Singulari.' Genetrix appellatur, ut ab altera Julia secerneretur, quam ipsa genuerat, uxore Germanici nimirum, Julia Agrippina Augusta. 'Mater' dici non debuit, ne 'Mater Orbis' dici crederetur, hoc est, Orbis Romani, quo sensu dicta est Livia Augusta, Augusti conjux, 'Mater Patriæ:' cum aliud vellent Romulenses intelligi. Ergo scribi 'Genetrix,' non 'Mater' oportuit.' *Ed. sec.*

[t] *Ex adverso*] Dextro igitur Bætis latere, seu meridiano: nam lævo sita olim Hispalis fuit. Igitur *Alcala de Guadaira* fuerit sane potius Osset, quam *Alcala del Rio*, quantumcumque Pseudo-Maximus refragari nobis in Chronico videatur: cum Osset oppidum Aquas Duras jubet intelligi, ubi S. Gregorii sacræ reliquiæ asservantur.

[u] *Julii Genius*] Ut Athenienses ædem Augusti Genio, Suetonio teste, dedicarunt, sic urbem suam Vergentenses sub Genii Cæsaris tutela ac præsidio collocarunt. Nunc *Gelves*, ut quidem videtur, inter amnes Bætim et *Guadiamar*. Vide Notas et Emendat. num. 12.

[v] *Orippo, &c.*] Orippo, nunc *Villa de dos Hermanas*, IX. M. P. ab Hispali, eruditis creditur. Siarum *Sarracatin*, in agro Utrerensi, Mart. de Roa, in Hist. Astig.—'In nummo vetere, ex ære, apud D. Foucault, legitur IRIPPO. In alio apud P. Jobert, legitur CAURA.' *Ed. sec.*

[w] *Et ipse a dextro*] Hoc est, meridiano. Nunc *Rio Guadalete* dicitur, in ostium Bætis orientale, ἀνατολικώτερον, ut appellat Marcianus, p. 71. olim influens: nunc eo oblimato, proprio in Oceanum ore se devolvit, flexumque, ut Plinius paulo post ait, torsit, correxitve. Vid. Notas et Emend. n. 12.

[x] *Nebrissa*] Distare nunc a Bæti VIII. P. M. scribit Mariana Hist. Hisp. I. 3. et Anton. Nebrissensis: altero Bætis ostio nunc oblimato. Incolis *Lebrixa*. In nummo Claudii Imp. teste Ligorio, apud Holsten. pag. 128. COLONIA. VENEREA. NABRISSA AVGVSTA.

[y] *Et Colobona*] Mss. *Colobana*. Hodie *Tribuxena*, inter *Lebrixa*, et *S. Lucar di Barrameda*. Sic Roder. Carus, Antiq. Lusit. III. 22. Qui *Col. Onoba*, legi hic jubent, et a librorum omnium fide desciscunt, et plures colonias invehunt, quam quot Plinius promiserat.

Singulis fluvius in Bætin, quo dictum est ordine, irrumpens, Astigitanam[b] coloniam alluit, cognomine Augustam Firmam, ab ea navigabilis. Hujus conventus sunt reliquæ[c] coloniæ immunes: Tucci,[d] quæ cognominatur Augusta Gemella: Itucci,[e] quæ Virtus Julia: Attubi,[f] quæ Claritas Julia: Urso,[g] quæ Genua Urbanorum: inter quæ fuit Munda[h] cum Pompeii filio capta. Oppida libera: Astigi vetus,[i] Ostippo.[j] Stipendiaria: Callet,[k] Calucula,

NOTÆ

[z] *Asta*] Meminit Mela, III. 1. Ptolemæus, II. 4. aliique. Nunc *Xerez della Frontera*, ad amnem *Guadalete*, teste Mart. de Roa, in Hist. Astig. Rudera urbis inter *Xerez* et *Tribuxena* monstrari ait Rod. Carus.

[a] *Asido*] Postea Asidonia, demum *Medina Sidonia* appellata. Non est Ptolemæi Ἄσινδον, II. 4. quæ inter Bætim Anamque sita, juxta Nertobrigam.

[b] *Astigitanam*] Hodie *Ecija*, inter Hispalim, et Cordubam. Apud Gruter. p. 101. COL. AVG. FIR. Astigi reperta inscriptio. Et apud Mart. de Roa, in Hist. Astig. COL. IVL. AVG. FIR.—'In nummo vetere, COL. AST. AVGVSTA.' *Ed. sec.*

[c] *Reliquæ*] E coloniis novem, quas promiserat, jam quinque appellavit: Gades, de quibus inter insulas uberius, IV. 36. Cordubam, Hispalim, Astam, Asidonem.

[d] *Tucci*] Hodie *Martos*, inter Cordubam, et Giennum. Τοῦκι Ptolemæus II. 4. Γέμελλαν vocat Appianus, in Iber. p. 293. Gruteri inscriptio, p. 323. COLONIÆ. AVG. GEMELLÆ. TVCCITANÆ. Unde Gemellæ nomen, dicemus in Notis et Emend. num. 13.

[e] *Itucci*] Ἰτύκη Appiano in Iber. p. 292.

[f] *Attubi*] Nunc esse *Espejo*, Marianæ videtur, Hist. III. 21. Nobis *Olivera*, prope Ostipponem. In Thesauro Goltzii, p. 238. Neronis nummus, COL. CLARITAS. IVLIA.

[g] *Urso*] Hodie *Ossuna*. Ducatus titulo insignis: Mariana, Hist. III. 22. Ὀρσῶνα vocat Appianus, in Iber. p. 291. Ursaonem Hirtius in Bello Hisp. p. 264. Conc. Arel. I. subscribit, 'Natalis Presbyter de civitate Ursolensium.' Vide Notas et Emend. num. 13.

[h] *Fuit Munda*] Hac familiari forma loquendi, *fuit*, excisum deletumque ævo suo oppidum, cui hanc præfigit voculam, innuit. De Cn. Pompeio Magni F. ad Mundam interfecto, vide Livii Epitomen, lib. CXV. Hirtium, de Bello Civ. p. 264. Velleium, lib. II. n. 56. Florum, IV. 2. Dionem, lib. XLIII. p. 233.

[i] *Astigi vetus*] Nunc est *Alhameda*, intercoloniam Astigitanam, et Ostipponem, Martino de Roa, in Hist. Astig.

[j] *Ostippo*] Meminit Anton. XIV. M. P. ab Ilipa, in itinere a Gadibus Cordubam. Astapa Livio est, lib. XXVIII. p. 327. Ἀσταπὰ, Appiano, in Iber. p. 273. nunc *Estepa:* tribus fere leucis ab Astigitana colonia, in agro Ossunensi.

[k] *Callet, &c.*] In nummo Hispanico, apud Roder. Carum, III. 70. p. 197. CALLET. *Calucula.* Ptolemæo II. 4. Καλίκουλα. *Obulcula*, Ὀβόλκολα Appiano in Iber. p. 293. Ὀβούκολα Ptolemæo. Nunc est *Mancloua*, inter Astigitanam coloniam, et Carmonem, Rod. Caro, III. 41. *Oningis* Livio est

Castra gemina, Ilipula minor, Merucra, Sacrana,[28] Obulcula, Oningis. Ab ora venienti prope Menobam[l] amnem et ipsum navigabilem, haud procul accolunt Alontigiceli,[m] Alostigi.[29]

Quæ autem regio a Bæti ad fluvium Anam tendit extra prædicta, Bæturia[n] appellatur, in duas divisa partes, totidemque gentes: Celticos[o] qui Lusitaniam attingunt, Hispalensis conventus: Turdulos,[p] qui Lusitaniam et Tarraconensem accolunt, jura Cordubam[30][q] petunt. Celticos a Celtiberis[r] ex Lusitania advenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguuntur: Seriæ adjicitur[s] Fama Julia:[31] Nertobrigæ,[t] Concordia Julia: Segidæ,[u] Restituta Julia: Contri-

rina Chiffl.—28 *Sucrana* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.—29 *Alagisti* Chiffl. —30 '*Corduba* S. M. perinde namque est atque si Turdulos hosce fori Cordubensis esse dixisset aut conventus.' *Dalec.*—31 *Seria, quæ dicitur fama Julia* edd. vett. et Gronov. et mox in iisdem: *Vertobrige, C. Julia: Segede... quæ et Curiga, &c.* 'Romana editio anni 1470. et Parmensis anni 1476. habent *Turiga.*' *Harduin. in ed. sec.* *Turiga* etiam Harduin. 2. 3. Bipont. et

NOTÆ

Oringis. Vide Notas et Emend. num. 14.

[l] *Prope Menobam*] *Rio Guadalete*, ut diximus, non *Guadiamar*, ut Rod. Caro visum, III. 84. qui deinde accolarum ejus amnis, quos Plinius mox appellat, perturbat situm.

[m] *Alontigiceli*] Mss. Reg. et Colb. *Alontigi, Cælilostigi.*

[n] *Bæturia*] Βαιτουρία Straboni, lib. III. p. 142. Nunc magna ex parte *Petrocha* dicitur, ob petrarum frequentiam, teste Jo. Sepulveda Cordubense, de patria sua sic scribente ad Pintianum, Epist. III. 45.

[o] *Celticos*] Nunc Andalusiæ pars ea est, quæ supra Bætim, ad ripam usque Anæ et *Badajox* civitatem.

[p] *Turdulos*] Ubi hodie *Estremadura*, quæ inter Anam et Bætim.

[q] *Jura Cordubum*] Sunt fori conventusque Cordubensis.

[r] *A Celtiberis*] A Celtiberis quidem, quoniam oppidorum vocabula in Celtiberia quoque sunt paria, in Bætica cognominibus distinguuntur. In Lusitania vero Celtiberos consedisse prius, quam in Bæturiam commigrarent, suadet linguæ, sacrorumque similitudo: et nomina etiam nonnulla oppidorum gemina. Hunc locum frustra solicitant Pintianus, et Salmas. in Solin. p. 279. contra librorum omnium consensum.

[s] *Seriæ adjicitur*] Subintellige, cognomen. Σερία est Ptolemæo, II. 4. quanquam in Turdetanis seu Turdulis locat, juxta Lusitaniam. Vide Notas et Emend. num. 15.

[t] *Nertobrigæ*] Νερτόβριγα Ptolemæo, loc. cit. prope Contributam Κοντριβοῦταν. Est et alia Nertobriga Celtiberorum, apud Florum, II. 17. pag. 91. Nertobriga hæc Bæticæ,

butæ,[v] Julia: Ucultuniacum,[w] quæ et Curiga nunc est: Laconimurgi,[x] Constantia Julia: Teresibus Fortunales, et Callensibus[y] Emanici. Præter hæc[z] in Celtica Acinipo,[32] Arunda, Aruci,[a] Turobriga, Lastigi,[b] Alpesa, Sæpone, Serippo. Altera Bæturia, quam[33] diximus Turdulorum, et

Franz.—32 Ita nummi veteres; ceteræ edd. *Acinippo*.—33 *Altera Betulia ab ea quam* margo edd. Dalec. et Gronov. Paulo post, edd. vett. et Gronov. *re-*

NOTÆ

nunc *Valera la veja*, prope *Frexenal*. Rod. Carus, III. 66.

[u] *Segidæ*] Huic cognominis alia in Celtiberis agnoscitur a Stephano, Σεγίδη, πόλις Κελτιβήρων. Appiano in Iber. pag. 279. Σεγήδη, πόλις Κελτιβήρων τῶν Βελλῶν λεγομένων, hoc est Bellitanorum, de quibus cap. seq.

[v] *Contributæ*] Hanc ab Emerita distare M. P. XLIV. auctor est Antoninus. In Celtiberis quoque Contrebia seu Contributa fuit, de qua Florus, et Livius. Tamagus in Martyrol. Hispan. die 10. Decemb. erutas ait ad oppidum *Medina de las Torres* inscriptiones multas, IVLIÆ CONTRIB.

[w] *Ucultuniacum*] In Mss. *Muculturnacum*. Libentius agnoverim, *Mucultuni, item:* ut sit sententia, adjici ei oppido cognomen idem, nempe *Julia*. Curicam a Contributa dissitam ait Antoninus, M. P. XXIV. Non est *Carruca* Hirtii, de Bello Hisp. p. 260. quippe quæ juxta Mundam posita, ultra Bætim. Sed videtur esse Κούργια Ptolemæi, II. 4. in Celticis Bæticis, haud dubie pro Κούριγα.

[x] *Laconimurgi*] In Mss. Reg. et Colb. *Lacimurgæ*. Et in Vettonibus Lusitaniæ populis, unde Celtici profecti sunt, Λακωνίμουργον habet Ptolemæus, II. 5. Nunc esse *Constantina* videtur, in Andalusia supra *Penaflor:* nec procul inde Tereses tenuere oppidum, ubi *S. Nicolo del Puerto*. Tereses a Fortunalibus perperam secernit Pseudo-Maximus in Chronico. Coloniæ Juliæ Constantiæ mentio apud Hygen. de Limitib. constit. p. 195. sed ab ista, ut puto, diversæ.

[y] *Callensibus*] Quorum oppidum *Caçalla*, juxta *Alanitz*, et *S. Nicolo del Puerto*. Rod. Carus, III. 70. Olim Calentum dictum, ex Plinio ipso, XXXV. 49.

[z] *Præter hæc*] Ἀκενιππῶ Ptolemæo, II. 4. in Bæticis Celticis, et Ἀρούνδα, et Ἀρούκι. In nummo vetere, apud Rod. Carum III. 57. ACINIPO. Sed idem Carus et Acinipponem, et Arundam, et Arucci, et cetera quæ sequuntur oppida, magno errore extra Bæturiæ Celticam, quæ tota Ana et Bæti amnibus clauditur, fere ad Gaditanum fretum ablegat, prope Mundam, vocum affinitate inductus in fraudem.

[a] *Aruci*] Vel *Arucci*, nunc *Arroche*, Andalusiæ pagus, in confinio Lusitaniæ. Inscriptio Gruteri, p. 238. CIVITAS ARVCCITANA.

[b] *Lastigi*] In nummo vetere, quem exhibet Roder. Carus, III. 61. p. 186. LASTIGI. Et c. 62. ORDO MVNICIPI. FLAVI. SALPENSANI, in inscriptione quam Utrere ultra Hispalim, versus fretum, repertam ait. Sed non continuo ejus loci nomen Salpesam fuisse recte colligit: quam in Celtica Bæturia fuisse, hoc est, inter Bætim et Anam Plinius asseverat.

conventus Cordubensis, habet oppida non ignobilia, Arsam,[c] Mellariam,[d] Mirobricam: regionis Osintiadis, Sisaponem.[e]

Gaditani[34] conventus: civium Romanorum, Regina:[f] Latinorum, Regia Carissa,[g] cognomine Aurelia; Urgia cognominata Castrum Julium: item Cæsaris[h] Salutariensis. Stipendiaria: Besaro,[i] Belippo, Barbesula, Lacippo, Bæsippo, Callet, Cappagum, Oleastro, Itucci, Brana,[j] Lacibi, Saguntia, Andorisæ.[35]

Porro longitudinem universam ejus prodidit M. Agrippa

giones Osintigi.—34 *Tuditani* Chiffl. Mox, edd. vett. et Gronov. *Latinorum Læpia, Ulia, Carisa, &c.*—35 Ita codd. Harduini, et margo edd. Dalec. et Gronov. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Andorisippo.*

NOTÆ

[c] *Arsam*] Ἄρσα Stephano, et Ptolemæo II. 4. et Appiano in Iber. p. 294. Tamayus in Martyr. Hisp. 8. Julii, in Estremadura fuisse ait, nunc *Argallen*, dici: leucis duabus a *Zalamea della Serena.*

[d] *Mellariam*] Hodie *Fuente de la Ovejuna*, a Corduba leucis XIV. versus Emeritam. Repertæ ibi inscriptiones, apud Gruter. p. 321. ORDO MELLARIENSIS. Nec procul inde pagus est *Villa de Capilla*, veteribus Mirobrica, ut docet eruta ibi inscriptio vetus, apud eundem Gruter. p. 257. ex Ant. Augustini schedis, MIROBRICENSIVM. MVNIC.

[e] *Sisaponem*] Ubi nunc *Almaden*, in Andalusia supra Hispalim. Σισάπων Straboni dicitur, lib. III. p. 142. Vide Notas et Emend. num. 16.

Regina] Ῥήγινα Ptolemæo, II. 4. Apud Ambr. Moral. lib. VII. fol. 101. RESP. REGINENSIVM.

[g] *Carissa*] Κάρισσα Ptolemæo, II. 4. eidemque Οὐγία est, quæ Plinio Urgia. Hodie *las Cabeças*, prope Nebrissam. Carissa vero vetus nomen retinere dicitur, prope *Bornos*, ad ripam amnis Guadalete. Rod. Carus, III. 29. Vide Notas et Emend. num. 17.

[h] *Item Cæsaris*] Hoc ipsum oppidum Urgia, inquit, quod Latii quoque jure gaudet, altero etiam cognomine dignoscitur, Cæsaris nimirum Salutariensis.

[i] *Besaro*] *Besaro* et *Belippo*, ignota ceteris oppida. De Barbesula, et Bæsippone, initio sectionis hujus diximus. Λακίππωνος, meminit Ptolemæus II. 4. et Mela II. 6. Est et Ὀλέαστρον et Λακιβὶς, apud Ptolem. et Σαγουντία, cujus rudera monstrari aiunt inter *Arcos*, et *Xerez della Frontera*, ad amnem *Guadalete*, cum vetusto nomine *Cigonza*. Oleastrum Mela III. 1. lucum ait fuisse prope Gaditanum sinum.

[j] *Brana*] Forte *Urbona*, Οὐρβώνη, de qua Ptolem. II. 4. inter Oleastrum et Bæsipponem. Mox ubi *Andorisæ* scripsimus, et statim subsequente periodo, *Porro longitudinem*, id Mss. codicum fidem secuti fecimus, cum prius legeretur: *Andorisippo. Longitudinem, &c.* Sic ipse Plinius IV. 16.

CCCCLXXV.[36] M. passuum: latitudinem CCLVII. M. sed cum termini[k] Carthaginem usque procederent: quæ causa magnos errores computatione[37] mensuræ sæpius parit, alibi mutato provinciarum modo, alibi itinerum auctis aut diminutis passibus. Incubuere[38] maria tam longo ævo alibi, processere littora, torsere se fluminum aut correxere flexus. Præterea[l] aliunde aliis exordium mensuræ est, et alia meatus:[39] ita fit, ut nulli duo concinant.

(II.) Bæticæ longitudo nunc a Castulonis[m] oppidi fine Gades,[40] CCL. M. et a Murgi maritima ora XXV. M. pass. amplior. Latitudo a Carteiana ora CCXXXVII.[41] M. pass.[n] Agrippam quidem in tanta viri diligentia, præterque in hoc opere cura, orbem cum terrarum orbi spectandum[o] propositurus esset, errasse quis credat, et cum eo Divum Augustum? Is namque complexam eum porticum ex destinatione[42] et commentariis M. Agrippæ a sorore sua inchoatam[43] peregit.

Longitudinem, &c. edd. vett. ante Harduin.—36 Ita codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *CCCCLXV.* edd. vett. et Gronov. et sic etiam Franz.—37 Vet. Dalec. *comparatione.*—38 *Et dum incubuere* vet. Dalec.—39 Idem codex, *exordium est, mensura et alia meatus.*—40 Vet. Dalec. *finibus ad Gadeos.* Mox pro *CCL. M. et a M. m. ora XXV.* quod testantur Chiffl. aliique codd. edd. vett. exhibent, *CCCCLXXV. M. et a M. m. o. XXII.* Vet. Dalec. *amplius.*—41 Chiffl. *CXXVII.* Harduin. 1. et edd. vett. *CCXXIV.* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *CCXXXVI.* Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *tanta virium diligentia....proponeret, cæce errasse, &c.* Gronov. *urbi* pro *orbi.*—42 Margo edd. Dalec. et Gronov. *designatione.*—43 Ita ex Ed. pr. et Reg. 1. edidit Brotier: *a s. ejus inchoatam* ceteræ edd.

NOTÆ

descriptis quibusdam Græciæ regionibus, 'Porro Epiri,' inquit, 'Achaiæ...longitudo,' &c.

[k] *Sed cum termini*] Sed eam longitudinem Agrippa tum prodidit, cum Bætica Carthaginem usque pertineret.

[l] *Præterea*] Non ab eodem termino, inquit, initium mensuræ est omnibus, neque eadem via iter, ad eosdem etiam fines illam mensuram ducentibus.

[m] *A Castulonis*] A Castulone oppido, inquit, qui Bæticæ finis ac limes nunc statuitur, usque Gades, CCL. M. Castulonem Bæticæ finem statutum fuisse, auctor est etiam Strabo, lib. III. p. 166. Nunc *Cazlona* et *Cazorla*, in confinio Castellæ Novæ, et regni Granatensis. Vide Notas et Emend. num. 18.

[n] *CCXXXVII. M. pass.*] Martianus, lib. VI. cap. de Hisp. pag. 203. *CCXXIV.*

[o] *Orbi spectandum*] Vide Notas et Emend. num. 19.

IV. (III.) Citerioris Hispaniæ, sicut complurium provinciarum, aliquantum vetus forma mutata est: utpote cum Pompeius Magnus tropæis suis, quæ statuebat in Pyrenæo, DCCCLXXVI.[1] [a] oppida ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditionem a se redacta testatus sit. Nunc universa [b] provincia dividitur in conventus septem: Carthaginiensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem,[2] Bracarum. Accedunt insulæ, quarum mentione seposita, præter civitates contributas aliis CCXCIV. provincia ipsa continet oppida CLXXIX.[3] [c] In iis colonias[4] XII. oppida civium Romanorum XIII. Latinorum veterum XVIII.[5] fœderatorum unum, stipendiaria CXXXV.[6]

Primi in ora Bastuli: [d] post eos, quo dicetur ordine, intus recedentes Mentesani, Oretani, et ad Tagum Carpetani: juxta eos Vaccæi, Vectones, et Celtiberi Arevaci.[7] Oppida oræ proxima: Urci,[e] adscriptumque Bæticæ Ba-

CAP. IV. 1 Chiffl. *LXXVII.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasm. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *DCCCXLVI.* Mox, *abs se redacta* Vet. Dalec.—2 Chiffl. *Lucrensem.*—3 Chiffl. et Vet. exempl. Erasm. *seposita civitatis* (al. *civitates*) *provincia ipsa præter contributas aliis CCXCIII. continet oppida CLXXIX.* Vet. Dalec. *præter civitates contributas aliis ducentas nonaginta quatuor, provincia ipsa continet oppida CLXXIX.* Edd. vett. et Gronov. *seposita præter civitates contributas aliis, provincia ipsa CCXCIV. continet oppida.* Vid. Not. Var.—4 *In iis coloniæ* Vet. Dalec.—5 Ita codd. Harduini, et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XVII.* edd. vett.—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CXXXVII.* Vet. exempl. Erasmi; *CXXXII.* Lugd. Erasmi; *CXXXVI.* Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—7 *Arrebaci* Gronov. et edd. vett. ante Harduin. 'Scribe *Arbaci;* nisi *Arbaci* contracte dicti, qui *Arrebaci* nonnullis.' *Heins. Adv. p.* 367. *Arvaci* Harduin. 1. 2. 3. Miller.

NOTÆ

[a] *DCCCLXXVI.*] Sic Mss. omnes, Reg. Colb. Paris. Chiffl. De Pompeii tropæis in Pyrenæo positis, Strabo lib. III. p. 156.

[b] *Nunc universa*] Hæc Martianus iisdem verbis, lib. VI. cap. de Hispania, pag. 203. Horum conventuum mentio fere omnium in Inscript. Gruteri. Lucensis, apud Ambr. Morales, lib. VI. fol. 69.

[c] *Oppida CLXXIX.*] Ita Reg. 2. Tolet. Chiffl. &c. Exactissime certe huic summæ respondet, qui subjicitur numerus oppidorum citerioris Hispaniæ, seu Tarraconensis. Contributæ civitates eæ sunt, quæ majorum jurisdictioni ac foro parent.

[d] *Bastuli*] Qui et Bastetani Plinio, ut diximus sup. cap.

[e] *Urci*] Οὔρκη Ptolemæo, II. 6. in Bastitanorum ora. De ea jam diximus sup. cap. ad ea verba: 'Mox a

rea :[f] regio Mavitania,[8 g] mox Deitania, dein Contestania : Carthago[h] nova, colonia : cujus a promontorio quod Saturni[i] vocatur, Cæsaream Mauritaniæ urbem CLXXXVII. M. pass. trajectus. Reliqua in ora : flumen Tader :[j] colonia immunis Ilici,[k] unde Ilicitanus sinus. In eam contribuuntur Icositani.[l] Mox Latinorum[m] Lucentum, Dianium[n] stipendiarium : Sucro[o] fluvius, et quondam oppidum, Contestaniæ finis. Regio Edetania[p] amœno prætendente se

Bipont. et Franz.—8 *Mauritania* edd. vett. et Gronov.—9 *Durias* quibus-

NOTÆ

fine Urgitano.'

[f] *Barea*] Barea etiam oppidum, inquit, Tarraconensis provinciæ, ascribitur a nonnullis Bæticæ. Nunc *Vera*, prope *Muxacra*, quæ veterum Murgis, ut diximus. Βάρεια in Bastulis ad Ibericum pelagus, Ptolemæo II. 6.

[g] *Mavitania*] Ita libri omnes : non *Mauritania*, ut editi : aut *Batestania*, ut nonnulli volunt. Minor ea regio, ut et Deitania, quæ sequitur, Batestaniæ finibus, quæ major fuit multis partibus, continebatur.

[h] *Carthago*] *Cartagena* incolis : quam dux Pœnorum Hasdrubal condidit, inquit Mela, II. 6.

[i] *Saturni*] Ptolemæo, Σκομβραρία ἄκρα. Nunc *Capo di Palos*.

[j] *Tader*] *Segura*, ut sup. cap. diximus. Τέρεψ Ptolemæo dici videtur, II. 6.

[k] *Ilici*] Mela loc. cit. 'Illicitanus sinus,' inquit, 'habet Alonem, et Lucentiam : et unde ei nomen est, Illicen.' Nunc ut recte Escolanus Hist. Valent. IV. 19. aliisque *Elche* : aut id certe oppidum ex Illicis ruinis, quod propius a mari fuisse videtur, est excitatum. Sinui Illicitano tamen hodie nomen est *Golfo di Alicante*, a vicino, de quo mox dicemus, oppido. Colonia porro immunis cum dicitur, Italico jure donata significatur, et immunitate ab omni censu, non modo capitis, sed et soli. De eo jure multa pererudite Gothofredus, in Cod. Theod. lib. XIV. tit. 13. de Jure Italico, &c. pag. 221.

[l] *Icositani*] Ita libri omnes. Hi, inquit, Illicitanæ coloniæ foro ac jurisdictioni subduntur.

[m] *Latinorum*] Hoc est, Latii jure donatum. Lucentum Arabes præfixo articulo *Alicante* dixere, celeberrimum hodie Valentini regni emporium.

[n] *Dianium*] Straboni lib. III. pag. 159. Διάνιον. Nunc *Denia*. Isidoro, Zanium, ut, pro Diæta, Zæta dixere antiquitus.

[o] *Sucro*] Sucronis fluvii, Σούκρωνος, hodie *Xucar*, meminit Strabo loc. cit. Oppidi, Antoninus. Hic Sucronensis pugna, inter Pompeium et Sertorium : de qua Plutarch. in Sertorio, p. 578. Amnem hunc Contestaniæ finem facit etiam Ptolemæus II. 6. cujus a Carthagine nova, quod et Plinius fecit, ducit initium. Oppidum hodie *Alzira*.

[p] *Edetania*] Ἠδητανῶν regio Ptolemæo, loc. cit. Ad Iberum usque et Cæsaraugustum ea pertinuit. Apud

stagno, ad Celtiberos recedens. Valentia[q] colonia III. M. pass. a mari remota: flumen Turium,[9] et tantundem a mari Saguntum, civium Romanorum oppidum, fide nobile: [10 r] flumen Uduba:[s] regio Ilergaonum.[t] Iberus[u] amnis navigabili commercio dives, ortus in Cantabris, haud procul oppido Juliobriga,[v] per CCCCL. M. pass.[11] fluens: navium per CCLX. M. a Varia[w] oppido capax, quem propter uni-

dam; *Turia* vet. Dalec. *Torim* Salmant. *Turium* Tolet. *Turulim* Ptolemæus. —10 Vet. Dalec. *civium Romanorum fide oppidum nobile.* Mox, *flumen Idubeda* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *flumen Ubida* Tolet. *flumen Uduba* Reg. Hard. 1. Colb. et Vet. Dalec. *flumen Iduba* cod. ap. Laet.—11 Ita codd. Dalec. et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Vox *per* non habetur in edd. Ald. Junt. Basil.

NOTÆ

Gruterum, p. 481. EDITANI.

[q] *Valentia*] Valentini regni caput. *Valence.* Hanc Turium flumen præterfluit. Nunc *Guadalayar* vocant: Mela, Turium: Turiam Sallustius appellat.

[r] *Fide nobile*] Florus, II. 6. 'In causam belli Saguntus delecta est ab Hannibale, vetus Hispaniæ civitas, et opulenta: fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum... Jam novem mensibus fessi fame, machinis, ferro, versa denique in rabiem fide, immanem in foro excitant rogum: tum desuper se suosque, cum omnibus opibus suis, ferro et igni corrumpunt.' Vide Livium, lib. XXI. p. 194. August. de Civit. Dei, III. 20. et Appiano in Iber. p. 261.—'Indigenæ locum esse putant, ubi nunc est *Morviedro*, quarto vel quinto lapide a Valentia ad Boream: ubi veteris Sagunti rudera fuisse ostensa Regi Catholico Philippo V. octavo die Maii, anni 1719. nuntii publici typis impressi prodiderunt. *Morviedro* dicunt patria lingua esse 'murum veterem.'' *Ed. sec.*

[s] *Flumen Uduba*] Sic Reg. et Colb. non *Idubeda*, quod montis est nomen Ptolemæo, ac Straboni. Nunc *Morvedro*, quo Segobriga alluitur, *Segorbe*, in Valentino regno.

[t] *Ilergaonum*] Ab Uduba ad Iberum. Ἰλερκάονας Ptolemæus, II. 6. et Livius, lib. XXII. p. 215. 'Illurgavonenses, qui flumen Iberum attingunt,' Cæsar appellat, Bell. Civ. lib. I. p. 143. Tamen ultra Iberum Ilergaonas promovet Ptolemæus: et in nummis Dertosa Ilergaonum genti ascribitur.

[u] *Iberus*] Accolis *Ebro*: nobis *l'Ebre.*

[v] *Juliobriga*] Ἰουλιόβριγα Ptolemæo, loc. cit. quam sub eadem cœli parte locat, ac Iberi fontes. Nunc ipsi oppido nomen, *Fuente d'Ivero*: aliter aliis perperam statuentibus. Inscriptio apud Ambr. Morales, fol. 67. IVLIOBRIGENSI. EX. GENTE. CANTABRORVM.

[w] *A Varia*] Ex ejus oppidi ruinis juxta crevit ad Iberum amnem, quod *Logrono* nunc dicimus. Οὐαρία Ptolemæo in Beronibus, II. 6. et Straboni lib. III. p. 162.

versam Hispaniam Græci appellavere Iberiam. Regio Cossetania,[x] flumen Subi,[y] colonia[z] Tarraco Scipionum opus, sicut Carthago Pœnorum.[a] Regio Ilergetum,[b] oppidum Subur:[c] flumen Rubricatum,[d] a quo Laletani[e] et Indigetes.[f] Post eos,[g] quo dicetur ordine, intus recedentes

NOTÆ

[x] *Cossetania*] Sic libri omnes. Ptolemæo, II. 6. Κοσηταvοὶ, in quibus Tarraconem locat. Apud Gruter. p. 499. TARRAC. VRBS. COSITANOR. Ab Ibero ea regio incipit: Tarracone clauditur.

[y] *Subi*] Quod Tarraconem alluit. Mela II. 6. 'Inter Subin et Telobin amnes Tarraco urbs est.'

[z] *Colonia, &c.*] Hæc Solinus, cap. 23. p. 44. et Martianus, lib. VI. p. 202. Hodie *Tarragona* dicitur, in ora Catalauniæ. Inscriptio Gruteri, p. 382. COL. TARRAC. Tiberii nummus, in Musæo nostro Parisiensi, C. V. T. hoc est, 'Colonia Victrix Tarraco.'—'Sed præter alios insignis ille ex ære mediocri, cujus expressam in cera effigiem habemus, e Cimelio D. da Ballonffeaux, Senatoris Luxemburgici: vultum Augusti et caput radiatum exhibet ex parte antica: Epigraphe: DIVVS AVGVSTVTTAEIM. In altera superficie, armamentarium est, januis biforibus: hinc s. inde C. Infra, PROVIDENT. Sensus est: 'DIVVS AVGVSTUS Voluit Turritam Tarraconem Armamentarium Esse Imperii. Senatusconsulto. PROVIDENTia Augusti. De cognomento 'Turritæ Tarraconis' olim alibi diximus. Ob similem providentiam dictus est postea Imperator Nero, 'Novus Augustus,' in nummo Græco perraro, cujus hæc epigraphe est: ΠΡΟΝ. ΝΕΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ. Πρόνοια Νέου Σεβαστοῦ. *Providentia Novi Augusti:* hoc est, Principis Augusto abavo suo simillimi.' *Ed. sec.*

[a] *Pœnorum*] Duce Hamilcare. Nunc est *Villa franca de Panades*, in Catalaunia: etsi in Ilergaonibus a Ptolemæo collocetur. Cis Iberum fuisse veterem hanc Carthaginem, ut et Tarraconem, Plinius haud obscure innuit. Errant qui Cantavexa esse existimant in Aragonia.

[b] *Ilergetum*] A Subi amne ad Rubricatum. Noti Livio Ilergetes, lib. XXI. p. 196. ubi de Hannibale: 'Ilergetes inde, Bargusiosque, et Ausetanos, et Aquitaniam quæ subjecta Pyrenæis montibus est, subegit.' Gruteri Inscript. p. 519. CONTRA. ILERGETAS.

[c] *Subur*] Σούβουρ Ptolemæo, II. 6. Nunc *Villa nova*. Gruteri Inscriptio, juxta Tarraconem eruta, p. 414. SVBVRITANI. Reinesii altera, p. 437. C. I. P. S. 'Colonia Julia Paterna Suburitana, vel potius Pia.'

[d] *Rubricatum*] Ῥουβρίκατος Ptolemæo, loc. cit. hodie *Lobregat*. Ab hoc amne ait jam Laletanos appellari incolas: et proximos iis deinde, ubi nunc Emporiæ sunt, Indigetes, quorum regio Pyrenææ Veneris promontorio clauderetur. Sic etiam Ptolemæus loc. cit.

[e] *Laletani*] Sic libri omnes. Hinc Laletana vina Plinio, XIV. 8. Laletana sapa, Martiali, VII. 52. Gruteri Inscript. p. 490. PRÆFECTO. ORÆ MARITIMÆ. LALETANÆ. Ptolemæo, II. 6. Λαιητανοὶ, Straboni lib. III. p. 159. Λεητανοί.

[f] *Indigetes*] Ἐνδιγέται Ptolemæo, loc. cit. Ἰνδικηταὶ Straboni lib. III. p. 160.

[g] *Post eos*] Retro versus occasum

radice Pyrenæi, Ausetani,[h] Lacetani:[12 i] perque Pyrenæum Cerretani,[j] dein Vascones. In ora autem colonia Barcino,[k]

Lugd. Erasmi, Lugd. 1606. Dalec. Elz. et Gronov.—12 *Ausetani, Itani, Lacetani* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Frankf. Leyd. Elz. et Gronov. ita quoque Strab. lib. III. et Ptolemæus. *A. I. Jace-*

NOTÆ

Solis æstivum, in mediterraneo.

[h] *Ausetani*] Horum Livius meminit loc. cit. Αὐθητανοὶ Ptolemæo, II. 6. Oppidum Ausa, et Vicus Ausæ, *Vic d'Osona*, et frequentius *Vich*, inter Gerundam et Manresam.

[i] *Lacetani*] Supra Gerundam, in Pyrenæi radicibus. Vide Notas et Emend. num. 20.

[j] *Cerretani*] Κερροιτανοὶ Ptolemæo, II. 6. Straboni lib. III. p. 162. Κερρητανοί. Κερήτανοι ἐν Ἰβηρίᾳ Dioni, lib. XLVIII. p. 382. Vascones, non in Aquitania, sed in Hispania collocat etiam Ptolemæus loc. cit. Vascones ea ætate erant, qui hodie Navarri: ut egregie probat Oihenartus, II. 1. p. 73.—'Sed ad Vascones, quos eo nomine nostra nunc ætas agnoscit, pertinet eximius, at longe posterioris ævi nummus, variis eruditorum conjectationibus celebratus. Vidimus ex argento, qui palmam manus magnitudine impleat. In parte priore Princeps sedet in throno sub tentorio, cujus velum hinc et inde tenent, ut intus Princeps appareat, bini cœlestes Genii, quales pingi solent in insignibus Regum Francorum. Gestat Princeps in capite coronam ex Lisi floribus, quæ lilia vulgus appellat: dextra tenet nudum et erectum ensem: sinistra libellos supplices, a subjectis jus sibi reddi petentibus porrectos Principi, ut supremo judici: ad pedes scutum est quadripartitum lineis directis, insignia bis exhibens Franciæ et Aquitaniæ. Epigraphe in ambitu hæc est, picturæ respondens: DEVS IVDICIVM TVVM REGI DA: ET IVSTITIAM TVAM FILIO REGIS. In parte aversa idem pingitur in equo splendide ornato decurrens, et armatus, galea munitus, cujus apicem decorat Lisi flos unus: dextra tenet nudum ensem elatum: est autem in circuitu hæc inscriptio: DEVS: KAROLVS: MAXIMVS: AQVITANORVM: DVX: ET: FRANCORVM: FILIVS. Hic alii alium Principem pictum suspicantur, alii aliter inscriptionem hanc posteriorem accipiunt. Nos, neminem arguentes, sic totum exponimus. Princeps Carolus, filius Caroli VII. Francorum Regis alter, frater Ludovici XI. regis, idemque Dux Aquitaniæ hic exhibetur, ac de eo in inscriptione prædicatur, id quod ipsa pictura clamat: D*efendet* E*nse* V*ascones* S*uos* KAROLVS MAXIMVS, AQVITANORUM DVX, ET FRANCO*rum* R*egis* V*ere* M*agni* FILIVS. Dici V*ere M*agnus* Carolus VII. profecto jure potuit, qui regni Franciæ magna parte potitos Anglos penitus demum e Galliis expulit. Ejusdem Caroli Ducis alter ille nummus est, quem laudat Historia Regiæ Inscriptionum Academiæ, tomo I. pag. 286. KAROLVS: REGIVS: FRANCORVM: FILIVS: AQVITANORVM: DVX. Leonem discerpit. .)(. FORTITVDO: MEA: ET: LAVS: MEA: TV: ES: DNE: DEVS: MEVS: Crux, quam liliatam vocant, cum floribus Lisi, et pardis: quæ sunt Aquitaniæ insignia.' *Ed. sec.*

[k] *Barcino*] In Lætanis, seu Laletanis, teste Ptolem. loc. cit. Nunc

cognomine Faventia. Oppida civium Romanorum: Bætulo, Iluro:[13] [l] flumen Larnum:[m] Blandæ: flumen Alba:[n] Emporiæ:[o] geminum hoc, veterum incolarum, et Græcorum, qui Phocæensium fuere soboles. Flumen Tichis.[p] Ab eo Pyrenæa Venus[q] in latere promontorii altero, XL. M.

Nunc per singulos conventus reddentur insignia præter supradicta. Tarracone[r] disceptant populi XLIII.[14] quorum celeberrimi, civium Romanorum Dertusani,[s] Bisgargitani:[t]

tani Fulvius Ursinus. Vid. Not. et Emend.—13 Ita codd. ap. Brotier, et vett. inscriptt. *Illuro* edd. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Irulo* Chiffl.—14 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XLIV.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec.

NOTÆ

Barcelone. Gruteri Inscriptio, pag. 429. COL. F. I. A. P. BARCIN. hoc est, 'Colonia Flavia Julia Augusta Pia (non 'Paterna') Bareino.' Ibi enim F. Flavia est. Nam eadem pag. legitur, COL. FLAV. P. BARC. At in Thes. Goltzii, Galbæ nummus: COL. BARCINO. FAVENTIA.

[l] *Bætulo, Iluro*] Mela, II. 6. *Eluro, Bætullo.* Bætulam habet Livius, lib. XXVII. pag. 307. Bætulo, hodie *Badalena,* in ora Catalauniæ, leucis a Barcinone quatuor. Iluro, Διλουρὼν Ptolemæo (pro Αἰλουρὼν) in Laletanis, nunc *Pineda,* inter Βαιτουλῶνα et Βλάνδαν. Est et alia Iluro in Novempopulania, *Oleron,* Hispanorum commercio dives.

[m] *Larnum*] *Tornera* hodie, quo Blanda alluitur, *Blanes.*

[n] *Alba*] Qui Melæ Clodianus dicitur, II. 6. 'Dein Ticer flumen ad Rhodam, Clodianum ad Emporias.'

[o] *Emporiæ*] Strabo lib. III. pag. 159. Ἐμπόρειον vocat, et Δίπολιν, hoc est, geminam urbem, Græcos advenas a veteribus incolis medio dirimente muro, dividi testatus cum Plinio. Idem a Massiliensibus conditam cum Stephano docet, et Scylace in Periplo, pag. 2. Fuere autem Massilienses orti a Phocæensibus, ut dicetur sect. seq. Nunc *Ampurias* vocant. Ptolemæo Ἐμπορίαι in Indigetibus, II. 6.

[p] *Tichis*] Qui Ticer ad Rhodam mox dictus est Melæ Pomponio, loc. cit. Nunc *Ter* accolis.

[q] *Pyrenæa Venus*] Mela II. 5. 'Tum inter Pyrenæi promontoria, portus Veneris insignis fano,' &c. Huic promontorio, inquit Mariana, Hist. Hispan. I. 2. olim a Veneris templo, nunc, religione mutata, a Cruce facta est appellatio. *Capo di Cruz.*

[r] *Tarracone*] Hoc est, fuere hi Tarraconensis fori: hinc jura petere coacti.

[s] *Dertusani*] Qui civium Romanorum jure potiebantur, ut et Bisgargitani Oppidum Ptolemæo, II. 6. Δέρτωσα in Ilercaonum gente. Tiberii nummus apud Suritam, in Anton. Itin. pag. 548. DERT. ILERGAONIA. Apud Reinesium, pag. 316. vetus inscriptio Dertosæ reperta, ORDO D. C. D. *Ordo Derionum Coloniæ Dertosæ.* Nunc est *Tortose* ad Iberum.

[t] *Bisgargitani*] Et hi ab oppido rursum Ilergaonum mediterraneo

Latinorum, Ausetani,[u] Cerretani,[v] qui Juliani cognominantur, et qui Augustani: Edetani,[15] [w] Gerundenses,[x] Gessorienses: Teari,[y] qui Julienses. Stipendiariorum: Aquicaldenses,[z] Onenses,[a] Bæculonenses.[16] [b]

Cæsaraugusta[c] colonia immunis, amne Ibero affusa, ubi oppidum antea vocabatur Salduba,[d] regionis Edetaniæ,[17] [e] recipit populos CLII. Ex his civium Romanorum Belitanos,[f]

Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—15 *Sedetani* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Frankf. Leyd. Elz. et Gronov. *Edetani* emend. Harduinus, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz.—16 Ita ex codd. suis restituit Harduinus, cum antea legeretur *Bætulonenses*.—17 *Sedetaniæ* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Frankf. Elz. et Grouov. *Edetaniæ* emend. Harduinus, et sic Harduin. 1. 2. 3. Miller.

NOTÆ

quod Βισσαργὶς Ptolemæo loc. cit. Germanici nummus, in Thesauro Goltzii, pag. 242. MVN. BISCARGIS.

[u] *Ausetani*] Ab Ausa oppido, de quo supra.

[v] *Cerretani*] Gentis hujus ait oppida duo fuisse, unde cognomen incolæ tulerunt: Cerretani, ab oppido Julia Libyca, Ἰούλια Λίβυκα, cujus Ptolemæus meminit, II. 6. Augustani ab Augusta.

[w] *Edetani*] Vide Notas et Emend. num. 21.

[x] *Gerundenses*] Ab oppido Gerunda in Ausetanis, Ptolem. loc. cit. Nunc *Girona* incolis: nobis *Gironde*.

[y] *Teari*] Quorum oppidum Tiara Julia, Τιαριουλία in Ilergaonum mediterraneis civitatibus apud Ptolem. loc. cit. qui Ilergaonas, ut monuimus, ultra Iberum, in Catalauniamque promovet.

[z] *Aquicaldenses*] Ab Aquis calidis, quæ Ὕδατα θερμὰ Ptolemæo, II. 6. in Ausetanis: nunc *Caldes*, leucis quatuor a Barcinone.

[a] *Onenses*] Ita libri omnes: etsi ab litera A auspicandum id nomen ex literarum serie videatur.

[b] *Bæculonenses*] Ita Mss. Reg. &c. non Bætulonenses, a Bætulone oppido superius memorato: sed a Βαικούλα Ptolemæi, in Ausetanis, inter Ausam et Gerundam.

[c] *Cæsaraugusta*] Nummos hujus coloniæ indices multos refert Patinus, pag. 33. et seq. Nunc *Sarragosse*.

[d] *Salduba*] Mss. Reg. et Colb. 1. 2. *Salduvia*. At vetus inscriptio, apud Goltzium, pag. 238. COL. CAESAREA. AVG. SALDVBA.—'In nummis Sexti Magni Pii, SAL. hoc est, *Salduba*.' Ed. sec.

[e] *Edetaniæ*] Ptolemæus quoque, II. 6. Edetanis, sive Hedetanis, seu denique, aspiratione, ut fit, in sibilum versa, Sedetanis Cæsaraugustam assignat. Σηδηταvία Appiano, in Iber. pag. 298.

[f] *Belitanos*] Ab oppido Βέλεια, in Edetanis, haud procul Cæsaraugusta, apud Ptolem. I. 6. Hodie *Belchite*. Indulget conjecturæ Reinesius, Var. Lect. I. 25. contra omnium librorum fidem, cum Bilbilitanos, a Bilbili, quæ Martialis patria, scribi jubet.

Celsenses,[g] ex colonia: Calagurritanos,[h] qui Nassici cognominantur: Ilerdenses,[i] Surdaonum gentis, juxta quos Sicoris fluvius: Oscenses,[j] regionis Vescitaniæ:[18] Turiasonenses.[k] Latinorum veterum: Cascantenses,[19][l] Ergavicenses:[m] Graccuritanos,[n] Leonicenses,[o] Osicerdenses.[p] Fœde-

Bipont. et Franz.—18 *Bessetaniæ* Vet. Dalec.—19 Chiffl. *Cascantes.*—20

NOTÆ

[g] *Celsenses*] Oppidum Κέλσα in Ilergetibus, Ptolem. II. 6. Nunc *Xelsa*, ad Iberum. Nummis Tiberii, in Thesauro Goltzii, pag. 242. COL. VIC. IVL. CELSA. Anton. August. ait esse *Vililla*, quæ ad Iberum pariter leucæ unius intervallo a Celsa distat. Vide librum singularem, quem de Nummis antiquis Populorum et Urbium nuper in lucem edidimus.

[h] *Calagurritanos*] Ambr. Morales, ex vetere inscript. MVN. CALAGVRIS. IVLIA. NASSICA. Nunc *Loharre*, ab Huesca leucis IV. dissita. Sic Andrez, pag. 33.

[i] *Ilerdenses*] Ἰλέρδα in Ilergetibus a Ptolemæo collocatur, II. 6. Nunc *Lerida*, juxta *Rio Segre*, qui Sicoris, etiam Lucano, IV. 14. ubi Ilerdæ situm describit: 'Placidis prælabitur undis Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,' &c.

[j] *Oscenses*] Osca eorum oppidum, Floro III. 22. in Ilergetibus quoque statuitur, (quorum pars Vescitani, et Surdaones fuere,) apud Ptolemæum, II. 6. nunc *Huesca* in Aragonia. Nummus Germanici, in Thes. Goltzii, pag. 242. COL. V. T. T. OSCA. Vide librum nuper a nobis de Nummis antiquis Populorum Urbiumque editum.

[k] *Turiasonenses*] Τουριαζὼ in Celtiberis, Ptolem. II. 6. In Thes. Goltzii, pag. 244. MVN. TVRIASO. Nunc *Tarraçona*, trans Iberum.

[l] *Cascantenses*] Nummus Tiberii apud, Patin. pag. 616. MVNICIP. CASCANTVM. Κάσκαντον Ptolemæo, II. 6. in Vasconibus, hoc est, Navarris. Nunc oppidum Navarræ, *Cascante*, trans Iberum, prope Turiasonem. In decretis Hilari Papæ, 252. 'Tyriassonensium, Ascantensium, Calaguritanorum;' lege, *Turiasonensium, Cascantensium*, &c.

[m] *Ergavicenses*] Ἐργαούϊκα in Celtiberis, Ptolemæo loc. cit. In Thes. Goltzii, pag. 243. MVN. ERCAVICA. Apud Gruter. pag. 381. EX. CONVEN. CÆSAR. ERCAVIC. Hoc est, Ex Conventu Cæsaraugustano Ercavicenses. In Conc. Tolet. X. 'Balduigius Arcavicensis Episcopus,' pro 'Ercavicensis.'

[n] *Graccuritanos*] A Ti. Gracco nomen Graccuris accepit. Vide Livii Epit. lib. XLI. Nunc *Agreda* in Aragoniæ confinio, prope Turiasonem. Hinc Martyres Graccuritani in Martyrol. *Martyres de Agreda.* Γρακουρὶς Ptolemæo, in Vasconibus.

[o] *Leonicenses*] Oppidum Λεονίκα in Edetanis, Ptolemæo II. 6. in quibus est ipsa Cæsaraugusta, cujus foro Leonicenses disceptabant. Nunc est *Alcaniz*, in Aragonia, ad amnem *Guadalope*, qui in Iberum influit. Edetanos a Valentia usque Cæsaraugustam pertinuisse jam monuimus. Nummus C. Cæsaris, in Thes. Goltzii, pag. 244. MVN. LEONICA.

[p] *Osicerdenses*] Ὀσικέρδα juxta Leonicam statuitur a Ptolemæo.

ratos, Tarragenses.[q] Stipendiarios: Arcobricenses,[20] [r] Andologenses,[s] Arocelitanos,[t] Bursaonenses,[u] Calagurritanos[v] qui Fibularenses cognominantur, Complutenses,[w] Carenses,[x] Cincenses,[y] Cortonenses,[21] [z] Damanitanos,[a] Larnenses,[b] Lursenses,[c] Lumberitanos,[22] [d] Lacetanos,[e] Lubienses, Pompelonenses,[f] Segienses.[g]

Idem codex, *Arcobrienses;* Harduin. 1. Miller. et Franz. in Not. *Arcobrigenses.* —21 *Cotonenses* Chiffl.—22 *Ilumberitanos* edd. vett. et Gronov. et mox in Chiffl. *Subienses* pro *Lubienses*, quod exhibent Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bi-

NOTÆ

[q] *Tarragenses*] Municipium Τάρραγα Ptolemæo in Vasconibus. Hodieque *Tarrega*, leucis quinque ab Ilerda, in Catalaunia, versus Barcinonem.

[r] *Arcobricenses*] Ἀρκόβριγα Ptolemæo, loc. cit. in gente Celtiberorum. Nunc in Castellæ veteris, Aragoniæque confinio, ad *Rio Xalon*, qui in Iberum influit: *Arcoz*, haud procul *Siguença*.

[s] *Andologenses*] Ab *Andosilla* Navarræ oppidulo, Prud. Sandoval, apud Oihenartum, pag. 90. hos suspicatur nomen habuisse.

[t] *Arocelitanos*] Ita Mss. omnes. Antoninus in itinere ab Asturica Burdigalam, habet Aracelim, vel Arocelim, a Pompelone XXIV. M. P. Nunc *Huarte Araquil*, leucis quinque a Pompelone, versus Solis occasum, ut recte Oihenartus vidit, in Notit. Vascon. pag. 90.

[u] *Bursaonenses*] Vel *Bursavolenses*, de quibus Hirtius in Bello Hisp. pag. 158. vel *Bursadenses* ab oppido Βούρσαδα, de quo Ptolem. II. 6. in Celtiberis.

[v] *Calagurritanos*] Nunc est *Calahorra* in Castella vetere.—' In Gaza Regia, nummus Augusti, MVN. CALAG. IVL.' *Ed. sec.*

[w] *Complutenses*] *Alcala de Henarez.*

[x] *Carenses*] Vetus oppidum nomen retinet *Cares:* novum *Puente la Reyna*, leucis IV. a Pompelone. Inscriptio apud Ambr. Morales, fol. 68. Ex CÆSARAVG. KARENSI. hoc est, ex conventu Cæsaraugustano, oppido seu municipio Carensi: non, ut Scaliger interpretatur, in Gruteri indice, ' Carenses Cæsaraugustani.'

[y] *Cincenses*] Ita libri omnes. Forte *Cinnenses*, ab oppido Κίννα in Jaccetania Ptolemæi, II. 6.

[z] *Cortonenses*] Mss. omnes, *Cotonenses.*

[a] *Damanitanos*] In Edetanorum gente, in quibus ipsa Cæsaraugusta fuit, Δαμανία, Ptolemæo, loc. cit.

[b] *Larnenses*] Ab oppido, Larno amni, de quo supra, cognomine.

[c] *Lursenses*] Vide Notas et Emend. num. 22.

[d] *Lumberitanos*] Ab oppido quod Galli *Lombier*, in Navarra: incolæ Vasconice, *Irumberri* vocant, teste Oihenarto, pag. 90. leucis VII. a Pompelone.

[e] *Lacetanos*] De his agemus in Notis et Emend. num. 20. De Lubiensibus nihil adhuc compertum, nisi ii sunt qui Levienses corrupte forsitan nominantur, cum Cascantensibus et Calaguritanis proxime hoc tractu appellatis, in decretis Hilari Papæ, p. 252.

[f] *Pompelonenses*] Ita Gruteri quoque inscriptio, pag. 325. et 455. No-

Carthaginem[h] conveniunt populi LXV.[23] exceptis insularum incolis. Ex colonia Accitana Gemellenses,[i] et Libisosona[24 j] cognomine Foroaugustana, quibus duabus jus Italiæ datum: ex colonia Salariense[k] oppidani Latii veteris Castulonenses, qui Cæsari Venales appellantur: Sætabitani,[l] qui Augustani; Valerienses.[m] Stipendiariorum

pont. et Franz. *Vibienses* edd. vett. et Gronov.—23 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *LXII.* edd. vett.—24 'Rectius *Libisoca*, ut in vetustis codd. et apud Ptolemæum, lib. II. cap. 6.' *Dalec.* Ita

NOTÆ

bis *Pampelune.*

g *Segienses*] Segienses, vel Segisenses (ut recte Parm. edit.) a Σέγισα in Bastinis oppido apud Ptolem. II. 6.

h *Carthaginem*] Carthaginem novam, quæ hodie in Murciæ regno, *Carthagena.* 'Carthagine nova conventum agebat Galba,' inquit Sueton. in ejus Vita, cap. 9.

i *Gemellenses*] Sic Accitanæ coloniæ cives vocabantur: ipsa, 'Colonia Julia Gemella Accitana,' COL. IVL. GEM. ACCITANA, apud Gruter. pag. 271. Accis hodie *Guadix*, in Granatensi regno. De Gemellæ cognomine dicemus in Notis et Emend. num. 13.—'In nummis antiquis, C. I. G. ACCI. et COL. GEM. ACCI.' *Ed. sec.*

j *Libisosona*] Et hæc colonia fuit, apud Gruter. pag. 260. ex Ant. Augustino, COLONIA LIBISOSANORVM. Estque Plinii calculo, qui XII. colonias in citeriore Hispania recenset. Vide librum de Nummis antiquis, verbo CELSA. Antonino, Libisosa est: Λιβισόκα Ptolemæo in Oretanis, II. 6. Aiunt extare hujus oppidi ruinas ad Lebazuza sive Lezuza, Castellæ pagum, haud procul Concha, *Cuença.*

k *Salariense*] Nunc *Cazorla* dicitur in regno Granatensi: ævo sequiore *Saliotis*, ut auctor est Julian. Archipresb. Advers. num. 356. Salariam et Castulonem diversa duo Oretanorum oppida, perperam, ut sæpe solet, Ptolemæus facit. Vetus inscriptio in Thes. Goltzii, pag. 40. COL. IVL. AVG. SALARIENSIS. 'Cæsaris Venales' dicuntur, quod agros eorum Cæsar emit. Sic Triumpilini inferius, cap. 24. 'venalis cum agris suis populus' appellatur. In Conc. Tolet. X. 'Marcus Castellonensis Episcopus,' pro 'Castulonensis.'

l *Sætabitani*] Σαιταβὶς Ptolemæo, in Contestania, de qua supra. Straboni Σεταβὶς, lib. III. pag. 160. Nunc *Xativa*, in regno Valentiæ, ad amnem ejus nominis, qui in Sucronem influit. Hinc sudaria Sætaba de quibus diximus in Præfat. ad Titum, pag. 174.

m *Valerienses*] Vasæus ipsam Concham *Cuença*, circa fontes Sucronis amnis positam, Coloniam olim Juliam Valeriam appellatam esse; Ambr. Morales, non Concham ipsam, sed pagum leucis septem a Concha dissitum, ad eundem amnem putat, cui nomen hodie *Valera la veia.* In Conc. Tolet. X. 'Athanasius Setabitanus Episcopus.'

autem celeberrimi: Alabanenses,[25] [n] Bastitani,[o] Consaburenses,[p] Dianenses,[q] Egelestani,[r] Ilorcitani, Laminitani Mentesani,[s] qui et Oritani, Mentesani, qui et Bastuli, Oretani,[t] qui et Germani cognominantur: caputque Celtiberiæ Segobrigenses:[u] Carpetaniæ,[v] Toletani Tago flumini impositi: Dein Viatienses,[w] et Virgilienses.

edidit Laet in ed. Elz.—25 Sic codd. Harduini omnes et Chiffl. *Labanenses* vett. Dalec. et Laet. *Babanenses* edd. ante Harduin. *Alabanenses* alius codex ap. Laet. Mox *Bastiani* pro *Bastitani* Vet. Dalec. et paulo post, *Geles-*

NOTÆ

[n] *Alabanenses*] Sic Mss. omnes: non, ut editi hactenus, *Babanenses*. Ab Ἄλαβα, ut Valerienses ab Οὐαλερία, Celtiberorum oppidis, apud Ptolem. lib. II. 6. haud procul Ercavica. In Conc. Tolet. X. 'Stephanus Valeriensis Episcopus.'

[o] *Bastitani*] A Basti oppido, hodie *Baza*, in regno Granatæ, ad *Rio Guadalentin*. Dedit id Bastetaniæ regioni nomen.

[p] *Consaburenses*] Apud Gruter. pag. 402. MVNIC. CONSABVRON. Apud Ambr. Morales, fol. 19. CONSABVRENSIS. Nunc, ut videtur, *Consuegra*, Castellæ novæ oppidulum, ultra Toletum, inter Tagum et Anam. In Conc. Arel. I. subscribit 'Genesius Presbyter, de Civitate Bastigensium.'

[q] *Dianenses*] A Dianio, de quo supra. Sic Ilorcitani et Laminitani, ab Ilorci et Laminio, de quibus hac sect. diximus.

[r] *Egelestani*] Ἐγελάσται Straboni, lib. III. pag. 160. Nunc *Uniesta*, prope Concham in Castella nova. Egelastæ Plinius rursum meminit XXXI. 39. Apud Ptolem. II. 6. Ἐτέλεστα in Carpetanis, pro Ἐγέλεστα. Non potest esse *Medina Celi*, ut quibusdam visum: nam Medina ea in Celtiberis fuit.

[s] *Mentesani*] Gemina fuit olim Mentesa: altera in Oretanis, Ptolemæo teste II. 6. unde cives Oretani cognominati: in Bastetanis, Bastulisve, altera, de qua jam diximus cap. 3. Mentesam Bastiam vocat Antoninus: Bastuli incolæ eam ob rem cognominati.

[t] *Oretani*] In Oretanis oppidum fuit Ὀρητὸν Γερμανῶν, apud Ptolemæum II. 6. Lud. Nonius in sua Hisp. cap. 62. putat esse *Calatrava*, non obscuri nominis oppidum, ad fl. Anam, sacræ Militiæ nomine insigne. Utriusque vestigium, ut videtur, extat in Conc. Tolet. X. Prioris quidem, sive Mentesæ Oritanæ, quod subscripsisse ibi legitur 'Daniel Diaconus Marcelli Episcopi Ecclesiæ Uritanæ.' Posterioris item: 'Martianus Abas Valdefredi Episcopi Ecclesiæ Mentesanæ.'

[u] *Segobrigenses*] Procul hi a Segobriga Valentini regni. Numantiæ proximos in Celtiberia facit Ptolemæus, II. 6. Bilbili, quæ ibi fuit, ubi fere nunc *Calatajud*, Strabo lib. III. pag. 162. in Celtiberis pariter cum Numantinis.

[v] *Carpetaniæ*] Subintellige, caput Toletum, ut Segobriga Celtiberiæ. Καρπηταν οὶ Appiano in Iber. pag. 283. Καρακιτανοὺς ὑπὲρ τὸν Τάγον, apud Plutarch. in Sertorio, p. 576. male, pro Καρπηταν ούς.

[w] *Viatienses*] Oppidum Βιατία i

In Cluniensem conventum[x] Varduli ducunt populos XIV. ex quibus Albanenses[y] tantum nominare libeat:[26] Turmogidi[z] quatuor, in quibus Segisamonenses,[a] et Segisamajulienses.[b] In eundem conventum Carietes[c] et Vennenses quinque civitatibus vadunt, quarum sunt[d] Velienses.[27] Eodem[28][e] Pelendones Celtiberorum, quatuor populis: quorum Numantini[f] fuere clari: sicut in Vaccæorum[g]

tani, I. L. M. qui et O. Metesani ..... Carpetani Toletani, &c. Chiffl.—26 Vet. Dalec. *libet.* Mox edd. vett. et Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *in quibus S. Segisamejulienses,* omisso *et;* Chiffl. *et Sagisemejulienses.* Lectionem nostram testantur Reg. Brot. 1. et Ptolemæus II. 6.—27 *Vibienses* Scaliger. —28 *Iidem* Vet. Dalec. *Eodem Pelontones* Chiffl. Mox, *Celtiberi quatuor, &c.*

NOTÆ

Oretanis, apud Ptolem. II. 6. Et Virgilienses ab Οὐεργιλία in Bastitanis juxta Oretanos. Apud Gruter. pag. 324. VERGILIENSIS. Hæc hodie Murcia, regni cognominis caput existimatur.

[x] *In Cluniensem conventum*] Ambr. Morales, fol. 70. EX CLVNIENSI. Subintellige, conventu. De Clunia mox dicemus.

[y] *Albanenses*] Albam urbem etiam in Vardulis habet Ptolemæus, II. 6. Alava regio hodieque appellatur, ad Iberum, infra Guipuscoa: ejus regionis primaria civitas Vittoria appellatur. Ibi oppidulum hodie *Alvāna.*

[z] *Turmogidi* [*Turmodigi*] Nusquam vox ea audita nobis. Quid si Murbogi potius, ex Ptolemæo, loc. cit. Μούρβογοι, Pelendonibus, Vaccæisque finitimi? Valdulorum pars ii Turmodigi fuere.

[a] *Segisamonenses*] A Segisama, de qua Florus IV. 12. pag. 198. Nunc est *Veyzama,* in ea Cantabriæ parte, quæ Guipuscoa dicitur, ut recte Mariana Hist. Hisp. III. 25. pag. 130.

[b] *Segisamajul.*] Σεγίσαμα Ἰουλία in Vaccæis, Ptolemæo, II. 6. A Plinio, in Vardulis. Ex Ptolemæi numeris, ibi fere fuisse conjicio, ubi nunc *Sierra d'Occa,* haud procul Ibero amne, in confinio Castellæ veteris.

[c] *Carietes*] Hos Ptolemæus Καριστίους vocat, quorum oppidum Οὐλελία, *Velia,* fuit: cives Plinio Velienses.

[d] *Quarum sunt*] Quarum e numero præcipue insignis Velia, de qua plane modo diximus.

[e] *Eodem*] Hoc est, in eundem conventum disceptaturi vadunt Pelendones, quorum populi quatuor, e Celtiberorum gente universi. Nam Celtiberia Pelendones Arevacosque complectitur. Gruteri Inscrip. pag. 111. PELLENDONES. AREVACON. In Pelendonibus oriri Durium amnem auctor est Plinius, IV. 34.

[f] *Numantini*] Fuit urbs Numantia haud procul a fontibus Durii amnis, ut testantur Florus II. 18. pag. 92. et Plinius IV. 34. Rudera etiamnum visuntur, quibus nomen est *Puente Garay,* prope urbem *Soria.*

[g] *Vaccæorum*] Οὐακκαῖοι Polybio, in fragm. lib. III. pag. 1503. qui eorum urbem Ἰντερκατίαν laudat. Et apud Gruter. pag. 324. MODESTVS. INTERCATIENSIS. EX. GENTE. VACCÆORUM.—' Fuisse Vaccæi videntur in eo

XVIII. civitatibus, Intercatienses, Pallantini,[h] Lacobrigenses,[i] Caucenses.[j] Nam in Cantabricis VII.[29] populis, Juliobriga[k] sola memoratur. In Autrigonum[l] decem civita-

Pintian.—29 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Mil-

NOTÆ

tractu, qui Salmanticam inter et Zamoram interjacet. Insignis error eorum est, qui Postumi Imperatoris nummum inscriptum, EXERCITVS. VAC. ad Vaccæos istos referunt, et Vaccaicum (credo) exercitum hic interpretantur. Est hic ex ære magno, apud P. Chamillart, et apud D. Vaillant, p. 188. inter rariores: ut et alter ibidem, et apud Tristannm, Tomo III. p. 167. EXERCITVS ISC. ubi 'Iscanicum' ex Isca civitate alterutra, sive quam *Exceter*, sive quam *Caherleon* vocant, putans signari: nihilo leviore hallucinatione. Absonum enim est a vico vel oppidulo duci cognomen exercitus, cum ne a nobili quidem et primaria civitate peti soleat. Nam quis audivit, *le Regiment de Paris, le Regiment de Vienne, le Regiment de Madrit, le Regiment de Londres?* In utroque nummo Imperator in equo dextera extenta signiferis cohortium imperat ex adverso stantibus. Posterioris sententia est: 'EXERCITVS Jubente Senatu Conscriptus.' Prioris ista: 'EXERCITVS Urgente Augusto Conscriptus.' In suo, qui ceteroqui priori simillimus est, legit D. Vaillant: EXERCITVS. YSC. eodem sensu: opifice industrie literam V literæ I superponente et connectente; quæ prima est syllaba verbi JV*bente*. Consensum Postumi cum Senatu, præter subjectas consueto more literas SC. hæc nummi posterioris subscriptio demonstrat. Ceterum 'Jubet Senatus, Augustus Urget.' Cusus post illos nummus est, quem D. Vaillant, p. 186. rarissimum vocat, ejusdem Postumi: EXERCITVS AVG.' *Ed. sec.*

[h] *Pallantini*] Pallantiam in Vaccæis quoque locat Ptolemæus, II. 6. et Appianus in Iber. pag. 300. Nunc *Palencia*, in Legionensi regno.

[i] *Lacobrigenses*] Lacobrigæ in hoc tractu meminit Antoninus, XLVI. M. P. a Pallantia, in itinere ab Asturica Tarraconem et Burdigalam. Λαγγοβρίτας vocat Plutarchus in Sertorio, pag. 574. 'Lacobrigæ nomen,' inquit Festus, 'a lacu et briga, Hispaniæ oppido.' Vox *briga* oppidum sonat.

[j] *Caucenses*] Καῦκα in Vaccæis quoque Ptolemæo, loc. cit. et Appiano in Iber. pag. 283. Ubi nunc *Coca* oppidum, ut recte Mariana, Hist. Hisp. III. 2. pag. 93. inter Segoviam et Vallisoletum in Castella vetere.

[k] *Juliobriga*] Diximus de ea superius, hac sect.—'Non est his Cantabricis locus in nummo argenteo Gallieni Aug. e Gaza Regia, sic inscripto, IOVICANTAB. in quo Jupiter dextra fulmen tenet, hastam sinistra. Sententia enim hæc est: 'Jove Victore, Imperii Conservatore, Primæ Narbonensis Tutatore, Augustus Beatus.' Sic nummum inscriptum, INT. VRB. olim explicuimus, 'Jove Narbonis Tutatore, Urbi Roma Beata.' Et GENIO ANTI: 'Genio Primæ Narbonensis, Tutatori Imperii.' *Ed. sec.*

[l] *Autrigonum*] Αὐτρίγονες sunt Ptolemæo, loc. cit. Oppida, Τρίτιον et Οὐϊροὐεσκα. In decretis Hilari Papæ, p. 252. 'Veroviscensium et Tritensium

tibus, Tritium, et Virovesca. Arevacis[m] nomen dedit fluvius Areva. Horum sex oppida: Saguntia,[n] et Uxama,[o] quæ nomina crebro aliis in locis[p] usurpantur: præterea Segovia,[q] et nova Augusta,[r] Termes,[s] ipsaque Clunia[t] Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua vergunt,[u] Vardulique ex prædictis, et Cantabri.

NOTÆ

civitas,' pro 'Tritiensium.' Vetus inscr. apud Ambr. Morales, fol. 65. TRITIENSI. Antoninus, in itinere ab Asturica Tarraconem, Tritium a Virovesca distare ait M.P. XI. Quod si itaque Virovesca *Birbusca* est, inter *Burgos* et Iberum, Tritium, ubi nunc *Najara* est, prope *Logrono* et Iberum amnem, esse certe non potuit: quam tamen sententiam placuisse video Suritæ in Anton. pag. 541. aliisque.

[m] *Arevacis*] Ptolemæo, II. 6. Ἀρευάκαι. Straboni, lib. III. pag. 162. Ἀρευάκοι Arevam nunc *Arlanzo* vocant, Castellæ veteris amnem, qui in Durium influit, supra Vallisoletum.

[n] *Saguntia*] Vel Seguntia. Seguntiæ Celtiberum Livius meminit, lib. XXXIV. p. 409. Antoninus item Segontiam vocat, quæ nunc *Siguença* dicitur, ad fontes amnis *Henarez*, in Castellæ veteris Aragoniæque confinio.

[o] *Uxama*] Uxama quoque Antonino, in itinere ab Asturica Cæsaraugustam: a Numantia L. M.P. Nunc *el Borgo d'Osma* ad Durium amnem, in Castella vetere.

[p] *Aliis in locis*] Nam et Segontiam alteram a Cæsaraugusta XVI. M. P. habet Antoninus, nunc *Epila* dicitur, ut recte vidit Jo. Franc. Andrez, cap. 2. p. 39. Et alteram Uxamam prope Corugnam in Gallæciæ littore agnoscit Mariana, Hist. III. 18. pag. 118. Sunt et aliæ, quas referre non est otii nostri.

[q] *Segovia*] Σεγουβία in Arevacis quoque Ptolemæo, II. 6. Non ea est quæ inter Vallisoletum, et Madritum, nobis *Segovie* dicitur: sed altera ejusdem nominis urbecula, quæ sub eadem fere cœli parte, atque ipsa Numantia, eodemque situ a Ptolemæo collocatur.

[r] *Nova Augusta*] Et in Arevacis Ptolemæo Νουδαυγούστα, prope Segobiam.

[s] *Termes*] Τέρμες in Arevacis Ptolemæo. Τερμισὸν πόλιν vocat Appianus in Iber. p. 311. Hinc Termestini populi, apud Livium in Epitome, lib. LIV. et natio Termestina apud Tacit. Annal. IV. p. 155. Nunc *Lerma*, ad Arevam amnem, de quo supra.

[t] *Clunia*] Et hæc in Arevacis Ptolemæo. Dioni quoque, Κλουνία lib. XXXIX. pag. 115. Inter Raudam ad Durium, *Aranda de Duero*, et Uxamam *Osma*, medio fere intervallo ab Antonino collocatur. Nunc pagus *Cruña*, vel *Coruña del Conde*. Ibi conventus Cluniensis repertum esse sigillum aiunt, et a loci domino asservari. Celtiberiæ finis is dicitur, quoniam ad occasum æquinoctialem sunt Vettones, ad æstivum Astures, quos a Vettonibus Durius amnis disterminat: Arevacæ denique ad Boream.

[u] *Reliqua vergunt*] Reliqua, inquit, quæ pertinent ad conventum Cluniensem: ut Vardulorum regio jam superius dicta: et mox Cantabrorum, dicenda IV. 34.

Junguntur his[v] Asturum XXII.[30] populi, divisi in Augustanos,[w] et Transmontanos, Asturica urbe magnifica. In his sunt Cigurri,[x] Pæsici,[31] Lancienses,[y] Zoëlæ.[z] Numerus omnis multitudinis ad CCXL. M. liberorum capitum.

Lucensis[a] conventus populorum est XVI. præter Celticos,[b] et Lebunos, ignobilium,[32] ac barbaræ appellationis: sed liberorum capitum ferme CLXVI. M.

Simili modo Bracarum[c] XXIV. civitates CLXXV.[33] M. capitum, ex quibus præter ipsos Bracaros, Bibali,[d] Cœle-

ler. Bipont. et Franz. *IV.* edd. vett. et Gronov.—30 Sic ex codd. suis emend. Harduinus, sic etiam edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XII.* edd. vett. ante Harduin.—31 *In his Giguri, Pesici* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. *Cigurri* omnes codd. Harduini, Tolet. et Salmant. *Egurri* Ptolemæus. Mox *Zoëli* Chiffl.—32 Codd. Dalec. et vet. ejusdem, *ignominiosæ.*—33 Ita Chiffl. cum edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CCLXXV.* edd. vett. et Gronov. Mox eædem vett. *Vibali, Celerini, Gallæci, Æquesilici.* Lectionem nostram restituit Harduinus.—

NOTÆ

[v] *Junguntur his*] Cantabris. Inscriptio Gruteri, p. 110. CONVENTVS ASTVRICENSIS.

[w] *Augustanos*] Ab urbe metropoli, quæ in Augusti nummo apud Goltzium, p. 237. COL. ASTVRICA AVGVSTA scribitur, *Astorga* in regno Legionensi: Ἀστούρικα Αὐγούστα Ptolemæo, II. 6.

[x] *Cigurri*] Ita Mss. omnes. *Egurri* forte scribendum ex Ptolemæo, non longe ab Asturica Augusta Forum Egurrorum locante. De Pæsicis dicemus, IV. 34.

[y] *Lancienses*] Λαγκία maximum Asturum oppidum a Dione dicitur, lib. LIII. p. 514. A Mariana, Hist. Hisp. III. 25. p. 132. iis locis situm, ubi nunc Ovetum cernitur, *Oviedo.* Plumbum Ovetanum laudatur a Plinio, XXXIV. 49.

[z] *Zoëlæ*] A quibus Zoëlicum linum nomen traxit. Plinius XIX. 2. 'Non dudum ex Hispania Zoëlicum venit in Italiam, plagis utilissimum. Civitas ea Gallæciæ, et Oceano propinqua.'

[a] *Lucensis*] Lucensis conventus mentio apud Ambr. Morales, fol. 69. Urbs primaria Lucus Asturum, Λοῦκος Ἀστουρῶν, Ptolemæo, Dioni Ἀστύρων: hodie *Lugo* in Gallæcia.

[b] *Celticos*] Cognominibus Nerias et Præsamarcos, de quibus IV. 34. Lebuni simili modo ii esse videntur Hermolao, qui Leuni rursum eodem libro appellantur: at ii Bracarensis conventus esse ibi dicuntur, hi nunc Lucensis. In Mss. legitur, *Levanios.*

[c] *Bracarum*] Subintellige, conventus, ut prius Asturum. Gruter. p. 411. CONVENTVS. BRACARI. Horum caput Bracara Augusta, *Brague.*

[d] *Bibali, &c.*] Βιβαλοὶ, quorum oppidum Φόρον Βιβαλῶν Ptolemæo, II. 6. Κοιλερινοὶ, eidem. Gallæci omnibus noti. Hequæsi, in Inscript. mox citanda. Λιμικοὶ Ptolemæo rursum appellati, cum oppido quod Φόρον Λιμι-

rini, Gallæci, Hequæsi, Limici, Querquerni, citra fastidium nominentur.

Longitudo [e] citerioris Hispaniæ est, ad finem Castulonis a Pyrenæo, sexcenta septem M. pass. et ora paulo amplius. Latitudo a Tarracone ad littus Olarsonis,[f] CCCVII. E radicibus [34] Pyrenæi, ubi cuneatur angustiis inter duo maria, paulatim deinde se pandens, qua contingit ulteriorem Hispaniam, tantundem et amplius latitudini adjicit. Metallis plumbi, ferri, æris, argenti, auri tota ferme Hispania scatet: Citerior et specularibus [g] lapidibus: Bætica et minio. Sunt et marmorum lapicidinæ.[35] Universæ Hispaniæ Vespasianus imperator Augustus jactatus [h] procellis reipublicæ Latii jus tribuit. Pyrenæi montes Hispanias Galliasque disterminant, promontoriis in duo diversa maria projectis.

V. (IV.) Narbonensis provincia appellatur pars Galliarum, quæ interno [a] mari alluitur, Braccata [b] ante dicta, amne

34 Ita Chiffl. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Et radicibus* edd. vett. et Gronov.—35 Cod. Dalec. *specularis lipidis: Bætica et minio et marmorum lapidicinis.*

NOTÆ

κῶν vocat. Inscriptio vetus apud Gruter. p. 245. BIBALI. CŒLERNI EQVÆSI. INTERAMICI. LIMICI. ÆBISOC. QVARQVERNI. Prius legebatur in Plinio, *Vibali*, et voce unica e duabus conflata, *Æquesilici*. Nos literarum ordine admoniti, et vetustorum monumentorum fide, locum correximus. Aquas Querquennas a Bracara distare ait Antoninus LIII. M. P. Κουακερνοὶ sunt Ptolemæo, et Ὕδατα Κουακερνῶν.

[e] *Longitudo*] Martianus, lib. VI. cap. de Hisp. p. 203.

[f] *Olarsonis*] De eo IV. 34.

[g] *Specularibus*] Dicemus de his opportunius XXXV. 45.

[h] *Jactatus*] Vi ac necessitate quadam expressam esse eam liberalitatem innuit, ut Hispanos sibi devinciret: aut legendum fortassis, *jactatæ*, scilicet Hispaniæ, Reip. Romanorum procellis, hoc est civilibus bellis Galbæ, Othonis, Vitellii: ut levamen id quoddam eorum damnorum fuerit, quæ ob civilia Imperatorum bella perpessa esset Hispania. Immunitatem a tributis, sive Claudius Imp. sive anteriorum aliquis iisdem concesserat, uti ex Seneca colligimus, de Benef. VI. 19. p. 111.

[a] *Quæ interno*] Mediterraneo. Hæc Martianus a Plinio, lib. VI. cap. de Monte Pyrenæo, p. 203.

[b] *Braccata*] A braccis, sive femoralibus lineis, *des brayes, ou hauts de chausses:* quod vestimenti genus Romanis veteribus inusitatum, ab iis in

Varo ab Italia discreta, Alpiumque vel saluberrimis[1] Romano imperio jugis. A reliqua vero Gallia latere septemtrionali, montibus Gebenna[c] et Jura:[d] agrorum cultu,[e] virorum, morumque dignatione, amplitudine opum, nulli provinciarum postferenda,[2] breviterque Italia verius quam provincia. In ora[f] regio Sardonum,[3] intusque[g] Consuaranorum. Flumina: Tecum,[h] Vernodubrum. Oppida: Illiberis,[4][i] magnæ quondam urbis tenue vestigium: Ruscino,[j]

Cap. v. 1 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. vox *vel* deest in edd. vett.—2 Cod. Dalec. *nulla ei præferenda.*—3 *In o. r. Sardaonum* margo edd. Dalec. et Gronov.—4 *Illiberæ* Chiffl. et Vet. Dalec. *Illybyrtis* quibusdam ap. Dalec. Mox, nonnulli *Rubrosum* e Strab. lib.

NOTÆ

Gallia Narbonensi primo deprehensum est: quæ inde ab iis Braccata est cognominata, inquit Alcuinus de Divinis Offic.

[c] *Gebenna*] A Mela hæc Plinius II. 5. Gebennam quoque Cæsar, Bell. Gall. lib. VII. p. 81. Gebennas vocat Lucanus I. 435. et 'Gebennicos montes,' Mela. Galli, *les Monts des Cevennes.* Languedocium, ut vocant, a reliqua Gallia latere septemtrionali disterminant.

[d] *Et Jura*] Mss. omnes, *et Juribus.* Mela II. 5. non Juram montem, sed Lemannum lacum, finem statuit Narbonensis Provinciæ. Jura pro locorum diversitate varia sortitur nomina, *le Joux, le Mont S. Claude, le Credo, &c.*

[e] *Agrorum cultu*] Non minus eleganter Salvianus patriam suam, hoc est, Provinciam describens, lib. VII. 'Illic omnis admodum regio,' inquit, 'aut intertexta vineis, aut florulenta pratis, aut distincta culturis, aut consita pomis, aut amœnata lucis, aut irrigata fontibus, aut interfusa fluminibus, aut crinita messibus,' &c.

[f] *In ora*] Post Pyrenææ Veneris promontorium, in quo hæsimus cap. sup. incipit Sardonum regio, quam nunc dicimus *le Comté de Roussillon.* Sic Mela II. 5. 'Inde est ora Sardonum, et parva flumina, Telis et Tichis: ubi accrevere, persæva. Colonia Ruscino,' &c. Ipsam Leridam Hispaniæ civitatem, sup. cap. Surdaonum gentis esse dixit. In Mss. *Sordonum.* Avienus 'Sordos' appellat.

[g] *Intusque*] Interior, inquit, seu mediterranea regio Consuaranorum, sive Consoranorum fuit, de quibus IV. 33. *Les pays de Foix et de Conserans.*

[h] *Tecum*] Melæ, loc. cit. *Tichis:* accolis hodieque *Tec.* Urbem Helenam præfluit, *Elne.* Vernodubrum, *Latet*, Perpinianum rigat.

[i] *Illiberis*] Vel Eliberris, quam Caucoliberim posterior ætas appellavit: Hispani, *Colibre:* nostri, *Colioure.* Ita De Catel, I. 7. secutus Loaysam, et alios. Melam expressit Plinius: Sic enim ille, II. 5. 'Vicus Eliberri, magnæ quondam urbis, et magnarum opum tenue vestigium.'

[j] *Ruscino*] Non modo jure Latii donatam, sed et coloniam vocat Me-

Latinorum. Flumen Atax[k] e Pyrenæo Rubrensem[l] permeans lacum: Narbo[m] Martius, Decumanorum colonia, XII. M. pass. a mari distans. Flumina: Arauris,[n] Liria.[o] Oppida de cetero rara, præjacentibus stagnis:[p] Agatha[q]

NOTÆ

la, loc. cit. Nunc castellum est, a Perpiniano oppido, quod Ruscinonem vicinate sua exhausit, leuca dissitum, *la Tour de Roussillon*. Eodem amne, quo Perpinianum, alluitur. Catel, I. 7.—'Nummus est eximius, æris minimi, in Cimelio D. Foncault, hac epigraphe: IMP. C. CLAVDIVS P. F. AVG. Claudii Gothici caput. In aversa parte, DEO CABIRO. Faber malleum dextra tenet. Cave hic Cabiros cogites, aut Thessalonicam. Sententia est: 'Duci Exercitus Optimo Claudio Arcum Benefactis Insignem Ruscinonenses Obtulerunt,' ob victoriam præsertim Gothicam. Ingeniose admodum significatur oblatum fuisse ab oppidanis Arcum triumphalem, sed a Claudio neglectum ac repudiatum, cum in area nummi non arcus pingitur, sed Faber tantummodo, ad exstruendum arcum paratus.' *Ed. sec.*

[k] *Atax*] *L'Aude*, Narbonem secat. Vide Notas et Emend. num. 23. Ab eo amne Narbonenses olim Atacini dicti, ut de Varrone Atacino pluribus disputabimus, in Auctorum Indice.

[l] *Rubrensem*] Rubresum Mela vocat, III. 5. qua Atacem accipit, ore spatioso admodum: qua mare admittit, aditu tenuem. *L'Estang de la Rubine*. Nunc Atax minime lacum permeat: sed fossæ per Narbonem ductæ immissus, in mare effunditur ad VII. ab urbe milliare. Catel, lib. I. pag. 58.

[m] *Narbo*] Atacinorum, Decumanorumque colonia, Melæ, loc. cit. Martius, a Marte, ut Sirmondus noster putat in Notis ad Sidon. vel a Martia Legione: Decumanorum a militibus decimæ. Inscriptio Gruteri, p. 229. COL. IVL. PATERN. NARB. MART. Et pag. 266. IVLIÆ. DOMNÆ. AVGVSTÆ.....ANTONINI. CÆS. MATRI ITEMQ. CASTRORVM. DECVMAN. NARB.—'Nummus argenteus apud Goltzium, in Magna Græcia, Tab. XX. n. 5. caput diadematum exhibet, cum clava Herculea. .)(. Lupa cum gemellis. Infra, ROMANO. Sic interpretamur: 'Roma Martii Narbonis Origo.' Cognomen enim illud habet a legione Martia, hoc est, Romulea. Nam Romulus Marte genitus ferebatur: hoc est, vir generosus; sed patre ob temporum vetustatem ignoto, quamvis nobili. In aliis ibidem nummis N. 1. et 2. caput est Romæ galeatum. .)(. Caput equi, qui esse dicitur Marti sacer, quia generosus et bellicosus. Infra, ROMANO, ut proxime. In alio, Caput Romæ galeatum. .)(. Leo iratus. Infra ROMANO.' *Ed. sec.*

[n] *Arauris*] Ita recte, non *Araris*. Mela, II. 5. pag. 39. 'Tum ex Gebennis demissus Arauris juxta Agatham fluit.' Ptolemæo, II. 10. Ἀραύριος. Gallis, *Airau*, vel *Erhau*.

[o] *Liria*] Mss. omnes, *Libria*. Nunc *Lez* accolæ vocant, et quos medios secat, Monspelienses.

[p] *Stagnis*] *Les Estangs de Thau, de Maguelone, et de Perault*. Maximæ parti ejus oræ, marique mediterraneo ea prætenduntur.

[q] *Agatha*] Juxta quam Arauris fluit, ut Mela admonet loco cit. nunc *Agde*: non, ut subtilioribus quibus-

quondam Massiliensium, et regio Volcarum[r] Tectosagum: atque ubi Rhoda Rhodiorum fuit,[s] unde dictus multo Galliarum fertilissimus Rhodanus amnis, ex Alpibus se rapiens per Lemannum lacum, segnemque[t] deferens Ararim,[5] nec minus seipso torrentes[u] Isaram, et Druentiam. Libica[v] appellantur duo ejus ora modica: ex his[w] alterum Hispaniense, alterum Metapinum: tertium, idemque amplissimum, Massalioticum. Sunt auctores, et Heracleam[x] oppidum in ostio Rhodani fuisse.

IV. et paulo post: *Flumina: Rhararis, Lira,* ex eodem.—5 *Aurarim* quibusdam ap. Dalec. et mox, *torrentem Isaram, &c.* edd. vett. ante Harduin. *torrentes, &c.* codd. Chiffl. et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont.

NOTÆ

dam visum est, *Maguelone,* quæ procul est ab Aranri dissita. A Massiliensibus conditum esse oppidum Strabo auctor est, lib. IV. p. 182.

[r] *Volcarum*] Late hæc regio patuit, agros complexa limitaneos, ut ex Plinio patet, Tolosanum, et Agathensem, atque adeo quicquid terrarum inde usque ad ostia ferme Rhodani protenditur.

[s] *Ubi Rhoda . . . fuit*] Familiari ea loquendi formula, *fuit,* excidisse id oppidum, cui vox ea annectitur, jam ævo suo innuit. Hæc Rhodanusia a Scymno Chio, sive, ut alii vocant, a Marciano Heracleota, pag. 6. dicitur: alteramque Rhoden, quæ in Hispania est, (nunc *Roses* incolæ Catalani vocant,) a Rhodiis quoque conditam scribit. Hieronymus, in Prolog. Epist. ad Galat. 'Oppidum Rhoda,' inquit, 'coloni Rhodiorum locaverunt, unde amnis Rhodanus nomen accepit.'

[t] *Segnemque*] Unde Claudiano dicitur, 'Lentus Arar.' Sauconam posterior ætas appellavit, teste Ammiano, lib. XV. p. 55. hodieque, *la Saone.*

[u] *Torrentes*] Gallis, *l'Isere, et la Durance,* in latus uterque Rhodani orientale influit. Vide Notas et Emend. num. 24.

[v] *Libica*] Ita libri omnes. Sic vulgus ea ostia, corrupto, ut fit, sermone, appellavit: cum Ligyca potius, ut quidem reor, essent nominanda. Ora enim universa a Rhodano Emporium usque Hispaniæ oppidum, Λιγυστικὴν veteres appellarunt, quod eam Ligures tenuere: Scylax, pag. 2. Παράπλους Λιγύων ἀπὸ Ἐμπορίου μέχρι Ῥοδανοῦ, κ. τ. λ. Nil tamen mutamus.

[w] *Ex his*] Ex duobus Libicis. Exscripsit hæc Martianus, lib. VI. pag. 204. cap. de Pyrenæo, et Prov. Narb. Hispaniense ostium, quod in occidentem vergit, accolæ vocant, *Grau Neuf,* Massalioticum, quod in ortum, *Gras d'Orgon.* Metapinum inter hæc medium est nunc sine nomine. His tribus ostiis includitur insula, quam vocant incolæ, *Petite Camargue.*

[x] *Et Heracleam*] Hæc Ἡράκλεια Κελτικῆς Stephano. In agro san-Remigiano, prope oppidum *S. Remy,* ostiumque Rhodani Hispaniense, reperta inscriptio, principatu Caroli V. Francorum regis, electam docet ab Ataulpho Principe 'Heracleam in

Ultra,[y] fossæ ex Rhodano C. Marii[6] opere, et nomine insignes: Stagnum, Mastramela:[z] oppidum, Maritima Avaticorum:[a] superque campi[b] lapidei, Herculis prælio-rum memoria: Regio Anatiliorum,[7 c] et intus Desuviatium, Cavarumque. Rursus a mari[d] Tricorium: et intus[e] Tricollorum, Vocontiorum,[f] et Segovellaunorum:[8 g] mox Al-

et Franz.—6 Vet. Dalec. *fossam ex Rhodano C. pass. Marii, &c.* Chiffl. *fossæ, &c.* Mox, in quibusdam, *nomine Latera insigne stagnum.* Salmas. p. 94. legit, *insigne stagno Mastramela oppidum, &c.* Edd. vett. ante Harduin. *et nomine insigne stagnum: Astromela, &c.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *insigne stagnum Mastrumela. Ipidum maritima, &c.*—7 *Regio Natiliorum* cod. Dalec. et mox in eodem cod. et Chiffl. *et intus Desuviaticum.*—8 Chiffl. *Segonellanorum;* alii, *Segalaunorum,* quemadmodum et apud Ptolemæum II. 8.—

NOTÆ

Regiæ majestatis sedem.' Ibi igitur fuisse olim Heraclea videtur. Recitat inscriptionem eam totam Honor. Bouche, Hist. Prov. III. 5. p. 158.—'Verum distat ager ille San-Remigianus ab ostio Rhodani, in quo fuisse Heracleam auctores, teste Plinio, prodidere.' *Ed. sec.*

[y] *Ultra*] Ultra Rhodani ostia. Vide Notas et Emend. num. 25. Ptolemæo, II. 10. Φόσσαι Μαριάναι.

[z] *Mastramela*] *L'Estang de Berre, ou de Martiguez.* Oppido, quod Maritimam Plinius vocat, nomen hodie *Marignane.* Vide Not. et Emend. num. 26.

[a] *Avaticorum*] Sic Mela II. 5. et Mss. Id nomen agro ei fuit, qui Maritimæ circumjectus erat, et contributus, in Anatiliorum regione, quæ latius multo patuit: quare eadem Maritima in Anatiliorum agro posita dicitur a Ptolemæo, II. 10.

[b] *Campi*] Vulgo, *la Crau.* Mela, II. 5. 'Lapideus,' inquit, 'ut vocant, campus, in quo Herculem contra Albionem et Geryona, Neptuni liberos, dimicantem, cum tela defecissent, ab invocato Jove adjutum imbre lapidum ferunt. Credas pluisse: adeo multi passim et late jacent.' Vide Hygin. in Poët. Astronom. lib. II. cap. Engonasin, fol. 61.

[c] *Anatiliorum*] Recte. In Inscriptione San-Remigiana proxime laudata, ANATILII. Hi Arelatensem agrum tenuere: Desuviates, quorum interior regio fuit, Tarasconensem: Cavares denique, a confluente Isaræ in Rhodanum, ubi fere Avenio est, ad Druentiam usque, quam late patet, oram omnem, quæ Rhodano alluitur.

[d] *Rursus a mari*] Rursus, inquit, in ora est Tricoriorum regio: Τρικορίους appellat Strabo, lib. IV. p. 185. ubi nunc Massiliensis ager, Aquisextiensis, et supra Druentiam Aptensis. In Aptensi fuere saltus Tricorii, quos Hannibal, dum peteret Italiam, superavit. Vide Ammian. lib. XV. p. 53. et Livium, lib. XXI. pag. 198.

[e] *Et intus*] Intus recedunt a mari longius Tricolli, qui nunc Sisteronenses: quorum caput fuisse olim creditur *Alarante,* de quo Tabula Peutingeri. Hodie *Talard* in Delphinatu, via quæ Sisterone Vapincum ducit. Ita Nic. Bouche, Hist. Prov. III. 7. pag. 178.

[f] *Vocontiorum*] Hi Delphinatus partem orientalem tenuere, ut Cavares occiduam: oppida iis fuere, Dea, *Die,* et Vasio, *Vaison.*

lobrogum.[h] At in ora Massilia Græcorum Phocæensium,[9 i] fœderata.[j] Promontorium Zao:[k] Citharista portus.[10] Regio Camatullicorum.[l] Dein Suelteri,[m] supraque Verrucini.[11 n] In ora autem Athenopolis[o] Massiliensium, Forum Julii,[p]

9 *Phocensium* margo edd. Dalec. et Gronov.—10 *Promontorium Zaozita: ista portus* Chiffl. *P. Zaoportus* in al. *Promontorium Citharista, portus, &c.* edd. ante Harduin. qui ex codd. suis lectionem nostram revocavit.—11 *Verticini* cod.

NOTÆ

[g] *Segovellaunorum*] Pars Cavarum hi fuere: quamobrem Valentia, quæ Plinio Cavarum urbs dicitur, Segovellaunis, sive Segalaunis a Ptolemæo adjudicatur, II. 10. Hodie *le Valentinois.*

[h] *Allobrogum*] Inter Isaram, Rhodanumque, ut recte Polybius, lib. III. p. 282. et qui Polybium sequitur Livius, lib. XXI. p. 198. apud quem pro *Arar* qui *Isara* reponunt, sincerum vas incrustant, nec scriptoris mentem assequuntur.

[i] *Phocæensium*] Strabo, lib. IV. p. 179. κτίσμα δ' ἐστὶ Φωκαιέων ἡ Μασσαλία, a Phocæa, urbe Asiæ, de qua dicemus in Ionia, lib. V. A Phocide Græciæ regione profectos Massiliæ conditores non semel affirmat Lucanus, lib. III. magno, ut puto, errore. Justin. lib. XL. Tarquinii Prisci, ut arbitror, temporibus conditam a Phocæensibus Massiliam scribit.

[j] *Fœderata*] Fœderis causam docet Justinus, lib. XLIII. sub finem: 'Massiliensium legati,' inquit, 'a Delphis revertentes, audierunt urbem Romanam a Gallis captam, incensamque. Quam rem domi nuntiatam publico funere Massilienses prosecuti sunt: aurumque, et argentum publicum, privatumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis, a quibus redemtam pacem cognoverant. Ob quod meritum, et immunitas illis decreta, et locus spectaculorum in Senatu datus, et fœdus æquo jure percussum.'

[k] *Zao*] Ita Mss. omnes. Promontorio tamen idem præterea quod portui nomen Citharistam esse, docet Ptolem. II. 6. ὁ Κιθαριστὸς τὸ ἄκρον, hodie *Cap Sisiat, ou de Cerchiech*, prope Telonem: Citharistæ portui nomen hodie est *le port S. Georges, ou le port de Toulon.* Portum Citharistam a Massilia distare Antoninus ait XXX. M. P. Hæc Citharistana parochia in territorio Arelatensi, cujus mentio tum in Epistola Zosimi ad Episcopos Galliæ, de Privil. Eccl. Arelat. tum libro II. Vitæ Sancti Cæsarii Arelat.

[l] *Camatullicorum*] Ubi nunc Telonensis ager, *l'Evesché de Toulon*, usque ad Samblacitanum sinum, *le Golfe de Grimaut:* a quo sinu haud procul abest vicus *Ramatuelle*, quod vetusti nominis vestigium servat haud obscurum.

[m] *Suelteri*] Nunc est Forojuliensis ager, citra amnem Argenteum: *Brignole*, et *Draguignan.* Sic Honor. Bouche, VII. 7. p. 182. Favet situs quem in Tab. Peuting. *Selteri* obtinent.

[n] *Verrucini*] Suelteris ad Boream adsiti: ubi nunc *Verignon*, et *Baryol.*

[o] *Athenopolis*] Cum in ora positum id oppidum dicatur, inter portum Citharistam, et Forum Julii: ipsum esse Telonem Martium non temere suspicamur.

[p] *Forum Julii*] *Freius.* Octavanorum colonia dicitur, quoniam octa-

Octavanorum [12] colonia, quæ Pacensis appellatur, et Classica: amnis in ea Argenteus.[q] Regio, Oxubiorum [r] Ligaunorumque,[s] super quos Suetri,[t] Quariates,[u] Adunicates. At in ora oppidum Latinum [v] Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex Alpium monte Cema [13] profusus.

In mediterraneo coloniæ: Arelate [w] Sextanorum, Beter-

Dalec.—12 *Octavianorum* vet. Dalec.—13 Ita vet. Dalec. aliique codd. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *monte Acema* edd. vett. *amnis*

NOTÆ

væ legionis militibus ea constaret. In Thesauro Goltzii, p. 240. nummus Augusti, COL. IVLIA. OCTAVIANORVM. Et alter Neronis, p. 241. COL. PACENS. CLASS. Pacensis a Pace dicta est: Classica, ab Augusti classe fortassis, cujus ea navale fuit. Unde Strabo, lib. IV. p. 184. Τὸ ναυσταθμὸν τὸ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, ὃ καλοῦσι Φόρον Ἰούλιον. Vide Tacitum, Annal. III. Suessam tamen, quæ mediterranea civitas est, coloniam pariter Classicam dicemus appellatam, cap. 9. a militibus forte Classiariis eo deductis. Inscriptio apud Jo. Poldo, de Antiq. Nemaus. p. 165. MILITVM LEG. VIII. AVG. CIVITAS. FOROIVLIENSIVM.

[q] *Argenteus*] Accolis dictus hodieque *Argens*, a colore aqnæ argenteo. Arenam devehit, qua portum jam illum opplevit, Augusti navium receptorem, de quo modo diximus.

[r] *Oxubiorum*] Quorum caput ipsum Forum Julii fuit: ut Deciatium Antipolis. Hic λιμὴν Ὀξύβιος apud Strab. lib. IV. p. 185.

[s] *Ligaunorumque*] Sic libri omnes. Ingaunos, qui ultra Varum sedes habent, frustra Dalecampius inculcare hic nititur pro Ligaunis, qui ante Varum Antipolimque ipsam a Plinio appellantur, et junguntur Oxubiis. Grassensem, ut aiunt, tenuisse agrum videntur.

[t] *Suetri*] Ptolemæus, III. 1. meminit Σουητρίων in maritimis Alpibus, quorum oppidum Σαλίνας vocat. Id esse *Seillans* Holstenius putat, in Diœcesi Sanitiensi, *Senez*. At rectius Honor. Bouche, Hist. Prov. III. 2. p. 119. urbem Castellanam interpretatur, Verdoni amni impositam, qui in Druentiam labitur, eodem Sanitiensi agro: eamque sententiam idoneis firmat argumentis. Errant plerique Geographorum, qui Salutias in Sabaudia esse putant, *le Marquisat de Saluces*.

[u] *Quariates, &c.*] Quantum ex situ conjicimus, ibi fuere, ubi nunc Senetium est, et Dinia.

[v] *Latinum*] Hoc est, Latii jure donatum, ut dicemus in Notis et Emend. num. 3. Nunc *Antibe*. Ptolemæo II. 10. Ἀντίπολις in agro Λεκιατίων, quem Varus amnis claudit, *le Var*. Melæ II. 5. 'Oppidum Deciatum Antipolis,' sic enim legendum.

[w] *Arelate*] *Arles*. Sextanorum dicta, quod esset colonia militum sextæ legionis. Sic Primanos primæ, Unaëtvicesimanos vigesimæ primæ, Tacitus vocat, Hist. II. p. 44. Tertianos tertiæ, Hist. III. p. 68. Quintanos, Hist. IV. p. 96. &c. Nummus Caii Cæsaris in Thes. Goltzii, COL. ARELAT. SEXTAN. Et apud Gruter. p. 257. SEXTANI. ARELATENSES.—'Sed ficta

ræ[14] [x] Septimanorum, Arausio [y] Secundanorum. In agro [z] Cavarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida Latina: [a] Aquæ Sextiæ [b] Salluviorum,[15] Avenio [c] Cavarum, Apta

Cema al. ap. Gelen.—14 *Bilteræ* vet. Dalec. *Bliteræ* edd. vett. et Gronov. *Beterre* Tolet. et Salmant. *Beterræ* omnes codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—15 Ita edidit Harduin. eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *Saluviorum* Chiffl. *Salyorum* edd. vett. et Gro-

NOTÆ

-illa: genuinus, inter ceteros Arelate percussos, nummus iste insignis est, in Cimelio Mediceo, et Gaza Reginæ Christinæ, ex ære maximo. Caput laureatum exhibet Fl. Jul. Constantii Augusti, qui frater Fl. Jul. Constantis, D. N. CONSTANTIVS. P. F. AVG. .)(. LARGITIO. Sedet Augustus; hinc urbe Arelatensi turrita porrigente dextram Constantio, instar offerentis ei aliquid, inde hastato milite Imperatorem complectente. Nos largitionem hic significari olim, sed timide, suspicati sumus, alios secuti: sed pictura haud dubie aliud repræsentat; et (quod tunc menti non succurrebat) totidem hic fere voces, quot literæ sunt, hac sententia: 'Liberum Arelate Gratuitam Indictionem Tributi Imperatori Obtulit.' Gallice: *La Ville d'Arles, ville libre, a offert à l'Empereur de lui faire lever un subside, par forme de don gratuit.* Miles hic astat idcirco, ut ad alendos milites, qui vel limites imperii tutarentur, vel itinerum securitatem præstarent, collatum pecuniarium subsidium intelligatur. Atque idcirco Imperatori datum, non Augusto, dici videtur. Nihil est in pictura certe, quod largitionem indicet, aut liberalitatem Augusti, ut in nummis inscriptis, LIBERAL. AVG. vel CONG. DAT. &c. In imo nummi margine fabricæ locus non subnotatur; quoniam in ipso indicatur titulo. Delineatur hic nummus a Spanhemio, in edit. priore p. 823.' *Ed. sec.*

[x] *Beterræ*] Sic Mss. omnes, Reg. Colb. et Thuan. lib. XIV. non *Bliteræ*: etsi ita id Melæ ac Straboni nomen scribitur. Septimanorum nomen habet a septima legione. Hinc circumjecta regio Septimania appellata, a Sidonio, qui aliis Beterrensis ager. Mox Septimaniæ nomen a Gothis ad universum Languedocium translatum. Nunc est oppidum *Beziers*. Inscriptio apud Gruter. p. 270. SEP. BÆTER. hoc est, *Septimani Bæterrenses*. Stephano Βαιτερρῶν dicitur.—' In Gaza Regia nummus est inscriptus, BHTHPPATΩN: at ex oppido Syriæ aliquo, ut videtur, nunc situs ignoti: non ex Bæterris certe provinciæ Narbonensis.' *Ed. sec.*

[y] *Arausio*] *Orange*. Nummus Neronis, in Thes. Goltzii, p. 237. COL. ARAVSIO. SECVNDANOR. COH. XXXIII. VOLVNT. Deducti nempe eo milites ex cohorte XXXIII. secundæ legionis.

[z] *In agro*] Et hæ quoque in Coloniarum numerum reponendæ. Οὐαλεντία κολωνία Ptolemæo, II. 10. Et in Thes. Goltzii, p. 242. nummus Neronis, COL. VIENNA. LEG. VII. CLAVDIANA. PIA. Cavarum, Allobrogumque situs ante descripsimus.

[a] *Oppida Latina*] Latii jure donata a Senatu, vel a Principe.

[b] *Aquæ Sextiæ*] *Aix*. Coloniam Ptolemæus vocat, et inscriptio apud Gruter. p. 413. Vide Notas et Emend. num. 27. Unde Aquis Sextiis nomen: vide in Epit. Livii, lib. LXI.

Julia Vulgientium, Alebece Reiorum [d] Apollinarium, Alba [e] Helvorum,[16] Augusta Tricastinorum: [f] Anatilia,[g] Aëria, Bormanni, Comacina,[17] [h] Cabellio,[i] Carcasum [j] Volcarum Tectosagum: Cessero,[k] Carpentoracte [l] Meminorum: Cenicenses,[m] Cambolectri,[18] qui Atlantici [n] cognominantur:

nov. et paulo post in iisdem, *Alebeceriorum Apollinarium.*—16 *Helucocuorum* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox *Augusta Tucastemorum* in Chiffl.—17 Idem codex: *Anatilia, Arcarbonia, Nocomannia;* edd. vett. et Gronov. *Anatilia, Aëria, Bormannico, Marcina.* Nostram lectionem ex codd. restituit Harduinus.—18 Ita ex codd. Harduinus; ita quoque Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

[c] *Avenio*] In Cavaris quoque Ptolemæo, II. 10. sed colonia est. Sic Apta Julia, in Inscript. P. Sirmondi, in Notis ad Ep. IX. 9. Sidonii, COL. APT. IVL. Nunc *Apt.* Vulgienses Tricoriorum pars fuere, ut superius monuimus. Gruteri Inscriptio, pag. 296. VVLCIENTES, sed hos Italiæ populos habet.

[d] *Alebece Reiorum*] Hodie *Riez en Provence.* Vide Notas et Emend. num. 28.

[e] *Alba*] Non *Albi,* ut quidam putant: hæc enim Albia, non Alba appellata est. Sed vicus hodie ignobilis, *Aps* ad Rhodanum, unde sedes Episcopalis Vivarium translata est, *Viviers.* Ager Helviorum *le Vivarais.* Hinc Albenses promiscue et Vivariensis Episcopi cognominati. Ptolemæo, Ἀλβανγούστα. Plinio, XIV. 4. Alba Helvia. Cæsar Bell. Gall. lib. VII. p. 81. 'Mons Gebenna, qui Arvenos ab Helviis discludit.'

[f] *Tricastinorum*] *S. Paul Tricastin.* Alia est Noviomagus Tricastinorum, apud Ptolem. II. 10. quæ hodie *Nions.*

[g] *Anatilia*] Forte ab Anatiliis, de quibus supra. Aëriam Ἀερίαν Strabo, lib. IV. p. 185. in Cavarum agro cum Avenione et Arausione locat: aitque a loco edito, in quo posita erat, nomen sortitam. Quibusdam esse castellum *Mornas* ad Rhodanum creditur. In Mss. *Avatilia.*

[h] *Bormanni, Comacina*] Ita legendum esse, non *Bormannico, Marcina,* tum Mss. tum series ipsa elementorum admonet, quam in Latinis hisce urbibus recensendis Plinius sequitur. Nunc incertus harum situs. Fictitia sunt, nec usquam terrarum audita nomina, quæ Dalecampius hoc loco affert.

[i] *Cabellio*] Inter oppida Cavarum a Ptolemæo II. 10. Καβελλιὼν Κολωνία. Nunc *Cavaillon,* ad Druentiam.

[j] *Carcasum*] Καρκασὼ in Volcis quoque Tectosagibus, Ptolemæo loc. cit. Nunc est *Carcassonne,* ad fluvium Atacem.

[k] *Cessero*] Nunc S. Tiberii pagus, in Agathensi agro. Vide Notas et Emend. num. 29.

[l] *Carpentoracte*] *Carpentras,* cujus incolæ, ceterique ex agro circumjecto contributi, Memini appellati sunt: Cavarum regionis. Μιμηνοὶ Ptolemæo, II. 10. sub Tricastinis. Notitia civitatum Galliæ: 'Civitas Carpentoratensium, nunc Vindausca.' In Conc. Cabilonensi, an. 650. 'Licerius Vindausensis,' id est, Carpentoratensis, ab oppido vicino Vindausca.

[m] *Cenicenses*] Forte *Cœnienses,* am-

Forum[o] Voconii, Glanum[p] Livii, Lutevani,[q] qui et Foroneronienses: Nemausum[19 r] Arecomicorum, Piscenæ,[s] Ruteni,[t] Sanagenses,[u] Tolosani Tectosagum, Aquitaniæ contermini: Tasconi, Tarusconienses,[20 v] Umbranici:[w] Vocon-

Cambolecti edd. vett.—19 Nonnulli, *Nemantum.*—20 *Tascoduni. Tarusconienses* Pintian. *Tolosani Tectosagum. Aquitaniæ contermini Tascodunitani, Cononien-*

NOTÆ

nis Cæni accolæ, cujus inter Maritimam Massiliamque meminit Ptolemæus, loc. cit.

[n] *Qui Atlantici*] Eo cognomine a Cambolectris Agesinatibus discriminantur, quos junctos esse Pictonibus dicemus IV. 33.

[o] *Forum*] Forum, inquit Festus, negotiationis locus est, ut Forum Flaminium, Forum Julium, ab eorum nominibus, qui ea Fora constituenda curarunt. Quod Voconii modo dicitur, vicus nunc est, *le Canet*, ad amnem Argenteum, Diœcesi Forojuliensi, ut recte probat Honor. Bouche, Hist. Prov. III. 4. p. 150. Antoninus in Itiner. distare a Foro Julii dicit, XII. M. P. pro XXII. Plancus ad Ciceronem, lib. X. Epist. Fam. XXIV. M.P.

[p] *Glanum*] A Cabellione, XVI. M. P. in Itiner. Anton. Γλάνον in Salyibus, apud Ptolem. II. 10. Nunc S. Remigii oppidum, *S. Remy*, inter Arelate et Caballionem: ut egregie probat idem auctor Hist. Prov. III. 3. p. 136.

[q] *Lutevani*] Oppidum Luteva, *Lodeve:* quibus et Foroneroniensium cognomen additum, quod alterius oppidi sub Tricastinis peculiare est apud Ptolem. loc. cit.

[r] *Nemausum*] Colonia dicitur Volcarum Arecomicorum Ptolemæo, loc. cit. et nummi frequentes occurrunt, COL. NEM. *Nismes.*

[s] *Piscenæ*] Nunc *Pezenas* in Agathensi agro, prope Araurim amnem.

[t] *Ruteni*] Non tam hi Narbonenses, quam ut Plinius ipse ait IV. 33. Narbonensi provinciæ contermini. Ῥουτανοὶ Ptolemæo, II. 7. Oppidum Segodunum, *Rhodez.*

[u] *Sanagenses*] Qui Sanicienses ævo posteriore appellati, a Sanicio Alpinæ oræ oppido, cujus meminit Ptolemæus, III. 1. Nunc *Senez.* In Conc. Matisc. II. an. 585. 'Virgilius Episcopus a Senetio.'

[v] *Tasconi, Tarusconienses*] Priores incogniti.—'Priores incolæ sunt, ut arbitramur, Montis Aureoli, cui nunc Monti Albano factum nomen est, *Montauban,* oppido celebri, prope Tolosam; quod amnis alluit *Tesco* appellatus: inde *Tesconi* accolæ nuncupati, sive *Tasconi.* Auctor Vitæ S. Theodardi Archiepiscopi Narbonensis, die 1. Maii, c. 6. In 'Caturcensi territorio, in monte qui Aureolus nuncupatur, ad cujus montis radicem fluvius quidam decurrit, quem indigenæ regionis ipsius Tesconem vocant. Hic suo decursu confinia Tolosani Caturcensis ruris liquido dirimit patenter influxu: qui a prædicto monte recedens post modicum terræ spatium Tarno immergitur flumini.' Nondum erat Mons Albanus Episcopatus titulo insignitus; postea Caturcensi diœcesi est avulsus.' *Ed. sec.* Posteriores a Taruscone Salyum oppido nomen habnere, Ταρουσκῶν Ptolemæo, II. 10. Nunc *Tarascon*, ad

tiorum civitatis[x] fœderatæ duo capita, Vasio,[21 y] et Lucus[z] Augusti. Oppida vero ignobilia XIX. sicut XXIV. Nemausiensibus attributa. Adjecit formulæ[a] Galba imperator ex Inalpinis Avanticos, atque Bodionticos,[22] quorum oppidum Dinia. Longitudinem provinciæ Narbonensis CCLXX.[b] M. pass. Agrippa tradit, latitudinem CCXLVIII.

VI. (V.) Italia dehinc,[c] primique ejus Ligures: mox Etruria, Umbria, Latium, ubi Tiberina ostia,[d] et Roma terrarum caput, XVI. M. pass. intervallo a mari. Volscorum postea littus, et Campaniæ: Picentinum inde, ac Lucanum, Brutiumque, quo longissime in meridiem, ab Alpium fine,[1 e]

ses.—21 Ita nonnulli ap. Laet, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. quemadmodum et apud Ptolemæum. *Vasco* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—22 Hermolaus Barbarus et quædam edd. ante Harduin. *atque Ebroduntios;* codd. omnes et edd. antiquiss. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *atque Bodionticos.*

CAP. VI. Ita codd. Harduini et margo edd. Dalec. et Gronov. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *patet longitudine ab Alpino fine* etiam margo edd. Dalec. et Gronov. *ab Alpium pæne* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi,

NOTÆ

Rhodanum. Vide Notas et Emend. num. 30.

[w] *Umbranici*] In Tab. Peuting. segm. I. Umbranicia legitur, prope Volcas Tectosagas, et Nemausum. Situs incertus.

[x] *Civitatis*] Hoc est, regionis, sive gentis, non oppidi. Galli Communitatem, et Status vocant.

[y] *Vasio*] *Vaison*, in Comitatu Venascino, Pontificiæ ditionis. Gruterus, p. 1090. VASIENS. VOC. ex Sirmondo.

[z] *Lucus*] *Luc en Dauphiné*, altero a Dia sive Dea Vocontiorum lapide. Luci Vocontiorum municipii Tacitus meminit, Hist. I. p. 24.

[a] *Formulæ*] Hoc est, Tabulæ et indici, sive syllabo provinciarum Galliæ, adjecit Galba ex gentibus Inalpinis Avanticos atque Bodionticos. Avanticorum pagus hodie *Avançon*, inter Vapincum et Ebrodunum. Bodionticorum Dinia oppidum haud ignobile, *Digne*. Vide Notas et Emend. num. 31.

[b] *CCLXX.*] Martianus, lib. VI. p. 203. CCCLXX. De latitudine ambo concinunt. Missi Theodosii: 'Juxta Plinium Secundum, longitudinem Provinciæ Narbonensis 380. M. passuum Agrippa tradidit: latitudinem, 348.'

[c] *Italia dehinc*] Transcripsit hunc locum Martianus de Italia, lib. VI. p. 204. iisdem plane verbis.

[d] *Tiberina ostia*] Hoc est, littus illud maris in quod Tiberis effunditur: non urbs ipsa Ostia, quanquam et ipsa Tiberina Ostia appellata est.

[e] *Ab Alpium fine*] A primis Alpibus, inquit Martianus, loc. cit. Plinius ipse paulo inferius hoc cap. 'Patet longitudine Italia ab Alpino fine.' Lunata autem juga Apennini montis intellige, cujus dextrum cornu, ut ait Mela, II. 4. Siculum pelagus: alterum, Ionium respicit.

lunatis jugis in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi,[2] Apuli, Peligni, Frentani, Marrucini, Vestini, Sabini, Picentes, Galli, Umbri, Etrusci,[3] Veneti, Carni, Iapides, Istri, Liburni. Nec ignoro, ingrati ac segnis animi existimari posse merito, si breviter atque in transcursu, ad hunc modum [4] dicatur terra, omnium terrarum alumna, eadem et parens, numine Deum electa, quæ cœlum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, et tot populorum discordes ferasque linguas, sermonis commercio contraheret: colloquia, et humanitatem homini daret: breviterque, una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta [5] nobilitas omnium locorum, (quos quis attigerit? [f]) tanta rerum singularum populorumque claritas tenet. Urbs Roma, vel sola in ea, et digna tam festa cervice [g] facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campaniæ ora per se,[h] felixque illa [6] ac beata amœnitas? ut palam sit, uno in loco gaudentis opus esse naturæ. Jam vero tanta [7] ea vitalis ac perennis salubritatis cœli temperies, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxii saltus, tam opaca nemora,

Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—2 Chiffl. *Peduculi.* Mox Vet. Dalec. *Terrentani.*—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Hetrusci* Vet. Dalec. *Thusci*, vel *Tusci* edd. ante Harduin.—4 Cod. Dalec. *in hunc modum.* Paulo post, edd. vett. et Gronov. *s. commercio contraheret ad colloquia, &c.*—5 *Sedne id agam? tanta* Vet. Dalec. Mox, *quæ quis* margo edd. Dalec. et Gronov.—6 Vet. Dalec. *ora per se fœlix: illa.* Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *uno hoc in loco.*—7 Ita vet. Dalec. et Harduin. 1. *Jam vero tota* Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Gronov. Harduin. 2. 3. et Bipont. *Jam vero totæ* Elz. Mox, *talis cœli temperies est* Chiffl. *cœli temperies est* Ald. Junt. Lugd. Erasmi, Basil. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *est* non agnoscunt Tolet. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—

NOTÆ

[f] *Quos quis attigerit*] Quod non copiose, inquit, pro meritis nunc de Italia agam, retineor impediorque multiplici nobilitate locorum, (quos quidem nemo attingere, nedum satis prosequi valeat,) ingentique singularum rerum ejus, ac gentium claritate.

[g] *Tam festa cervice*] Hoc est, læta, eximia, ut dictum est II. 46. dicetur-que iterum XIV. 1. Roma, inquit, quæ veluti pro facie est Italiæ, quæ ipsa totius imperii cervix, seu caput est, eam habet dignitatem, vix ut possit diffuso opere explicari.

[h] *Per se*] Vel si sola ea spectetur.

tam munifica sylvarum genera, tot montium afflatus,[i] tanta frugum et vitium, olearumque fertilitas, tam nobilia pecori [8] vellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumque terrarum commercio patens undique:[j] et tanquam ad juvandos mortales, ipsa avide in maria procurrens. Neque ingenia, ritusque, ac viros,[k] et lingua manuque superatas commemoro gentes. Ipsi de ea judicavere Græci, genus in gloriam suam [9] effusissimum: quotam partem ex eo appellando Græciam magnam? Nimirum id, quod in mentione cœli fecimus, hac quoque in parte faciendum est, ut quasdam notas ac [10] pauca sidera attingamus. Legentes tantum quæso meminerint, ad singula toto orbe edisserenda festinari.

Est ergo[l] folio maxime querno assimulata, multo proceritate amplior, quam latitudine: in læva [11] [m] se flectens cacumine, et Amazonicæ [n] figura desinens parmæ, ubi a medio excursu Cocinthos [o] vocatur, per sinus lunatos duo

8 Chiffl. *pecudi.* Mox, Vet. Dalec. *tam opima.*—9 Chiffl. *in gloriam sui.*—10 Vet. Dalec. *quasdam notas stellas ac;* Chiffl. *quasdam notas et.*—11 Vet.

NOTÆ

[i] *Montium afflatus*] Venti, spirationesque emissæ montibus, aura illa odorata, quæ per montium latera ex omni frugum florumque genere descendens, totum inficit ac perfundit aërem. Sic Plinius noster de polypo, lib. IX. 'Afflatu terribili canes agebat.' Et Junior, v. 6. 'Triclinium saluberrimum afflatum est Apenninis vallibus.' Salmasius tamen, *marium afflatus* emendat: perinde ac si maris afflatus aut salubris semper, aut jucundus sit.

[j] *Patens undique*] Solini paraphrasis, cap. 2. p. 12. 'Latera portuosa, orasque habet patentibus gremiis, commercio orbis accommodatas.'

[k] *Ac viros*] Rectius forsan *vires* agnoscas, ex sequentibus illis, 'et lingua manuque superatas gentes.'

[l] *Est ergo*] Solinus hæc a Plinio mutuatus, cap. 2. p. 14.

[m] *In læva*] Qua tendit ad promontorium Iapygium, et Hydruntinum agrum, nunc *Terra d'Otranto*, Italiæ versus Ionium mare, et Epirum, ultimum cacumen. Capella quoque, lib. VI. p. 205. hæc ipsa Plinii repetens, 'Lævorsum se flectit,' inquit.

[n] *Amazonicæ*] Martianus loc. cit. 'Duobus promontoriis peltæ Amazonicæ formam reddit: dextro cornu Leucopetram tendens, lævo Lacinium.' Pelta, auctore Servio in Æneid. I. 494. scutum est brevissimum in modum Lunæ jam mediæ.

[o] *Cocinthos*] Tria, inquit, promontoria duos sinus lunatos efficiunt: ex

cornua emittens, Leucopetram dextera, Lacinium sinistra. Patet[p] longitudine ab Alpino fine Prætoriæ Augustæ, per Urbem Capuamque cursu meante, Rhegium oppidum in humero ejus situm, a quo veluti cervicis incipit flexus, decies centena et viginti millia passuum: multoque amplior mensura fieret Lacinium usque,[q] ni talis obliquitas in latus digredi videretur. Latitudo ejus varia est: CCCCX. millium[12 r] inter duo maria, inferum et superum,[s] amnesque Varum[t] atque Arsiam: mediæ,[u] atque ferme circa urbem Romam, ab ostio Aterni[v] amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina ostia CXXXVI. et paulo minus a Castro novo Adriatici maris Alsium ad Tuscum æquor: haud ullo inde loco CC.[13 w] in latitudinem excedens. Universæ autem ambitus a Varo ad Arsiam $\overline{\text{XXX}}$. pass. LIX.[14 x] efficit.

Dalec. *in lævo.*—12 Vet. cod. ap. Laet, et vet. lect. ante Dalec. *CCXC. mil.* Vid. Not. Var. Mox, *media autem ferme* margo edd. Dalec. et Gronov. ut mediam latitudinem intelligas, non Italiam mediam. Chiffl. *mediam autem.*—13 'Legendum *trecenta*, ex antiq. cod. astipulante Marciano.' *Dalec.* Ita quoque Pintian. unus codex ap. Laet, Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. 'Bene codd. Regg. 2. 5. et Ed. pr. *CC.* Perperam eruditus Harduinus e Mss. et Martiano emendavit, *CCC.* Patet enim cuivis Italiam inspicienti ab Alsio, nunc *Torre di Maccarese*, usque ad Rhegium, nunc *Regio*, eam *CC.* millia passuum in latitudinem non excedere.' *Brotier.*—14 'Antiq. cod. sic habet, *vicies centena XLIX. M.* in quam mensuram etiam Martianus et Solinus consentiunt.' *Dalec.* Salmasius legendum putat: *Universæ ambitus a Varo ad Arsiam, vicies centena quadraginta novem millia.* Edd. vett. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *XXX. pass.*

NOTÆ

iis duo extrema, ceu cornua quædam porrectiora, emittuntur in mare: Leucopetra dextrum, ad fretum Siculum, *Capo dell' Armi:* sinistrum Lacinium appellatur in Crotoniensi agro, *Capo delle Colonne.* Medium inter hæc Cocinthos, *Capo di Stilo.*

p *Patet*] Hæc iisdem fere verbis Solinus et Capella, locis cit. et Missi Theodosii. De Augusta Prætoria dicemus cap. 21.

q *Lacinium usque*] Ducta rursum eo usque a Regio oppido mensura.

r *CCCCX. mill.*] Ita Solinus, cap. 2. pag. 14. Missi Theodosii: 'Latitudo Italiæ 320... juxta Plinium Secundum.'

s *Inferum, et Superum*] Tuscum illud, istud Adriaticum vulgo nuncupatur.

t *Varum, &c.*] Varus Narbonensis Galliæ, ut dictum est cap. sup. finis. Arsia finis Italiæ, ut dicetur cap. 23. in Istria.

u *Mediæ*] Dicta proxime est Italiæ summæ, qua cingitur Alpibus, latitudo: nunc ejusdem mediæ, ubi fere Roma est, latitudo signatur: postremo, reliquæ.

v '*Ab ostio Aterni*] Hunc locum

Abest[y] a circumdatis terris, Istria ac Liburnia quibusdam locis centena[15] M. pass. Ab Epiro et Illyrico quinquaginta. Ab Africa minus CCC.[16] ut auctor est M. Varro. Ab Sardinia, CXX. M. Ab Sicilia M. CCCCC. A Corsica[z] minus LXXX.[17] Ab Issa quinquaginta. Incedit per maria[a] cœli regione ad meridiem quidem:[18] sed si quis id diligenti subtilitate exigat, inter sextam[b] horam primamque brumalem. Nunc ambitum ejus, urbesque enumerabimus. Qua in re præfari necessarium est, auctorem nos Divum Augustum secuturos, descriptionemque ab eo factam Italiæ totius in regiones XI. sed ordine eo, qui littorum tractu[19] fiet, urbium quidem vicinitates oratione utique præpropera servari non posse: itaque interiori in parte digestionem in

LVIII.—15 Ita Chiffl. aliusque codex ap. Laet, cum edd. Hardnin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *centum* in quibusdam vett. et Gronov. *C.* in aliis.—16 'Libri scripti et editi habent *minus CC.* Emendandum est *minus CCC.* Nec in distantia Italiæ ab Africa tantum errare potuere aut Varro, aut Plinius. Ipse Plinius infra cap. 14. a Lilybæo, nunc *le Cap Boeo*, ad promontorium Mercurii, *le Cap Bon*, in Africa numerat CLXXX. M.' *Brotier.* Mox, edd. vett. *ut auctor affirmat Varro.* Codd. Chiffl. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ut auctor est M. Varro.*—17 *A Corcyra minus LXX.* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *A Corcyra m. LXXX.* codex ap. Laet, et Chiffl. *A Corsica m. LXXX.* ed. Parm. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—18 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ad cœli quidem meridionalem regionem.* Mox, *si quis hoc exigat diligenti, &c.* Chiffl.—19 Vet. Dalec.

NOTÆ

Plinii accuratissimis recentissimisque observationibus eximie congruere, et errare Geographos recentes, qui mensuram Italiæ secus definiunt, docet D. Delisle, in Comment. Acad. Reg. Scient. anni 1714. p. 181.' *Ed. sec.*

[w] *Haud ullo inde loco CC.* [*CCC.*] Reliqua, inquit, Italia, ab Alsio Tiberinisque ostiis ad Rhegium usque, nusquam excedit CCC. millia pass. Vide Notas et Emend. num. 32.

[x] *XXX. pass. LIX.*] Hoc est, tricies centena, et quinquaginta novem millia passuum. Vide Notas et Emend. num. 33. Superposita numeralibus notis lineola, centena toties signari admonet.

[y] *Abest*] Hæc Martianus iisdem verbis, lib. VI. p. 205.

[z] *A Corsica*] Vide Notas et Emend. num. 34.

[a] *Per maria*] Inter Adriaticum et Tyrrhenum, quibus latera Italiæ gemina alluuntur.

[b] *Inter sextam*] Hoc est, inter meridiem, quæ hora sexta veteribus dicta est, et exortum Solis brumalem, quæ prima. Vide quæ dicturi sumus in Notis et Emend. ad lib. VI. num. 119.

literas ejusdem nos secuturos, coloniarum mentione signata, quas ille in eo prodidit numero. Nec situs originesque persequi facile est, Ingaunis [20] [c] Liguribus (ut ceteri omittantur) agro tricies dato.

VII. Igitur ab amne Varo [d] Nicæa oppidum a Massiliensibus conditum: fluvius Paulo: [e] Alpes, populique Inalpini multis nominibus, [f] sed maxime Capillati: [g] oppidum Vediantiorum civitatis [h] Cemenelion: portus Herculis [i] Mo-

qui in litorum tractu. Paulo post, Tolet. *ordinatione utique, &c.*—20 *Ligaunis* alii ap. Laet, et sic legitur superiore capite.

CAP. VII. 1 Ita emendavit Rezzonicus; ita quoque Pomp. Mela II. 4. *fluvius Padus* codd. ap. Brotier, Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *fluvius Palo* codd. Vossii ad Melam p. 170. ed. Hag. 1658. *fluvius Pado* codd. Harduini, Chiffl. aliique ap. Brotier, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Paulo post, Vet. Dalec. *Vendiatiorum civitatis Cemelion.* Edd. ante Brotier omnes etiam *Cemelion.* 'Bene Rezzonicus e codd. Palmarii, Ptolemæo, et Inscriptionibus veteribus.' *Brotier.* Mox,

NOTÆ

[c] *Ingaunis*] Quorum oppidum Albium Ingaunum, de quo mox.

[d] *Ab amne Varo*] Hic nona incipit Italiæ regio, a Narbonensi, Varo amne discreta; quamobrem a Lucano dicitur, I. 404. 'Finis et Hesperiæ promoto limite Varus.' Sic Nicæa Italiæ ascribitur, a nostris tamen Galliæ, qui vulgo dicunt, *Nice en Provence,* etsi Ducibus paret. Stephano, Νίκαια Κελτικῆς, Μασσαλιωτῶν ἄποικος, Massiliensium colonia.

[e] *Paulo* [*Pado*] Ita Mss. quos vidi. Vossius in suis, *Palo,* ut quidem ait in Melam, p. 170. Melæ ipsi, II. 4. p. 37. *Paulon.* Accolis *Paillon.* In ejus ostio Nicæa est posita.

[f] *Multis nominibus*] A Livio hæc Ligurum nomina produntur: Celelates et Cerdiciates, lib. XXXII. p. 392. Apuani et Frisinates, lib. XXXIX. p. 488. &c.

[g] *Capillati*] Qui Liguriam tenuere. Λιγύων τῶν Κομητῶν καλουμένων meminit Dio, lib. LIV. p. 538. De his Lucanus, I. 442. 'Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora Crinibus effusis toti prælate Comatæ.'

[h] *Vediantiorum civitatis*] Hoc est, gentis, et ut, barbari loquuntur, Communitatis. Vediantii Capillatorum Ligurum pars fuere. Oppidum ipsum Κεμενέλεον Οὐεσδιαντίων a Ptolemæo dicitur III. 1. in Maritimis Alpibus. Nunc *Cimiez* prope Nicæam. De eo oppido vide Sirmondum in Præfat. Homiliarum Valeriani Ep. Cemeliensis. Ex Nicæensi et Cemeliensi Episcopatu unicus conflatus decreto Hilari Papæ, quod extat in Conc. Gall. tom. I. p. 136. 'Ecclesia Cemelensis, et castellum Nicaënse,' &c. In Conc. Aurel. v. anno 549. 'Magnus Episcopus Ecclesiæ Cemelensis et Nicaënsis.' Inscript. vet. apud Honor. Bouche, III. 2. ORDO CEMENEL.

[i] *Herculis*] Hodieque, *Monaco.* Fallitur Ptolemæus, qui Herculis et Monœci portus diversos putat. Ammianus, lib. XV. p. 53. de Hercule Thebæo, qui Geryonem extinxit: 'Monœci similiter,' inquit, 'arcem et portum ad perennem sui memoriam

nœci, Ligustica ora. Ligurum celeberrimi ultra Alpes Salluvii,[2] Deciates, Oxubii : citra,[k] Veneni, et Caturigibus[l] orti Vagienni,[m] Statielli, Bimbelli,[3] Magelli, Euburiates,[n] Casmonates, Veleiates, et quorum oppida in ora proxime dicemus.[4] [o] Flumen Rutuba,[p] oppidum Albium[5] Intemelium,[q] flumen Merula, oppidum Albium Ingaunum: portus Vadorum[r] Sabatium : flumen Porcifera,[s] oppidum Genua:

Vet. Dalec. *portus Herculis et Monœchus.*—2 *Sallyi* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. et mox, in iisdem *Deceates.* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Salluvii, Deciates.* Chiffl. etiam *Deciates.* Vet. Dalec. *Oxybii.*—3 Ita codd. Regg. Brot. Vatic. Riccardian. et Rezz. *Vibelli* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—4 Chiffl. *in ora p. edicemus.*—5 Idem codex hic et paulo post *Album.*

NOTÆ

consecravit.' Tacito quoque, Hist. III. p. 72. 'Portus Herculis Monœci.'

[j] *Ultra Alpes*] In Narbonensi provincia. Salluviorum ibi oppidum, ut diximus, sup. sect. Aquæ Sextiæ : Deciatum, Antipolis : Oxubiorum denique, Forum Julii.

[k] *Citra*] Qui Cisalpini Ligures Romanis appellati sunt, nobis iidem sunt Transalpini. Horum fere omnium obscura nomina, situs omnino inexploratus.

[l] *Et Caturigibus*] Ita quidem reposuit Hermolaus : at Mss. omnes, *Et Turris :* forte pro *et Thuriis,* vel *ex Tungris.*

[m] *Vagienni*] Bagienni sunt Varroni, de Re Rust. I. 51. In Tab. Peuting. *Bagitenni* supra Cemenellum, et Albintemelium, segm. 2. De Statyellarum oppido, in fine hujus cap. Vagiennorum in finibus, sunt Padi fontes, in Pedemontio, ut dicetur cap. 20.

[n] *Euburiates*] Horum meminit Florus, II. 3. p. 56. 'Salyi,' inquit, 'Deceates, Oxybii, Euburiates, Ingauni.'

[o] *Dicemus*] Igitur ii de quibus dictum est hactenus, intus in montibus, non in ora, sedes habuere.

[p] *Rutuba*] 'Rutubamque cavum' appellat Lucanus II. 422. Nunc *la Rotta.* Vibius Seq. p. 336. 'Rutuba ex Apennino fluit.'

[q] *Albium Intem.*] *Albentemelio,* in Tab. Peuting. Straboni, lib. IV. p. 202. Ἄλβιον Ἰντεμέλιον. Ligurum enim alii, inquit, Intemelii, Ingauni alii appellati. Inde gemino oppido nomen. Intemelion hodie *Vintimiglia.* Ingaunum, *Albenga :* Merula flumen, quo Ingaunum alluitur, *Arocia.* Albingaunos appellat Livius lib. XXIX. p. 340.

[r] *Vadorum* [*Vadum*] Hoc est, portus Vadorum Sabbatiorum, nunc *Vaï,* et *Vé.* Ipsa Vada Sabbatia *Savonam* nunc appellant.

[s] *Porcifera*] Genuam latere orientali alluit : *Bisagna.* Feritor, *Lavagna,* in partem pariter exortivam influit ejus sinus, qui portum Delphini efficit, *Porto Fino :* etsi aliter alii statuunt. Qui porro *Porcifera* Plinio est, eum esse suspicamur, qui in vetusta inscriptione apud Gruterum, p. 204. FLOVIVS. PROCOBERA nuncupatur, in decreto Arbitrum finium

fluvius Feritor, portus Delphini: Tigullia: intus[t] et Segesta[6] Tigulliorum: flumen Macra,[u] Liguriæ finis. A tergo autem supra dictorum omnium Apenninus mons Italiæ amplissimus, perpetuis jugis ab Alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero[v] ejus latere ad Padum amnem Italiæ ditissimum, omnia nobilibus oppidis nitent: Libarna,[w] Dertona[x] colonia, Iria,[7][y] Barderate, Industria,[z] Pollentia,[a] Carrea, quod Potentia cognominatur: Forofulvi, quod Valentinum:[b] Augusta[c] Vagiennorum, Alba[d] Pompeia, Asta,[e] Aquis Statiellorum. Hæc regio ex descrip-

—6 *Tigulia, intus Segesta* edd. vett. ante Harduin. *Tigulia intus: Segesta* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Tigullia: intus et Segesta* Rezzonicus e codd. suis et Inscriptione Veleiatium, quod recepit Brotier.—7 Vet. Dalec. *trita.* Mox, *Pollentia Carrea* conjunctim Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et

NOTÆ

regundorum, inter Genuates et Veturios: ut plane in vetusta inscriptione, et apud Plinium itidem *Procofera* legi oportere videatur.

[t] *Tigullia: intus* [*Tigulia intus*] Longius, inquit, a mari Tigulia. In Itiner. Anton. via Aurelia, Tegulata. Rudera sunt quæ *Tregesa* appellant ad tria fere millia pass. a Segesta Tigulliorum, littorali oppido, nunc *Sestri de Levante.* Tiguliæ Mela meminit, II. 4. et Ptolem. III. 1.

[u] *Macra*] Vibius Sequest. p. 354. 'Macra Liguriæ fluvius secundum Lunam urbem.' Straboni, lib. v. p. 222. ὁ Μάκρης.

[v] *Ab altero*] Orientali Apennini latere, qua Padum prospectat.

[w] *Libarna*] Λιβάρνα Ptolem. III. 1. In Itiner. Anton. *Libanum* mendose, a Dertona, M. P. XXXV. In Tab. Peuting. *Libarnum,* a Genua XXXVI.

[x] *Dertona*] In Thes. Goltzii, vetus inscript. COL. IVLIA. DERTONA. Nunc *Tortona.*

[y] *Iria*] In Itiner. Anton. via Clodia, a Dertona, X. M. P. Hodie dicitur *Voghiera.* Ptolemæo, III. 1. Εἰρία.

[z] *Industria*] Ita Romanis cognominatum oppidum, qui Ligaribus incolis Bodincomagus fuit, ut dicetur cap. 20. ad Padum: hodie *Casal,* oppidum permunitum, hoc quo ista commentamur anno Francici juris factum.

[a] *Pollentia*] *Polenza,* ad confluentes Tanari et Sturæ. Hinc vellera Pollentina, de quibus VIII. 73. Eadem Carrea, et Potentia cognominata.

[b] *Valentinum*] Et nunc *Valenza,* haud procul Tanari Padique confluentibus. Ab Asta Forum Fulvii distat M. P. XXII. in Tab. Peuting.

[c] *Augusta*] Cluverio Antiq. Ital. I. 10. Carmeniola est. Alii Salinas putant, *Saluces.* Videtur esse Αὐγούστα Βαγιενῶν, de qua Ptolem. III. 1. cum Iria et Dertona.

[d] *Alba*] Meminere Ptolemæus III. 1. Tabula Peuting. aliique. Nomen etiamnum retinet, ad Tanarum, infra Pollentiam. Apud Gruter. p. 484. R. P. ALB. POMPEIANORVM. Albenses Pompeiani dicti. XVII. 3.

[e] *Asta*] Illam *Asti* Itali; istam *Ac-*

tione Augusti nona est.[8] Patet ora Liguriæ inter amnes Varum et Macram CCXI. M. passuum.

VIII. Annectitur septimæ,[1 a] in qua Etruria est, ab amne Macra, ipsa mutatis sæpe nominibus. Umbros inde[b] exegere antiquitus Pelasgi: hos Lydi, a quorum rege[c] Tyrrheni, mox a sacrifico ritu, lingua Græcorum[d] Tusci sunt cognominati. Primum Etruriæ oppidum Luna[e] portu nobile. Colonia Luca[f] a mari recedens, propiorque[g] Pisæ inter amnes Auserem[2] et Arnum,[h] ortæ a Pelope Pisisque,[i]

Franz.—8 *Augusti undecima est* Vet. Dalec. et vet. exempl. Erasmi.

CAP. VIII. 1 *Annectitur septima* Chiffl. Mox, *et ipsa mutatis, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov.—2 *Auxerem* vet. Dalec. *Exarem* Strab.—3 Ita Chiffl. aliique

NOTÆ

qui vocant, quæ Straboni lib. v. p. 217. Ἀκουαιστατέλλαι. Hos Ligures Statellates appellat Livius, lib. XLII. p. 536.

[a] *Septimæ*] Mss. plerique, *septima.*

[b] *Umbros inde*] Hæc omnia Græco carmine Scymmus Chius expressit, p. 9. Prolixa oratione Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. I. p. 21. et 22.

[c] *A quorum rege*] Rex Lydorum in Asia Atys colonos ablegavit in Italiam duce Tyrrheno filio. Herod. lib. I. n. 94. p. 41. Tertull. de Spectac. cap. 5. ex Timæo. Tacitus, Annal. IV. p. 118. Velleius, lib. I. p. 3.

[d] *Græcorum*] Ἀπὸ τοῦ θύειν, hoc est, a frequenti sacrificio, inquit Servius, in Æneid. X. Quare et olim exactiore vacabulo Θυόσκοοι appellati, inquit Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. I. p. 24.

[e] *Luna*] Ingentes visuntur ruinæ hujus civitatis a Normannis deletæ ad ripam Macræ fluvii: et circumjacenti agro nomen est, *il Lunegiano:* Portui, seu verius sinui, *Golfo della Spezzia,* ab oppido quod intimo ejus recessui appositum est.

[f] *Luca*] *Luques en Toscane:* quam Auser alluit, Straboni lib. v. p. 222. Αἶσαρ, accolis *Serchio* appellatus. Deductos eo colonos anno U. C. 582. Velleius est auctor lib. I.

[g] *Propiorque*] Subintellige, colonia. Anno Urbis DLXXIV. postulantibus Pisanis, agrosque pollicentibus, quo Latina colonia deduceretur, ad eam rem Triumviros creatos Livius prodidit, lib. XL. In Cenotaphio Lucii Cæsaris Augusti F. 'Coloni Julienses' appellantur, 'Coloniæ Obsequentis Juliæ Pisanæ.'

[h] *Arnum*] Ἄρνον Strabo, Itali *L'Arno* vocant. Pisam Florentiamque præfluit.

[i] *Pisisque*] Elidis oppido, in Peloponneso, de quo IV. 6. Rutilius in Itiner. lib. I. p. 317. 'Elide deductas suscepit Etruria Pisas, Nominis indicio testificata genus.' Consentit et Strabo, loc. cit. et Solinus, cap. 2. p. 12. Ante hos ipse Maro, Æneid. X. 179. 'Hos parere jubent Alpheæ ab origine Pisæ, Urbs Etrusca solo.'

sive a Teutanis,[3] [j] Græca gente. Vada [k] Volaterrana: fluvius Cecinna, Populonium [l] Etruscorum quondam hoc tantum [m] in littore.[4] Hinc amnes Prille,[n] mox Umbro [o] navigiorum capax, et ab eo tractus Umbriæ, portusque Telamon: [p] Cosa [5] [q] Volcientium a Populo Romano deducta; Graviscæ,[r] Castrum novum, Pyrgi. Cæretanus [s] amnis,

codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *a Teucanis* vet. Dalec. *Atintanis* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. et Gronov. *Arintanis* Elz. Sunt qui malint *Atintanibus* a recto *Atintan.*—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *hoc situm in littore.*—5 *Cossa* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. Lugd. 1606. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont.

NOTÆ

[j] *A Teutanis*] Ita libri probatiores, non *Atintanis*. Sicyoniæ regionis in Peloponneso Teutanion ager fuit: Stephanus: Τιτάνα χωρίον τῆς Σικυωνίας· νῦν δὲ Τευτάνιον καλεῖται. Sive igitur Teutani, sive Pisatæ Pisas condiderunt, a Pelope ortæ recte dicuntur. Ἀτιντανία juxta Apolloniam Epiri, Molossosque est Thucyd. lib. II. p. 153. et auctori libri de Mirab. Auscult. p. 1153. Macedoniæ ascripta a Stephano. Sed si hos Plinius spectasset, Atintanibus dicere debuisset, vel Atintaniis.

[k] *Vada*] Nunc *Vadi*, vicus cum portu, in agro Pisano, a Volaterris XX. M. P. Hic amnis Cecinna decurrit in mare, et nomen antiquum retinet.

[l] *Populonium*] Ex ejus ruinis juxta crevit Plumbinum, *Piombino*.

[m] *Hoc tantum*] Id Strabo explicat, lib. V. p. 223. solum hoc ex priscis Etruscorum oppidis situm fuisse in littore asseverans: quoniam ora importuosa esset.

[n] *Prille*] Lacum Aprilem vocat Anton. in Itiner. Marit. Qui nunc ab oppido, *Lago di Castiglione*. Delabitur in eum lacum amnis, quem lacui cognominem Plinius facit: incolæ *Bruno* vocitant.

[o] *Umbro*] Et nunc *Ombrone:* mediam fere, Arnum inter Tiberimque, secat Etruriam. Inde ad Tiberim Umbria proprie appellata, quæ patuit quondam latius.

[p] *Telamon*] Oppidulum cum portu, *Talamone*. Meminit ejus Mela, II. 4.

[q] *Cosa*] Ex ejus ruinis crevit Ansedonia, ipsa postmodum in vicum redacta. 'Et desolatæ mœnia fœda Cosæ,' cecinit Rutil. in Itiner. p. 307. Erat urbs Etruriæ Volci, cujus incolæ Volcientes. Hinc Bulcentina Ecclesia, apud Gregor. M. Dialog. III. 17.

[r] *Graviscæ, &c.*] Mela, II. 4. 'Castrum novum, Graviscæ, Cossa.' Ptolem. III. 1. Κόσσαι, Γραυΐσκαι, Κάστρον νέον. Fuere igitur oppida tria. Graviscis excisis successit Cornetum: Castro novo, *S. Marinella:* Pyrgis, *S. Severa*.

[s] *Cæretanus*] Nunc *Eri*, ut recte Leander, et Holsten. contra Cluverium. Cære, nunc *Cervetere*, oppidulum Patrimonii S. Petri. Agyllam primum a Pelasgis dictum prodidere etiam Dionys. Halic. lib. I. p. 16. et lib. III. p. 193. Stephanus: Cato in Excerptis Orig. pag. 139. &c. Καίρητα Dionysio dicitur. Καῖρε Straboni, l. V. p. 220.

et ipsum Cære intus M. pass. quatuor, Agylla a Pelasgis conditoribus dictum: Alsium,[t] Fregenæ. Tiberis amnis a Macra CCLXXXIV. M. pass. Intus coloniæ: Falisca[u] Argis orta, (ut auctor est Cato,[v]) quæ cognominatur[w] Etruscorum, Lucus Feroniæ,[6][x] Rusellana,[y] Seniensis,[z] Sutrina.[a] De cetero[b] Arretini veteres,[c] Arretini Fidentes,[7] Arretini

et Franz. *Cosa* Ed. princeps, quod recepit Brotier.—6 *Hetruscorum lucus, Feronia, colonia Russellana* Vet. Dalec. Mox, Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Senensis;* codd. vero Brot. et Ed. pr. *Seniensis;* Chiffl. *Senienses.*—7 *Arutini fidentiores* margo edd. Dalec. et Gronov. *Aretini Fidenates* Chiffl. *Aretini Fidentes* edd. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *Aquulenses cognomine* Vet. Dalec. et paulo post in codem, *Cor-*

NOTÆ

[t] *Alsium*] Ἄλσιον καὶ Φρεγηνία Straboni, lib. v. pag. 225. Illud nunc *Palo* est, castrum gentis Ursinæ, in Ducatu Braciani, ab urbe Roma XVIII. M. P. Istud *La Macarese*, villa Ducis Matheii, haud procul ostiis Tiberinis. Fregenas ab Alsio IX. M. P. distare ait Antoninus.

[u] *Falisca*] Colonia Junonia, quæ appellatur Faliscos, inquit Frontinus, de Coloniis, p. 95. Ab Haleso Argivo condita, ut ait Solinus cap. 2. p. 13. Nunc est civitas Castellana ad Tiberim, Hortam inter et Romam: aut hæc certe ex illius ruinis crevit, quæ prope visuntur, nomenque retinent *Falari.*

[v] *Cato*] In libris Originum, qui interierunt.

[w] *Cognominatur, &c.*] Ut ab altera Falisca, quæ Æquorum dicitur, eo cognomine dirimatur. 'Æquosque Faliscos' Virgilius appellat Æneid. VII.

[x] *Feroniæ*] Cui Deæ a ferendis fructibus nomen fuit, lucum hunc et locum sacravere in Capenate agro, juxta Viterbium. Unde 'Lucosque Capenos,' Maro cecinit. Sub oppido *S. Oreste* etiamnum visuntur Feroniarum vestigia. Silius: 'Dives ubi ante omnes colitur Feronia luco, Et sacer humectat fluvialia rura Capenas.'

[y] *Rusellana*] Nomen hodieque servat. Apud Gregor. VII. Epist. lib. III. 'Ecclesia Rosellana.' Livio lib. XXVIII. p. 337. incolæ Rusellani. Inscriptio vet. apud Holsten. in Ital. antiq. pag. 39. COL. RVS.

[z] *Seniensis* [*Senensis*] In Mss. *Senienses:* atque ita vetus inscript. apud Grut. pag. 372. Nunc *Sena* vel *Senæ* numero multitudinis dicimus, *Sienne en Toscane.*

[a] *Sutrina*] Colonia Sutrium, Frontino, lib. de Colon. pag. 95. Vetus Inscript. in Thes. Goltzii, COL. JVLIA. SVTRINA. Nunc *Sutri*, ad amnem *Pozzolo.* Deductam coloniam post annos septem, quam Galli Urbem ceperunt, auctor est Vell. lib. I. pag. 5.

[b] *De cetero*] Hoc est, reliqui generis oppida, nec jam coloniæ, sed municipia, oppidave Latina.

[c] *Arretini veteres*] Inscriptio ab Hermolao jam citata, DECVRIONES ARRETINORVM. VETERVM. Oppidum Arretium, (sic enim in vetustis omnibus monumentis scribitur,) *Arezzo,*

Julienses, Amitinenses,[d] Aquenses[e] cognomine Taurini, Blerani,[f] Cortonenses,[g] Capenates,[h] Clusini[i] novi, Clusini veteres, Florentini[j] præfluenti[8] Arno appositi, Fesulæ,[k] Ferentinum, Fescennia, Hortanum, Herbanum,[l] Nepet,[m] Novem pagi,[n] præfectura[o] Claudia Foroclodii,[9] Pistorium,[p] Perusia, Suanenses, Saturnini qui antea[10] Aurinini voca-

tonienses.—8 *Florentini profluenti* Chiffl.—9 Vet. Dalec. *præfecturæ Claudiæ Forum Claudii;* alii, *p. C. Forum Cassii.*—10 Ita Chiffl. et Harduin. 1. *qui ante* edd. vett. item Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. Mox, *Sudertani* Gronov.

NOTÆ

Florentiam inter Perusiamque. Fidentium Juliensiumque ne rudera quidem extant. Non hi solo nomine, ut Holstenius putat, in Ital. Antiq. p. 72. sed re et loco diversi: ut de Clusinis dicturi sumus inferius.

[d] *Amitinenses*] Forte *Anicienses:* unde lapicidinæ Anicianæ, de quibus Plinius XXXVI. 49.

[e] *Aquenses*] Ab Aquis, Thermisve Taurinis, prope *Civita Vecchia.* Vide Notas et Emend. num. 35.

[f] *Blerani*] Oppidum Βλήρα Ptolemæo, III. 1. Nunc *Bieda,* in Patrimonio S. Petri.

[g] *Cortonenses*] Oppidum Cortona Livio, lib. IX. pag. 165. nunc retinet nomen in Etruria.

[h] *Capenates*] Ibi fuere, ubi nunc est *Morluppo:* ubi quondam Feroniæ lucus, ut diximus. Sic Holstenius, in Ital. Antiq. p. 62. post Ligorium.

[i] *Clusini*] Novorum oppidum *Chiusi,* prope Tiberis fontes. Veterum nunc fere desertum, ob insalubritatem aëris, in regione cui nomen est *Val de Chiana,* a Clani palude proxima. Vide Notas et Emend. num. 36.

[j] *Florentini*] *Florence.* Etruriæ caput. Vide Notas et Emend. num. 37.

[k] *Fesulæ*] *Fiesoli.* Ferentini oppidi ruinæ jacent inter Viterbium et *Monte Fiascone:* nomen superest, *Ferenti.* Fescennia nunc *Galese,* ad Tiberim, in Patrimonio S. Petri: nec procul inde Hortanum *Orta.*

[l] *Herbanum*] Idem Urbis veteris nomine insignitum, *Orvieto.*

[m] *Nepet*] *Népi,* juxta amnem *Pozzolo,* inter Romam et Viterbium. Νέπετα Ptolemæo, III. 1. In decretis Hilari Papæ, 'Projectus Nepesinus Episcopus.'

[n] *Novem pagi*] Supra Centumcellas, hoc est, *Civita Vecchia,* ad fontes Minionis amnis, *il Mignone,* positi: præfecturæ Claudiæ attributi.

[o] *Præfectura*] Nunc est *Oriolo,* in Ducatu Bracciani. Apud Optatum, *Domitianus a Foro Claudii,* inter Episcopos qui sedere judices in causa Donati. Ceterum præfecturæ a coloniis municipiisque omnino diversæ. Ex pluribus constare videntur vicis oppidisque minoribus eodem ad petenda jura convenientibus. Sic novem pagi Claudiæ ascribuntur. In Ægypto Præfecturas oppidorum Nomos vocabant, ut dicemus lib. V. 'Præfecturæ,' inquit Festus, 'hæ appellantur in Italia, in quibus et jus dicebatur, et nundinæ agebantur,' &c.

[p] *Pistorium, &c.*] Nunc *Pistoia, Perugia, Soana, et Saturnia* vel *Sitorgna.* Ptolemæo, III. 1. Πιστωρία, Περουσία, Σουάνα, Σατουρνιάνα κολωνία.

bantur, Subertani,[q] Statones,[r] Tarquinienses,[s] Tuscanienses,[t] Vetulonienses,[u] Veientani,[v] Vesentini,[11] Volaterrani,[w] Volcentini cognomine Etrusci, Volsinienses. In eadem parte oppidorum veterum nomina retinent agri[x] Crustuminus, Caletranus.

IX. Tiberis, antea Tibris appellatus, et prius Albula,[a] e media fere longitudine Apennini, finibus Arretinorum profluit; tenuis primo, nec nisi piscinis corrivatus emissusque, navigabilis, sicuti Timia[1] et Glanis[b] influentes in eum, no-

et al. vett.—11 *Veretani Vascentini* Vet. Dalec. *Verentani* Harduin. in Not. Mox, *Volaterrani cognomine Hetrusci* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Volaterrani, Volgentini cognomine, &c.* Chiffl. *Volaterrani Volcentini cognomine, &c.* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Deinde, pro *Volsinienses,* nonnulli legunt e Floro, I. 21. *Volsini;* alii e Val. Max. *Volsinenses.*

CAP. IX. 1. 'Male Editio princeps, *Trima;* aliæ, *Tinia.* Recte emendavit Rezzonicus, *Timia.* Servat nomen hodie, et dicitur *Timia.* In fluvium *Topino* influit prope oppidum *Cannara.*' Brotier. Mox, pro *Glanis,* Vet. Da-

NOTÆ

[q] *Subertani*] Oppidum Suberetum *Sovretto,* prope Soanam, haud procul amne *Flore.* Vide Notas et Emend. num. 38.

[r] *Statones*] Oppidum Στατωνία, Statoniensis lacus accolæ, de quo Plinius II. 96. In Ducatu Castrensi, *le Duché de Castro.* Ex eo lacu Olpita fluvius manat.

[s] *Tarquinienses*] *La Tarquinia,* et corrupte *la Turquina.* Ptolemæo, III. 3. Ταρκουῖναι. In Patrimonio S. Petri, infra Viterbium.—'In decretis Hilari Papæ: 'Apuleius Tarquiniensis.'' *Ed. sec.*

[t] *Tuscanienses*] Hodie *Toscanella,* in Ducatu Castrensi. In Conc. Pontigonensi, in Gallia, 'Joannes Tuscanensis,' tom. IX. Conc. anno 876. p. 281.

[u] *Vetulonienses*] Horum oppidi ruderа nomen priscum retinent, *Vetulia:* supra Plumbinum. Οὐετυλωνιᾶται Dionysio Halic. Antiq. Rom. lib. III. p. 189.

[v] *Veientani* [*Verentani*] A Verento oppido, nunc *Varentano* et *Valentano,* in Ducatu Castrensi. Nec procul inde Visentini, quorum oppidum hodieque *Bisontia,* ad ripam Volsiniensis lacus, *Lago di Bolsena.* Frobenius, aliique post eum *Veientani* pro *Verentani* scripsere.

[w] *Volaterrani*] Oppido nomen *Volterra:* olim Volaterræ, in Etruria. Vide Notas et Emend. num. 39.

[x] *Relinent agri*] Ambo nunc incerti situs.

[a] *Albula*] Varro, de Ling. Lat. lib. IV. p. 13. 'Sunt qui Tiberis priscum nomen Latinum Albulam vocitatum literis tradunt: posterius propter Tiberinum regem Latinorum mutatum, quod ibi interierit: nam hoc ejus, ut aiunt, sepulcrum.' Idem prodidit et Livius, lib. I. pag. 3. Ovid. Fast. III. &c.

[b] *Tinia, et Glanis*] Tinia Τενέας Straboni, lib. V. p. 227. nunc *Topino,* Fulginium alluit, in Ducatu Spoletano.

venorum[c] ita conceptu dierum, si non adjuvent imbres. Sed Tiberis propter aspera et confragosa, ne sic quidem,[d] præterquam trabibus verius quam ratibus, longe meabilis fertur,[2] per centum quinquaginta millia passuum non procul Tiferno, Perusiaque, et Ocriculo, Etruriam ab Umbris ac Sabinis: mox citra[e] tredecim millia[3] passuum Urbis Veientem agrum[f] a Crustumino,[g] dein Fidenatem Latinumque a Vaticano[h] dirimens: sed infra Arretinum Glanim duobus et quadraginta[4] fluviis auctus, præcipuis autem Nare et Aniene, qui et ipse navigabilis Latium includit a tergo: nec minus tamen aquis ac tot fontibus in Urbem perductis: et ideo quamlibet magnarum navium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe nascentium mercator placidissimus, pluribus prope solus, quam ceteri in omnibus terris amnes, accolitur, aspiciturque villis.[a 5] Nullique

[a] *Sed a confluente Glanis, qui in finibus Arretinorum oritur, ad mare usque, Tiberis duo et XL. excipit flumina: quorum præcipui sint Nar, ipseque Anio, qui item navigabilis includit a tergo Latium. Quin nec minora incrementa Tiberis adeptus ex tot aquis ac fontibus Romam deductis: ideoque mercator rerum toto orbe nascentium placidissimus, ut qui quamlibet magnarum navium sit capax, pluribus prope solus accolitur aspiciturque villis.*

lec. *Glanius.*—2 'Bene cod. Reg. 2. Editio princeps, et Rezz. *longe meabilis fertur.* Vet. Dalec. *longis meatibus fertur.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *longe meatibus fertur.* Paulo post, Vet. Dalec. et Chiffl. *et Otriculo.*—3 'In codd. Regg. et Editione principe: *citra XVI. millia;* quod mallem.' *Brotier.*—4 'Vet. *intra Tiniam et Glanim.* Lego, *ultra Tiniam item Glanim e duobus quadraginta.*' Dalec.—5 'Malo: *sæpiturque villis,* quam *aspiciturque villis,* quod nunc circumfertur: *conspiciturque villis* potius dixisse debebat; ni mavis, *adsæpiturque villis;* quod verbum rarius alibi occurrit.'

NOTÆ

Glanis, vulgo *La Chiana,* Etruriam a Pontificia ditione dirimit.

[c] *Novenorum*] Postquam diebus novem cohibitæ fuerint eorum amnium aquæ in piscinis, in quas deducti et corrivati fuerunt, ut inde emissi largius fluant.

[d] *Ne sic quidem*] Subintellige, navigabilis.

[e] *Mox citra*] Antequam Tiberis ad sextum decimum lapidem ab Urbe perveniat.

[f] *Veientem agrum*] Is in Etruria fuit, cis Tiberim, in ea regione in qua nunc Insula *Isola* est Farnesiorum pagus: ut recte vidit Holstenius, in Ital. Antiq. p. 53. et 55. A Veiis nomen Veiens ager accepit.

[g] *A Crustumino*] Fuit hic ager ultra Tiberim a Crustumino Etruriæ agro, qui cis Tiberim fuit, de quo in fine sup. sect. diversns. Nomen habet a Crustumerio, de quo mox.

[h] *A Vaticano*] Qui cis Tiberim fuit, ab Roma versus septemtrionem, et in

fluviorum minus licet, inclusis utrimque lateribus: nec tamen ipse pugnat, quanquam creber ac subitus[6] [i] incrementis, et nusquam magis aquis quam in ipsa Urbe[j] stagnantibus. Quin immo vates intelligitur potius ac monitor, auctu semper religiosus[k] verius, quam sævus.

Latium antiquum[l] a Tiberi Circeios[7] servatum est, L.M. pass. longitudine.[8] Tam tenues primordio imperii fuere radices. Colonis sæpe mutatis, tenuere alii aliis temporibus, Aborigines,[m] Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et ultra Circeios[9] Volsci, Osci, Ausones, unde nomen Latii processit ad Lirim amnem. In principio est Ostia, colonia a Romano rege[n] deducta. Oppidum Lau-

Heins. Adv. p. 128.—6 'Bene cod. Reg. 5. et Editio princeps, *creber ac subitus.* Male emendatum in recentioribus, *subitis.*' Brotier. Vet. Dalec. *crebris ac subitis.*—7 *Cerceios* Chiffl. *Circeios usque observatum* Vet. Dalec.—8 'Male Ms. Reg. 2. *M. P. L. longitudine:* unde in editione principe *mille p.* et in recentioribus; *mille passuum quinquaginta longitudine.* Emendandum fuit: *L. M. passuum.* Immo mallem: *sexaginta millia passuum longitudine.* Tot enim sunt locorum millia; si loca ipsa inspicias, tabulamque Geographicam Cl. Boscovich accuratissimam dimetiaris inter Tiberis ostia et Circeios, nunc *S. Felice*, ad radices Circeii montis, *Monte Circello.*' Brotier. *mille passuum quinquaginta longitudine* edd. vett. item Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—9 Chiffl. *Cerceios.* Mox edd. vett. ante Harduin. *unde nomen modo:* vocem *modo* non agnoscunt codd. Harduin. et Chiffl. deest etiam

NOTÆ

vetere Etruria. Liv. lib. x. p. 179.

[i] *Ac subitus* [*subitis*] Forte rectius, *ac subitus*, hoc est, crebro ac repente excrescens.

[j] *In ipsa Urbe*] Anno U. C. DLXV. duodecies Campum Martium, et plana Urbis inundavit. Liv. lib. XXXVIII. p. 477.

[k] *Religiosus*] Quoniam non tam mala infert per se, quam ea præsagit, quæ sacris averti, ac religionibus expiari oporteat.

[l] *Latium antiquum*] Nunc primam Italiæ regionem describere instituit. Latium fuit et antiquum, et novum. Antiquum, ad Circeios: ad Sinuessam usque, pertinuit novum. Ita cum Plinio Strabo, lib. v. p. 231.

[m] *Aborigines, &c.*] Et hæc Solinus, cap. 2. p. 12. De ea porro voce Sex. Aurel. Victor, in Orig. Gentis Rom. p. 26. 'Aborigines appellati,' inquit, 'Græca scilicet appellatione, a cacuminibus montium, quæ illi ὄρη vocant. Alii volunt eos, quod errantes illo venerint, primo Aberrigines: post mutata una litera, altera ademta, Aborigines cognominatos.' Hausit hoc a Dionys. Halic. Antiq. Rom. I. p. 9.

[n] *A Romano rege*] Anco Marcio, ut Livius docet, lib. I. p. 13. Festus item, verbo 'Ostia.' Hujus colonia ab Anco deductæ monumentum extat in nummis familiæ Marciæ, et in Musæo nostro, et apud Patin. p. 168.

rentum,[o] lucus Jovis [p] Indigetis, amnis Numicius, Ardea a Danaë Persei matre condita. Dein quondam Aphrodisium,[q] Antium [r] colonia, Astura [s] flumen et insula. Fluvius Nympheus,[t] Clostra [u] Romana. Circeii [v] quondam insula immenso quidem mari circumdata, (ut creditur Homero,)[w] at nunc planitie. Mirum est, quod hac de re tradere hominum notitiæ possumus. Theophrastus,[x] qui primus externorum aliqua de Romanis diligentius scripsit, (nam Theopompus, ante quem nemo mentionem habuit, Urbem dun-

NOTÆ

[o] *Laurentum*] Λωρεντὸν Dionys. Halic. lib. I. p. 51. *S. Lorenzo*, medio inter Ostiam, Antiumque intervallo. Holsten. Hæc 'Laurentia' Maronis 'arva.'

[p] *Lucus Jovis*] Ubi sacellum fuit, cujus Inscriptio, *Patri Deo Indigeti, qui Numicii amnis undas temperat:* Πατρὸς Θεοῦ χθονίου ὃς ποταμοῦ Νομικίου ῥεῦμα διέπει. Anctor Dionys. Halic. lib. I. p. 52. Ardeam is amnis alluit, quod nunc Castrum Cæsarinæ gentis, cum vetere appellatione 'Ardea.' Virgil. Æneid. VII. 410. Plinio præivit, et Solino, cap. 2. p. 12.

[q] *Aphrodisium*] Hoc est, Veneris templum olim, nunc vestigia tantum.

[r] *Antium*] Nunc quoniam sola supersunt rudera, *Antio rouinato* Itali accolæ vocant. Neronis hæc patria. Et in nummo ejusdem Neronis, sed ficto, in Thes. Goltzii, COL. ANTIAT. LEG. IIII. ITALICA.—'Sic etiam quamvis scripsit Horat. I. Od. 35. 'O Diva, gratum quæ regis Antium;' cave tamen eo referas nummum argenteum, qui est apud Patinum, in Famil. p. 244. et in Musæo nostro, hac epigraphe, Q. RVSTIVS FORTVNÆ ANTIAT. Duo hac parte capita sunt conjuncta; dextrum est civis Narbonensis, pileo urbano et domestico tecti; alterum Fortunæ, capitis muliebri tegmine..)(. CÆSARI AVGVSTO. Ara, in qua scriptum est, FOR. RE. infra EX SC. Fortuna, non Antii solum, sed ubique terrarum colebatur, et, quod caput est, in hoc numismate hæc sententia primis duntaxat vocum literis magna ex parte expressa continetur: 'Q. RVSTIVS FORTVNÆ Ædificavit Aram Narbone, Titulo Imperatoris Augusti Tutatricis. CÆSARI AVGVSTO ara FORTUNÆ REducis.' *Ed. sec.*

[s] *Astura*] Et insulæ nomen hodie, et amni manet. Festus: 'Stura flumen in agro Laurenti est, quod quidam Asturam vocant.'

[t] *Nympheus*] Nunc *La Nimpa* dicitur: cujus verum ostium inter Circeios et Terracinam: altero, quod Plinii ætate fuit, ad fauces lacus Fogliani, arena oppleto. Holsten.

[u] *Clostra*] Latii veteris limes, et claustra antiqui Imperii, ad coërcendos Volscos. Vel claustra forsan ostio Nymphei amnis opposita, ut Holstenius conjicit, contra vim Oceani, ne oppleretur arena: quod postea nihilominus effectum est.

[v] *Circeii*] Oppidum Volscorum fuit, Κιρκαία πόλις Dionysio Halic. lib. VIII. p. 490. cujus in ruderibus nunc pagus est *S. Felicita*, in radicibus Circeii montis, *Monte Circello*. Hic Circe Solis filia creditur habitasse. Dionys. lib. IV. pag. 260.

[w] *Homero*] Odyss. K. 194.

[x] *Theophrastus*] Hist. Plant. V. 9.

taxat a Gallis captam dixit, Clitarchus ab eo proximus, legationem tantum ad Alexandrum missam,) hic jam, plusquam[y] et fama, Circeiorum[10] insulæ mensuram posuit stadia octoginta,[z] in eo volumine, quod scripsit Nicodoro Atheniensium magistratui,[a] qui fuit Urbis nostræ CCCCXL. anno.[11] Quicquid est ergo terrarum, præter decem millia passuum prope[12] ambitus, annexum insulæ, post eum annum accessit Italiæ.

Aliud miraculum:[b] A Circeiis[13] palus Pomptina[c] est, quem locum XXXIII. urbium fuisse Mucianus ter consul prodidit. Dein flumen Ufens,[14][d] supra quod Terracina

in edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—10 *Cerceiorum* Chiffl. Mox, pro *magistratui* Elz. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. exhibent *magistratu.*—11 Ita omnes codd. Harduini, Laet, et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *quadringentesimo sexagesimo anno* edd. vett.—12 Vet. Dalec. *propinqui.*—13 *Cerceus* Chiffl. Mox, *Pontina* margo edd. Dalec. et Gronov. *Pomptina est, q. l. XXXIII. urbium, &c.* Chiffl. ita quoque codd. Harduini, et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *P. est, q. l. XXIII. &c.* edd. vett.—14 Chiffl. *flumen Ufentum.* Paulo

NOTÆ

[y] *Hic jam plusquam*] Theophrastus, inquit, Circeiorum insulæ mensuram tradendo, certius quam e fama incertoque rumore prodidit de ea.

[z] *Stadia octog.*] Hoc est, X. M. P.

[a] *Magistratui* [*magistratu*] Magistratum gerente.—' Tres simul fuisse Atheniensium Magistratus annuos, nisi quis eorum intra annum e vita decederet, nummi antiqui testari videntur, in quibus plerumque tres appellantur. Ejusmodi est ille, quem Goltzius in Græcia refert, Tab. XIV. in quo hic ipse Nicodorus videtur notari. Sic enim habet. A. ΘΕ. hoc est, Ἀθηναίων Θεὰ, *Atheniensium Dea;* Minerva scilicet. Deinde Magistratuum nomina: ΔΟΡΟΘΕ. ΝΙΚΟΔΩ. ΔΙΟ. ' Dorotheus, Nicodorus, Diogenes.'' *Ed. sec.* Vide Notas et Emend. num. 40.

[b] *Aliud miraculum*] Glossema hæ voces sapiunt: videnturque ex ora libri in textum irrepsisse. Nisi quis referri hæc malit ad illa priora, *Mirum est quod hac de re, &c.* quibus ista modo respondeant, *aliud miraculum.* Nam quod *accessisse Italiæ* proxime ante hæc verba dicitur, spatium illud terrarum intelligendum est, quod retrogresso mari eo, quo Circeii olim circumdabantur, accessit Italiæ, sive continenti: cum mox vice versa locum XXXIII. urbium Pomptina palus obtineat.

[c] *Pomptina*] Vel, ut alibi, ipsique Festo, *Pontina.* In agro Pometino, ἐν τῷ Πομεντίνων πεδίῳ, fuit, inquit Dionys. loc. cit. cui nomen a Suessa Pometia, Volscorum urbe mediterranea. De hac palude dicemus iterum XXVI. 9.

[d] *Ufens*] Vibius Seq. p. 338. ' Ufens Terracinæ proximus.' In Mss. *Flumen Ufentum.* Amni nomen *Il Portatore:* Terracina suum retinet.

oppidum, lingua Volscorum Anxur dictum, et ubi fuere Amyclæ[e] a serpentibus deletæ. Dein locus speluncæ,[f] lacus Fundanus,[g] Caieta portus. Oppidum Formiæ,[h] Hormiæ prius olim dictum: ut existimavere,[i] antiqua Læstry-

NOTÆ

De vetusta Anxuris appellatione Festus, Liviusque. Hinc Jupiter Anxurus, apud Maronem, Æn. VII. 799.— 'Cave tamen huc putes pertinere argenteum nummum Vibiæ gentis apud Patinum, in Famil. p. 293. n. 4. Parte priore caput barbatum ignotumque exhibet, in familia Pansæ gentilitium: retro, PANSA. Parte altera Jupiter sedet seminudus, capite laureato, dextra extenta, hastam tenet sinistra, C. VIBIVS. C. F. C. N. 'Caius Vibius, Caii filius, Caii nepos,' hoc est, patre et avo Triumviris Monetalibus. Latere dextro, IOVISAXVR. Sententia enim latet ista sub literis: 'Imperator Optimus Vespasianus Jovis Sacerdotia Ampliavit Decem Viris Restitutis.' *Ed. sec.* De tempore deductæ coloniæ Terracinam, seu potius Tarracinam, Velleium vide l. I.

[e] *Amyclæ*] Hæc rursum Plinius VIII. 43 Vide Servium in illud Maronis, 'Tacitis regnavit Amyclis,' Æneid. X. 564.

[f] *Speluncæ*] Amyclææ, in littore positæ, hodie *Sperlonga:* unde sinui Amyclano nomen, *Mare di Sperlonga.*

[g] *Fundanus*] *Il Lago di Fondi*, ab oppido cognomine, quod V. M. P. a mari distat.

[h] *Formiæ*] Ubi nunc oppidum *Mola*, in intimo Caietani, seu Formiani sinus recessu. Caieta, hodie *Gaïette.*

[i] *Ut existimavere*] Homerus Odyss. K. Ovid. Met. XIV. Solinus, cap. 2. p. 14. Plinium secutus.—'Læstrygones reipsa in Sicilia tantum fuere: sed ex Sicilia transtulit eos in Italiam Homerus in fabula, quam contexebat de Ulyssis erroribus. Læstrygonas ex industria in mediterraneo collocat; ut Ulyssem doceat, æque ab his qui continentem incolerent, quam ab his qui degerent in insulis, aspera multa pertulisse. Propterea, cum hos sub nomine Cyclopum jam designasset, illos deinde sub Læstrygonum appellatione denotavit. Constabat ex vera fama, venisse in Siciliam Italiamque Ulyssem: fabula situm populorum, ut libuit, immutavit. Homeri locus vs. 31. sed præcipue vs. 85. multa nuper exercuit ingenia. Sic ibi vates: Ἑβδομάτῃ δ' ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον, Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν Ἠπύει εἰσελάων, ὅδε τ' ἐξελάων ὑπακούει. Ἔνθα κ' ἄϋπνος ἀνὴρ δοίους ἐξῄρατο μισθοὺς, Τὸν μὲν, βουκολέων, τὸν δ', ἄργυφα μῆλα νομεύων· Ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι. Hunc locum sic nos breviter exponimus: Septima die, inquit Ulysses, venimus ad excelsum Lami oppidum, mediterraneam Læstrygoniam: ubi pastorem pastor vocat, inducens pecora media nocte in urbem, alter exaudit, qui sua continuo educit: nam per vices vigilant, alter alteram noctis partem. Si unus autem totam noctem vult vigilare, duplam mercedem lucratur: alteram ob pastos boves usque ad mediam noctem, alteram ob pastas oves usque ad solis exortum. Nam sive de die educat, hoc est, solo occidente, et nocte reducat, hoc est, sub mediam noctem; sive educat post mediam noctem, et reducat mane; breves sunt viæ, quibus itur et reditur, sive die, sive nocte. Sic Luc. II. 8. 'Pastores erant in regi-

gonum sedes. Ultra fuit[j] oppidum Pyræ:[15] colonia Minturnæ,[k] Liri amne divisa, Glani[16] appellato. Oppidum Sinuessa[l] extremum in adjecto[17][m] Latio, quam quidam Sinopem dixere vocitatam.

Hinc felix illa Campania est. Ab hoc sinu[n] incipiunt vitiferi colles, et temulentia nobilis[18] succo per omnes terras inclyto, atque (ut veteres dixere) summum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc Setini et Cæcubi[o]

post, Vet. Dalec. *et ibi fuere.*—15 Cbiffl. *oppidum Pylo.*—16 'Liris amnis, nunc *Garigliano*, appellatus est *Clanis*, Κλάνις, teste Strabone, lib. v. p. 233. Unde apud Plinium videtur emendandum: *Liri amne divisa, Clani,' &c.* Brotier. 'Alias *Clanio;* quo pacto et a Virgilio appellatur Georg. II. 225.' *Dalec. Glanico* edd. vett. ante Harduin. qui lectionem nostram ex codd. restituit.—17 Margo edd. Dalec. et Gronov. *in adjectum.*—18 Margo edd. Da-

NOTÆ

one vigilantes, et custodientes vigilias noctis super gregem suum.'' *Ed. sec.*

j *Ultra fuit*] Dirutum jam tum ævo innuit: et de eo sane ceteri scriptores silent.

k *Minturnæ*] Ubi nunc Liris scapha trajicitur, fere in ejus ostiis: unde loco nomen, *La barca del Garigliano.* Idem Glanis sive Clanis olim appellatus. Strabo, lib. v. p. 233. Λειρὶς ποταμὸς, Κλάνις δ' ἐκαλεῖτο πρότερον. Alius ab amne Glani, quem propterea Arretinum Plinius cognominavit paulo superius hoc cap. ut ea nota ab isto Clani, qui Liris est, sejungeret. Minturnas deductam coloniam auctor est etiam Livius, lib. x. p. 177. et Ptolem. III. 1. Velleius, lib. I. 'Q. Fabio quintum, Decio Mure quartum Cos. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinuessam Minturnasque missi coloni.'

l *Sinuessa*] Supersunt ingentis oppidi rudera, prope castellum *Rocca di Mondragone:* medio ferme intervallo inter ostia Liris, et Savonis. Livius loc. cit. 'Placuit, ut duæ coloniæ deducerentur: una ad ostium Liris fluvii, quæ Minturnæ appellata: altera in saltu Vestino Falernum contingente agrum, ubi Sinope dicitur Græca urbs fuisse, Sinuessa deinde ab colonis Romanis appellata.'

m *In adjecto*] In novo Latio, quod veteri adjunctum est. Sinuessa alioqui in confinio Latii Campaniæque posita, alterutri, ut fit, adjudicatur: nunc quidem Latio; Campaniæ, XXXI. 4.

n *Ab hoc sinu*] Ab hoc terrarum tractu, quo Latium novum diximus contineri. Hunc locum non intellexit Camillus Peregr. qui mox legendum censuit: *Hinc Vescini, et Cæditii,* pro *Setini, et Cæcubi,* p. 127. et 143.

o *Setini, et Cæcubi*] Ab oppido Latii novi, quod Σητία Ptolemæo III. 1. dicitur, nunc *Sezza,* Setinus ager: Cæcubus, a Cæcubo oppido, quod τὸ Καικοῦβον Straboni, lib. v. p. 233. inter Caietanum sinum, oppidumque Fundanum. Hinc vina Setina et Cæcuba, de quibus XIV. 8. Setiæ situm Martialis edocet, XIII. 109. 'Pendula Pomptinos quæ spectat Setia campos.'

protenduntur agri.[19] His junguntur Falerni, Caleni.[p] Dein consurgunt Massici,[q] Gaurani,[r] Surrentinique[s] montes. Ibi Laborini[20][t] campi sternuntur, et in delicias alicæ populatur[21][u] messis. Hæc littora fontibus[v] calidis rigantur: præterque cetera in toto mari conchylio et pisce nobili[w] annotantur.[22][x] Nusquam generosior oleæ liquor. Et hoc quoque[y] certamen humanæ voluptatis tenuere Osci, Græci, Umbri, Tusci, Campani.

In ora Savo[z] fluvius: Vulturnum[a] oppidum cum amne,

lec. et Gronov. *et temeto nobiles.*—19 Ita codd. Harduini, et Chiffl. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *obtenduntur agri* edd. vett. et Gronov. —20 *Leborini* Chiffl.—21 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *politur* edd. vett. et Gronov. *poliuntur messes* Hermolaus Barbarus. ' *halicæ poliuntur mensis* Blondo. Lego, *colliguntur.*' Dalec.—22 Margo

NOTÆ

[p] *Falerni, Caleni*] Falernus ager a Massici montis radicibus, de quo mox, in latam planitiem: Calenus a Caleno oppido, nunc *Calui*, citra Capuam, versus septemtrionem protendebatur.

[q] *Massici*] Nunc *Monte Marsico*, vino suo nobilis, quod *Muscatellam* incolæ vocant. Pars illius montis extrema, *Rocca di Mondragone*, de qua paulo antea.

[r] *Gaurani*] Vibius Seq. pag. 343. 'Gaurus mons Campaniæ.' Sic etiam Liv. lib. VII. p. 131. Nunc *Monte Barbaro*, inter Puteolos, et Lucrinum lacum. Camill. Peregr. p. 231.

[s] *Surrentini*] Qui Surrento oppido imminent, de quo mox. Hinc vina Surrentina, de quibus Plin. XIV. 8. ubi et de Gauranis.

[t] *Laborini*] Mss. *Leburini*. De his dicemus uberius XVIII. 29.

[u] *Alicæ populatur*] Ad alicam faciendam messis populatur, hoc est, avide rapitur ob ejus existimationem, a Laborinorum camporum incolis. Sic Ms. Chiffl. In Reg. *populitur*. Quid alica sit dicemus XVIII. 29.

[v] *Fontibus*] Baianas aquas intelligit, et Puteolanas, et Stabianas.

[w] *Pisce nobili*] Scaro. Vide quæ dicturi sumus IX. 29. Ostrea quoque, credo, Baiana et Lucrina intelligit, de quibus IX. 79.

[x] *Annotantur*] Celebrantur, nobilitantur. Vide Notas et Emend. num. 41.

[y] *Et hoc quoque*] Felicem hunc soli tractum, in quo humanæ voluptati explendæ Liber pater cum Cerere certat et Pallade, tenuere varii subinde populi: primum Opici, Ausonesque, inquit Strabo ex Polybio, lib. V. p. 242. Deinde Osci, &c.

[z] *Savo*] Latium hic a Campania disterminat. Hodie *Saone*. Camill. Peregr. p. 151.

[a] *Vulturnum*] Amnis Campaniæ maximus, *Voltorno*, dedit oppido nomen, quod nunc castellum tenue est in ora, *Castel del Voltorno*. Sedes olim Episcopalis. In decretis Symmachi Papæ, p. 264. ' Paschasius Vulturnensis.'

Liternum,[b] Cumæ Chalcidensium,[c] Misenum,[d] portus Baiarum, Bauli, lacus Lucrinus,[e] et Avernus,[f] juxta quem Cimmerium oppidum quondam. Dein Puteoli,[g] colonia Dicæarchia dicti: postque Phlegræi[h] campi, Acherusia[i] palus Cumis vicina. Littore autem Neapolis Chalcidensium et ipsa,[j] Parthenope a tumulo Sirenis[k] appellata: Hercula-

NOTÆ

[b] *Liternum*] Nunc vicus, *Torre di Patria*, ab amne cognomine, quem Virg. Georg. II. Clanium vocat, ut recte Camill. Peregr. p. 189. In Synodo Palmari, sub Symmacho, Aprilis Literneusis.

[c] *Chalcidensium*] Hoc est, a Chalcidensibus conditæ, sive ut Solinus ait, cap. 2. ab Eubœensibus. Est enim oppidum Eubœæ Chalcis. Livius lib. VIII. p. 144. 'Cumani ab Chalcide Euboica originem trahunt.' Sic et Eustath. in Iliad. B. p. 279. Nunc solum superest nomen, *Cuma*.

[d] *Misenum*] *Capo di Miseno:* ubi oppidi rudera. In VI. Conc. Œcum. act. 4. 'Agnellus Episcopus Ecclesiæ Misenatis Provinciæ Campaniæ.' Sic Baiis solum restat castellum, *Castel di Baia*. Bauli retinent nomen *Bauli* et *Bagola*. Hortensii villa quæ est ad Baulos, inquit Cicero Acad. lib. IV. p. 28.

[e] *Lucrinus*] Fuit prope recessum intimum sinus Puteolani. Nunc est palus lutosa, cum arundineto. Olim Averno conjunctus,—'tunc cum portus esset, qualis a Virgilio describitur, Georg. II. 161. 'An memorem portus, Lucrinoque addita claustra, Atque indignatum magnis stridoribus æquor; Julia qua ponto longe sonat unda refuso, Tyrrhenusque fretis immittitur æstus Avernis?'' *Ed. sec.*

[f] *Avernus*] Antro Sibyllæ celebratissimus: hodie *Lago d'Averno*, et *Lago di Tripergola*. Quæ de Cimmeriis hoc terrarum tractu sunt olim prodita, fabulis accenset Strabo, lib. V. p. 245. Nihil præter verum Festus: 'Cimmerii dicuntur homines, qui frigoribus occupatas terras incolunt, quales fuerunt inter Baias et Cumas, in ea regione, in qua convallis satis eminenti jugo circumdata est, quæ neque matutino, neque vespertino tempore Sole contegitur.' Et populi pariter et oppidi hujus Cimmerii meminit Homerus Od. Λ. Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε, πόλις τέ.

[g] *Puteoli*] Italis *Pozzuolo:* nostris, *Pouzol*. Prius Δικαιαρχία, Straboni, loc. cit. ubi de Puteolorum nominis origine disputat. Festus: 'Dicæarchia vocabatur, quæ nunc Puteoli, quod ea civitas quondam justissime regebatur.' Nempe ἀπὸ τῆς δικαίας ἀρχῆς. Tacitus, Annal. XIV. 'Vetus oppidum Puteoli jus coloniæ et cognomentum a Nerone adipiscuntur.' Frontinus tamen, lib. de Colon. pag. 87. 'Puteolis colonia Augusta. Augustus deduxit.' Vide quæ dicturi sumus, XXXI. 2.

[h] *Phlegræi*] Iidem et Leborini seu Laborini dicti: nunc *Campo Quarto*, ut egregie adversus Cluverium disputat Camill. Peregr. pag. 261.

[i] *Acherusia*] Ἀχερουσία λίμνη, Straboni, loc. cit. *Lago della Colluccia*.

[j] *Chalcidensium et ipsa*] Perinde atque Cumæ. Sic Livius, lib. VIII. p. 144. et Velleius lib. I. pag. 3.

[k] *A tumulo Sirenis*] Cui Parthenope nomen fuit. Strabo, lib. V. pag. 246. Stephanus: Martianus, lib. VI. cap. de Conditoribus Urb. pag. 206. Solinus, cap. 2. pag. 13. Sirenum

nium:[1] Pompeii,[m] haud procul[n] aspectante[23] monte Vesuvio, alluente vero Sarno amne: ager Nucerinus:[24] et novem millia passuum a mari ipsa Nuceria.[o] Surrentum[p] cum promontorio Minervæ, Sirenum quondam sede.[25] Navigatio a Circeiis duodeoctoginta millia passuum patet. Regio ea a Tiberi prima Italiæ servatur, ex descriptione Augusti. Intus coloniæ: Capua ab campo[q] dicta, Aqui-

edd. Dalec. et Gronov. *et pisce nobilitantur.*—23 Edd. vett. et Gronov. *haud procul spectante;* lectionem nostram ex codd. restituit Harduin.—24 *Nucerinus est* Vet. Dalec.—25 Chiffl. *sedes.*—26 Vet. Dalec. *Æsulani, Arpinates,*

NOTÆ

trium hæc nomina apud Tzetz. Chiliad. VI. vs. 719. Λευκοσία, Λίγεια, Παρθενόπη.

[1] *Herculanium*] Ἡράκλειον Straboni, loc. cit. Nunc *Torre di Ripalta*, ut recte Holsten. adversus Cluverium.

[m] *Pompeii*] Oppidum fuit, nunc rudera: et *Città* nomen. Sarno amne alluebatur, ut auctor est præter Plinium Strabo, pag. 247. et Statius, II. Sylv. 2. 'Nec Pompeiani placeant magis otia Sarni.' Nomen hodie amni *Sarno et Scafati.*

[n] *Haud procul*] Hoc a Mela Pomponio, II. 4. 'Herculaneum, Vesuvii montis aspectus, Pompeii.'

[o] *Nuceria*] *Nocera.* Cognomen huic Alfaterna fuit, ad discrimen Nuceriæ Umbricæ, quæ Camellaria dicebatur. Auctor Diodorus Sic. lib. XIX. pag. 707.

[p] *Surrentum*] *Sorrento.* Ibi ἀκρωτήριον Ἀθήναιον Straboni, lib. V. p. 247. nunc quoque *Capo della Minerva:* Sirenianos montes Frontinus vocat, lib. de Colon. p. 125.—'Ab ea regione Sirenum nomen accepit Homerus, Odyss. M. 44. Sed eas virgines facit, quæ et cantando permulcerent aures, et nossent labores Græcorum ac Trojanorum, aliosque in toto orbe, vs. 190. In ea vero fabula aliud nihil Sirenes, quam conscriptiones historicæ et poëses fabulosæ sunt, quarum lectione capiebatur Ulysses. Bis alligari eum oportuit, ne ibi maneret, M. 196. Quo significatur, cum res domestica curanda est, male teri tempus in lectione historiæ sive fabularum. Ulyssi socii ipsi sibi sponte obturavere, quoniam plebs scilicet, aliis distenta curis, id genus studiorum negligit. Incolere dicuntur Sirenes pratum amœnum, sed mortuorum ossibus plenum; quoniam historia non nisi de mortuis loquitur. In insula denique eas collocat, M. 167. νῆσον Σειρήνοιϊν, quod ipsum hoc integrum hemisphærium est, Oceano circumcinctum, ut putabant.' *Ed. sec.*

[q] *Capua ab campo*] Livius lib. IV. pag. 78. 'Capua ab duce eorum Capye, vel (quod propius vero est) a campestri agro appellata.' Livium Festus exscripsit. Sic Diodorus a circumjacentium camporum planitie dictam esse vult: Strabo a capite, quod caput esset duodecim urbium, inditum nomen putavit, p. 248. Nunc vicus est, *S. Maria di Capua:* a nova Capua millia passuum dissitus, Camillo Peregr. pag. 381. idemque recte admonet, pag. 647. in Mss. legi,

num,[r] Suessa,[s] Venafrum,[t] Sora,[u] Teanum[v] Sidicinum cognomine, Nola.[w] Oppida: Abellinum,[x] Aricia,[y] Alba longa,[z] Acerrani,[a] Allifani,[b] Atinates,[c] Aletrinates,[d] Anagnini,[e] Atellani,[f] Affilani,[g] Arpinates,[h] Auximates,[i] Avel-

NOTÆ

Capua ab XI. campo, hoc est *ab undecimo campo*, sic enim et nostri habent, et favere Strabo proxime laudatus videtur, perinde ac si e duodecim urbibus ipsa reliquis undecim præstaret. Plinius XVIII. 29. 'Capua colonia ab Augusto deducta.'

[r] *Aquinum*] *Aquino*, haud procul amne Liri, in Prov. Terræ Laboris.

[s] *Suessa*] Apud Gruter. p. 1093. COLONIA. IVLIA. FELIX. CLASSICA SVESSA. Hæc Aurunca olim cognominata, ad discrimen Suessæ Pometiæ, quæ in Volscis fuit. Sæpe etiam sine cognomine, quod Suessa Pometia eversa jam inde a Tarquinii temporibus foret. Hæc nunc *Sessa* dicitur, inter Lirim et Teanum, de quo mox. Tempus coloniæ Suessam deductæ Velleius indicat, lib. I.

[t] *Venafrum*] Hodie *Venafri*, in Vulturni fluminis ripa.

[u] *Sora*] Gruter. p. 409. COLONIA. SORANA. Ad Lirim amnem, Arpino proxima, *Sora*. Ptolemæo, Σῶρα, III. 1.

[v] *Teanum*] Τέανον Σιδικηνὸν Straboni, lib. V. p. 249. ad discrimen Teani Apuli, de quo cap. 16. *Tiano*, ad fontes fluvii Savonis.

[w] *Nola*] Gruterus ex Sirmondo, p. 1085. COL. FEL. AVG. NOL. Frontinus de Coloniis, p. 87. 'Nola Colonia Augusta.'

[x] *Abellinum*] Ab hoc Campaniæ Abellino diversum illud quod in Hirpinis fuisse videbimus cap. 16. Hujus meminit Frontinus, p. 82.

[y] *Aricia*] Nunc *l'Ariccia*, ubi lucus Aricinus Dianæ sacer, prope Velitras. Ἀρικία Ptolemæo, III. 1. Frontino de Colon. p. 82. *Arina* pro *Aricia*.

[z] *Alba longa*] Solo æquata a Romanis, Tulli Hostilii principatu. Dionys. lib. I. p. 53. Ex ejus ruderibus oppidum excitatum, cui nomen vetus *Albano* est, XII. fere mill. pass. ab urbe Roma. Hinc in decretis Symmachi Papæ p. 264. 'Chrysogonus Episcopus Albanensis.'

[a] *Acerrani*] Ab Acerris, oppido ad Liternum amnem, seu Clanium. De his Virgil. Georg. II. 225. 'Talem dives arat Capua, et vicina Vesuvo Ora jugo, et vacuis Clanius non æquus Acerris.' Vide Servium in eum locum. Sunt et Acerræ aliæ, de quibus dicemus cap. 19.

[b] *Allifani*] Oppidum Straboni, lib. V. p. 238. Ἀλιφαί. Livio, lib. IX. p. 168. 'Allifæ:' Incolæ, p. 167. 'Allifates.' Frontino de Colon. p. 83. 'Allife.' Nunc ruderibus nomen est *Alifi*, prope Vulturni ripam. In decretis Symmachi Papæ, p. 259. 'Clarus Alifanus Episcopus.'

[c] *Atinates*] Ἄτινα Ptolemæo, III. 1. prope Fidenas, in oppidis Latinorum mediterraneis: nunc vicus, a Cassino IV. M. pass. in radicibus Apennini montis.

[d] *Aletrinates*] Alatrinates Hernici nominis populos vocat Livius, lib. IX. p. 83. Nunc *Alatri*, inter Anagniam et Soram. Frontino de Colon. p. 82. 'Alatrum.' Aletrinatum frequens apud Gruterum mentio.

[e] *Anagnini*] 'Dives Anagnia' Maroni dicitur, nunc *Anagni*, in Campania, ut vocant, Romana.

[f] *Atellani*] Ἄτελλα Straboni, lib. V.

lani,[26] [j] Alfaterni; [k] et qui ex agro [l] Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bovillæ,[m] Calatiæ,[n] Casinum,[o] Calenum,[p] Capitulum [q] Hernicum, Cereatini,[27] qui Mariani [r] cognominantur: Corani [s] a Dardano Trojano orti: Cubulterini, Castrimonienses,[t] Cingulani: Fabienses,[28] [u] in monte

Auximares, Auxellani, &c. Gronov. et al. *Asulani, &c.*—27 *Capitulum Cernetum, Cernetani* edd. vett. et Gronov. Lectio nostra est ex emend. Harduini. Vid. Not. et Emend.—28 Chiffl. *Gabienses.* Mox, edd. vett. et Gronov. *Foropopulienses. Ex Falerno, Frasinates.* Vet. Dalec. *Fuscinates, a Fuscione oppido.*—

NOTÆ

p. 249. In ejus ruinis nunc est *S. Arpino,* sive *S. Elpidio,* duobus mill. pass. ab Aversa. Aversanus Episcopus, etiam et Atellanus olim, et Cumanus dicebatur. Holsten.

[g] *Affilani*] Ab oppido *Affile.* Vide Notas et Emend. num. 42.

[h] *Arpinates*] Arpinum, natale Ciceronis solum. *Arpino,* mill. pass. IX. a monte Cassino.

Auximates] Horum situs adhuc obscurus. Cave enim cum Auximatibus aliis confundas, de quibus in quinta Italiæ regione dicemus inferius, cap. 18.

[j] *Atellani*] Ἀβέλλα Strabon, lib. v. p. 249. et nunc *Atella,* ad fontes amnis Literni.

[k] *Alfaterni*] A Nuceria Alfaterna, de qua superius, hi nomen habent. Νουκερίαν τὴν Ἀλφατέρνη vocat Diodorus, lib. XIX. Bibl. p. 707.

[l] *Et qui ex agro*] Alfaterni, ut servetur locorum per literarum seriem digestio, in Latinis, Hernicis, Labicanisque sunt repetendi. Λαβικανοὶ Dionys. Halic. lib. v. p. 326. quorum oppidum Labicos vocat Livius, lib. II. p. 43. Nunc esse oppidum *Columna,* Holstenio credit Fabrettus, Dissert. I. de Aquæd. p. 13.

[m] *Bovillæ*] Bovilla oppidum Frontino, lib. de Colon. p. 83.

[n] *Calatiæ*] Livio Calatia lib. IX. p. 162. Nunc vicus ignobilis, in Appia via, *S. Gaiazza,* inter Capuam et Beneventum. Holsten.

[o] *Casinum*] Nunc *Monte Cassino.*

[p] *Calenum*] Non est *Carinola,* prope Massicum montem, ut visum est eruditis, sed *Calvi,* citra Capuam fere IV. mill. pass. Cales et Calenum idem oppidum est. Calenum municipium Cicero vocat, Orat. II. in Rull. Horat. I. Od. 20. 'Cæcubum, et prelo domitam Caleno Tu bibes uvam.' Et IV. Od. 12. 'Sed pressum Calibus ducere Liberum Si gestis.' Plura de eo argumento Camill. Peregr. p. 436.

[q] *Capitulum*] Frontino, l. de Colon. p. 123. 'Capitolum oppidum lege Syllana est deductum.' Vide Notas et Emend. num. 43. ubi et de Cereatinis dicemus.

[r] *Qui Mariani*] Ob familiam C. Marii.

[s] *Corani*] 'Coram Dardanus condidit,' inquit Martianus, VI. p. 206. et Solin. cap. 2. p. 13. Lucan. VII. 393. vere admodum, 'Gabios, Veiosque, Coramque Pulvere vix tectæ poterunt monstrare ruinæ.'

[t] *Castrimonienses*] Frontino de Colon. p. 85. 'Castrimonium oppidum lege Syllana est municipium.'

[u] *Fabienses*] Fabiæ gentis oppidulum in Albano monte, prope Albam longam, de qua antea dictum est.

Albano: Foropopulienses,[v] ex Falerno: Frusinates,[w] Ferentinates, Freginates,[x] Fabraterni veteres, Fabraterni novi, Ficolenses,[y] Foroappii,[29 z] Forentani, Gabini,[a] Interamnates Succasini,[30 b] qui et Lirinates vocantur: Ilionenses Lavinii,[31 c] Norbani,[d] Nomentani,[e] Prænestini,[f] urbe quon-

29 'Vet. *Foro Appiani*, hodie *Fossa nova*, cœnobium.' *Dalec.*—30 *Interamnates, Succasani* edd. vett. et Gronov.—31 'Ita legendum, sine commate; et ita habet Editio princeps. Livius I. 1. 'Trojani oppidum condunt. Æneas ab

NOTÆ

[v] *Foropopul.*] Inscript. apud Camill. Peregr. p. 460. FOROPOPILIENSIVM. Forum Populi, vel Popilii, Φόρος Ποπλίου apud Ptolemæum, III. 1. juxta Capuam, cui finitimus ager Falernus fuit. Ex male distincto hoc Plinii loco, Foropopulienses Cluverius e Falerno agro transtulit in Albanum montem. Ibi Forum Populi fuit, ubi nunc *Rocca di Papa*. Et Frontino, p. 85. 'Forum Populi' dicitur: at rectius p. 119. 'Popilii.' Ἀγορὰ Ποπιλία Dionys. Halic. lib. I. p. 17.

[w] *Frusinates*] A Frusinone oppido, cujus Frontinus meminit, lib. de Colon. p. 85. cum Ferentino, a quo Ferentinates, et Fabrateria, unde Fabraterni. Fabrateria hodie *Falvatera*, prope Lirim amnem. Ferentinates Hernici nominis populos appellat Livius, lib. IX. p. 168. Frusinatum idem meminit, lib. X. p. 170. Φρουσίνωνος oppidi Diod. Sic. Bibl. lib. XX. p. 809. quod hodieque nomen durat, haud procul a fontibus Liris amnis. Juvenalis quoque Sat. III. 224. 'Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur.' Gruter. p. 1095. FABRATERNI. NOVANI. Et alibi, FABRATERNI. NOVI. Tabula Peuting. segm. 4. 'Anagnino, VIIII. Ferentinum, VII. Febrateriæ, IIII.' In notis, quæ vulgo Tironi ascribuntur, apud Gruterum, p. 173. 'Febrateriæ.'

[x] *Freginates*] Ab alio, quam Fregenis, septimæ regionis, et Etruriæ oppido, de quo diximus cap. sup.

[y] *Ficolenses*] Ficulnea vetus oppidum, apud Liv. lib. I. p. 14. prope Corniculum. Incolæ Φικόλνεοι Dionys. lib. I. p. 13. Nunc fanum *S. Vasile*, tribus pass. mill. a Fidenis.

[z] *Foroappii*] Mira nominis conformatio a Foro Appii: saltem *Foroappienses* diceret, ut Foropopulienses. Nunc est *Casarilio di S. Maria*, infra Setiam, ad Pontinam paludem, ut ait Vibius Seq. p. 341. a Terracina, M. P. XVIII. ut Antoninus, sive, ut volunt, Æthicus.

[a] *Gabini*] Γάβιοι oppidum in Prænestinavia, inquit Strabo, lib. V. p. 238. a Præneste Romam euntibus. In decretis Hilari Papæ, p. 249. 'Asterio Gabinate.'

[b] *Interamnates Succasini*] Succasini et Lirinates non nomina sunt, sed horum Interamnatium cognomina. Sunt enim alii rursus Interamnates in quarta sextaque regione nominandi. Hanc Interamnam, quæ ab amne Liri in Latio nomen habet, Holstenius ibi sitam esse putat, ubi nunc est *Torre di Termine:* alii ubi Castrum *l'Isoletta*. Vide Notas et Emend. num. 44.

[c] *Ilionenses, Lavinii*] Forte hæc conjunctim legenda, ut Ilionenses dicti sint, quod ab Ilio primi ejus oppidi incolæ cum Ænea venerunt, cui oppido nomen Lavinio fuerit. In eo

dam Stephane dicta, Privernates,[g] Setini,[h] Signini, Suessulani, Telini,[i] Trebulani[32] cognomine[j] Balinienses, Trebani,[k] Tusculani,[l] Verulani,[m] Veliterni,[n] Ulubrenses,[o] Ulvernates:[33] [p] superque Roma ipsa: cujus nomen[q] alterum dicere, arcanis cærimoniarum nefas habetur: optimaque et salutari fide abolitum enuntiavit Valerius Soranus, luitque

nomine uxoris Lavinium appellat.'' *Brotier.*—32 'Alias *Mutiscæi* infra cap. 17.' *Dalec.*—33 Chiffl. *Urbinates.*—34 Edd. vett. et Gronov. *ad diem XII. Cal.*

NOTÆ

colle situm fuisse videtur, qui nunc vulgo *Monte di Levano*, M. D. pass. supra Patricam. Holsten. Vide Notas et Emend. num. 45.

[d] *Norbani*] Norba olim Volscorum oppidum, hodie *Norma rouinata*, Signiam inter paludesque Pomptinas. Liv. lib. XXXII. pag. 383.

[e] *Nomentani*] Nomentum oppidum Livio, lib. I. p. 14. Hodie *Lamentana*. Baccius, lib. V. p. 271. in Terra Sabina.

[f] *Prænestini*] Urbs Præneste, Πραίνεστος Straboni lib. V. pag. 238. ubi et Πολυστέφανον quondam appellatam scribit, quo nomine coronarum multitudo exprimitur. Hodie *Pilastrina* et *Palestrina* dicta. Olim summo montis attollebatur jugo. A Bonifacio VIII. diruta, in vallem deinde dejecta est.

[g] *Privernates*] Πριοεύρνον Ptolemæo in Latio, III. 1. Privernum oppidum Frontino, p. 125. Nunc *Piperno*, ad Ufentem fl. et Pomptinas paludes.

[h] *Setini, &c.*] Setini a Setia, de qua supra. *Signini* a Signia colonia, Livio, lib. II. pag. 28. *Segni*, in Campania, ut vocant, Romana. *Suessulani* ab oppido Σουέσσουλα, cujus meminit Strabo, lib. V. p. 249. nunc *Castel di Sessola*, prope dirutum: olim colonia Suessula Frontino, pag. 88.

[i] *Telini*] Forte *Telesini*, a Telesia colonia, apud Frontin. pag. 89. Τελεσία Ptolemæo, III. 1. prope Beneventum.

[j] *Cognomine*] Ad discrimen Trebulanorum in Samnio, de quibus cap. 17. Horum oppidum ἡ Τριβόλα, Dionys. Halic. lib. I. pag. 11.

[k] *Trebani*] Τρήβα Ptolemæo, III. 1. Latii oppidum, nunc *Tervi*, in Campania Romana.

[l] *Tusculani*] Tusculum ibi fuit, ubi nunc *Frescati*.

[m] *Verulani*] Oppidum *Verulæ* Frontino, lib. de Colon. pag. 90. et 127. Nunc *Veroli*, infra Alatrium, in Hernicis, auctore Livio, lib. IX. p. 168.

[n] *Veliterni*] Sub monte Algido Velitræ oppidum Livio, lib. II. pag. 31. hodieque *Velitri*.

[o] *Ulubrenses*] Ab Ulubris, oppido deserto, de quo Juvenal. Sat. X. 102. 'Pannosus vacuis ædilis Ulubris.'

[p] *Ulvernates*] Mss. Reg. &c. *Uruanates*, ab urbe fortassis extorta appellatione. Urbinates habere hic locum nequeunt, qui in regione sexta appellandi sunt.

[q] *Cujus nomen*] Hæc deinceps totidem verbis Solinus, cap. 1. p. 1. Nomen id alterum fuisse Valentiam tradunt. Vide quæ in eam rem dicturi sumus, XXVIII. 4.

mox[r] pœnas. Non alienum videtur inserere hoc loco exemplum religionis antiquæ, ob hoc maxime silentium institutæ. Namque Diva Angerona, cui sacrificatur a. d. XII. Kalend.[34 s] Januarii, ore obligato obsignatoque simulacrum habet.[t]

Urbem tres portas[u] habentem Romulus reliquit, aut (ut plurimas[35] tradentibus credamus) quatuor. Mœnia ejus collegere ambitu imperatoribus censoribusque Vespasianis anno conditæ DCCCXXVI.[36 v] pass. XIII. M. CC.[w] Complexa montes septem,[x] ipsa dividitur in regiones quatuordecim,

—35 Vet. Dalec. *ut plurimis.*—36 Chiffl. *DCCCCXX.* Edd. vett. et Gronov. *DCCCCXXVIII.* Mox pro *CC.* Vet. Dalec. *XXX.* et paulo post, in eo-

NOTÆ

[r] *Luitque mox*] Necem ei allatam ait Solinus. Vide etiam Plutarch. in Quæst. Rom. p. 278.

[s] *A. d. XII. Kal.*] Hoc est, ante diem duodecimum Kalendas, seu ipso die duodecimo ante Kalendas. Solinus, loc. cit. Vide quæ de hac forma loquendi dicturi sumus, VIII. 70.

[t] *Simulacrum habet*] In ara Volupiæ collocatum, ut docet Macrobius, Saturn. I. 10. p. 229. qui quamvis eo loco dissidere a Plinio videatur, affert tamen auctores alios, qui eidem suffragentur, Saturn. III. 9. p. 405.

[u] *Tres portas*] Carmentalem, Romanam, et Pandanam, quæ dicta olim Saturnia est, teste Varrone: mox Pandana, auctore Festo, quod pateret omnibus. Hallucinantur porro qui Quadratam Romam apud vetustos scriptores rerum Romanarum de ipsa Urbe accipiunt, Solinum secuti scilicet: quadratamque urbem, et suam cuique lateri angulove portam fuisse somniant: cum Quadrata Roma locus in Palatio fuerit, structus a Romulo, priusquam Urbi condendæ sulcum duceret, qui locus Romæ fuit, etiam P. Victoris ævo, a quo in regione Urbis decima locatur, hoc est, in Palatio. Vide et Plutarchum in Romulo, et Festum verbo 'Quadrata Roma.'

[v] *DCCCXXVI.*] De anno hujus Censuræ dicemus VII. 50. Porro Imperatores Vespasianos patrem et filium ex æquo vocat, quod sane est animadversione dignum. Vide II. 10.

[w] *XIII. M. CC.*] Minore tum aliquanto, quam nunc est passuum mensura: emensisque extrinsecus mœnibus, et castris Prætoriis, turribusque circuitis. Hodiernam murorum amplitudinem vetere illa decem tantum stadiis, hoc est MCCL. pass. contractiorem esse, auctor est Marlianus, Topogr. Urbis I. 5.—'Non credimus.' *Ed. sec.*

[x] *Montes septem*] Palatinum: Capitolinum: Cælium, seu Querquetulanum, ubi nunc ædes Lateranensis: Esquilinum, cum Viminali, nunc S. Mariæ ad Nives: Quirinalem, nunc *Monte Cavallo*, ab equis duobus marmoreis, quos gigantes tenent, Phidiæ opere et Praxitelis: Aventinum, nunc S. Sabinæ: et trans Tiberim, Janiculum, quem urbi Ancus addidit, et fuit, ut mox dicetur a Plinio, in parte Romæ: nunc est *Montorio*, ubi regio quarta decima fuit.

compita Larium[y] CCLXV. Ejusdem spatium, mensura currente[37] a milliario,[z] in capite Romani fori statuto, ad singulas portas, quæ sunt hodie numero triginta septem,[a] ita ut duodecim[b] semel[38] numerentur, prætereanturque ex veteribus septem, quæ esse desierunt, efficit passuum per directum XXX. M. DCCLXV.[c] Ad extrema vero tectorum[d]

dem, *compita earum CCLXV.*—37 Sic ex codd. Harduin. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Ejusdem spatii mensura, &c.* edd. vett. et Gronov.—38 Ita codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *bis quindecim* margo edd. Dalec. et Gronov. *ita ut patentes portæ* ibid.

NOTÆ

[y] *Compita Larium*] *Larium* addidit, ut non quævis compita Urbis, sed eorum præcipua, quibus colerentur Lares, eo numero colligi intelligeremus. Nam in compitis Lares olim coli solitos Festus testatur. Vide Notas et Emend. num. 46.

[z] *A milliario*] Columna fuit aurea, χρυσοῦν μίλιον, inquit Dio, lib. LIV. p. 526. ab Augusto in fori capite constituta, octava regione urbis, in quam omnes Italiæ viæ desinebant. Id ei nomen inditum, quod ab ea milliariorum numerus, quibus itinera metiebantur, duci primum solebat. Constituta ea ab Augusto est, an. U. C. DCCXXXIV. M. Apuleio, P. Silio Nerva Coss.

[a] *Triginta septem*] Totidem pariter numerat Urbis portas Auctor Descriptionis Urbis Romæ, sub finem, pag. 147. sed Plinio scilicet præeunte.

[b] *Ita ut duodecim*] Duodecim illæ quas semel numerandas ait, intelligo ex illis triginta septem, duodecim fuisse, quæ revera geminæ essent. Quod illis aliæ duodecim ita finitimæ erant, ut diversæ ab his censeri minime deberent, etsi reipsa essent. Quare hæc demum Plinii ratiocinatio est, XXXVII. Romæ tunc legitimas fuisse portas: egressus vero, perviosque aditus XLIX.—'Ad duodecim ex illis, inquit, itur via duplici; per directum et per obliquum. At hæ semel a nobis numerantur, qua ad eas itur per directum. Sunt etiam aliæ septem quæ sunt ex veteribus, omnino autem a nobis non numerantur, quia perviæ esse desierunt. Significat ætate sua legitimas fuisse Romæ portas triginta.' *Ed. sec.*

[c] *XXX. M. DCCLXV.*] Igitur a milliario ad portas singulas, si omnes ædæquentur mensuræ, passus fuere omnino DCCCXXXI. cum semisse. Sic enim ab eodem milliario ad universas triginta septem, mensura colliget XXX. M. DCCLXV. pass.—'A milliario, si ita mavis, ad portas singulas mille passuum plus minus spatium erat: ad omnes XXX. millia DCC. LXV.' *Ed. sec.*

[d] *Ad extrema vero tectorum*] Eorum scilicet quæ mœnium ipsorum ambitu continentur, non quæ extra mœnia posita in suburbio forent: nam de his postea. Miror sensisse aliter eruditos viros, ac plane nuper Raph. Fabrettum, de Aquis et Aquæduct. Dissert. III. p. 158.

cum castris Prætoriis [e] ab eodem milliario per vicos [f] omnium viarum mensura colligit paulo amplius septuaginta [g] millia passuum. Quo si quis altitudinem tectorum addat, dignam [39] [h] profecto æstimationem concipiat, fateaturque nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Clauditur ab oriente aggere Tarquinii [i] Superbi, inter prima opere mirabili. Namque eum muris æquavit, qua maxime patebat [j] aditu plano. Cetero munita erat præcelsis muris, aut abruptis montibus, [k] nisi quod [40] exspatiantia tecta multas addidere urbes. [l]

ita ut duodecim portæ semel, &c. edd. vett. et Gronov.—39 Margo edd. Dalec. et Gronov. *dignationis.*—40 Ibid. *nisi qua.*—41 *Medullum* Chiffl.—42 *Æneipo-*

NOTÆ

[e] *Castris Prætoriis*] Castra Urbi Tiberius Cæsar adjecit, Sejani monitu, Prætoriis cohortibus Præfecti. Nam de eo Tacitus, Annal. IV. 'Vim Præfecturæ modicam intendit: dispersas per urbem cohortes una in Castra conducendo...Prætendebat lascivire militem diductum: si quid subitum ingruat, majore auxilio pariter subveniri,' &c. Quadrata fuere ea muris, propugnaculis, turribusque munita: instructa templo, armamentario, balneis, fontibusque: ad portam Viminalem: ut fuse demonstrat Alexand. Donatus de Urbe Roma, I. 15. p. 42.

[f] *Per vicos*] Non jam per directum, inquit, currente mensura, ut prius, per vias quasque majores, a milliario ad singulas portas, sed ab eodem milliario per omnes omnium viarum majorum vicos et angiportus, castris etiam Prætoriis, et vicis qui inibi erant, emensis. Viæ omnino in urbe fuerunt novem et triginta, quot fere portæ: vici quadringenti et viginti quatuor, ut quidem proditum est in Descriptione Urbis Romæ.—' Sed quotcumque Romæ vici essent, qui eos omnes, inquit Plinius, facto profectionis initio a milliario in capite fori Romani statuto, percurreret, is septuaginta millia passuum, et eo amplius, ambularet. Eo sensu in prophetia Jonæ, III. 3. 'Ninive erat civitas magna itinere trium dierum;' quoniam ejus vicos omnes pererrare nemo posset, nisi itinere trium dierum: ut iterum dicemus ad VI. 16.' *Ed. sec.*

[g] *Septuaginta*] In Descriptione Urbis modo laudata, regiones urbis XIV. pedes dicuntur continere CCCCXIX. M. DCCCCXXIV. Passus ea mensura efficit, si pedem unum adjeceris, LXXXIII. M. DCCCCLXXV. Sed multo certior auctor ac testis Plinius.

[h] *Dignam*] Debitam, convenientem.

[i] *Tarquinii*] Vide quæ dicturi sumus XXXVI. 24.

[j] *Patebat*] Urbs nimirum.

[k] *Montibus*] Aventino, Cælio, Quirinali.

[l] *Addidere urbes*] Suburbia scilicet, quæ producta longius, ad vicinas fere urbes pertinebant, Ocriculum, Tibur, Ariciam, &c.

In prima regione præterea fuere : in Latio [m] clara oppida, Satricum,[n] Pometia, Scaptia, Pitulum, Politorium,[o] Tellene, Tifata,[p] Cænina, Ficana, Crustumerium, Ameriola, Medullia,[41] Corniculum, Saturnia,[q] ubi nunc Roma est : Antipolis,[42] [r] quod nunc Janiculum in parte Romæ : Antemnæ,[s] Camerium, Collatia, Amitinum,[43] Norbe, Sulmo : et cum his carnem in monte Albano soliti accipere [t] populi

lis Vet. Dalec. et paulo post in eodem, *Antenna* pro *Antemnæ*.—43 Ita codd. Harduini, et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Amitinum*.

NOTÆ

[m] *Fuere: in Latio*] Defecerunt, inquit, in prima regione præterea, primumque in Latio oppida, &c. Infra enim, 'In Campano autem agro,' &c. Ex his nec situs plerorumque, nec nomina ipsa constant.

[n] *Satricum, &c.*] De Satrico, Livius, lib. I. p. 34. incolæ Σατρικανοὶ Dionysio Halic. lib. v. p. 326. Pometia Suessa, de qua nos superius egimus. A Scaptia Σκαπτήνιοι apud Dionys. loc. cit.

[o] *Politorium*] Πολιτώριον Dionysio Halic. lib. III. p. 179. et Livio, lib. I. p. 13. Τελλήνη Dionysio, Livio Tellenæ, loc. cit.

[p] *Tifata*] *Tifata* imminentes Capuæ colles vocat Livius, lib. VII. pag. 130. sed hi extra fines antiqui Latii. Apud Reines. inscriptio vetus, pag. 441. MAG. FAN. DIAN. TIFAT. 'Magister Fani Dianæ Tifatensis:' quod fanum abesse Capua XXX. stadiis, auctor est Pausanias, in Eliac. prior. Καινίνη et Κρουστομέριον Dionysio, lib. II. p. 101. et 104. Livio lib. I. p. 5. Cæninenses : et Crustumini. Eidem Livio, lib. I. p. 14. 'Corniculum, Cameria, Crustumerium, Ameriola, Medullia, Nomentum,' in Latio. Medulliam ab Albanis conditam ait Dionys. lib. III. p. 136. Ficanæ denique Livius meminit, lib. I. p. 13.

[q] *Saturnia*] Ovid. Fast. VI. 'A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est.' Virgil. Æneid. VIII. 'Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit urbem : Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.' Vide et Aug. de Civit. VII. 4. Dionys. Halic. lib. I. Antiq. Rom. p. 36. et Varron. lib. IV. de Lat. Ling. pag. 13.

[r] *Antipolis*] Quod ex adverso Saturniæ urbis, quæ ultra Tiberim erat, ubi nunc Roma est, condita esset in Janiculo, a Jano, ut diximus : ab Ænea, ut Hermolaus credidit.

[s] *Antemnæ*] Unde Antemnates, Livio, lib. I. p. 14. et Dionys. lib. I. p. 13. Καμερία, Dionys. lib. v. pag. 307. 'Collatia' Livio, loc. cit. Κολατία Dionys. lib. III. p. 187. Festo, Conlatia, a conlatis eo opibus, et porta urbis inde dicta Conlatina. A Norbe Norbani sunt supradicti. Sulmo, nunc *Sermonetta*, inter Velitras et Privernum.

[t] *Carnem . . . accipere*] Meminit moris hujusce Livius lib. XXXII. p. 383. 'Legati ab Ardea,' inquit, 'questi in Senatu, sibi in monte Albano Latinis carnem, ut assolet, datam non esse.' Et in antiqua inscriptione, apud Reines. pag. 340. LATINÆ. CELEBRATÆ. ET. SACRIFICATUM. IN MONTE. ALBANO. ET. DATA. VISCE-

Albenses,[u] Albani, Æsolani,[44] [v] Acienses, Abolani, Bubetani,[w] Bolani, Cusvetani, Coriolani, Fidenates,[x] Foretii,[y] Hortenses, Latinienses, Longulani,[45] [z] Manates, Macrales, Mutucumenses, Munienses, Numinienses, Olliculani, Octulani, Pedani,[a] Pollustini,[46] [b] Querquetulani, Sicani, Sisolenses, Tolerienses, Tutienses, Vimitellarii,[47] Velienses, Venetulani, Vitellenses. Ita ex antiquo Latio LIII. populi interiere sine vestigiis. In Campano autem agro Stabiæ [c]

ternum Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—44 *Solani* Vet. Dalec. Mox *Nubetani* pro *Bubetani* Chiffl. et paulo post, pro *Foretii*, Vet. Dalec. *Foresi;* al. *Foruli*, vel *Forenses*.—45 *Longani* Chiffl.—46 *Poletaurini* in eodem codice.—47 *Vimiterali* Vet. Dalec. *Vinutellarii* Chiffl.—48 Vet.

NOTÆ

RATIO. Κρεανομίαν Græci vocant.

[u] *Albenses*] 'Albani dicuntur ab Albano,' inquit Charisius lib. I. pag. 81. 'Albenses autem ab Alba Fucente.' Sed ab his diversi Albenses qui nunc a Plinio appellantur.

[v] *Æsolani*] Ab Æsola sive Æsula, de qua Horat. III. Od. 29. 'Ne semper udum Tibur et Æsulæ Declive contempleris arvum.'

[w] *Bubetani*] Dionysio Halic. lib. V. p. 326. Βουβεντανοί. Qui Plinio Bolani, hos Livius Volanos, lib. IV. pag. 82. oppidum 'Bolas' vocat, lib. VI. pag. 106. Κοριολανῶν πόλιν habet Dionys. lib. VIII. pag. 495. Coriolos Livius, lib. II. pag. 32. Hinc Marcio Coriolano nomen.

[x] *Fidenates*] Fidenæ oppidum, Livio lib. I. pag. 13. XVIII. milliario ab urbe Roma, inquit Eutropius, lib. I. pag. 728. Fidenas a Mamerco Dictatore direptas narrat Livius, lib. IV. pag. 77. Nunc *Castello Giubileo*, sex ab urbe mill. pass. ut ait Holsten. in Ital. p. 127.

[y] *Foretii*] Forte *Forienses*, de quibus Festus, verbo 'Novæ Curiæ.'

[z] *Longulani*] Hornm oppidum Longulani Livius, lib. II. p. 34. appellat: Λογγόλαν πόλιν Dionys. lib. VIII. pag. 551. Ceteri deinceps fere incogniti.

[a] *Pedani*] Pedanos quoque vocat Livius, lib. VIII. pag. 142. oppidumque Pedum, lib. II. p. 34. Πέδα, πόλις Αὐσονική, Stephano. De regione Pedana, Horat. I. Epist. 4.

[b] *Pollustini*] Oppidum Pollustiam Livius appellat, lib. II. pag. 34. Κερκετουλανοὺς Dionys. lib. V. pag. 326. Τολερίνους Plutarchus, in Coriolano, pag. 227. Velienses a Velia, Livius, lib. II. pag. 24. *Vitellenses*, (sic enim reposui, pro *Vicellenses*,) a Vitelia, de qua idem Livius, lib. II. pag. 34. quam Stephanus Βιτέλλαν vocat.

[c] *Stabiæ*] Etiamnum inter ostia Sarni amnis, et Surrentum, loco nomen est *Castel a mar di Stabia*. De Stabiano lacte, Galenus Meth. Med. lib. V. Symmachus, VI. 17. 'Stabias ire desiderant, ut reliquias longæ ægritudinis armentali lacte depellant.'—'Cave igitur hunc nummum Stabiis aut Bovillis cusum putes, ut nos olim existimavimus, nihil dum de sententiis suspicati, quæ sunt in nummis scriptæ primis duntaxat literis vocum singularum: SEPT. GETA. CÆS.

oppidum fuere[48] usque ad Cn. Pompeium et L. Catonem[d] consules, pridie Kalend. Maii, quo die L. Sylla legatus bello sociali id delevit, quod nunc in villam abiit.[49] Intercidit ibi et Taurania.[e] Sunt et morientis Casilini[f] reliquiæ. Præterea auctor est Antias,[g] oppidum Latinorum Apiolas captum a L. Tarquinio rege, ex cujus præda Capitolium[50] is inchoaverit.[h] A Surrento ad Silarum[i] amnem triginta millia passuum ager Picentinus fuit Tuscorum,[j] templo Junonis Argivæ ab Jasone condito insignis. Intus oppidum Salerni, Picentia.[k]

Dalec. *oppidum fuit.* Mox, *L. Carbonem consules* edd. post Hermol.—49 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *in villas abiit* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—50 Dalecampius legendum putat *Capitolinum.*

NOTÆ

PONT. 'Septimius Geta Cæsar Pontifex:' caput nudum .)(. Bos pascens. Supra STA: infra. BOV. Legendum videtur. 'Severis Tutantibus Agricolas' adversus prædones vel hostes, 'Beata Orbis Vota.' Tunc enim sunt lætæ segetes. Est hic nummus apud Patinum, p. 317. Severi sunt Septimius Severus pater, et liberi duo, Antoninus et Geta. Quid quod nec ulla Italiæ urbs olim cudit honori Augustorum vel Cæsarum, nec extra minorem Asiam in nummis concordiæ sunt, ut appellant, sive 'Ομόνοιαι, civitatum?' *Ed. sec.*

[d] *Et L. Catonem*] Vide Notas et Emend. num. 47.

[e] *Taurania*] Forte quæ Stephano Ταυρανίη. Vide Notas et Emend. num. 48.

[f] *Casilini*] Casilinum fuit oppidum, ubi nunc est Capua nova, et quidem ad utramque ripam Vulturni amnis, qui et Casilinus inde dictus. De Casilino multa Livius, lib. XXIII. pag. 234.

[g] *Auctor est Antias*] Etiam et Dionys. Halic. Rom. Antiq. III. p. 186. Ἀπιολάνων πόλιν a Tarquinio Prisco captam prodit.

[h] *Inchoaverit*] Livius, lib. I. pag. 15.

[i] *Ad Silarum*] Σίλαρις Straboni, lib. V. in fine: nunc *Selo*, in sinum Salernitanum influit.

[j] *Tuscorum*] Tuscos hanc oram olim tenuisse auctor est etiam Strabo loc. cit. Idem lib. VI. p. 252. templum ibi conditum ab Jasone tradit: Diodorus Sic. Bibl. lib. IV. pag. 259. portum de navis suæ nomine Ἀργῶον appellatum: unde *Argoæ* forte, potius quam *Argivæ*, legendum hic fuerit. Habet hæc quoque Solinus, cap. 2. p. 12. Nunc *Gifoni* vocant, quasi Junonis fanum: Templum hodieque durat, Assumtæ Virgini sacrum. Holsten.

[k] *Intus oppidum Salerni, Picentia*] Ita Colb. 3. librique omnes editi. In mediterraneo procul a mari fuisse tum Picentiam innuit, Picentini agri metropolim: Salernum autem, quod in ora fuit, uti nunc est, non oppidi tum nomen obtinuisse, sed præsidii tantum a Romanis ibi constituti: quod

x. A Silaro regio tertia, et ager Lucanus[a] Brutiusque incipit: nec ibi rara incolarum mutatione.[1] Tenuerunt eam Pelasgi,[b] Œnotrii, Itali, Morgetes, Siculi, Græciæ maxime[2] populi: novissime Lucani a Samnitibus orti duce Lucio. Oppidum Pæstum,[3][c] Græcis Posidonia appellatum, sinus Pæstanus: oppidum Elea, quæ nunc Velia.[4][d] Promontorium Palinurum:[e] a quo sinu recedente[f] trajectus ad

Cap. x. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *mutatio.*—2 Ibid. *maximæ;* al. *magnæ.*—3 *Præstum*, et mox *Præstanus* Chiffl.—4 'Bene cod. Reg. 1. et Editio princeps, *Elea, &c.* Stephano quoque, 'Ελέα, ἡ νῦν Βελέα.' *Brotier. Helia, quæ, &c.* edd. vett. item Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

et Strabo diserte docet, lib. v. pag. 251.

[a] *Lucanus*] Nunc Principatum citeriorem vocant: Brutium agrum, Calabriam.

[b] *Pelasgi*] Hæc totidem verbis Antiochus Syracusanus, apud Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. I. pag. 10. A Pelasgo primum, mox ab Œnotro Pelasgi F. tum ab Italo: mox a Morgete, deinde a Siculo Morgetis hospite populis nomina subinde commutata. Strabo pariter, lib. VI. p. 257. Idem p. 254. ortos a Samnitibus Lucanos docet.

[c] *Pæstum*] Παῖστον Ptolemæo, III. 1. in Lucanis. Eadem Ποσειδωνία Straboni, lib. v. p. 251. a Ποσειδῶν, hoc est, a *Neptuno*, unde, Neptunia Velleio dicitur. Nunc vicus in ora, *Pesti.* Sinui Pæstano nunc a Salerno, vicino oppido, nomen est.

[d] *Velia*] 'Ελέα, ἡ νῦν Βελέα Stephano, et Straboni lib. VI. p. 252. ad amnem cognominem, quem accolæ vocant *Halente:* vicum *Castel a mare della Brucca.* Ptolem. III. 1. Οὐέλια. Et Ὑέλην dictam esse aliquando Strabo loc. citat. admonet, et nummus Cimelii nostri Parisiensis, ΥΕΛΗΤΩΝ, ex argento, et alter ex ære.—'In his eximium olim ex auro vidimus, apud D. de Boze, ex Academia Gallica, qui nummus Palladem galeatam exhibet, malis eminentibus et succi plenis: in ipsa autem galea, cum curru quadrijugo, duplicis victoriæ indice, literas has scriptas: ΑΙΥΙΣΤΙΩ: quas in suo simili altero Goltzius corrupit, Tab. 24. n. 9. Scripsit enim ex audaciore paulo conjectura, invitis nummis, ΦΙΛΙΣΤΙΩΝΟΣ: perinde quasi viri nomine scribendo locus hic esset. At in eo, quem dicimus, qui nitidissimus est, ΑΙΥΙΣΤΙΩ conspicue legitur: quod sic interpretandum esse arbitramur, ΑΙπαρῶπα Ὑελητᾶς Ἴστησι Τριτογένειαν ΙΩ. *Pinguem Veletis Palladem sistit Ceres.* Agrum frumenti feracem significat, incolas bene valentes et bellicosos. Est enim 'Ιῶ in nummis antiquis Ceres: ut in nummo Arsacæ regis, ΤΟΡΠΙΑΙΩ: in altero Hadriani Augusti, ΓΑΖΑ ΕΙΩ. In altera nummi area leo est, virtutis ac roboris symbolum, cum subscripto nomine ΥΕΛΗΤΩΝ, *Veletarum* nummus.' *Ed. sec.*

[e] *Palinurum*] Nomen servat, *Capo di Palenuro.* Mela II. 4. 'Palinurus olim Phrygii gubernatoris, nunc loci nomen.' Vide Virgil. Æn. VI. 381.

Sinu recedente] Quem nunc sinum

columnam[5 g] Rhegiam centum M. pass. Proximum autem huic[h] flumen Melpes:[6] oppidum Buxentum, Græce Pyxus:[i] Laus[7 j] amnis: fuit et oppidum eodem nomine. Ab eo Brutium littus: oppidum Blanda,[k] flumen Batum:[8 l] portus Parthenius Phocensium:[m] sinus Vibonensis,[n] locus Clampetiæ:[o] oppidum Temsa,[p] a Græcis Temese dictum: et Crotoniensium[q] Terina, sinusque ingens Terinæus. Oppidum Consentia,[r] intus. In peninsula[9 s] fluvius Acheron, a quo oppidani Acherontini.[t] Hippo,[u] quod nunc Vibonem

—5 Codd. Dalec. et Vet. *ad Coloniam*, ut et paulo post.—6 *Melphes* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—7 *Talaus* Strabo lib. VI.—8 *Balcetum* codd. Dalec. Chiffl. et Vet. Mox in Chiffl. *et Phocensium.* Paulo post, margo edd. Dalec. et Gronov. *lucus* pro *locus.*—9 *Oppidum Consentia. Intus in, &c.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Oppidum C. intus. In peninsula,*

NOTÆ

vocant *Golfo di Policastor*, ab oppido Buxento.

g *Ad columnam*] Quæ in ipso freto Rhegio constituta erat, unde τὴν Ῥηγίνων στηλίδα τοῦ πορθμοῦ appellat Strabo, lib. VI. p. 256. et 268. Ad Columnam Rhegiam, Antoninus, Mei. 4. aliique.

h *Proximum autem huic*] Palinuro. Nomen amni ab incolis, *Molpa.*

i *Pyxus*] Πυξοὺς Straboni, lib. VI. p. 253. nunc *Policastro.*

j *Laus*] Ποταμὸς Λᾶος, καὶ πόλις Straboni loc. et Stephano pariter, in Lucanis. Amnis meminit etiam Ptolem. III. 1. in eodem tractu. Nunc *Laino*, Lucaniæ finis: Brutii inde agri initium.

k *Blanda*] Blandæ in Lucanis, Livio, lib. XXIV. p. 252.

l *Batum*] In Mss. *Baletum.*

m *Phocensium*] A Phocensibus conditus, inquit Solin. cap. 2. p. 12.

n *Vibonensis*] Straboni, lib. VI. p. 253. a vicino fluvio oppidoque, κόλπος Λᾶος.

o *Clampetiæ*] Livio lib. XXX. p. 359. Dampetia. Dum Plinius locum appellat, excisum ævo suo innuit. Rursum deinde excitatum est: hodie *l'Amantea*, in ora Calabriæ citerioris.

p *Temsa*] Τεμέσῃ et Τέμψα in Brutiis, Straboni, lib. VI. p. 255. Rudera visuntur, ubi *Torre Loppa* in Calabriæ citerioris, ulteriosque confinio.

q *Crotoniensium*] Hoc est, a Crotoniensibus condita, ut ait Solinus, cap. 2. p. 13. Hodie *Nocera.* Terinæo sinui nomen, *Golfo di S. Eufemia.*

r *Consentia*] Hodieque *Consenza*, in citeriore Calabria.

s *In peninsula*] Peninsulam vocat Brutiorum partem eam, quæ maxime tendit in Siculum fretum, instar longæ cervicis: nunc Calabriam ulteriorem vocant. Dicemus de ea cap. 15.

t *Acherontini*] Extat hujus oppidi memoria in nummis, ΑΧΕΡΩΝΤΑΝ. Non est *Cirenza*, in Basilicata: etsi hanc quoque Acherontiam vocant.

u *Hippo*] Iisdem verbis Stephanus: Ἱππώνιον, πόλις Βρεττίων, ἣ μετ-

Valentiam appellamus, Portus Herculis,[v] Metaurus[w] amnis, Tauroëntum[10 x] oppidum, Portus Orestis, et Medma.[y] Oppidum Scyllæum,[z] Cratais[a] fluvius, mater[11 b] (ut dixere) Scyllæ. Dein columna[c] Rhegia: Siculum fretum, ac duo adversa promontoria: ex Italia Cænys,[d] ex Sicilia Pelorum duodecim stadiorum intervallo. Unde[e] Rhegium duodecim M. D. pass.[12] Inde Apennini sylva Sila,[13 f] promontorium Leucopetra[g] XII. M. pass. Ab ea Locri cognominati[h] a promontorio Zephyrio, absunt a Silaro CCCIII. M. pass.

Et includitur[i] Europæ sinus primus, in eoque maria

&c. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—10 *Taurianum* Vet. Dalec. et mox in eodem, *Orestis et Medina;* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. *O. et Medua.*—11 *Cratis fluvius, pater* Vet. Dalec.—12 *Unde R. XX. M. pass.* Chiffl.—13 Cod. Dalec. *insula Sila.* Mox, Chiffl. *Leucopetra*

NOTÆ

ωνομάσθη ὑπὸ Ῥωμαίων Οὐϊβῶν καὶ Οὐαλεντία. Hausit a Strabone, lib. VI. pag. 256. Nunc *Bivona,* quod oppidi navale est, cui nomen *Monte Leone.*

[v] *Herculis*] Ἡρακλέους λιμὴν Straboni, loc. cit. Nunc *Tropea.*

[w] *Metaurus*] Μέταυρος Straboni loc. cit. Nunc *Marro.*

[x] *Tauroëntum*] Melæ II. 4. *Taurianum:* cujus extant rudera, prope vicum *Palma:* ubi et Orestis portus, *Porto Ravaglioso.*

[y] *Medma*] Nunc *Rossarno.* Μέδμα et Μέσμα Stephano: Melæ II. 4. *Medama,* et Straboni Μέδαμα, lib. V. pag. 256.

[z] *Scyllæum*] Τὸ Σκύλλαιον Straboni, loc. cit. Nunc *Sciglio* in ipso Siculo freto.

[a] *Cratais*] Ita libri omnes. Nunc *Fiumara di Muro,* ad ipsam columnam Rhegiam.

[b] *Mater*] Sic libri omnes. Alii, *Pater.* Sit penes fabulas fides.

[c] *Columna*] Nunc vicus, *la Catona:* alii *Calanna* vocant.

[d] *Cænys*] *Capo di Cavallo,* duobus pass. mill. a Scyllæo. Καινὺς Straboni, p. 257. Proxime abest a Peloro: utriusque promontorii speculæ campana invicem sibi dant signum.

[e] *Unde*] A columna: unde Rhegium abesse centum stadia, Strabo auctor est, lib. V. p. 257. quæ mensura cum Pliniana congruit. Oppido nomen *Reggio.*

[f] *Sila*] Inde pix Brutia. Vibius Seq. p. 341. 'Sila Brutiorum nemus.' Σίλαν Strabo vocat, lib. VI. p. 261.

[g] *Leucopetra*] *Capo dell' Armi,* in quo desinit alterum montis Apennini cornu. Sunt tamen qui arbitrentur esse *Punta della Saëtta,* promontorium inde millibus pass. octo dissitum, versus ortum.

[h] *Locri cogn.*] Epizephyrii, a Zephyrio promontorio, quod obsidebant, nunc *Capo Bursano.*

[i] *Et includitur*] Hoc est, finitur. Sic IV. 18. 'Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur.'

nuncupantur:[14] unde irrumpit, Atlanticum, ab aliis magnum: qua intrat, Porthmos[j] a Græcis, a nobis Gaditanum fretum: cum intravit, Hispanum,[k] quatenus Hispanias alluit:[15] ab aliis Ibericum, aut Balearicum: mox Gallicum ante Narbonensem provinciam: hinc Ligusticum. Ab eo ad Siciliam insulam Tuscum: quod ex Græcis alii Notium,[l] alii Tyrrhenum, e nostris plurimi Inferum vocant. Ultra Siciliam ad[16] Salentinos, Ausonium Polybius appellat. Eratosthenes autem inter ostium Oceani et Sardiniam quicquid est, Sardoum. Inde ad Siciliam Tyrrhenum. Ab hac Cretam usque Siculum. Ab ea Creticum.

XI. Insulæ[a] per hæc maria primæ omnium Pityusæ a Græcis dictæ, a frutice pineo, nunc Ebusus vocatur utraque,[b] civitate fœderata, angusto freto interfluente, patent XLVI.[c] M. pass.[1] Absunt a Dianio[d] septingentis stadiis:

XXV. M. pass.—14 In eodem codice: *His includitur E. s. p. in eoque maria diversa nuncupantur.* Mox, Vet. Dalec. *unde Oceanus irrumpit;* alii, *unde irrumpunt.* Paulo post, *Astmos a Græcis* Chiffl.—15 Ita ex cod. Reg. 1. recepit Brotier: ita etiam margo edd. Dalec. et Chiffl. *abluit* Vet. Dalec. *illuit* Lugd. 1606. Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *aluit* Lugd. Erasmi.—16 *Ultra Siciliam quod est ad* Chiffl.

CAP. XI. 1 Ita Chiffl. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *patent XLII. M. pass.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf.

NOTÆ

[j] *Porthmos*] Πορθμὸς *fretum* sonat.

[k] *Hispanum*] Hæc deinceps Solinus iisdem verbis, cap. 23. p. 44.

[l] *Notium*] Solinus cap. 23. p. 44. *Ionium*, male. Νότιον hoc mare dixere, quod Romanis spectare ad austrum videretur; ut Adriaticum, e contrario, ad septemtrionem.

[a] *Insulæ*] Martianus hic Plinium de more transcribit, lib. VI. cap. de insulis, &c. p. 206.

[b] *Ebusus . . . utraque*] Hodie *Ibissa*, vel *Yviça*. Quoniam fretum angustum interfluens mediam Ebusum olim intersecuit, gemina Ebusus a Plinio dicitur, quæ ipsi sunt Pityusæ duæ, Πιτυοῦσαι. Ceteris fere scriptoribus Colubrariam quoque, de qua mox, in Pityusarum numero reponentibus: cum Ἔβουσον interim unam agnoscant.

[c] *Patent XLVI.*] Ebuso uni, quæ gemina, ut diximus, a Plinio proditur, tantam amplitudinem, atque adeo majorem, Strabo adjudicat, lib. III. p. 167. nempe stadiorum CCCC. hoc est, L. M. pass. Agathemerus Geogr. I. 5. geminam, ut Plinius, Ebusum novit: majorem trecentis, minorem stadiis centum porrectam: id quod eodem recidit.

[d] *Dianio*] Hispaniæ oppido, de quo cap. 4.

totidem Dianium per continentem a Carthagine nova. Tantundem[2 e] a Pityusis in altum, Baleares[f] duæ, et Sucronem versus Colubraria. Baleares funda bellicosas, Græci Gymnasias dixere. Major C.[g] M. pass. est longitudine,[3] circuitu vero CCCLXXV. M. Oppida habet civium Romanorum Palmam[h] et Pollentiam: Latina,[i] Cinium, et Tucim: et fœderatum, Bocchorum[4 j] fuit. Ab ea XXX. M.[k] pass. distat minor: longitudine XL. M.[5 l] circuitu CL. M. pass.

Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—2 *Tantundem est* Chiffl.—3 'Bene cod. Reg. 1. Editio princeps et Rezzonicus, *C. M. pass. est longitudine.*' Brotier. *centum millia passuum longitudine* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *circuitu vero CCCCLXXV.* Chiffl.—4 *Pollentiam Latinacinium et fœderatorum Bocchorum* margo edd. Dalec. et Gronov. *P. Latinorum civium et Tuscium quod fœderatum Bocchorum* Vet. Dalec. *P. Jatina Cinium et Cunici, et f. Bochri* Gronov. *P. Latina Cinium et Cunici, et f. Bochri* edd. vett. *P. Latina, Cinium, et Cunici: et fœderatum, Bocchorum, &c.* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et Tucim* Regg. Brot. 1. 2.—5 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et

NOTÆ

[e] *Tantundem*] Stadiis DCC. hoc est, LXXXVII. M. D. pass. a Pityusis in altum, Italiam versus recedunt Baleares duæ: versus Sucronem, quæ urbs Hispaniæ fuit, Colubraria, hodie *Moncolibre*, seu Mons Colubrarius; Græcis eandem vim nominis rationemque secutis Ὀφιοῦσα· nam etiamnum serpentibus impeditur atque vastatur. Mariana, Hist. I. 16.

[f] *Baleares*] Eam vocem Carthaginiensium lingua, funda bellicosas significare, auctor est Agathemerus loc. cit. Diodorus Sic. Bibl. V. p. 297. Baleares dictas putat ἀπὸ τοῦ βάλλειν, *a jaculando:* Γυμνησίας, quod nudo corpore incolæ incederent per æstatem. Livius, in Epit. lib. LX. vel a teli missu, vel a Baleo Herculis comite ibi relicto, cum Hercules ad Geryonem navigaret. Vide etiam Tzetz. in Lycophr. p. 94.

[g] *Major C.*] Artemidorus apud Agathem. loc. cit. stadia mille et ducenta longitudine ait continere, quæ sunt passuum CL. millia. Huic nomen est *Majorca.*

[h] *Palmam*] Πάλμαν, καὶ Πολλεντίαν Straboni, lib. III. p. 167. utramque civitatis Romanæ jure donatam. Colonias appellat Mela II. 7. Palmam hodie Mallorcam vocant.

[i] *Latina*] Quæ Latii jus haberent. In Mss. Reg. &c. *Latina, civium, et Tucim.*

[j] *Bocchorum*] Bocchori nomen ei oppido erat, quod jam tum intercidisse innuit, olim fœdere junctum Romanis. Cave enim existimes Bocchos Mauritaniæ Reges hic imperitasse, quod fere sensit Solinus, cap. 23. p. 44.

[k] *Ab ea XXX. M.*] Strabo loc. cit. LXX. tantum stad. hoc est, VIII. M. DCCL. pass. Minori nomen est *Minorca.*

[l] *XL. M.*] Sic Mss. omnes. Agathemerus hanc patere ait stadiis trecentis, hoc est, III. M. DCCL. pass.

Civitates habet Jamnonem,[6 m] Saniseram, Magonem. A majore XII. M. pass. in altum abest Capraria:[n] insidiosa naufragiis, et e regione Palmæ urbis Menariæ,[o] ac Tiquadra,[7] et parva Hannibalis. Ebusi terra[p] serpentes fugat, Colubrariæ parit. Ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus. Græci Ophiusam dixere. Nec cuniculos[8] Ebusus gignit, populantes[q] Balearium messes. Sunt aliæ XX. ferme parvæ mari vadoso.

Galliæ[r] autem ora,[9] in Rhodani ostio, Metina:[s] mox quæ Blascon[t] vocatur: tres Stœchades[u] a vicinis Massiliensibus dictæ propter ordinem,[v] quas item nominant singulis vocabulis, Proten,[w] et Mesen,[10] quæ et Pomponiana vocatur: tertia Hypæa. Ab his Sturium,[x] Phœnice, Phila:

Franz. *LX. M.* edd. vett.—6 *Labonem* Chiffl. *Lamnonem* Vet. Dalec. *Hannonem* margo edd. Dalec. et Gronov.—7 *Triquetra* Vet. Dalec. et mox in eodem: *et patria Annibalis.*—8 Ita Regg. Brot. 1. 2. et Rezzon. item Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Nec* omittunt codd. Dalec. et Harduin. editio princeps, Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *populantes Brassocorum messes* cod. Dalec.—9 Vet. Dalec. *autem hinc ora.*—10 Chiffl. et Tolet. *Stœchades a vicinis M. d. p. o. quo sitæ sunt. Nomina singulis Prote, Mese.* Mox Vet. Dalec. *quæ et Pompejana.*

NOTÆ

[m] *Jamnonem*] Mela II. 7. 'Castella sunt in minore, Jamno et Mago.'

[n] *Capraria, &c.*] Martian. lib. VI. p. 206. Nunc *Caprara*, vel *Cabrera*. Majori Balearium subest, ad austrum.

[o] *Menariæ*] Sic plane Mss. omnes. Et Menarias, et Tiquadram, et parvam Hannibalis insulam, nunc mari demersas putamus.

[p] *Ebusi terra*] Solinus, cap. 23. p. 44.

[q] *Populantes*] Vide quæ dicturi sumus, VIII. 81.

[r] *Galliæ*] Martianus loc. cit. 'In Galliæ quoque ora, in Rhodani ostio,' &c.

[s] *Metina*] In Mss. *Metania*. Forte ab ostio Rhodani, in quo olim fuit *Metadina*.

[t] *Blascon*] Festo Avieno, in descript. Oræ marit. vs. 600. *Blasco*. Incerti situs.

[u] *Stœchades*] *Les Isles d'Hieres*, a vicino in continente oppido appellatæ, quod Massiliensium olim ditionis fuit: quare Massiliensibus hæ vicinæ dicuntur.

[v] *Propter ordinem*] Vide Notas et Emend. num. 49.

[w] *Proten*] Πρώτην, hoc est *Primam:* hodie *Porqueyroles*. Μέσην, *Mediam*, nunc *Portecroz*, quæ anno 1200. Mediana vocabatur, ut docet Honor. Bouche Hist. Prov. I. 7. p. 43. Ὑπαιαν denique, hoc est *Postremam*, nunc *l'Isle du Levant, ou du Titan*, quæ maxime omnium in ortum vergit.

[x] *Ab his Sturium*] Nunc sunt *Ribaudas, Langoustier, Baqueou*, ut recte

Lero,[y] et Lerina[z] adversum Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

XII. (VI.) In Ligustico mari est Corsica, quam Græci Cyrnon[a] appellavere, sed Tusco propior: a septemtrione in meridiem projecta,[1] longa passuum CL. millia:[b] lata majore ex parte quinquaginta: circuitu CCCXXV.[2][c] M. Abest a vadis Volaterranis LXII. M. pass.[d] Civitates habet XXXIII.[e] et colonias; Marianam,[f] a C. Mario deductam; Aleriam,[3] a dictatore Sylla. Citra est Oglasa:[g] intra vero[h] sexaginta millia passuum a Corsica, Planaria[4][i] a specie dicta, æqualis freto, ideoque navigiis fallax. Amplior

CAP. XII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *porrecta.*—2 Ita codd. Tolet. Chiffl. et Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. ita quoque Martianus. *CCCXXII.* edd. vett.—3 Vet. Dalec. *Alteram.* Mox Martianus: *a D. Scipa autem citra est, Oglosa infra.*—4 *Platanaria* margo edd.

NOTÆ

vidit idem auctor Historiæ Provinciæ, loc. cit. Sunt eæ inter Stœchadas minimæ, in quibus exstructæ arces Ludovici XIII. principatu.

[y] *Lero*] Hæc Antipoli propior, quam Lerina, est. Nunc a sacello ei Divæ sacro, *l'Isle de S. Marguerite.*

[z] *Lerina*] A Lerone freto passuum DC. dispescitur. Strabo lib. IV. p. 185. Πλανασίαν vocat, a planitie. Unde Sidonius in Euchar. ad Faustum: 'Quantos illa insula plana Miserit in cœlum montes:' viros sanctos intelligit, seu Monachos Lerinenses. Nunc *S. Honoré de Lerin.* Antoninus in Itiner. Marit. 'Ab Antipoli Lero et Lerina insulæ, M. P. XI.'

[a] *Cyrnon*] A Græcis Κύρνος, a Pœnis Κορσική, inquit Pausanias in Phoc. lib. X. p. 639.

[b] *CL. millia*] Strabo lib. V. p. 224. ex Chorographo nescio quo, CLX. mill. longitudine, latitudine LXX. porrigi ait. Plinium, ut solet, sequitur Martianus, lib. VI. p. 207.

[c] *CCCXXV.*] Sic libri omnes Mss. cum Martiano.

[d] *LXII. M. pass.*] Vide Notas et Emend. num. 50.

[e] *Habet XXXIII.*] Sic Martianus, loc. cit.

[f] *Marianam, &c.*] Utriusque coloniæ, et a Mario et a Sylla deductæ, Seneca meminit, de Consol. ad Helv. cap. 8. p. 808. Aleriæ Mela, II. 7. Florus, II. 2. et Antoninus. Utriusque rudera hodieque visuntur, latere insulæ eo, quod Italiam spectat. In Conc. Lateranensi sub Martino: 'Donatus Marianensis Episc.' Vide Notas et Emend. n. 50.

[g] *Oglasa*] Apparet ex situ esse *Monte Christo*, ubi Monachi olim degebant, ad quos literas scribit S. Gregor. I. 9.

[h] *Intra vero*] Priscæ fere convenit recentium nautarum mensura, hoc idem maris spatium L. millibus pass. metientium.

[i] *Planaria*] Nunc *Pianosa*, prope Ilvam, cui ad occasum obtenditur.

Urgo,[5 j] et Capraria,[k] quam Græci Ægilon dixere: item Ægilium:[l] et Dianium, quam Artemisiam:[m] ambæ contra Cosanum[n] littus: et Barpana,[o] Menaria,[6 p] Columbaria, Venaria. Ilva[q] cum ferri metallis, circuitu centum millia, a Populonio decem, a Græcis Æthalia dicta. Ab ea Planasia,[r] XXXVIII. M.[7] Ab his ultra Tiberina ostia in Antiano[s] Astura, mox Palmaria,[t] Sinonia, et adversum For-

Dalec. et Gronov.—5 *Amplior Orgon* Vet. Dalec. *Amplior Gorgon* al. ap. eundem. Mox, *Ægilium dixere* Vet. Dalec. et paulo post in eodem: *item Igilium;* Mela, *Ignium.*—6 Vet. Dalec. *et Barpona Mænaria;* edd. vett. et Gronov. *et parvæ Mænaria,* vel *Menaria.* Paulo post, in iisdem vett. *a Populonia.* —7 Ita codd. Harduini, et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont.

NOTÆ

j *Urgo*] Sic Mss. omnes, sic etiam Mela, II. 7. et Martianus loc. cit. Rutilio in Itiner. p. 315. 'Gorgon.' 'Assurgit ponti medio circumflua Gorgon, Inter Pisanum Cyrnaicumque latus.' S. Greg. Ep. I. 50. 'Gorgonis insulæ monasteria' laudat. Stephano, Ὀργὼν, νῆσος Τυῤῥηνίας. Hodie *la Gorgona.*

k *Capraria*] *Caprara* vel *Capraia.* Αἴγιλον Græci dixere, ἀπὸ τῶν αἰγῶν, hoc est, *a capris* sylvestribus, ut ait Varro de Re Rust. II. 3. qui Caprasiam vocat. Sic Planariam, Planasiamque ex æquo dicimus.

l *Item Ægilium*] Diversa hæc insula a superiore: Antoninus in Itiner. Marit. 'Insula Ægilium a Cosa stadia XC.' Melæ II. 7. et Martiano, lib. VI. p. 207. *Igilium.* Laudat hanc Rutilius eximie in Itiner. lib. I. p. 308. 'Eminus Igilii sylvosa cacumina miror,' &c. Nunc *Giglio.*

m *Artemisiam*] Subintellige, dixere Græci: est enim Ἄρτεμις Græce *Diana.* Ἀρτέμιταν hanc insulam Stephanus vocat. Nunc *Gianuti,* contra *Monte Argentaro,* quod promontorium in continente Italiæ est.

n *Cosanum*] Citra Tiberis ostia. De Cosa diximus cap. 8.

o *Barpana*] Ita Mss. omnes. Ea haud dubie est, quæ Pomponio Melæ, II. 7. Carbania dicitur: nunc *Corboli,* juxta Ilvæ promontorium illud, quod Plumbinum Italiæ respicit.

p *Menaria*] Nunc *Meloria,* quæ portui Liburno objacet. Columbariam ab avium genere dictam Solinus autumat. Veneriam, non Venariam habet Martianus, loc. cit. Ambæ inter Ilvam et Plumbinum sitæ.

q *Ilva*] Rutilius in Itiner. lib. I. pag. 309. 'Occurrit Chalybum memorabilis Ilva metallis.' Nunc *Elva* dicitur, contra Plumbinum. Eadem Αἰθαλία cur nuncupata sit, disce ex Stephano. Ilvam ab Æthalia perperam sejungit Ptolemæus, et mox Ænariam rursum a Pithecusa.

r *Planasia*] Quam paulo ante Planariam diximus. Sic Capraria eadem quæ Caprasia est. Insula M. Pisonis Planasia a Varrone dicitur, de Re Rust. III. 6.

s *In Antiano*] Ubi colonia Antium, Astura flumen et insula, ut diximus cap. 9.

t *Palmaria*] Palmaria hodie *Palmarola.* Sinonia, *Sanone,* Caietam versus. Ceteris major Pontia, *Isola di Ponza:* universæ fere communi vo-

mias Pontiæ. In Puteolano autem sinu Pandataria,[8] [u] Prochyta,[v] non ab Æneæ[w] nutrice, sed quia profusa[x] ab Ænaria[9] erat. Ænaria ipsa a statione[y] navium Æneæ, Homero[z] Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non a simiarum[a] multitudine[10] (ut aliqui existimavere) sed a figlinis[b] doliorum.[11] Inter Pausilypum[c] et Neapolim Megaris:[d]

et Franz. *XXXIX.* edd. vett. et Gronov.—8 Chifll. *Pandaleria.*—9 'Quidam *Ænearia* ubique scribunt.' *Dalec.*—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *mutatione.*—11 Ita ex codd. suis Harduin. cum antea legeretur, *doliariorum.*—

NOTÆ

cabulo Pontiæ appellatæ. Unica Straboni Ποντία, lib. II. p. 123. Pontiæ multitudinis numero, Livio lib. IX. pag. 162.

[u] *Pandataria*] Straboni, lib. V. pag. 233. Πανδαταρία. Nunc S. Mariæ. Pandateria Tacito, Annal. I. p. 26.

[v] *Prochyta*] Προχύτη. Stephano: etiamnumque *Procita*, contra promontorium Misenum.

[w] *Non ab Æneæ*] Ut existimavit Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. I. p. 43.

[x] *Quia profusa*] Quia motu terræ avulsa, ac veluti in altum projecta ab Ænaria, seu Pithecusa, foret. Strabo lib. V. p. 247. Ex his Plinii verbis Martianus ridicule Abænariam insulam finxit.

[y] *A statione*] Festus quoque: 'Ænaria appellavere locum, ubi Æneas classem a Trojanis veniens appulit.' —'Plinius non Æneam cum navibus, sed Æneæ naves duntaxat, quas ille Tithono in Italiam proficiscenti ad transvehendos colonos locaverat vel commodarat, usque ad hanc insulam pervenisse refert, nec ultra progressas ibi substitisse in tutissima statione, donec in Troadem ante Græcorum adventum remigrarent; Tithono interim, (qui missus, non a Laomedonte, ut suspicati nuper in Apologia Homeri sumus, sed a Priamo fratre fuerat, ad transvehendos, quos diximus, colonos, scilicet valetudine, ætate, vel sexu inutiles bello Trojano sustinendo, quod imminebat a Græcis,) ad Lirim amnem usque ad Circeios naves suas peragente. Naves enim Æneas, quibuscum in Italiam venire ipse potuisset, easdem agnato suo Tithono potuit in publicam patriæ utilitatem commodare: aut si venit ipse ductor navium suarum, id quod minus esse verisimile arbitramur; ante Trojanam certe obsidionem, Homero teste idoneo ac locuplete, Trojam rediit, Tithono in Italia remanente.' *Ed. sec.* Hodie *Ischia.* Vide Notas et Emend. num. 51.

[z] *Homero*] In Catalogo Navium, vs. 290. Εἰν Ἀρίμοις· unde Virg. Æneid. IX. Ovid. Met. XIV. 89. aliique *Inarimen* finxere.

[a] *Non a simiarum*] Quas Græci πιθήκους vocant. Ita nihilominus visum Ovidio, Met. IV. 90. Xenagoræ et Æschini apud Harpocrat. p. 168. atque e recentioribus, Salmasio, et Bocharto de Animal. III. 31. p. 994. Sane ἄριμος Hesychio πίθηκος est, hoc est, *simia.*

[b] *A figlinis*] Officinis, in quibus dolia fiunt figlina: ἀπὸ τῶν πιθήκων, hoc est, κεραμέων πίθων. A πίθος fit πίθακον, πίθηκον, πιθηκόεις, πιθηκόεσσαι, et πιθηκοῦσαι, id est, *figlinæ.*

[c] *Pausilypum*] Hodieque *Posilypo*, in Campania, prisca incolarum Græ-

mox a Surrento octo millibus passuum distantes, Tiberii principis arce nobiles Capreæ,[e] circuitu XI. M. pass.[12]

XIII. Mox[1] Leucothea:[a] extraque conspectum,[b] pelagus Africum attingens, Sardinia, minus octo[2][c] millibus passuum a Corsicæ extremis, etiamnum angustias eas arctantibus insulis parvis, quæ Cunicularíæ[d] appellantur: itemque[e] Phintonis,[3] et Fossæ, a quibus fretum ipsum Taphros nominatur.

(VII.) Sardinia ab oriente[f] patens, CLXXXVIII. millia passuum: ab occidente, CLXXV.[4] millia: a meridie, LXXVII.[5] millia: a septemtrione, CXXV. circuitu DLXV.[6]

12 'Male Mss. Reg. et editio princeps aliæque, *XL. M.* Optime emendavit Cl. Rezzonicus, *XI. M.* errorem monstrante Josepho Maria Secundo, Caprearum, nunc *l'Ile de Capri*, præfecto, in erudita insulæ descriptione.' *Brotier.*

CAP. XIII. 1 *Mox* deest in quibusdam ap. Dalec. et Gronov. Deinde, *extra quem conspectum* codd. Dalec. Chiffl. et Vet. Dalec.—2 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *minus novem* edd. vett. et Gronov. —3 *Philonis* Vet. Dalec. *Pintonis* Tolet.—4 Ita Chiffl. et Tolet. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CLXX.* edd. vett. et Gronov. *CLXXII.* al. ap. Dalec.—5 Ita Chiffl. et edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *LXXIV.* edd. vett. ante Harduin.—6 Ita etiam Chiffl. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CXXII. circuitu DLX.* edd.

NOTÆ

corum appellatione, ab abigendis curis, tristitiæve cessatione, Πανσίλυπον. Mons enim mare prospectans, consitus arboribus, villisque refertus, omnium ejus oræ amœnissimus est: Virgilii quoque cineribus inclytus.

[d] *Megaris*] Μεγαρὶς, nunc *Castel del Ovo.*

[e] *Capreæ*] Describuntur eleganter a Tacito, Annal. IV. p. 122. Vide etiam Sueton. in Tiberio, cap. 40. et Dionem lib. LII. p. 495. Nunc *Capri.*

[a] *Leucothea*] Meminit hujus Mela, II. 7.

[b] *Extraque conspectum*] Sic in altum recedens, ut a continente prospici non possit, nisi ægre admodum. Strabo lib. V. p. 223. Κατοπτεύεται δ' ἀπὸ τῆς πόλεως πόρρωθεν μὲν καὶ μόλις ἡ Σαρδὼν, ἐγγυτέρω δὲ ἡ Κύρνος, κ. τ. λ.

[c] *Minus octo*] 'In octavo milliario a Corsica Sardinia est,' inquit Martianus, lib. VI. p. 207. Stadiorum fere LX. intervallum esse ait Strabo, lib. V. p. 223. hoc est, VII. M. D. pass.

[d] *Cunicularíæ*] Hodie sine nomine, scopulis, quam insulis, propiores.

[e] *Itemque*] Id est: Angustiæ illæ arctantur, non modo Cunicularíis insulis, sed illa etiam insula, quæ Phintonis, (Ptolemæo, III. 3. Φίντωνος νῆσος,) et his quæ Τάφρος, seu Fossæ vocantur. Illa nunc *Isola di Figo:* altera *Isola Rossa,* Cluverio, de Corsica Antiq. p. 502.

[f] *Ab oriente*] Latere orientali: Hæc Martianus iisdem verbis, lib. VI. cap.

millia: abest ab Africa Caralitano[g] promontorio ducenta millia, a Gadibus quatuordecies centena. Habet et a Gorditano[h] promontorio duas insulas, quæ vocantur Herculis:[i] a Sulcensi,[7 j] Enosin:[k] a Caralitano, Ficariam.[l] Quidam haud procul ab ea etiam Berelidas[m] ponunt, et Coilodem, et quam vocant Heras lutra.[8] Celeberrimi in ea populorum, Ilienses,[9 n] Balari, Corsi. Oppidorum XVIII.[10 o] Sulcitani,[p] Valentini,[q] Neapolitani,[r] Bosenses,[s] Caralitani[t]

vett. et Gronov. Mox, *Calaritano* Vet. Dalec.—7 *Solcensi* vetustissimi codd. ap. Dalec. *Sylcensi* al. ap. eundem; *Sulsensi* Gronov. Mox, Martianus: *a Caralitano, Ficariam, Galatamque.*—8 Chiffl. *et quam vocant Heralytra;* vetustiss. ap. Dalec. *et quam vocant Hieraca.*—9 *Joalenses* Vet. Dalec. *Jotenses* margo edd. Dalec. et Gronov.—10 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XIV.* edd. vett. et Gronov.—

NOTÆ

de Sardin. p. 207.

g *Caralitano*] *Capo Ferrato*, et *Capo di Carbonara.*

h *Et a Gorditano*] Γορδίτανον ἄκρον Ptolemæo, III. 3. ab occidentali insulæ latere: nunc *Capo di Monte Falcone*, et *Capo di Argentera.* Habet hæc quoque Martianus iisdem verbis, loc. cit.

i *Herculis*] Ἡρακλέους νῆσον unicam Ptolemæus agnoscit, III. 3. Sunt tamen geminæ: major *Asinara*, sive *Zavara:* minor *Isola piana* dicitur.

j *A Sulcensi*] Quod meridionali insulæ latere, vulgo *la Punta dell' Ulga*, nomen olim habuit a Sulcensi oppido, de quo mox.

k *Enosin*] Ἔνωσιν. Hodie a S. Antiocho nomen habet.

l *Ficariam*] Φικαρία νῆσος Ptolemæo, loc. cit. Cluverio *Coltelazo.*

m *Berelidas*] Vide Notas et Emend. num. 52. Et Beleridas, et Κολλώδη, et Ἥρας λοῦτρα, seu *Junonis thermas*, inter insulas quæ Sardiniæ adjaceant, ab auctoribus haud satis probatæ fidei afferri, haud obscure prodit ea loquendi formula, 'Quidam ponunt,' &c.

n *Ilienses*] Ἰλιεῖς, qui Ilio everso huc confugere, Iolao duce, ut Pausanias refert, Phocic. lib. x. p. 639. unde et Ἰολάειοι a Diodoro appellati, lib. v. Bibl. pag. 296. Ilienses quoque et Mela II. 7. et Livius vocat, lib. XLI. p. 523. quibus iste adjuncta Balarorum auxilia scribit. Quare Plinium haud merito Salmasius arguit, in Solin. pag. 29. et 99. quasi *Ilienses* pro *Iolenses* dixerit. Βαλαρῶν et Κορσῶν appellatio unde sit deducta, Pausanias aperit, loc. cit.

o *Oppidorum XVIII.*] Ita Mss. omnes. Subintellige, celeberrima.

p *Sulcitani*] Stephanus: Σόλκοι, πόλις ἐν Σαρδοῖ. Addit a Carthaginiensibus conditam. Antonino *Sulci.* Aliis *Sulchi*, Σουλχοί. Ubi nunc portus est, cui nomen *Palma di Solo.*

q *Valentini*] Οὐαλεντῖνοι Ptolemæo III. 3. ab oppido cognomine, quod perperam in libris editis Οὐαλερία pro Οὐαλεντία scribitur.

r *Neapolitani*] Ptolemæo, loc. cit. Νεαπολῖται, oppidum Aquæ Neapolitanæ, quarum etiam meminit Antoninus sive Æthicus: hodieque *Napoli.*

civium Romanorum, et Norenses.[u] Colonia autem una, quæ vocatur Ad turrim[v] Libysonis. Sardiniam[w] ipsam Timæus Sandaliotin[x] appellavit ab effigie soleæ, Myrsilus Ichnusam a similitudine vestigii. Contra Pæstanum sinum Leucasia[y] est, a Sirene ibi sepulta appellata. Contra Veliam, Pontia, et Iscia,[11] utræque uno nomine Œnotrides;[z] argumentum possessæ ab Œnotriis[a] Italiæ. Contra Vibonem parvæ, quæ vocantur Ithacesiæ,[b] ab Ulyssis specula.[12]

XIV. (VIII.) Verum ante omnes claritate Sicilia, Sicania a Thucydide[1][c] dicta, Trinacria[d] a pluribus, aut Triquetra,[e]

11 *Isacia* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *utraque uno nomine* Vet. Dalec. —12 *Ulyssis spectacula* Tolet. *ab Ulyssis spectacula* Chiffl. et Vet. Dalec. *ab* deest in edd. vett. et Gronov.

CAP. XIV. 1 Ita Ed. pr. et Vet. Dalec. *Thucydidi* tertio casu Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduiu. 1. 2. 3. Mil-

NOTÆ

[e] *Bosenses*] Βῶσα inter oppida Sardiniæ mediterranea, apud Ptolem. loc. cit. nomen retinet.

[t] *Caralitani*] Quibus jus civium Roman. concessum. Sive Caralim, seu Calarim legas, perinde est. Mela II. 7. 'Sardiniæ urbium antiquissimæ, Caralis et Sulchi.' Livius 'urbem Carales' vocat, lib. XXIII. p. 242. Florus, II. 6. 'urbem urbium Caralin,' quia jam tum, ut hodieque, metropolis insulæ fuit: incolis *Cagliari*.

[u] *Norenses*] Antonino, Nora. Νῶρα Ptolemæo, meridionali insulæ latere. Hodie *Nori*.

[v] *Ad turrim*] Nunc *Porto di Torre*. In Notitia Episcop. apud Victorem Vitens. inter Episcopos Sardiniæ, 'Felix de Turribus.' Antonino, 'Ad Turrem,' oppidum Sardiniæ est. Ptolemæo III. 3. Πύργος Βίσσωνος πόλις, pro Λιβύσσωνος. Nunc ibi creditur esse *Sassari*.

[w] *Sardiniam*] Hæc totidem verbis Solinus, cap. 4. p. 18. et Martianus, lib. VI. de Sardinia, p. 207. Præivit auctor libri Mirab. Auscult. p. 1159.

[x] *Sandaliotin*] Σανδαλιῶτιν, et Ἰχνοῦσαν. Claudianus, de bello Gildon. 'Humanæ speciem plantæ sinuosa figurat Insula: Sardiniam veteres dixere coloni.' Vide etiam Pausan. Phocic. lib. X. p. 638.

[y] *Leucasia*] Apud Strabonem lib. II. p. 123. Λευκασία: at sæpius Λευκωσία, ut Stephanus habet: et auctor libri Mirab. Auscult. p. 1190. quo nomine Sirenen etiam esse vocitatam diximus, cap. 9. Hodie *la Licosa*, petra verius quam insula. Ab Æneæ consobrina ibi defuncta, Λευκασίαν nominatam scribit Dionys. Halic. lib. I. p. 43.

[z] *Œnotrides*] Οἰνωτρίδες νῆσοι Straboni, lib. VI. pag. 252. De Velia diximus cap. 10. et de Pæstano sinu, et de Vibone.

[a] *Ab Œnotriis*] Quos in Italia rerum potitos olim Strabo etiam prodidit, pag. 253.

[b] *Ithacesiæ*] Ἰθακησίαι. Meminere Solinus, et Martianus. Nunc *Torricella, Praca, Brace:* scopulique alii sine nomine.

[c] *Thucydide*] Lib. VI. p. 411.

a triangula specie: circuitu patens, ut auctor est Agrippa,[f] DCXVIII. M. pass. quondam[g] Brutio agro cohærens, mox interfuso mari avulsa XV. M.[2] in longitudinem freto, in latitudinem autem M. D. pass. juxta[h] columnam Rhegiam. Ab hoc dehiscendi[i] argumento, Rhegium Græci nomen dedere oppido, in margine Italiæ sito. In eo freto est scopulus Scylla: item Charybdis mare vorticosum: ambo clara[j] sævitia. Ipsius Triquetræ, ut diximus,[k] promonto-

ler. Bipont. et Franz.—2 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Dalec. *XII. M.* edd.

NOTÆ

[d] *Trinacria*] Thucyd. loc. cit. Diodoro Bibl. lib. v. p. 286. et aliis.— 'Homero, Od. Λ. 106. et M. 127. Θρινακίη νῆσος, alia longe a Trinacria est. Hæc partim Latina vox est ab adjectivo *trinus*, partim Græca, ex voce ἄκρα, *promontorium*. Illa ad quandam prioris similitudinem ficta est, et Solis insula appellatur, quoniam in ea sol perpetuo lucet. Est enim ea insula in Odyssea, ipsum hoc terræ hemisphærium, quod certe semper lucet a sole. In nummis Augusti inscriptis, SICIL. cave putes Siciliam significari. Diana stans vel gradiens pingitur cum arcu et pharetra, quæ effigies ad Siciliam non pertinet. At si Sicilia designaretur, cum symbolo congruentiore scriberetur nomen integrum SICILIA. Primæ sunt ergo eæ totidem vocum literæ, hac sententia: 'Salus Imperatoris Cæsaris, Italiæ Lætitia est.' Is autem saluti ac valetudini suæ, venatione, quam Diana cum arcu significat, consulebat.' *Ed. sec.*

[e] *Triquetra*] 'Prædia Triquetra,' hoc est, Sicula, dixit Horatius II. Sat. 6. 55.

[f] *Agrippa*] At Posidonius apud Strabonem, lib. VI. pag. 266. habet tantum stadia quater mille et CCCC. hoc est, DL. mill. pass. Timosthenes vero apud Agathemerum, I. 5. stadiis 4746. ambitum Siciliæ definit, hoc est, DXCIII. mill. CCL. pass.

[g] *Quondam*] Vide quæ diximus II. 90.

[h] *M. D. pass. juxta*] Ita Timosthenes apud Agathem. duodecim stadia patere hoc fretum latitudine prodidit, I. 5.

[i] *Ab hoc dehiscendi*] Ita Solinus, cap. 5. pag. 19. Ἀπὸ τοῦ ῥαγῆναι Rhegium dictum volunt, quod ibi terra dehiscat interfuso tenui maris euripo. Alii Regium sine aspiratione scripsere, quasi Regiam, hoc est, Βασίλειον. Strabo, lib. VI. p. 258.

[j] *Ambo clara*] De his satis apposite Ovid. Met. VII. 62. 'Quid quod nescio qui mediis concurrere in undis Dicuntur montes? ratibusque inimica Charybdis Nunc sorbere fretum, nunc reddere: cinctaque sævis Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?' —'At apud Homerum, Odyss. M. 61. Scylla et Charybdis petræ sunt duæ fabulosæ, cum scopulis totidem; quibus imaginibus poëtice describit adulteriorum, discordiæ, et luxuriæ mala.' *Ed. sec.*

[k] *Ut diximus*] Cap. 10. Πέλωρος ἄκρα Ptolemæo, III. 4. Nunc *Capo di Faro*.

rium Pelorus vocatur, adversus Scyllam vergens in Italiam: Pachynum[31] in Græciam, CCCCXL. M.[4] ab eo[m] distante Peloponneso: Lilybæum[n] in Africam CLXXX. M. intervallo a Mercurii[o] promontorio: et a Caralitano Sardiniæ CXC.[5] M. Inter se autem hæc promontoria ac latera distant his spatiis. Terreno itinere a Peloro Pachynum CLXXXVI.[6][p] M. pass. Inde Lilybæum, CC. M. inde Pelorum, CLXX. M. Coloniæ ibi quinque:[q] urbes ac civitates LXIII.[7] A Peloro mare Ionium ora spectante, oppidum Messana civium Romanorum,[r] qui Mamertini vocantur. Promontorium Drepanum,[s] colonia Tauromenium, quæ antea Naxos,[t]

vett. et Gronov.—3 *Pachynus* margo edd. Dalec. et Gronov.—4 Ita cod. Dalec. cum edd. Harduin. Miller. Bipont. et Franz. cui lectioni astipulatur et Martianus. *CXLIV. M.* edd. vett. et Gronov.—5 Ita Chiffl. et Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CXX.* edd. vett. et Gronov.—6 Ita quoque Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CLXVI.* edd. vett. et Gronov.—7 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *Coloniæ immunes quinque, civitates LXXIII.* margo edd. Dalec. et Gronov. *Coloniæ ibi*

NOTÆ

[1] *Pachynum*] Πάχυνος ἄκρα Ptolemæo, nunc *Capo di Passaro*, sive *Passalo*.

[m] *CCCCXL. mill. ab eo*] Vide Notas et Emend. num. 53.

[n] *Lilybæum*] Λιλυβαίων ἄκρα Ptolem. *Capo di Marsalla*.

[o] *A Mercurii*] In Africa. De eo, v. 3. Hoc intervallum Timosthenes loc. cit. ait esse fere CC. mill. pass.

[p] *Pachynum CLXXXVI.*] Ita Mss. omnes, Capella, pag. 208. CLXXVI. Terreno itinere hæc mensura instituitur, atque adeo brevior insulæ circuitus ex triplici hoc intervallo colligetur, quam quem Agrippa efficit, ora sinubusque lustratis.

[q] *Coloniæ ibi quinque*] Vide Notas et Emend. num. 54.

[r] *Civium Rom.*] Jure civitatis a Senatu donatum. *Messine*. Incolis, *Messina Citta nobile*.—' Nummi veteres sub Augusto cusi MESSENION, Latinis scripti characteribus, ut se cives Romanos incolæ testarentur, seque a Messeniis Peloponnesi discriminarent. Cuniculus in ea nummi parte sculptus, cuniculosam eam fuisse vel esse regionem docet. Fuit hic nummus argenteus apud D. de Boze.' *Ed. sec.*

[s] *Drepanum*] Idem quod Ptolem. Ἄργεννον: nunc *Capo di S. Alessio*, a proximo S. Alexii castello.

[t] *Antea Naxos*] Solin. cap. 5. p. 19. Etiam Antoninus in Itiner. Tauromenium Naxon vocat. Nempe Naxo excisa, Tauromenium successit, quo deducti sunt Naxii, ut auctor est Diod. Sic. Bibl. lib. XIV. pag. 282. et lib. XVI. pag. 411. Græcis Ταυρομένιον. Nunc *Taormina*. Tiberii nummus in Thes. Goltzii, COL. AVG. TAVROMEN. p. 238. Græcus e Musæo nostro Parisiensi, TAYPOMENITAN.

flumen Asines:[u] mons Ætna[v] nocturnis mirus incendiis. Crater[w] ejus patet ambitu stad. XX. Favilla[x] Tauromenium et Catinam[8] usque pervenit fervens, fragor vero ad Maronem[y] et Gemellos colles. Scopuli tres[z] Cyclopum, portus Ulyssis,[a] colonia Catina.[9][b] Flumina: Symæthum,[c] Terias. Intus Læstrygonii[d] campi. Oppida: Leontini,[e]

urbes ac civitates LXXII. edd. vett. et Gronov.—8 Ita Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Catanam* Gronov. Mox, *Maroneum* Chiffl. —9 Ita Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Catana* edd.

NOTÆ

[u] *Asines*] Ἀσίναρον ποταμὸν vocant Thucyd. lib. VII. pag. 554. et Plut. in Nicia, pag. 541. Accolæ, *Cantora*. Hunc cum Aci Dalecampius male confundit.

[v] *Ætna*] *Mont-Gibel.*

[w] *Crater*] Qui in summo vertice aperit se hiatus.

[x] *Favilla*] Ita etiam Strabo, l. VI. p. 269. August. de Civit. III. 31. aliique.

[y] *Ad Maronem*] In Martyrologio Maurolyci, Maronis pariter montis fit mentio, Gemellorumque collium. Maro nunc *Madonia* dicitur: Gemelli, *Monte di Mele:* utrique uno nomine *Mons Nebrodes* Solino, cap. 5. p. 19. et aliis.

[z] *Scopuli tres*] In ora, citra Catinam. *Li Farigtioni.*—' Qua parte Sicilia spectat Eurum, Cyclopas Plinius collocat, cum portu Ulyssis, recte: at Homerus ad septemtrionem fere; quoniam sic poscit descriptio itinerum Ulyssis in ea fabula. Venisse constabat Ulyssem in Siciliam ex fama publica, atque ibi tunc Cyclopas extitisse. Cetera invenit, immutavit, disposuit vates, ex artis licentia et legibus. Cyclops, Græce Κύκλωψ, non hominem significat, cui lumen sit unicum; sed qui rotundos oculos habet, sive orbiculares. Unoculum Cyclopa finxit Homerus, tum ut monstrosior esset; tum quia, si oculos duos haberet, uno effosso satis ei alter esset ad animadvertendos percussores: id quod fabula prohibebat. Docet enim illa, juste pœnas ab eo exigi, qui sacrosancta hospitii jura violet: quod Cyclopis facinus fuisse finxit Homerus.' *Ed. sec.*

[a] *Ulyssis*] Nunc *Lognina statione*, prope Catinam.

[b] *Catina*] Sic omnes Mss. Quam Græci Κάταναν, Catinam Latini dixere: ut illi Μασσαλίαν, Massiliam isti. Nummus in Musæo nostro, ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. Nobis *Catane:* incolis *Catania.* In vetere instrumento apud Parutam, p. 14. ' Catana Citta Clarissima.' Colonos eo missos a Romanis auctor est Strabo, lib. VI. p. 268.

[c] *Symæthum*] Σύμαιθος Straboni, lib. VI. pag. 272. Hodie *la Iaretta,* ultra Catinam. Τηρίας Diodoro in Eclog. p. 868. et Hesychio. Nunc a S. Leonardo nomen sortitur, *Fiume di S. Leonardo.*

[d] *Læstrygonii*] Λαιστρυγόνες appellati, qui Leontinos campos incoluere, οἱ τὸ Λεοντίνων πεδίον οἰκήσαντες, inquit Polybius, in Excerptis, pag. 22. Silius lib. XIV. ' Prima Leontinos vastarunt prælia campos, Regnatam duro quondam Læstrygone terram.'

[e] *Leontini*] In Nummis Musæi nostri, ΛΕΟΝΤΙΝΩΝ. Melæ quoque, II. 7. *Leontini.* Λεόντιον Ptolemæo, III.

Megaris:[f] amnis Pantagies,[10 g] Colonia Syracusæ,[h] cum fonte Arethusa.[i] Quanquam et Temenitis,[j] et Archidemia, et Magæa,[11] et Cyane, et Milichie fontes in Syracusano potantur agro. Portus Naustathmus,[k] flumen Elorum, promontorium Pachynum: a qua fronte[l] Siciliæ flumen Hirminium,[m] oppidum Camarina,[12 n] fluvius Gelas,[o] oppi-

vett. et Gronov.—10 *Pantagia* Vet. Dalec.—11 *Archidemia et Margæa* Vet. Dalec. et mox in eodem *Milinæ fontes in S. ponantur agro.*—12 *Camerina* mar-

NOTÆ

4. Nunc *Lentini*. In vetere instrumento, apud Paruta, p. 14. *Lentini citta fecondissima.*

[f] *Megaris*] In nummis apud Paruta, ΜΕΓΑΡΑ. Et apud Ptolem. Μέγαρα. Stephano Μεγαρὶς ἐν Σικελίᾳ, ἡ πρότερον Ὑβλα.

[g] *Pantagies*] Vibio Seq. *Pantagias:* Silio quoque, lib. XIV. Παντάκιος Thucydidi, lib. VI. p. 413. Ptolemæo, Παντάχας. Nunc *Porcaro.*

[h] *Syracusæ*] Incolis *Siracosa citta fedelissima:* nobis *Syracuses.* Coloniam eo deductam ab Augusto, anno U. C. 733. M. Lollio, Q. Lepido Coss. auctor est Dio, lib. LIV. pag. 527. et Strabo, lib. VI. p. 270.

[i] *Arethusa*] Cic. in Verrem, Orat. VI. num. 18. 'In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium: qui fluctu totus operiretur, nisi munimine ac mole lapidum a mari disjunctus esset.' Nunc fons est sine nomine. Falcandus, in Hist. Sic. motu terræ lutulentum hunc fontem ait effectum, multa maris admixtione saporem salsum contraxisse. Vide quæ de eo fonte et Alpheo amne dicturi sumus, XXXI. 30.

[j] *Temenitis*] Vinc. Mirabella, Syracusanus, in crudito opere de patria sua, ait hos hodieque fontes exstare. Temenitin nunc dici *Fonte di Canali*, Archidemiam, *Cefalino*, Magæam, *Fontana della Madalena*, Cyanen, *Fonte Ciane*, Milichien, Μειλιχίην, cujus aqua suavissima, et nomini suo maxime conveniens, *Lampismotta.* De Cyane in primis Ovid. Fast. IV. 469. et Met. V. 412. Vibius Seq. p. 340. lacum vocat.

[k] *Naustathmus*] Ναυσταθμὸς, quæ vox *navium stationem* sonat. Ptolemæo III. 4. Φοινικοῦς λιμήν. Nunc *Fontane bianche*, inter Syracusas, et Elorum amnem, cui nomen hodie *Acellaro:* quondam Ἕλωρος, apud Steph. et Vibium Seq.

[l] *A qua fronte*] Meridionali.

[m] *Hirminium*] Nunc *Maulo*, et *Mauli*, et *Fiume di Ragusa.*

[n] *Camarina*] Καμαρίνα Stephano, Virgil. Æneid. III. 'Et fatis nunquam concessa moveri Apparet Camarina procul.' Hodie *Camarana* dicitur, latere Siciliæ meridionali: in nummis apud Paruta, ΚΑΜΑΡΙΝΑΙΩΝ.

[o] *Gelas*] *Gela* Vibio: accolis *Fiume Salso:* in nummis apud eundem Paruta, ΓΕΛΑΣ.—'Caput virile, cum auribus et dimidio corpore bubulo, docet agricolas, qui flumen illud accolunt, esse perferentes laboris: in aversa autem parte equus, vel eques, vel bigæ pictæ generosos in eo tractu equos esse.' *Ed. sec.*

dum Acragas,[p] quod Agrigentum nostri dixere. Thermæ[q] colonia: amnes, Achates, Mazara, Hypsa.[13][r] Selinus[s] oppidum. Lilybæum ab eo promontorium, Drepana,[t] mons Eryx.[u] Oppida: Panormum,[14][v] Solus,[w] Himera[x] cum fluvio, Cephalœdis,[y] Aluntium,[15][z] Agathyrnum,[a] Tyndaris[b] colonia, oppidum Mylæ,[c] et unde cœpimus, Peloru

go edd. Dalec. et Gronov. Mox, *fluvius Delas* Gronov.—13 Edd. vett. et Gronov. *amnes Atys et Hypsa;* Vet. Dalec. *amnes Acis et Hypsa.* Vid. Not. et Emend. Paulo post, Vet. Dalec. *mox Eryx.*—14 'Ita bene Editio princeps.' *Brotier. Oppida Panhormum* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—15 *Aleuntium* Vet. Dalec. Mox, in quibusdam, *Agathyrsum,* quo pacto et a

NOTÆ

[p] *Acragas*] In nummis Musæi nostri, et apud Parutam, ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ. Hodie *Gergenti.* Incolis, *Agrigento citta magnifica.*

[q] *Thermæ*] Antonino, Aquæ Larodæ, ab Agrigento XL. M. P. Nunc sunt eæ prope urbem *Sciacca,* vel *Xacca,* ut recte Fazellus.

[r] *Achates, Mazara, Hypsa*] Ἀχάτης, nunc *Belice:* qui primus post Thermas occurrit: Μαζάρας, *Mazara,* ad oppidum ejusdem nominis: latere uterque meridionali. Ὕψας, *Marsala,* prope Lilybæum. Vide Notas et Emend. num. 55.

[s] *Selinus*] Σελινοῦς Græcis, ab *apii,* quod σέλινον vocant, ubertate dictum. Magnæ urbis tenue vestigium extat hodieque in latere insulæ meridionali, vulgo *Terra de li Pulci,* teste Fazello: haud procul Achate fluvio, sen *Belice.* Sed Selinuntis situm verius assignavimus opere nuper in lucem edito, de Nummis Antiquis Populorum et urbium.

[t] *Drepana*] Incolis, *Trapano. citta invitta.* Stephano Δρέπανα, Δρέπανον Ptolemæo.

[u] *Eryx*] Vibius Seq. pag. 343. 'Eryx mons Siciliæ.' Solinus, cap. 5. p. 19. 'Eminet Sicilia montibus Ætna et Eryce: Vulcano Ætna sacer est: Eryx Veneri.' Mela quoque, II. 7. 'Montium Eryx maxime memoratus, ob delubrum Veneris ab Ænea conditum.' Nunc *Monte S. Juliano.*

[v] *Panormum*] Incolis *Palermo citta felice.*

[w] *Solus*] Antonino Solountum dicitur: ut quod Romanis Hydruntum, Græcis Hydrus fuit. In nummis apud Parutam ΣΟΛΟΝΤΙΝΩΝ. Nunc *Solunto.*

[x] *Himera*] Schol. Pind. p. 110. Θερμὰ λουτρὰ τῆς Ἱμέρας πόλεως. Ptolemæo, III. 4. sunt Thermæ Himerenses, Θέρμαι ἵμεραι πόλις. Coloniam deinde factam, testatur vetus inscriptio apud Gruter. p. 433. COL. AVG. HIMERÆORVM. THERMIT. Quamobrem, an vocis similitudine deceptus auctor Thermas, de quibus dictum est paulo superius, coloniam falso appellaverit, cum id esset Thermis Himerensibus ascribendum, peritioribus æstimandum relinquo. Nunc oppido nomen *Termine citta splendidissima:* amni, *Fiume di Termini.*

[y] *Cephalœdis*] Κεφαλοιδὶς Ptolemæo, loc. cit. Incolis *Cefalù citta placentissima.*

[z] *Aluntium*] Ἀλόντιον Ptolem. loc. cit. Dionys. Halic. lib. I. p. 41. Ἀ-

Intus, Latinæ[d] conditionis, Centuripini,[e] Netini,[16 f] Segestani.[g] Stipendiarii, Assorini,[h] Ætnenses,[i] Agyrini,[j] Acestæi,[k] Acrenses,[l] Bidini,[m] Cetarini, Cacyrini,[n] Drepanitani,[o] Ergetini,[p] Echetlienses,[q] Erycini,[r] Entellini,[s] Etini,[17 t]

Strabone appellatur.—16 *Nepini* Chiffl. Mox, pro *Segestani* Vet. Dalec. habet *Ægestani;* et paulo post, *Echetienses* pro *Ætnenses*, et pro v. l. *Escletienses*. —17 '*Ædini* Vet. Ita Index habet et Chiffl. Lege: *Netini, Edini, Getini,*' &c.

NOTÆ

λούντιον. In nummis ΑΛΟΝΤΙΝΩΝ. Fazellus, Decad. I. lib. IX. cap. 4. 'In colle edito et mari prominenti, infra S. Philadelphi oppidum, Alontium vetusta urbs jacet.' *Alontio.*

[a] *Agathyrnum*] Polybio apud Steph. Ἀγάθυρσα. Diodoro, lib. V. pag. 991. Ἀγάθυρνον ab Agathyrno rege. Livio, lib. XXVII. p. 303. 'Agathyrna.' Ubi nunc S. Marci oppidum, ad amnem cognominem: medio ferme intervallo Panormum inter et Messanam.

[b] *Tyndaris*] In nummis ΤΥΝΔΑΡΙΤΑΝ. Ruderibus nomen restat, *Tendaro.* Polybio, lib. I. pag. 35. Τυνδαρίς.

[c] *Mylæ*] *Milazzo.*

[d] *Latinæ*] Jure veteris Latii donata, de quo dicemus in Notis et Emend. num. 3.

[e] *Centuripini*] Oppidum τὰ Κεντόριπα Straboni lib. VI. p. 272. supra Catinam, juxta Ætnæos montes. In nummis Parutæ, ΚΕΝΤΟΡΙΠΙΝΩΝ. *Centorbe.*

[f] *Netini*] Netinos quoque Tullius vocat in Verr. VII. 55. Oppidum Ptolemæus Νέητον. Incolis *Noto citta ingeniosa*, prope Pachynum.

[g] *Segestani*] A Segesta dicti, vel Egesta, præposita ei litera *S* a Romanis scriptoribus, inquit Festus, ne obscœno nomine appellaretur. In Nummis Parutæ, ΣΕΓΕΣΤΑΙΩΝ et ΕΓΕΣΤΑΙΩΝ.

[h] *Assorini*] Ἄσσωρον urbi nomen apud Stephan. nunc *Asaro.* Chrysa amne alluitur, nunc *Battaino.* In nummo apud Parutam, ΑΣΟΡΥ. ΧΡΥΣΑΣ.

[i] *Ætnenses*] Αἴτνη Strabonis, lib. VI. pag. 273. Ptolemæi, Αἴτναι: in montis Ætnæ radicibus olim fuit, stadiis a Catina LXXX. Nummi, ΑΙΤΝΑΙΩΝ.

[j] *Agyrini*] Agyrium et Agyrinenses apud Cic. Verr. V. 62. In nummis ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ. Nunc *Argyro*, et *San Filippo d'Argyrone.*

[k] *Acestæi*] Ab Acesta, de qua Virgil. Æneid. V. 'Urbem appellabant permisso nomine Acestum.'

[l] *Acrenses*] Ἀκραῖοι Stephano. Oppidum *Acras* Antoninus, et Thucyd. lib. VI. p. 414. Ptolemæus Ἀκραίας vocat. Hujus extare vestigia, XXIV. mill. pass. a Syracusis, ubi nunc Cœnobium est S. Mariæ de Jesu, auctor est Fazellus, Decad. I. lib. X.

[m] *Bidini*] Cic. Verr. IV. 54. 'Bidis oppidum est tenue sane non longe a Syracusis.' Incolæ Βιδῖνοι Stephano. Superest modo templum, *S. Giovanni di Bidini*, teste Cluverio, Sicil. Antiquit. II. 10.

[n] *Cetarini, Cacyrini*] Κηταρία et Κάκυρον, duo Siciliæ oppida, apud Ptolem. III. 4. Illud in mediterraneis, nunc vulgo *Cassaro*, inter Herbessum et Syracusas: illud in ora occidentali.

[o] *Drepanitani*] A Drepano proxime antea memorato.

Enguini,[u] Gelani,[v] Galatani,[w] Halesini,[x] Hennenses,[y] Hy-

NOTÆ

[p] *Ergetini*] Ἐργέτιον Philisto apud Stephan. Ptolemæo, addito, ut sæpe alias, sibilo, Σεργέντιον. Nomen ruderibus *Citadella*, ad Chrysam amnem.

[q] *Echetlienses*] Ab Ἐχέτλα oppido, nunc *Ochula*, Leontinos inter, et Camarinam. Vide Notas et Emend. num. 56.

[r] *Erycini*] In Eryce monte visuntur ingentes oppidi ruinæ, teste Fazello, Decad. I. lib. X. Ei nomen fuit ab ipso colle cui insidebat. In Nummis apud Parutam, ΕΡΥΚΕΙΝΩΝ. Steph. Ἐρυκῖνοι.

[s] *Entellini*] Entellæ rudera ad Crimisum amnem, qui Panormitanum agrum rigat. Stephano, Ἐντελλῖνοι. Oppidum Ἔντελλα Diodoro lib. XVI. pag. 461.

[t] *Etini*] Mss. *Edini*.

[u] *Enguini*] De his sæpius Cicero in Verr. Ἐγγύϊον, oppidum: incolæ Ἐγγυῖνοι, Stephano. Diodorus Sic. lib. V. abfuisse ab Agyro patria sua, stadiis centum ait.

[v] *Gelani*] Iidem Gelenses Ciceroni in Verr. VI. 73. Γελῶοι Pausaniæ, lib. VI. pag. 380. aliisque dicti. In nummis ΓΕΛΑ, quod oppidi nomen est Scylaci in Periplo, pag. 4. nunc *Alicata*.

[w] *Galatani*] Qui Ciceroni passim *Calatini*, Verr. V. 101. &c. Diodoro Sic. Bibl. lib. XII. pag. 89. Καλλατῖνοι. Oppidum Antonino, *Galeate*. Nunc *Galati*.

[x] *Halesini*] Antonino, *Alesa*: in Tab. Peuting. *Halesa*. Ἀλέσα πόλις, Diodoro Bibl. lib. XIV. p. 246.

[y] *Hennenses*] Ab Enna urbe, quæ Proserpinæ et Cereri sacra. Vocem hanc Latini sæpius aspirarunt: non item Græci, quibus Ἔννα scribitur. Sic nos Hannonem dicimus, Græci Ἄννωνα. Apud Jul. Firmic. lib. de Errore Prof. Relig. pag. 24. 'Ceres Hennensis mulier.' Hodie *Castro Giovanni, citta inespugnabile*.—'Cave credas cum Spanheimio, p. 906. prioris editionis, huc pertinere nummum inscriptum, non ut ipse refert, MVN. HENNÆ, sed MVN. HENNA: qui est ex ære magno in Thesauro Regio. Sententia enim est, 'MVNus Hadriano Edidere Nocturnum Narbonenses Augures.' Priore parte caput muliebre velatum exhibet, cum emicante e sinu face. Latere dextro, M. CESTIVS, Triumvir Monetalis sinistro, MVN. HENNA. .)(. Jupiter in quadrigis cœlum petentibus fœminam eo defert, quæ facem tenet: supra MVN. HENNA. 'MVNus' ut diximus, 'Hadriano nocturnum' editum ab Auguribus Narbonensibus, in funere Sabinæ conjugis, cujus hic vultus est, non Cereris, ut quidam censuere. Fax noctis symbolum est. Et Sabinam Jupiter rapit, non Pluto Proserpinam; cum et cœlum quadrigis petat, et facem (ut in anteriore parte) deferat, quæ Proserpinæ non convenit: sed ludos honori Sabinæ noctu editos in utraque nummi parte significat. Non in Sicilia, sed Narbone fuit Cestia gens: ut L. CESTIVS sub Cæsare. Nam id patet ex nummo inscripto, PLÆT. CEST. Fuere Hennenses in Sicilia conditionis liberæ, ut ait Plinius hoc loco: idcirco nullos ii nummos cudebant honori Augustorum: sicut nec ullos in Hispania videmus, postquam 'universæ Hispaniæ Vespasianus Imperator Augustus, jactatus procellis Reipublicæ, Latii jus tribuit,' ut Plinius ait hoc libro, cap. 4. 'Munus' hic ludus gladiatorius est, ut apud Plinium XXXIII. 15. 'Cæsar, qui postea Dictator fuit, primus in

blenses,[z] Herbitenses,[a] Herbessenses,[b] Herbulenses,[c] Halicyenses,[d] Hadranitani,[e] Imacarenses,[18 f] Ichanenses,[g] Jetenses,[h] Mutustratini,[i] Magellini,[j] Murgentini,[k] Mutycenses,[l]

Dalec.—18 'Lego *Hyccarenses*, ab oppido Hyccaro; unde autem nomen hoc acceperit vide apud Athenæum sub finem lib. VII.' *Idem.* Vir doctus in Obss. Misc. tom. v. parte 3. p. 104. legit *Hemicarenses.* Mox, pro *Jetenses* Vet. Dalec. *Letenses;* et pro *Mutustratini*, idem codex habet *Mytistratini;* Chiffl. *Mutustrani.* Paulo post, edd. vett. ante Harduin. *Mutyenses;* Chiffl. vero, *Mutycenses;* et sic Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Deinde pro *Tyracinenses* (Gr. Τυρακῖναι) Ed. pr. *Triracinenses;* edd. recentt. *Tiracien-*

NOTÆ

Ædilitate, munere patris funebri, omni apparatu arenæ argenteo usus est; ferasque incessivere tum primum noxii.' Et in nummo ex ære maximo, in Thesauro Regio, sub Juliano, ut videtur, scriptum est, REPARATIO MVNERIS FELICITER: ubi gladiator aprum insurgentem hasta transfodit.' *Ed. sec.*

[z] *Hyblenses*] Præter ceteras urbes ejus nominis, fuit in Sicilia Hybla major, in Catinensium agro, cujus incolæ Ὑβλαῖοι apud Stephan. nunc *Paderno*, ut quidem Cluverio videtur, Sicil. II. 8. In nummis apud Parutam, ΥΒΛΑΣ ΜΕΓΑΛΑΣ.

[a] *Herbitenses*] Ἑρβιταῖοι Stephano, et Diodoro Sic. lib. XIV. pag. 296. Gens Ciceroni in Verr. IV. et V. sæpius memorata. Oppidum id esse hodie creditur, quod *Nicosia citta costantissima* Siculi vocant.

[b] *Herbessenses*] Herbessum Livius inter Syracusas et Leontinum agrum collocat, lib. XXIV. p. 255. ubi nunc Cryptæ, *Le Grotte*, ut quidem Fazellus existimat, decad. I. lib. X.

[c] *Herbulenses*] Forte *Harbelenses.* Nam Stephano urbs Siciliæ Ἀρβέλη, ex Philisto, Rerum Sicular. lib. VIII.

[d] *Halicyenses*] Sic appellantur a Cicer. Verr. IV. 68. Ἁλικυαῖοι, a Thucyd. lib. VII. p. 511. Inter Entellam et Lilybæum Ἁλικύαι a Stephano collocantur. Nunc *Suleme*, oppidum haud ignobile, antiquum illud nomen refert vulgari sermone: *sal* quippe Græcis ἅλς dicitur: unde ἁλικὸς, salsus.

[e] *Hadranitani*] Diodor. lib. XIV. p. 265. Ἄδρανον. Silio, *Hadranum.* In Nummis ΑΔΡΑΝΙΤΑΝ, apud Parutam. Nunc *Aderno.*

[f] *Imacarenses*] Ager Imacarensis, Cicer. Verr. V. 47. ab Ἰμιχάρα Ptolemæi, in oppidis Siciliæ mediterraneis. Vide Notas et Emend. num. 57.

[g] *Ichunenses*] Ἴχανα urbs est Siciliæ, apud Steph.

[h] *Jetenses*] Ex Philisto Stephanus Siciliæ urbem Ἰετὰς vocat, incolas Ἰεταίους. Nunc *Iato* dici, supra Entellam, auctor est Fazellus. In Nummis apud Parutam, ΙΑΕΤΙΝΩΝ. Diodoro, in Eclog. p. 876. Ἰετῖνοι.

[i] *Mutustratini*] Μυττίστρατον oppido ei nomen est apud Polyb. lib. I. p. 34. Ἀμέστρατος apud Steph. Μύστρατον apud Diod. Sic. in Eclog. p. 876. Nunc *Mistretta.*

[j] *Magellini*] Magellæ oppidi Siculi mentio apud Livium, lib. XXVI. p. 287. Μάκελλαν κώμην vocat Diodorus, in Eclog. p. 875. πόλιν Polyb. lib. I. 233.

[k] *Murgentini*] Ager Murgentinus, Cic. Verr. V. 47. Hos cum Magellinis defecisse ad Pœnos auctor est Livius, loc. cit. Stephano, Μοργεντῖνοι.

Menanini,[m] Naxii,[n] Noæni,[o] Petrini,[p] Paropini,[q] Phtinthienses,[r] Semellitani,[s] Scherini,[t] Selinuntii,[u] Symæthii, Talarenses,[v] Tissinenses,[w] Triocalini,[x] Tyracinenses,[y] Zanclæi[z] Messeniorum in Siculo freto.

Insulæ [19] sunt in Africam versæ: Gaulos,[a] Melita[b] a Ca-

ses.—19 Vet. Dalec. *Messeniorum. Horum in Siculo freto insulæ.*—20 Chiffl. *a*

NOTÆ

Urbs Thucyd. lib. IV. p. 295. Μοργαντίνη. Et in nummis MOPΓAN.

[l] *Mutycenses*] Ita Mss. omnes, et Parm. edit. Cicero quoque, Verr. v. 101. ab urbe mediterranea Siciliæ, Μότυκα Ptolemæo, III. 4. nunc *Modica*, inter Pachynum et Syracusas. Diversa videtur ab ea Μοτύη fuisse, de qua Thucyd. lib. VI. p. 412. et Diod. lib. XI. p. 69.

[m] *Menanini*] In nummis apud Parutam, MENANINΩN et MHNANINΩN. Ciceroni Verr. v. 102. *Meneni*. Hodie *Meneo*.

[n] *Naxii*] Quorum oppidum Pausaniæ ævo plane excisum ac deletum, ut ipse testatur Eliac. lib. VI. postr. p. 367. et 368.

[o] *Noæni*] Stephano, Suidæ, Phavorino, Νόαι urbs Siciliæ est: incolæ Νοαῖοι. Hodie *Noara*.

[p] *Petrini*] Urbs Πέτρα Ptolemæo, in mediterraneis Siciliæ oppidis. Petrinas habet Antoninus in itinere ab Agrigento Lilybæum: aquas fortasse, juxta id oppidum. Πετρῖνοι quoque Diodoro memorati in Eclog. p. 876.

[q] *Paropini*] Πάρωπος juxta Thermas Himerenses a Polybio statuitur, lib. I. Nunc *Colisano*, ut quidem Fazellus existimat.

[r] *Phtinthienses*] Ptolemæo, in mediterraneis Siciliæ oppidis, Φθινθία. Etiam in Sicilia Φιντιάδα Diodorus agnoscit, Eclog. p. 880. sed in littore positam. In Nummis ΦINTIA.

[s] *Semellitani*] An *Sementiani?* nam Σμέντειον Siciliæ oppidum, καὶ Μοργαντῖνον, legere me memini apud Diod. Sic. Bibl. lib. XIV. p. 297.

[t] *Scherini*] Σχῆρα oppido nomen fuit, apud Ptolem. Apud Cic. Verr. v. 103. 'Acherini' pro *Scherini*.

[u] *Selinuntii, &c.*] Hi ab oppido Selinunte, de quo supra, nomen habuere. Symæthii, qui 'Symæthia circum flumina,' ut Maro canit Æneid. IX. quo de amne jam diximus.

[v] *Talarenses*] Vel Talarienses, ab oppido Ταλαρία, de quo Steph. in Syracusanorum agro. Apud Diodor. in Eclog. p. 875. Ἰλαρὸν credo mendose pro Ταλαρόν.

[w] *Tissinenses*] Τίσσα Ptolemæo, lib. III. Τίσσαι Stephano, nunc *Randazzo* in Ætnæ radicibus. Cluver. Sicil. antiq. II. 6. Incolæ Tissenses, Ciceroni Verr. v. 'A Tissensibus, præparva, et tenui civitate, et aratoribus laboriosissimis, frugalissimisque hominibus.'

[x] *Triocalini*] Oppidum Τριόκαλα, ex Diod. in Eclog. p. 913. Τριόκλα Ptolemæo, III. 4. Cicer. Verr. VII. 10. Tricalinum. In nummis apud Parutam, ΤΡΙΑΚΑΛΑ. Nunc *Troccoli*.

[y] *Tyracinenses*] Vide Notas et Emend. num. 58.

[z] *Zanclæi*] Urbs olim Ζάγκλη fuit, inquit Herod. lib. VII. p. 438. quæ deinde nomen in Messanam mutavit: a Messeniis Peloponnesiis condita.

[a] *Gaulos*] Scylaci p. 48. ceterisque, Γαῦλος. Nunc *Gozo*. PLEBS GAVLITANA, apud Gruter. p. 415.

[b] *Melita*] *Malte*. De ejus interval-

merina LXXXIV.[20] M. pass. a Lilybæo, CXIII. Cosyra,[c] Hieronesos, Cæne,[d] Galata,[e] Lopadusa, Æthusa, quam alii Ægusam scripserunt: Bucinna:[21] [f] et a Solunte LXXV. M. Osteodes:[g] contraque Paropinos Ustica. Citra vero[h] Siciliam ex adverso Metauri amnis, XXV. millibus[22] ferme pass. ab Italia, VII. Æoliæ appellatæ. Eædem Liparæorum, et Hephæstiades a Græcis, a nostris Vulcaniæ:[23] Æoliæ, quod Æolus Iliacis temporibus ibi regnavit.[24]

(IX.) Lipara[i] cum civium Rom. oppido dicta a Liparo rege, qui successit Æolo:[j] antea Melogonis,[25] vel Meligunis,[k] vocitata: abest XXV.[l] M. pass. ab Italia, ipsa circuitu

Camerina LXXXVII.—21 Vet. Dalec. post *Bucinna* addit *Ætnæ*. Mox, *et a Selinsite* margo edd. Dalec. et Gronov. *LXXV. M. Osteades* Chiffl.—22 Ita codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XV. millibus* Chiffl. *XII. millibus* edd. vett. et Gronov.—23 Ita codd. Harduini, et margo edd. Dalec. et Gronov. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Vulcani* edd. vett. et Gronov.—24 Ita codd. Harduin. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ibi regnabat* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—25 *Miloginis* Chiffl. et mox in eodem, *abest XV. M. pass.* Gronov. et edd. vett. *abest XII. M. pass.* Deinde, pro *paulo minori*, Chiffl. et Vet. Dalec. *quinque*.

NOTÆ

lo a Camerina Siciliæ oppido subscribit Martianus, lib. VI. p. 208.

[c] *Cosyra, &c.*] Κόσυρα Stephano: de ea dicemus, V. 7. medio intervallo ponitur Lilybæum inter et Africæ Clupeam, a Strabone, lib. VI. p. 277. Nunc *Pantalarea*.

[d] *Hieronesos, Cæne*] Ἱερόννησος, Καινή. Vide Notas et Emend. num. 59.

[e] *Galata*] Hæc priscum nomen retinet. Ptolemæo, IV. 3. Καλάθη: altera Λοπαδοῦσα, Λαμπὰς Scylaci, p. 48. nunc *Lampedosa*. Αἴθουσα eidem Ptolemæo, nunc *Limosa*: idem Ægusam ab Æthusa diversam insulam facit, quæ ei hallucinatio frequens admodum est.

[f] *Bucinna*] Hæc Ptolemæi III. 4. Φορβαντία creditur. Italis *Levezo* et *Levenzo*. Stephano: Βούκιννα, πόλις Σικελίας: aut falso, aut Siculæ ditionis urbem et insulam dicere voluit.

[g] *Osteodes, &c.*] Ὀστεώδης pariter et Οὐστίκα a Ptolemæo memorantur, inter insulas eas, quæ Siciliæ adjacent. De hac Horatius quoque, I. Od. 17. locutus a Bocharto creditur: sed perperam: cum de parte aliqua agri Sabini ibi sermo sit.

[h] *Citra vero*] Hæc iisdem verbis Martianus, lib. VI. p. 208.

[i] *Lipara*] Nomen servat, *Lipari*.

[j] *Qui successit Æolo*] Ita libri omnes: at rectius, credo, cum Solino, cap. 6. p. 21. *cui successit Æolus*, ex Diodoro Sic. Bibl. lib. V. p. 291.

[k] *Meligunis*] Μελιγουνὶς, a mellis, ut apparet, felice proventu. Vide Notas et Emend. num. 60.

[l] *Abest XXV.*] Ita Solinus, et Martianus, loc. cit.

paulo minor. Inter hanc et Siciliam altera, antea Therasia appellata, nunc Hiera: quia sacra[m] Vulcano est, colle in ea nocturnas evomente flammas. Tertia Strongyle,[n] a Lipara[o] M. pass. ad exortum Solis vergens, in qua regnavit Æolus, quæ a Lipara liquidiore flamma tantum differt: e cujus fumo, quinam flaturi sint venti, in triduum[p] prædicere incolæ traduntur: unde ventos Æolo paruisse existimatum. Quarta Didyme,[q] minor quam Lipara. Quinta Ericusa. Sexta Phœnicusa, pabulo proximarum relicta: Novissima eademque minima, Evonymos.[r] Hactenus de primo Europæ sinu.

XV. (X.) A Locris[a] Italiæ frons incipit, Magna Græcia appellata, in tres sinus[1 b] recedens Ausonii[c] maris; quo-

CAP. XV. 1 Chiffl. *in treis sinus.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd.

NOTÆ

[m] *Quia sacra*] Ἱερὰν Ἡφαίστου vocat Strabo, lib. VI. p. 275. Ptolemæus pro more in duas distrahit insulas, Ἱερὰν et Ἡφαίστου νῆσον. Hodie *Volcano* nuncupant. Vide Notas et Emend. num. 61.

[n] *Strongyle*] Στρογγύλη, quod ei nomen a rotunditate factum, ut Strabo admonet, p. 276. Nunc *Strongoli*, et *Stromboli*.

[o] *A Lipara*] Hæc iisdem verbis Strabo, loc. cit.

[p] *In triduum*] Quis tertio post die ventus spiraturus sit. Strabo, loc. cit.

[q] *Didyme*] Διδύμη, quasi gemella. Hodie *le Saline*. Ἐρικοῦσσα, inquit Strabo, loc. cit. et Φοινικοῦσσα, ab erice et palma nomen habent, pabulis pecoris proximarum insularum addictæ: nunc *Alicur* et *Felicur* appellatæ.

[r] *Evonymos*] Εὐώνυμος, hoc est, *sinistra*, quod a Lipara in Siciliam navigantibus maxime est ad lævam. Auctor Strabo, loc. cit. Hodie *Lisca Bianca*.

[a] *A Locris*] Unde cap. 10. ad describendas insulas deflexit oratio, Italia paulisper relicta. Nunc eo redit. Pertinent vero hæc ad tertiam Italiæ regionem. Festus: 'Major Græcia dicta est Italia, hoc est, Italiæ pars, quod eam Siculi quondam obtinuerunt: vel quod in ea multæ magnæque civitates fuerunt ex Græcia profectæ.' Magna porro, seu major dicta videtur, ob majorem soli ubertatem.— 'Magna Græcia, inquit Plinius, hæc Italiæ pars ab his est appellata, a quibus et Hellas dicta Græcia est. 'Hellas,' inquit IV. 11. 'nostris Græcia appellata.' Hæc igitur Italiæ pars, quæ et Græce loqueretur, et amplitudine Helladem longe superaret; (nam Hellas Atticam duntaxat, Bœotiam, Locros, Doridem, et Argos Pelasgicum complectebatur, quas regiones Plinius describit, l. c. cap. 11. 12. 13. 14.) idcirco Magna Græcia a Romanis est appellata. Vide annotationes nostras in XXV. 95.' *Ed. sec.*

[b] *In tres sinus*] Primus Locros cir-

niam Ausones tenuere primi: patet octoginta sex[d] M. pass.[2] ut auctor est Varro. Plerique LXXV.[3] M. fecere. In ea ora flumina innumera, sed memoratu digna a Locris Sagra,[e] et vestigia oppidi Caulonis,[f] Mystia,[g] Consilinum[h] castrum, Cocinthum, quod esse longissimum Italiæ promontorium aliqui existimant. Dein sinus Scyllaceus: et Scylacium,[i]

Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *patet octoginta duo* edd. vett. et Gronov.—3 *Plerique LXXII.* edd. vett. ante Harduin. qui ex codd. suis re-

NOTÆ

cumdat: alter est Scyllacius: tertius Tarentinus. Ita Mela, II. 4. p. 37.

[c] *Ausonii*] Sic mare id vocatur quod a Sicilia ad Salentinos pertinet, ut dictum est cap. 10.—'In hanc Italiæ partem, non in Latium, duce Tithono Priami fratre, non Ænea, nec profugi, sed missi venere primum coloni e Troja, ante ipsum bellum Trojanum. Sic Virg. Georg. II. 385. 'Necnon Ausonii, Troja gens missa, coloni.' Et III. 46. 'Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas Cæsaris, et nomen fama tot ferre per annos, Tithoni prima quot abest ab origine Cæsar.' Hoc est, per annos innumeros. Nam prima origo Tithoni longe supra atavum Dardanum fuit, qui Jovis filius, Διογενὴς, hoc est, *vir nobilis* fuit, at stirpis ignotæ. Sed venere postea Ausones in Latium, ut dictum est supra, cap. 9. Quæ causa est, quamobrem hic Tithoni, et alibi Laomedontis, qui pater Tithoni fuit, veluti parentum coloniæ, ex qua prodiere Romani, mentio fiat a Virgilio.' *Ed. sec.*

[d] *Patet octoginta sex*] Ita Mss. et Martianus, lib. VI. p. 208.

[e] *A Locris Sagra*] Digna memoratu Sagra, genere fœmineo, etsi id nomen amnis est. Strabo ita recte dici monet, lib. VI. p. 261. Μετὰ δὲ Λοκροὺς, Σάγρας, ὃν θηλυκῶς ὀνομάζουσιν, κ. τ. λ. At Cic. de Nat. Deor. lib. II. 'Cum ad fluvium Sagram Crotonitas Locri maximo prælio devicissent.' Et lib. III. 'De Sagra Græcorum etiam vulgare proverbium, cum quæ affirmant, certiora esse dicnnt, quam illa quæ apud Sagram.' Nunc *Sagriano.*

[f] *Caulonis*] Καυλωνίαν vocat Diod. Sic. Bibl. lib. XIV. p. 315. Idem p. 316. a Dionysio Syracusano deletam prodit. Virgil. Æneid. III. 553. 'Caulonisque arces, et navifragum Scylaceum.' Nunc est *Castel Vetere*, in ulterioris Calabriæ peninsula.

[g] *Mystia*] *Mystiæ* Melæ Pomponio, II. 4. Nunc *Monasteraci*, vel, ut alii efferunt, *Monte Araci.*

[h] *Consilinum*] De eo multa Cassiod. Variar. VIII. 33. Nunc *Stylo*, unde Cocintho promontorio nomen, *Capo di Stylo.*

[i] *Scylacium*] Subintellige, oppidum. Iisdem verbis Strabo, lib. VI. pag. 261. Σκυλλήτιον ἄποικος Ἀθηναίων, νῦν δὲ Σκυλάκιον καλεῖται. Nunc *Squillace*, in medio fere sinu, cui suum nomen impertit, *Golfo di Squillace.* Cave porro Scyllæum cum Scyllaceo confundas: Fuit Scyllæum in Vibonensi sinu, ut diximus cap. 10. in Calabriæ ulterioris occidentali: in orientali Scyllaceum in sinu cognomine, qui Tarentino est proximus: ut recte Maro cecinit, loc. cit. 'Hinc sinus

Scylletium Atheniensibus,[4] cum conderent, dictum: quem locum occurrens[j] Terinæus sinus peninsulam efficit: et in ea portus,[k] qui vocatur Castra Hannibalis, nusquam angustiore Italia: XX. M. pass.[5][l] latitudo est. Itaque Dionysius major intercisam[m] eo loco adjicere Siciliæ voluit. Amnes ibi navigabiles: Carcines,[6][n] Crotalus, Semirus, Arocha, Targines. Oppidum intus Petilia:[o] mons Clibanus,[7] promontorium Lacinium:[p] cujus ante oram insula X. M. pass. a terra Dioscoron:[q] altera Calypsus, quam Ogygiam ap-

stituit, *P. LXXV.*—4 Ita ex codd. suis edidit Harduinus, cum antea legeretur: *Dein sinus, et Scylacium, Scylletium Athen.* Pintian. *Deinde sinus Scylacius et Scolagium, Scyllacium ab Atheniens.*—5 Chiffl. *XL. M. passuum.*—6 Ita Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Cæcinos* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Cæcinus* Vet. Dalec.—7 Gronov. *mons Alibanus.*—8 Margo edd.

NOTÆ

Herculei, si vera est fama, Tarenti Cernitur: attollit se Diva Lacinia contra, Caulonisque arces, et navifragum Scylaceum.' In Conc. VI. Œcum. act. 4. 'Petrus Episcopus Scylletiensis Ecclesiæ provinciæ Brutiorum.'

j *Occurrens*] Ex adverso mari Tyrrheno Terinæus sinus terras cum Scyllaceo coarctans in breves angustias, peninsulam efficiunt, Brutiorum olim appellatam, ut diximus cap. 10.

k *Et in ea portus*] Martianus, lib. VI. p. 208.

l *XX. M. pass.*] Sic Martianus: sic Strabo, lib. VI. p. 255. cum stadia habere ait CLX. at non sic Solinus, qui *XL. M. pass.* cum Chiffl. cod. In Reg. et Colb. 1. 2. 3. *XL. M. pass.*

m *Intercisam*] Non fossa peracta, si Straboni fides, lib. VI. p. 261. sed muro ducto, qui peninsulam a reliqua Italia dirimeret, defenderetque.

n *Carcines*] Carcines Scyllacium alluit: Crotalus, nunc *Corace:* Semirus, *Simari:* Arocha, *Crocha:* Targines, *Tacina:* eo plane ordine a Scyllacio versus Lacinium promontorium in eum sinum influunt. Vide Notas et Emend. num. 62.

o *Petilia*] In Brutiis a Livio collocatur, lib. XXIX. in fine, p. 352. In Magna Græcia Πετηλία Ptolemæo, III. 1. Eadem Straboni lib. VI. p. 254. Lucanorum urbs primaria. In nummo Musæi nostri Parisiensis, ΠΕΤΗΛΙΑΙΩΝ. Est oppidum *Belcastro*, ut Cluverius censuit Sicil. Antiq. I. 6. Non *Strongili*, ut ex monumentis ibi repertis colligit Gualterus, p. 145. Hæc enim citra Crotonem est, et Neæthum amnem, de quibus mox dicetur: Petilia longe ultra in Calabria ulteriore. A Philoctete conditam ait Strabo, et Virgil. Æneid. III. 402. 'Parva Philoctetæ subnixa Petilia muro.'

p *Lacinium*] *Capo delle Colonne*, ut diximus: Clibani montis pars ea quæ maxime prorumpit in mare. Scylaci, p. 5. Λακίνιον. Pro *Clibanus* prius *Alibanus* legebatur, cum Mss. *Clibanus* præ se ferant. Sic subsequente proxime sectione, *Aliternia* editi, ubi manu exarati *Cliternia* exhibent.

q *Dioscoron*] Διοσκούρων, hoc est, Castoris et Pollucis. Altera Καλυ-

pellasse Homerus[r] existimatur: præterea Tiris, Eranusa,[8 s] Meloëssa. Ipsum[9 t] a Caulone abesse LXX. M. pass. prodidit Agrippa.

(XI.) A Lacinio promontorio secundus Europæ[u] sinus incipit, magno ambitu flexus, et Acroceraunio Epiri finitus,[10] promontorio, a quo abest LXXV.[v] M. pass. Oppidum Croto,[w] amnis Neæthus.[11 x] Oppidum Thurii,[12 y] inter duos amnes Crathin et Sybarin, ubi fuit urbs eodem nomine. Similiter est inter Sirin et Acirin[13] Heraclia,[z] aliquando

Dalec. et Gronov. *præterea tres Sinuessæ.*—9 *Ipsam* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Ipsum* codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—10 Gronov. *finitur.*—11 Vet. Dalec. *Neæthus et Crathia.*—12 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Tauri* Chiffl. *Thurium* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—13 *Achrin* Vet. Dalec. *Acrin*

NOTÆ

ψοῦς, ἐν ᾗ Ὀδυσσεὺς ᾤκει παρὰ Καλυψοῖ, inquit Scylax, loc. cit. Neutra hodie apparet.

[r] *Homerus*] Odyss. H. 244. quem in locum Eustath. 'Ωγυγίη, ὄνομα τῆς νήσου Καλυψοῦς.—' Sic aperte docet Homerus tum alibi, tum Odyss. M. 448. Νῆσον εἰς Ὠγυγίην πέλασαν θεοὶ, ἔνθα Καλυψὼ Ναίει ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα. At Ogygia insula Homerica ipsa est habitabilis tellus in hoc hemisphærio, quod Oceano circumcinctum veteres credidere; ac propterea insula ea dicitur Oceani umbilicus: ὅθι τ' ὀμφαλός ἐστι θαλάσσης, Odyss. A. 50. Atlantis ibi filia Calypso dicitur, illius qui profunda maris pernovit, et molem sustinet cœli ac terræ, columnis immensis. Natura ipsa est, qualis in hemisphærio isto apparet, quam Homerus de nomine fœminæ tunc celebratæ vocat: quoniam Natura multa habet, quæ *tegit*, Græce καλύπτει. Deinde pro Philosophia ipsa accepit, sive Naturæ studio: et quemadmodum Herodotus Clio et Erato Musas, sic ipse Calypso Nympham fecit.' *Ed. sec.*

[s] *Tiris, Eranusa*] Jacent nunc aquis obrutæ. Vide Notas et Emend. num. 63.

[t] *Ipsum*] Lacinium promontorium.

[u] *Secundus Europæ*] Tarentinum sinum, et Adriaticum mare complexus.

[v] *Abest LXXV.*] Lacinium scilicet, non oppidum Croto, quod sequitur: siquidem CL. stadiis, hoc est, paulo minus XIX. M. pass. distat a Lacinio Croto, Straboni, lib. VI. p. 262. Ex qua nostra animadversione Martianum ipsum emendabis, lib. VI. p. 209. Pro *LXXV.* idem Martianus, *LXXXV.*

[w] *Croto*] Κρότων Straboni, loc. cit. Nunc *Crotone*, in ostio amnis, quem *Esaro* accolæ vocant.

[x] *Neæthos*] Νήαιθος Straboni, loc. cit. *Neeto.*

[y] *Thurii*] Θούριοι, et Σύβαρις Stephano cognita: Scylaci, p. 5. etiam Κράθις. Nunc amni Sybari nomen *Cochile*, Crathi, *Crate:* oppida Thurium et Sybaris ex æquo jacent: in Tabulis, *Sibari rouinata.*

[z] *Heraclia*] 'Ηράκλεια, cujus navale

Siris vocitata. Flumina: Acalandrum,[14] [a] Casventum: oppidum Metapontum,[b] quo tertia Italiæ regio finitur. Mediterranei Brutiorum, Aprustani [c] tantum: Lucanorum [d] autem, Atenates,[e] Bantini,[15] [f] Eburini,[g] Grumentini,[h] Potentini,[i] Sontini, Sirini,[j] Tergilani, Ursentini, Volcentani,[k] quibus Numestrani [l] junguntur. Præterea interiisse The-

Chiffl.—14 *Thalandrum* Vet. Dalec. et Chiffl. Mox, pro *Casventum*, quod ex codd. suis restituit Harduinus, *Masuentum* exhibent edd. vett. et Gronov.—15 *Atenates hinc Bantini* Vet. Dalec. *Atenates Buxentini* margo edd. Dalec.

NOTÆ

Σίρις: amnes alluentes, Ἄκιρις καὶ Σίρις, Straboni lib. VI. p. 264. nunc *Sino* et *Agri*: ubi oppidum fuit, in Basilicatæ ora, sinuque Tarentino, *Torre di S. Basilio.*

[a] *Acalandrum*] Ἀκάλανδρος, Straboni, lib. VI. p. 280. Nunc *Salandrella:* Casventum, *Basiente:* ambo e Basilicata regione in sinum Tarentinum influunt.

[b] *Metapontum*] Μεταπόντιον Straboni, lib. VI. p. 264. a Samnitibus deletum: ibi fuit, ubi nunc *Torre di Mare*, juxta Casventum amnem.

[c] *Aprustani*] Quorum oppidum forte Ἄβυστρον fuit, quod cum Petilia Magnæ Græciæ Ptolemæus adjudicat, III. 1. nisi id Lucanorum potius fuisse videatur.

[d] *Lucanorum*] Qui horum fines olim fuerint, diximus cap. 10.

[e] *Atenates*] Ab Atena, Principatus, ut vocant, Citerioris oppido: *Atene:* ad ripam Tanagrii amnis, *Negro.* Frontinus de Colon. p. 90. in Prov. Lucania: 'Præfecturæ, Ulciana, Pæstana, Potentina, Atenas, et Grumentina.'

[f] *Bantini*] Bantia Livio, lib. XXVII. p. 309. ubi situm oppidi edocet: 'Itaque in Apuliam,' inquit, 'ex Brutiis reditum, et inter Venusiam Brantiamque, minus trium millium passuum intervallo, Consules binis castris consederant.' Vestigia oppidi manent ad locum, *S. Maria de Vanze*, in Basilicata circa Venusiam. Holsten. p. 282.

[g] *Eburini*] Quibusdam *Evoli* creditur, quod IV. millibus pass. citra Silarum amnem est. Perperam: cum a Silaro versus Siciliam Lucanus ager incipiat, ut dictum est cap. 10.

[h] *Grumentini*] Γρούμεντον Ptolemæo, in mediterraneis Lucanorum oppidis III. 1. et Straboni, lib. VI. p. 254. Nunc *Agromento* ad dextram Aciris fluvii, de quo supra, ut recte Holsten. in Ortel. p. 89.

[i] *Potentini*] Potentia *Potenza*, in Basilicata, prope fontes amnis Casventi.

[j] *Sirini*] Ab oppido Siri, cujus navale Heraclia Siris supra dicta fuerit. *Sontini* forte a Sontia, vulgo *Sanza*, inter *Policastro* et Tanagrum fl. Denique Tergillani videntur ii esse, quorum præfectura Tegenensis, (forte pro *Tergillensis*) dicitur a Frontino, in Lucania, de Colon. p. 90.

[k] *Volcentani*] Inter mediterranea Lucaniæ oppida fuere Vulci, Οὔλκοι, Ptolemæo III. 1. ad Silarum amnem: nunc *Bulcino*, et *Bucino*. Hinc Volcentani, qui apud Gruter. p. 209. *Volceiani*, et p. 393. *Vulceiani* dicuntur. Livius lib. XXVII. p. 304. Volcentes vocat. Frontino, p. 90. Ulciana præfectura.

[l] *Numestrani*] Oppidum his Nu-

bas[m] Lucanas Cato[n] auctor est. Et Pandosiam[o] Lucanorum [16] urbem fuisse Theopompus, in qua Alexander[p] Epirotes occubuerit.

XVI. Connectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos, CCL. M. sinu,[a] qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum,[b] in recessu hoc intimo sito, contributa eo maritima colonia quæ ibi fuerat. Abest[c] CXXXVI. M. pass. a Lacinio promontorio, adversam ei Calabriam[d] in peninsulam emittens. Græci[e] Messapiam a duce appellavere; et ante Peucetiam,[1 f] a Peucetio Œnotri fratre, in Salentino agro. Inter promontoria[2 g] C. M. pass. intersunt: latitudo peninsulæ a Tarento Brundisium terreno itinere XXXV. M. pass.[3 h] patet, multoque brevius a portu Sasina. Oppida per continentem a Tarento, Varia, cui cognomen Apulæ,[i] Messapia,[4 j] Aletium.[k] In ora vero,

et Gronov.—16 *Et Mardaniam Lucanorum* Chiffl.

CAP. XVI. 1 *Peucetia* edd. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 *Œnotri fratre. In Salentino agro inter, &c.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—3 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XXXVII. M. pass.* edd. vett. et Gronov.—4 Ita Harduini codd. item edd. Harduin. Miller. Bipont. et Franz. *Cessapia* edd.

NOTÆ

mistro. Frontinus Strateg. II. 2. 'Hannibal apud Numistronem contra Marcellum pugnaturus,' &c. Livius quoque lib. XXVII. p. 299.

m *Thebas*] Quæ Θήβη Ἰταλίας Stephano.

n *Cato*] In libris Originum deperditis.

o *Pandosiam*] Subintellige, interisse: id enim *fuisse* istud sonat. Vide Notas et Emend. num. 64.

p *Alexander*] Epiri rex. Obiit anno U. C. CCCCXXVIII.

a *CCL. M. sinu*] Tot millia passuum, inquit, hic sinus ambitu colligit.

b *Laconum*] Florus I. 18. p. 36. 'Tarentum' vocat 'Semi-Græcam ex Lacedæmoniis conditoribus civitatem.' Dionys. quoque Perieg. vs. 377. Scymnus, p. 14. Hesychius, verbo Τάρας, a Lacedæmoniis conditum Tarentum produnt.

c *Abest*] Subintellige, Tarentinus sinus,

d *Calabriam*] Quæ nunc *Terra d'Otranto*, ab Hydrunte oppido appellatur.

e *Græci*] Strabo, lib. VI. p. 277.

f *Peucetiam*] Sic etiam Dionys. Halic. Antiq. Rom. I. p. 9.

g *Inter promontoria*] Inter ea duo promontoria, quibus sinus Tarentinus clauditur, Lacinium scilicet, et Acran Japygian, de qua mox.

h *XXXV. M. pass.*] Strabo itinere unius diei hoc intervallum emensus est, lib. VI. p. 282.

i *Varia, cui cognomen Apulæ*] Ita libri omnes. Apud Anton. *Vania* (le-

Senum,[1] Callipolis,[5] quæ nunc est Anxa, LXXV.[6] M. pass. a Tarento. Inde XXXII. M. promontorium, quod Acran Iapygian[m] vocant, quo longissime in maria excurrit Italia. Ab eo Basta[n] oppidum et Hydruntum[7 o] decem ac novem[p] M. pass. ad discrimen[q] Ionii et Adriatici maris, qua in Græciam brevissimus transitus, ex adverso Apolloniatum[r] oppidum:[8] latitudine intercurrentis freti, quinquaginta[s] M.

vett. et Gronov.—5 *Senonum Gallipolis* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov.—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *LXII.* edd. vett. et Gronov.—7 *Ab eo Hasta o. et Hydrus* margo edd. Dalec. et Gronov.—8 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Apolloniæ oppidum* Vet. Dalec. et Tolet. *Apolloniæ oppidi* edd. vett. et Gro-

NOTÆ

go *Varia*) a Tarento, M. P. LX. Nunc est *Uria*. Varnum, ut quidem reor, Frontinus agrum hunc vocat, quem cum Tarentino jungit, lib. de Colon. pag. 111. pro 'Varinum:' aut potius 'Varium,' ut p. 92.

j *Messapia*] *Mesagna*, inter Uriam et Brundisium. In Martyrologio, 'Messana Apuliæ' nuncupatur, 18. April.

k *Aletium*] Aletium hoc loco nulli Mss. codd. exhibent: omnes pro ea voce, *Sarmadium*. Atque huc forte spectat Armadillus, sive Sarmadillus ager, de quo Frontinus de Colon. pag. 115.

l *In ora vero, Senum*] Sic Mss. omnes, non, ut hactenus editum, *Senonum*, perinde ac si a Gallis Senonibus, qui nulli unquam in hoc terrarum tractu fuerunt, condita Callipolis foret: quæ Græcos habuit auctores. Mela II. 4. 'Salentina littora,' inquit, 'et urbs Graia Callipolis.' Ea nunc *Gallipoli* dicitur. At *Senum* quoque oppidi nomen fuit.—'In Museo P. Chamillart, nummus didrachmus argenteus virum in equo decurrentem exhibet: infra, ΚΑΛ. Ex parte altera alium insidentem delphino: infra similiter ΚΑΛ. latere dextro, ΤΑΡΑΣ: Tarenti conditor et dominus: quem et Καλλιπολῖται ad oram sinus Tarentini positi coluit. Ad equitis dextrum latus est litera A. sinistro N. Ἄνξα est ΚΑΛλιπολίτων, &c. Senum quoque oppidi nomen fuit.' *Ed. sec.*

m *Acran Iapygian*] Ἄκραν Ἰαπυγίαν, ἣ καὶ Σαλεντίνη, inquit Ptolemæus III. 1. promontorium Iapygium, sive Salentinum: nunc a vicino oppido, *Capo di S. Maria di Leuca.*

n *Ab eo Basta*] *Vaste* oppidulum, inter Castrum et Hydruntum.

o *Hydruntum*] Ptolemæo, loc. cit. Ὑδροῦς. Nunc *Otranto.*

p *Decem ac novem*] Ait Bastam oppidum, Hydruntumque ei proximum, distare ab Acra Iapygia XIX. M. P. Vide Notas et Emend. num. 65.

q *Ad discrimen*] Ubi discriminatur Ionium ab Adriatico mari.

r *Apolloniatum*] Ita Mss. Reg. Colb. 1. 2. 3. &c. Hoc est, brevissimus transitus ab Hydrunte in Apolloniatarum oppidum, quod ex adverso est.

s *Quinquaginta*] Hoc est, leucarum duodecim. Vide Notas et Emend. num. 66.

non amplius. Hoc intervallum pedestri continuare transitu pontibus jactis [9] primum Pyrrhus Epiri rex cogitavit:[t] post eum M. Varro, cum classibus Pompeii piratico bello præesset. Utrumque aliæ impedivere [10] curæ. Ab Hydrunte, Soletum[u] desertum, dein Fratruertium: portus Tarentinus, statio Miltopæ:[v] Lupia,[w] Balesium,[x] Cælium,[y] Brundisium[z] L. M. passuum ab Hydrunte, inprimis Italiæ portu nobile, ac velut certiore transitu, sic utique longiore,[11] excipiente Illyrica urbe Dyrrhachio CCXXV. M. trajectu.[a] Brundisio conterminus Pediculorum[b] ager. Novem adolescentes totidemque virgines ab Illyriis tredecim populos genuere. Pediculorum[12] oppida, Rudiæ,[13] [c] Egnatia,[d] Ba-

nov. Mox, Vet. Dalec. *centum M. pass. non amplius.*—9 Idem codex, *pontibus junctis.*—10 Ita codd. Harduin. et Chiffl. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *impediere* edd. vett. et Gronov. Paulo post, edd. vett. et Gronov. *statio militum Lupia;* Chiffl. *statio militum Pessubia.*—11 Edd. vett. et Gronov. *sicuti longiore;* margo edd. Dalec. et Gronov. *sed utique longiore.* Mox edd. vett. *CCXX. M.*—12 '*Pædiculorum* Strabo lib. VI. Idem vocantur et Peucetii.' *Dalec.*—13 *Rhudiæ* Ptolemæo; *Rhodæ* Stephano.—14 Vet.

NOTÆ

[t] *Cogitavit*] Futili plane consilio: quod effectum dare nulla ars potuisset, ut recte demonstrat Furnerius noster, in Hydrogr. II. 18. p. 59.—'Tamen angustius mare esse, quod Italiam a Græcia dirimit, quam hactenus creditum est, observavit D. Delisle, in Comment. Acad. Reg. Scient. anni 1714. pag. 83. unde ibi concludit, saltem minus debere Pyrrhi regis consilium absurdum videri.' *Ed. sec.*

[u] *Soletum*] Quæ et Salentia: unde Salentini populi, et Salentinus ager, et promontorium Salentinum. Nummi in Thesauro Goltzii, ΣΑΛΑΝΤΙΝΩΝ. Nunc quoque *Solito*, supra Hydruntum.

[v] *Statio Miltopæ*] Navium nempe statio. Vide Notas et Emend. num. 67.

[w] *Lupia*] Λουπίαι Ptolemæo, inter Hydruntem et Brundisium. Nunc *Torre di S. Cataldo.* Gruter. p. 374. COL. LVPIENSIUM. Apud Frontin. de Colon. p. 111. Lyppiensis ager.

[x] *Balesium*] Oppidum in ora positum, uti et reliqua quæ modo recensentur. Mela II. 4. 'In Calabria, Brundisium, Valetium, Lupiæ, Hydrus.'

[y] *Cælium*] Frontino de Colon. pag. 111. Cælinus ager in Calabria. Hinc Cælii appellati, qui a Gargano monte ad Brundisium coluere, inquit Cato, in Excerptis Orig. pag. 136.

[z] *Brundisium*] Ita Mss. Alii Brundusium dicunt. Nobis *Brindes.* De ejus portu Strabo, lib. VI. p. 282.

[a] *CCXXV. M. trajectu*] Vide Notas et Emend. num. 68.

[b] *Pediculorum*] Πολδικλοι a Strabone appellantur, lib. VI. p. 277. Partem ii maximam tenuere Bariensis agri, *Terre de Bari.* Horum oppida non in ora modo, sed et in mediterraneo posita carptim perstringuntur.

rium.[e] Amnes: Iapyx[f] a Dædali filio rege, a quo et Iapygia: Pactius, Aufidus[g] ex Hirpinis[h] montibus Canusium præfluens.

Hinc Apulia[i] Dauniorum cognomine, a duce[j] Diomedis socero. In qua oppidum Salapia,[k] Hannibalis meretricio amore inclytum: Sipontum,[l] Uria:[m] amnis Cerbalus,[n] Dauniorum finis: portus Agasus,[o] promontorium[p] montis Gargani, a Salentino sive Iapygio CCXXXIV. M. pass. ambitu Gargani:[q] portus Garnæ,[r] lacus Pantanus.[s] Flumen

NOTÆ

[e] *Rudiæ*] Accepta hæc a Mela II. 4. 'Post Barium, Egnatia, et Ennio cive nobiles Rudiæ.' Strabo, lib. VI. p. 282. ἐν δὲ τῇ μεσογείᾳ Ῥωδαῖοι. Ptolem. III. 1. in Salentinorum mediterraneis, Ῥουδία. Citra Brundisium, auctore Plinio, collocandæ. Nunc, ut quidem reor, *Carouigna*.

[d] *Egnatia*] Sic Anton. in Itiner. Straboni quoque loc. cit. Ἐγνατία πόλις. Horat. I. Sat. 5. 'Gnatia.' Ignatium agrum Frontinus vocat, loc. cit. et cum Rodino jungit. Nunc *Torre di Anazzo*, inter Brundisium Bariumque.

[e] *Barium*] *Bari*, unde regioni nomen.

[f] *Amnes: Iapyx*] Vide Notas et Emend. num. 69.

[g] *Aufidus*] Unde Horatius, 'Longe sonantem natus ad Aufidum,' de se ipse prædicat, IV. Od. 9. Nunc *Ofanto*: Capitanatam, ut vocant, a Bariensi agro disterminat.

[h] *Ex Hirpinis*] A gente indigena nomen accepit hæc Apennini portio, prope Compsam.

[i] *Hinc Apulia*] Quæ nunc *Capitanata* nuncupatur.

[j] *A duce*] Dauno. Festus: 'Daunia Apulia appellatur a Dauno Illyricæ gentis claro viro, qui propter domesticam seditionem excedens patria occupavit.' Tzetzes in Lycophr. pag. 60. ait eum imperitasse Dauniis, cum Diomedes in Italiam appulit: hunc Dauno adversus hostes tulisse suppetias: filiam Dauno fuisse Euhippam nomine, &c.

[k] *Salapia*] In decretis Hilari Papæ, 'Palladius Episcopus Ecclesiæ Salapinæ.' Rudera nomen servant, *Salpe*. Ptolem. III. 1. in Apulia Dauniæ ora littorali, Σαλαπίαι. De Hannibale, quod modo narratur, vide Appian. in Hannibal. p. 338.

[l] *Sipontum*] Σιποῦς Ptolem. loc. cit. et Strab. lib. VI. p. 284. *Siponto*. At ex ejus ruinis crevit *Manfredonia*, quod Sipontum novum merito dixeris, haud procul Gargano monte.

[m] *Uria*] Huc pertinet, opinor, Uritanus ager, quem cum Rubustino, et Genusino, de quibus mox, Frontinus copulat, de Colon. pag. 111. Ptolem. III. 1. Ὕριον, in ora sinus Adriatici, Apuliæ Dauniæ pariter adjudicat.

[n] *Cerbalus*] Nunc *Candelaro*: non alter, qui in istum subterraneo meatu influit, et *Cerraro* appellatur.

[o] *Agasus*] Nunc *Porto Greco*.

[p] *Promontorium*] *Capo Viestice*, ubi longissime mons Garganus excurrit in mare, versus ortum Solis.

[q] *Ambitu Gargani*] Gargano monte circuito, qui oram hanc universam ambit.

[r] *Garnæ*] Ex περίπλου seu *circumnavigationis* ordine, apparet esse oppidum *Rodia*, ut recte Holstenius conjecit, pag. 269.

[s] *Lacus Pantanus*] Nunc *Lago di*

portuosum Frento,[t] Teanum[u] Apulorum: itemque Larinatum Cliternia:[14v] Tifernus[w] amnis. Inde[x] regio Frentana. Ita Apulorum genera tria:[y] Teani, duce[z] e Graiis: Lucani,[14] subacti a Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter supra dicta coloniæ, Luceria,[a] Venusia.[b] Oppida: Canusium,[c] Arpi,[d] aliquando[e] Argos Hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi delevit gentes Monadorum, Dardorumque, et urbes duas, quæ in proverbii[f] ludicrum vertere,[g] Apinam et Tricam.

Dalec. *Teani a duce. Gaces, Lucanii;* Pintian. legendum putat: *Teani, a duce,*

NOTÆ

Lesina, a vicino oppido.

[t] *Frento*] Nunc *Fortore.*

[u] *Teanum*] Ad discrimen Teanorum Sidicinorum, de quibus cap. 9. Apuli isti cognominati sunt. Locus nunc *Civitate* dicitur, ad ripam Frentonis amnis, in Capitanata. Frequens mentio Civitatensis Episcopi in actis Beneventanæ Ecclesiæ, cui ille suberat. Sic Holsten. p. 279.

[v] *Larinatum Cliternia*] Ut Apulorum, inquit, oppidum in ora fuit, sic Larinatum in mediterraneo quidem Larinum, ut dicetur inferius: in ora Cliternia: nunc *Campo Marino.*

[w] *Tifernus*] Permutatis literis apud Ptolem. lib. III. Φίτερνος, pro Τίφερνος.

[x] *Inde*] A Tiferno amne, ut dicetur cap. seq.

[y] *Genera tria*] Daunii, Teani, Lucani.

[z] *Teani, duce*] Teanum hunc esse appellatum innuit. Teates Apuli et ex Apulia Teanenses, apud Liv. lib. IX. p. 159. Calchantem in his oris aliquando consedisse, etiam ex Strabone colligimus, lib. VI. p. 284.

[a] *Luceria*] Hanc quoque Luceriam appellat Livius, lib. IX. p. 156. Λουκερίαν Strabo, lib. VI. p. 284. Νουκερίαν Ἀπουλῶν Ptolem. III. 1. Nunc *Lucero delli Pagani*, in Capitanata.

[b] *Venusia*] Horatii vatis natalibus clara. Nunc *Venosa*, in Basilicata: aliquot ultra Aufidum amnem millibus.—'Hor. II. Sat. 1. 34. 'Sequor hunc, Lucanus an Apulus anceps: NamVenusinus erat finem sub utrumque colonus, Missus ad hoc, pulsis (vetus est ut fama) Sabellis.'' *Ed. sec.*—Quando deducti Venusiam coloni, disce ex Vellcio, lib. I.

[c] *Canusium*] Κανούσιον Ptolem. III. 1. in Apulia Dauniorum, nunc *Canosa*, ad amnem Aufidum.

[d] *Arpi*] Jacet in ruinis, retento tamen nomine *l'Arpi*, in Capitanata, juxta amnem *Candelaro.*

[e] *Aliquando*] Hæc totidem verbis Strabo, lib. VI. p. 283.

[f] *In proverbii*] Erasmus, Chiliad. I. Cent. 2. Adag. 43. 'Tricæ, Apinæ. Tricas et Apinas vulgo res futiles et nugatorias dicebant,' &c. Martial. I. 114. 'Quæcumque lusi juvenis, et puer quondam, Apinasque nostras, quas nec ipse jam novi,' &c.

[g] *Vertere*] Alii, *Venere.*

Cetero intus in secunda regione, Hirpinorum colonia una Beneventum, auspicatius mutato nomine, quæ quondam appellata Maleventum:[h] Auseculani,[15] [i] Aquiloni,[j] Abellinates[k] cognomine Protropi, Compsani,[l] Caudini:[m] Ligures,[n] qui cognominantur Corneliani, et qui[16] Bebiani: Vescellani. Æculani,[17] [o] Aletrini, Abellinates cognominati Marsi,[p] Atrani, Æcani,[q] Alfellani,[r] Attinates, Arpani,[18] [s]

Varres, &c. Vide Not. Var.—15 Ita codd. Harduini, et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Æculani* edd. vett. et Gronov. Mox *Apellinates cognomine* Chiffl.—16 Vox *qui* deest in Vet. Dalec.—17 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Deculani* edd. vett. et Gronov.—18 *Hirpini* Livius lib. XXIII.—19 *Herdorienses*

NOTÆ

[h] *Maleventum*] Ita Livius, lib. IX. p. 162. et Stephan. p. 158. In Hirpinis, quorum hodie regio Principatus Ulterior appellatur, *Benevento*. Coloniæ Beneventanæ mentio apud Frontin. de Colon. p. 84. et 122.

[i] *Auseculani*] Hinc Ager Ausculinus Frontino, p. 110. Qui deinceps populi ex elementorum serie appellantur, usque ad Vescellanos, Hirpinorum erant: sequuntur deinde qui in Apulis: mox qui Calabrorum: denique, qui Salentinorum fuere. Hos enim omnes regio secunda complexa est, ut dictum est initio cap. hujus.

[j] *Aquiloni*] Ab Aquilonia, de qua Livius, lib. X. p. 184. Ptolemæo III. 1. in mediterraneis Hirpinorum, Ἀκουϊλωνία, cum Abellino. Nunc est *la Cedogna*, in Principatu ulteriore, ut ex Itinerariis liquido conficitur.

[k] *Abellinates*] Ἀβέλλινον in Hirpinis, prope Aquiloniam, apud Ptolem. loc. citat.

[l] *Compsani*] Nunc *Conza*, in eodem Principatu, Ptolemæo, loc. cit. in Lucanis, quibus Hirpini confines fuere.

[m] *Caudini*] Caudium oppidum, et Furcæ Caudinæ, ubi interceptus Rom. exercitus, Consules a Samnitibus sub jugum missi. Vide Liv. lib. IX. p. 152. et Florum. I. 16. Caudinum oppidum Beneventanæ coloniæ cum suo territorio adjudicatum scribit Frontinus de Colon. p. 84.

[n] *Ligures*] Hinc apud Frontinum de Colon. p. 125. 'Ager Liguris Vevianus, et Cornelianus, muro ductus Triumvirali lege.'

[o] *Æculani*] Hi deinceps qui nova elementorum serie instituta recensentur, Apuliæ sunt contributi, non Hirpinis. Inscript. Gruter. p. 446. R. P. ÆCLANENSIVM. Frontino, in Apulia, p. 110. Eclanensis ager, eadem lege qua Canusinus. Et p. 91. in Prov. Apulia, 'Ager Æclanensis.' Quare non videtur esse Æculanum Ptolemæi, aut Æclanum Antonini: nec proinde aut *Fricento* Cluverii, aut Holstenii p. 74. *Mirabella:* cum hæc oppida non in Apulis, sed in ipso Hirpinorum umbilico posita sint.

[p] *Marsi*] Oppido nomen Abellinum, Marsicum cognomine, ut ab altero, quod in Hirpinis fuit, distingueretur: oppidum nunc Episcopale, in confinio Basilicatæ et Principatus Citerioris: 'Marsico vetere.' Frontino de Colon. p. 106. 'Marsus municipium:' Balbo item, p. 318.

[q] *Æcani*] In decretis Symmachi

Borcani, Collatini, Corinenses, et nobiles clade Romana Cannenses,[t] Dirini, Forentani,[u] Genusini,[v] Herdonienses,[19] [w] Hyrini,[x] Larinates, cognomine Frentani,[y] Merinates,[z] ex Gargano: Mateolani, Netini,[a] Rubustini,[20] [b] Silvini:[c] Strabellini, Turmentini, Vibinates,[21] [d] Venusini,[e] Ulurtini. Ca-

Vet. Dalec. *Hordonienses* Gronov. et edd. vett.—20 Edd. vett. et Gronov. *Metinates, ex Gargano Mateolani, Neritini, Matini, Robustini.* Chiffl. *Neratini.* —21 *Vibarnates* Vet. Dalec. Mox, *Apamestini* deest in eodem codice. Paulo

NOTÆ

Papæ, p. 264. 'Marcianus Ælanensis Episcopus.' Gruter. p. 444. REIP. ÆCANORVM. Oppidum, Æcæ, Æthico, p. 16. nunc *Troja*, in Capitanata. De hoc oppido vide Holsten. p. 19.

[r] *Alfellani*] Forte *Affilani*, ab Affile oppido, de quo Frontinus de Colon. p. 83.

[s] *Arpani*] Apud Frontinum, Arpanus ager, et Conlatinus, in Prov. Apulia, p. 91. Ab Arpis oppido, de quo supra. Vetus Pignorii nummus apud Holsten. p. 280. ΑΡΠΑΝΩΝ.

[t] *Cannenses*] Cannæ æternum imperii vulnus: rudera modo, *Canna*, ad ripam Aufidi amnis, quem Romanorum cæde aiunt ibi decolorem factum. Livius, lib. XXII. p. 223.

[u] *Forentani*] Ubi nunc *Forenza* in Basilicata, supra Acherontiam, quæ *Cirenza* dicitur.

[v] *Genusini*] In Provincia Calabriæ Genusinus ager, apud Frontin. De Colon. p. 111.

[w] *Herdonienses*] Ἐρδωνία Ptolemæo, III. 1. in Apulis Dauniis. Erdonias habet Antoninus prope Canusium, M. P. XXVI. Ardonam Frontinus, in Apulia, p. 110. Et nunc *Ardona* dicitur, inter *Cervaro* et *Caropelle* fluvios.

[x] *Hyrini*] Ab Uria, ut videtur, oppido superius memorato: nam id Ὕριον Ptolemæus, loc. cit. et Dionys. vs. 380. nuncupant.

[y] *Frentani*] A Frentone amne, de quo proxime ante, quem illi accolunt: unde et urbs primaria Frentanorum Larinum dicitur apud Caton. in Excerpt. Orig. p. 136. Nunc *Larina*, in Comitatu Molisii, confinioque Capitanatæ.

[z] *Merinates*] Ad extremum Gargani montis promontorium civitas Episcopalis sita est, vulgo *Vieste* dicta. Crevit ea ex ruinis oppidi Merini, sive Mirini, Episcopali dignitate olim quoque clari. Ita fere Holsten. p. 278. Præpostera interpunctio, non Merinates, sed Mateolanos Gargano in libris ante nos editis affigebat.

[a] *Netini*] A Netio oppido prope Canusium, Herdoniamque. Νήτιον Straboni, lib. VI. p. 282. Nerentinos, quos hic libri quidam addunt, expunximus: cum inferius Salentinis, ut sane oportuit, reddantur.

[b] *Rubustini*] Ita Mss. non *Robustini*. Et certe Rubustinus ager, Frontino de Colon. p. 111. A Rubis prope Canusium Antonino, Horatioque, I. Sat. 5. 'Inde Rubos fessi pervenimus.' Nunc *Ruvo*, in agro Bariensi.

[c] *Silvini*] Ab oppido Apulorum Peucetiorum, quod Strabo lib. VI. p. 283. Σιλούϊον vocat: nunc dicitur *il Gorgolione*, teste Holsten. in Ortel. p. 178.

[d] *Vibinates*] Sic veteres Inscript. Holstenio teste. Nunc oppidum *Bovino* dicitur, in Capitanata, inter Trojam et Herdonam, in Samnii

labrorum mediterranei: Ægetini, Apamestini,[f] Argentini, Butuntinenses,[g] Deciani, Grumbestini,[h] Norbanenses, Paltonenses,[22] Sturnini,[i] Tutini. Salentinorum:[j] Aletini, Basterbini,[k] Neretini,[l] Valentini,[m] Veretini.

XVII. (XII.) Sequitur regio quarta gentium vel fortissimarum[a] Italiæ. In ora, Frentanorum,[1] [b] a Tiferno: flumen Trinium[c] portuosum. Oppida: Histonium,[d] Buca, Orto-

post, pro *Grumbestini*, edd. vett. et Gronov. habent *Brumbestini*.—22 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Palionenses* edd. vett. et Gronov. *Balionenses* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox *Stulnini* pro *Sturnini* Vet. Dalec. *Alentini*, pro *Aletini*, Chiffl. *Valetini*, pro *Valentini*, Vet. Dalec. *Ulentini* codd. Harduini quinque, unde ille in Notis ad Ed. 1. *Uxentini;* ita quoque Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

CAP. XVII. 1 Vet. Dalec. *ora Ferentanorum*.—2 *Murcinorum Teatini* in

NOTÆ

Apuliæque confinio. Polybius Ἰβώνιον vocat.

[e] *Venusini*] A Venusia superius laudata.

[f] *Apamestini*] Vide Notas et Emend. num. 70.

[g] *Butuntinenses*] In Tab. Penting. *Butunti*. Frontino de Colon. p. 111. Botontinus ager, in Calabria.

[h] *Grumbestini*] Ita plane ordo literarum exigit: non *Brumbestini*.

[i] *Sturnini*] Vel potius detrito sibilo, quod adhæsisse huic voci ex anteriore vocabulo videtur, *Turnini:* nam in Calabriæ mediterraneis oppidis Τοῦρνοι a Ptolemæo nominantur, III. 1. Vide Notas et Emend. num. 71.

[j] *Salentinorum*] Subintellige, mediterranei. Quorum primi Aletini, ab Aletio, quod Ἀλήτιον Salentinorum mediterraneum oppidum Ptolemæus appellat, III. 1. Incolis vulgo *Leccie*, vel *Lezze*, medio ferme itinere Hydruntum inter et Brundisium.

[k] *Basterbini*] Non a Basta superius memorato oppido; id enim littorale fuit; sed ab obscuriore aliquo: a Βαῦστα fortassis, quod in Salentinorum oppidis mediterraneis Ptolemæus recenset loc. cit.

[l] *Neretini*] Νήριτον Ptolem. in mediterraneis Salentinorum oppidis: hodie *Nardo*.

[m] *Valentini* [*Uxentini*] Nunc *Ugento*. Sic Veretini, nunc *S. Maria de Vereto*. Ab oppidis Οὔξεντον et Οὐέρητον, quæ Ptolemæus locat in Salentinorum mediterraneo, haud procul Acra Iapygia, seu Leucarum, ut appellant, Capite. Vide Notas et Emend. num. 72.

[a] *Fortissimarum*] Multis adversus Romanos fortitudo est explorata bellis, quæ Florus recitat lib. I. et Strabo lib. v. p. 241.

[b] *Frentanorum*] Subintellige, regio, quæ a Tiferno amne ad Aternum porrigitur. Nunc *Abruzzo citeriore* vocant.

[c] *Trinium*] Nunc *Trigno*.

[d] *Histonium*] In Thes. Goltzii, MVNICIPES. HISTONIENSES. Ἰστόνιον Ptolem. in Frentanis III. 1. Et apud Frontin. p. 109. 'Istouiis colonia,' in Samnio. At apud Gruter. pag. 332. HISCONIENSES, bis. Nunc *Guasto di Amone*.

na :[e] Aternus[f] amnis. Intus Anxani cognomine[g] Frentani. Carentini[h] supernates, et infernates, Lanuenses : Marrucinorum Teatini :[2 i] Pelignorum Corfinienses,[j] Superequani,[k] Sulmonenses :[l] Marsorum[m] Anxantini,[n] Atinates,[o] Fucen-

eodem codice. Paulo post, *Marsorum Anaxatini* Chiffl. et mox, *Sucentes, Lucentes* Vet. Dalec. *Fucentes, Lucenses* margo edd. Dalec. et Gronov. et codd. Harduini; item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Fucentes,*

NOTÆ

[e] *Buca, Ortona*] Ὄρτων, καὶ Βοῦκα Straboni, lib. v. pag. 242. Frentanorum quoque oppida : et Ὄρτων quidem ἐπίνειον navale : nunc *Ortona a mare*, inter amnes Sagrum et Aternum. Buca, cujus et Mela meminit II. 4. nunc jacet.

[f] *Aternus*] Ἄτερνος Straboni loc. cit. Nunc *Pescara.*

[g] *Cognomine*] Ut ab Anxa, quæ Callipolis in Salentinis, eo cognomine discriminentur. Oppidum Anxanum, Ἄγξανον Ptolem. III. 1. in Frentanis : nunc *Lanciano*, haud procul ostiis amnis Sagri, quem *Sangro* vocant.

[h] *Carentini*] In Mss. *Caretini.* Ptolemæus III. 1. Καρακηνοὺς, *Caracenos*, locat inter Frentanos et Samnitas.

[i] *Teatini*] Τεατέα Μαῤῥουκινῶν μεσόγειος, Ptolemæo, loc. cit. Frontino, pag. 108. *Teate, qui Aternus*, quoniam eo amne alluitur : nunc *Civita di Chieti.*

[j] *Corfinienses*] Κορφίνιον, πόλις Πελιγνῶν μεσόγειος, Ptolemæo, loc. cit. nunc *Pentina* vicus in Abrutio citeriore. Ager Corfinius Frontino de Colon. pag. 104. Vulgo *Campi de S. Pelino:* Pelignus nunc *Valua* dicitur ; et Episcopus Sulmonensis, cum subjectum habeat agrum integrum Pelignorum, propterea Valvensis Episcopus appellatur.

[k] *Superequani*] Frontino, p. 170. Superequum ; et Balbo, p. 318. Colonia Superæquana. Nunc *Castel Vecchio Subequo*, haud procul Aterno amne, ut recte Holsten. in Ital. pag. 144.

[l] *Sulmonenses*] Oppidum Pelignorum Σουλμῶν, *Sulmo*, Ptolem. loc. cit. Frontino, p. 109. Solmona : hodie *Salmona.*—'Tertio loco a Plinio nominatur, quoniam in appellandis oppidorum nominibus servat elementorum ordinem. Ovid. patriam hanc suam esse gloriatur, IV. Trist. 9. 'Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis, Millia qui novies distat ab urbe decem.' Propterea Sulmonenses dicuntur insignia suæ civitatis constituisse scriptis in tænia literis S. M. P. E. quibus quidam aiunt quatuor priores exprimi voces versus proxime allati, 'Sulmo mihi patria est.' Sed falsa et inani profecto conjectatione : neque enim certe potest ea vox esse civitatis, 'Sulmo mihi patria est.' Sed est haud dubie hic sensus, 'Sulmo Munimentum Pelignorum est :' nimirum ob angustias, quibus in agrum Sulmonensem est iter. Alibi idem Ovidius : 'Pars me Sulmo tenet Peligni tertia ruris : Parva, sed irrignis ora salubris aquis.'' *Ed. sec.*

[m] *Marsorum*] Juxta lacum Fucinum nomen servat adhuc regiuncula, *Ducato di Marsi*, gentis Columnæ.

[n] *Anxantini*] In Mss. *Anxatini.* Nunc *Civita d'Antia*, inter Fucinum lacum, et Lirim amnem.

[o] *Atinates*] Atinatem agrum locat in Samnio Livius, lib. x. p. 181.

tes,[p] Lucenses,[q] Maruvii:[r] Albensium[s] Alba ad Fucinum lacum: Æquiculanorum,[t] Cliternini, Carseolani: Vestinorum,[u] Angulani, Pinnenses,[3] Peltuinates,[v] quibus junguntur Aufinates[w] cismontani: Samnitium, quos Sabellos, et Græci Saunitas[x] dixere, colonia Bovianum[y] vetus, et alterum

Lucentes edd. vett. et Gronov.—3 *Pennienses* Chiffl. et paulo post in eodem,

NOTÆ

cum Samnites scilicet rerum potirentur.

[p] *Fucentes*] A Fucino Marsorum lacu hi nomen habent.

[q] *Lucenses*] A *Luco* oppido, quod Fucino lacui objacet ad occasum. De hoc luco seu nemore Virgil. Æn. VII. 759. 'Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus unda,' &c.

[r] *Maruvii*] Μαρούϊον Straboni, lib. v. pag. 241. ad orientalem Fucini lacus ripam, ubi nunc S. Benedicti pagus. Hinc 'Marrubia de gente sacerdos,' apud Virgil. VII. 750. Apud Reines. Inscriptio vetus, pag. 453. CVRATORI P. SPLENDIDISSIMÆ. CIVITATIS. MARS MARR. *Curatori Perpetuo*, vel *Patrono*, vel *Populi Splendidissimæ civitatis Marsorum Marruvii.*

[s] *Albensium*] Oppidum Alba Fucentis dicta. Apud Gruter. pag. 404. ALB. FVC. Albensis ager, Frontino, lib. de Colon. pag. 102. Nunc *Albi*, Columnæ gentis. Fucino lacui nomen hodie *Lago de Celano*, in Abrutio ulteriore.

[t] *Æquiculanorum*] Αἰκουΐκολοι Ptolemæo III. 1. quorum oppida, ut Plinio, Κλείτερνον et Καρσίολοι. Hic 'duris Æquicola glebis,' ut ceciuit Maro, Æn. VII. 747. Cliterninæ, sic enim vocat Mela II. 4. quis fuerit situs, incompertum. Carseolorum vestigia in valle Torana, seu Carseolana planitie, *Piano di Carsoli*, ubi oppidum Cellæ, vulgo *le Celle Carsoli*, moustrari ait Fabrettus de Aquæd. Dissert. II. p. 89. Holstenium secutus.

[u] *Vestinorum*] Utramque Aterni amnis ripam hi tenuere, haud procul fontibus, in Abrutii ulterioris umbilico. Horum oppida duo, ex Plinianis quatuor, Ἄγγολος et Πίννα apud Ptolem. III. 1. Et Frontino, pag. 106. 'Pinnes ager.' Incolæ Πιννῆται Diodoro in Excerpt. pag. 398. Nunc *Civita di Penna*, in Abrutio Ulteriore. Pinnam Vestinam vocat Vitruv. VIII. 3.

[v] *Peltuinates*] Apud Gruter. p. 443. PELTVINI. Balbo, pag. 318. *Colonia Peltinorum.*

[w] *Aufinates*] Vulgo *Ofena* oppidi nomen est, in Abrutio ulteriore, haud procul Aterno amne. Gaudentium Aufiniensis Ecclesiæ Episcopum laudat Simplicius Papa, Epist. II. Apennino monte horum ager utrimque clauditur: ideo Romanis Cismontani dicti: quoniam ultra eos editissima Vestinorum juga attollerentur.

[x] *Saunitas*] Σαυνῖται Dionysio Perieg. vs. 375. et Scylaci, p. 3. Sabellos vero vocitatos, quod proles Sabinorum essent, Cato est auctor in Excerpt. Orig. p. 137.

[y] *Bovianum*] Bobianus Samnii oppidum, apud Frontin. p. 109. Βουΐανον Ptolemæo III. 1. in Samnitibus. Nunc *Boiano*, in Comitatu Molisii. De Boviano vetere Livius lib. IX. p. 169.

cognomine Undecumanorum.[z] Aufidenates,[a] Esernini,[b] Fagifulani[24 c] Ficolenses,[d] Sæpinates,[e] Treventinates:[f] Sabinorum Amiternini,[g] Curenses,[h] Forum[i] Decii, Forum no-

Bovianium vetus.—4 *Fagi, Fugali* Vet. Dalec. et Chiffl. Mox, *Sepinates* Gro-

NOTÆ

[z] *Undecumanorum*] Ab undecima legione, ex qua eo milites coloni deducti.

[a] *Aufidenates*] Oppidum Aufidena, Livio lib. x. p. 174. Nunc *Alfidena*, ad Sagrum amnem, in Abrutio citeriore.

[b] *Esernini*] Straboni lib. v. p. 250. Ἐσερνία. Frontino in Samnio, p. 109. Esernia oppidum.—'At Ptolemæo Αἰσερνία. Nunc *Isernia*, in Comitatu Molisii. Edidit Patiuus in Familiis, p. 311. nummum ex ære mediocri, in quo caput est Narbonis laureatum, retro, forcipes. Epigraphe, non ut Patinus edidit; VOLCANO: sed, ut vidimus in nummo e Gaza Regia, et in altero apud D. Abbatem de Fonteny, in hac civitate: VOLCANOM: hac sententia: 'Valeriano Optimo Libertatis Conservatori Aurarium Narbonenses Obtulere Munus:' Gallice, *un present travaillé en or.* Quamobrem appicti sunt retro forcipes. .)(. Victoria in curru bijugo. Infra: AISERNINO. Sic enim conspicue habet nummus Regius, et alter proxime laudatus: non, ut Patinus edidit, ÆSERNINO, ut ad Eserninos hujus loci referret. Prave. Sententia enim est: 'Arcum Insignem, Statuendum E Regione Narbonis, Imperatori Negotiatores Obtulerunt.' Ad Valerianum Imperatorem pertinere hunc nummum, alter ex ære minimo admonet, qui est inscriptus: VALERIANVS P. F. AVG. .)(. DEO VOLKANO. Faber intra ædiculam stat, quatuor insignem columnis; ad pedes ara est. Sententia primis singularum vocum literis expressa hæc videtur esse: 'Duci Exercitus Orientis Valeriano Optimo, Lararium Korporati Aurifices Narbonenses Obtulerunt.' Gallice: *Le Corps des Orfèvres de Narbonne.* Idcirco VOLKANO scribitur, non 'Vulcano,' ut Latini sermonis usus poscit. Lararium interpretor ædem ædiculamve argenteam, in qua collocari plures Dii possent. Ejusmodi 'argenteas ædes Dianæ' commemorat Lucas in Actis Apostolorum, XIX. 24. Est hic Valeriani nummus in Museo nostro, ex ære minimo: alibi est argenteus.' *Ed. sec.*

[c] *Fagifulani*] Mss. omnes, *Fagifugali.*

[d] *Ficolenses*] Unde Ficiliensis ager, Frontino de Colon. p. 105. etsi is in Piceno locet.

[e] *Sæpinates*] Σαίπινον in Samnitibus, Ptolem. III. 1. Frontino de Colon. p. 88. 'Sæpinum oppidum Colonia ab Impp. Nerone et Claudio est deducta.' Gruter. p. 441. MVNICIPES. SÆPINATES. Livio x. p. 186. est Sepinum. Nunc *Supino*, in Comitatu Molisii.

[f] *Treventinates*] Frontino, p. 89. Tereventum oppidum. Nunc *Trivento*, ad flumen Trinium, in Comitatu Molisii.

[g] *Amiternini*] Ἀμίτερνον Ptolemæus III. 1. Vestinis attribuit. Hodie *S. Vittorio*, haud procul fontibus Aterui amnis.

[h] *Curenses*] Aliis dicti Cures: ex Græco sermone, Curites: mox ore

vum, Fidenates,[j] Interamnates,[k] Nursini,[l] Nomentani,[m] Reatini,[n] Trebulani, qui cognominantur Mutuscæi,[5 o] et qui Suffenates,[p] Tiburtes,[q] Tarinates. In hoc situ ex Æquiculis[r] interiere Comini,[s] Tadiates, Cædici,[6] Alfaterni. Gellianus auctor est, lacu Fucino haustum Marsorum oppidum Archippe,[t] conditum a Marsya duce Lydorum: item Viticinorum in Piceno deletum a Romanis, Valerianus.

nov. et al. *Treventiates* Vet. Dalec.—5 *Mutustæi* Vet. Dalec. *Mutusci* Chiffl. —6 Sic ex codd. edidit Harduinus, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *Acedici* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.

NOTÆ

Latino Quirites. Nunc est oppidum *Corese*, et Curensis fluvius in Tiberim defluens, in Terra Sabina: etsi aliter visum Cluverio. Vide Holsten. p. 107. In decretis Hilari Papæ, p. 250. subscribit 'Tiberius Curium Sabinorum.'

Forum] Fori Decii vestigium nullum: Fori novi superest, exciso oppido, Episcopium Sabinense, *Vescovio*, in terra Sabina. Ibi repertam inscriptionem testatur Holsten. in Ital. p. 107. FORONOVARII. Gruter. p. 492. FORONOVANOR. et Frontino, p. 104. Foronovanus ager. In decretis Hilari, p. 249. 'Paulus Foronovanus.'

[j] *Fidenates*] Fidenæ Balbo, p. 105. in Prov. Piceni. Diversi forte a Fidenatibus primæ regionis, de quibus cap. 9. Et sunt illæ Fidenæ tamen in terra Sabina, v. mill. pass. ab urbe Roma, ut diximus: nunc *Castel Giubileo*.

[k] *Interamnates*] Interamne oppidum Frontino, p. 86.

[l] *Nursini*] Νουρσία Ptolemæo, in Sabinis, III. 1. Et nunc *Norsia*, in Ducatu Spoletino.

[m] *Nomentani*] A Nomentanis primæ regionis diversi.

[n] *Reatini*] A Reate, nunc *Rieti*, infra Nursiam.

[o] *Mutuscæi*] Gruter. p. 19. IVVENT. TREBVL. MVTVSC. Item p. 487. Trebulæ Mutuscæ frequens mentio apud Jul. Obseq. cap. 102. 103. &c. Hæ Virgilii Æneid. VII. 'oliviferæ Mutuscæ.' Nunc est *Monte-Lione della Sabina*, infra Reate, in Sabinis.

[p] *Suffenates*] Quorum oppidum Trebula Suffena, nunc *Montorio di Romagna*, in Sabinis, supra Nerulam, ad Cureusem fluvium.

[q] *Tiburtes*] A Tibure, *Tivoli*. Tarinates, quorum oppidum hodie *Tarano*, supra Manlianum, quod *Magliano* vocant.

[r] *Æquiculis*] Quos Æquiculanos superius appellavit.

[s] *Comini*] A Cominio oppido, de quo Liv. lib. x. p. 184. rectius *Cominii*.

[t] *Archippe*] Solinus, cap. 2. p. 12. 'Archippen a Marsya rege Lydorum, quod hiatu terræ haustum, dissolutum est in lacum Fucinum.' Hinc regem Archippum in hoc tractu imperitasse finxit Maro, Æneid. VII. Extare hujus oppidi vestigia ad ripam lacus, prope *Transaco*, quæ obtegantur, excrescente eo, affirmant Marsi.

Sabini (ut quidam[u] existimavere, a religione et Deorum cultu Sevini appellati) Velinos[v] accolunt lacus, roscidis collibus.[w] Nar amnis exhaurit illos[x] sulfureis[y] aquis. Tiberim ex his petens replet, e monte Fiscello[z] labens, juxta Vacunæ[a] nemora et Reate in eosdem conditus. At ex alia parte Anio,[b] in monte Trebanorum[7] ortus, lacus tres amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo,[c] defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ[8][d] lacum, in quo fluctuet insula, Italiæ umbilicum esse M. Varro[e] tradit.

—7 *Trebulanorum* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *lacus tris* edd. antiquiss. et Gronov. *lacus treis* nonnullæ edd. ante Gronov.—8 *Cutiniæ* Chiffl.

NOTÆ

[u] *Ut quidam*] Varronem notat, de quo Festus: 'Sabini dicti, ut ait Varro, quod ea gens præcipue colat Deos: ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι.' A Sabino Sangi filio, Sabinos appellatos affirmat Cato, apud Dionys. Halic. lib. II. p. 113.

[v] *Velinos*] Alter Velinus, nunc *Lago de Pié de Luco*, ab oppido finitimo dicitur, in Ducatu Spoletino: Reatinus alter, *lago di S. Susanna.*

[w] *Roscidis collibus*] Qui Roseæ campos in coronam cingunt: Roseæ vocantur, ut Festus ait, quod in eis arva rore humida semper serantur. Ex his collibus, uno interciso, emissus in Narem fluvium Velinus lacus. Cic. ad Attic. IV. 14. 'Reatini me ad sua τέμπη duxerunt, ut agerem contra Interamnates,' (cognomine Nartes,) 'quod lacus Velinus a M. Curio emissus, interciso monte, in Nar defluit: ex quo est illa siccata, et modice tamen humida Rosea.'

[x] *Exhaurit illos*] Lacus corrumpit, in quos conditur.

[y] *Sulfureis*] Alludit ad Virgilianum illud Æneid. VII. 'Sulfurea Nar albus aqua: fontesque Velini.'

[z] *Fiscello*] Silius Ital. VIII. 'Quæ, Fiscelle, tuas arces, Pinnamque viventem,' &c. Nunc quoque *Monte Fiscello*, in confinio Abrutii ulterioris, ad oppidum *Civita Reale:* Nari amni nomen est *Velino*, donec Reate allnat, et Velinos lacus sit præterlapsus: post *Nera* dicitur.

[a] *Vacunæ*] In monte Fiscello Deæ Vacunæ nemus, quam vacantibus et otiosis præesse dicebant. De ea Ovid. Fastor. VI. 307.

[b] *Anio*] Nunc *Teverone.* Oritur juxta oppidum, quod Τρήβα dicitur Ptolemæo, in Latio, III. 1. nunc in Campania Romana, ut vocant, *Tervi* vel *Trevi*, ut diximus in prima regione.

[c] *Sublaqueo*] Villa Neronis, cui Sublaqueum nomen est, inquit Tacit. Annal. XIV. pag. 227. Oppidum fuit etiam ante Neronis tempora, cujus villa Sublacensis dicta est ab oppido: oppidum enim juxta lacus positum, unde nomen: villa in editiore loco: Nunc *Subiaquo*, ad Anienem.

[d] *Cutiliæ*] Nunc *Lago di Contigliano*, ab oppido vicino. De insulis Cutiliensium lacus multa Macrobius Saturn. I. 7. Fluitantes Seneca vidisse se testatur, ut diximus II. 96. Meminit et Dionys. Halic. lib. I. p. 15.

[e] *M. Varro*] Et Martianus lib. VI. de Ital. pag. 205.

Infra Sabinos Latium est, a latere Picenum, a tergo Umbria, Apennini jugis Sabinos utrimque vallantibus.[9]

XVIII. (XIII.) Quinta regio Piceni[f] est,[1] quondam uberrimæ multitudinis. Trecenta LX. millia Picentium in fidem populi Romani venere. Orti sunt[g] a Sabinis voto vere sacro.[2][h] Tenuere ab Aterno amne, ubi nunc ager Adrianus, et Adria colonia[i] a mari VII. M. pass. Flumen Vomanum:[j] ager Prætutianus,[k] Palmensisque. Item Castrum novum,[l] flumen Batinum,[m] Truentum[n] cum amne: quod solum Liburnorum[o] in Italia reliquum est. Flumen Albula:[p] Tervium, quo[3] finitur Prætutiana regio, et Picentium incipit. Cupra[q] oppidum, castellum Firmanorum:[r] et super id

—9 Vet. Dalec. *velantibus.*

CAP. XVIII. 1 Chiffl. *Piceni et.*—2 Gronov. et edd. vett. quædam, *voto vero sacro.* 'Omnino legendum est, *voto vere sacro.* Quid autem sit 'sacrum ver,' et quem in usum soleat voveri, notum est ex Strabonis l. v. sic legit et Chiffl.' *Dalec.*—3 Tolet. *Flumen Albula Tervium quo;* Salmant. *Flumen Albula Tessuinum quo;* Chiffl. *Flumina Albula Tervium quo;* Gronov. et al. vett. *Flu-*

NOTÆ

[f] *Piceni*] Nunc Abrutium ulterius dicitur, cum parte aliqua Marchiæ, ut vocant, Anconitanæ: sed qua mari fere utrumque alluitur.

[g] *Orti sunt*] Strabo, lib. v. pag. 228.

[h] *Voto vere sacro*] Emissa a parentibus juventute e finibus patriis, ut abirent in coloniam, voto Diis ante concepto, pro felici rei eventu. Vide Notas et Emend. num. 73.

[i] *Adria colonia*] *Atri*, in Abrutio ulteriore.

[j] *Vomanum*] *Vomano.* Meminit ejus Silius, lib. VIII. 'Statque humectata Vomano Adria.'

[k] *Prætutianus*] De eo Liv. lib. XXII. pag. 211. Nos de utroque dicemus, XIV. 8.

[l] *Castrum novum*] Ager Castranus in Piceno, Balbo, p. 129. Nunc rudera, in ora sinus Adriatici, in ulteriore Abrutio. *Calveno.*

[m] *Batinum*] *Tordino*, quod Interamnam alluit, *Teramo.* Idem qui Ματρῖνος Straboni dicitur lib. v. pag. 241. In Mss. Reg. 1. 2. *Vibatinum.*

[n] *Truentum*] Mela II. 4. 'Piceni littora excipiunt: in quibus Numana, Potentia, Cluana, Cupra, urbes: castra autem, Firmum, Adria, Truentinum: id et fluvio qui præterit, nomen est.' Nunc amnem, *Tronto: Torre di Seguro* locum vocant, ubi oppidum fuit. Castrum Truentinum et Cicero vocat, ad Attic. VIII. 18.

[o] *Liburnorum*] Qui ex adversa continente, hoc est, Illyrico, huc transgressi, oram hanc tenuere, ut iterum dicetur cap. seq.

[p] *Albula*] Nunc *Ragnola* accolæ vocant, in Marchia Anconitana. In ejus ostio Tervium oppidum fuit, Prætutianæ oræ novissimum. Ultra, Picentium regio est, ad Anconam usque. Vide Notas et Emend. num. 74.

[q] *Cupra*] Gruter. pag. 108. CVPRA MAR. hoc est, maritima, ad discrimen

colonia Asculum,[s] Piceni nobilissima. Intus, Novana: in ora,[t] Cluana,[4 u] Potentia,[v] Numana,[w] a Siculis condita. Ab iisdem[x] colonia Ancona, apposita promontorio Cumero in ipso flectentis se oræ cubito:[y] a Gargano CLXXXIV.[5] M. pass. Intus Auximates,[z] Beregrani,[a] Cingulani,[b] Cuprenses[c]

mina Albulates, Suinum, Helvinum, quo.—4 *Asculum, Piceni nobilissima, intus. Novana in ora: Cluana* Harduin. 1. 2. Miller. et Bipont. *Asculum. P. n. intus. N. in ora: Cluana* Franz. *Asculum, P. nobilissima. Intus Novana. In ora Cluana* Reg. Brot. 1. Ed. pr. Rom. Parm. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—5 'Ita bene Editio princeps et Reg. 1.' *Brotier. CLXXXIII.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et

NOTÆ

alterius quæ montana dicitur. Κρῦπρα μαριτίμα Ptolem. III. 1. Fuit in ostio ejus fluvii, quem *Tosino* vocant, in Marchia Anconitana.

r *Firmanorum*] Nunc paulum a mari semotum oppidum Firmanorum, *Fermo*. Gruter. pag. 533. FIR. PICENO.

s *Asculum*] *Ascoli*. Gruter. p. 465. COLONIÆ. ASCVLANORVM.

t *Novana: in ora*] Nunc *Città Nuova* in ora maris Adriatici. Hic ager Foronovanus Piceni, de quo Balbus, apud Frontin. de Colon. pag. 104. Cluver. Ital. Antiq. lib. II. pag. 741. præpostera hujus loci interpunctione deceptus, longius a mari summovet. Sensus hujus loci est, duas esse in Piceno proprie appellato colonias: alteram intus, Asculum: in ora alteram, Novanam.

u *Cluana*] Fuit in ipso ostio fluvii quem *Chiento* vocant, quique Maceratam præterit: ubi nunc *Piano di S. Giacomo*. Meminit Mela loc. cit.

v *Potentia*] Ποτεντία in Piceno, Ptolem. III. 1. et Melæ loc. cit. Supersunt vestigia haud procul a portu Ricanatico, ubi Abbatia retinet nomen S. Mariæ ad pedem Potentiæ, ad amnem *Potenza*.

w *Numana*] Gruter. pag. 416. MVNICIP. NVMANAT. Νούμανα Ptol. et Melæ. Nunc *Humana*.

x *Ab iisdem*] Hoc est, a Siculis, ut ait Solinus, cap. 12. pag. 13. sive ut ait Strabo, lib. v. p. 241. a Syracusanis, qui Dionysii tyrannidem fugerant, condita Ancona est. Apud Gruter. pag. 465. COLON. ANCONITANOR. Promontorium cui assidet, Crumerum, *il Monte Guasco*.

y *Oræ cubito*] Id eleganter Mela II. 4. 'Exin illa in angusto duorum promontoriorum ex diverso coëuntium inflexu, cubiti imagine sedens, ac ideo a Græcis dicta Ἀγκῶν, inter Gallicas Italicasque gentes quasi terminus interest.'

z *Auximates*] Auximatis ager, in Piceno, Frontin. de Colon. pag. 102. Auximum oppidum, nunc *Osimo*. Ab Ancona XII. M. P. recedit in Austrum.

a *Beregrani*] In Prætutiis apud Ptolemæum, Βερέτρα pro Βερέγρα. In Piceno apud Frontin. pag. 108. Veragranus ager.

b *Cingulani*] A Cingulanis primæ regionis diversi. Horum Cingulanus ager in Piceno, apud Balbum, pag. 104. qui eadem lege teneri dicitur, qua Potentinus. Cingulum id oppidum appellatum Ciceroni ad Attic.

cognomine Montani, Falarienses,[d] Pausulani, Pleninenses,[6] Ricinenses,[e] Septempedani,[f] Tollentinates,[g] Treienses,[h] Urbesalvia Pollentini.[i]

XIX. (XIV.) Jungetur hic [1 a] sexta regio, Umbriam complexa, agrumque Gallicum circa Ariminum. Ab Ancona

Franz.—6 *Plynienses* Vet. Dalec. *Planienses* Chiffl. Mox, in eodem codice *Tolenses* pro *Tollentinates*. Deinde, edd. vett. *Triacenses, urbs Salvia;* Pintian. *Trajanenses, urbs Salvia;* Vet. Dalec. *Triacenses, urbs Salvia.*

CAP. XIX. 1 Ita codd. Regg. ap. Brot. et Ed. pr. *Jungitur huic* conj. Harduin. *Jungitur his* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Lugd. 1606.

NOTÆ

VII. 13. p. 212. Nunc quoque *Cingoli*, in Marchia Anconitana.

[c] *Cuprenses*] Oppidum Κοῦπρα μονπάνα Ptolem. in Piceni mediterraneis urbibus, prope 'Ripam Transonam,' ut testatur hujus loci Episcopus D. Azolinus, apud Holsten. in Ital. p. 137.

[d] *Falarienses*] Falerionensis et Pausulensis ager in Piceno apud Balbum, pag. 105. et 106. Prioris oppidi rudera nomen servant, *Faleroni*, haud procul Tennæ fluvii fontibus. Alterius, quod Pausulæ in Itiner. Anton. dicitur, in *Monte dell' Olmo*, ex adverso Maceratæ, extant ruinæ. In Marchia Ancon. utrumque. In decretis Hilari Papæ, pag. 249. 'Justo Faberino: Claudio Pausalano:' Ubi nos sic emendamus: 'Justo Falerino: Claudio Pausulano.' Pleninenses vero adhuc obscuri. An porro satius legi *Plestinenses?* Nam in decretis Symmachi, pag. 264. subscribit, 'Florentius Blestinensis.'

[e] *Ricinenses*] Ager Recinensis et Ricinensis apud Front. p. 107. Oppidi vestigia ad ripam Potentiæ fluvii, millibus passuum duobus a Macerata. In vet. lapide apud Holsten. p. 137. RICINIENSES.

[f] *Septempedani*] Oppidum Σεπτέμπεδα Ptolem. et Frontino, p. 107. Septempeda, in Piceno. Id nunc *San-Severino*, ad amnem Potentiam, Cluveriò, Ital. lib. II. p. 738. probante Holstenio, in Ital. p. 136.

[g] *Tollentinates*] Tolentinus ager, in Piceno, apud Front. p. 108. In vetere inscript. apud Cluver. p. 739. MVNICIP. TOLLENTIN. Et nunc *Tollentino*.

[h] *Treienses*] Treensis ager, Frontino, in Piceno, p. 108. Apud Gruter. p. 446. COL. AVXIM. ET. MVNICIP. NVMANAT. ORDO. ET. PLEBS. TREIENSES. Oppidi vestigia extare manifesta ad ripam Potentiæ amnis, infra *S. Severino*, sub *Montecchio*, auctor est Holsten. pag. 739.

[i] *Urbesalvia Pollentini*] Jungenda hæc simul: aut alphabeti ordo perturbabitur: intelligendumque Urbesalviæ, sive Urbis Salviæ oppidanos cognominari Pollentinos: sicuti ipsam Urbem Salviam, Pollentiam quoque dictam. Citatur enim a Livio lib. XXXIX. p. 501. colonia Pollentia in Picenum deducta. Ptolem. III. 1. Οὔρβα Σαλουία. Balbo, in Piceno, pag. 347. Ager Urbis Salviensis. Nunc est *Urbisaglia*, ad ripam amnis *Chiento*, seu Cluenti.

[a] *Jungetur hic* [*Jungitur his*] Picentibus. Vel forte rectius *huic*, sextæ videlicet regioni.

Gallica ora incipit, Togatæ Galliæ[2 b] cognomine. Siculi et Liburni plurima ejus tractus tenuere, inprimis Palmensem, Prætutianum, Adrianumque agrum. Umbri eos expulere, hos Etruria, hanc Galli.[c] Umbrorum gens antiquissima Italiæ existimatur, ut quos Ombrios[3 d] a Græcis putent dictos, quod inundatione terrarum imbribus superfuissent. Trecenta eorum oppida[e] Tusci debellasse reperiuntur. Nunc in ora flumen, Æsis:[f] Senogallia.[g] Metaurus[h] fluvius: coloniæ,[4 i] Fanum[j] Fortunæ, Pisaurum[k] cum amne. Et intus[l] Hispellum,[5] Tuder. De cetero[m] Amerini,[n] Atti-

Dalec. Elz. et Gronov.—2 *Togata Gallia* Vet. Dalec.—3 ' *Ombricos* Herod. in Clio.' *Mitallerius*. Mox, Elz. Dalec. Gronov. al. *superfuissent CCC. Eorum, &c.*—4 Ita Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *colonia* edd. vett. ante Harduin.—5 *Et intus Pellum*

NOTÆ

[b] *Togatæ*] Et Cisalpinæ.

[c] *Hanc Galli*] Boii Lingonesque, Etruscos atque Umbros agro pepulere, Liv. lib. v. p. 98. Vide et Strabon. lib. v. p. 216.

[d] *Quos Ombrios*] Ita Solinus, cap. 2. p. 13. ex M. Antonio, quem laudat. Stephano Ὀμβρικοι et Ὄμβροι.

[e] *Trecenta eorum oppida*] Cato in Excerptis Orig. p. 136. (si tamen verus is fœtus est Catonis, et non subdititius:) habet hæc totidem verbis.

[f] *Æsis*] Αἶσις ποταμὸς, μεταξὺ Ἀγκῶνος, καὶ Σηνογαλλίας, inquit Strabo, lib. v. p. 227. inter oppida duo, Anconam, et Senogalliam: nunc *Fiumesino*, quasi *Esino Fiume*. Fuit et amni colonia cognominis, COL. ÆSIS, in vetustis inscriptionibus apud Gruterum, pag. 446. et Reines. pag. 404. Unde Æsinatem ex Umbria caseum commendat inprimis auctor, libro hujus operis undecimo, cap. 97.

[g] *Senogallia*] Σήνα Γάλλικα Ptolem. III. 1. in Semnonibus. Silius lib. VIII. ' Et Senonum de nomine Sena Gallorum a populis traxit per sæcula nomen.' Senones Gallos Alpes transgressos habuit conditores: nunc *Singaglia*, in Ducatu Urbini. In decretis Symmachi Papæ, p. 264. ' Venantius Senogalliensis Episcopus.'

[h] *Metaurus*] Melæ II. 4. flumen Metaurus. Nunc *Métaro*, vel *Mitro:* Urbini Ducatum præterluit, in Adriamque devolvitur.

[i] *Coloniæ*] Ita scripsi, ex Mss. pro *Colonia:* ut sequentibus tribus oppidis vox eadem præterea communicetur.

[j] *Fanum*] Melæ, loc. cit. Colonia Fanestris. In decretis Symmachi Papæ, p. 259. ' Vitalis Fanastris ' Episcopus subscribit. Gruter. p. 475. ORIVNDVS. COLONIA. JVLIA. FANO FORTVNÆ. Nunc *Fano*, in Ducatu Urbinate.

[k] *Pisaurum*] Gruter. pag. 433. COLONIARVM. PISAVR. ET. FANEST. Deducta colonia est ab Antonio, ut Plutarchus docet in ejus Vita, pag. 943. Sed et prius quoque, anno fere Urbis 569. ut ex Velleio liquet, lib. I. Nunc oppido *Pésaro*, amni *Foglia* nomen est, in Ducatu Urbinate.

[l] *Et intus*] Subintellige, coloniæ

diates,[o] Asisinates,[6 p] Arnates,[q] Æsinates,[r] Camertes,[s] Casuentillani,[7 t] Carsulani,[u] Dolates cognomine Salentini, Fulginates,[v] Foroflaminienses,[w] Forotulienses, cognomine Concupienses:[8] Forobrentani,[9] Forosempronienses,[x] Iguini,[y 10] Interamnates, cognomine Nartes:[z] Mevanates,[a] Me-

Chiffl.—6 'Ita bene Rezzonicus ex Inscriptt. vett.' *Brotier. Asirinates* edd. vett.—7 *Casuentini* Vet. Dalec.—8 'Ita Mss. Reg. et editio princeps. Sine auctoritate in recentioribus editionibus emendatum: *Forojulienses, cognomine Concubienses.*' Brotier.—9 Sic ex codd. emendavit Harduin. consentiente Chiffl. *Forobremitani* exhibent edd. vett.—10 'Ita cod. Reg. 1. editio princeps, et vetus Inscriptio apud Rezzonicum. Dicti quoque sunt *Igurini*, nunc

NOTÆ

intus: ut superiores duæ in ora. Gruter. pag. 351. Col. Jvl. Hispelli. Et pag. 19. Coloniæ Tvdertis, reperta inscriptio Tuderti, quod vulgus nunc *Todi* vocat, ad Tiberim. Apud Frontin. p. 93. Colonia Fida Tuder. Hispellum nunc castrum est prope Fulginium, *Ispello* et *Spello*. In decretis Felicis Papæ, p. 255. 'Epiphanio Spellati.'

[m] *De cetero*] Alterius generis, inquit, oppida: nec jam coloniæ, sed municipia, vel libera, vel stipendiaria.

[n] *Amerini*] Ab Ameria, quæ nunc *Amelia*, in Ducatu Spoletino.

[o] *Attidiates*] In Marchia Anconitana, ad fontes amnis Æsis, oppidum est *Fabriano:* cujus in agro Attidiatium pagus est, *Attigio*. Vetus Inscr. apud Holsten. p. 83. R. P. Attidiat.

[p] *Asirinates* Mss. omnes, pro *Asisinates*, ab Asisio, hujus nunc etiam nominis oppido, D. Francisci cultu ac religione satis claro, de quo etiam Ptolemæus in Umbria. Gruter. p. 21. Mvnicip. Asisinativm.

[q] *Arnates*] Ab Ἄρνα oppido Vilumbrorum, apud Ptolem. III. 1. Nunc *Civitella d'Arno*, trans Tiberim, ex adverso Perusiæ.

[r] *Æsinates*] Oppidum Ptolemæo, Αἶσις. Apud Gruter. p. 446. Col. Æsis, ad amnem cognominem de quo supra, in Marchia Anconitana: nunc *Iesi*.

[s] *Camertes*] Oppidum Camerinum: nunc quoque *Camerino*, in Marchia Anconitana.

[t] *Casuentillani*] Casentinum oppidum, apud Frontin. p. 83. pro *Casventinum*. Gruter. p. 411. Mvnicipi. Casventinorvm.

[u] *Carsulani*] Oppidum Carsulæ: Tacito Hist. III. p. 77. ager Carsulanus. Apud Plin. Jun. Epist. I. 4. 'Quantum copiarum in Ocriculano, in Narniensi, in Carsulano, in Perusino tuo?' Nunc jacet: rudera in Ducatu Spoletino, in itinere a Narnia Perusium, ad diversorium Carsulam.

[v] *Fulginates*] Fulginium, *Foligno*, in Ducatu Spoletino. Gruter. p. 347. Fvlginia.

[w] *Foroflam.*] Φόρος Φλαμινίου, Ptolem. III. 1. Gruter. p. 347. Civitat. Foro. Fla. Nunc est castellum *Forflamma*, millibus passuum duobus a Fulginio.

[x] *Forosempron.*] Φόρος Σημπερωνίου Ptolem. loc. cit. nunc *Fossombrone*, in Ducatu Urbinate.

[y] *Iguini* [*Iguvini*] Inscriptio apud Gruter. p. 347. Civitat. Igvvinorvm.

vanionenses,[11] [b] Matilicates:[c] Narnienses, quod oppidum Nequinum[d] antea vocatum est: Nucerini[e] cognomine Favonienses, et Camellani:[f] Ocriculani,[12] [g] Ostrani,[h] Pitulani,[i] cognomine Pisuertes, et alii Mergentini: Pelestini,[13] Sentinates,[j] Sarsinates,[k] Spoletini,[l] Suasani,[m] Sestinates,[n]

Gubbio.' Brotier. *Iguini* etiam Dalec. Elz. et Gronov. *Iguvini* aliæ edd. '*Ligunini* ex inscripto vetusto lapide Aldus in Comment. Cæs. *Inginini* Vet.' *Dalec.* *Inguini* Lugd. Erasmi. Mox, pro *Nartes*, Gronov. *Naries.*—11 *Mevaniolenses* Harduin. 1. *Mevanienses* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Mevanionenses* Harduini codd. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—12 *Otriculani* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. '*Ocriculani* legendum ab 'Ocriculo' Vilumbrorum oppido; cujus meminit et Ptolemæus III. 1.' *Dalec.* Pro *Camellani*, quod firmant Ed. pr. et Inscriptt. vett. ceteræ edd. *Camelani.* —13 *Pestini* Vet. Dalec. Mox in Chiffl. *Spolentini, Suarrini;* Vet. Dalec.

NOTÆ

Nunc *Eugubio*, in Urbini Ducatu. Iguvium Ciceroni ad Attic. VII. 13. p. 212. et Nonio, verbo 'Apisci:' et in 'Projicere,' Iguvini. Vide tractatum singularem Augustini Steuchi Eugubini, de nomine Urbis suæ.

[z] *Nartes*] Gruter. p. 422. CIVITAS INTERAMNATIVM. NARTIVM. Ab amne Nare, cui appositum oppidum, quod nunc *Terni* vocant.

[a] *Mevanates*] A Mevania oppido, *Bevagna*, in Ducatu Spoletino, ad amnem Clitumnum. Μηουανία Ptolem. III. 1. Mevania Lucano I. 473. In decretis Felicis Papæ, p. 255. 'Innocentio Mibanati,' pro 'Mevanati.'

[b] *Mevanionenses*] A Mevanione, seu minore Mevania. Vide Notas et Emend. num. 75.

[c] *Matilicates*] Matilica oppidum, Frontino, pag. 106. hodieque hujus nominis, *Matelica*, in Marchia Anconitana. In decretis Felicis Papæ, pag. 255. 'Equitio Matellicati.'

[d] *Nequinum*] Apud Gruter. pag. 196. DE SAMNITIBVS. NEQVINATIBUSQVE. A Nare fluvio, quo alluitur, alterum nomen habet 'Narni,' teste Livio lib. X. p. 173.

[e] *Nucerini*] Νουκερία colonia Ptolemæo III. 1. in Umbris: hodie *Nocera*, inter Asisium et Camerinum.

[f] *Camellani*] Id cognomen Nuceriæ alterius fuit, quæ Favoniæ vicina fuit. Camiliani prope Nuceriam fieri mentionem, in vetere quodam instrumento, scribit Holsten. in Ital. pag. 92.

[g] *Ocriculani*] Sic Mss. et Gruter. pag. 422. Straboni, lib. V. pag. 227. Ὀκρίκλοι. Nunc *Otricoli*, in limite Ducatus Spoletini, infra Narniam, ab Otriculo vetere, ubi Ecclesia S. Victoris, aliquantum dissitum.

[h] *Ostrani*] Oppidum Ὄστρα Ptolemæo, in Senonibus mediterraneum. Nunc extant vestigia sub *Monte Nuovo*, ad ripam Misæ fl. qui juxta Senogalliam in mare influit. Vinc. Mar. Cimarelli, Hist. Gall. Senon. II. 4.

[i] *Pitulani*] Et Pitulum ab his diversum, jam in prima regione vidimus.

[j] *Sentinates*] Frontino de Colon. p. 107. 'Sentis oppidum.' Apud Gruter. p. 467. ORDO. ET. PLEBS. SENTINATI. Σεντινάτων meminit Dio lib. XLVIII. p. 364.

[k] *Sarsinates*] Apud Gruter. pag. 1095. SARSINATIVM. Iidem Sassi-

Suillates,[o] Tadinates,[p] Trebiates,[q] Tuficani,[r] Tifernates cognomine Tiberini,[14 s] et alii Metaurenses:[t] Vesionicates, Urbanates cognomine Metaurenses, et alii Hortenses:[u] Vettonenses,[15 v] Vindenates,[w] Viventani. In hoc situ in-

Spoletini, Suarreani; Gronov. et al. vett. *Spoletini Suarrani.*—14 *Tibernates c. Tiberini* Chiffl. *Tifernates cognomine Tiburini* Vet. Dalec. *Tifernates c. Tibertini* edd. vett. et Gronov. Mox, Chiffl. *Vesinicates.* Pro *Urbanates* edd. vett. et Gronov. *Urbinates.*—15 *Mettionenses* Chiffl. *Vettionenses* edd. vett. et Gronov. Mox, *Vindinates* edd. vett. item Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Vindenates* Ed. pr. et Inscriptt. vett. ap. Brotier.

NOTÆ

nates dicti, apud Martial. III. 58. et apud ipsum Gruterum, pag. 322. 474. 923. aliasque. Nunc etiam *Sassina*, in limite Romaniolæ, ad Sapim flumen, *Savio.*

[l] *Spoletini*] Spoletum *Spolete.*

[m] *Suasani*] Ut prius Asirinates, pro *Asisinates* dicti: sic modo Suarani in Mss. pro *Suasani.* Fuit in Senogalliensi agro Ducatus Urbini. Situm oppidi, ac vestigia, describit accurate Cimarellus II. 5.

[n] *Sestinates*] Prope fontes Pesauri fluminis, Monasterium esse ait Cluverius Ital. lib. II. pag. 622. cui *Sestino* nomen. Apud Gruter. pag. 108. SESTINO.

[o] *Suillates*] Nunc *Sigello*, in limite Marchiæ Anconitanæ, haud procul Iguvio. Cluver. Ital. lib. II. pag. 617.

[p] *Tadinates*] Tadinarum mentio apud D. Gregor. referente Holsten. in Ital. pag. 85. Vestigia inter Noceram et Gualdum, in confinio Ducatus Spoletini, et Marchiæ Ancon. conspici etiamnum ait.

[q] *Trebiates*] Ab oppido Trebia, nunc *Trevi*, inter Fulginium et Spoletum. Itiner. Hierosol. 'Spoleto Trevis, XII. Fulginis, V.'

[r] *Tuficani*] Ptolemæo III. 1. Ἰούφικον in Olumbris, pro Τούφικον. Frontino, pag. 108. Tuficum oppidum. Fuit, auctore Holsten. in Ital. p. 91. inter Matelicam et Fabrianum, prope Attidium.

[s] *Tiberini*] Hi ab amne Tiberi, isti a Metauro fluvio, quem accolnere, nomen sortiti sunt. Tifernum Tiberinum, *Città di Castello:* Metaurense, *S. Angelo in Vado*, in Ducatu Urbinate. In decretis Hilari Papæ, pag. 250. subscribit 'Lucifer Tifernis Metauris.' Et in decretis Symmachi, p. 265. 'Innocentius Direntium Tiberinorum:' credo, pro 'Tifernatium Tiberinorum.' Plinius Junior, Epist. IV. 1. 'Oppidum est prædiis nostris vicinum. Nomen est Tiferni Tiberini.'

[t] *Metaurenses*] A Metauro rursum Urbinatibus his cognomen: nunc *Castel Durante.* Cimarell. II. 2.

[u] *Hortenses*] Horum oppidum Urbinum, nobis *Urbin:* Ducatus titulo nobile.

[v] *Vettonenses*] Antonino, Vetona, XIV. M. P. a Perusio. Nunc *Bettona*, infra Assisium. Apud Gruter. pag. 487. R. P. VETTONENSIVM.

[w] *Vindenates*] Apud Gruter. p. 411. MVNICIP. CASVENTINORVM. VINDENATIVM. V. B. ET. QVIDQVID, &c. Scriptum haud dubie fuit, VIB. hoc est, Vibentanorum, quos cum Vindenatibus conjungit auctor. Vibentani enim, pro Viventanis, ut in Saloninæ nummo e Gaza regia, BENERI. GENETRICI. pro VENERI. Et in Trajani nummo, DANVVIVS, vicissim, pro DANVBIVS.

teriere Feliginates, et qui Clusiolum tenuere supra Interamnam: et Sarranates, cum oppidis, Acerris,[x] quæ Vatriæ [16] cognominabantur, Turocelo, quod Netriolum.[17] Item Solinates Curiates,[18] Fallienates, Apiennates. Interiere et Arienates cum Crinovolo, et Usidicani, et Plangenses, Pisinates, Cælestini. Ameriam suprascriptam Cato [y] ante Persei bellum conditam annis DCCCCLXIV.[19] prodidit.

XX. (XV.) Octava regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluvius Crustumium,[a] Ariminum [b] colonia cum amnibus Arimino et Prusa.[1] Fluvius hinc Rubico,[c] quondam finis [d] Italiæ. Ab eo Sapis,[e] et Vitis, et Anemo: Ravenna Sabinorum [f] oppidum, cum amne Bedese,[g] ab

—16 Gronov. *quæ Vafriæ*.—17 *Vetriolum* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—18 Ita ex codd. emendavit Harduin. consentiente Chiffl. ita quoque edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Suriates* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—19 Chiffl. *DCCCCLXIII.*

CAP. XX. 1 Ita codd. Regg. Ambrosian. et Ed. pr. *Arimino et Aprusa*

NOTÆ

[x] *Acerris*] Aliæ sunt Acerræ in prima regione, de quibus Livius, lib. XXIII. pag. 233. Stephani forte 'Αχέρραι, μεταξὺ τοῦ Πάδου καὶ τῶν 'Αλπέων. De his multa Cluver. Ital. lib. I. pag. 244.

[y] *Cato*] Sic Annius quidem Viterbiensis in falsis Excerptis Originum, quæ Catoni ascripsit, pag. 141.

[a] *Crustumium*] Rapax Crustumium Lucano II. 406. cum oppido cognomine, non procul Arimino, inquit Schol. Lucani Sulpicius. Nunc *Conca* dicitur, inter Pisaurum, (ubi oræ lustrandæ cap. sup. Plinius finem fecit,) et Ariminum, in Adriam labens.

[b] *Ariminum*] Nunc *Rimini*. Gruter. p. 481. COLON. ARIM. Hanc amnes duo alluunt: latere meridiano, *Ausa:* septemtrionali, *Marecchia*. Hic Plinio, Ariminum: ille Aprusa, dicti. Vide Raph. Adimari de Situ Arimin. p. 49.

[c] *Rubico*] Nunc *Luso*, ut egregie demonstrant, tum scriptor citatus, de situ Arimin. pag. 15. tum Jacob. Villanius, libro cui titulum fecit, 'Ariminensis Rubicon.' Deductam eo coloniam, anno Urbis 486. ex Velleio, lib. I. scimus, Sempronio, Appioque Coss.

[d] *Quondam finis*] Ante divisionem Italiæ ab Augusto factam. Vide Lucan. I. 215.

[e] *Ab eo Sapis*] Hæc fluviorum nomina: Sapis Cæsanam alluit, unde et *Savio* et *Rio di Cesena* dicitur a Baccio de Vinis Ital. lib. V. pag. 263. Vitis est *Bevano:* Anemo deinde sequitur, quem *Montone* vocant: qui Ravennam a septemtrione alluit. Ex his prioris tantum fluvii mentio in vetusto lapide apud Reinesium, pag. 479. INTER. PONTEM. SAPIS. &c.

[f] *Sabinorum*] A Sabinis conditum. Sed prius a Thessalis, ut auctor est Strabo lib. V. pag. 214.

Ancona CV. M.[2] pass. Nec procul a mari, Umbrorum[h] Butrium.[3] Intus coloniæ: Bononia,[i] Felsina vocitata, cum princeps Etruriæ[j] esset: Brixillum,[4][k] Mutina,[l] Parma, Placentia. Oppida: Cæsena,[m] Claterna, Forum[n] Clodii, Livii,[o] Popilii,[5] Truentinorum, Cornelii: Faventini,[p] Fiden-

Gronov. Harduin. et edd. recentt.—2 Ita ex codd. emendavit Harduinus, cum antea legeretur *CII. M.*—3 *Umbrorum Brutium* Chiffl.—4 *Brixella* Pintian. Mox, *Mutina parva* Chiffl.—5 *Pompilii* Vet. Dalec. Mox, pro *Truen-*

NOTÆ

[g] *Bedese*] Nunc *Ronco* et *Bedese* vocant: Ravennam fere cingit a meridie.

[h] *Umbrorum*] Subintellige oppidum, ab Umbris conditum. Βούτριος τῆς Ῥαουέννης πόλισμα, Straboni lib. v. pag. 214. et Stephano. Ptolemæo III. 1. in Cenomanis, male.

[i] *Bononia*] Mela II. 4. 'Mutina et Bononia coloniæ Romanorum.' A quibus deducta colonia fuerit diversis temporibus, colligit Cluverius Ital. lib. I. pag. 283. Adde Dionem lib. L. pag. 422. De Felsinæ cognomine Pseudo-Cato, in Excerptis, pag. 135.

[j] *Etruriæ*] Rebus Tuscorum florentibus, cum universa quoque Italia Tyrrhenia nuncuparetur.

[k] *Brixillum*] Vel Βρίξελλον, ut Ptolem. III. 1. in Gallia Togata. Nunc *Bressello*, ad Padum, in limite Ducatus Mantuani.

[l] *Mutina*] *Modene*. Colonia Livio lib. XXXIX. pag. 504. et Parma quoque: de qua speciatim apud Gruter. inscriptio, pag. 492. COL. IVL. AVG. PARM. Placentiam coloniam esse factam belli secundi Punici anno primo, scribit Ascon. Pedian. ad Orat. Cic. in Pison. pag. 2. 'Sub adventum in Italiam Hanibalis,' Velleius lib. I.

[m] *Cæsena*] Nunc quoque *Cesena*, ad amnem *Savio*. Claternam prope Bononiam, jam tum D. Ambrosii ævo in ruinis jacuisse, vidit Holsten. in Ital. pag. 14.

[n] *Forum*] Quid Fora essent, diximus cap. 5. Forum porro, ne turbetur series elementorum, singillatim in his omnibus repetendum: ut sit Foro-Claudii, Foro-Livii, Foro-Popilii, vel Populi: Foro-Truentinorum, Foro-Cornelii.

[o] *Livii, &c.*] *Livii*, apud Anton. male *Julii:* nunc *Forli*, in Romaniola Popilii, quatuor a Foro Julio mill. pass. *Forlimpopolo:* sæpius *Forli piccolo*, seu Forum Livii minus vocitatum. *Truentinorum*, in vet. inscr. apud Gruter. p. 492. FORODRVENT. Hodie *Bertinoro*, haud procul Arimino. *Cornelii*, nunc *Imola* est, in Romaniola, ut recte Cluverius probat, Ital. lib. I. p. 290. Hoc loco libri vulgati *Cornelii, Laccini*, fere exhibent: sed posteriorem vocem, cum nec ulli eam Mss. codices agnoscant, nec oppido ulli eo nomine Geographorum quisquam adjudicet, intrepide induximus. De foro Cornelii, Prudentius περὶ στεφάνων, Hymn. IX. in S. Cassianum: 'Sylla Forum statuit Cornelius: hoc Itali urbem Vocitant ab ipso conditoris nomine.'

[p] *Faventini*] *Faënza*, in Romaniola. Fidentini, a Fidentia, qua de Ptolem. III. 1. in Togata Gallia: ubi nunc *Borgo di S. Domnino*, ultra Cremo-

tini, Otesini,[q] Padinates, Regienses[r] a Lepido, Solonates,[s] Saltusque[7 t] Galliani qui cognominantur Aquinates: Tannetani,[8 u] Veleiates[v] cognomine veteri Regiates: Umbranates. In hoc tractu interierunt Boii, quorum tribus CXII. fuisse auctor est Cato: item Senones, qui ceperant Romam.[w]

(XVI.) Padus e gremio[9] Vesuli[a] montis celsissimum in cacumen Alpium[b] elati,[10] finibus Ligurum Vagiennorum,[c]

tinorum margo edd. Dalec. et Gronov. *Brintanorum.*—6 *Cornelii, Laccini, Faventini,* Gronov. et al. vett. *Cornelii, Licinii, Faventini* Chiffl.—7 Ita codd. Regg. Brot. Vatic. Riccard. et Medicæi; nec aliter Ed. pr. Rom. et aliæ antiquiss. *Saltesque* Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—8 *Tannitani* Regg. Brot. Chiffl. Riccard. et Medic. *Tanetani* edd. vett. item Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox pro, *cognomine veteri Regiates,* quod ex conjectura Rezzonici recepit Brotier, *c. Vecteri: Regiates* exhibent Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *c. Vecteri: Vagiates* Pinet. Deinde *Umbanates* Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Umbinates* Vet. Dalec. 'Immo *Umbranates;* nam *Umbinates* in sexta regione censentur.' *Gelen.*—9 *Padus gremio* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.—10 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. item edd. Harduin. et recentt. *in cacumen elati* Gronov. et edd.

NOTÆ

nam Padumque, in limite ditionis Mediolanensis: ut recte Cluver. lib. I. pag. 268.

[q] *Otesini*] Vetus inscript. apud Cluver. lib. I. pag. 282. REIP. OTESINORVM. Padinates, ubi nunc castellum *Bondeno,* ad Panari, Padique confluentes, ut Cluverius conjicit, loc. cit.

[r] *Regienses*] Regium Lepidum colonia dicitur a Ptolem. loc. cit. Nomen ab Æmilio Lepido habet: nunc *Reggio,* in Ducatu Mutinense.

[s] *Solonates*] Gruter. pag. 1095. SOLONATIVM. ARIMINENSIVM. Nunc *Citta del Sole,* IV. mill. pass. supra Forum Livii.

[t] *Saltusque* [*Saltesque*] Non *Saltusque:* ut prius: neque enim nemorum, sed populorum nomina nunc quæruntur.

[u] *Tannetani*] Antonino, Tannetum, octavo a Parma lapide. Τάνητον Ptolem. III. 1. in Togata Gallia. Nunc *Tanedo.*

[v] *Veleiates, &c.*] Rectius forte legeretur, *Veliates, cognomine veteri Regiates:* id enim ordo literarum exigit, ne interturbetur.

[w] *Ceperant Romam*] Brenno duce. Vide Liv. lib. V. p. 98. et 99. Polyb. lib. II. pag. 150. Paul. Diac. Rerum Longob. XI. 24. Id vero contigit anno Urbis CCCLXIV. XIV. Kal. Sextiles, ut ait Tacitus Annal. XV. pag. 254. De Boiorum excidio, vide Polyb. lib. II. De Senonum clade, Florum I. 13.

[a] *E gremio Vesuli*] *Le Mont Visoul,* in Sabaudia. Hæc verbis totidem Martianus lib. VI. de Italia, pag. 205. et Mela II. 4.

[b] *Cacumen Alpium*] Ita Mss. et Martianus: hoc est, qui plurimum inter Alpinos montes assurgat.

[c] *Vagiennorum*] De his egimus, cap. 7.

visendo fonte[d] profluens, condensque sese cuniculo, et in Forovibiensium[e] agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior: Græcis[11] dictus Eridanus, ac pœna Phaëthontis illustratus: augetur ad Canis ortus liquatis nivibus: agris quamvis torrentior,[12 f] nil tamen ex rapto sibi vindicans, atque ubi liquit agros, ubertate largior: trecentis M. pass. a fonte addens meatu[13] duodenonaginta, nec amnes tantum Apenninos Alpinosque navigabiles capiens, sed lacus quoque immensos in eum sese exonerantes, omni numero XXX. flumina[g] in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex iis, Apennini latere jactum Tanarum:[h] Trebiam Placentinum:[i] Tarum,[j] Inciam, Gabellum, Scultennam, Rhenum:[k] Alpium vero Sturam,[l] Orgum,[14] Durias duas,[m]

vett. Mox *Ligurum Gabiennorum* Vet. Dalec.—11 Vet. Dalec. *a Græcis.* Paulo post, Chiffl. *inlustratus: a. ad C. ortum.*—12 Ita codd. Harduin. et Dalec. cum edd. Harduin. et recentt. *agris, quam navigiis torrentior* edd. vett. et Gronov. Vid. Not. Var. Mox *vendicans* codd. Dalec. et Chiffl.—13 Margo edd. Dalec. et Gronov. *meatui*, ut sit Padi cursus P. 3088.—14 Sic codd. Chiffl. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

[d] *Visendo fonte*] Singulari, mirabili, conspicuo: quoniam videlicet mediis diebus æstivis velut interquiescens semper erat, ut dictum est II. 106. Sic idem Plinius, X. 44. upupam dixit, 'crista visendam plicatili.'

[e] *Forovibiensium*] In parte Vibieni agri, inquit Martianus, quod idem est. De Foro Vibii, cap. seq.

[f] *Agris quamvis torrentior*] Quamvis auctus, inquit, in adjacentes agros Padus irruat, fœcundiores illos reddit humectando, et ubertatem eis largiendo: non exhauriendo vastat, aut depopulatur. Vide Notas et Emend. num. 76.

[g] *XXX. flumina*] Martianus, loc. cit. et Solinus cap. 2. p. 14. Ad XL. hodie Geographi numerant, quorum XV. læva recipit ripa, reliqua dextera.

[h] *Tanarum*] *Tanaro*, nobis *le Taner*. In Padum influit juxta oppidum *Bassignano*, in Liguria.

[i] *Trebiam Placent.*] Trebia, clade Romanorum insignis, Placentinos irrigat campos, unde ei legitimum Placentini cognomen. Vulgo *Trebbia*.

[j] *Tarum*] *Taro*, per agrum Parmensem decurrit. Niciam *Lenza* vocant accolæ Brixellenses. Gabellum, *la Secchia*, Mantuani, quorum in agro ex adverso Mincii confluentis in Padum delabitur. Scultennam *Panaro* Ferrarienses, quorum in extrema ditione is Padum subit.

[k] *Rhenum*] Hunc Silius lib. VIII. non Rhenum absolute, sed parvum Rhenum appellavit, ut a Germanico eum Rheno distingueret: 'Parvique Bononia Rheni,' inquit: nam Bononiam Rhenus præfluit, quem accolæ *Reno* vocitant.

[l] *Sturam*] Stura nomen hodieque retinet, haud procul Augusta Taurinorum. Orgum *Orco* vocant accolæ. Vide Notas et Emendationes num. 77.

[m] *Durias duas*] Ita libri omnes:

Sessiten,[n] Ticinum,[o] Lambrum, Adduam, Ollium, Mincium. Nec alius amnium tam brevi spatio majoris incrementi est. Urgetur quippe aquarum mole, et in profundum agitur, gravis terræ, quanquam deductus [15] [p] in flumina, et fossas inter Ravennam Altinumque per CXX. M. pass. tamen qua [16] largius vomit, septem maria dictus facere.

Augusta fossa [17] Ravennam trahitur, ubi Padusa [q] vocatur, quondam Messanicus appellatus. Proximum inde [r] ostium magnitudinem portus habet, qui Vatreni [s] dicitur, quo Claudius [t] Cæsar, e Britannia triumphans, prægrandi illa domo verius quam nave intravit Adriam.[u] Hoc ante Eridanum ostium dictum est, aliis Spineticum,[18] ab urbe

Morgum edd. vett. et Gronov.—15 Margo edd. Dalec. et Gronov. *diductus.*—16 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Altinumque CXX. M. pass. tamen quia* edd. vett. et Gronov.—17 'Ita bene codd. Regg. 1. 2. sic quoque esse emendandum recte viderunt Cluverius et Rezzonicus.' *Brotier.* *Angusta fossa* edd. vett. item Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—18 Vet. Dalec. *Spireticum.* Mox codd. Chiffl. et

NOTÆ

etsi ex Grammaticorum legibus *duos* rectius videatur. Duria minor, *la Petite Doire*, Taurinensem agrum; Major, *La Doire*, Montisferrati partem alluit, quæ Boream spectat.

[n] *Sessiten*] Qui Sessis Ennodio dicitur: Vercellensibus accolis *la Sessia.*

[o] *Ticinum*] *Tesino.* Papiam alluit, *Pavie*, cui et suum nomen impertit. Lambrum *il Lambro* vocant, et *fiume di Marignano:* inter Ticinum et Placentiam: mox Addua, supra Cremonam, Pado excipitur: Ollius, *Oglio*, inter Cremonam et Mantuam. Hanc denique Mincius alluit, *Menzo.* Ulvosum Lambrum, cœruleum Adduam, pigrum Mincium appellat Sidonius I. 5. De amne Addua multa Cassiodorus pereleganter XI. 14.

[p] *Quanquam deductus*] Divisus, distractusque plurimis, inquit, manu factis fossis, fluminibusque, inter Altinum et Ravennam, CXX. M. passuum spatio Padus attenuatur, exhauriturque: nihilominus qua parte majorem evomit vim aquarum, non stagna sive paludes, sed maria septem facere dicitur.

[q] *Ubi Padusa*] Virgil. Æneid. XI. 457. 'Piscosove amne Padusæ.' Quem in locum Servius: 'Padusa,' inquit, 'pars est Padi, quæ quibusdam locis facit paludem, quæ plena est cygnorum.' Loci hujus intellectus est Padum ea parte, qua Ravennam fossa trahitur, Padusam vocari, quondam etiam ibi Messanicum appellatum.

[r] *Proximum inde*] Padusa, seu Padi ostium, nunc *Porto di Primaro.*

[s] *Qui Vatreni*] Ab amne Vatreno, de quo mox, in Padum influente.

[t] *Claudius*] Anno U. C. DCCXCVII. C. Crispo II. T. Statilio, Coss. Dio, lib. LX. p. 680.

[u] *Adriam*] Mare Adriaticum. Sic Horat. I. Od. 33. 'Fretis acrior Adriæ.'

Spina, quæ fuit [v] juxta, prævalens, ut Delphicis [w] creditum est thesauris, condita a Diomede. Auget ibi Padum Vatrenus [x] amnis, ex Forocorneliensi agro.

Proximum inde ostium Caprasiæ,[y] dein Sagis, inde Volane,[19] [z] quod ante Olane vocabatur. Omnia ea flumina, fossasque, primi a Sagi [a] fecere Tusci: egesto amnis impetu per transversum in Atrianorum paludes, quæ septem maria appellantur, nobili portu oppidi Tuscorum Atriæ,[b] a quo Atriaticum mare ante appellabatur, quod nunc Adriaticum.

Inde ostia [c] plena, Carbonaria [20] ac fossiones Philistinæ, quod alii Tartarum [d] vocant: omnia ex Philistinæ fossæ abundatione nascentia: [21] accedentibus Athesi [e] ex Triden-

Dalec. *quæ fuit juxta prævalens. Delphicis (ut creditum est) thesauris a Diomede condita.*—19 *Alana* Chiffl. Paulo post, pro *Sagi* codd. Chiffl. et Dalec. exhibent *Asagi.*—20 Ita codd. Ambrosian. et Editio princeps. *Inde ostia plena: Carbonaria* in ceteris edd.—21 Codd. Dalec. *abundatione enascentia.* Mox *Athesi* edd. ante Brotier. *Atesi* Editio princeps et Rezzonicus. Deinde

NOTÆ

[v] *Quæ fuit*] Interiisse jam ævo suo significat. Ab ea ostium Σπινῆτα vocat Dionys. lib. I. p. 15.

[w] *Ut Delphicis*] Spinetarum thesaurum Delphis ostendi solitum auctor est Strabo lib. v. p. 214. Oppidum a Diomede conditum, Pseudo-Cato in Exc. Orig. p. 135.

[x] *Vatrenus*] Idem Saternus vocitatus, modo *Santerno*, qui Forum Cornelii alluit, hodie, ut diximus, *Imola.* Martialis, III. 67. de pigris nautis: 'Cessatis pueri, nihilque mostis, Vatreno, Eridanoque pigriores, Quorum per vada tarda navigantes,' &c.

[y] *Caprasiæ*] Caprasiæ et Sagis, quæ Padi ostia fuerunt, nunc obscurior investigatio est, locorum facie immutata stagnis Comaclensibus, *Stagni di Comacchio.* Superest majus ibi ostium unum, quod hodie *Porto di Magnavacca* nominent: quod sive Caprasias, sive Sagin, possis interpretari.

[z] *Volane*] Ab oppido, quod huic Eridani alveo impositum est, hodieque ei ostio nomen, *Porto di Volana:* amni ipsi, a Ferraria usque ad ostium, *Il Po di Volana.*

[a] *A Sagi*] Ita libri omnes. Oppidi id nomen videtur fuisse de quo Pseudo-Cato in Excerpt. Orig. p. 136. 'Post Padi ostia Ravenna, . . . Interiit Saga, oppidum Etruscorum: ubi et Atria, a quo mare Atriaticum, quod nunc Adriaticum.'

[b] *Atriæ*] Longe hæc diversa ab Adria colonia quintæ regionis, sive Piceni, de qua cap. 18. Retinet nomen *Adria* tenue magnæ urbis vestigium: episcopali tamen titulo nobile, inter Padi et Athesis ostia.

[c] *Inde ostia*] Quæ magis in Boream vergunt.

[d] *Tartarum*] Hodieque *Tartaro.* Meminit hujus Tacitus Hist. III. p. 63.

[e] *Atesi* [*Athesi*] *L'Adige.* Veronensium amnis est.

tinis[f] Alpibus, et Togisono[g] ex Patavinorum agris. Pars eorum et proximum portum fecit Brundulum,[h] sicut Edronem[i] Meduaci duo,[22][j] ac fossa Clodia. His se Padus miscet, ac per hæc effunditur, plerisque, ut in Ægypto Nilus, quod vocant Delta, triquetram figuram inter Alpes atque oram maris facere proditus, stad. duum M. circuitu. Pudet a Græcis Italiæ rationem[23] mutuari. Metrodorus[k] tamen Scepsius dicit, quoniam circa fontem arbor multa sit picea, quales Gallice vocentur Padi, hoc nomen accepisse.[24] Ligurum quidem lingua amnem ipsum Bodincum[25][l] vocari, quod significet fundo carentem. Cui argumento adest oppidum juxta Industria,[m] vetusto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo[n] incipit.

XXI. (XVII.) Transpadana appellatur ab eo regio undecima,[1] tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuoso alveo[a] importat.[2] Oppida: Vibiforum,[b] Segusio.[c] Colo-

Vet. Dalec. *Alpibus et Trogisono.*—22 Ita codd. Regg. Brot. Editio princeps, et Rezzonicus. *Medoaci duo* edd. vett. item Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—23 Margo edd. Dalec. et Gronov. *Italiæ narrationem.*—24 Ita codd. Harduin. et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *vocentur*, *Padum hoc nomen accepisse* edd. vett. et Gronov.—25 *Bodingum* margo edd. Dalec. et Gronov.

CAP. XXI. 1 Vet. Dalec. *nona* hic et in lemmate hujus capitis.—2 ' Ita

NOTÆ

[f] *Tridentinis*] Eædem Rhæticæ appellantur, a capite Rhætiæ Tridento. Comitatum Tirolensem a Venetis, ab Insubribus Rhætos disterminant.

[g] *Togisono*] Hodie *Bachiglione.*

[h] *Brundulum*] Nunc quoque *Brondolo.*

[i] *Edronem*] Nunc *Chioza.*

[j] *Meduaci duo*] *Brenta*, et *Brentella*, accolæ vocant. Fossa Clodia ea mihi esse videtur, quam nunc Fossam Paltanam appellant.

[k] *Metrodorus*] Et Pseudo-Cato in Excerpt. Orig. p. 135. et 136. Scaliger. Exercit. 37. p. 154. ab Syrorum voce *Pad*, quæ campum significet, Padum appellatum esse ait. Menagius in Origin. Ital. p. 702. a Græca voce *βάθος*, quæ profundum sonat, Padi nuncupationem derivat.

[l] *Bodincum*] Polybius lib. II. ab accolis ait Βόδεγκον vocari. Nic. Chorier Hist. Delphin. lib. II. p. 94. ait voculam *Inc*, sine; *Bod* (unde Gallis etiamnum *le Bout*) finem, fundum, sive extremum significare: Bodincum proinde, voce ex utraque conflata, fundo carentem sonare.

[m] *Industria*] *Casal*, de quo cap. 7. in regione Italiæ nona.

[n] *Altitudo*] Padi fluminis.

[a] *Fructuoso alveo*] Padi alveo, ob importationem variarum mercium,

niæ ab Alpium radicibus, Augusta Taurinorum,[d] antiqua Ligurum stirpe, inde navigabili Pado.[3] Dein Salassorum [4][e] Augusta Prætoria, juxta geminas Alpium fores Graias[f] atque Peninas.[5] His Pœnos,[g] Graiis Herculem transisse memorant. Oppidum Eporedia,[h] Sibyllinis a

bene eod. Reg. 1. Ambrosian. et Rezzonicus; nec aliter Plinius, XIX. 2.' *Brotier.* Ceteræ edd. exhibent, *fructuoso alveo important.* Mox Vet. Dalec. *Biviforum;* Editio princeps et Reg. Brot. 1. *Vibiforum;* edd. vett. cum Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et recentt. *Vibi forum.* Deinde pro *Segusio* Ptolemæus habet *Setusum.*—3 Chiffl. *inde navigabili Pado antiqua Ligurum stirpe.*—4 *Salanorum* cod. Dalec. Mox, *Alpium fores* Chiffl. quod recepit Harduin. eumque secuti recentt. *Alpium fauces* edd. vett. et Gronov.—5 'Ita bene Mss. Reg. Ambrosian. et Cl. Rezzonicus. In Inscriptione vetere, DEO PENINO. Nomen sane ductum a voce Celtica, *pen*, quæ apud Aremoricos caput et verticem adhuc significat.' *Brotier.* Edd. vett. cum Gronov. Har-

NOTÆ

rerum omnium copiam afferente: et regioni huic fertili alveo suo copiosissime suggerente omnium rerum usus, cunctaque commoda, quæ in ora positis præstare maria ipsa consueverint.

[b] *Vibiforum*] Sive Forum Vibii, cujus oppidani sup. cap. Forovibienses dicti. Nunc *Castel Fiori*, in Taurinorum finibus.

[c] *Segusio*] Nunc *Suse*, in Galliæ Italiæque confinio.

[d] *Augusta Taurin.*] *Turin.* Nummus Neronis in Thes. Goltzii, p. 240. COL. IVL. AVG. TAVRINOR.

[e] *Salassorum*] Σαλασσίων Αὐγούστα Πραιτωρία κολωνία, apud Ptolem. III. 1. et in nummo Tiberii apud Goltz. p. 237. Augusta, quod jussu et auspiciis Augusti condita. Prætoria, quod Prætorianorum colonia eo deducta, anno U. C. DCCXXIX. Vide Dionem lib. LIII. p. 514. Nomen antiquum retinet, *Aosta* et *Augosta* Italis: nobis *Aouste.*

[f] *Graias*] Graiarum Alpium tractus a monte Ceniso, hoc est, ab Alpibus Cottiis, usque ad Pœninas pertinet, quas vulgo vocant, *Monte di S. Bernardo maggiore.*

[g] *His Pœnos*] Unde fortean Alpibus nomen. Nam Ptolemæus II. 12. τὰς Ποινὰς vocat. Et apud Gruter. p. 376. VALLIS. POENIN. Negat tamen Livius lib. XXI. p. 200. a transitu Hannibalis Pœni Alpes dictas esse Pœninas: sed Penninas potius ab eo quem in summo sacrato vertice Penninum montani appellabant. Inscriptionem refert Sponius, de Ignotis Diis, p. 22. DEO. PENINO. Penninus itaque verticem montis sonat, ut hodieque apud Aremoricos Galliæ populos, *Pen* caput et vertex est. Quid quod nihil de Pœnorum transitu Plinius asseverat, sed vulgarem solum famam refert: nec obscure innuit, sibi esse incompertum, quos fama illa Pœnos intelligat: num Hannibalem cum suo exercitu, num vero Hasdrubalem, qui duodecim post annis ex Hispania in Italiam venit. Illac transisse Hannibalem, ubi nunc est Pignerolium oppidum, putat Nic. Chorier lib. III. p. 145. Eruditam de eo argumento concertationem habet Honor. Bouche I. 4. p. 396. &c.

[h] *Eporedia*] Ἐπορεδία Ptolemæo, in Salassis III. 1. Nunc *Lamporeggio*, et *Ivrea*, et *Invrea*, ad Duriam majo-

populo Romano conditum jussis. Eporedias[6] Galli bonos equorum domitores vocant. Vercellæ Libicorum[7] [i] ex Salluviis ortæ, Novaria[j] ex Vertacomacoris, Vocontiorum[k] hodieque pago, non (ut Cato[l] existimat) Ligurum: ex quibus[m] Lævi[8] et Marici condidere Ticinum,[n] non procul a Pado: sicut Boii transalpibus profecti[9] Laudem[o] Pompeiam, Insubres Mediolanum.[p] Orobiorum stirpis esse Comum,[q] atque Bergomum, et Liciniforum,[10] et aliquot circa populos auctor est Cato: sed originem gentis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam a Græcia, interpretatione etiam nominis, vitam in montibus[r] degentibus. In hoc situ interiit oppidum Orobiorum Barra, unde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnum pro-

duin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Pœninas.*—6 Ita ex codd. restituit Harduin. ita quoque edd. Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *conditum. Jussisse Eporedicas* Chiffl. *Sibyllinis libris a Pop. Rom. condi jussum. Eporedicas.* edd. vett. et Gronov. *Iporedicos* cod. Dalec. et Vet. ejusdem.—7 *Libitiorum* Vet. Dalec. *Libycorum* edd. vett. et Gronov.—8 Ita Reg. Brot. 1. *ex quibus Levi* edd. ante Brotier.—9 'Ita bene codd. Regg. 1. 3. et Editio princeps. Male in recentioribus emendatum, *trans Alpes provecti.*' Brotier.—10 Ita Regg. Brot. 1. 2. Editio princeps aliæque antiquiss. *Licini forum*

NOTÆ

rem. Deductam eo coloniam Mario sextum, Valerioque Flacco Coss. hoc est, anno Urbis 664. auctor est Velleius lib. I.

[i] *Libicorum*] Libicorum gentis, inquit, quæ ex Salluviis ortum traxit, caput Vercellæ fuit. Nunc quoque *Verceil*, ad Sessim, vel Sessiten amnem. Λιβικοὶ apud Ptolem. III. 1. genti nomen. De Salluviis diximus cap. 5.

[j] *Novaria*] Ptolemæo Νοναρία, in Insubribus. Hodie *Novare*, in Ducatu Mediolan.

[k] *Vocontiorum*] De his egimus cap. 5. Horum pars quædam Vertacomacori fuere: cujus nominis vestigium in eo agro servari, qui hodie *Vercors* appellatur in Delphinatu, auctor est Nic. Chorier lib. I. p. 11.

[l] *Non (ut Cato*] Vide Pseudo-Catonem, in Excerpt. Orig. p. 135.

[m] *Ex quibus*] Ex Liguribus. Livius, lib. v. p. 98. et lib. XXXIII. p. 401. antiquam gentem Lævos Ligures vocat, incolentes circa Ticinum amnem.

[n] *Ticinum*] *Pavie.*

[o] *Laudem*] Ad ripam Adduæ fluminis, *Lodi:* vel potius *Lodivé*, vicus a *Lodi* dissitus tria millia passuum.

[p] *Mediolanum*] *Milan.* Mediolanium habent inscriptiones veteres apud Mattium Opinion. III. p. 162.

[q] *Comum*] Illud *Come en Lombardie:* istud *Bergamo:* tertium ignoti situs, soli Plinio memoratur.

[r] *Vitam in mont.*] A vocibus Græcis ὄρος et βίος· παρὰ τὸ τὸν βίον ἄγειν ἐν ὄρεσι.

dente [11] se altius quam [s] fortunatius situm.[12] Interiere et Caturiges [13] Insubrum exules, et Spina supra dicta.[t] Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus, et Boiis, et Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus [u] Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

XXII. (XVIII.) Sequitur decima regio Italiæ, Adriatico mari apposita: cujus Venetia: [a] fluvius [1] Silis [b] ex montibus Tarvisanis. Oppidum Altinum,[c] flumen Liquentia [d] ex montibus Opiterginis,[e] et portus eodem nomine: colonia Concordia: [f] flumina et portus, Romatinum, [g] Tiliaventum [2] [h] majus, minusque, Anaxum,[i] quo Varianus defluit:

Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—11 Buchan. Rer. Scot. lib. I. p. 12. legit, *etiam nomine prodentes.*—12 'In Chiffl. et vetustis codd. non *sitos,* sed *situm est;* ut oppidum Orobiorum respiciat potius quam Bergomates.' *Dalec. sitos* edd. vett. ante Harduin. *situm* codd. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—13 *Caturgi* cod. Dalec.

CAP. XXII. 1 *Venetia cujus fluvius* Gronov. et edd. vett. post Herm. Barbarum. *cujus Venetia: fluvius* codd. omnes cum edd. Venett. Rom. Parm. Brix. aliæque antiq. Mox, pro *Tarvisanis,* quod exhibent Chiffl. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Taurisanis* legitur in edd. vett.—2 Ita codd. Regg. Brot. Ambrosian. et Rezz. *Tilaventum* edd. ante Brotier. Mox

NOTÆ

[s] *Altius quam*] Quoniam id oppidum Barra appellatum, in editi montis vertice olim conditum, Catonis autem ætate jam deficiens atque caducum, et paulo post funditus interiturum fuit, vere is, in historiis suis, altius quam fortunatius situm prodidit.

[t] *Supra dicta*] Sup. cap.

[u] *Camillus*] De Veiis a Camillo Dictatore expugnatis vide Liv. lib. v. p. 94.

[a] *Cujus Venetia*] 'Non est hoc loco nomen urbis Venetiarum; sed provinciæ nomen est, quæ olim in superiorem et inferiorem dividebatur: ex utraque autem postea confluentes populi, præcipue ex Patavio, Aquileia, Altino urbem cognominem condidere, *Venise.*' Ed. sec. Vide Notas et Emend. num. 78.

[b] *Silis*] *Sile,* Tarvisium alluit, *Trevigio.*

[c] *Altinum*] Oppidi ruinæ extant in ipso Silis ostio. Hunc ejus situm docent Tacitus lib. III. et Martial. IV. 25. cujus titulus, 'De littoribus Altini.'

[d] *Liquentia*] Nunc *Livenza:* cum portu cognomine. Vide Gothofr. in Cod. Theod. XI. tit. 10. p. 93.

[e] *Opiterginis*] Juxta oppidum Opitergium, nunc *Oderzo,* et *Uderzo,* ad amnem *Livenza.* Incolæ Opitergini Floro IV. 2.

[f] *Concordia*] Nomen hodieque retinet, inter amnes Liquentiam et Tilaventum. Ptolemæo III. 1. in Carnis, Κονκορδία κολωνία.

[g] *Romatinum*] Nunc *Lemene:* Concordiam præfluit: portum denique efficit, *Porto Lematino.*

[h] *Tiliaventum*] Τιλαούεμπτος Ptolemæo: accolis *Tagliamento* et *Taï-*

Alsa,[j] Natiso,[k] cum Turro, præfluentes Aquileiam[l] coloniam, XV.[3] M. pass. a mari sitam. Carnorum hæc regio,[m] junctaque[n] Iapydum:[4] amnis Timavus, castellum nobile vino Pucinum:[o] Tergestinus[p] sinus, colonia Tergeste, XXXIII. M.[q] pass. ab Aquileia.[5] Ultra quam, VI. M. pass. Formio[r] amnis, ab Ravenna CLXXXIX. M. pass. antiquus[s] auctæ Italiæ[6] terminus, nunc vero Istriæ: quam cognominatam a flumine Istro, in Adriam effluente e Danubio amne, eodemque Istro, adversum Padi[7] fauces, contrario

Anassum quo Varramus edd. vett. et Gronov. *Anassus quo Varianus* Vet. Dalec. *Anaxum quo Varramus* Chiffl. *Anassum quo Varianus* cod. Dalec. *Varamus* etiam Reg. Brot. 2. Lectionem nostram exhibent Regg. Brot. 1. 3. Colbert. Ambrosian. 2. et Ed. pr.—3 Ita Harduinus ex codd. et sic edd. recentt. *XII.* edd. vett. et Gronov.—4 *Iapidum regioni* Vet. Dalec.—5 'Ita bene codd. Regg. Landinian. Ambrosian. et Ed. pr. Male in recentioribus editionibus emendatum *XXIII. M. ab Aquileia.*' Brotier.—6 Ita ex codd. emend. Harduinus. *Italiæ auctæ* edd. quædam vett. *Italiæ auctus* Gronov. et al. Mox, edd. vett. et Gronov. *cognominatam tradunt a f. Istro; τὸ tradunt* non habetur in codd. Chiffl. et Harduin. neque in edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Gronov.—7 Ita codd. Dalec. Chiffl. et Harduini; item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *eidemque Istro ex adverso Padi* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

mento. In ostio portum efficit sibi cognominem. Inter Romatinum et hoc Tiliaventum majus fluviolus labitur, cujus in ore portus est *de Langugnama.* Id Tiliaventum minus dici a Plinio suspicamur.

[i] *Anaxum* [*Anassum*] Nunc *Stella*, quicum in paludibus miscetur Varramus, accolis *Muzonela* vocitatus, prope Maranum oppidum. In Mss. Reg. Colb. &c. *Varianus* amni nomen est.

[j] *Alsa*] Nunc *Ausa:* haud procul Aquileia labitur.

[k] *Natiso*] Ναπίσων Ptolemæo III. 1. De hoc Jornandes de Rebus Getic. 'Aquileiæ muros,' inquit, 'ab Oriente Natiso amnis elambit.' Pro *Turro*, Mss. Reg. Colb. &c. habent *Tarro.*

[l] *Aquileiam*] Vespasiani nummus apud Goltz. p. 237. COL. AQVILEIA.

[m] *Carnorum hæc regio*] In qua Concordia Aquileiaque coloniæ continentur, teste Ptolemæo III. 1.

[n] *Junctaque*] Quæ Carnis, inquit, conjungitur regio, Iapydum est: a Timavo incipit. A Strabone lib. VII. p. 314. Ἰάποδες nominantur: Ἰάπυδες Ptolemæo II. 17.

[o] *Pucinum*] Πούκινον Ptolemæo: incolis *Castel Duino,* prope Timavum. De Piceno inde cognominato dicetur XIV. 7.

[p] *Tergestinus*] *Golfe de Trieste,* id enim ei nunc quoque oppido nomen. Τέργεστον κολωνία Ptolemæo loc. cit.

[q] *XXXIII.* [*XXIII.*] *M.*] Antoninus XXIV. M. P. Strabo lib. V. p. 215. stadiis 180. hoc est, XXII. M. D. pass.

[r] *Formio*] Nunc *Risano.* Ptolemæo, Φωρμίων.

[s] *Antiquus*] Ante divisionem Italiæ ab Augusto institutam.

eorum percussu mari interjecto dulcescente, plerique dixere[t] falso, et Nepos etiam[8] Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo navis flumine in mare Adriaticum descendit, non procul Tergeste, nec jam constat quo flumine. Humeris travectam Alpes, diligentiores[u] tradunt. Subiisse autem Istro,[v] dein Savo,[9] dein Nauporto, cui nomen ex ea causa[w] est, inter Æmonam Alpesque exorienti.

XXIII. (XIX.) Istria,[a] ut peninsula, excurrit. Latitudinem ejus XL. M. pass. circuitum vero CXXV. M.[1] prodidere quidam. Item adhærentis Liburniæ et Flanatici sinus.[b] Alii Liburniæ CLXXX. M. Nonnulli[c] in Flanaticum sinum Iapydiam promovere, a tergo Istriæ, CXXX. M. pass. Dein

faucibus cod. Dalec.—8 Sic ex codd. Harduin. sic quoque Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et Nepos Cornelius etiam* edd. vett. et Gronov.—9 Ita codd. Harduin. et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Sao* edd. vett. Mox *Nauponto c. n. e. e. c. e. i. Eumoniam* Vet. Dalec.

CAP. XXIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CXXII.* edd. vett. et Gronov. Mox, Vet. Dalec.

NOTÆ

[t] *Plerique dixere*] Auctor libri Mirab. Auscult. pag. 1190. Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 10. Timagetes ἐν τῷ πρώτῳ περὶ λιμένων, apud Schol. Apollon. ad IV. 250. Theopompus apud Strabon. lib. VII. p. 317. aliique.

[u] *Diligentiores*] Propius tamen a vero Scymmus abesse videtur, qui quemadmodum refert Apollonii Schol. ad Argon. IV. 284. ait a Tanai amne in mediterraneum mare, atque inde in Adriaticum descendisse.

[v] *Istro*] A Tanai primum, Pontoque Euxino in Danubium, sive Istrum, ii tradidere Argon navim primum descendisse: mox amnem Savum subiisse, qui in Danubium influit: denique ex Savo in Nauportum fluvium esse transvectam: mox humeris per Alpes sublatam in Tergestinum usque sinum. Savus Carniolam Croatiamque perlabitur: *la Save*. Nauportus, quem *Laubach* vocant, in ipso Carniolæ agro in Savum influit. Æmona ipsa *Laubach* est, Carniolæ metropolis, aut hæc certe ex illus ruderibus excitata, ut recte Holsten. pag. 28.

[w] *Ex ea causa*] Quod navem tulerit.

[a] *Istria*] Et ipsa quoque decimæ Italiæ regioni contributa.

[b] *Flanatici sinus*] De quo sinu dicetur cap. 25.

[c] *Nonnulli*] Censeri in horum numero Strabo potest, oram Iapydum inter Istros ac Liburnos stadiis mille constare testatus, lib. VII. p. 314. hoc est, CXXV. M. pass.

Liburniam CL. M. fecere. Tuditanus, qui domuit Istros, in statua sua ibi inscripsit,[d] ab Aquileia ad Titium flumen stad. M.[2] Oppida Istriæ civium Rom. Ægida,[e] Parentium :[f] colonia, Pola,[g] quæ nunc Pietas Julia, quondam a Colchis condita. Abest a Tergeste C. M. pass. Mox oppidum Nesactium :[3] [h] et nunc finis Italiæ [i] fluvius Arsia. Polam ab Ancona trajectus CXXX. M.[4] pass. est.

In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ: Cremona,[j] Brixia,[k] Cenomanorum agro: Venetorum autem, Ateste :[l] et oppida[5] Acelum,[m] Patavium,[n] Opitergium, Belunum,

Fanatici sinus, et paulo post, *Fanaticum sinum*.—2 Sic ex codd. Harduin. eumque secuti recentt. sic quoque codd. Dalec. et Vet. ejusdem. *stad. CC.* edd. vett. et Gronov.—3 *Nexantium* Vet. Dalec. Mox Chiffl. *fluvius Myrsia ;* al. *fl. Arse*.—4 Ita ex codd. Harduin. eumque secuti recentt. consentit Chiffl. *CXX. M.* edd. vett. et Gronov.—5 *Venetorum autem Adria. Ateste et oppidum*

NOTÆ

[d] *Ibi inscripsit*] Subintellige, regionis quam domuit latitudinem inscripsisse, stadiorum mille ab Aquileia ad Titium amnem, qui Liburniæ finis, ut dicetur cap. 25. Rem gestam narrant Florus in Epit. Livii lib. LIX. et Appianus in sexto bello Illyrico. Fragmentum quoque Fastorum Triumphalium: C. SEMPRONIVS. C. F. C. N. TVDITANVS. Cos. DE. IAPVDIBVS. KAL. OCT. A. DCXXVI.

[e] *Ægida*] Mox Justinopolis appellata, nunc *Cabo d'Istria*. Vide Inscriptionem vet. apud Cluver. Ital. lib. I. p. 210.

[f] *Parentium*] Nunc *Parenzo*, cum portu celebri. Παρέντιον, πόλις καὶ λιμὴν Ἴστρίας, Stephano. In Conc. VI. Œcum. act. 4. 'Aurelianus Episcopus Ecclesiæ Parentinæ Provinciæ Istriæ.'

[g] *Pola*] Hæc Plinius a Mela II. 3. 'Sinus Polaticus,' inquit, 'et Pola quondam a Colchis, ut ferunt, habitata, in quantum res transeunt: nunc Romana colonia.' Hodie *Pola*.

[h] *Nesactium*] Ptolemæo III. 1. Νέσακτον τέλος Ἰταλίας. Hujus oppidi mœnia amne præterfluit Livius prodidit, lib. XLI. p. 525. haud dubie Arsia fluvio, qui finis Italiæ mox dicitur. Quamobrem non aliud id fuit, quam quod hodie *Castel nuovo* dicitur, in ipso Arsiæ ostio positum, *Arsa*.

[i] *Finis Italiæ*] Et decimæ regionis.

[j] *Cremona*] Ptolemæo III. 1. Κρέμωνα κολωνία, in Cenomanis. Deductam eo coloniam, anno U. C. DXXXVI. P. Corn. Scipione, T. Sempron. Longo Coss. auctor est Livius lib. XXI. p. 191. et Epitomator ejus in fine lib. XX. *Cremone*.

[k] *Brixia*] *Bresse*, Cenomanorum gentis caput Brixia appellatur a Livio lib. XXXII. p. 392. Et apud Ptolem. loc. cit. Κενομανῶν Βριξία. Coloniam vocat inscriptio vetus apud Cluver. Ital. Antiq. lib. I. p. 252.

[l] *Ateste*] Nunc voce deminuta, *Este*.

[m] *Acelum*] Ptolemæo, Ἄκελον, non Ἄκεδον. Hodie *Azolo*, supra Tarvisium.

[n] *Patavium*] *Padoue*. Ὀπιτέργιον deinde Ptolemæo III. 1. in mediterra-

Vicetia: Mantua Tuscorum trans Padum sola reliqua.[o] Venetos Trojana stirpe[p] ortos, auctor est Cato: Cenomanos juxta Massiliam habitasse in Volcis.[q] Fertini,[6 r] et Tridentini,[s] et Berunenses,[t] Rætica oppida: Rætorum et Euganeorum Verona,[u] Julienses[v] Carnorum. Dein quos scrupulose dicere non attineat, Alutrenses,[7 w] Asseriates, Flamonienses[x] Vannienses, et alii cognomine Culici: Forojulienses[y] cognomine Transpadani, Foretani, Nedi-

Vet. Dalec.—6 *Feletrini*, et mox *Bervenses* Vet. Dalec. *Berbenses* Chiff.—7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Alutrænses* Gronov. *Alutrienses* al. vett. Mox, *Flamonienses*, *Vannienses*

NOTÆ

neis Venetorum oppidis, nunc *Oderzo*, in Marchia Tarvisana. Βέλουνον quoque ibidem, *Beluna*. Vicetia, *Vicenza*, inter Venonam et Patavium.

[o] *Sola reliqua*] Ex iis urbibus quas Tusci trans Padum condiderunt, cum rerum tota fere Italia potirentur. Idcirco apud Virgil. Æneid. x. Mantua dives avis dicitur, et Tusco ei de sanguine vires.

[p] *Trojana stirpe*] Antenore duce. Vide Livium initio lib. I.

[q] *In Volcis*] Utramque Rhodani ripam Volcæ quondam tenuere. Auctor Livius lib. XXI. p. 197. Finibus suis egressos e Gallia Cenomanos, cum Belloveso, Ambigati Biturigum et totius Celticæ regis nepote, docet Livius lib. v. p. 98. ubi Cenomanos Aulercos vocat. Consedere ii porro apud Volcas primum: mox per Taurinos saltus in Italiam prorupere, Brixiamque, Veronam, Cremonam, et Mantuam construxere. Vide P. Ægid. Laccary de Colon. Gallor. II. 6. p. 94.

[r] *Fertini*] Ita libri omnes. Haud dubie pro *Feltrini*, ut habet Cassiodorus. Antonino quoque *Feltria*, in Rhætia oppidi nomen est, a Tridento, M. P. LIV. nunc *Feltre*, supra Tarvisium.

[s] *Tridentini*] Tridentum *Trente*, ad amnem Athesim.

[t] *Berunenses*] In Mss. ubique *Beruenses*. Hodie *Belluno* supra Feltriam, ut quidem videtur.

[u] *Verona*] *Verone*, quam Athesis hodie mediam secat. Cenomanis a Ptolemæo ascribitur.

[v] *Julienses*] Quorum Ἰούλιον Κάρνικον Ptolemæo II. 14. Extare hujus vestigia aiunt circa Tilavempti amnis initia.

[w] *Alutrenses*] Deinceps alphabeti ordine populi recensentur: in mediterraneo regionis decimæ omnes positi. Ita Mss. omnes. Cave porro hos putes ab Alvona, de qua cap. 25. cognominatos, aut ab Aloo oppido, de quo Stephanus verbo Φλάνων, cum id in ora sit positum: in mediterraneo, Alutrenses.

[x] *Flamonienses*] Non a Flanona, de qua cap. 25. quæ urbs littoralis est, sed a Flamonia, quæ nunc *Flagogna*, haud procul ripa Tilavempti amnis.

[y] *Forojulienses*] *Friouli*. Transpadani cognomen his fuit, quod et alii Forojulienses Cispadani erant in Umbria, de quibus cap. 19.

nates,[8 z] Quarqueni, Taurisani,[a] Togienses, Varbari. In hoc situ interiere per oram Iramine, Pellaon, Palsatium :[9] ex Venetis Atina, et Cælina : Carnis, Segeste, et Ocra : Tauriscis Noreia. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum etiam invito senatu, a Claudio[10] Marcello, L. Piso auctor est. In hac regione et undecima[11 b] lacus inclyti sunt, amnesque eorum partus aut alumni : si modo acceptos[12] reddunt, ut Adduam[c] Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi.[d]

Alpes in longitudinem $\overline{\text{X}}$. pass.[13 e] patere a supero mari ad inferum, Cælius tradit : Timagenes XXII. M. pass. deductis : in latitudinem autem Cornelius Nepos centum M. T. Livius tria M. stadiorum :[f] uterque diversis in locis.

Gronov. *Flamonienses Vanienses* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.—8 Ita Vet. Dalec. et edd. post Harduin. *Venidates* edd. vett. et Gronov. Mox, pro *Varbari*, quod exhibent codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Varuani* legitur in edd. vett.—9 *Palsicium* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Palsatium* codd. Harduini et Chiffl. cum edd. recentt.—10 Ita ex codd. Harduin. eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. antea legebatur, *a M. Claudio*.—11 Codd. Dalec. et Chiffl. et Vet. Dalec. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et XI*. edd. vett. et Gronov. *et X*.—12 Ita codd. Harduini, Chiffl. Dalec. et Vet. ejusdem, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *exceptos* edd. vett. et Gronov.—13 Vet. Dalec. cod. Dalec. et Chiffl. *X. M. pass.* edd. vett. et Gronov. *X. pass.* Paulo post, Tolet. et Salmas. *deductis*.

NOTÆ

[z] *Nedinates*] Ita Mss. non *Venidates :* atque ita sane series ipsa elementorum exigit.

[a] *Taurisani*] Vel Tarvisani : oppidum Tarvisium, *Trevise*. Ex oppidis deinde quæ interiisse dicuntur, Noreia Straboni cognita, lib. v. pag. 214. qui infeliciter ibi pugnatum a Papirio Carbone adversus Cimbros et Teutonas ait. Incolæ apud Gruterum, pag. 545. NOREENSES.

[b] *Et undecima* [*et XI.*] Ita Mss. Hoc est, *et in undecima* regione : nam Ticinum, non decimæ, sed præcedentis undecimæ regionis amnis est.

[c] *Ut Adduam*] Larius lacus, *Lago di Como*. Verbanus, *Lago Maggiore*. Benacus, *Lago di Guarda*. Sebinus, ab oppido Sevo, sive Sebo, *Lago di Seo*, mox *d'Iseo* appellatus. Eupilis denique, *Lago di Pusiano*.

[d] *Incolas Padi*] In Padum denique confluere ait eos amnes.

[e] $\overline{X}$. *pass.*] Hoc est, decies centena millia passuum. Siquidem denarii notam, superducta linea, signare decies, atque in hujuscemodi, centena millia semper intelligi, sæpius ante admonuimus.

Nam et centum millia excedunt aliquando, ubi Germaniam ab Italia summovent: nec LXX. M. explent reliqua sui parte graciles, veluti naturæ providentia. Latitudo Italiæ, subter radices earum a Varo, per vada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam,[14] Opitergium, Arsiam, DCCXLV. millia[15] [g] passuum colligit.

XXIV. (XX.) Incolæ Alpium multi populi, sed illustres a Pola ad Tergestis regionem Secusses,[1] [a] Subocrini, Catali, Monocaleni: juxtaque Carnos quondam Taurusci appellati, nunc Norici.[b] His contermini Ræti [c] et Vindelici, omnes in multas civitates divisi. Rætos Tuscorum [d] prolem arbitrantur, a Gallis pulsos duce Ræto. Verso deinde [e] Italiam [2] pectore Alpium, Latini juris Euganeæ gentes, quarum oppida XXXIV. enumerat Cato. Ex iis Triumpilini,[f] venalis cum agris suis populus: dein Ca-

In latitudinem autem Cornelius Nepos col. M.—14 *Vincentiam* Vet. Dalec. Mox, *Opitergium, Aquileiam, Tergeste, Polam*, Gronov. et edd. vett.—15 Ita Harduin. ex codd. suis et Chiffl. eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *DCCXIII. millia* Tolet. et Salmant. *DCCII. millia* Gronov. et edd. vett. Pro *colligit*, Tolet. et Salmant. habent *agit*.

CAP. XXIV. 1 *Fecusses* Chiffl. Mox, pro *Catali*, quod ex codd. restitnit Harduinus, *Catili* habent edd. vett. *Menocaleni* Gronov.—2 Vet. Dalec. in

NOTÆ

[f] *Tria M stad.*] Hoc est, CCCLXXV. M. P.

[g] *DCCXLV. millia*] Ducto itinere paulo longiore per diverticula oppidorum.

[a] *Secusses*] In Mss. *Fecues*. Subocrini, ab Ocra fortassis oppido vetere cognominati, de quo cap. sup. Catali, (sic enim Mss. habent Reg. Colb. &c. non *Catili*,) in vetere inscriptione laudantur, Tergestæ reperta, quam Gruterus recitat, pag. 408.

[b] *Norici*] De his dicetur cap. 27.

[c] *Ræti*] Ræti hodie, *les Grisons, et le Comté de Tirol*. Vindelici, a Brigantino lacu ad Ænum amnem, qua in Danubium influit, tenuere, ubi nunc Ducatus Bavariæ, circumjectique agri.

[d] *Rætos Tuscorum*] Id quoque Justinus prodit XX. 5. p. 181. 'Tusci quoque, duce Ræto, avitis sedibus amissis, Alpes occupavere: et ex ducis nomine gentes Rætorum condiderunt.'

[e] *Verso deinde*] Qua deinde versus Italiam spectant Alpium juga, ibi Latii jure donatæ Euganeæ gentes. In Euganeis Veronam esse positam, sup. cap. vidimus.—'Verum caput Euganearum gentium fuisse videtur oppidum nobile, quod adhuc vetustum retinet nomen, *Lugano*, ad lacum cognominem, *Lago di Lugano*: inter lacum Verbanum, *Lago Maggiore*, et lacum Larium, *Lago di Como*.' Ed. sec.

[f] *Triumpilini*] Quorum ager nunc

muni,[g] compluresque similes finitimis attributi municipiis. Lepontios[h] et Salassos,[i] Tauriscæ[3] gentis idem Cato arbitratur. Ceteri fere Lepontios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione[j] Græci nominis credunt, præustis in transitu Alpium[k] nive membris: ejusdem exercitus et Graios fuisse, Graiarum Alpium[4] incolas, præstantesque genere Euganeos, inde tracto[l] nomine. Caput eorum Stœnos:[5][m] Rætorum Vennonetes Sarunetesque[n] ortus Rheni

Italiam.—3 Sic codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Tauricæ* edd. vett. et Gronov.—4 Ita codd. Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *perustis in transitu Alpium membris. Ejusdem exercitus et Graios fuisse, Graiarum Alpium et, &c.* cod. Dalec. et Chiffl. *præustis intra sinus A. n. m. Ejusdem et Graios fuisse, positos in transitu, Graiarum Alpium, &c.* edd. vett. et Gronov.—5 'Optime sic cod. Reg. 1. Sic et Fasti Capitolini.' *Brotier.* Vide Delph. Not. Mox, *Vennonenses* Chiffl.—

NOTÆ

Troppia dicitur. Cluver. Ital. III. 24. Vallis est, quam Mela amnis per XXV. M. pass. secat, cujus fauces ab urbe Brixia, v. M. P. distant. De his in Tropæo inferius.

[g] *Camuni*] Καμοῦνοι Straboni lib. IV. p. 206. quos cum Lepontiis copulat. Vallis est, Rætici juris, quæ a priscis cultoribus retinuit nomen, *Val Camonica*, supra Sevinum lacum. Ita Honor. Bouche III. 1. p. 100. De his rursum inferius. Καμούνιον Dioni lib. LIV. p. 534. A Camulo nomen habuisse dicuntur, qui Deus idem cum Marte. Apud Gruterum, pag. 49. vetus Inscriptio: ARDOINNÆ. CAMVLO. IOVI. MERCVRIO. HERCVLI. Sub priore Ardoinnæ nomine insculpta Dianæ effigies est, Martis sub Camulo, et sic deinceps: medius Jupiter stat.

[h] *Lepontios*] Hi valles eas tenuere, quæ sunt circa Verbanum lacum, *Lago Maggiore:* inter quas *Val d'Osula*, et ea quam Ticinus secat amnis, incolis *Val Leventina*, quasi Lepontina, dicta. Ita Honor. Bouche, p. 102.

[i] *Salassos*] Quorum regio nunc *Valle d'Osta:* oppidum Augusta Prætoria, ut diximus cap. 21.

[j] *Interpretatione*] A Græca voce λείπω, *linquo:* quod ii relicti ibi ex comitatu seu exercitu Herculis forent, Lepontii appellati.

[k] *In transitu Alpium*] Locum hunc ad exemplarium Mss. Reg. Colb. Chiffl. et Paris. fidem accurate refinximus.

[l] *Inde tracto*] Quasi εὐγένειοι, vel εὐγενεῖς, ob generis præstantiam dicerentur.

[m] *Stœnos* [*Stonos*] Livius in Epitome lib. LXII. 'Q. Marcius Consul Stonos gentem Alpinam expugnavit.' Apud Gruter. pag. 298. ex Fastis DE LIGVRIBVS. STŒNEIS Fuisse ii videntur in agro Tridentino prope fontes Clusii amnis. Stephanus: Στοῦνος πόλις Λιγύρων.

[n] *Sarunetesque*] Ita libri omnes. At rectius forte *Suanetes*, de quibus mox iterum in Tropæo: nam et Ptolemæus II. 12. in Rætia Suanitas agnoscit: et Οὐϊννωνας, qui *Vennonetes* a Plinio appellantur.

amnis accolunt: Lepontiorum, qui Viberi vocantur, fontem Rhodani, eodem Alpium tractu. Sunt præterea Latio donati incolæ, ut Octodurenses,[o] et finitimi Centrones,[6 p] Cottianæ [q] civitates: Caturiges,[r] et ex Caturigibus [s] orti Vagienni Ligures, et qui Montani vocantur: Capillatorumque plura genera ad confinium Ligustici maris.

Non alienum videtur hoc loco subjicere inscriptionem e tropæo [t] Alpium, quæ talis est: IMPERATORI CÆSARI DIVI F. AUG. PONTIFICI MAXIMO, IMP. XIIII.[7] TRIBUNICIÆ POTESTATIS XVII. S. P. Q. R. QUOD EIUS DUCTU

6 *Ceatrones* Gronov. Paulo post, pro *montani*, vel *Montani*, ut scribunt alii, quidam legunt *Appuani*, ab oppido Appua, hodie *Pontromolo*.—7 Sic ex codd, emend. Harduin. et sic edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XVIII*. Tolet. et Salmant. IMP. XIII. TRIBUNITIÆ POTESTATIS XVIII. Vet. Dalec. TRIB. POTEST. S. P. Q. R. XVII. Gronov. et al. Paulo post, in Chiffl.

NOTÆ

[o] *Octodurenses*] In Notit. Prov. Civitas Valensium Octodurus: nunc *Martignac en Valais*. Agri circumjacentis incolæ, *les Vaudois*.

[p] *Centrones*] Κέντρωνες Ptolemæo, in Graiis Alpibus, III. 1. In Notitiis Galliarum, Civitas Centronum Tarantasia, *Tarantaise*.

[q] *Cottianæ*] Cottii Regis imperio subjectæ: a quo et Alpes Cottiæ nomen sortitæ, hodie *le Mont Cenis*.

[r] *Caturiges*] Caturigum in Graiis Alpibus caput est Ebrodunum *Embrun*, Ptolemæo III. 1. aliisque. Haud procul Ebroduno vicus est *Chorges*, qui haud obscura quidem prisci nominis vestigia retinet. Vide Nic. Chorier, lib. I. p. 12. et Honor. Bouche III. 2. pag. 117.

[s] *Et ex Caturigibus*] In Mss. *Et Turi Liguribus orti, &c.* De Vagiennis, et Capillatis Liguribus, diximus cap. 7. De montanis Silius, lib. VIII. 'Tum pernix Ligur, et sparsi per saxa Vagenni.'

[t] *E tropæo*] Extare hoc ipsum Tropæum, apud Segusionem sive Suzam, cum hac ipsa inscriptione, juxta Urbis mœnia, in Alpium faucibus, testis oculatus affirmat Præses de Boissieu, Mirac. Delphin. cujus Epistolam ea de re recitat Honor. Bouche III. 1. p. 99. August. de la Chieza, Ep. Salutiensis, de Corona Saband. parte 2. p. 368. aliique.—' Differt ab ipso tropæo Arcus triumphalis, qui est Segusione, sive Suzæ in Pedemontio et alia ibi inscriptio est, cujus hæc tantum verba erui potuerunt ab oculato teste, anno 1671. IMP. CÆSARI, AVGVSTO, DIVI. F. PONTIFICI MAXIMO TRIBVNIC. POTESTATIS XV. IMP. XIIII. . . . . Hanc Plinianam oportet fuisse in Comitatu Nicæensi, in pago Torbia, prope Nicæam. Describit eam Gruterus, usque ad ea verba, 'Gentes Alpinæ,' p. 226. 7. sed ex editione Dalecampii. Addidit enim Tribuniciæ potestatis annum *XVII.* quem nulli Mss. codices, nullæ ante Dalecampium editiones habent.' *Ed. sec.*

AUSPICIISQUE GENTES ALPINÆ OMNES, QUÆ A MARI SUPERO AD INFERUM PERTINEBANT, SUB IMPERIUM POP. ROM. SUNT REDACTÆ. GENTES ALPINÆ DEVICTÆ: TRIUMPILINI,[u] CAMUNI, VENOSTES, VENNONETES,[8] ISARCI,[v] BREUNI,[w] GENAUNES,[9] [x] FOCUNATES:[y] VINDELICORUM[z] GENTES QUATUOR, CONSUANETES, RUCINATES,[10] LICATES, CATENATES: AMBISONTES,[11] [a] RUGUSCI, SUANETES,[b] CALUCONES,[c] BRIXENTES, LEPONTII, VIBERI, NAN-

REDACTÆ ET GENTES.—8 Ita ex codd. Harduin. ita quoque edd. recentt. CAMUCI, VENNESTES, VENNONETES Chiffl. CAMUNI, VENNONETES Gronov. et edd. vett. Mox, pro BREUNI, margo Dalec. et Gronov. BRIGANTII, Straboni *Briancon.*—9 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. NAUNES edd. vett. et Gronov. Vide Var. Lectt. nostras ad Horat. IV. Od. 14. 10.—10 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. antea legebatur VIRUCINATES.—11 Ita Chiffl. AMBISUNTES quædam edd. ante Brotier. ABI-

NOTÆ

[u] *Triumpilini*] De Triumpilinorum, Camunorum, Vennonetumque situ paulo ante diximus. Venostes vallem tenuere, quæ nunc *Val Venosca*, in qua Athesis amnis oritur.

[v] *Isarci*] Hodie *Val de Sarra*, vel *de Sarcha*, prope *Val Camonica* seu Camunos, et Ollium amnem: Rhæticæ ditionis. Vide Honor. Bouche III. 1. p. 100.

[w] *Breuni*] Horum meminit Tranquillus in Tiberio, cap. 9. Βρεννοὶ Ptolemæo, II. 13. in Vindelicis. Hodie *Val Breunia*, vel *Bregna*, ad fontes Ticini amnis, prope vallem Lepontinam. Ita Honor Bouche, loc. cit. secutus Joan. Georg. Septaplam, in Tab. Duc. Mediol.

[x] *Genaunes*] Ita Mss. omnes: in editis diminuta perperam voce, *Naunes*. De his et de Breunis pariter Horat. IV. Od. 14. 'Drusus Genaunos, implacidum genus, Breunosque veloces, et arces Alpibus impositas tremendis Dejecit acer,' &c. Forte *Val Anagnia*, inter lacum Comensem, Athesimque flumen, prope Tridentum. Ita ex Lazio Honor. Bouche, p. 101.

[y] *Focunates*] Sunt qui putent esse *Fossigni*, prope Lemannum lacum, in Pœninis Alpibus: quibus vix assentior: mirum enim videtur, a Ræticis Alpibus ad Pœninas temere Plinium ac subito subsilire.

[z] *Vindelicorum*] Et in Vindelicia Κονσουάντας et Ῥουνικάτας, pro Ῥουκινάτας et Λικατίους Ptolemæus agnoscit, II. 13. Κλαυτινατίους, (qui Plinio Catenates, forte pro *Clatenates*) Strabo lib. IV. p. 206. Licates Licum amnem accoluere, primario oppido Δαμασία, teste Strab. loc. cit. quod postea Augusta Vindelicorum, *Ausbourg*. Honor. Bouche, loc cit. Ceterorum situs incompertus.

[a] *Ambisontes*] Ita Mss. Ἀμβισόντιοι Ptolemæo II. 14. in Norico. Rugusci, eidem Ptolemæo II. 12. Ῥυγοῦσκαι, in Rætia: ubi libri vulgati perperam Ῥιγοῦσκαι exhibent.

[b] *Suanetes*] Forte qui Sarunetes proxime ante dicti, Rheni fontium accolæ.

[c] *Calucones*] Ptolemæo II. 12. Καλούκωνες, inter Brixantas et Suanetas.

TUATES, SEDUNI,[d] VERAGRI, SALASSI,[12] ACITAVONES, MEDULLI,[e] UCENI,[f] CATURIGES,[g] BRIGIANI,[h] SOGIONTII, BRODIONTII,[i] NEMALONI,[j] EDENATES,[k] ESUBIANI, VEAMINI, GALLITÆ, TRIULATTI, ECTINI, VERGUNNI, EGUITURI, NEMENTURI, ORATELLI, NERUSI,[l] VELAUNI, SUETRI. Non sunt adjectæ Cottianæ civitates XII.[13 m] quæ

SONTES Gronov. Mox, pro CALUCONES, Chiffl. ALLUCONES.—12 Idem codex: SALASSI, CEUTRONES; Gronov. SALASI. Alii mox VENENI pro UCENI. Gronov. EBRODUNTII pro BRODIONTII.—13 Chiffl. *civitates XV.* Mox, pro *item*

NOTÆ

Brixentum oppidum supra Tridentum est, in Comitatu Tiroli, hodieque *Brixen.* De Lepontiorum Viberorumque situ paulo ante hac sect. diximus. Quibus Cæsarem addimus, scribentem Bell. Gall. lib. III. Rhenum oriri ex Leopontiis, et longo spatio per fines Nantuantium et Helvetiorum citatum ferri. Et hi quoque Ναντουᾶται Straboni lib. IV. p. 192. qui eos Rheni fontium accolas facit.

[d] *Seduni*] Oppidum hodie *Sion*, regionis totius caput, quam vocant *le Vallais.* Veragri, ubi nunc *le Chablais*, pars Delphinatus. De Salassis diximus superius.

[e] *Medulli*] *La Maurienne*, ut egregie probat Honor. Bouche, p. 103. Pars Sabaudiæ est.

[f] *Uceni*] *Le Bourg d'Oysans*, in parte Gratianopolitani agri, quam vocant *le Graisivaudan.*

[g] *Caturiges*] *Embrun*, ut diximus.

[h] *Brigiani*] Vel Brigantii, ut quidem reor, a Brigantio Delphinatus oppido, *Briançon:* in Alpibus maritimis, ut et Caturiges positi.

[i] *Brodiontii*] Sic Mss. habent, non Ebroduntii, qui iidem sunt atque Caturiges, ut diximus cap. 5. ubi Bodionticorum caput Diniam esse vidimus. At ibi vetustæ editiones *Bodientios* habent.

[j] *Nemaloni*] Forte *Miolans*, pagus haud procul Ebroduno positus, in ditione Sabaudiæ. Honor. Bouche, pag. 104.

[k] *Edenates*] In diœcesi Ebrodunensi urbem Sedenam, *la ville de Seyne*, hos olim tenuisse, idem auctor probat loc. cit. Esubianos vero, p. 105. prope amnem *d'Hubaye*, in confinio Sabaudiæ Provinciæque, in valle cui nomen, *Vallée de Barcelone.* Veaminos in diœcesi Sanitiensi, *Senez:* item Triulattos, ad pagum *Alloz:* Ectinos in Glandevensi: in Sanitiensi rursum, Vergunnos, in pago *Vergons.* In Glandevensi iterum, oppido *Guillaumes*, Eguituros: item Oratellos, ubi nunc *le Puget de Theniers:* denique Velaunos, ubi nunc pagus *Bueil*, cui Bellio vetus nomen fuit.

[l] *Nerusi*] Ptolemæo III. 13. Νερουσίων πόλις Οὐίντιον, hodie *Vence:* cui proximum est oppidum alterum, S. Pauli cognomine, *S. Paul de Vence.* De Suetris egimus cap. 5.

[m] *Civitates XII.*] Civitatum nomine cave oppida intelligas, quæ hodierno usu civitatis appellatione censentur: sed communitates quasdam, quæ pagos multos continerent. Ita Cæsar B. G. I. 'Omnis Civitas Helvetia in quatuor pagos divisa est.' Tacitus Hist. IV. p. 103. 'Iterum in Batavos, et potiorem civitatis partem ad societatem Romanorum retractu-

non fuerunt hostiles:[n] item attributæ[o] municipiis lege Pompeia. Hæc est Italia Diis sacra, hæ gentes ejus, hæc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Æmilio Paulo,[14 p] C. Atilio Regulo consulibus, nuntiato Gallico tumultu,[q] sola sine externis ullis auxiliis, atque etiam tunc sine transpadanis, equitum LXXX. M. peditum DCC. M. armavit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id vetere consulto patrum, Italiæ parci jubentium.

XXV. (XXI.) Arsiæ[a] gens Liburnorum jungitur, usque ad flumen Titium. Pars ejus fuere Mentores,[b] Hymani,[c] Encheleæ,[d] Buni,[1 e] et quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum uno nomine Illyricum vocatur generatim, populorum pauca effatu digna, aut facilia[2 f] nomina. Conventum Scardonitanum[g] petunt Iapydes, et Liburno-

Vet. Dalec. habet *sed.*—14 *Papo* Just. Lipsius de Milit. Rom. I. 3. p. 13. ita quoque Harduin. in editione prima.

CAP. XXV. 1 *Budini* Chiffl. *Dudini* Gronov.—2 Vet. Dalec. *aut fœlicia.*—

NOTÆ

rum.' Has civitates recte conjicit Honor. Bonche lib. III. p. 110. esse populos, qui valles has Alpium tenuerunt, quibus hæc hodie nomina: *Val de Grana, Val de Vraite, Val de Gilde, Val d'Isase, Val de Pau, Val d'Angrogne, Val de Pragelas et de Luserne, Val de Perouse, Val de Suze, Val de Lans, Val de Melon, et Val de Pont.*

[n] *Non fuerunt hostiles*] Quoniam qui has Alpes tenebat Rex Cottius, in amicitiam Octaviani receptus est Principis, inquit Ammianus lib. XV. p. 52. 'Octavii' debuit dicere.

[o] *Item attributæ*] Nec sunt etiam adjectæ, inquit, eæ quæ sunt municipiis attributæ, ut eo jus peterent, sive ut eorum foro ac jurisdictioni parerent.

[p] *Æmilio Paulo* [*Papo*] Ita Fasti omnes, non *Paulo*, ut perperam libri plerique omnes habent. Consulatum gessere ii anno U. C. DXXIX.

[q] *Gallico tumultu*] Bello Gallico Cisalpino, de quo vide Florum II. 4.

[a] *Arsiæ*] Amni, de quo cap. 23. De Liburniæ initio ac fine subscribit Florus II. 5. 'Illyrii,' inquit, 'seu Liburni sub extremis Alpium radicibus agunt, inter Arsiam Titiumque flumen longissime per totum Adriani maris littus effusi.' Hunc tractum hodie vocant *la Morlaquie.*

[b] *Mentores*] Μέντορες Stephano.

[c] *Hymani*] Vide Notas et Emend. num. 79.

[d] *Encheleæ*] Ἐγχελέαι Stephano: Scylaci, p. 9. Ἐγχελεῖς, inter Naronem et Drilonem amnes, qui diei unius navigatione invicem distant.

[e] *Buni*] Ita Mss. omnes, Reg. Colb. &c. non *Dudini.*

[f] *Aut facilia*] Effatu scilicet.

[g] *Scardonitanum*] Ab oppido Scar-

rum civitates XIV.[3] e quibus Lacinienses, Stlupinos,[h] Burnistas, Olbonenses[i] nominare non pigeat. Jus Italicum[j] habent eo conventu Alutæ,[k] Flanates,[l] a quibus sinus nominatur: Lopsi, Varvarini,[4][m] immunesque Assesiates, et ex insulis Fertinates, Curictæ.[n] Ceterum per oram oppida a Nesactio,[o] Alvona, Flanona,[5] Tarsatica, Senia, Lopsica, Ortopula, Vegium, Argyruntum, Corinium, Ænona civitas Pasini:[p] Flumen Tedanium,[q] quo finitur Iapydia. Insulæ ejus sinus[r] cum oppidis, præter supra significatas,[s] Absyr-

3 Chiffl. *civitates XXIV.* Mox, *Stulpinos* Gronov. et edd. vett. Deinde, pro *Olbonenses* Parm. Venett. Herm. Barbarus, Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. habent *Albonenses.*—4 Eædem edd. vett. *Varubarini.* Mox, Chiffl. *et ex insulis Fulfinates;* margo edd. Dalec. et Gronov. *et ex i. Furtinates;* edd. vett. et Gronov. *et ex i. Fulsinates.*—5 Ita ex codd. Harduin. eumque secuti recentt. *Flamona* Chiffl. *Flavona* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. Paulo post, in edd. vett. *Ænona* (vel *Enona*) *civitas, Pausinus flumen, Tedanium, quo finitur Iapidia;* Vet. Da-

NOTÆ

dona, de quo cap. seq.

[h] *Stlupinos*] Non *Stulpinos.* Ptolemæo II. 17. Στλοῦπι in oppidis Liburnorum mediterraneis: item Βοῦρνον, a quo Burnistæ apud Plinium.

[i] *Olbonenses*] Vel Olbianenses, ab Ὀλβία Illyridis urbe, apud Stephanum. Vide Notas et Emend. num. 80.

[j] *Jus Italicum*] De quo dicemus in Notis et Emend. num. 3.

[k] *Alutæ*] Ab Aluo sive Aloo, quo de oppido Artemidorus apud Steph. verbo Φλάνων· Μετὰ δὲ τὴν Ἄλωον λιμήν ἐστι Φλάνων καὶ πόλις, καὶ πᾶς ὁ κόλπος οὗτος Φλανωνικὸς καλεῖται. Plinio mox Alvona.

[l] *Flanates*] A quibus sinus Flanaticus, nunc *Golfo Canario, et Carnero.* Nomen habent a Flanona: ut Lopsi, a Lopsica, de quibus oppidis mox dicetur.

[m] *Varvarini*] Non *Varubarini:* ab oppido Liburnorum mediterraneo Οὐαρουαρία, Ptolemæo II. 17. uti et Ἀσισία, unde Plinio Assesiates mox appellati.

[n] *Fertinates, Curictæ*] Κουρικτὰ insula Ptolemæo II. 17. Straboni lib. VII. p. 315. Κυρακτική, nunc *Vegia.* Vide Notas et Emend. num. 81.

[o] *A Nesactio*] De quo cap. 23. in ostio fluminis Arsiæ, unde Liburnia incipit. Ἀλούωνα et Φλανῶνα, apud Ptolem. II. 17. hodie retinent nomen, *Albona,* et *Flanona.* Apud Gruter. p. 108. FLANONA. Sequuntur apud Ptolem. Ταρσατίκα, Ξένια, Λοψίκα, Ὀρτοπλα, Οὐεγία, Ἀργυροῦντον, Κορίνιον, Αἰνῶνα. Tersatica nunc *Fiume:* Senia *Segna: Lopsico, Ortopola, Veza, &c.*

[p] *Civitas Pasini*] Sic Mss. omnes. Cur porro ita cognominetur Ænona, incompertum. Hodie *Nona* vocatur.

[q] *Tedanium*] Τηδάνιος Ptolem. loc. cit. Hodie *Zermagna.*

[r] *Ejus sinus*] Flanatici.

[s] *Significatas*] Fertinam et Curictam.

tium, Arba,[t] Crexa,[6] Gissa, Portunata. Rursus in continente colonia Jadera,[u] quæ a Pola CLX. M. pass. abest: inde triginta M. Colentum[v] insula: XVIII. ostium Titii[7] fluminis.[w]

XXVI. (XXII.) Liburniæ finis, et initium Dalmatiæ Scardona, in amne eo,[1 a] XII. M. pass. a mari. Dein Tariotarum[b] antiqua regio,[2] et castellum Tariona: promontorium[c] Diomedis, vel, ut alii, peninsula Hyllis,[d] circuitu C. M. pass. Tragurium[e] civium Romanorum, marmore notum: Sicum, in quem locum Divus Claudius veteranos misit. Salona[f] colonia, ab Jadera CXII.[3] M. pass. Petunt in

lec. *Telanium quo f. Iapidia.*—6 Ita codd. Hardnini et Dalec. item Vet. Dalec. Hardnin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Absirtium, Arba, Tragurium, Issa, Pharos, Paros ante: Crexa* Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. —7 '*Titi* legendum videtur ex Ptolemæo, qui ad finem lib. II. fluvium hunc 'Titum' appellat, non 'Titium.'' *Dalec.*

CAP. XXVI. 1 'Lego: *in fine eo.*' Dalec.—2 *Deottariotarum antiqua regio* cod. Dalec.—3 Ita codd. Chiffl. et Hardnin. item edd. Hardnin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CCXXII.* edd. vett. et Gronov. Mox codd. Dalec.

NOTÆ

[t] *Arba*] Ἄρβα oppidi nomen est in insula Scardona apud Ptolem. contra Liburnos. Crexa Κρέψα eidem, hodie *Cherso.* Portunata non alterius insulæ nomen esse videtur, sed Gissæ epitheton, tuti opportunique portus ratione, magis quam re alia, insignis ac cognitæ: Gissa vero ipsa nunc *Pago* vocatur.

[u] *Judera*] Nunc *Zara vecchia.* Nummus Domitiani apud Goltzium, COL. AVGVSTA. IADERA. Et apud Ptol. Ἰάδερα κολωνία.

[v] *Colentum*] Κόλλεντον insulæ Scardonæ oppidum Ptolemæo dicitur, II. 17.

[w] *Titii fluminis*] Τίτος ποταμὸς Ptolem. loc. cit. Nunc *Kerka*, Scardonam præterluit.

[a] *Scardona, in amne eo.*] In Titii fluminis ripa: nunc rudera, teste Jo. Lucio I. 4. *Scardona.* Σκαρδῶνα Ptolem. II. 17.

[b] *Tariotarum*] Quos Αὐταριάτας Strabo lib. VII. p. 316. aliique appellant, ut quidem videtur.

[c] *Promontorium*] Nunc *Cabo di S. Nicolo.*

[d] *Hyllis*] Ab Hyllo Herculis F. a quo Hylles gens hæc Illyrica Stephano. Χερσόνησος Ὑλλικὴ, Scymno Chio, pag. 17.

[e] *Tragurium*] *Travv.* Sicum *Sebenigo*, ut quidem ab omnibus creditur. At *Sebenigo* citra Tragurium ad Istriam, non, ut Sicum a Plinio statuitur, ultra id situm est: quapropter diligentius de eo videndum: num transpositus Sici situs, auctoris an librarii hallucinatione.

[f] *Salona*] Diocletiani patria: nunc excisa: ex ejus ruinis excitatum Spalatum. Vetus inscriptio apud Gruter. pag. 23. COL. MARTIA. IVLIA. SALONA. Et Ptolemæo, Σαλῶναι κολωνία.

eam jura descripti in decurias[g] CCCXLII.[4] Dalmatæ; XXII. Decuni;[h] CCXXXIX. Ditiones; CCLXIX. Mazæi; LII. Sardiates. In hoc tractu sunt, Burnum,[i] Andetrium,[5][k] Tribulium,[l] nobilitata populi Romani præliis[m] castella. Petunt et ex insulis, Issæi,[n] Colentini, Separi, Epetini. Ab his castella, Peguntium,[6][o] Rataneum:[p] Narona[q] colonia tertii conventus,[r] a Salona LXXXII. M. pass.

et Chiffl. *jura, juribus descriptis.*—4 ' Ita codd. Regg. 1. 3. Colbert. Paris. et Editio princeps. In cod. Reg. 2. *in d. CCCLXII.*' Brotier. Tolet. et Salmant. *CCCLXXXII.* quod recepit Harduinus. edd. vett. et Gronov. *CCCLXXII.* Mox, Tolet. *Delmatæ XXII.* Chiffl. *Dalmatæ XXVI. Decuni CCCLXIX. Deditiones, &c.* Deinde, plurimæ edd. ante Brotier, *Ditiones LXIX. Mezæi LII.* Lectionem nostram exhibent Regg. Brot. 1. 2. Paris. et Ed. pr.—5 *Burnum, Mandetrium* edd. vett. et Gronov.—6 ' Corrupte Mss. Reg. et editio princeps, *petunt in eam.* Unde emendatum in recentioribus editionibus, *Peguntiæ.* Emendandum erat *Peguntium.* Ptolemæo enim II. 17. Πηγούντιον· nunc *Almissa.*' Brotier. Mox, *a Salona LXXII.* edd. vett. Gronov. Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. Paulo post, *cognomini sibi* margo Dalec.

NOTÆ

[g] *In decurias*] Salonitano, inquit, disceptant foro populi mox appellandi: ibique habent judicum decurias omnino CCCLXXXII. In Mss. *Petunt in eam jura, juribus descriptis in decurias.* De judicum decuriis persæpe Cicero aliique: ac Plinius ipse inprimis XXXIII. 7.

[h] *Decuni*] Mss. Reg. et Colb. *Decuri.* Forte *Derrii,* de quibus in hoc tractu Ptolemæus II. 17. Δέρριοι, et mox Διτίωνες: item Μάζαιοι, gens Dalmatica, etiam Dioni cognita, lib. LV. p. 570. Tum Σαρδιῶται, apud eundem Ptolem.

[i] *Burnum*] Castellum Dalmatiæ, a Liburniæ oppido cognomine, de quo sup. sectione, ut apparet, diversum.

[k] *Andetrium*] Ἀνδέτριον. Vide Notas et Emend. num. 82.

[l] *Tribulium*] Mss. *Triburium.*

[m] *Nobilituta p. R. præliis*] Tiberio et Germanico illuc ab Augusto missis. Vide Dionem, lib. LVI. p. 579.

[n] *Issæi*] Issæi, ab Issa, de qua cap. 30. Colentini, a Colento, de qua sup. cap. Ἐπέτιον urbs est littoralis Dalmatiæ, prope Salonas, apud Ptolem. II. 17. quam forte interdum circumfluus maris æstus ambiret, insulamque faceret.

[o] *Peguntium*] Πηγούντιον inter oppida Dalmatiæ juxta littus posita, apud Ptolem. loc. cit. Nunc *Almiza.*

[p] *Rataneum*] Ῥαίτινον τῆς Δαλματίας πόλιν appellat Dio lib. LVI. p. 578. Hodie *Mucarisca.*

[q] *Narona*] Ptolemæo II. 17. Ναρβονὰ pro Νάρωνα κολωνία. Nummus Titi, apud Goltzium, COL. NARONA. Hodie *Narenta.*

[r] *Tertii conventus*] Tergeminus in Dalmatia Liburniaque conventus fuit, seu Judiciarium forum: Scardonitanus, Salonitanus, et is in quo nunc versamur, Naronitanus.

apposita cognominis sui[s] fluvio, a mari XX. M. pass. M. Varro[7] LXXXIX. civitates eo ventitasse auctor est. Nunc soli prope noscuntur Cerauni[t] decuriis XXIV. Daorizi XVII. Dæsitiates CIII.[8] Docleatæ XXXIII. Deretini XIV. Deremistæ[9] XXX. Dindari[u] XXXIII. Glinditiones XLIV. Melcomani[v] XXIV. Naresii CII. Scirtari[w] LXXII. Siculotæ[x] XXIV. populatoresque quondam Italiæ Vardæi, non amplius quam XX. decuriis. Præter hos tenuere tractum eum Ozuæi,[10 y] Partheni, Hemasini, Arthitæ, Armistæ. A Narone amne C. M. pass. abest Epidaurum[z] colonia. Ab Epidauro sunt oppida[11] civium Rom. Rhizinium,[a] Ascrivium,[b] Butua,[c] Olchinium,[d] quod antea Colchi-

et Gronov.—7 *Varro* sine prænomine in cod. Dalec. et ejusdem Vet.—8 *Desitiates CIII.* edd. vett. et Gronov. *Desitiates CVIII.* Chiffl.—9 Vet. Dalec. *Derenistæ.* Mox, *Melcomani XXV.* edd. ante Harduin.—10 Ita codd. Chiffl. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Oenei* edd. vett. Mox, pro *Armistæ* Chiffl. habet *Arenistæ.*—11 Ita Chiffl. et edd. post Harduin. Verba, *Ab Epidauro sunt,* desunt in edd. vett. et Gronov. Mox,

NOTÆ

[s] *Cognominis sui*] Ita libri omnes. Rectius, *cognomini sibi,* vel *nominis sui.* Naronem amnem intelligit, Νάρωνα Ptolemæus vocat, hodie *Narença.*

[t] *Cerauni*] Κεραύνιον Ptolem. II. 17. Δαόριζοι deinde Straboni, lib. VII. p. 315. Δαισιτιᾶται apud eandem, pag. 314. qui Δυσιδιᾶται, ut arbitror, Dioni, lib. LV. p. 568. Docleatæ, ab urbe Δοκλέα, in mediterraneo Dalmatiæ, apud Ptolem. quæ adhuc in ruinis nomen servat teste Holsten. p. 32. Incolæ Ptolemæo, Δοκλεᾶται.

[u] *Dindari*] Δινδάριοι Ptolemæo, loc. cit.

[v] *Melcomani*] Μελκομένιοι, Ptolem. Vide Notas et Emend. num. 83. Mox Naresii, qui Ptolemæo loc. cit. Ναρήνσιοι.

[w] *Scirtari*] Forte *Seretii;* nam Σερέτιον in hoc tractu agnoscit Dio, lib. LVI. p. 579. Vel sunt ii potius quos Σκίρτωνας appellat Ptolem. loc. cit.

[x] *Siculotæ*] Σικουλῶται Ptolem. loc. cit. et Οὐάρδεοι, quos Ἀρδιαίους appellat Strabo, lib. VII. p. 315. contra insulam Pharon. Vardeos, Epitome Livii, lib. LVI.

[y] *Ozuæi*] Gentes eas jam tum ævo suo defecisse innuit. Vide Notas et Em. num. 84.

[z] *Epidaurum*] Nunc *Ragusi vecchio:* cui Ragusa nova successit. Ἐπίδαυρος Ptolem. II. 17. Vetus inscr. apud Goltzium, COL. EPIDAVRVM. LEG. IX.

[a] *Rhizinium*] Straboni lib. VII. p. 314. et Stephano, Ῥίζων. Ptolemæo, Ῥίζινον. Hodie *Risine,* in intimo recessu Rhizonici sinus, *Golfo di Cataro.* Oppidani Rhizonitæ Livio, lib. XLV. p. 580.

[b] *Ascrivium*] Ἀσκρούϊον Ptolemæo, loc. cit. Hodie *Cataro.*

[c] *Butua*] Stephano, Βουθόη, Scylaci

nium dictum est, a Colchis conditum : amnis Drilo,[e] superque eum oppidum civium Romanorum Scodra,[12] [f] a mari XVIII. M. pass. Præterea multorum Græciæ oppidorum deficiens memoria, necnon et civitatum validarum. Eo namque tractu fuere Labeatæ,[g] Enderoduni,[13] [h] Sassæi, Grabæi,[i] proprieque dicti Illyrii,[j] et Taulantii,[k] et Pyræi.[l] Retinet nomen [14] in ora Nympheum [m] promontorium : Lissum [n] oppidum civium Romanorum ab Epidauro C. M. pass.

(XXIII.) A Lisso Macedoniæ [o] provincia : gentes Partheni,[15] [p] et a tergo eorum Dassaretæ.[q] Montes Candaviæ [r]

pro *Butua*, Chiffl. habet *Butuanum*.—12 *Scordra* Gronov.—13 *Labentæ*, *Essænæ*, *Enderuni* Chiffl.—14 ' Hæc duo vocab. *Retinet nomen*, supposititia videntur.' *Dalec.* Mox, pro *Nympheum*, quod ex Reg. Brot. I. et Ed. pr. restituit Brotier, edd. reliquæ habent *Nymphæum*.—15 *Parthini* Vet. Dalec. et mox in

NOTÆ

quoque p. 9. Ptolemæo Βουλούα, pro Βουτούα. Nunc *Budoa*.

[d] *Olchinium*] Οὐλκίνιον Ptolemæo, loc. cit. Nunc *Dulcigno*, in confinio Dalmatiæ, Albaniæque. Incolæ Livio Olciniatæ, lib. XLV. p. 580.

[e] *Drilo*] Δρείλων Ptolem. II. 17. nunc *Drino*, et *Lo Drin*.

[f] *Scodra*] Ptolemæo loc. cit. Σκόδρα. Nunc *Scutari*, in Albania, qua contingit Dalmatiam : non Driloni, sed super Drilonem, alteri amni appositum. De Scodra Livius lib. XLIII. p. 556.

[g] *Labeatæ*] Labeatum genti Gentium Regem imperitasse auctor est Livius lib. XLIII. p. 555. et idem Labeatidem terram vocat, lib. XLIV. p. 564. Idem Gentius Lissi regnabat, ut ex Polybio in excerptis liquet, cap. 76. quo de oppido mox dicemus.

[h] *Enderoduni*] Ἔνδηρον Ptolemæo II. 17. inter mediterranea Dalmatiæ oppida : nunc *Endero*, in Albania, qua Serviam spectat.

[i] *Grabæi*] Forte Γαλάβριοι, de quibus Strabo lib. VII. p. 316.

[j] *Illyrii*] Inter Naronem et Drinum.

[k] *Taulantii*] De Taulantiis Illyrica gente Stephanus : Macedoniæ a Ptolemæo ascribitur, III. 13. atque eorum oppida fuisse Dyrrachium Apolloniamque scribit. Sic etiam Thucyd. lib. I. p. 17.

[l] *Pyræi*] De Pyræis Pomponius II. 3. ' Tum Pyræi, et Liburni, et Istria.'

[m] *Nympheum*] Nunc *Cabo di Redeni*.

[n] *Lissum*] Λισσὸς Ptolemæo II. 17. Ab Anna Comnena lib. XII. Alexiad. oppidulum dicitur in edito colle situm, unde prospectus usque Dyrrachium pateat.

[o] *Macedoniæ*] Nunc *Albania* dicitur hæc regio, Macedoniæ provinciæ a Ptolemæo quoque attributa, III. 13.

[p] *Partheni*] Παρθινοὺς vocat Dio, lib. XLI. p. 176. Parthenos Livius, lib. XXXIII. p. 400. Dyrrachio vicini hi fuere. Stephano quoque Πάρθος, πόλις Ἰλλυρική· τὸ ἐθνικὸν, Παρθηνός.

a Dyrrachio LXXVIII.[16] M. pass. In ora vero Denda[s] civium[17] Romanorum, Epidamnum[t] colonia, propter inauspicatum nomen a Romanis Dyrrachium appellata: flumen Aous,[u] a quibusdam Æas[v] nominatum: Apollonia, quondam Corinthiorum[w] colonia, IV. M. pass.[18] a mari recedens: cujus in finibus celebre Nympheum[x] accolunt barbari, Amantes[y] et Buliones.[19][z] At in ora oppidum Oricum[a] a Colchis conditum. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia,[b] quibus hunc Europæ determinavimus[c] sinum. Oricum, a Salentino Italiæ promontorio distat LXXXV. M.[20][d] passuum.

eodem, *Dissaretæ*.—16 Ita codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *LXXIX*. edd. vett. et Gronov.—17 *In ora civium* Pintian.—18 Sic ex codd. suis et Chiffl. emend. Harduinus, sic quoque edd. recentt. antea legebatur, *VII. M. passuum*.—19 'Cicero in Orat. *Bullienses* vocat; Stephan. *Bollidenses*.' Turneb. Adv. XXI. 13.—20 Codd. Dalec. et Chiffl. *LXXXV. M.*

NOTÆ

[q] *Dassaretæ*] Δασσαρήτιοι Ptolemæo III. 13. et Livio lib. XXVII. p. 312. Regio ipsa Δασσαρῆτις, Polybio lib. V. p. 621. Horum oppidum Lychnidus, Ptolem. Unde apud Marcellin. Com. Lychnidensis Episcopus Illyrici laudatur: hodie *Locrida*, in Albania.

[r] *Candaviæ*] De his Strabo, lib. VII. p. 323. Apud Ptolem. loc. cit. ΚΑΝΑΛΟΥΙΩΝ ὀρέων mentio, pro ΚΑΝΔΑΟΥΙΩΝ. Hi Albaniam a Macedonia proprie dicta disterminant. Deserta Candaviæ Senecæ, Ep. 31. p. 230. 'Qua vastos aperit Candavia saltus,' inquit Lucan. VI. 331.

[s] *Denda*] Vide Notas et Emend. num. 85.

[t] *Epidamnum*] Mela II. 3. 'Romani nomen Epidamnum mutavere, quia velut in damnum ituris omen id visum est.' Vide et Dionem, lib. XLI. p. 176. Nunc *Durazzo*.

[u] *Aous*] Sic appellatur a Livio XXXII. p. 385. Ab Apolloniæ vicinio, hodie *la Pollona* vocatur: cum oppidi ipsius rudera tantum extent. Mela II. 3. 'Æas secundum Apolloniam.'

[v] *Quibusdam Æas*] Αἴας. Vide Notas et Emend. num. 86.

[w] *Corinthiorum*] Ita Thucyd. lib. I. p. 19. et Dio lib. XLI. p. 174. A Corcyræis et Corinthiis conditam aiunt Strabo lib. VII. p. 316. Scymnus p. 18. aliique.

[x] *Nympheum*] Livius lib. XLII. p. 540. 'Nympheum in Apolloniati agro.' Egimus de eo II. 110.

[y] *Amantes*] Oricum Scylax, p. 19. in Amanticorum agro locat, et Stephan.

[z] *Buliones*] Straboni lib. VII. p. 326. Βυλλίονες. In nummis apud Goltzium, ΒΥΛΛΙΟΝΩΝ. Oppidum Βυλλίς, Ptolem. II. 13. unde Bullidensis colonia Plinio IV. 17.

[a] *Oricum*] Ὠρικὸς Stephano, et Appiano Bell. Civ. lib. II. p. 462. Nunc *Orso*, in confinio Albaniæ et Epiri.

[b] *Acroceraunia*] Virgilio *Ceraunia:*

XXVII. (XXIV.) A tergo Carnorum et Iapydum, qua se fert magnus Ister, Rætis junguntur Norici.[e] Oppida eorum: Virunum,[f] Celeia,[g] Teurnia,[h] Aguntum,[i] Vianiomina,[1 j] Claudia,[k] Flavium Solvense.[l] Noricis junguntur lacus Peiso,[m] deserta Boiorum: jam tamen colonia Divi Claudii Sabaria,[n] et oppido Scarabantia [o] Julia habitantur.

XXVIII. (XXV.) Inde glandifera [a] Pannoniæ,[1] qua mites-

Cap. xxvii. 1 Ita ex codd. restituit Harduinus, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. ita quoque Reg. Brot. 1. *Vivana momnia* Parm. et aliæ antiq. *Viana, Æmonia* Herm. Barbarus ex conjectura, quæ lectio postea invasit omnes ante Harduinum editiones.

Cap. xxviii. 1 Vet. Dalec. *Pannonia.*—2 Idem codex, Harduin. 2. 3.

NOTÆ

nunc *Monte di Chimera*, Epirum ab Albania dirimunt.

[c] *Determinavimus*] Cap. 15.

[d] *LXXXV. M.*] Straboni lib. vi. p. 281. abest a Ceraunniis Salentinum, stadiis DCC. hoc est, millibus passuum LXXXVII. et quingentis pass.

[e] *Norici*] Bavariæ partem ab Æno amne, Austriamque universam, præter Carnuntum, in confinio Austriæ Hungariæque positum, Norici olim tenuere, et Carinthiam, Stiriamque.

[f] *Virunum*] Apud Gruter. p. 569. NORICVS. COL. C. VIRVNO. Apud Ptolem. II. 14. in Norico Οὐίρουνον. Nunc *Volkmark* ad amnem Dravum.

[g] *Celeia*] Κέλεια Ptolem. loc. cit. Gruter. p. 130. CELEIÆ, reperta inscriptio in Carniolæ oppido, quod vetustum nomen retinet, *Cilley*.

[h] *Teurnia*] Ptolem. loc. cit. Τεουρνία. Apud Gruter. p. 473. II. VIRO. TEVRN. Nunc *Villach*, in Carinthia superiore, ad Dravum amnem.

[i] *Aguntum*] Ἄγουντον Ptolem. loc. cit.

[j] *Vianiomina*] Nunc Vienna Austriæ. Vide Notas et Emend. num. 87.

[k] *Claudia*] Κλαυδιούϊον Ptolem. in Norico, loc. cit. Nunc *Clagenfurt*, Carinthiæ oppidum.

[l] *Flavium Solvense*] Apud Gruter. p. 559. cum Flavii cognomento, quod deductam eo coloniam auspice Vespasiano indicat: inscriptio reperta Cibini in Hungaria, FL. SOLVA. Aiunt esse *Solfeldt*, in Carinthia, prope Clagenfurtum.

[m] *Peiso*] In Austriæ Hungariæque confinio, *Neusydlerzée*. Vide Notas et Emend. num. 88.

[n] *Sabaria*] Etiamnum retinet nomen in Hungariæ Austriæque confinio. Ibi reperta inscriptio, quam refert Gruterus, p. 389. C. C. S. hoc est, Colonia Claudia Sabaria. Σαουαρία Ptolem. II. 15. in Pannonia superiore. Et apud Goltz. Claudii nummus, COL. SABAR. CLAVDIANA. AVGVSTA. Apud Reines. vetus Inscriptio, p. 511. CLAVDIA. SAVARIA.

[o] *Scarabantia*] A Sabaria, M. P. XXXIV. apud Antonin. Hodie *Scapring*, supra Sabariam: aliis *Sopron*, sive *Œdenburg*, in eodem tractu.

[a] *Inde glandifera*] Ita Mss. omnes, non *In glandifera*. Hoc est, post eas gentes, ac urbes, quas antea commemoravit, glandifera sunt Pannoniæ. Apud Hygenum, lib. de limitibus constit. p. 206. legimus in Panno-

centia Alpium juga, per medium Illyricum a septemtrione ad meridiem versa, molli in dextra ac læva devexitate considunt. Quæ pars ad mare Adriaticum spectat, appellatur Dalmatia, et Illyricum supra dictum. Ad septemtriones Pannonia vergit:[b] finitur inde Danubio. In ea coloniæ, Æmona,[c] Siscia.[d] Amnes clariet navigabiles in Danubium defluunt, Draus[2 e] e Noricis violentior, Saus ex Alpibus Carnicis placidior: CXX. M. pass. intervallo. Draus per Serretes,[f] Serrapillos, Iasos,[g] Andizetes:[3 h] Saus per Colapianos,[i] Breucosque.[j] Populorum hæc capita. Præ-

Bipont. et Franz. *Dravus*. Mox, pro *CXX*. quod exhibet Chiffl. *CXV*. præferunt edd. vett. ante Harduin.—3 *Sandizetes* Chiffl. *Sandrizetes* Gronov. et edd. vett. ante Harduin. Mox, pro *Saus* Vet. Dalec. Harduin. 2. 3. Bipont.

NOTÆ

nia sylvis glandiferis vectigal constitutum.

[b] *Pannonia vergit*] Carniolæ partem, deinde Croatiam, Sclavoniam, Hungariamque complexa, Danubium usque.

[c] *Æmona*] *Laubach*, ut diximus cap. 22. Carniolæ primarium oppidum. Ἤμωνα Ptolemæo II. 15. sub Norico Pannoniæ.

[d] *Siscia*] Σίσκια Ptolem. loc. cit. Vulgo *Sissech*, ad Savum amnem.— 'Cave autem Sisciam hanc existimes designari in nummis Augustorum Gallieni et Probi: quamvis in illo scribitur, SISCIA AVG. in isto, SISCIA PROBI AVG. Neque enim Sisciam Plinius dicit inter amnes duos sitam esse, ut in nummo Probi pingi videtur; sed tantum juxta Sisciam Colapin in Saum influere: ut juxta Parisios Matrona in Sequanam delabitur. Nec vero Latine bono aliquo sensu dici posse videmus, Roma Augusti, Roma Trajani, Roma Antonini: nec proinde 'Siscia Augusti,' vel 'Probi.' Cum aliquid autem offendit in nummorum inscriptionibus insolens, id certo indicio est, latere ibi sententiam aliquam sub primis vocum literis. Legendum itaque arbitramur in Gallieni numismate: SISCIA AVG. 'Secusianorum Inclytus Senatus Colit Impense Amicitiam AVgusti Gallieni.' Fluvius in nummo pictus Araris est, *La Saone*, qui medios Secusianos olim secabat. In altero similiter SISCIA PROBI AVG. 'Secusianorum Inclytus Senatus Colit Impense Amicitiam PROBI AVG.' Dea stat in isto inter duos amnes, Ararim scilicet Rhodanumque, qui Lugdunum in Agro Secusianorum alluunt.' *Ed. sec.*

[e] *Draus*] Δράβος et Σαῦος Straboni, lib. VII. p. 314. Nomen retinent, et *Drav*, *Sav*. Vide Notas et Emend. num. 89.

[f] *Serretes*] Hi et Serrapilli Carinthiam tenuere, ripamque geminam Dravi amnis.

[g] *Iasos*] Ἰασσίους appellat Ptolem. II. 15.

[h] *Andizetes*] Ἀνδιζήτιοι. Vide Notas et Emend. num. 90.

[i] *Colapianos*] A fluvio Colapi, cujus mox Plinius aliique meminere.

[j] *Breucosque*] Βρεῦκοι Ptolem. II.

terea Arivates, Azali,[k] Amantes, Belgites, Catari, Cornacates, Eravisci,[4][l] Hercuniates, Latovici, Oseriates, Varciani. Mons Claudius,[m] cujus in fronte Scordisci,[5] in tergo Taurisci. Insula in Savo Metubarris,[n] amnicarum maxima. Præterea amnes memorandi, Colapis[6][o] in Saum influens juxta Sisciam, gemino alveo insulam ibi efficit, quæ Segestica appellatur. Alter amnis[p] Bacuntius[7] in Saum Sirmio[q] oppido influit: ubi civitas[r] Sirmiensium, et Amantinorum. Inde XLV. M. passuum Taurunum,[s] ubi Danubio miscetur Saus. Supra[t] influunt Valdasus,[8] Urpanus et ipsi non ignobiles.

et Franz. *Savus.*—4 *Cartari* Vet. Dalec. Mox, Chiffl. *Corneates, Eravisci;* edd. vett. ante Harduin. *Corneates, Aravisci.*—5 *Cordici* Chiffl.—6 *Calapis* Gronov. et al. vett. ante Harduin. Paulo post, pro *efficit,* quod, firmante Chiffl. exhibent Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *efficiens* legitur in edd. vett.—7 *Acuntius* Chiffl.—8 Ita ex codd. suis restituit Harduin. cum antea legeretur *Valdanus;* Chiffl. *Vadasus.*

NOTÆ

16. et Straboni, lib. VII. p. 314. Βρευκοὶ Dioni, lib. LV. p. 568. Iidem postea Franci appellati Gallias occupavere, quas nunc obtinent: qui prius e Galliis in Pannoniam, unde rediere, commigrarant. Vide P. Ægid. Laccary de Colon. Gallor. v. 1. p. 242. Gruterus, pag. 499. COHORTI. BREVC.

[k] *Azali*] Ἄζαλοι Ptolem. in Pannonia superiore, II. 15. Ἀμαντηνοὶ, in inferiore, cap. 16. Catari, forte pro *Curtari:* nam in inferiore Pannonia Κούρτα oppidum apud Ptolem. Sic Cornacates, (ita enim habent Mss. non *Corneates,*) a Κόρνακον ejusdem Pannoniæ oppido apud Ptolem.

[l] *Eravisci*] Sic enim alphabeti series exigit: ii sunt qui Ptolemæo in inferiore Pannonia, II. 16. Ἀράβισκοι. Idem ibi Ἑρκουνιᾶτας Amantenis subjicit. In superiore Λατοβίκους, Ὀσσεριᾶτας, et Οὐαρκιανοὺς locat, cap. 15.

[m] *Claudius*] Tauriscos a Scordiscis, hoc est, Hungaros Sclavosque, a Croatis disterminans.

[n] *Metubarris*] Hodie *Zagrabia.*

[o] *Colapis*] Κόλοψ Dioni, lib. XLIX. p. 414. qui eum amnem ait Sisciæ urbis mœnia primum alluisse, post vero, a Tiberio Cæsare ducta fossa, totam urbem circumambiisse, insulamque facere, mox redire in pristinum alveum. Σεγετικὴν vocat idem, lib. LI. p. 461. quæ Plinio Segestica dicitur. Strabo, lib. VII. p. 314. Σεγεστικήν.

[p] *Alter amnis*] Vide Notas et Em. num. 91.

[q] *Sirmio*] Hodie *Sirmich,* in Sclavoniæ parte quæ Turcis paret, inter Savum et Dravum.

[r] *Ubi civitas*] Non oppidum, sed ditio, ager, communitas.

[s] *Taurunum*] Ταυροῦνος, ubi se Savus Istro immiscet, inquit etiam Arrianus in Indicis, p. 517. Hodie *Belgrade.*

[t] *Supra*] Supra Savum Dravum-

XXIX. (XXVI.) Pannoniæ jungitur provincia, quæ Mœsia [a] appellatur, ad Pontum usque cum Danubio decurrens. Incipit a confluente [b] supra dicto. In ea Dardani,[c] Celegeri, Triballi, Timachi,[1] Mœsi, Thraces, Pontoque contermini Scythæ. Flumina clara, e Dardanis Margis,[d] Pingus, Timachus: ex Rhodope Œscus:[e] ex Hæmo, Utus,[f] Escamus,[2] Ieterus.

Illyrici latitudo, qua maxima est, CCCXXV. M. passuum colligit. Longitudo [g] a flumine Arsia ad flumen Drinium DXXX.[3] M. A Drinio [h] ad promontorium Acroceraunium, CLXXV. M. Agrippa prodidit universum hunc sinum Italiæ et Illyrici ambitu XVII.[4] [i] In eo duo maria, (quo

Cap. XXIX. 1 *Trimachi* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—2 *Æscamus* Chiffl.—3 'Perperam in recentioribus editionibus *DCCC.* Bene Mss. Reg. 1. 2. 5. *DXXX.* et forte paulo major adhuc est numerus, ni multos viarum anfractus et circuitus computaverit Agrippa.' *Brotier.*—4 'Malim veterem lectionem, quæ sic habet: *A Drinio ad promontorium Acroceraunium CLXX.* (Chiffl. habet *DLX.*) *M. Agrippa prodidit: universum autem hunc sinum Italiæ et Illyrici ambitu XIII.* (Chiffl. habet *XIV.*)' Dalec. *ambitu XIIII.* Harduin. Miller. Bipont. et Franz. *ambitu XVII.* Regg. Brot. 1. 5. et Ed. pr. h. e. septies decies centena millia

NOTÆ

que. Valdasus, nunc *Valpo*, inter Savum Dravumque Danubio se immiscens. Supra Dravum Urpanus, nunc *Sarroiez.*

[a] *Quæ Mœsia*] A Belgrada ad Pontum, ubi nunc Servia et Bulgaria est. Τὴν Μυσίδα vocat Dio lib. LI. p. 461.

[b] *Incipit a confluente*] Ubi Danubio Savus miscetur, ut dictum est.

[c] *In ea Dardani*] Hæc pariter Tzetzes, Chiliad. XI. Hist. 396. Δάρδανοι Ptolemæo, in Mysia superiore III. 9. ubi nunc Servia est. Τριβαλλοὶ in inferiore, cap. 10. Timachi ab oppido Τίμακον Mysiæ superioris, apud eundem Ptolem.

[d] *Margis*] Hodie *Moravva*, per Serviam in Danubium labens. Is Pingum et Timachum in Istrum defert. Oppidum ei olim appositum fuit ejusdem nominis, Margum, cujus mentio in Notitia Imp. Rom. sect. 52. sub dispos. Ducis Mœsiæ primæ.

[e] *Œscus*] Nunc *Ischa* in Bulgaria. Et Œscum oppidum ab amne cognomine, in Notitia Imp. sect. 31. p. 54. Triballis ascribitur a Ptolem. III. 10.

[f] *Utus*] Et hi Bulgariam alluunt. Utum oppidum in Notitia Imp. sect. 31. pag. 53. Sub dispos. Ducis Daciæ Ripensis.

[g] *Longitudo*] Hæc Martianus totidem fere verbis, lib. VI. cap. de secundo Europæ sinu, p. 209. Tamen Mss. Reg. et Colb. *DXXX.*

[h] *A Drinio*] Amne, quem Drilonem superius dixit, cap. 26.

[i] *XVII.* [*XIIII.*] Hoc est, ambi-

distinximus[j] fine,) Ionium,[5][k] in prima parte, interius Adriaticum, quod Superum vocant.

XXX. Insulæ in Ausonio mari præter jam dictas, memoratu dignæ, nullæ: in Ionio paucæ: Calabro littore ante Brundisium, quarum objectu portus efficitur: contra Apulum littus Diomedea,[a] conspicua monumento Diomedis: et altera[b] eodem nomine, a quibusdam Teutria appellata.

Illyrici ora mille amplius insulis frequentatur, natura vadoso mari,[1] æstuariisque tenui alveo intercursantibus. Claræ: ante ostia Timavi, calidorum[c] fontium cum æstu maris crescentium: juxta Istrorum agrum, Cissa, Pullaria,[2] et Absyrtides[d] Graiis dictæ, a fratre Medeæ ibi interfecto Absyrto.[3] Juxta eas Electridas vocavere, in quibus proveniret succinum, quod illi electrum appellant, vanitatis Græcæ[e] certissimum documentum: adeo ut quas earum designent, haud unquam constiterit. Contra Iader[f] est Lissa;[4] et quæ appellatæ.[g] Contra Liburnos Grateæ[h] ali-

passuum.—5 *Inferum sive Ionium* Gronov. et edd. vett.

CAP. XXX. 1 Codd. Chiffl. et Dalec. *matura vadoso mari.*—2 Ita Tolet. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. et Franz. *Pullariæ* edd. vett. et Gronov.—3 'Quidam addunt *nomine.*' Dalec.—4 *Basilissa* Chiffl.

NOTÆ

tu patere hunc sinum maris Agrippa prodidit quatuordecies centena millia passuum.

j *Quo distinximus*] Cap. 16.

k *Ionium*] Qua parte in Adriaticum sinum irrumpit. Vide Notas et Emend. num. 92.

a *Diomedea*] Nunc a tergemino monte *Trémiti* appellata. Diomedis tumulo ac delubro nobilis, ut dicetur ad x. 61. Διομήδεια Stephano, et Scymno, p. 18.

b *Et altera*] Sic Strabo, lib. VI. pag. 284. Nunc *Caprara*, vel *S. Domnino.*

c *Calidorum*] Meminit jam hujus insulæ, II. 106.

d *Absyrtides*] Iisdem verbis Stephanus: Ἀψυρτίδες, νῆσοι πρὸς τῷ Ἀδρίᾳ, ὑπὸ Ἀψύρτου παιδὸς Αἰήτου ἐν μιᾷ δολοφονηθέντος ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς Μηδείας. Vide etiam Hygin. Fab. 23. et Apollod. lib. I. de Diis, pag. 63. et 65.

e *Vanitatis Græcæ*] Cum ea appellatione nec ullæ unquam ibi insulæ fuerint, et eadem alibi statuantur a Græcis, ut Plinius recte admonet, XXXVII. 11. Apsyrtidibus sic junxit Electridas Scymnus Chius, p. 16.

f *Contra Iader*] Sic Mss. omnes, librique editi. Lissæ meminit Antoninus in Itiner. Marit. enumerans insulas quæ sunt inter Dalmatiam et Istriam: 'Apsoros,' inquit, 'Issa, Lissa,' &c.

g *Et quæ appellatæ*] Hoc est, et aliæ quæ sunt a nobis supra dictæ, cap. 25. Crexa, Gissa, Colentum.

quot; nec pauciores[i] Liburnicæ: Celadussæ[j] contra Surium:[5] [k] Bubua,[6] [l] et capris laudata Brattia:[m] Issa[n] civium Romanorum,[7] et cum oppido Pharia.[o] Ab his Corcyra,[p] Melæna cognominata, cum Gnidiorum oppido, distat, XXV.[8] M. passuum, inter quam et Illyricum Melita,[q] unde catulos Melitæos appellari Callimachus[r] auctor est: XV.[9] millia passuum ab ea IV. Elaphites.[10] [s] In Ionio autem

Mox, *Liburnos Creteæ* edd. vett. et Gronov. Deinde, pro *nec pauciores*, Tolet. habet *nec non Trucones*.—5 Ita Regg. Brot. 1. 5. Ed. pr. Venett. Rom. Parm. Brix. Ald. Junt. Basil. aliæ vett. 'Eruditus Harduinus ex infelici conjectura emendavit, *contra Tragurium*.' Brotier. Harduinum secuti Miller. Bipont. et Franz.—6 'Ita Editio princeps. Forte Plinius scripserat tantum *Bua* aut *Boa*. Est insula quæ in Cod. Theodosian. Leg. III. de Hæretic. appellatur 'Boa insula.' Sub imperatoribus Romanis fuit exiliis famosa. Nunc quoque dicitur *Bua*.' Brotier. *bubus* edd. vett. *Bavo* ex codd. recepit Harduin. eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *Bova* Tolet. *Bano* conj. Pintian.—7 Vett. edd. ante Harduin. *civium R. reliqua;* sed ultima vox deest in omnibus codd.—8 Ita ex codd. suis et Chiffl. edidit Harduin. *XXII.* edd. vett.—9 Ita quoque ex codd. suis et Chiffl. edidit Harduin. cum antea legeretur *XII.*—10 'In Ms. Reg. 1. et editione principe, *VII. Elaphites*. Quod verius crediderim. Plures enim ibi sunt insulæ, quam quatuor. Ita

NOTÆ

[h] *Grateæ*] Ita Mss. Reg. et Colb. non *Creteæ*. Scylaci Caryand. in Periplo, pag. 9. prope Pharum et Issam Cratcæ insulæ nominantur: Κρατειαὶ νῆσοι, κατὰ Φάρον καὶ Ἴσσαν.

[i] *Nec pauciores*] Forte, *nec pauciores XL*. Totidem enim Liburnicas insulas agnoscit Strabo, lib. VII. pag. 315.

[j] *Celadussæ*] Ita etiam Mss. Et Mela II. 7. 'Celadussæ, Apsyrtus, Issa.'

[k] *Contra Surium* [*Tragurium*] Vide Notas et Emend. num. 93.

[l] *Bubua* [*Bavo*] Boas insulam Dalmatiæ vocat Ammianus lib. XXII. p. 206. oppido Tragurienſi ponte jungitur, et *Bove* nuncupatur. Vide Notas et Emend. num. 94.

[m] *Brattia*] Meminit Anton. in Itin. Marit. Nunc *Bracchia*. In Tab. Peuting. segm. 4. 'Insula Brattia: insula Pharia.'

[n] *Issa*] Ἴσσα Scymno, pag. 17. Stephano, aliisque.

[o] *Pharia*] Straboni, lib. VII. p. 315. Φάρος, olim Πάρος, Pariorum colonia. Nunc *Liesina*. Tab. Peuting. 'Insula Faria.'

[p] *Corcyra*] Nunc *Curzola*, teste Jo. Lucio. Oppidum a Cnidiis conditum testatur quoque Scymnus, pag. 18. Μέλαινα seu nigra cognominata est.

[q] *Melita*] Alia hæc est ab Africana Melita, quæ Rhodiorum Equitum sedes. *Melada*.

[r] *Callimachus*] Et Stephanus, et Auctor Etymol. Hanc laudem alteri Melitæ alii adjudicant. Litem decidere haud proclive, cum in neutra hodie catelli similes reperiantur.

[s] *Elaphites*] Nomen a cervorum copia factum.

mari ab Orico XII. millia passuum,[11] Sasonis [t] piratica statione nota.

autem sunt dictæ a cervorum copia.' *Brotier.* *III. Elaphites* Gronov. et edd. vett.—11 ' Male Mss. Reg. 1. 5. *MM. P.* Male quoque recentiores editiones, *M. millia passuum.* In Editione principe, *III. M. P.* meliore quidem, sed exiliore, numero. Emendavi, *XII. millia passuum;* quod satis indicat Scylax, pag. 10. cum ait ex insula Sasone in Oricum navigationem esse tertiæ diei partis. *εἰς Ὠρικὸν πόλιν ἐστὶ παράπλους ἡμέρας τρίτον μέρος.* Paulo supra dixerat ab Orico ad mare stadia esse LXXX. *στάδια π'.*' *Brotier.*

NOTÆ

[t] *Sasonis*] Scylaci, pag. 10. *Σασών.* Hodie *Sasena.* Lucan. v. 650. ' Non humilem Sasona vadis.' — ' Tabula Peuting. ' Insula Sasonis.' Æthicus: ' Insula Saso.' Prius hic legebatur *M. millia passuum,* pro *III. millia passuum.*' Ed. sec.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM III.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

1. Cap. i. *Ubi minus, VII. M. pass.*] Ita restituimus admonitu codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiffl. vetustarumque editionum ante Frobeninm, qui *ubi minimum* obtrusit imprudenter: triplex enim modo quasi latitudinis ordo proponitur, ut interpretatio nostra planum fecit: cujusmodi ab exscriptore Plinii Martiano Capella distinguitur, lib. vi. cap. de divisione terræ, pag. 201. ‘ Latitudo vero,’ inquit, ‘ ubi angustior, quinque: ubi diffusa, septem: ubi prolixior, decem millibus explicatur.’

2. Ibid. *Creduntque perfossas*] Sic Mss. proxime laudati: rectius tamen fortassis cum Pintiano *perfossos* agnoveris, montes scilicet, non columnas. Capella hoc ipsum agens, loc. cit. ‘ Montium prædictorum,’ inquit, ‘ effossis radicibus, evulsoque confinio.’

3. Cap. iii. *In his coloniæ VIIII. municipia octo: Latio antiquitus donata XXIX. libertate, VI. fœdere, III. stipendiaria, CXX.*] Numeros ex fide eorundem codicum restituimus: *coloniæ VIIII.* et *fœdere III.* cum prius octo tantum coloniæ, fœdere donata tantum oppida duo censerentur: id quod cum superiore summa oppidorum omnino *CLXXV.* stare nequit. Porro de coloniarum ceterorumque jure hæc accipe. Post diuturnum bellum Romani Latinos pro sociis et amicis sibi asciverunt, dato jure, ut in bello Romanis legionibus permixti militarent, et ibi magistratus officiaque gerere, et honores accipere communi jure possent: sed non Romæ tamen petere magistratus aut gerere iisdem licuit, ut apertissime Plinius docet, vii. 43. nec repugnat Asconius, de quo Sigonium vide de Antiq. Jure Italiæ, i. 4. p. 133. Atque id jus quidem, quia Latinis primum concessum, ‘ Jus Latii ’ appellatum. Post tamen et suffragii in Urbe ferendi, creandique Magistratus dari sibi jus postularunt, utque pro civibus Romanis pari cum ceteris jure haberentur. Impertitum et illud deinde prærogativa quadam populis aliquot exteris, ægre tamen: vocatumque ‘ Jus Civium Romanorum.’ Vetus vero jus ad discrimen hujusce novi, ‘ Jus antiquum Latii,’ et ‘ Latium antiquitus ’ dictum est: datumque idem jus longo post tempore universæ Italiæ: unde ‘ Italicum jus ’ dici cœptum. Cum cives, militesve alio deducerent,

ut ea incolerent loca, 'Coloniam' vocabant: 'Municipium' vero, cum loci alicujus indigenis jus illud Italicum, vel civium Romanorum, quo de egimus, communicarent. Ampliabant autem Romani, astringebantque arbitratu suo jus et immunitates eas, ut auctor est Tacitus Annal. XI. Quin ipse Plinius coloniis quibusdam jus Italiæ tantum concessum, aliis solam immunitatem a tributis innuit, cap. hujus libri tertio. Municipia suis vivebant legibus et institutis: Coloniæ Romanis. Suis quoque oppida libertate donata: sed neque Italico, neque civium Romanorum jure gaudebant, quorum alterutro municipia fruebantur: ea vero 'libera oppida,' et 'liberæ conditionis' vocabantur. Fœderata erant, quibuscum populus Rom. fœdus inierat, quorum cives se fœderatos, socios, fratres, populi Romani cognominabant, ut de Arvernis Galliæ populis, Heduisque dicemus ad IV. 32. et 33. Denique stipendiaria erant, quæ vectigal penderent, seu tributo solvendo obnoxia forent.

4. Ibid. *Onoba Æstuaria*] Mss. Reg. et Colb. ac Paris. *Ossonoba Æstuaria.* Parm. edit. *Ossonoba Asturiæ.* Hermolaus, *Ossonoba Lusturia*, quoniam inter amnes Luxiam et Urium sita est. Nos Ὄνοβαν Αἰστουρίαν, hoc est, *Æstuariam*, ab æstuariis, quæ illic frequentia sunt, appellatione deducta, maluimus appellari, vestigia codicum antiquorum summa fide ac religione secuti. Ossonoba certe non hujus loci est, sed Lusitaniæ, ut dicemus ad IV. 35. et ab Ossonoba diversam Onobam et nomine et situ Marcianus Heracleotes agnoscit, pag. 71. et 73. Hanc, in qua nunc sumus, Ὄνοβαν Ἀστουρίαν vocans prope Anæ ostia: unde Ptolemæus emendandus, apud quem II. 4. ΟΝΟΒΑΛΙΣΤΟΥΡΙΑ pro ΟΝΟΒΑ ΑΙΣΤΟΥΡΙΑ legitur. Hauc porro Onobam esse *Ayamonte*, oppidum ipsis Anæ ostiis impositum, perperam Bivarius existimavit, ut suppositítium Maximo fœtum vindicaret.

5. Ibid. *Ariani montes*] Mss. R. I. 2. &c. *Hareni montes.* Ipsi sunt Mariani montes, quos in hoc Bæticæ tractu Ptolemæus agnoscit, II. 4. quem tractum haud multum a Mss. codicum lectione abludente vocabulo, *las Arenas Gordas* vulgus appellitat. —'*Arenæ montes*] Ita Romana et Parmensis editio vetus.' *Ed. sec.*

6. Ibid. *Portus Bæsippo*] Melæ quoque II. 6. 'Besippo ad Junonis promontorium:' ex quo intelligitur hallucinatos esse viros alioqui eruditos, Rodericum Carum, qui Antiq. Hispal. III. 48. portum Bæsipponem esse existimat, *Puerto de S. Maria*, ad ostium amnis *Guadalete*, et Hieron. Suritam, qui Basilipponem, hodie *Cantillana*, supra Hispalim ad Boream positum, cum hoc Bæsippone maritimo oppido confundit: cum disertis verbis Mela Pomponius, Pliniusque, viri in Geographicis rebus supra famam accurati ac diligentes, inter Gades et Calpen, promontorio Junonis Bæsipponem affigant. Ptolemæo II. 4. Μνεσθέως λιμὴν dicitur: oppidum Βαισίππω.

7. Ibid. *Sexti Firmum*] Admonet ipsa series oppidorum, quæ plane eadem est apud Melam, Plinium, Ptolemæumque, Sexti Firmum prius Hispaniæ oram legentibus a Calpe versus septemtrionem occurrere, quam Selambinam: quare Suritam, Rod. Carum, aliosque, falli necesse est, qui id oppidum nunc *Motril* esse existimant, quod citra Selambinam est.

8. Ibid. *Singili, Attegua*] Prius legebatur, *Singilia, Hegua.* Scio in hoc Bæticæ tractu Αἴγουαν a Strabone citari, lib. III. pag. 141. Sed cum *Singiliattegua* in Mss. scribatur, Reg. 1. 2. &c. *Singili, Attegua*, haud cunctanter agnosco. Nam de Attegua, præter Dionem, quem laudavi, meminit non semel Hirtius, de Bello Hisp. p. 259. et Atteguenses Pom-

peianarum partium fuisse, scribit Valer. Max. IX. 2. p. 425.

9. Ibid. *Tuati vetus*] Ita Mss. omnes, librique editi ante Frobenium, qui *Tucci vetus* reposuit.

10. Ibid. *Celti, Arva, Canama, Evia*] Vix ullus est in hoc opere Geographico locus, in quo atrocius grassata sit interpolatorum libido, et emendandi prurigo quædam, quæ eruditos etiam viros interdum tenet. In Mss. Reg. 1. 2. Colb. et Paris. *Celtiarava Camana æua.* In edit. Parm. Froben. Gelen. aliisque ante Dalecampium: *Celtiaca, Vacamana, Acria.* Numerum oppidorum auxit, immutavitque deinde Dalecampius: *Celtiaca, Axatiara, Arruci, Mænoba.* Ecquod in his verbis, quæso, veteris scripturæ vestigium? Roder. Carus, Antiq. Hispal. III. 3. 8. et 9. legit, *Celsita, Axati, Arva, Arucci, Menoba, Canama, Aria.* Nostram emendationem potiorem his omnibus esse non modo priscorum codicum vestigia ipsa confirmant, vix ullo fere apice immutato, sed et inscriptiones veteres, quas modo allaturi sumus. *Axati* certe et *Arucci* expunximus, quod de iis libri omnes conditivi silent: etsi non me præterit Municipii Flavii Axatitani, et Civitatis Aruccitanæ, apud Gruterum in Inscript. fieri mentionem, p. 432. et p. 238. Quin et ipsam Celtim ex hoc albo sustulissem: nisi meminisset, ut dixi, Antoninus: ratus Plinium in his oppidis appellandis, non tam situs cujusque loci, quam seriei elementorum habuisse rationem: quamobrem *Alica* priore loco statuissem, cum Alicensis oppidi in Provincia Bætica memoria extet apud Gruterum, p. 542. Quod vero ad Arvam attinet, apud eundem p. 476. inscriptio legitur, ORDO. MVNICIPII. FLAVII. ARVENSIS, reperta Alcolæ, medio itinere inter Hispalim, et Cordubam. De Canama, p. 345. CANAMENSES. LINTRARII. Oppidum Bæti impositum, nunc *Villanova del Rio.* Denique EVIA apud eundem legitur, p. 550. in inscriptione, procul ab hoc situ, sed in Bætica tamen reperta.

11. Ibid. *Ilipa, cognomine Ilia: Italica*] In Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. *Ilipa cognomine Illa Italica.* Parm. edit. *Ilipa cognomine Ila Italica.* Voculam *Ila*, veluti nihili ea foret, Frobenius prior expunxit, legitque, *Ilipa cognomine Itulica*, atque ita scribendi ceteris deinde auctor fuit. Atqui Straboni lib. III. p. 141. Ἰτάλικα καὶ Ἴλιπα, et, quod idem est, Ptolemæo Λαῖπα μεγάλη et Ἰτάλικα, civitates sunt duæ dispares. Et fuit *Ila* sive *Ilia* Ilipæ cognomen genuinum. Apud Gruterum, p. 351. IMMVNES ILIENSES. ILIPONENSES, unde nosse Reinesius potuit qui Ilienses Iliponenses forent, quod scire se negat, epist. 23. Alias sine cognomine, apud eundem Gruter. p. 246. legitur MVNICIPIVM. INLIPENSE.

12. Ibid. *Vergentum, quod Julii Genius: Orippo, Caura, Siarum*] Insigniter depravatus hactenus hic locus in libris omnibus sic legebatur: *Vergentum, quod Julii genitor, Hippo Caurasiarum:* quæ non oppidorum nomina, sed vocum portenta erant. At Orippo, etiam ab Antonino memoratur, in itinere a Gadibus Cordubam, ab Hispali IX. M. P. Et apud Gruterum, p. 803. inscriptiones erutæ in pago quem Sarracatin vocant, in agro Utrerensi, ORDO. SIARENSIVM. Apud Roder. Carum, Antiq. Hispal. III. 20. SIARENSIVM. MVNICIPIVM. legitur. De Caura et Orippone mentio apud Poëtam antiquum, A. Halum nomine, ortu Burdegalensem, quem Tamayus edidit in Martyrol. Hispan. 'Hic Caura, Sauros sustentat Orippo colonos.'—'Mox ut editione Romana a. 1470. et Parmensi legitur, *Fluvius Menoba et ipse*, legi oportet: non *Menoba Bæti et ipse*, ut recentes libri cum Dalecampio, inani repetitione syllabæ *ba* et *et*, exhibent;

neque enim Menoba fluvius amni Bæti, sed agris vel oppido Sciaro potius dicitur 'infusus.' Sic enim Plinius ipse Bætim amnem paulo ante Bæticæ dicit infusum.' *Ed. sec.*

13. Ibid. *Urso, quæ Genua Urbanorum*] Ita libri omnes. Tamen erudite suspicatur Anton. Augustinus, legi oportere *Gemina Urbanorum:* deductis eo colonis militibus ex aliqua earum legionum quibus Geminæ, aut Gemellæ, cognomen fuit, quales erant VII. X. XIII. et XIV. quod ex duabus factæ singulæ erant, quæ justum legionum numerum non explerent. Auctor ipse Cæsar, Bell. Civ. lib. III. pag. 166. et Dio, lib. LV. Urbanorum autem cognominatur, quod militum forte ex sola Urbe Roma conscriptorum esset.

14. Ibid. *Callet, ... Ilipula minor, Merucra, Sacrana .... Oningis*] Cum sint hæc oppida et extra Bæturiam posita, et conventus Astigitani, in eorundem assignando situ assentiri viris eruditis non possum. Nam quod *Callet* nunc *Cala* esse censet Jo. Fr. Andrez, l. de patria S. Laur. p. 212. et Rod. Carus, III. 70. et post illum Holstenius, oppidum scilicet in media Bæturia positum, supra Hispalim, inter Bætim et Anam, quam oram Plinius nunc describat, quemve conventum, æstimasse satis non videntur. Ilipula vero minor, *si Niebla* est, ad amnem *Tinto*, fere inter ostia Bætis et Anæ, ut visum est Roder. Caro, III. 81. sane non Astigitani conventus ea esse potuit, sed Hispalensis: Celticis Bæturiæ populis, in quibus est *Niebla*, ei conventui, ut Plinius mox subjungit, attributis. Denique, si Oningis ibi fuit, ubi nunc Giennium est, ut censuit Mariana, Hist. Hispan. II. 21. p. 78. ad Cordubensem conventum pertinuit, non ad Astigitanum. Et Livius sane, lib. XXVIII. p. 319. haud procul Gadibus et Oceano statuere Oringin videtur, quam solo æquatam a Scipione prodit. Pro *Merucra, Sacrana,* Mss. *Marca, Sacruna.*—'At vetustæ edd. Romana et Parmensis, ut edidimus.' *Ed. sec.*

15. Ibid. *Seriæ adjicitur, &c.*] Prius legebatur: *Seria quæ dicitur Fama Julia: Vertobrige, Concordia .... Callensibus Emanici.* Quam lectionem vitiosam ostendit dissona a priore parte posterioris structura sermonis. Nos codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. fidem secuti sumus, ut fere solemus.

16. Ibid. *Regionis Osintiadis Sisaponem*] Hactenus in libris editis post Frobenium, *Regiones Osintigi, Sisaponem.* In Mss. Reg. et Colb. ac Parm. edit. *Regiones Osintiades Sisaponem.* Quam lectionem ceteris anteponimus, ut Sisaponi oppido circumjectus ager suo nomine censeatur: siquidem Osintiadem contineri Bæturia, sicut minores regiones majoribus solent, simile veri est.

17. Ibid. *Latinorum, Regia Carissa*] Sic Mss. Reg. et Colb. vetustæque editiones omnes ante Dalecampium. Nec *Læpiam* habent, nec *Uliam,* quas ille hoc loco nobis obtrusit. Scio apud Gruterum, p. 271. legi, ORDO REIP. VLIENSIVM. Sed reperta ea inscriptio est apud *Monte-Mayor,* prope Cordubam, longe a Gaditano conventu, in quo nunc sumus. Hodie Montis-Majoris nomen habere putatur Ulia, inquit Mariana Hist. Hisp. III. 20. p. 122. XX. ab urbe Corduba lapide. Haud procul Corduba fuisse etiam Dio significat, lib. XLIII. p. 229.

18. Ibid. *A Castulonis oppidi fine Gades, CCL. M.*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Paris. Parm. quoque editio, et Martianus ipse lib. VI. cap. de Hispania, p. 203. a quo Hermolaus incante citerioris Hispaniæ mensuram mutuatus, transtulit in ulteriorem, atque hoc loco Plinii textum inde corrupit, scribens *CCCCLXX. M.*

19. Ibid. *Orbi spectandum*] *Orbi* reposuimus, admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. cum prius *urbi* legeretur in libris impressis: *Orbi*, inquam, hoc est, universis terrarum gentibus Romam confluentibus. Periret enim alioqui, cum insigni illo Romanæ urbis præconio, loci ipsius etiam ex ejusdem verbi repetitione venustas.—'Sic paulo post, *porticum eum complexum* scripsimus, ubi *cam* habent libri editi perperam, cum ad *orbem* id referatur, quem porticus ea complectebatur.' *Ed. sec.*

20. Cap. iv. *Ausetani, Lasetani*] Hactenus: *Ausetani, Itani, Lasetani.* Fulvius Ursinus, *Iaccetani* legit, ex Strabone et Ptolemæo. Nos *Itani* expunximus, de quibus in hoc tractu nihil usquam compertum: ex quo mutila quædam præcedentis vocis repetitio possit haberi. Nam cum hos, quos recenset Plinius, redditurum se promittat, inferius, Ausetani quidem, aliique, suis locis apparent: Itani nusquam. At ne Lacetanos cum Ursino, Pelicerioque in Notis Mss. mutem, vetat Livius, qui Lacetanos sæpe laudat, lib. xxviii. p. 329. lib. xxxiv. p. 410. multoque expressius situm eorum indicat, lib. xxi. p. 206. 'Cn. Scipio,' inquit, 'in Hispaniam cum classe et exercitu missus, cum ab ostio Rhodani profectus, Pyrenæosque montes circumvectus, Emporiis appulisset classem, exposito ibi exercitu, orsus a Lacetanis omnem oram usque ad Iberum,' &c. Λακηταvίαν Dio, lib. xlv. p. 274. Et Λακενταvῶν ἔθνος Plutarchus agnoscit, tum alibi, tum in Catone Majore, p. 342. Lacetanos denique Cæsar Bell. Civ. lib. i. p. 143. cum Ausetanis et Tarraconensibus jungit. Adeo placuere Jaccetani Cujacio, ut non modo hoc loco, sed ubi minime omnium oportuit, obtruserit. Nam Dig. l. L. tit. 15. de Censibus, ubi Ulpianus, 'Jus Italicum Valentini et Licitani habent:' ipse *Iaccetani* legi censet oportere, Observ. x. 35. Alii *Lacetani:* neutri recte. Nos *Illicitani* ab Illici, de quo paulo ante Valentiam egimus, quod oppidum Latinorum seu juris Latini esse Plinius monet, restituimus.

21. Ibid. *Edetani*] Prius *Sedetani* legebatur. Atqui Sedetanos hic locum habere, literarum series non patitur, quam in populis nunc recensendis Plinius sequitur: *Ausetani, Cerretani, Edetani, Gerundenses, &c.* Ab Ἔδητα oppido nomen hi sortiti videntur, quod ubi ubi demum id fuerit, cis Iberum fuit; inter amnem eum et Pyrenæa juga. Cave enim credas ab Edeta oppido Edetaniæ sive Sedetaniæ regionis, ubi Saguntum, Valentia, et Cæsaraugusta fuere, hos Sedetanos fuisse appellatos: cum ii Cæsaraugustani fuerint, ut statim Plinius admonet, non Tarraconensis fori. Quid si *Deciani* scribas, a Δεκίανα Indigetum mediterraneo oppido apud Ptolem. ii. 6.

22. Ibid. *Larnenses, Lursenses, Lumberitanos*] Cum hoc loco populorum nomina disponi per elementa debeant, mire omnia perturbata permixtaque sunt in libris ad hunc diem vulgatis: sic enim habent, *Larnenses, Iturisenses, Isbalenses, Lumberitanos.* In Mss. Reg. &c. *Larnenses, Lursenses, Lumberitanos.* De Ispalensibus nihil: unde huc irrepserint, incompertum adhuc. Hermolaus *Ilursenses* ab Ilurone jam antea memorato oppido, neque revocando amplius: *Iturisenses* Dalecampius, ab Ἰτούρισα Vasconum civitate, reposuit.

23. Cap. v. *Atax e Pyrenæo*] E Cemeno seu Gehenna monte dum fluere Atacem, non e Pyrenæo, Strabo docet, lib. iv. pag. 182. haud satis peritum se locorum eorum fuisse prodit. Rectius Mela, a quo non inelegante describitur, ii. 5. 'Atax ex Pyrenæo monte digressus, qua sui fontis aquis venit exiguus, vadusque

est, et ingentis alioquin alvei tenens, nisi ubi Narbonem attingit, nusquam navigabilis : sed cum hybernis intumuit imbribus, usque eo solitus assurgere, ut se ipse non capiat.'

24. Ibid. *Nec minus seipso torrentes, Isaram, et Druentiam*] Non *torrentem*, ut prius, sed *torrentes* multitudinis numero reposuimus, tum codicum omnium Mss. fide, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Paris. &c. tum ex re ipsa : namque ea vis torrenti similis etiam Druentiæ propria est, communisque cum Isara et Rhodano. Unde Silius Ital. lib. III. 'Turbidus hic truncis, saxisque, Druentia lætum Ductoris vastavit iter: namque Alpibus ortus Avulsas ornos et adesi fragmina montis Cum sonitu volvens fertur latrantibus undis, Ac vada translato mutat fallacia cursu.' Vide et Livium, lib. XXI. pag. 198.

25. Ibid. *Ultra, fossæ ex Rhodano C. Marii*] Nemo omnium Geographorum apertius, quam Plinius, situm Marianarum fossarum signavit, nempe ultra Rhodani ostia, prope stagnum insigne Mastramela. Cujus ex verbis varias de fossarum Marianarum situ scriptorum sententias convellere proclive admodum foret, si esset id otii nostri, aut instituti. Occupavit hanc spartam jamdudum, absolvitque egregie Honor. Bouche, Hist. Provinc. III. 5. pag. 161. Itaque fossæ Marianæ ductæ sunt a Rhodano per Campos Lapideos, ad vicum *Foz:* fossarum supersunt ibi hodieque vestigia. Idcirco autem perductæ, quo in Rhodanum naves e mari facilius subirent, quibus ægre aditus esset in amnem per orientale ostium, quod id erat navigiorum vix patiens. Solinus, cap. 2. pag. 17. 'C. Marius bello Cimbrico factis manu fossis invitavit mare: perniciosamque ferventis Rhodani navigationem temperavit.'— ''Fossas' plurali numero dicit, easque 'insignes opere:' unde errare eas intelligas, qui unicam quærunt, et obscura tantum illius vestigia se reperisse confitentur. Nunc sunt duo orientalia Rhodani ostia, in quæ se potissimum postea amnis devolvit. Insulam ex parte includunt, quam vocant *la grande Camargue.* Ex duabus hisce fossis, ei, quæ magis orientalis est, impositum postea Arelate Sextanorum est.' *Ed. sec.*

26. Ibid. *Stagnum Mastramela: oppidum, Maritima Avaticorum*] Prius *Astromela* legebatur. At Stephanus, pag. 448. Μαστραμέλλη, inquit, πόλις καὶ λίμνη τῆς Κελτικῆς. Unde et illud effici videtur geminum oppido adjacenti fuisse nomen: alterum cum stagno commune, proprium alterum. At dum Geographorum vulgus id oppidum putat esse *Martiguez*, merito reprehenditur ab Honor. Bouche, Hist. Provinc. III. 6. pag. 172. quod recentissime conditum id esse constat, hoc est, non ante annos quingentos, loco antea inculto ac deserto. Veri multo similius statuit esse *Marignane*, ad stagni latus orientale. 'Maritima Avaticorum,' inquit Mela, II. 5. 'stagnum obsidet.'

27. Ibid. *Aquæ Sextiæ Salluviorum*] Ita Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. non *Salyorum.* Inscriptio Gruteri, pag. 298. DE. LIGVRIB. VOCONTIEIS. SALLVVIEISQ. Σάλικας vocat Ptolemæus, pro Σάλυας, II. 10. Hi sunt Falanii Galli (lege, *Salluvii Galli*) de quibus Fulvius triumphasse dicitur in Epitome Liviana, lib. LX. ut docet inscriptio vetus in Fastis Triumphorum, M. FVLVIVS M. F. Q. N. FLACCVS. PROCOS. DE LIGVRIBVS. VOCONTIEIS. ET. SALLVVIEIS.

28. Ibid. *Alebece Reiorum Apollinarium*] Hactenus legebatur *Alebeceriorum Apollinarium.* At Mss. Reg. Colb. et Paris. totidem apicibus id nomen exhibent, quot repræsentamus. Accedit et vetus inscriptio apud Gruter. pag. 448. COL. REIOR. APOLLINAR. Et Tabula Peuting.

Reis. Apollinaris, hoc est, Reiis Apollinaribus, a cultu, ut videtur, Apollinis. Quid quod nec Alebece satisfacit ipsa, libentinsque *Albiœce* agnoverim, si Ms. ullus codex suffragetur. Nam Albiœcos Ἀλβιοίκους Salyibus, sive Salluviis, Vocontiisque confines Strabo facit, lib. iv. pag. 203. plane ut ipsius oppidi Ἀλβίοικοι nomen esse potuerit, qua forma et Σόλοι Solœ Cilicii appellantur.

29. Ibid. *Cessero*] Non *Cisteron*, aut *Castres*, ut quibusdam eruditis visum, sed S. Tiberii pagus, *S. Tubery*, ad Araurim qui Agatham præfluit, leucis fere quatuor a Bæterris. Κεσσερὼ est Ptolemæo, ii. 10. in Volcis Tectosagibus. Antonio in Itiner. Cesero, a Bæterris M. P. xii. Ado in Martyrol. 10. Novemb. 'In territorio Agathensi in Cessarione, SS. Martyrum Tiberii, Modesti, et Florentiæ, qui tempore Diocletiani martyrium compleverunt.' Et in Vita S. Tiberii: 'Et subito apparuerunt juxta fluvium qui dicitur Araur, in vico qui vocatur Ceseri,' &c.

30. Ibid. *Tasconi, Tarusconienses*] In Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. *Tasconi, Tarucunonienses.* Libri vulgati, *Tascodunitari, Cononienses*, omnino mendose, ut vel ex ipsa serie elementorum liquet. Adeo non placet conjectura eruditi viri, scribi ita jubentis, *Tarascoduni, Tarni, Tononienses:* ut si Tasconos ipsos expungere cuipiam libuerit, ceu ineptam vocis subsequentis repetitionem, ac solos retinere Tarusconienses, haud gravate sim ei assensurus. Nam Tarnos ab amne Tarne comminisci, otiosorum hominum videtur esse: Tononienses a Sabaudia in provinciam Narbonensem accersere, quam solam Plinius modo perlustrat, ἀγεωγραφήτων.

31. Ibid. *Adjecit formulæ ... Avanticos, atque Bodionticos*] Sic libri omnes tum editi, tum manu exarati ante Hermolaum, qui pro *Bodionticis Ebroduntios* fidenter inculcavit; perinde quasi aut gens eadem sub diversis nominibus bis signetur a Plinio: Ebroduntiorum quidem appellatione hoc loco, et Caturigum rursus cap. 24. est enim Caturigum oppidum Ebrodunum: aut Ebroduntiorum, si locum hic eos habere oportuit, Dinia potius oppidum, quam Ebrodunum ipsum dici debuerit. At non levior ejusdem Hermolai lapsus, et Guillimanni, qui Hermolaum secutus est, cum Avanticos Helvetiæ populos, *ceux d'Avanches*, signari hic arbitrati sunt: quandoquidem hos Alpium incolas fuisse Plinius ipse admonet, et Ammianus quidem, ut mox dicturi sumus, Graiarum: a quibus longa intercapedine Aventicum Helvetiorum disjunctum est: longe nempe positum supra Lemannum lacum, quo tamen lacu claudi provinciam Narbonensem superius monuimus. Describit Avanticorum oppidum, cujusmodi fere nunc est Ammianus, lib. xv. p. 54. 'Alpes Graiæ et Pœninæ,..... habent Aventicum, desertam quidem civitatem, sed non ignobilem quondam, ut ædificia semirnta nunc quoque demonstrant.' Sententiæ nostræ de Aventicorum germano situ suffragatorem habemus virum eruditum Nic. Chorier Hist. Delphin. lib. i. p. 12. et lib. iv. pag. 197.

32. Cap. 6. *Haud ullo inde loco CCC. in latitudinem*] In Mss. Reg. Colb. Paris. &c. *Haud ullo in loco.* Parm. edit. *Haud ullo in loco CC.* Nos ex conjectura, *Haud ullo inde loco:* ex Martiano, lib. vi. cap. de Italia pag. 205. *CCC.* rescripsimus: 'Nusquam,' inquit, 'trecenta latitudo ejus excedit.' Sed Plinii mentem idem Martianus haud assecutus sane videtur, quæ nostra interpretatione, feliciter, ut quidem opinamur, illustrata est.

33. Ibid. *Universæ autem ambitus ... XXX. pass. LVIIII.*] Sic Mss. omnes. In Solino, cap. 2. pag. 14. et Capella, lib. vi. cap. de Italia, pag.

205. male nunc hic idem universæ Italiæ ambitus colligit vicies centena et XLIX. millia pass. hoc est, $\overline{\text{XX}}$. XLVIIII. cum utrobique, ut in Plinio, scribendum sit, $\overline{\text{XXX}}$. *LVIIII.* nullis additis detractisve: sed tertia tantum denarii nota, quam prava librarii distinctio sequenti summæ tribuit, reddita restitutaque priori. Quamobrem immerito Salmasius in Solin. pag. 83. ex eodem Solino Martianoque Plinium emendandum pronuntiat, cum e contrario ii sint ex auctore suo Plinio refingendi. Nam si decies centena et XX. millia passuum apud eosdem colligit longitudo Italiæ, haud sane pauciora tricies centenis passuum millibus patere ejus ambitum res ipsa pervincit.

34. Ibid. *A Corsica minus LXX.*] Reg. 2. *A Corcyra minus LXX.* Parm. edit. *A Corsica.* Martianus, lib. VI. cap. de Italia, pag. 205. ex optimis exemplaribus: *A Corsica, minus LXX.* id quod libentius amplexi sumus. Omitti sane non debuit major insula, aut longe minor anteponi. Deinde longiusculum est Italiæ a Corcyra intervallum, ut minimum, c. M. P. At Corsicam a Vadis Volaterranis LXII. M. P. abesse Plinius ipse diserte testatus, ut quidem præ se ferunt exemplaria omnia, lectionem, quam defendimus, egregie tuetur.

35. CAP. VIII. *Aquenses cognomine Taurini*] Ariolantur, qui *Aquapendente* in Etruria oppidum signari hoc loco putant. A Centumcellis, hoc est, *Civitta Vecchia*, ut diximus, prope hæ Aquensium Thermæ abfuerunt. Testis Rutilius in Itiner. p. 305. 'Ad Centumcellas forti defleximus Austro: Tranquilla puppes in statione sedent.' Et mox: 'Nosse juvat Tauri dictas de nomine Thermas, Nec mora difficilis millibus ire tribus,' &c.

36. Ibid. *Clusini novi, Clusini veteres*] Hos non re ac loco, sed nomine solum invicem discrepare censet Holstenius in Notis ad Ital. Antiq. p. 75. At non ita sane veteres censuerunt: nam in fragmento Itinerarii Antonini, itinere Tiberino sive Ciminio, legitur: 'Clusio vetere, olim Comersolo: Clusio novo, a quo dictus Clusentinus transitus Hannibalis.' De vetere Livius, lib. X. p. 179. 'Clusium, quod Camars olim appellabant:' lege, 'quod Camarsolum appellabant.'

37. Ibid. *Florentini*] In Mss. plerisque, librisque editis, *Fluentini.* At Chiffl. et Paris. rectius, *Florentini*, ut in codd. quos vidit, legisse se, si credimus, testatur Gelenius. Nam et Frontinus de Colon. p. 93. Coloniam Florentinam deductam a Triumviris prodidit, et Tacitus, Annal. I. p. 36. orasse ait Florentinos, ne Clanis, solito alveo demotus, in amnem Arnum transferretur, idque ipsis perniciem afferret. Ipse Plinius IV. 4. Florentiam nominat. Tamen in decreto Desiderii Regis Italiæ, apud Gruter. p. 220. 'Palantes Fluentinos collegimus:' quod de Florentinis accipiendum est.

38. Ibid. *Subertani*] Sic Mss. omnes, impressique libri ante Hermolaum, qui a Suderno Ptolemæi III. 1. *Sudertani* scripsit. Nos *Subertani* anteponimus, quoniam id ei oppido, quod *Sovretto* diximus appellari, peraccommodatum nomen est, a subere, quo circumjectus ager abundat.

39. Ibid. *Volaterrani, Volcentini cognomine Etrusci*] In libris editis, *Volaterrani cognomine Etrusci*, Volcentinis prætermissis: at eosdem ex Chiffl. codicis fide restituimus, probe gnari, præter Etruscos Volaterranos esse nullos uspiam: neque eo proinde cognomine discerni ab aliis necesse fuisse. Volcentinos autem, seu Volcentanos, et in Lucanis Plinius commemorat, cap. 15.

40. CAP. IX. *Nicodoro Atheniensium magistratu, qui fuit Urbis nostræ CCCCXL.*] Ita Mss. omnes, Reg.

Colb. Paris. et Chiffl. Quin ipse Plinius XIII. 30. et XV. 1. hunc ipsum annum signat. Hoc uno in loco permutatis numeris libri impressi habent CCCCLX. 'Gessit magistratum Athenis Nicodorus, Olympiadis CXVI. anno tertio, uti ex Diodoro Siculo aperte perspicuum est. Incidit plane hic annus in annum U. C. CCCCXL. Quin et paulo ante, *quod scripsit Nicodoro Magistratu*, reposuimus, non *Magistratui*: nam neque inscripsisse cuiquam librum suum de Plantarum Historia Theophrastus videtur: et Græca ea locutio est Νικοδώρου ἄρχοντος. Ita enim significabant annum Athenienses, ut Romani ex nomine Consulum ordinariorum. Ita Seneca Ep. XVIII. p. 199. de Epicuro: 'Hoc certe,' inquit, 'in his epistolis ait, quas scripsit Charino magistratu, ad Polyænum.' Et Plinius ipse passim: 'Tiberio principe,' 'Claudio principe,' &c.—'Quin et illud paullo ante, *quod scripsit Nicodoro Magistratui*, mutare ausi non sumus, cum sic habeant libri omnes manuscripti, et editi.' *Ed. sec.*

41. Ibid. *Conchylio, et pisce nobili annotantur*] Sic libri omnes: nec conjectura placet eruditi viri, legentis *annatantur*: qua forma dictum ab Ovidio est: 'Novit quæ multo pisce natentur aquæ.' Annatari enim conchylio littora dure admodum dici nobis videtur.

42. Ibid. *Affilani*] In Mss. *Afulani*. In edit. Parm. *Vefulani*, perperam: exigente elementorum serie, ut ab A gentis ejus nomen incipiat. Frobenius, et alii post eum, *Asulani*. Nos *Affilani*: quod apud Frontinum legitur, de Coloniis, p. 83. 'Affile oppidum lege Sempronia.'

43. Ibid. *Capitulum Hernicum, Cereatini qui Mariani*] In edit. Parm. *Capitulum Hernetum, Cernetani*. Frobenius, aliique deinceps: *Capitulum, Cernetum: Cernetani*. Emendationis nostræ auctor fuit partim Strabo, lib. V. p. 238. partim Frontinus: sic enim ille: Ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ὑπὲρ Πραίνεστον ἥ τε τῶν Ἑρνίκων πολίχνη Καπίτουλον, καὶ Ἀναγνία πόλις ἀξιόλογος, καὶ Κερεαταί, κ. τ. λ. *In montibus supra Præneste urbs Hernicorum sita est Capitulum, et Anagnia urbs insignis, et Cereatæ*. Itaque erit *Hernicum* pro *Hernicorum*, et a Cereate Cereatini. Frontinus vero, lib. de Colon. p. 85. 'Cereate Mariana (non 'Marina') municipium familia C. Marii obsidebat.' Et p. 118. 'Ceretium (lege 'Cereatium') municipium familia Marii obsidebant.'

44. Ibid. *Interamnates Succasini, qui et Lirinates*] Hæc conjunctim ut legerentur, effecimus: non uti prius: *Interamnates, Succasani, qui et Lirinates*. Nam præter elementorum seriem, quæ nunc alioqui abrumperetur, docet id vetus inscriptio apud Gruterum, p. 431. quæ Casino in monte reperta est: in qua REIP. INTERAMNAT. LIRIN. mentio habetur. Sic porro appellati sunt, quod ad Lirim amnem sedes haberent: Succasini autem, (sic enim emendo, pro *Succasani*,) quod sub Casino monte. Auctor emendandi Livius, lib. XXVI. p. 282. 'Sub Casinum biduo stativa habita. Inde præter Interamnam, Aquinumque, in Fregellanum agrum ad Lirim fluvium ventum.'

45. Ibid. *Ilionenses Lavinii*] *Lanuvii* reposuit Hermolaus ex Ptolemæo, ob vetus municipium Lanuvium, qui pagus est hodie *Indovina*, haud procul Velitris. At major longe dignitas Lavinii fuit, ut vetustas major: nam, ut Varro ait, de Ling. Lat. lib. IV. p. 35. 'Oppidum quod primum conditum in Latio stirpis Romanæ Lavinium fuit. Hoc a Latini filia, quæ conjuncta Æneæ, Lavinia appellata,' &c. Frontino, p. 86. et 124. 'Lauro-Lavinium' dicitur. Dionysio Halic. Antiq. lib. V. p. 287. Λαουίνιον μητρόπολις τοῦ Λατίνων γένους. Incolæ Λαβινιαταί, p. 326.

46. Ibid. *Compita Larium*] Lares in compitis coli solitos, præter Festum, testatur Ovid. Fast. II. 615. 'Qui compita servant, Et vigilant nostra semper in urbe, Lares.' Et Tranquillus de Augusto, cap. 31. 'Compitales Lares,' inquit, 'ornare bis in anno instituit, vernis floribus, et æstivis.' Hinc Tertulliani locum obiter emendamus, de Spectaculis, cap. 5. ubi vetus hæc aræ inscriptio legitur: CONSVS. CONSILIO. MARS DVELLO. LARES. COMITIO. POTENTES. Rigaltius edidit, *Coillo potentes.* Grammaticus nescio quis COLIO, idque pro æde jubet accipi: domicoliumque quondam dictum esse pro domicilio, hoc uno ductus argumento, suspicatur. Ego libentius, LARES COMPITO. POTENTES. agnoverim. Laribus dicata Compita, et sub Larium tutela præsidioque ea esse, ludos idcirco Compitalitios appellatos, ex compitis in quibus agitabantur, docet Macrobius, Saturn. I. 7. p. 221. 'Compitalia,' inquit Varro, de Ling. Lat. lib. V. p. 49. 'dies attributus Laribus:....ideo ubi viæ competunt, tum in compitis sacrificatur. Quotannis is dies concipitur.' Apud Servium non semel, 'Lares Viales.' Vetus Inscriptio ap. Gruter. p. 84. DIS. DEABVSQVE. BIVIS. TRIVIS. QVADRIVIS.

47. Ibid. *Ad Cn. Pompeium, et L. Catonem*] Ita libri omnes tum impressi, tum manu exarati, ante Hermolaum, qui *L. Carbonem* importune obtrusit, quem bello Marsico, sive Sociali nullum fuisse Consulem scimus. Fuit vero L. Porcius Cato anno secundo ejus belli, U. C. DCLXV. cum Cn. Pompeio Strabone, Cn. Pompeii Magni patre.

48. Ibid. *Taurania*] Stephanus: Ταυρανίη, πόλις Ἰταλίας, forte huc referenda. Apud Melam II. 4. Taurianum est: apud Strabonem, lib. VI. p. 254. regio Tauriana: sed ad Plinii Tauraniam nihil ista pertinent, etsi pertinere Casaubonus existimavit, in notis ad Strabonem: cum ista sint in Brutio, Plinii Taurania in Campano agro.

49. CAP. XI. *Dictæ propter ordinem, quas item nominant singulis vocabulis*] In Mss. *quas iterum.* Forte ita rectius, cum Toletano Pintiani codice: *Propter ordinem quo sitæ: a quo iterum nomina singulis, Prote, et Mese.* Ab ordine, inquit, quem certis intervallis dispositæ hæ servant insulæ, in universum Stœchades dictæ sunt: rursusque ab eodem ordine singulatim sibi quæque nomen ascivit: priore earum Prima: altera mox, Media: demumque tertia, Ultima appellata. Porro vernacula Stœchadum nomina Pinetus et Dalecampius ea comminiscuntur, quæ nec exteris nec indigenis nota sint. Honor. Bouche, Hist. Prov. I. 7. a Pomponiana Mesen perperam distinguit: alii aliter peccant.

50. CAP. XII. *Abest a vadis Volaterranis, LXII. M.*] Corruptus haud dubie numerus, cum XC. circiter M. pass. inter utraque loca nunc supputentur. Nota fortassis centenarii in quingenarium deflexa ab amanuensibus est, scriptumque LXII. pro CXII. Quin si Artemidoro credimus, apud Agathem. Geogr. I. 5. gemina centenarii nota librariis excidit, scribique necesse est CCLXXV. Trajectum enim ait esse stadiorum bis mille ducentorum. Sed coarguit Artemidorum Strabo, lib. V.

51. Ibid. *Ænaria ipsa*] Sive ab Æneæ statione, sive ab aëno ærisque metallis, Ænaria dicta sit, quasi Aënaria, Αἰναρίαν scripsere cum diphthongo antiqui omnes: unus instar sit omnium Appianus, Bell. Civil. lib. V. p. 711. qui νῆσον τὰς Πιθηκούσσας vocat, ἣ νῦν ἐστιν Αἰναρία. Nam quod suadere Salmasius nititur, in Solin. p. 97. et 321. et Bochartus de Animal. III. c. 31. p. 994. Scribi *Enaria* oportere, ut ab enaribus, hoc est,

sine naribus, similis videlicet, nomen insulæ deflexum videatur, valde vereor ut quisquam vir naris emunctæ probet.

52. Cap. xiii. *Berelidas*] An *Balaridas* ex Martiano rectius? scilicet a Balaris Sardiniæ gente, de qua mox Plinius. An potius *Boaridas*, ex Tab. Penting. ut scopuli intelligantur duo, qui S. Antiochi insulam obsident, *il Toro*, et *la Vacca*. An denique *Banauridas* ex Stephano, Tyrrhenicas insulas sic nominante?

53. Cap. xiv. *CCCCXL. M. ab eo distante Peloponneso*] Ita rescripsimus, admonitu codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. cum in editis perperam legatur, cxliv. hoc est, centena quadraginta quatnor, pro *quater centena et quadraginta*. Suffragatur præter Capellam, qui hunc plane numerum habet, lib. vi. cap. de Sicilia, pag. 208. etiam Strabo, dum Alphei fluminis ostium quatuor millia stadium hoc est, d. millia passuum a Pachyno abesse testatur, lib. vi. p. 266.

54. Ibid. *Coloniæ ibi quinque: urbes ac civitates LXIII.*] Locum hunc restituimus, tum ex Martiano Capella, lib. vi. c. de Sicilia, p. 208. tum ex eorundem codicum fide, in quibus *civitates LXIII.* nullis adjectis aut detractis leguntur. Coloniarum numerum, quem nos etiam reposuimus, ex Martiano, subsequentis voculæ, *urbes*, litera prior absorpserat. Porro totidem infra coloniæ reddnntur: Tauromenium, Catina, Syracusæ, Thermæ, Tyndaris. In Excerptis Legationum e Diodori libro xxiii. urbes in Sicilia lxviii. omnino nnmerantur: qui numerus e quinque coloniis, urbibusque tribus et sexagiuta rite conflatur.

55. Ibid. *Amnes: Achates, Mazara, Hypsa*] In edit. Parm. *Amnes Agathe Matherypsa*. In Reg. et Colb. *Agathe mater hypsa*. Pro qua lectione, Barbarus *Acis et Hypsa* reposuit: pluribus sane, quam par fuerat, extritis literis. Sed Acin quoque, de quo Schol. Theocriti, ad Idyll. i. 69. et Vibius Seq. p. 329. ab Ætna, Solino quoque auctore, fluentem, e cujus ripis saxa in Ulyssem Polyphemum jecisse quidam dixere, ad oram quam nunc percurrit Plinius, non pertinere, docebit subjecta oculis descriptio insulæ. Quapropter priscis literarum vestigiis insistendo, locum nos ita legimus: *Amnes: Achates, Mazara, Hypsa*. De Achate Siciliæ fluvio, Vibius Seq. p. 328. 'Achates Siciliæ, ubi pari nomine lapillos generat, unde gemmæ fiunt.' Plinius ipse, xxxvii. 54. Ejusdem meminit etiam Ptolemæus, iii. 4. ubi corrupta voce Ἀκίθιον vocat: ac Selinuntis ab eo, et Mazaræ fluminum ostia refert. De Mazara Antoninus quoque, xii. M. P. a Lilybæo. Stephano item castellum est et propugnaculum Selinuntiorum Mazara, a præfluente, ut credimus, amne dictum. Servat adhuc in hoc ipso tractu oppidum Mazaræ nomen: a quo tertia Siciliæ pars *Val di Mazara* nuncupatur.

56. Ibid. *Echetlienses*] Prius *Ecestienses* legebatur, quos perspicuum est vel ab Acestæis, vel a Segestanis minime diversos esse. In Mss. *Echestienses*. Nos ex certissima conjectura, Echetlienses, ab Ἐχέτλα oppido, cujus meminere Polybius lib. i. p. 20. et Diodorus Sic. lib. xix. ac Stephanus. Illud ipsum forte quod Ptolemæo, iii. 4. Ἐλκέθιον pro Ἐχέθλιον dicitur.

57. Ibid. *Imacarenses*] Ita libri omnes. At elementorum series nobilius paulo oppidum appellandum hoc loco fuisse forte admonet, nempe Hyccarensium, quod Stephano Ὕκκαρον, Hiccara Antonino, a Panhormo xvi. M. P. In nummis apud Parutam, ΙΚΑΡ. Nunc quoque *Carini*, et *Muro d'Iccarini*, teste Fazello, decad. i. lib. vii. cap. 6.

58. Ibid. *Tiracienses*] An *Tyraci-*

nenses, ab oppido quod Τυρακῖναι Stephano dicitur? At in Mss. et edit. Parm. *Triracienses*. Forte pro *Trinacienses:* nam Τριναχίην πόλιν et Τριναχίους oppidanos in Sicilia laudat Diodorus, Bibl. lib. XII. pag. 89. et 90. An denique *Tyrittenses?* nam Τυριττὸν in Sicilia idem Diodorus agnoscit, in Eclogis, p. 875.

59. Ibid. *Hieronesos, Cæne*] Ita libri omnes, ipseque Martianus, lib. VI. p. 208. Cave tamen credas *Cæny* Stephani insulam nunc signari a Plinio: Locorum enim is vicinitate deceptus, promontorium Italiæ Cæny Peloro adversum, perperam haud dubie, insulam putavit: cum non modo præter eum nemo ejus insulæ meminerit: sed nec ulla usquam circa Pelorum sit, unquamve, cujus quidem mentio extet, fuerit insula.

60. Ibid. *Meligunis*] Ab ovium proventu, ἀπὸ τῶν μήλων, in insulæ Liparæ nomen olim inditum censuit Dalecampius. Reclamant vetusti scriptores omnes, a quibus non Μηλιγουνὶς, sed Μελιγουνὶς vocatur. Strabo, lib. VI. pag. 275. Stephanus, Hesychius, ceterisque antiquior Callimachus, Hym. in Dianam, pag. 14. vs. 47. Νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ· Λιπάρη νέον, ἀλλὰ τότ' ἔσκεν Οὔνομά οἱ Μελιγουνίς.

61. Ibid. *Antea Therasia... quia sacra*] Therasiam quidem in insulis Ægæi maris agnovimus: hanc vero Hieram qui Therasiam quoque appellarit, adhuc auctorem quærimus. *Thermissa* haud dubie scribi satius fuerit, si exemplaria ulla faverint: cum id ei nomen fuisse, Θέρμισσαν, Strabo fateatur, lib. VI. p. 275. et 276.

62. CAP. XV. *Carcines*] Verum hujus amnis nomen, ex fide codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Paris. et Chiffl. restituimus: subdititiumque *Cæcinos* expunximus, quod Hermolaus inculcarat, neglecta vetere lectione Parmensis etiam editionis: quoniam Cæcina amne apud Ælianum, et Pausaniam, lib. VI. Eliac. post. pag. 354. dirimi Locros a Rhegino legerat. At procul ab hoc sinu, quem Plinius modo percurrit, Locri, Rheginique, in ipso ferme Siculo freto collocati.

63. Ibid. *Tiris, Eranusa, Meloëssa*] Sic totidem plane apicibus Mss. omnes. Et Meloëssa quidem a proventu pecoris haud dubie nomen accepit, ἀπὸ τῶν μήλων. Verum loco priorum duarum, infeliciter admodum Hermolaus, *Tres Sirenusæ* rescripsit, quos ab ora Pæstana, adversoque plane maris tractu, in Lacinium usque promontorium transtulit. Ibi enim Sirenusas insulas, hoc est, ut Virgilius ait, Sirenum scopulos, Strabo lib. I. pag. 22. aliique collocant.

64. Ibid. *Et Pandosiam ... in qua Alexander*] Mss. omnes, librique vulgati ante Hermolaum, *Mardoniam* constantissime retinent: *Pandosiam* Barbarus rescripsit: quod in Pandosia obiisse Alexandrum scriptores omnes consentiant. Et Livius quidem, qui unus esse potest instar omnium, 'Alexandrum Epiri Regem' ait 'ab exule Lucano interfectum, sortes Dodonæi Jovis eventu affirmasse. Accito ab Tarentinis in Italiam data dictio erat, caveret Acherusiam aquam, Pandosiamque urbem: ibi fatis ejus terminum dari: eoque oceanus transmisit in Italiam, ut quam maxime procul abesset urbe Pandosia in Epiro, et Acheronte amni .... Ceterum (ut ferme fugiendo in media fata ruitur,) ... haud procul Pandosia urbe imminentes Lucanis ac Brutiis finibus tres tumulos insedit... pervenit ad amnem ... quem cum incerto vado transiret agmen, fessus metu ac labore miles, increpans nomen abominandum fluminis, Jure Acheron vocaris, inquit,' &c. Sic Acherontem fluvium, et Pandosiam in Lucanis diserte appellat: Strabo quoque, lib. VI. pag. 256. Suidas, verbo Τόνον, aliique. Verum cum *circa Pandosiam*, περὶ Πανδοσίαν, interiisse Alexandrum

Strabo affirmet, non in ipsa: circa Pandosiam letali vulnere affectus, concedere Mardoniam potuit, ubi ex vulnere obierit: et hanc urbem interiisse deinde Theopompus est auctor, cum staret interim Pandosia, quam hodie *Castro Franco* vocant.

65. Cap. xvi. *Ab eo Basta oppidum, et Hydruntum, decem ac novem mill. pass.*] Ita libri omnes. At locum hunc Martianus perperam interpretatus, lib. vi. pag. 209. quod esset angustiarum ejusce freti, qua Ionium mare in Adriaticum irrumpit, intervallum, signari a Plinio credidit: 'Hydruntum urbem,' inquit, 'ubi superum inferumque mare decem et novem millibus disparatur.'

66. Ibid. *Quinquaginta mill. non amplius*] *Centum* reposuit Barbarus: oblitus eundem Plinium, in describendo Italiæ situ, supra dixisse, cap. 6. 'Abest a circumdatis terris, Istria ac Liburnia, quibusdam locis centena millia pass. Ab Epiro et Illyrico, quinquaginta.' Satis enim superque constat, *centum* ibi etiam agnosci non posse, cum *totidem, tantumdemve* scripturus fuisset. Nec dubitare licet quin ad frontem hanc Salentinorum Hydruntinam idipsum pertineat: cum non alia Italiæ ora magis Epiro vicina sit: atque hoc tempore etiam ab Hydrunte, vel ab ipso potius prope sito Leucarum (ut appellant) capite, ad oppositum Epiri littus tot fere millia passuum computentur: in quibus angustiis pontes ipsos jacere Pyrrhum, Varronemque, cogitasse, credere par est. Ad hæc, Epiri Oricum ab Italiæ Salentino, lxxx. tantum, aut etiam lxx. pass. millibus discrevit idem Plinius, cap. 26. libri hujus, qui brevissimum in Græciam transitum ab Hydrunte, non a Salentino, nunc esse testatur. Ex quo exploratum est ac certum, lectionem vulgatam, non modo vetustiorum codicum fide, verum etiam indubitato Plinii testimonio confirmatam, quibusvis aliis reclamantibus, esse custodiendam. Quam sint enim erratis obnoxiæ Ptolemæi mensuræ, quam vitiosa Antonini, et Strabonis editio, norunt eruditi.

67. Ibid. *Statio Miltopæ: Lupia, &c.*] Scio in libris vulgatis legi, *Statio militum Lupia.* At Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. 3. Paris. *Statio Miltopæ, Lupia:* ut proprium sit stationis navium nomen *Miltopæ:* sequaturque deinde seorsim Lupia: utrumque in ora positum, quæ nunc lustratur a Plinio. Sic Virgilius de Tenedo, 'Statio malefida carinis.' Sic Plinius ipse in fine libri hujus, 'Salonis piratica statione nota.'

68. Ibid. *CCXXV. M. trajectu*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Paris. Chiffl. non, ut in editis, *CCXX.* Subscribit Strabo, lib. vi. p. 283. stadia mdccc. Brundisium a Dyrrachio abesse testatus.

69. Ibid. *Amnes: Iapyx, a Dædali filio rege*] Hæc sincera codicum proxime laudatorum scriptura est: quam sic vitiose interpolarant: *Barion, ante Iapyx:* ut Barii oppidi cognomen Iapyx esse putaretur.

70. Ibid. *Apamestini*] Ex Ἀπενέσται Ptolemæi, iii. 1. Hermolaus, et Pelicerius in notis Mss. *Apenestini* reponunt. At est illud oppidum et in Apulia Daunia prope Garganum montem, et in ora positum: hic Plinius Calabrorum oppida persequitur, et ea quidem quæ sint a mari longiuscule semota.

71. Ibid. *Sturnini, Tutini*] Aberrant a vero qui Sturninos ibi fuisse olim arbitrantur, ubi nunc *Sternaccio* oppidulum Hydruntini agri, haud procul Hydrunte: in eam scilicet adducti hæresim, affinitate quadam ac similitudine nominis. Verum id oppidum, ut planissime vel ex ipsis Tabulis constat, cum Salentinorum ditionis fuerit, quorum oppida populique suo mox ordine digeruntur, in Calabrorum oppidis, quæ nunc Plinius

percurrit, locum habere non potest. Nec felicior in conjiciendo Pelicerius in notis Mss. qui pro Tutinis Tuticanos reponi putat oportere, ab Equo Tutico, quod non procul Benevento fuit: haud exigua terrarum intercapedine, populorumque interjacentium frequentia, divisa a Benevento Calabria.

72. Ibid. *Uxentini*] In libris vulgatis *Valentini*. At Mss. et R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. &c. *Ulentini:* nos ex indubitata conjectura, et Ptolemæi, ut diximus, fide, *Uxentini*.

73. Cap. xviii. *Voto vere sacro*] Prius *vero sacro* legebatur. At Mss. omnes, *vere*. Veris sacri gemina apud antiquos acceptio fuit. Primum enim, ut Festus ait, 'Ver sacrum vovendi mos fuit Italis: magnis enim periculis adducti vovebant, quæcumque proximo vere nata essent apud se animalia, immolaturos.' Nempe ex caprino, suillo, ovillo, bovilloque grege, ut docet Plutarch. in Fabio, p. 176. Quod natum esset inter Kalendas Martias, et pridie Kalendas Maias, auctore Livio, lib. xxxiv. p. 416. De Sabinis ipsis Nonius, cap. 12. n. 18. 'Ver sacrum, religiosum, Sisenna historiarum libro quarto: Quondam Sabini feruntur vovisse, si res communis melioribus locis constitisset, se ver sacrum facturos.' At ver sacrum vovere, non solum erat proventum unius anni consecrare, ut pecudes quidem immolarentur Diis: quorsum enim hoc loco hujusce moris ritusque sacri mentio, si re nulla alia continetur? sed juventutem etiam Diis consecratam in colonias mittere. Hunc morem edocet egregie Plinius, cum ait Picentes ortos a Sabinis, voto vere sacro: sed multo expressius Dionys. Halic. lib. i. p. 13. et lib. iii. p. 77. statim initio. Justinus quoque, xxiv. 4. 'Namque Galli abundanti multitudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta millia hominum ad sedes novas quærendas velut ver sacrum miserunt.' Hieronym. denique in Chron. ad Olymp. 89. an. 4. 'Lacedæmonii ver sacrum Heracliam destinantes urbem condunt.' Ver sacrum illi sacram juventutem vocant, e finibus suis pulsam a parentibus, ubi alimenta domi non suppeterent, crescente in dies multitudine: voto Diis ante concepto, pro felici rei eventu. Inde illi in coloniam abeuntes, quicquid terrarum armis pararent, habebant pro patria.

74. Ibid. *Flumen Albula: Tervium quo finitur Prætutiana regio*] Ita plane totidem apicibus servatis, nec detracto uno, nec adjecto, Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. et Tolet. At Colb. 3. et Salmant. pro *Tervium* habent *Tessunium*. Ut ut est, oppidi id nomen fuit, ut ex ipsa Plinii oratione exploratum est. Unde Plinii editores hæc nomina hauserint, quæ hoc loco obtruserunt, *Flumina, Albulates, Suinum Helvinum, quo finitur*, &c. non vacat inquirere.

75. Cap. xix. *Mevaniolenses*] In libris vulgatis post Frobenium, *Mevanienses*. At iidem sunt ii qui Mevanates proxime antea memorati, ut recte animadversum est ab Holstenio, in Ital. p. 92. In Mss. Reg. Colb. Paris. Chiffl. et in edit. Parm. aliisque vetustis, *Mevanionenses*. Nos vetustam inscriptionem secuti sumus, quæ extat apud Gruter. p. 483. Decvrioni. Mevaniolæ. Cluverius in Ital. Antiq. lib. ii. p. 630. Mevaniolam putat esse *Galeata*, qui vicus Romaniæ est, in valle Bedesis amnis.

75. Cap. xx. *Agris quamvis torrentior, nil tamen ex rapto sibi vindicans*] Ita restituimus ex Mss. codd. R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Chiffl. Paris. In libris editis perperam, *agris quam navigiis torrentior*. Salmas. in Solin. p. 84. *nil tamen ex rapto abjudicans*. Frustra. Mox vero ubi legitur, *atque ubi liquit agros*, ex eorundem Mss. fide delenda vox ea *agros* videtur, ceu spuria, a

superioribus *agris* mutuanda.

77. Ibid. *Sturam, Orgum, &c.*] Sic Mss. proxime laudati. Libri vulgati mendose *Morgum*. Ennodius in Carmine quo iter per Cottias Alpes describit: 'Duria nam, Sessis, torrens vel Stura, vel Orgus.'

78. Cap. xxii. *Adriatico mari apposita: cujus Venetia, fluvius Silis, &c.*] Sic libri omnes Mss. editique ante Hermolaum, qui omnium codicum fide spreta legit: *mari apposita, Venetia, cujus fluvius, &c.* præpostere scilicet translata Venetia. Secus enim Venetia tantum hac decima regione continebitur: id quod falsum esse constat, ex Carnorum et Iapydum regionibus, extra Venetiam quidem sitis, verumtamen huic decimæ regioni Italiæ mox attributis.

79. Cap. xxv. *Hymani*] Ita libri omnes. An potius tamen *Ismeni* legendum? Nam supra Venetos et Istros, Scymnus Chius, p. 16. Mentores locat et Ismenos: Ἐνετῶν ἔχονται Θρᾷκες Ἴστριοι λεγόμενοι, Ὑπὲρ δὲ τούτους Ἴσμενοι καὶ Μέντορες.

80. Ibid. *Olbonenses*] Ita Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. et Parm. edit. Barbarus *Albonenses* reposuit, ab Aluona Ptolemæi, ii. 17. de qua cum mox locuturus sit Plinius, qui eam Alvonam vocat, et littoralem recte cum Ptolemæo facit; sint autem hi Olbonenses in mediterraneo positi; aut a vetere lectione minime recedendum arbitrati sumus: aut Olbianenses ab Olbia Stephani reponi posse: aut denique, quod cuipiam forte probabitur, *Arbonenses*: nam eidem Stephano Ἀρβὼν πόλις Ἰλλυρίας dicitur.

81. Ibid. *Ex insulis, Fertinates, Curictæ*] Constans hæc librorum omnium lectio est, tum Mss. tum vero etiam Parm. edit. aliarumque ante Hermolaum, qui *Fulfinates* reposuit, quoniam unius insulæ Curictæ oppida duo appellat Ptolemæus, ii. 17. Φουλφίνιον et Κούρικον. At non unam modo signari a Plinio insulam, sed plures, tum ipse hoc loco prodit, cum ait *ex insulis*, tum paulo post, iterum repetens, 'Insulæ ejus sinus, præter supra significatas.'

82. Cap. xxvi. *Burnum, Andetrium*] Hactenus in libris vulgatis, *Burnum, Mandetrium*. At Ptolemæo, ii. 17. est Ἀνδέκριον, pro Ἀνδέτριον, inter mediterraneas Dalmatiæ civitates. Dioni lib. lvi. p. 579. Ἀνδήριον, pro Ἀνδήτριον, φρούριον ἐπ' αὐτῇ τῇ Σαλώνῃ, castellum Salonis adjacens. Straboni lib. vii. p. 315. Ἀνδήτριον ἐρυμνὸν χωρίον, castellum probe munitum: uti nunc quoque est, et Venetæ ditionis: vulgo *Clissa*. Vetus inscriptio allata a Sponio, p. 79. Item. viam. Gabinianam. ab. Salonis. Andetrivm Apervit. et. Mvnit.

83. Ibid. *Melcomani*] Ex hoc Plinii loco Ptolemæum emendamus, apud quem Dalmatiæ populi sic recensentur, ii. 17. Ἐντὸς δὲ τῆς Δαλματίας Δαούρσιοι, ὑπὲρ οὓς μὲν Κομένιοι. *Interiora Dalmatiæ tenent Daursii:* (quos Daorizos Plinius et Strabo vocant:) *Supra quos Comenii.* Legimus enim ὑπὲρ οὓς Μελκομένιοι, *Melcomeni.*

84. Ibid. *Ozuæi*] Ita libri omnes tum Mss. tum editi ante Hermolaum, qui *Œnei* sive *Onei* ex Ptolemæo reposuit, ab Oneo urbe inter Pigneutium et Naronem amnem. Verum *Ozuæi* retinemus: siquidem non tunc extantia oppida, quale fuisse Oneum satis constare potest, cum mentionem ejus fecerit Ptolemæus, qui Plinio est aliquanto recentior; sed gentes quæ jam defecissent procul dubio nunc recensentur.

85. Ibid. *Denda civium Rom. Epidamnum colonia*] Sic libri omnes, Mss. atque vulgati: quam lectionem probo, etsi ejus nominis oppidum prope Dyrrachium nondum invenerim: cum civium Romanorum oppida differre a coloniis non uno in loco auctor indicaverit. Quod non animadvertens Pintianus, vocem *Denda*, ne sibi

molestiam faceret, confidenter expunxit.

86. Ibid. *A quibusdam Æas*] A Pomponio Mela, ut diximus. A Scylace quoque: Αἴας ποταμὸς ἀπὸ τοῦ Πίνδου ὄρους παρὰ τὴν Ἀπολλωνίαν παραῤῥεῖ. Lycophron, vs. 1015. et 1019. Αἴας, Αἴαντος inflexit, qua forma Græci ipsius Ajacis, ducis inter Græcos notissimi, nomen inflectunt. Unde Valerii Maximi locus illustratur, ita scribentis I. 5. p. 36. 'Atque illi flumen vicinum mœnibus nomine Æantem in adjutorium sese mittere dixissent.' Apolloniatæ scilicet ab Epidamniis suppetias postulabant: responderunt illi: Habetis Αἴαντα: ab eo subsidium petite. Ludebant homines Græci in fluminis et Ajacis affini atque adeo simili prorsus nomine.

87. Cap. XXVII. *Vianiomina*] Sic Mss. omnes, Reg. Colb. &c. Parm. edit. *Vivana momnia*, Hermolaus ex Rhætia Ptolemæi, *Viana* primum, mox ex conjectura *Æmonia* adjecit, quam in hoc tractu agnovit nemo. *Vianiomina* Plinii est, quæ Antonino Vindobona, a Scarabantia M. P. LIV. et alibi Vindomona dicitur, in itinere de Pannoniis in Gallias: apud Gruter. p. 540. *Vianna*.

88. Ibid. *Noricis junguntur lacus Peiso, deserta Boiorum*] Rectius forte *Lacu Speiso*: ut sit, lacu illo conjungi Noricis deserta Boiorum.

89. Cap. XXVIII. *Draus, &c.*] Savus et Dravus suo quisque alveo, ut Plinius tradit, Danubium intrat: contra quam perperam a Strabone proditum est, Savum in Dravum, Dravum juxta Segesticam in Noarum, Noarum accepto ex Japydibus Colapi, in Danubium influere, lib. VII. p. 314.

90. Ibid. *Iasos, Andizetes*] Prius legebatur *Sandrizetes*. At ex Strabone locum emendavimus, lib. VII. p. 314. Pannonicas inter gentes, cum Breucis, de quibus statim Plinius, Andizetios enumerante, Βρεῦκοι, Ἀνδιζήτιοι. Unde etiam in Ptolemæi Pannonia superiore, II. 16. sequentibus Breucis, videntur Andizetes agnoscendi, non Andiantes.

91. Ibid. *Alter amnis Bacuntius*] Ita Mss. Reg. et Colb. Quid si legas, *Alterum Bisacuntius in Savum Sirmio oppido influens*: ut sit intellectus Bisacuntium amnem alteram efficere insulam, qua Sirmienses et Amantini continerentur?

92. Cap. XXIX. *Ionium*] In libris vulgatis hactenus, *inferum sive Ionium*. At has voces *Inferum sive* expungendas admonent Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Paris. &c. a quibus absunt. Diversum enim Ionium mare ab Infero est: nihilque magis alienum a vero, quam sinu hoc Europæ secundo mare inferum contineri.

93. Cap. XXX. *Contra Tragurium*] Prius *contra Surium* legebatur. Nos cum Pintiano, *contra Tragurium*, confidenter scripsimus: ultima præcedentis vocis syllaba in hac castigatione fere tantummodo repetita. Huic enim prope Salonam Spalatumve oppido, nunc etiam *Travv* dicto, opposita cernitur priscum retinens nomen Brattia insula.

94. Ibid. *Bavo, et capris laudata Brattia*] Prius legebatur, *bubus et capris*. At bubus carere Brattiam constat: et in Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. *Bavo* legitur, non *bubus*. In Tabula Peutingeri segm. 4. 'Insula Boa.' Et L. LIII. de hæreticis, L. XVI. Cod. Theod. tit. 5. jubet Honorius Imp. Jovinianum hæreticum in 'insulam Boam' deduci, quæ fuit ea tempestate exiliis famosa: quod et Ammianus docet, lib. XXII. 'Florentini,' inquit, 'contrusus in insulam Dalmatiæ Boas.'

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER IV.

Tertius et quartus Europæ sinus.

I. TERTIUS Europæ sinus[a] Acroceraunii[b] incipit montibus, finitur Hellesponto: amplectitur (præter minores sinus XIX.[c]) XXV. centena millia passuum.[1] In eo Epirus, Acarnania, Ætolia, Phocis, Locris, Achaia, Messenia, Laconica,[2 d] Argolis,[e] Megaris, Attica, Bœotia: iterumque alio mari eadem Phocis et Locris, Doris, Phthiotis, Thessalia, Magnesia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabulositas, sicut et literarum claritas, ex hoc primum sinu effulsit. Quapropter in eo paululum commorabimur.

CAP. I. 1 Chiffl. *amplectitur præter minores sinus XX. XXVI. M. passuum;* Gronov. et al. vett. *amplectitur præter minores sinus XIX. XXV. M. passuum.* Parentheses omittunt etiam Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 'Ita bene Reg. 1. A Mela II. 3. appellatur *Laconice.*' Brotier. Editiones

NOTÆ

[a] *Tertius Europæ sinus*] Ionium mare Ægæumque complectitur.

[b] *Acroceraunii*] De quibus dictum est, lib. sup. cap. 26. *Monti della Chimera*, prope Aulonem *la Valonne.*

[c] *Minores sinus XIX.*] Tertii sinus, inquit, universa adnavigatio colligit vicies quinquies centena millia passuum, minoribus sinubus, qui sunt numero undeviginti, non enumeratis. Vide Notas et Emend. num. 1.

[d] *Laconica* [*Laconia*] Rectius puto, cum Mela, II. 3. pag. 32. *Laconice.*

[e] *Argolis*] Argolis quoque Melæ, a quo hæc Plinius: et Martiano, qui a Plinio, lib. VI. cap. de tertio Europæ sinu, pag. 209. Græcis Ἀργεία.

Epiros[f] in universum appellata, Acrocerauniis incipit montibus. In ea primi Chaones,[g] a quibus Chaonia: dein Thesproti,[h] Antigonenses:[i] locus Aornos,[j] et pestifera avibus exhalatio: Cestrini,[k] Perrhæbi,[l] quorum mons Pindus, Cassiopæi,[m] Dryopes,[n] Selli,[3 o] Hellopes,[p] Molossi,[q] apud

ante Brotier, *Laconia*.—3 *Sellæ* Vet. Dalec. Mox, pro *Hellopes*, margo edd. Dalec. et Gronov. *Helli*. Paulo post, Vet. Dalec. et Chiffl. *Tularus mons*.—

NOTÆ

[f] *Epiros*] Hæc Martianus iisdem verbis loc. cit. Hodie *Chimera* et *Larta*.

[g] *Chaones*] Χάονες Straboni, lib. VII. pag. 323. Hos ait Epiro toti primum imperitasse, deinde Molossos. Chaonum fuit castellum Chimera, in Acrocerauniis, de quo mox dicetur.

[h] *Thesproti*] Θεσπρωτοὶ Straboni, pag. 324. Horum oppidum Buthrotum, de quo statim.

[i] *Antigonenses*] Ab oppido, cujus meminit Ptolemæus, III. 14. in Chaoniæ mediterraneo, Ἀντιγόνεια. Stephanus quoque: Ἀντιγόνεια, πόλις Χαονίας ἐν Ἠπείρῳ, et Polyb. lib. II. pag. 130.

[j] *Locus Aornos*] Familiaris Plinio locutio est, ut 'locum' vocet, ubi oppidi veteris ruinæ, ac vestigia supersint. Stephanus oppidi meminit, pag. 90. Ἄορνος, πόλις. Id porro loci nomen, quoniam tetrum ob halitum careret avibus, ex re factum. Sic Virgilius de Cumarum spelunca Æneid. VI. 239. 'Quam super haud ullæ poterant impune volantes Tendere iter pennis: talis sese halitus atris Faucibus effundens supera ad convexa ferebat: Unde locum Graii dixerunt nomine Aornon.'

[k] *Cestrini*] Ab oppido Cestria, de quo mox dicetur, regio Cestrine nomen habuit, Chaoniæ portio: unde Cestrinici boves, apud Hesychium, pag. 522. Κεστρινικοὶ βόες, οἱ ἐν Χαονίᾳ, ἣ πρότερον Κεστρίνη προσηγορεύετο· ἔστι δὲ μοῖρα τῆς Ἠπείρου διαφόρους ἔχουσα βοῦς. A Cestrino Heleni F. nomen accepisse Κεστρινὴν, auctor est Pausan. in Corinth. sive lib. II. pag. 127.

[l] *Perrhæbi*] Περῥαιβοὶ, Macedoniæ confines, Pindi montis incolæ, apud Strabon. lib. IX. pag. 440.

[m] *Cassiopæi*] Κασσιοπαῖοι, quorum oppidum Κασσιόπη, apud Ptolem. III. 4. et Pandosia, teste Strabone, lib. VII. pag. 324. qui Κασσωπαίους vocat: Stephanus, verbo Χαονία, Κασωπούς. Scylax, pag. 11. Μετὰ δὲ Θεσπρωτίαν Κασσωπία. Et pag. 12. Κασσωπῶν χώρα.

[n] *Dryopes*] Δρύοπες. His alias alii sedes attribuunt. In Peloponneso Strabo, lib. IX. pag. 434. alibique passim. Varias horum migrationes refert Pausan. lib. IV. in Messen. pag. 281.

[o] *Selli*] Ἕλλοι Pindaro, Homero Σελλοὶ, teste Strabone, lib. VII. pag. 328. qui Dodonæi Jovis fanum apud eam gentem fuisse perhibet: a Pindaro tamen Dodonam Thesprotis adjudicari: post Molossorum ditionis cœptam haberi. Hesychius, Ἕλλοι, Ἕλληνες οἱ ἐν Δωδώνῃ.

[p] *Hellopes*] Hos vero Stephanus eosdem cum Hellis, sive Sellis facit. Ἐλέγετο καὶ ἡ περὶ Δωδώνην χώρα Ἑλλοπάα, ἧς οἱ οἰκήτορες Ἕλλοι καὶ Σελλοί. Hesiodum sequitur, quem Strabo laudat, loc. cit.

[q] *Molossi*] Μολοττοὶ Straboni, lib.

quos[r] Dodonæi Jovis templum, oraculo illustre: Tomarus[s] mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

(I.) Epirus ipsa ad Magnesiam Macedoniamque tendens a tergo suo Dassaretas supra dictos,[t] liberam gentem: mox feram Dardanos habet. Dardanis lævo[u] Triballi prætenduntur latere, et Mœsicæ gentes: a fronte[v] junguntur Medi[w] ac Denselatæ,[4x] quibus Thraces, ad Pontum usque pertinentes. Ita succincta[y] Rhodopes, mox et Hæmi vallatur excelsitas.

In Epiri ora castellum in Acroceraunii Chimera,[5z] sub

4 *Denseleti* Vet. Dalec. *Denthelatæ* alii.—5 *Chimerium* Strabo lib. VII. Mox,

NOTÆ

VII. pag. 326. Horum oppidum, præter Dodonen, Ambracia fuit, de qua mox dicemus.

[r] *Apud quos*] Stephanus: Δωδώνη, πόλις τῆς Μολοσσίδος ἐν Ἠπείρῳ, μεθ' ἣν Δωδωναῖος Ζεὺς ἐν Ἠπείρῳ. De querca loquaci, quam Dodonæ fabulæ reponunt, et de ære Dodonæo, Mythologos consule.

[s] *Tomarus*] Hæc Solinus iisdem verbis, cap. 7. pag. 22. In Mss. *Talarus*. Parm. edit. *Tomarus*. Stephano, Τόμαρος, ὄρος Δωδώνης, ὅ τινες Τομοῦρον, οἱ δὲ Τμάρος. Straboni, lib. VII. pag. 328. Τάμαρος.

[t] *Supra dictos*] Libro sup. cap. 26. De Dardanis, Triballis, Mœsis, eodem libro, cap. 29.

[u] *Lævo*] Ab ortu solstitiali.

[v] *A fronte*] Ab australi parte.

[w] *Medi*] Μεδῶν τινες, καὶ Δανθηλιτῶν, Straboni lib. VII. p. 318. Rectius fortassis Μαιδῶν, cum diphthongo, scripseris, ut differant a Medis Asiæ. Sic enim Stephanus: Μαιδοί, ἔθνος Θρᾴκης, πλησίον Μακεδονίας. Sic Arist. Hist. Anim. IX. 45. Ptolemæo denique, III. 11. regio ipsa Μαιδική appellatur.

[x] *Denselatæ*] Ita Solinus, cap. 10. p. 27. 'Strymonem accolunt dextro latere Denselatæ.' Idem Denseletæ Tullio, in Pison. n. 84. quorum opera C. Sentius Prætor reliquorum Thracum vires et arma elusit. Partem enim illi tenuere Thraciæ: quam τὴν Θρᾴκην τὴν Δενθελητῶν appellat Dio, lib. LI. p. 461. Ptolemæus III. 11. Δανθηλητικὴν ἐπαρχίαν, *Dantheleticam præfecturam*. Stephano, pag. 221. Δανθελῆται, ἔθνος Θρᾳκικόν.

[y] *Ita succincta*] Tot gentes, inquit primum Rhodopes, deinde Hæmi montis juga excelsa tenent, et a tergo, latere, fronte claudunt. Hoc Martianus, lib. VI. p. 209. non intellexit.

[z] *Chimera*] Χειμέριον est Pausaniæ, in Thesprotide, lib. VIII. sive Arcad. p. 465. et Thucydidi, lib. I. p. 22. et 32. Straboni quoque ejus nominis promontorium est lib. VII. p. 324. In Novella Leonis, apud Lennel. p. 99. inter Ætoliæ Episcopos, ὁ Χιμάρας legitur.

eo aquæ regiæ[a] fons. Oppida: Mæandria, Cestria:[b] flumen Thesprotiæ Thyamis:[c] colonia Buthrotum:[d] maximeque nobilitatus Ambracius[e] sinus, D. pass. faucibus[6 f] spatiosum æquor accipiens, longitudinis XXXIX. M. pass. latitudinis XV.[g] M. In eum defertur[h] amnis Acheron, e lacu Thesprotiæ Acherusia[i] profluens XXXVI. M. pass. inde,[j] et mille pedum ponte mirabilis omnia sua mirantibus. In sinu oppidum Ambracia.[k] Molossorum flumina, Aphas[l] et Arachthus.[m] Civitas Anactoria: [7 n] locus Pandosia.[o]

Thesprotiæ Thymias Chiffl.—6 Gronov. et al. vett. *Amb. sinus, faucibus.* Mox, cod. Dalec. *long. XXXVII. M. pass.*—7 *Anactorica* Chiffl. Mox, pro *locus*, quod ex codd. suis et Chiffl. restituit Harduinus, edd. vett. et Gronov. habent *lacus.*

NOTÆ

[a] *Aquæ regiæ*] Ut Romani aquas Sextias Statiliasque a Sextio Statilioque appellabant, qui balnea struxerant, sic Aquam Regem βασιλικὰ ὕδατα dictum hunc fontem puto, quo rex Epiri aliquis usus feliciter, thermas ibi ad publicos usus exstruxerit.

[b] *Mæandria, Cestria*] De his duobus oppidis, ceteri scriptores, Græci pariter ac Latini, silent. Cestrinen tamen Thesprotidi vicinam Thucydides facit, lib. I. p. 32.

[c] *Thyamis*] Pausaniæ quoque in Attic. lib. I. pag. 19. Thucydidi loc. cit. Athenæo, lib. III. p. 73. et Straboni, lib. VII. p. 324. Θύαμις. Hodie *Calama.*

[d] *Buthrotum*] Βουθρωτὸν Straboni, loc. cit. qui et colonos habuisse Romanos docet, ἐποίκους ἔχον Ῥωμαίους. Hodie *Butrinto.* Stephanus insulam vocat: sed familiare Græcis nimirum est peninsulas ipsas appellare νήσους, *insulas.* Sic Pelopis insulam dixere Peloponnesum, quam esse peninsulam constat, et per Isthmum continenti copulari.

[e] *Ambracius*] Hodie, *Golfo de Larta,* Actiaca Augusti victoria maxime nobilitatus.

[f] *D. pass. faucibus*] Vide Notas et Emend. num. 2.

[g] *Latitudinis XV.*] In Mss. *XII.* Hæc porro latitudo, non faucium ipsarum est, sed admissi spatiosi æquoris, hoc est, interioris sinus.

[h] *In eum defertur*] In Ambracium sinum. Ita Ptolemæus, III. 14. Martianus lib. VI. cap. de tertio sinu Europæ, pag. 209. 'Ambracius sinus faucibus angustis æquor accipiens, in quo defertur amnis Acheron, infernæ fabulæ errore famosus.' Strabo nihilominus non hunc Acherontem vocat, sed eum qui in Thesprotium sinum, *Portum*que cognomento *dulcem,* γλυκὺν λιμένα, longe ab Ambracio sinu versus septemtrionem, ex eadem Acherusia palude, delabitur, lib. VII. p. 324. Uterque forte ex eodem lacu manat, et qui in Dulcem, et qui in Ambracium sinum devolvitur. Pausaniæ, lib. I. p. 30. ceterisque, Ἀχερών.

[i] *Acherusia*] Ἀχερουσία λίμνη Straboni, loc. cit. et Thucyd. lib. I. p. 32.

[j] *XXXVI. . . . inde*] Hoc est, a sinu Ambracio, in quem defertur, ad Acherusium lacum, unde effluit. In Mss. *XXII.*

[k] *Ambracia*] Pagus est milliari uno

11. Acarnaniæ, quæ antea Curetis [1] [a] vocabatur, oppida: Heraclia,[b] Echinus, et in ore ipso colonia Augusti [c] Ac-

NOTÆ

a mari semotus, hodieque *Ambrakia* incolis nuncupatus: non *Larta*, ut Geographi plerique censent: cum a sinu mill. pass. xv. *Larta* distet, in Acherontis ripa. Dicæarcho, p. 164. et Scymno, p. 19. Ἀμβρακία. Cives Ἀμπρακιῶται Æliano, Hist. Anim. xii. 40.

[l] *Aphas*] Is est quem Stephanus Æantem vocat, et ex eodem monte, quo Arachthum, sive Inachum, fluere ait: quam ob causam ambo a Plinio copulantur. Λάκμων, inquit Stephanus, ἄκρα τοῦ Πίνδου ὄρους, ἐξ ἧς ὁ Ἴναχος καὶ Αἴας ῥεῖ ποταμός. Cave tamen Palmerio credas, qui in Græcia antiqua hunc Æantem cum Aoo eundem credidit, de quo libro sup. dictum est, cap. 26.

[m] *Arachthus*] Ἄραχθος Ambraciam urbem præterlabitur, teste Strabone, lib. vii. p. 325. et Dicæarcho Messenio, p. 164. qui Ἄρατθον nominat. Meminit Arachthi Livius, lib. xliii. p. 556. et Ptolem. iii. 14.

[n] *Anactoria*] Mss. Colb. 1. 2. Chiffl. *Anactorica*. Straboni, lib. x. p. 450. et Thucyd. lib. i. p. 37. Ἀνακτόριον, quam urbem prope Actium in Arcanania statuit. Stephano, Ἀνακτόρεια et Ἀνακτορία.

[o] *Locus Pandosia*] Locum appellat, quoniam, exciso oppido, solum tum nomen extabat. Hesychius: Πανδοσία, πόλις τῆς Ἠπείρου, καὶ Ἰταλίας. Cassopæorum oppidum fuisse ait Strabo lib. vii. p. 324. Vide quæ de Pandosia diximus, iii. 15.

[a] *Quæ antea Curetis*] 'Hi sunt, ut arbitramur, Curetes, de quibus Virgil. Georg. iv. 151. 'Curetum sonitus, crepitantiaque æra secuta, Dictæo cœli regem pavere sub antro.'' *Ed. sec.*—Scholiastes Pindari, p. 31. Αἰτωλὸς ἔφυγεν εἰς τὴν πρότερον Κουρῆτιν, Αἰτωλίαν δὲ ὕστερον ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν. Cur vero Curetis appellata sit, ex Strabone disces, lib. x. p. 463. Demetrius apud Steph. pag. 29. Τὴν γὰρ νῦν Ἀκαρνανίαν, Κουρῆτιν ὠνόμαζον. Ipseque Stephanus, pag. 381. Κούρης, ὁ Ἀκαρνανίας. Quam in rem adducit Homeri versum ex Iliad. i. 425. Subscribit et Pausan. lib. viii. sive Arcad. p. 492.—'Nummus antiquus apud D. Baudelot, et apud Patinum in Thes. p. 19. parte priore vir nudus sedens arcum tenet: quo significatur, pauperes in ea provincia victum sibi venatione parare. Epigraphe: ΑΚΑΡΝΑΝΩΝ. In altera parte vultus est virilis, cum collo bovino: Minotaurum vulgo vocant, falso. Rusticos in eo tractu significat patientes esse laboris, ut boves, quibus arant tellurem. Præsidis provinciæ nomen ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ.' *Ed. sec.*

[b] *Heraclia*] Ἡράκλεια, quæ ex urbibus ejus nominis apud Stephanum vigesima prima est, κά. Ἀκαρνανίας πόλις. Et apud eundem, Ἐχῖνος, πόλις Ἀκαρνανίας.

[c] *Colonia Aug.*] Ἄκτιον, cujus oppidi ne vestigia quidem supersunt. De templo Apollinis Actii, Strabo, lib. vii. p. 325. Sueton. in Aug. cap. 18. &c.—'In nummis Augusti, quorum in infimo margine hæ literæ sunt insculptæ ACT. cave putes Actiacum Apollinem iis significari: quamvis Apollo ibi habitu musici cum cithara stat, et longa veste. Neque enim cum e prælio Actio victor discessit, non fuit jam tum Actiacus: nec potuit dici, quod in his nummis scribitur, ob illam expeditionem, IMP. X. vel IMP. XII. nedum simul esse Imp. x. vel Imp. xii. in Sicilia; nam eos-

tium, cum templo Apollinis nobili, ac civitate libera Nicopolitana.[d] Egressos sinu Ambracio in Ionium excipit Leucadium littus: promontorium Leucates.[e] Dein sinus,[f] ac Leucadia ipsa peninsula,[g] quondam Neritis[h] appellata, opere accolarum abscissa a continenti, ac reddita[2 i] ventorum flatu congeriem arenæ accumulantium, qui locus[3] vocatur Dioryctos, stadiorum longitudine trium.[k] Oppidum in ea Leucas,[l] quondam Neritum[m] dictum. Deinde

Cap. ii. 1 *Curetes* Chiffl.—2 Vet. Dalec. *ac edita.*—3 Ita Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *qui lacus* ceteræ editiones.

NOTÆ

dem numeros habent nummi inscripti, SICIL. Primæ hic sunt igitur totidem vocum literæ, 'Apollini Cæsaris Tutatori.'' *Ed. sec.*

[d] *Nicopolitana*] Νικόπολις, Straboni loc. cit. Hodie *la Prevenza:* unde Ambracio sinui nomen alterum, *Golfo di la Prevenza.* Ibi exstructa, ubi castra ad Actium Augustus habuerat. Dio lib. LI. p. 443. In Museo nostro Parisiensi, Augusti nummus insignis, NIKOΠOΛIC. Ex parte aversa, CEBACT. KTICT. Σεβαστὸς κτιστὴς, *Augustus urbis conditor.*—'Est et nummus inscriptus, 'Imp. Cæs. Hadrianus Aug.' capite laureato: .)(. COL. NEIK. PH.—COND. Colonus boves agens prope vexillum, coloniam militarem in agro illo collocatam significat. Sic isti nummo æreo inscripta verba repræsentat Patinus in Thesauro Mauroceni, p. 98. optime. Mediobarbus autem, p. 185. eadem sic exhibet ex schedis D. Bon Veneti: COLONIA NIC. PH. COND. At nuper Dominus Anselmus Bandouri Benedictinus Casinensis, Mediobarbo teste appellato, sed reclamaturo certe, si viveret, scripsit, COLONIA NICEPH. CONS. exponitque 'Colonia Nicephorium Constantina,' addita scilicet litera E: et D mutata in S. Et exinde probat licuisse Stephano, in libro de Urbibus, scribere, Νικηφόριον, οὕτως ἡ Κωνσταντίνη. Potuit id quidem scribere Stephanus, qui multis sæculis vixit post Constantinum. An fuit autem Constantinus aliquis Hadriani ævo, cujus nomen hic nummus et vultum exhibet? Legendum hic est, 'Colonia Νεικόπολις Permissu Hadriani CONDita.'' *Ed. sec.*

[e] *Leucates*] Λευκάτας Straboni, lib. x. p. 452. Λευκὰς ἄκρα Ptolemæo III. 14. Hodie *Cabo Ducato.*

[f] *Dein sinus*] Ionius, qui et Leucadius.

[g] *Peninsula*] Vide quæ diximus ad II. 92.

[h] *Neritis*] Νηρῖτις.

[i] *Ac reddita*] Continenti rursum adnexa.

[j] *Qui locus... Dioryctos*] Appellationis causam prodidit Strabo, lib. x. p. 452. cum ait Corinthios διορύξαντας τὸν Ἰσθμὸν, perfodientes Isthmum, insulam fecisse Leucadem. Διορυκτὸς itaque *fossam, fretumve,* hic sonat. Vide Dionys. Halic. Antiq. lib. I. p. 40.

[k] *Stadiorum... trium*] Hoc est, passuum CCCLXXV.

[l] *Leucas*] Λευκὰς Græcis, hodieque vocant *Leucada:* arci vero nomen fecere incolæ, *Santa Maura.*

[m] *Neritum*] Straboni lib. x. p. 454.

Acarnanum urbes, Alyzea,[n] Stratos,[o] Argos[p] Amphilochicum cognominatum. Amnis Achelous[q] e Pindo fluens, atque Acarnaniam ab Ætolia dirimens, et Artemitam[r] insulam assiduo terræ invectu continenti annectens.

III. (II.) Ætolorum populi Athamanes,[a] Tymphæi, Ephyri, Ænienses, Perrhæbi, Dolopes, Maraces,[1] Atraces,[b] a quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Ætoliæ oppidum Calydon[c] est septem millibus quingentis pass.[2] a

CAP. III. 1 *Marages* Chiffl. Mox, *Atrages* Vet. Dalec.—2 Gronov. et vett.

NOTÆ

Νήρικος. Eustathio in Iliad. B. p. 306. Τὴν δὲ ῥηθεῖσαν Λευκάδα, Νήρικον ἐν Ὀδυσσείᾳ καλεῖσθαι φασί. Stephano, p. 493. Νήρικος et Νήριτος.

[n] *Alyzea*] Ἀλυζία Thucyd. lib. VII. p. 511. et Straboni, lib. X. p. 450. quindecim a mari stadiorum intervallo, hoc est, pass. MDCCCLXXV. Ptolemæo III. 14. syllabis permutatis Ἀζύλεια pro Ἀλύζεια.

[o] *Stratos*] Στρατὸς, πόλις Ἀκαρνανίας, Stephano: Polybio quoque agnita, Hist. lib. V. p. 496. Στράτος πόλις μεγίστη τῆς Ἀκαρνανίας, Thucyd. lib. II. pag. 153. Meminit et Livius, lib. XXXVIII. p. 469.

[p] *Argos*] Ἄργος Ἀμφιλοχικὸν Ptolemæo, loc. cit. in oppidis Amphilochorum mediterraneis. Hinc regioni nomen inventum Ἀμφιλοχία apud Thucyd. lib. III. p. 241. 'Argos Amphilochum XXII. mill. ab Ambracia abest,' inquit Livius, lib. XXXVII. pag. 471.

[q] *Achelous*] Ἀχελῶος, ὁ ὁρίζων Ἀκαρνᾶνας καὶ Αἰτωλοὺς, inquit Strabo, lib. VIII. pag. 335. Nunc *Aspropotami*. Vide Notas et Emend. num. 3.

[r] *Artemitam*] Stephanus, ex Artemidoro, Chersonesum ait esse quandam circa amnis Acheloi ostia: Ἀρτέμιταν λεγομένην Ἀρτεμίαν Strabo vocat, lib. I. p. 59. unamque esse prodidit Echinadum insularum, aggestis arenarum cumulis, continenti annexam.

[a] *Athamanes*] Ἀθάμαντες Diodoro, Bibl. lib. XIX. p. 595. Ἀθάμανες Ptolemæo III. 14. Amphilochiis magis orientales. Τυμφαῖοι Stephano, p. 671. et 715. a Τύμφη monte, quem ille Thesprotis adjudicat. Ephyri item Ἔφυροι Homero dicti, apud Pausan. lib. IX. in Bæot. p. 597. ab urbe cognomine, quæ olim Thesprotorum fuit. Strabo, lib. VII. p. 324. Κίχυρος, ἡ πρότερον Ἐφύρα, πόλις Θεσπρωτῶν. Ænienses, ab Ænia oppido Perrhæborum. Stephanus: Αἰνία, πόλις Περῤῥαιβῶν . . . καὶ Αἰνιᾶνες οἱ οἰκοῦντες. Apud Herod. lib. VII. p. 445. n. 185. Περῤῥαιβοὶ, καὶ Αἰνιῆνες, καὶ Δόλοπες. Περῤῥαιβία regio apud Diod. Sicul. Bibl. lib. XIX. p. 681. Menelaidem Dolopiæ civitatem ad Pindum montem Livius collocat, lib. XXXIX. p. 495. Μαρακοὶ καὶ Δόλοπες in Epiro simul copulantur a Xenophonte Hist. Græc. lib. VI. p. 580.

[b] *Atraces*] Ab oppido cognomine nomen traxerunt, quo de oppido dicturi sumus cap. 15. in Thessalia, cui id contributum fuit.

[c] *Calydon*] Καλυδὼν Dicæarcho, in Ætolia. p. 165. et Thucyd. lib. III. p. 241. Hic sylva, aperque Calydonius

mari, juxta Evenum[d] amnem. Dein Macynia,[e] Molycria: cujus[f] a tergo[g] Chalcis mons, et Taphiassus.[3][h] At in ora promontorium Antirrhium,[i] ubi ostium Corinthiaci sinus, minus mille[j] passuum latitudine influentis, Ætolosque dirimentis a Peloponneso. Promontorium, quod contra procedit, appellatur Rhion.[k] Sed in Corinthiaco sinu oppida Ætoliæ, Naupactum,[4][l] Pylene:[m] et in mediterraneo Pleuron, Halicyrna.[n] Montes clari: in Dodone, Tomarus:[5][o]

edd. *septem millium quingentorum passuum.*—3 Eædem edd. *Chalcis, et mons est Taphiassus;* Vet. Dalec. *Chalcis mons et Præsus.*—4 *Naupactos* Chiffl. Mox, Gronov. et edd. vett. *Halysarna.*—5 *Talarus* Vet. Dalec. et Chiffl. Mox, *Grania* pro *Crania* in Gronov.

NOTÆ

appellatus, vatum carminibus decantatus. Nunc oppidulum est *Galata*, sive *Calata*, in provincia cui *Livadia* nomen est: a Naupacto Boream versus dissitum v. fere mill. pass.

[d] *Evenum*] Εὔηνος, qui prius Lycormas dicebatur. Strab. lib. VII. p. 327. De Calydone et Eveno, Lucanus lib. VI. p. 365. 'Et Meleagream maculatus sanguine Nessi Evenos Calydona secat.' E Pindo fluere admonet Dicæarchus, p. 165. Ποταμός τ' Εὔηνος ἐκ Πίνδου ῥέων.

[e] *Macynia*] Stephanus: Μακρύνεια, πόλις Αἰτωλίας· sed ipsa series literarum suadet Μακύνεια legi oportere. Apud eundem, et apud Diod. Bibl. lib. XII. p. 112. est Μολυκρία πόλις Αἰτωλίας. Apud Scylacem, p. 14. Μολύκρεια. Alcæus in Anthol. I. 5. Epigr. 15. dixit Μακύνου τείχη.

[f] *Cujus, &c.*] Χαλκίς. Vide Notas et Emend. num. 4.

[g] *A tergo*] Versus septemtrionem.

[h] *Taphiassus*] Ταφίασσος λόφος Strab. lib. IX. pag. 427. Ταφίασος lib. X. pag. 460.

[i] *Antirrhium*] Ἀντίῤῥιον ἄκρον Ptolem. III. 15.

[j] *Minus mille*] Strab. lib. VIII. p. 335. Rhium et Antirrhium quinque duntaxat stadiorum freto dispesci ait, hoc est pass. DCXXV. Septem stadia Thucydides habet, quæ mensura ad Plinianam accedit.

[k] *Rhion*] Ῥίον ἄκρον τὸ καὶ Δρέπανον Ptolem. III. 16. Rhion et Antirrhion arces sunt hac ætate duæ, faucibus Corinthiaci sinus utrimque appositæ, quæ *Dardanelli* Italis appellantur, quo nomine notæ sunt et eæ quæ in Hellesponti angustiis excitatæ sunt.

[l] *Naupactum*] Ναύπακτος Ptolem. III. 15. Hodie *Lepante*, unde et sinui Corinthiaco nomen, *le Golfe de Lepante*.

[m] *Pylene*] Stephano, Πυλήνη πόλις Αἰτωλίας. Πλευρὼν πόλις Αἰτωλίας. De utraque Papinius: 'Sensit scopulosa Pylene, Fletaque cognatis avibus Meleagrica Pleuron.' Meminit et Πυλήνης Strab. lib. X. pag. 451. Πλευρῶνος Pausan. lib. VII. pag. 417. Thucyd. lib. III. p. 241. Strab. lib. X. pag. 450. Pleuronem monti Aracyntho applicat.

[n] *Halicyrna*] Ἁλίκυρνα. Vide Notas et Emend. num. 5.

[o] *Tomarus*] De quo cap. 1. In Mss. hoc loco, *Tmarus*.

in Ambracia, Crania:[p] in Acarnania, Aracynthus:[q] in Ætolia, Acanthon,[r] Panætolium,[s] Macynium.[t]

IV. (III.) Proximi Ætolis[a] Locri, qui cognominantur Ozolæ,[b] immunes. Oppidum Œanthe.[c] Portus Apollinis[d] Phæstii, sinus Crissæus.[e] Intus oppida: Argyna,[f] Eupalia,[g] Phæstum, Calamissus. Ultra Cirrhæi Phocidis campi,[h] oppidum Cirrha, portus Chalæon,[i] a quo VII. M.[j] pass.[k]

CAP. IV. 1 Chiffl. *IV. M. pass.* Mox, *Parnassi et clarissimi* codd. Dalec. et

NOTÆ

[p] *Crania*] Γράνεια. Atque ab eo monte regioni quoque inditum nomen videtur: qua de Theopompus apud Stephanum: Κράνεια, χωρίον Ἀμβρακιωτῶν.

[q] *Aracynthus*] Solinus, cap. 7. pag. 22. 'Acarnania Aracyntho eminet.' Martianus quoque, lib. VI. pag. 210. Ἀράκυνθος Dionysio, vs. 431. et Strab. lib. X. pag. 450. Bœotiæ Stephanus hunc montem adjudicat.

[r] *Acanthon*] Ἀκάνθων. Athamaniæ urbem sic vocatam esse auctor est Stephanus: a monte fortasse cognomine.

[s] *Panætolium*] Crebra sane apud Liv. lib. XXXI. pag. 376. totoque passim opere, de bello Macedonico, Panætolii mentio est: sed pro concilio, conventuque Ætoliæ populorum: non pro oppidi, montisve, aut loci nomine.

[t] *Macynium*] A quo nomen duxit sita in eo monte Macynia urbs Ætolorum, sicut a Chalcide monte oppidum Chalcis, ut diximus.

[a] *Proximi Ætolis*] Hæc totidem verbis Scylax, pag. 14.

[b] *Ozolæ*] Ὀζόλαι Straboni, lib. IX. pag. 416. qui et Occidui sive Hesperii cognominabantur: hos ab Opuntiis, et Epicnemidiis, Epizephyriisque Locris Parnasso monte dispescente: cujus occiduum latus Ozolæ obtinebant.

[c] *Œanthe*] Οἰάνθη, πόλις Λοκρῶν, Stephano. Capella Plinium de more transcribit. Vide Notas et Emend. num. 6. Nomen oppido hodie *Pentagii*, in ipso sinus Crissæi aditu.

[d] *Portus Apollinis*] Et hujus mentio apud Martian. lib. VI. cap. de tertio sinu Europæ, pag. 210. Φαιστὸν alioqui in Achaia et Peloponneso Stephanus agnoscit.

[e] *Crissæus*] Κρίσσαιος κόλπος, Thucyd. lib. II. p. 157. et Straboni, lib. VI. pag. 259. Hodie *Golfo di Salona*. E Corinthiaco sinu effluit, versus septemtrionem.

[f] *Argyna*] Ἄργυνα, cujus incolæ Ἀργύννιοι, uti ex Stephano colligimus, verbo Ἀργεννος eam regionem Bœotiæ ascribente.

[g] *Eupalia*] Εὐπαλία, πόλις Λοκρίδος, Stephano, qui ab Artemidoro Εὐπάλιον ait appellari. Eupalium quoque Liv. lib. XXVIII. pag. 322. De Phæsto in Locris, et Calamisso, ceteri scriptores silent.

[h] *Phocidis campi*] Hic Martianus Plinium de more transcribit, loc. cit. Sic Pausan. lib. X. pag. 684. Τὸ δὲ πεδίον τὸ ἀπὸ τῆς Κίρρας. Fuit autem Cirrha Delphorum navale, inquit Pausan. lib. X. pag. 609. et Strab. lib. IX. pag. 418. Hodie *Aspropiti* vocant.

[i] *Chalæon*] Χάλαιον, πόλις Λοκρῶν, apud Steph.

introrsus liberum oppidum Delphi,[k] sub monte Parnasso, clarissimum in terris oraculo Apollinis. Fons Castalius,[l] amnis Cephissus[m] præfluens Delphos, ortus in Lilæa[2] quondam urbe.[n] Præterea oppidum Crissa[o] et cum Bulensibus[p] Anticyra,[q] Naulochum,[r] Pyrrha,[3] Amphissa[s] immunis, Tithrone, Tritea,[t] Ambrysus,[u] Drymæa[v] regio,

Chiffl.—2 *Libæa* Chiffl.—3 *Pyrrhonea*, et mox *Amphrysus* Vet. Dalec. Deinde,

NOTÆ

[j] *A quo VII. M.*] Sic quoque Martianus.

[k] *Delphi*] Nunc *Castri*, ut ex inscriptionibus ibi repertis liquet. Martianus quoque ex hoc Plinii loco, 'Oppidum Delphi,' inquit, 'sub monte Parnasso, clarum oraculis Apollinis.'

[l] *Castalius*] Fatidicis aquis celebratus. Unde nomen acceperit, disce ex Pausan. lib. x. pag. 623.

[m] *Cephissus*] Hausit hoc Plinius ab Homero, Iliad. B. 523. Οἵ τε Λίλαιαν ἔχον πηγῇς ἐπι Κηφισσοῖο. *Cephissi ad fontes et qui Lilæan habebant.* Laudat hunc Homeri versiculum Strabo in Bœoticis, lib. IX. pag. 407.

[n] *Quondam urbe*] Pausan. loc. cit. a Philippo deletam scribit. Scholiastes Lycophr. pag. 145. Λίλαια, πόλις Φωκίδος.

[o] *Crissa*] Κρίσσα, unde Crissæo sinui nomen. Strab. lib. IX. pag. 418. Hodie *Salona*. Nonn. Dionys. lib. XIII. pag. 358. Κρῖσαν ἀειδομένην.

[p] *Bulensibus*] Ab oppido Phocidis mediterraneo Βούλεια, cujus meminit Ptolem. III. 15. hi nomen habent. Pausaniæ, lib. x. p. 683. Βοῦλις, et Stephano. Vide Notas et Emend. num. 7.

[q] *Anticyra*] Quoniam Cirrhæ opposita fuit, Ἀντίκιῤῥα, apud Strab. lib. IX. p. 418. dicebatur: Ptolem. III. 15. Ἀντίκυῤῥα. Mox neglecta etymologiæ ratione, Ἀντίκυρα. Elleboro ibi nato percelebris: ut et altera Anticyra ad Maliacum sinum posita.

[r] *Naulochum, Pyrrha*] Ναύλοχος, Πύῤῥα. Ναύλοχος *navium stationem* sonat.

[s] *Amphissa*] Ἄμφισσα Ptolemæo III. 15. Locrorum Ozolarum mediterraneum oppidum. Harpocrationi quoque, p. 21. et Stephano.

[t] *Tithrone, Tritea*] Τιθρώνη, Τριτέα, vel cum Stephano, Τρίτεια, μεταξὺ Φωκίδος, καὶ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν. Vide Notas et Emend. num. 8.

[u] *Ambrysus*] Ita Livius, lib. XXXII. p. 388. Apud Pausan. lib. x. p. 681. Ἄμβρυσος et Ἄμφρυσος. Stephano quoque, Ἄμφρυσος πόλις Φωκίδος· τινὲς διὰ τοῦ β' φασίν. Straboni deniqne lib. IX. p. 423. Ἄμβρυσος. Permutant Græci sæpe has literas φ et β. Unde Bryges iidem qui postmodum Phryges appellati. Nunc pagus est, cui nomen *Arachova*. Vide Notas et Emend. num. 9.

[v] *Drymæa*] Oppidi nomen est Δρυμαία, Pausan. lib. x. p. 677. Herodoto quoque, lib. VIII. p. 473. n. 33. Daulis pariter Thucyd. lib. II. p. 118. circumjacentis regionis nomen fuisse videtur: ἐν Δαυλίᾳ, inquit, τῆς Φωκίδος. Oppidum tamen ceteris appellatur, Homerum secutis, Iliad. B. Κρίσσαν τε ζαθέην, καὶ Δαυλίδα, καὶ Πανοπῆα.

Daulis appellata. Dein in intimo sinu angulus Bœotiæ alluitur cum oppidis, Siphis,[4 w] Thebis, quæ Corsicæ [x] cognominatæ sunt, juxta Heliconem. Tertium ab hoc mari Bœotiæ oppidum Pagæ,[y] unde Peloponnesi prosilit cervix.

v. (IV.) Peloponnesus, Apia ante [a] appellata, et Pelasgia, peninsula haud ulli [b] terræ nobilitate postferenda, inter duo maria, Ægæum et Ionium, platani folio [c] similis, propter angulosos recessus,[1 d] circuitu DLXIII. M. pass. [e] colligit, auctore Isidoro. Eadem per sinus [f] pæne tantundem adjicit. Angustiæ, unde procedit, Isthmos appellantur. In eo loco erumpentia e diverso, quæ dicta sunt, maria, a septemtrione et exortu,[2 g] ejus omnem ibi latitudinem vo-

pro *Drymæa regio*, Chiffl. exhibet *Myrænuque regio.*—4 *Gymnis* Vet. Dalec. et codex alter ejusdem. Paulo post, *Heliconem montem. Tertium, &c.* Chiffl.

CAP. v. 1 Vet. Dalec. *incessus.*—2 ' Rhodig. XXI. 19. citato ad verbum

NOTÆ

[w] *Siphis*] Stephano, Σίφαι, ἐπίνειον τῆς Θεσπιακῆς, Thespiarum navale. De Thespiis Bœotiæ, cap. 12. Et Σίφαι in Bœotia, apud Ptolem. III. 15. Apud Pausan. lib. IX. p. 590. Τίφαι.

[x] *Quæ Corsicæ*] Quoniam oppido ei nomen alterum Κόρσεια fuit, teste Pausania, loc. cit. p. 577. unde cives deinde Thebas transducti, primarium Bœotiæ oppidum, de quo cap. 12. Stephanus: Κορσιαὶ, πόλις Βοιωτίας. Scylax, p. 14. Μετὰ δὲ Φωκεῖς Βοιωτοί εἰσιν ἔθνος· καὶ πόλεις αἵδε· Κορσιαὶ, κ. τ. λ.

[y] *Pagæ*] Πηγαὶ, Thucyd. lib. I. p. 67. et Ptolemæo III. 15.

[a] *Apia ante*] Scilicet ante Pelopis adventum, inquit Pausan. in Corinth. lib. II. p. 94. ab Api Telchinis F. tota regio Ἀπία cognominata est. Vide etiam Stephanum, verbo Ἀπία. Nicolaus Damasc. in Excerptis, p. 492. trifariam pariter appellatam scribit: Api regnante, quem Phoronei filium facit, Apiam: Pelasgo indigena res tenente, Pelasgiam: sub Pelope, Peloponnesum, quo demum in nomine acquievit. Sic Eustathius quoque in Dionys. vs. 415. Didymus Schol. in Homeri Iliad. A. 30.—' Æschylus denique in Supp. vs. 123. Ἀπίαν βοῦνιν vocat, et vs. 704. Ἀπίαν χθόνα.' *Ed. sec.*

[b] *Peninsula haud ulli*] Transcribit hæc Capella a Plinio, lib. VI. cap. de tertio sinu Europæ, p. 210.

[c] *Platani folio*] Ita Strabo lib. VIII. p. 335. et Mela II. 3. p. 32.

[d] *Recessus*] Sinuum anfractus.

[e] *DLXIII. M. pass.*] Paululum ab Isidoro diversus abire Strabo videtur, loc. cit. et Agathemerus Geogr. I. 5.

[f] *Per sinus*] Si omnium sinuum angulosorumque recessuum oram interiorem adnavigando legas.

[g] *A septemtrione et exortu*] Ionium

rant, donec contrario incursu æquorum tantorum, in quinque M. pass.[h] intervallo exesis utrimque lateribus, angusta cervice Peloponnesum contineat Hellas.[i] Corinthiacus hinc, illinc Saronicus[j] appellatur sinus: Lecheæ[3][k] hinc, Cenchreæ[1] illinc, angustiarum termini, longo et ancipiti navium ambitu, quas magnitudo plaustris transvehi prohibet: quam ob causam perfodere navigabili alveo angustias eas tentavere,[4] Demetrius rex,[m] dictator Cæsar,[n] Caius princeps,[o] Domitius Nero,[p] infausto (ut omnium patuit

hoc loco, hæc verba: *quæ dicta sunt, a septemtrione et ortu*, non legit.' *Dalec.* Mox, pro *ejus*, margo edd. Dalec. et Gronov. *soli.* Paulo post, ibid. *tantum quinque M. pass.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *Lechæum;* 'quo pacto et a Strabone et Ptolemæo effertur.' *Dalec.*—4 Chiffl. *angustias eas tentavere.*' Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *infausto, omnium ut patuit exitu, incœpto;*

NOTÆ

a septemtrione: ab oriente, Myrtoum, sive Ægæum, Peloponnesi totam, quanta est, latitudinem vorant, lancinantque. Rursum de Peloponneso Plinius infra, c. 9. 'Tot sinus Peloponnesi oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidem a septemtrione Ionium irrumpit: ab occidente, Siculo pulsatur: a meridie, Cretico urgetur: ab oriente brumali, Ægæo: ab oriente solstitiali, Myrtoo.'

[h] *In quinque M. pass.*] Ita plane Mss. omnes. Solinus tamen cap. 7. pag. 23. 'quatuor non amplius mill. pass.' Totidem habet et Mela II. 3. pag. 34. Agathemerus tamen Geogr. I. 5. XL. stadiorum id esse intervallum ait, quæ omnino sunt quinque mill. pass. Nempe ea parte, ubi sunt angustiæ maximæ: nam ad Corinthum sex millia obtinet: unde ei spatio nomen hodieque est *Examiglia.*

[i] *Hellas*] Græcia proprie dicta, in qua Attica, ceteræque regiones, describendæ cap. 11. et subsequentibus. Vide Notas et Emend. num. 10.

[j] *Saronicus*] De quo cap. 9.

[k] *Lecheæ*] Pausaniæ lib. II. pag. 86. Λέχαιον. Item Straboni lib. VIII. p. 380. et Ptolemæo III. 16. Eidem Pausaniæ, pag. 88. Λέχη. Portus fuit, seu navale, ἐπίνειον Κορινθίων, nunc arenis obductus. Vide Hesychium, verbo Δίολκος.

[l] *Cenchreæ*] Κεγχρεαὶ Diodoro Sic. Bibl. lib. XIX. pag. 705. et Straboni, loc. cit. Κεγχρειὰς Thucydides vocat, lib. VIII. p. 569. Corinthiorum emporium Livio, lib. XXXII. p. 388. Etiam hodie *Kenchreai* vocant.

[m] *Demetrius rex*] Is, cui cognomen ab exitio urbium Poliorcetes fuit, ut ait Seneca, Epist. 9. pag. 175. Asiæ rex, Antigoni F. qui Græciam fere totam suæ ditionis fecit. Vide etiam Strabonem, lib. I. p. 54.

[n] *Dictator Cæsar*] Ita Dio lib. XLIV. p. 242. Plutarchus in Cæsare, p. 135. Suetonius in Julio, cap. 44.

[o] *Caius princeps*] Caius nempe Caligula. Vide Sueton. in ejus Vita, cap. 21.

[p] *Nero*] Sueton. in Nerone, cap. 19. Dio lib. LXIII. p. 722. Quous-

exitu)[q] incepto. Medio hoc intervallo,[r] quod Isthmon appellavimus, applicata colli[5] habitatur colonia Corinthus,[s] antea Ephyra[t] dicta, sexagenis ab utroque littore stadiis, e summa sua arce, quæ vocatur Acrocorinthus,[u] in qua fons Pirene, diversa duo maria[v] prospectans. LXXXVII. mill. pass.[6][w] ad Corinthiacum sinum trajectus est Patras a Leucade. Patræ, colonia[x] in longissimo promontorio Pelo-

Vet. Dalec. et Chiffl. *nefasto, ut omnium, &c.*—5 Vet. Dalec. *applicatu colli.*—6 Chiffl. *LXXXIX. millia pass.* Mox, Vet. Dalec. *per C. sinum.*—7 Chiffl.

NOTÆ

que perducta sit Isthmi perfossio a Nerone cœpta, docet Philostr. lib. IV. de Vita Apoll. cap. 8. pag. 181. Tentasse id etiam Alexandrum Macedonem, auctor est Pausanias lib. II. pag. 86.

[q] *Ut omnium patuit exitu*] Nam Demetrius quidem, a Seleuco genero victus, in custodia periit, ut refert Plutarchus, in Antonio, p. 957. Dictator Cæsar, Caligula, Nero, illata per vim nece obiere.—'Animadvertimus hanc istius loci interpretationem displicuisse Spanhemio, Tom. II. de Usu Numism. pag. 408. ibique eum contendere, *exitu* hic idem valere tantum, atque 'irrito conatu.' Nescit 'exitum' a Plinio poni pro exitio sive exitiali fato: idque hujus inprimis loci sententiam poscere, cum 'infausto' præcesserit. Sic idem Plinius lib. IX. 74. 'usque ad Seiani exitum' dixit, pro exitiali clade.' *Ed. sec.*

[r] *Medio hoc intervallo*] Martianus, qui hæc transcripsit, loc. cit. *In medio.*

[s] *Colonia Corinthus*] 'Olim,' inquit Mela II. 3. p. 34. 'clara opibus, post clade notior, nunc Romana colonia, ex summa arce, quam Acrocorinthon appellant, maria utraque contuens.' Missos eo a Cæsare Dictatore colonos libertini generis, ipso quintum, M. Antonio collega Coss. auctor est Dio, lib. XLIII. p. 239. Plutarch. in Cæsare, p. 734. Hinc nummi Cæsaris, apud Patin. pag. 18. COL. IVLI. CORIN. et LAVS. IVLI. CORINT. 'Colonia Julia Corinthus Augusta.'

[t] *Ephyra*] Ἐφύρα, usque ad Corinthum regem, a quo nomen accepit. Heraclid. de Polit. Corinth. Ἔφυρα Stephano, verbo Κόρινθος.

[u] *Acrocorinthus*] Montem editum fuisse auctor est Strabo, lib. VIII. p. 379. cujus ascensus stadiorum esset omnino XXX. Sub ipso vertice fons Pirene, Πειρήνη.

[v] *Duo maria*] Ionium et Ægæum. Quare 'bimaris Corinthus' ab Horatio appellatur I. Od. 7.

[w] *LXXXVII. mill. pass.*] Plinius II. 112. addit passus quingentos.

[x] *Patræ, colonia*] Hodie *Patras.* Andreæ Apostoli martyrio nobilis. Primum Aroën vocatam, appellatione a terræ cultu petita, mox a Patreo Agenoris nepote Patras, auctor est Pausanias in Achaic. Coloniam eo deductam ab Augusto, Strabo lib. VIII. p. 387. Atque id nummi testantur Claudio principe cusi, cujusmodi in Museo nostro Parisiensi asservantur, COL. PATR. et apud Erizzo, pag. 88. COL. A. A. PATR. 'Colonia Augusta Aroë Patrensis.'

ponnesi condita, ex adverso Ætoliæ et fluminis Eveni, minus mill. pass. (ut dictum est) intervallo in ipsis faucibus, sinum Corinthiacum LXXXV. millia pass.[y] in longitudinem usque ad Isthmon transmittunt.[7]

VI. (V.) Achaiæ nomen[a] provinciæ ab Isthmo incipit: antea[1] Ægialos vocabatur, propter urbes in littore[b] per ordinem dispositas. Primæ ibi, quas diximus, Lecheæ,[2] Corinthiorum portus. Mox Oluros,[3][c] Pellenæorum castellum. Oppida: Helice, Bura:[d] in quæ refugere,[4][e] haustis prioribus, Sicyon, Ægira, Ægion, Erineos. Intus Cleonæ,[f] Hysiæ.[g] Panhormus[5][h] portus, demonstratum-

tramittunt. 'Perpetuo ita scribitur.' *Dalec.*

CAP. VI. 1 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ante* Gronov. et edd. vett.—2 *Lechæum* margo edd. Dalec. et Gronov.—3 *Mox Olyrus* Chiffl.—4 'Melius, *et in quæ refugere*, ut intelligamus, Helice et Bura mari haustis incolas sese Sicyonem et Ægiran recepisse.' *Dalec.*—5 *Pa-*

NOTÆ

[y] *LXXXV. millia pass.*] Vide quæ diximus de hac Corinthiaci sinus longitudine II. 112.

[a] *Achaiæ nomen*] Transcribit hæc Martianus lib. VI. cap. de tertio sinu Europæ, pag. 210. Achaia hæc porro proprie appellata, longe ab ea diversa est, quæ Hellas Ptolemæo cognominatur, hodie *Livadia:* qua Locrorum regio, Bœotia, Attica, continentur. Αἰγιαλὸν quondam appellatam esse et Pausanias tradit, lib. V. pag. 287. et lib. VII. p. 396.

[b] *Propter urbes in littore*] Est enim Græcis αἰγιαλὸς *littus.*

[c] *Oluros*] Stephano, Ὄλουρος, πολίχνιον τῆς Ἀχαΐας, οὐ πόρρω Πελλήνης. Fuit nimirum Oluros castellum propugnaculumque quoddam in ora conditum ab incolis Pellenes oppidi, LX. stadiis intus recedentis a mari: quo ipso in tractu Strabo lib. VIII. p. 386. Pellenen locavit. Vox Ὄλουρος Græcis idem quod Πάνορμος sonat, de quo mox.

[d] *Helice, Bura*] Ἑλίκη, Βούρα, Ptolemæo III. 16. De his egimus II. 94. Biennio ante Leuctricum prælium absumtam mari Helicen, auctor est Strab. lib. VIII. p. 384. Contigit autem id prælium anno 2. Olymp. CII. Diodoro teste.

[e] *In quæ refugere*] Oppida deinde, inquit, in quæ incolæ priorum, quæ hausit mare, transmigrarunt, qui tantæ cladi superstites esse potuerunt, fuere ista: Sicyon, Ægira, &c. Σικυὼν, Αἴγειρα, Αἴγιον, Ἐρινεὸς λιμὴν, Herod. lib. I. n. 145. p. 62. et Ptolem. III. 16. Scylaci quoque, p. 15. Ægii meminit Homerus Il. B. 574. Πελλήνην τ' εἶχον, ἠδ' Αἴγιον ἀμφενέμοντο. Ἐρινεοῦ λιμένος Pausan. lib. VII. p. 442. et Thucyd. lib. VII. pag. 513. Αἴγειρα etiam apud Pausan. pag. 440. Sicyon hodie *Vasilica:* ceterarum situs incertus.

[f] *Intus Cleonæ*] Κλεωναὶ Homero Il. B. 568. a Corintho stadiis LXXX. ut scribit Eustathius, pag. 291. No-

que jam Rhium: a quo promontorio quinque M. pass.[i] absunt Patræ, quas supra memoravimus: locus Pheræ.[j] In Achaia, IX. montium[k] Scioëssa notissimus, fons[6] Cymothoë. Ultra Patras oppidum Olenum,[l] colonia Dyme:[m] loca,[n] Buprasium, Hyrmine: promontorium Araxum,[7][o] Cyllenes sinus, promontorium Chelonates:[p] unde Cyllenen[q] quinque M. pass.[8] Castellum Phlius:[r] quæ regio[s] ab Homero Aræthyrea dicta, postea Asopis.[9][t]

linhormus Chiffl.—6 *Scioëssa. Notissimus fons* Vet. Dalec.—7 *Axarus* Chiffl.—8 Ita Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *duo M. pass.* edd. vett. et Gronov.—9 *Asophis* edd. vett. et

NOTÆ

tæ etiam Ptolemæo Κλεωναὶ III. 16. et Strab. lib. VIII. pag. 377. ubi situm ejus describit.

[g] *Hysiæ*] Ὑσιαὶ Argolicæ, quarum meminere Strab. lib. IX. pag. 404. et Pausan. lib. VIII. pag. 464. et 542. Incolæ Hysiatæ.

[h] *Panhormus*] Hodieque *Porto Panormo.* Græcis Πάνορμος portum significat omnibus navibus excipiendis aptum. Meminit illius Pausan. lib. VII. pag. 442.

[i] *Quinque M. pass.*] Strab. lib. VIII. pag. 387. stadiis XL. eadem prorsus mensura. At Pausanias loc. cit. stad. L.

[j] *Locus Pheræ*] Modus hic loquendi Plinio familiaris oppidum plane deletum innuit, rudera modo ac vestigia superesse. Hæ sunt quæ Stephano Φαραὶ et Φηραὶ Ἀχαΐας. At Strab. lib. VIII. pag. 388. et Pausan. lib. VII. pag. 440. Φάρα, Dymæ coloniæ contermina, de qua statim dicturi sumus.

[k] *In Achaia, IX. montium*] In Achaia, inquit, quæ regio montibus novem attollitur, Scioëssa mons notissimus est. Vide Notas et Emend. num. 11. Σκιόεσσα (subintellige, ὑπώρεια, vel ἀκρώρεια) *umbrosum* sylvarum opacitate montem significat: Κυμοθόη, *fontem aquarum* incitato cursu rapidum.

[l] *Olenum*] Ὤλενος, πόλις Ἀχαΐας Stephano. Straboni quoque lib. VIII. pag. 386. Dymen inter et Patras.

[m] *Dyme*] Δύμη Strabo. lib. VIII. pag. 341. et Ptolem. III. 16. Cives Δυμαῖοι. Regio ipsa Καυκωνὶς, incolæ Καύκωνες appellati. Missos eo colonos a Pompeio Magno, idem Strabo admonet, pag. 387. et 388.

[n] *Loca*] Deletis oppidis manent vestigia, inquit, Buprasii et Hyrmines. Meminit utriusque Homerus Iliad. B. 615. et ex eo Strab. lib. VIII. pag. 340. Stephanus quoque, et Hesychius: Οἱ δ' ἄρα Βουπράσιόν τε καὶ Ἤλιδα δῖαν ἔναιον, Ὄσσον ἔφ' Ὑρμίνη καὶ Μύρσινος ἐσχατόωσα.

[o] *Araxum*] Ἄραξος Strabo. lib. VIII. pag. 337. ceterisque Geographis: a Dyme, stadiis LX. Ex adverso Acarnaniæ respondere ait Agathemerus Geogr. I. 5. ἄκρον Ἄραξος, ἀντιπρόσωπον Ἀκαρνανίᾳ.

[p] *Chelonates*] Ὁ Χελωνάτας Agathemero, loc. cit. et Strab. lib. VIII. pag. 337. Dorica dialecto: communi, Χελωνίτης ἄκρα Ptolem. III. 16. Hodie *Capo di Chiarenza.*

[q] *Cyllenen*] Κυλλήνη Eleorum navale, apud Thucyd. lib. I. pag. 22.

Inde Eliorum ager,[u] qui antea Epei vocabantur: ipsa Elis in mediterraneo, et a Pylo[v] XII. M. passuum intus[10] delubrum Olympii Jovis,[w] ludorum claritate fastos Græciæ[x] complexum. Pisæorum[11] [y] quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys.[z] Amnis Alpheus[a] navigatur VI. pass. mill. prope oppida, Aulona,[12] et Leprion. Promontorium Platanodes:[13] [b] omnia hæc ad occasum versa.

Gronov.—10 Eædem edd. *XII. M. pass. Intus, &c.*—11 *Pisa eorum* cod. Dalec. et Vet. ejusdem; aliis, *Pisa Œnomani quondam, &c.*—12 Vet. Dalec. *navigabilis prope sex oppida, Aulos;* Codd. Dalec. et Chiffl. *navigatur sex prope o. Aulon;* Gronov. et al. *navigatur in oppida Aulos.*—13 *Platanistus* Gronov. et al.

NOTÆ

'Mercurium ibi natum arbitrantur,' inquit Mela II. 3. Hodie *Chiarenza:* agrumque finitimum Galli vocant, *le Duché de Clarence.*

[r] *Phlius*] Φλιοῦς Ptolemæo, in mediterraneis Sicyoniæ oppidis, III. 16. et Straboni, mox laudando.

[s] *Quæ regio*] Phliasia dicta, Φλιασία Strab. lib. VIII. pag. 382. quam et Aræthyream prius appellatam scribit. Homeri locus est Iliad. B. 571. quem et Pausanias refert, lib. II. p. 107. Ὀρνειάς τ' ἐνέμοντο, Ἀραιθυρέην τ' ἐρατεινήν.

[t] *Asopis*] Ἀσωπία, Pausan. lib. II. pag. 85. et Straboni loc. cit. *Asophis* prius perperam legebatur.

[u] *Eliorum ager*] Strab. lib. VIII. p. 340. ὕστερον δ' ἀντ' Ἐπειῶν Ἠλεῖοι ἐκλήθησαν. Hesychius, p. 349. Ἐπειοὶ, οἱ Ἠλεῖοι, καὶ οἱ πλησιόχωροι. Ipsa urbs Ἦλις Ptolem. III. 16. ceterisque.

[v] *A Pylo*] Hæc Pylos Eliaca, seu Triphyliaca appellata Straboni lib. VIII. p. 351. ὁ Πύλος Ἠλειακὸς, ἢ Τριφυλιακὸς, Nestoris patria.

[w] *Olympii Jovis*] Stadiis ab Elide trecentis, Strab. lib. VIII. p. 353. hoc est, pass. mill. XXXVII. et quingentis pass.

[x] *Fastos Græciæ*] Olympicorum enim ludorum beneficio, exacta postmodum notitia temporum observata: per Olympiadas deinceps, quod spatium annorum quatuor fuit, compositi ordinatique fasti, in quibus res gestæ et insignia quæque notari consuevernnt. Ludorum Hercules auctor: instaurator Iphitus existimatus. Olympias prima cœpit annis quatuor et viginti, ante Romam conditam.

[y] *Pisæorum*] Πίσα πόλις τῆς Ὀλυμπίας, Stephano. Ptolemæo, Ὀλυμπία Πίσα, III. 16. Deletæ urbis, situm causamque excidii, describit Pausan. lib. VI. p. 386. Regio Πισάτις Straboni lib. VIII. p. 356. qui urbis ruderа inter duos montes Ossam et Olympum extare quibusdam creditum: Pisam ullam unquam extitisse negatum ab aliis tradit.

[z] *Ichthys*] Ἰχθὺς ἄκρα in Elide, juxta Alphei ostia, Ptolem. III. 16.

[a] *Alpheus*] Ἀλφειὸς Ptolemæo, loc. cit. ceterisque. Vide Notas et Emend. num. 12. Navigatur Alpheus, inquit, procul a mari, juxta ipsa Arcadiæ, quæ pars mediterranea Achaiæ est, oppida duo, Aulona et Leprion, ad sex usque millia passuum ab iis oppidis. Αὐλὼν, πόλις Ἀρκαδίας, Stephano. De Leprio dicemus c. 10.

VII. Ad meridiem autem Cyparissius sinus cum urbe Cyparissa[c] LXXII. millium passuum circuitu. Oppida: Pylos,[d] Methone:[e] locus Helos,[f] promontorium Acritas:[g] sinus Asinæus,[h] ab oppido Asine, Coronæus[i] a Corone. Finiuntur Tænaro[j] promontorio. Ibi regio[k] Messenia duodeviginti montium. Amnis Pamisus.[l] Intus autem ipsa Messene,[m] Ithome, Œchalia, Arene, Pteleon,[n] Thryon,

NOTÆ

[b] *Platanodes*] Πλατανώδης Strab. lib. VIII. p. 348. Vide Notas et Emend. num. 13.

[c] *Cyparissa*] Κυπαρισσαία Stephano: Ptolemæo III. 16. Κυπάρισσαι, in Messenia. Eustathio, in Iliad. B. p. 297. πόλις Μεσσηνίας. Hodie *Arcadia*. Incolæ, Straboni lib. VIII. p. 345. Κυπαρισσεῖς. Hic porro ager Messeniacus incipit, Ptolemæo III. 16. oppida quæ sequuntur Messeniæ accensente. Cyparissio sinni ab oppido nomen, *Golfo del Arcadia*.

[d] *Pylos*] Πύλος in Messenia, prope Μεθώνην. Hæc Messeniaca Pylos, ab aliis diversa: fuit enim tergemina civitas ejus nominis, ut Strabo admonet, lib. VIII. p. 351. Frustra Meursio Tylos hoc loco, vel Œtylos scribente, in Miscell. Lacon. lib. IV. p. 274.

[e] *Methone*] Μεθώνην Messeniæ Ptolemæus, loc. cit. et Strab. lib. VIII. p. 359. Laconicæ Stephanus adjudicat, Thucydiden secutus, lib. II. p. 116. Hodie *Modon*.

[f] *Locus Helos*] Seu loci id nomen fuerit circa Alpheum, seu urbis jam dirutæ. Strab. lib. VIII. p. 350. Ἕλος δ' οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀλφειὸν χώραν τινά φασιν· οἱ δὲ καὶ πόλιν. At dirutam urbem a Spartanis, Pausanias prodidit lib. III. p. 162. atque ipse etiam Strabo ex Homero, p. 363.

[g] *Acritas*] Ἀκρίτας ἄκρα Ptolem. III. 16. et Pausan. lib. IV. pag. 282. juxta Methonem, Strab. lib. VIII. p. 359. Hodie *Capo Venetico*.

[h] *Asinæus*] Ἀσιναῖος ἀπὸ τῆς Μεσσηνιακῆς Ἀσίνης, Straboni loc. cit. Exciderat id oppidum ætate Pausaniæ, ipso teste lib. II. p. 154. Sinui nomen alterum Messeniaco, a Messene fuit. Strabo, loc. cit.

[i] *Coronæus*] Ab oppido Κορώνη, quod oppidum Messenæ proximum est, apud Ptolem. III. 16. Sinus ipse Messeniaci pars quædam est, et recessus interior.

[j] *Tænaro*] Ταίναρον Pausan. lib. III. p. 212. Ταιναρία ἄκρα Ptolemæo, loc. cit. Asinæum sinum a Coronæo disterminat: Hodie *Cap de Matapan, et Cap des Cailles*, a coturnicum quæ illic est copia.

[k] *Ibi regio*] Hæc quæ diximus oppida, inquit, regio Messeniaca complectitur, et simul montes XVIII.

[l] *Pamisus*] Πάμισος, Pausan. lib. IV. p. 280. Eidem Πάμεισος, p. 221. Mela II. 3. 'In Asinæo flumen Pamissum.'

[m] *Messene*] Μεσσήνη. Homero Iliad. B. 582. Μέσση. Hodie *Mossenigo*.—'In nummo ex ære mediocri in Museo nostro, caput turritum, idemque velatum est, argumento liberæ civitatis: titulus MECCHNIΩN. Parte altera Æsculapii stantis effigies est, sine epigraphe: latere sinistro corona laurea.' *Ed. sec.*—Sequuntur deinde Ἰθώμη Μεσσήνης Stephano, et Pausan. lib. IV. p. 233. Arx ea Messenes fuit, ut Corinthi Acrocorinthus: auctor Strab. lib. VIII. p. 361. Οἰχαλία Strab. lib. VIII. p. 350. prope Messe-

Dorion, Zancle,[1] variis clara temporibus. Hujus sinus[o] circuitus LXXX. M. pass. trajectus vero XXX. M.

VIII. Dehinc a Tænaro ager Laconicus, liberæ gentis:[a] et sinus[b] circuitu CVI.[1][c] mill. trajectu XXXIX. mill. Oppida: Tænarum,[d] Amyclæ,[e] Pheræ,[f] Leuctra:[g] et intus Sparta,[h] Theramne:[2][i] atque ubi fuere Cardamyle,[j] Pitane, Anthane: Locus Thyrea,[k] Gerania.[l] Mons Taygetus,[m] am-

CAP. VII. 1 Codd. Dalec. *Zande;* Vet. ejusdem, *Thamiræ.*

CAP. VIII. 1 Ita codd. Harduin. Tolet. et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CCVI.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—2 *Therennæ* Vet. Dalec. Mox, *Antiane* Chiffl. *Anxiane* cod. Da-

NOTÆ

nen, unde Μεσσηνὶς Οἰχαλία, Stephano. Ἀρήνη eidem Stephano, de qua vide Notas et Emend. num. 14.

[n] *Pteleon*] Πτελεὸν, Θρύον Homero Iliad. B. 592. Δώριον. Sola Zancle in hoc tractu ceteris scriptoribus neglecta: etsi variis singula temporibus, deinceps alia ex aliis, claruisse Plinius asseveret. Vide Notas et Emend. num. 15.

[o] *Hujus sinus*] Messeniaci: hodie *Golfe de Coron.*

[a] *Liberæ gentis*] Strabo, de Spartanis seu Lacedæmoniis, lib. VIII. p. 365. eos in eximio honore habitos a Romanis ait, libertatemque retinuisse: præter socias operas nihil quicquam Romanis pependisse: Καὶ ἔμειναν ἐλεύθεροι, πλὴν τῶν φιλικῶν λειτουργιῶν ἄλλο συντελοῦντες οὐδέν. Hodie hujus tractus incolæ *les Mainotes* vulgo appellantur: a Turcarum quoque etiamnum tyrannide liberi.

[b] *Et sinus*] Laconicus: hodie *Golfo de Colochina.*

[c] *CVI. mill.*] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Tolet. &c. non CCVI.

[d] *Tænarum*] Solin. cap. 7. p. 22. 'Est et oppidum Tænaron, nobili vetustate.' Ταίναρον, a promontorio ejusdem nominis, stadiis XL. dissitum, teste Pausan. lib. III. p. 212.

[e] *Amyclæ*] Ἀμύκλαι Strab. lib. VIII. p. 363. 'Silentio quondam suo pessumdatæ,' inquit Solinus, loc. cit.

[f] *Pheræ*] Φεραὶ Ptolem. III. 16. Φηραὶ Strab. lib. VIII. p. 367. et Homero Iliad. B. Φαραὶ Messeniacæ Stephano, cujus oppidi civis Φαραίτης: apud Pausan. lib. III. p. 161. Φαρείτης.

[g] *Leuctra*] Λεῦκτρον τὸ Λακωνικὸν, Strab. lib. VIII. p. 361. longe diversum oppidum a Leuctris Bœotiæ, Lacedæmoniorum clade nobilitatis.

[h] *Sparta*] Quæ et Λακεδαίμων. Quatuor circiter mill. pass. a ruderibus antiquæ Lacedæmonis excitatum est oppidum *Misithra*, facto ei nomine a minuto caseo, quem sic indigenæ vocant. Ruderibus nomen hodie est *Paleochori*, quasi παλαιὰ χώρα, *vetus ager.*

[i] *Theramne*] Θεράμναι Stephano, pag. 303. Θεράπνη Pausaniæ, juxta Spartam, lib. III. p. 187. Harpocrat. Θεράπνη, τόπος ἐστὶν ἐν Λακεδαίμονι.

[j] *Cardamyle*] Καρδαμύλη Homero Iliad. I. 150. Πιτάνη, Pausan. lib. III. p. 192. Pindaro quoque, Olymp. Ode VI. juxta Eurotam amnem Ἀνθάνα, vel Ἀνθειὰ, de qua vide Notas et Emendationes num. 16.

[k] *Locus Thyrea*] Θουρία Straboni

nis Eurotas,[n] sinus Ægilodes,[o] oppidum Psammathus.[p] Sinus Gytheates[q] ab oppido: ex quo Cretam insulam certissimus cursus.[3] Omnes autem[r] Maleæ[4] promontorio includuntur.

IX. Qui sequitur sinus ad Scyllæum,[a] Argolicus[b] appellatur, trajectu quinquaginta M. pass. idem ambitu CLXII.[c] millium.[1] Oppida: Bœa,[d] Epidaurus Limera cognomine,

lec. *Anteia* Strab. Ἀνθήνη Thucyd.—3 Margo Dalec. et Gronov. *brevissimus cursus.*—4 *Omnia autem Maleo* Gronov. et al. vett.

CAP. IX. 1 Vet. Dalec. *C duo millia;* cod. Dalec. *C. LII. millium;* edd. vett.

NOTÆ

lib. VIII. p. 360. Meminit Herod. lib. I. n. 82. p. 34. loci, sive agri, qui Thyrea vocatur, χώρου καλεομένου Θυρέης, in confinio Laconicæ, Argolicæque, Diodoro teste in Bibl. lib. XII. pag. 116. Vastatam incensamque urbem, docet Thucyd. lib. IV. p. 289. Solinus cap. 7. p. 22. 'Ubi quondam fuere Thyreæ, nunc locus dicitur: in quo anno XVII. regni Romuli, inter Laconas et Argivos memorabile bellum fuit.' Statius Theb. IV. 47. 'Et Lacedæmonium Thyre lectura cruorem.'

[1] *Gerania*] Γερηνία Pausan. lib. III. pag. 204. Hanc ab Homero dictam esse Ἐνόπην, Iliad. I. 150. tum ipse prodidit, p. 214. tum etiam Strab. lib. VIII. p. 360. Messeniæ a Stephano accensetur.

[m] *Taygetus*] Ταΰγετον ὄρος Strab. lib. VIII. p. 362. *Les Montagnes des Mainotes.*

[n] *Eurotas*] Εὐρώτας, hodie *Basilipotamo.* Multa de eo Strab. lib. VIII. p. 343.

[o] *Ægilodes*] Αἰγιλώδης. Vide Notas et Emend. num. 17.

[p] *Psammathus*] Ψαμμαθοῦς, πόλις Λακωνική, Stephano: Portus est Scylaci Ψαμαθοῦς, p. 16.

[q] *Gytheates*] Ab oppido, quod Strabo Γύθιον, loc. cit. Plinius ipse VI. 39. Gythium vocat. Pausan. lib. III. p. 203. Γύθειον. Stephanus quoque: cui gentile nomen est Γυθεάτης. Livius 'Gytheum,' lib. XXXIV. p. 412.

[r] *Omnes autem*] Sinus videlicet, Laconicus, Ægilodes, Gytheatesque. Μαλέα ἄκρα ei promontorio nomen est apud Scylacem, p. 16. et Ptolem. III. 16. Μαλέαι apud Strabon. lib. VIII. p. 363. ἄκρα τῆς Μαλέας, apud Pausan. loc. cit. p. 207. Hactenus perperam editum, *omnia*, et mox *Maleo* pro *Maleæ*. Hodie est *Capo di S. Angelo.*

[a] *Scyllæum*] Σκύλλαιον, Strab. lib. VIII. p. 368. et Scylaci, p. 19. Σκύλλιον ἄκρον Ptolem. III. 16. Nunc *Capo de Schilli.*

[b] *Argolicus*] *Golfo di Napoli.*

[c] *CLXII.*] Ita Mss. R. 1. 2. Colb. &c. non, ut editi, *CLXXII.*

[d] *Bœa*] Βοία πόλις Scylaci, p. 16. Apud Pausan. lib. III. p. 204. inter oppida Eleutherolaconum ista numerantur: Βοιαὶ, Ζάραξ, Ἐπίδαυρος ἡ Λιμηρά, κ. τ. λ. Illius incolæ Βοιαταὶ appellati. Ζάρηξ Stephano πόλις Λακωνική. Pausaniæ quoque, lib. I. p. 71. a Zarece Musico. Epidauro id cognomen inditum, a commoditate portuum, ait Schol. Thucyd. Διὰ τὸ

Zarax, Cyphanta[e] portus. Amnes:[f] Inachus, Erasinus, inter quos Argos Hippium[g] cognominatum, supra locum[2] Lernen,[h] a mari duobus M. pass. novemque additis millibus, Mycenæ:[i] et ubi fuisse[j] Tiryntha tradunt: et locus Mantinea.[k] Montes:[l] Artemius, Apesantus, Asterion, Parparus, aliique[m] undecim numero. Fontes: Niobe,[n]

et Gronov. *centum septuaginta duorum millium.*—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *lacum* edd. vett. et Gro-

NOTÆ

πολλοὺς ἔχειν λιμένας· ἀντὶ τοῦ Λιμενηρά. Nunc quoque *Epedaura* vocant: non, ut quidam volunt, Malvasia, Monembasiave.

[e] *Cyphanta*] Κυφάντα λιμὴν in Argolico sinu, apud Ptolem. lib. III. c. 16. Et Κυφάντων inde oppidum stadiis decem a mari, teste Pausan. lib. III. in Lacon. p. 209.

[f] *Amnes*] Ἴναχος Argos Hippium alluit, apud Strabon. lib. VIII. p. 370. quamobrem et Inachium mox appellatur. Eodem Argiæ agro labi dicitur Ἐρασῖνος, p. 371. ubi de ejus ortu, cursuque, multa.

[g] *Argos Hippium*] Sive quod idem est, Ἱππόβοτον, ut Homerus cecinit, Iliad. Γ. 75. quod pascendis equis campos haberet optimos. Vide Varron. de Re Rust. I. 1. p. 75. Hujus navale ac portus Nauplia fuit, ut ex iis Scylacis verbis confici potest, p. 19. Μετὰ δὲ Λακεδαίμονα πόλις ἐστιν Ἄργος, καὶ ἐν αὐτῇ Ναυπλία πόλις καὶ λιμήν. Et Strab. lib. VIII. p. 368. ἡ Ναυπλία τὸ τῶν Ἀργείων ναύσταθμον. Hodie *Napli de Romanie*, vel *Napoli*: unde sinui nomen.

[h] *Locum Lernen*] Ita libri Mss. omnes: ut non de palude illa hæc accipienda sint, quam hydra, Herculisque labor nobilitavit, sed de loco, qui multo propior mari, amni paludique Lernæ, cognominis fuerit. Λέρνην oppidum in Laconica Ptolemæus locat, III. 16. situ præposterò. Rectius Mela II. 3. p. 34. 'In Argolico sinu sunt noti amnes, Erasinus atque Inachus: et notum oppidum Lerne.'

[i] *Mycenæ*] Μυκῆναι. Negat has jam tum ævo suo superfuisse Strab. lib. VIII. p. 377.

[j] *Ubi fuisse*] Intercidisse innuit. Τίρυνθα Strabo quoque nominat, p. 372. Excisam ab Argivis docet Pausan. lib. II. p. 115. et 131.

[k] *Mantinea*] Diversa hæc est ab Arcadica, de qua cap. 10. Illam enim superstitem, hanc deletam, familiari illo suo Atticismo, *locus*, admonet.

[l] *Montes*] Artemius est, qui Pausaniæ lib. II. p. 130. et lib. VIII. Arcad. p. 464. Ἀρτεμίσιος dicitur, ab Ἀρτέμιδος, hoc est, *Dianæ templo*, istic dedicato. Apesantus, Ἀπέσας Pausaniæ eidem, lib. II. p. 111. Sic 'elephas' et 'elephantus' dicimus. Mons Nemeæ dicitur ex Pindaro et Callimacho, apud Stephan. Ἀστερίων amni cognominis videtur, qui ex eo monte manat, quem in Argivo agro labi Pausanias prodidit, lib. II. De Parparo ceteri scriptores silent.

[m] *Aliique*] Ut Λυκώνη, ex quo Erasinum erumpere Pausanias ait, loc. cit. p. 129. Et *Neris* apud Statium, Theb. IV. 46. quod montis Argivi no-

Amymone,[o] Psamathe.[p] A Scyllæo ad Isthmum CLXXVII. M. pass. Oppida: Hermione,[q] Trœzen,[r] Coryphasium:[s] appellatumque alias Inachium,[t] alias Dipsium Argos. Portus Schœnitas,[3] [u] sinus Saronicus[v] olim, querno nemore redimitus, unde nomen, ita Græcia[w] antiqua appellante quercum. In eo[x] Epidaurum oppidum, Æsculapii delubro celebre: Spiræum[y] promontorium, portus Anthedon,[4] [z]

nov.—3 *Chenitas* Tolet. *Chænites* edd. vett. et Gronov. *Schænites* Harduin. 1.

NOTÆ

men esse Placidus Lactantius ex Callimacho refert, &c.

[n] *Niobe*] A Niobe Pelopis sorore, Amphionis conjuge, nomen habet. Vide Strab. lib. VIII. p. 360.

[o] *Amymone*] Ἀμυμώνη prope Lernen paludem, teste Strab. p. 371. Ovid. Metamorph. II. 239. 'Quærit Bœotia Dircen, Argos Amymonen.' Idem Amymonius, idem postea Lernæus fons appellatus, inquit Hygin. fab. 169. fol. 37. A Danai filia nomen accepisse, auctor est Pausan. lib. II. p. 156.

[p] *Psamathe*] Ψαμάθη. Meminit fontis hujus Valerius Argon. I. 'Qui tenet undisonam Psamathen.'

[q] *Hermione*] Ἑρμιόνη Pausan. lib. II. p. 149. et Strab. lib. VIII. p. 373. Ptolemæo quoque III. 16. prope Scyllæum.

[r] *Trœzen*] Τροιζήν. Mela II. 3. 'Trœzenii fide societatis Atticæ illustres.'

[s] *Coryphasium*] Id promontorio nomen est in hoc ipso tractu, apud Pausan. lib. IV. in Messen. pag. 284. Κορυφάσιον.

[t] *Alias Inachium*] Et præter memorata proxime oppida, inquit, Argos etiam est Hippium cognominatum, appellatumque idem alias Inachium, ab Inacho amne quo alluitur, alias Dipsium, ab amœnitate. Vide Notas et Emend. num. 18.

[u] *Portus Schœnitas*] Σχοινίτης λιμήν. Vide Notas et Emend. num. 19.

[v] *Saronicus*] Σαρωνικὸς κόλπος, Ptolem. III. 16. Hodie, *Golfo di Egina*, ab insula Ægina in eo sinu posita.

[w] *Ita Græcia*] Id confirmat Callimachi Scholiastes, ad illum Poëtæ versum 22. hymni in Jovem: Ἦ πολλὰς ἐφύπερθε σαρωνίδας. Σαρωνίδας, inquit, δρῦς· διὰ τὸ σεσηρότα καὶ συνεστραμμένον τὸν φλοιὸν ἔχειν. Hesychius: Σαρωνίδες, αἱ διὰ παλαιότητα κεχῃνυῖαι δρύες. Aliter tamen Pausanias, et Eustath. in Dionys.

[x] *In eo*] Meridionali sinus Saronici littore. Ἐπίδαυρος Strab. lib. VIII. p. 374. in medio sinu, contra Æginam insulam. De Æsculapii illic delubro fuse Pausanias disserit, lib. II. Strab. lib. VIII. pag. 374. aliique.

[y] *Spiræum*] Hanc oram similiter Saronici sinus Ptolemæus describit: Ἐπίδαυρος, Σπείραιον ἄκρον, Ἀθηναίων λιμὴν, (pro Ἀνθηδὼν λιμὴν,) Βουκέφαλον λιμήν.

[z] *Anthedon*] Diversa hæc plane ab Anthedone Bœotiæ, ut situs ipse admonet, cum sit in opposito Saronici sinus littore, meridionali scilicet: illa, Boreali, extra Peloponnesum et Achaiam. In Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiffl. *Anthedus*.

et Bucephalus: et quas supra[a] dixeramus, Cenchreæ, Isthmi pars altera[b] cum delubro Neptuni[c] quinquennalibus[d] inclyto ludis. Tot sinus[e] Peloponnesi[f] oram[5] lancinant, tot maria allatrant. Siquidem a septemtrione Ionium irrumpit: ab occidente, Siculo pulsatur: a meridie, Cretico urgetur: ab oriente brumali,[g] Ægæo: ab oriente solstitiali, Myrtoo,[h] quod a Megarico incipiens sinu, totam Atticam alluit.

x. (VI.) Mediterranea ejus[a] Arcadia maxime tenet, undique a mari remota: initio Drymodes,[1][b] mox Pelasgis[c] appellata. Oppida ejus:[d] Psophis, Mantinea,[e] Stymphalum,[f]

in Not.—4 *Anthedus* Chiffl.—5 *Peloponnensem oram* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.

NOTÆ

[a] *Quas supra*] Cap. 5.

[b] *Isthmi pars altera*] Hæc Solinus totidem plane verbis exscripsit, cap. 7. pag. 22.

[c] '*Neptuni*] Qui ex eo ΠΟΣΕΙΔΩΝ ΙΣΤΜΙΟΣ, appellatur, in nummo Neronis Augusti e Gaza Regia.' *Ed. sec.*

[d] *Quinquennalibus*] Ausonius sic etiam locutus, Idyll. xxv. 'Hæc quoque temporibus quinquennia sacra notandis Isthmia Neptuno data sunt.' At Isthmia tamen, non pentaëterica, sed trieterica fuerunt, ut ex Pindaro liquet, Nemeor. Ode VI. vs. 69. et ejus Scholiaste: hoc est, post tres annos completos ea edebantur: ita ut pentaëterica, seu quinquennalia dici quoque potuerint: quod quinto post anno quo primum erant edita, repeti consueverant: tribus tantum interjectis annis integris intermitti.

[e] *Tot sinus*] Omnino decem, tam exiguam Peloponnesi oram undequaque lancinant, vel, ut Pomponius loquitur, II. 3. pag. 34. lacerant. Vide Notas et Emend. num. 20.

[f] *Peloponnesi*] Ita Mss. omnes: editi perperam *Peloponnensem*, id quod neque Grammaticæ leges ipsæ ferre possunt.

[g] *Ab oriente brumali, Ægæo*] Insititia hæc verba videntur: carent enim iis Mss. plerique: habet ea tamen Solinus, lib. VII. cap. 22. qui hæc transcripsit a Plinio.

[h] *Myrtoo*] Τὸ Μυρτῷον Straboni, lib. VII. pag. 323. pars est Ægæi maris.

[a] *Mediterranea ejus*] Peloponnesi scilicet Arcadia umbilicum tenet.

[b] *Drymodes*] Ita Mss. omnes. Δρυμώδης, *sylvosa*, nemorosa, stirpibus arboribusque conferta. Prius *Drymodis* perperam legebatur.

[c] *Pelasgis*] Nicolao Damasc. in Excerptis, pag. 494. Pausaniæ lib. VIII. pag. 459. et Stephano, Πελασγία.

[d] *Oppida ejus*] Ψωφὶς, πόλις Ἀρκαδίας Stephano, et Pausaniæ loc. cit. pag. 491. Ptolemæo quoque III. 16.

[e] *Mantinea*] Μαντίνεια Straboni, lib. VIII. pag. 388. Pausaniæ, pag. 467. Plutarcho in Agide, pag. 808. et Xenoph. Hist. Græc. lib. V. pag. 551. Poëtica licentia, Nonno Dionys. lib.

Tegea,[g] Antigonea,[2 h] Orchomenum,[i] Pheneum, Palantium,[j] unde Palatium Romæ: Megalopolis,[k] Gortyna,[3 l] Bucolium, Carnion,[m] Parrhasie,[n] Thelpusa,[o] Melænæ,[p] Heræa,[q] Pylæ,[4 r]

Cap. x. 1 *Drimodis* Ald. Junt. Basil. et Lugd. Erasmi. *Drymodis* Elz. et Gronov.—2 *Antigonia* Vet. Dalec.—3 Ita codd. Laet, Chiffl. et Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Cartina* codd. Dalec. et Laet. *Catina* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Mox, *Bocalium* edd. vett. et Gronov. *Balium* codd. Dalec. *Buphagium* margo edd. Dalec. et Gronov. Deinde, pro *Carnion*, ibid. *Carnon;* Chiffl. aliique *Cramnon;* Gronov. et edd. vett. *Carmon;* cod. Dalec. *Charnon.* Paulo post, pro *Thelpusa*, Vet. Dalec. *Telpusa;* et pro *Melænæ*, Gronov. et edd. vett. *Melanæa.*—4 ' Corrupte quidem cod. Reg. 1. *Filæ;* sed probat emendandum, *Pylæ.*' Brotier. Edd. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Pyle.* Mox *Pallena* Chiffl. *Pellana* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec.

NOTÆ

XIII. pag. 368. Μαντινέη. Hic pugna ad Mantineam dicta, ubi Epaminondas cum Lacedæmoniis et Arcadibus postremo prælio conflixit, in quo victor ex vulnere paulo post occubuit, anno 2. Olymp. CV.

[f] *Stymphalum*] Στύμφαλον est etiam Stephano: Pausaniæ, pag. 460. a fonte cognomine, Στύμφηλος· a monte, Hesychio: Στύμφηλος, πόλις ἢ ὄρος Ἀρκαδίας, mallem, καὶ ὄρος.

[g] *Tegea*] Τεγέαν vocat Plutarchus in Agide, pag. 811. Incolæ, Τεγεᾶται, Thucyd. lib. v. pag. 388. Vide Notas et Emend. num. 21.

[h] *Antigonea*] In locum veteris Mantineæ excitata urbs, atque in ejus vicinio: unde pro eadem a plerisque habita. Ptolem. III. 16. Ἀντιγόνεια, ἡ καὶ Μαντίνεια. In gratiam Antigoni Regis id nomen Mantineæ factum, auctor est Pausan. lib. VIII. pag. 468.

[i] *Orchomenum, Pheneum*] Utriusque meminit Homerus, Iliad. B. Οἳ Φένεόν τ' ἐνέμοντο, καὶ Ὀρχόμενον πολύμηλον. Herodoto, lib. VII. pag. 451. n. 202. Ὀρχόμενος τῆς Ἀρκαδίης, ut a Thessalico Orchomeno distinguatur, de quo cap. 15.

[j] *Palantium*] Παλάντιον πόλις Ἀρκαδίας, Stephano. Romæ Palatium, de Arcadici oppidi Παλλαντίου nomine, ab Evandro Rege appellatum esse, quod nomen consecuta ætas duabus summotis literis *l* et *n* extulerit, auctor est etiam Pausan. lib. VIII. pag. 525. et Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. I. pag. 25. Virgilius ' Pallanteum' oppido nomen fecit: Solinus quoque, c. 1. p. 2. et c. 7. p. 22.

[k] *Megalopolis*] Polybii historici Megalopolitani patria: de qua Comicus, apud Strab. lib. VIII. pag. 388. Ἐρημία μεγάλη ἐστὶν ἡ Μεγαλόπολις. *Est solitudo magna nunc Megalopolis.*

[l] *Gortyna, Bucolium*] Γορτύνα, Βουκόλιον. Vide Notas et Emendationes num. 22.

[m] *Carnion*] Ab amne, ut videtur, cognomine, qui Καρνίων a Pausania appellatur, lib. VIII. p. 510. In libris hactenus editis, *Carmon.* Forte etiam Κρώμων esse possit, cujus idem Pausanias meminit loc. cit.

[n] *Parrhasie*] Παῤῥάσιοι incolæ appellati a Pausan. p. 498. et Strabone, lib. VIII. p. 336. Oppidum ipsum

Pallene,[s] Agræ,[t] Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea,[u] Methydrium,[v] Enispe, Macistum, Lampe,[5] Clitorium, Cleonæ, inter quæ duo oppida, regio Nemea,[w] Bembinadia vocitata. Montes[x] in Arcadia, Pholoë cum[y] oppido: item Cyllene,[z] Lycæus,[a] in quo Lycæi Jovis delubrum: Mænalus,[b] Artemisius,[c] Parthenius,[d] Lampeus,[e]

Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—5 *Lampes* Vet. Dalec.—6 Vet.

NOTÆ

Παῤῥασίη Homero Il. B. 608. Stephano quoque: Scholiastæ Apollonii, ad Argon. II. 523. Παῤῥασία.

[o] *Thelpusa*] Θέλπουσα. Vide Notas et Emend. num. 23.

[p] *Melænæ*] Stephanus: Μέλαιναι, πόλις Ἀρκαδίας, ἀπὸ Μελαινέως, κ. τ. λ. Ovidio, Papinioque, 'virides Melænæ.' Pausaniæ, p. 497. Μελαινεαὶ, ἀπὸ τοῦ Μελαινέως.

[q] *Heræa*] Ἡραία, Pausaniæ, loc. cit. et Stephano.

[r] *Pylæ* [*Pyle*] Forte rectius *Pylæ*, ex Stephano: Πύλαι, τόπος Ἀρκαδίας, καὶ Πυλαία.

[s] *Pallene*] Παλλήνη. Vide Notas et Emend. num. 24.

[t] *Agræ*] De Agris Arcadiæ, præter Plinium, nemo: Ἔπιον Herodoto memoratur, lib. IV. n. 148. p. 271. Κύναιθα Strab. lib. VIII. p. 388. et Pausan. lib. VIII. p. 485. Λέπρεον Arcadiæ Cic. ad Attic. VI. 2. et Herod. loc. cit. Parthenium videtur a monte cognomine appellatum, de quo mox.

[u] *Alea*] Ἀλέα, Pausaniæ, p. 489. Ab Arcadiæ rege dicta, cui nomen Ἄλεως apud Diodor. Sic. Bibl. lib. IV. p. 239.

[v] *Methydrium*] Μεθύδριον, Pausaniæ, p. 512. Ἐνίσπη Homero Il. B. 606. Μάκιστος Stephano. Λάμπη a monte ejusdem nominis, de quo postea. Κλείτωρ, Ptolem. III. 16. et Pausaniæ p. 487. Κλεωναὶ Strab. lib. VIII. p. 377.

[w] *Nemea*] Νέμεα eo ipso situ statuitur a Pausan. lib. VIII. p. 477. et a Strab. loc. cit. Ibi et vicus Bembina, apud eundem Strab. ἡ Βέμβινα κώμη, unde regioni, ut arbitror, Bembinadiæ cognomen. Βελβίναν χωρίον haud procul Megalopoli agnoscit Plutarchus in Agide, p. 806. Hic sacræ Græciæ certamina fieri consueverunt, Nemeæa appellata.

[x] *Montes*] Accepta hæc a Mela II. 3. p. 33.

[y] *Pholoë cum*] Stephano, Φολόη, πόλις Ἀρκαδίας. Pausan. lib. VI. p. 385. Φολόη ὄρος.

[z] *Cyllene*] Κυλλήνη ὄρος Pausan. lib. VIII. p. 482. cujus in summo vertice ædes est Mercurii Cyllenii. Κυλλήνη ὄρος pariter Strab. lib. VIII. p. 388. et Scholiastæ Pindari, p. 55. Melæ, 'Cyllenius.'

[a] *Lycæus*] Ubi Λυκαίου Διὸς ἱερὸν, et Λυκαιάτις χώρα, circumjacens ager a Pausania appellatur, p. 504. et 541. Item Straboni loc. cit.

[b] *Mænalus*] Schol. Pindari, p. 89. Μαίναλον ὄρος Ἀρκαδίας, καὶ πόλις. Cives Μαινάλιοι, apud Thucyd. lib. V. p. 391.

[c] *Artemisius*] De quo cap. 9. Ἀρτεμίσιος Apollodoro lib. II. de Diis, p. 111.

[d] *Parthenius*] Παρθένιον ὄρος Diodoro Sic. Bibl. lib. IV. p. 239. Scholiastæ Pindari, p. 56. aliisque. Livius lib. XXXIV. p. 411. 'Parthenio monte superato, præter Tegeam,' &c.

[e] *Lampeus*] Scholiastes Apollonii

Nonacris:[f] præterque, ignobiles octo.[g] Amnes: Ladon,[h] e paludibus Phenei:[i] Erymanthus[j] e monte ejusdem nominis, in Alpheum defluentes.[6 k]

Reliquæ civitates in Achaia[l] dicendæ, Aliphiræi,[7 m] Abeatæ,[n] Pyrgenses,[o] Paroreatæ,[p] Paragenitæ, Tortuni, Typanei,[q] Thriasii,[r] Tritienses.[s] Universæ Achaiæ liber-

Dalec. ejusdem cod. et Chiffl. *defluens*.—7 *Alithræi* Chiffl. Mox, pro *Paro*

NOTÆ

ad Argon. I. 127. Λάμπεια, ὄρος Ἀρκαδίας, ἀφ' οὗ καὶ ποταμὸς ῥεῖ Ἐρύμανθος. Partem esse Erymanthi montis auctor est Pausan. lib. VIII. p. 491.

[f] *Nonacris*] Nonacrin Arcadiæ urbem, haud procul Pheneo, ad Stygis aquam, Νώνακριν appellat Herod. lib. VI. n. 74. p. 358. a monte, ut apparet, cognomine. Stephanus quoque, et Hesych. Πεντέλεια, eidem Hesychio: unde Ladon amnis fluit.—' Ejusdem oppidi nummus est singularis argenteus magni moduli: apud D. Abbatem de Fontenay. Ex parte una Dianæ caput cum pharetra exhibet: argumento venationis ibi celebratissimæ. Ex altera intra coronam lauream aquila est: supra ΔΗ. δῆμος, *populus*: ante os aquilæ, ΝΩΝ. Νωνακριτῶν, *Nonacritarum*. Infra ΑΝΑΞΑΓΟΡΟΥ, *Anaxagoræ* Archontis. At mons est Plinio *Nonacris*, unde forsan et oppidulo adjacenti nomen.' *Ed. sec.*

[g] *Octo*] E quibus Στύμφηλος Hesychio: Καύκων, Scholiastæ Callimachi, p. 3. Ἀκακήσιον eidem, p. 19. Κάρνειος vel Κερόνειος λόφος, eidem, p. 17. aliique.

[h] *Ladon*] Λάδων Pausan. lib. VIII. pag. 494. et Dionysio, vs. 417. Huic amni celeritatem poëtæ, tarditatemque promiscue, ut metri ratio, non ut res ipsa postulat, attribuunt. Ovid. Fast. v. 89. ' Arcades huc, Ladonque rapax.' Idem Met. I. 702. ' Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem Venerit.'

[i] *Phenei*] Oppidi superius memorati. Vide Notas et Emend. num. 25.

[j] *Erymanthus*] Ita Pausan. lib. V. p. 298. Ἐκ δὲ Ἐρυμάνθου τοῦ ὄρους ὁμώνυμος τῷ ὄρει ποταμός. Stephanus quoque, pag. 273. Quin et Hesychius urbem ait fuisse amni montique cognominem.

[k] *Defluentes*] Vide Notas et Emend. num. 26.

[l] *In Achaia*] Non in Arcadia solum, de qua dictum est proxime: sed in Achaia, seu Peloponneso tota.

[m] *Aliphiræi*] Stephano, Ἀλίφειρα, πόλις Ἀρκαδίας. Pausan. lib. VIII. p. 497. Ἀλιφήρα. Livius lib. XXVIII. p. 322. et Cic. ad Attic. VI. 2. Aliphera vocant.

[n] *Abeatæ*] Ab oppido, Ἀβέα, in Messenia apud Ptolem. III. 16.

[o] *Pyrgenses*] Quorum oppidum Πύργος, in Arcadia, apud Herod. lib. IV. n. 148.

[p] *Paroreatæ*] Παρωρεάται. Vide Notas et Emend. num. 27. De Paragenitis et Tortunis, nihil compertum adhuc.

[q] *Typanei*] Ab oppido Elidis, de quo Stephanus: Τυπανέαι, πόλις Τριφυλίας. Ptolem. III. 16. in mediterraneis Elidis urbibus habet Ὑπανίαν et Τυμπάνειαν, unam, ut sæpe solet, in duas civitates distrahens.

[r] *Thriasii*] Libentius *Thriusii* sane

tatem Domitius Nero dedit.[t] Peloponnesus in latitudine[9 u] a promontorio Maleæ, ad oppidum Ægium[v] Corinthiaci sinus CXC. M. pass. patet. At in transversum ab Elide Epidaurum,[w] CXXV. M. ab Olympia[x] Argos per Arcadiam LXIX. mill.[10 y] Ab eodem loco ad Phliunta dicta mensura[z] est. Universa autem, velut pensante[a] æquorum incursus natura, in montes VI. atque LXX. attollitur.[11]

XI. (VII.) Ab Isthmi[b] angustiis Hellas[c] incipit, nostris[1]

reatæ, Gronov. et edd. vett. *Pareatæ*. Paulo post, *Typhanæi* Chiffl.—8 'Ita bene cod. Reg. 1.' *Brotier*. *Trittenses* edd. ante Brotier.—9 Margo edd. Dalec. et Gronov. *in latitudinem*. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *oppidum Ægium;* Chiffl. et cod. Dalec. *o. Rhegium;* Gronov. et edd. vett. *o. Lechæum*. Deinde, pro *CXC*. Gronov. et edd. vett. *CLX*.—10 Ita cod. Reg. 1. et Editio princeps, *LXVIII*. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CLXIII*. edd. vett. et Gronov.—11 Margo edd. Dalec. et Gronov. *attollitur*, quod recepit Brotier. *extollitur* in ceteris edd.

CAP. XI. 1 Vet. Dalec. *a nostris*.—2 *Pagæi CLII. passibus et amplius* in

NOTÆ

agnoverim: eosque, nisi me conjectura fallit, Plinius intelligit, quos Stephanus *Θριουσίους* vocat, ab oppido Elidis et Achaiæ, juxta Patras: *Θριοῦς, πόλις πάλαι τῆς Ἀχαΐας, νῦν δὲ τῆς Ἠλείας... τὸ ἐθνικὸν, Θριούσιος.*

[s] *Tritienses* [*Trittenses*] Vel *Tritienses*, ab oppido Arcadiæ Tritia, cujus Cicero cum Aliphera meminit, ad Attic. VI. 2. quæ et *Τρίταια*, Achaiæ civitas, Arcadiæ contributa, ut Pausanias ait, lib. VI. p. 366. unde et *Τριταιεῖς* iidem, seu Tritænses appellati.

[t] *Nero dedit*] Ita Plutarchus, in T. Flaminio, p. 376. Philostr. lib. V. sub finem. Dio, lib. LXIII. p. 720. Suetonius, in Nerone, cap. 24.—'Res ea consignata in nummo perraro est, quem Seguinus descripsit, p. 200. secundæ editionis. Caput Neronis pars anterior exhibet: in parte aversa stat Dea, cum hac epigraphe: PAVLLIN. in hanc nempe sententiam: 'Perpetuam Achaiæ Universæ Libertatem Lubens Indulsit Nero.'' *Ed. sec.*

[u] *In latitudine*] Sive latitudinem, sive longitudinem dixeris, perinde est: est enim utraque propemodum æqualis, ut ait Strab. lib. VIII. p. 335.

[v] *Ad oppidum Ægium*] Αἴγιον Homero Il. B. 574. Vide Notas et Emend. num. 28.

[w] *Epidaurum*] Illud Æsculapii delubro celebre oppidum, de quo cap. 9.

[x] *Ab Olympia*] Pisa Olympia, de qua nos egimus ad cap. 6.

[y] *LXIX*. [*LXVIII*.] *mill*.] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. non, ut editi, *LXIII*.

[z] *Dicta mensura*] Cap. 6.

[a] *Velut pensante*] Terrarum quam fecit jacturam, lacerata ora tot sinubus, ingressuque æquorum, multitudine montium compensante natura.

[b] *Ab Isthmi*] Hæc totidem verbis Solinus, cap. 7. p. 23. et Martianus, lib. VI. cap. de tertio Europæ sinu, p. 210.

[c] *Hellas*] Igitur Peloponnesus extra Helladis fines: alii etiam eo no-

Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Acte vocata.[d] Attingit Isthmum parte sui, quæ appellatur Megaris,[e] a colonia Megara,[f] e regione Pagarum.[g] Duo hæc oppida excurrente Peloponneso sita sunt, utraque ex parte velut in humeris Helladis. Pagæi, et amplius [2] Ægosthenienses [h] contributi Megarensibus. In ora autem,[i] portus Schœnus. Oppida: Sidus,[j] Cremmyon,[3] [k] Scironia saxa [l] VI. mill. longitudine, Geranea,[m] Megara,[n] Eleusin.[o] Fuere

eodem codice.—3 *Cremyon* Gronov. et al. vett. Mox, pro *VI. mill.* quod exhibent Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller.

NOTÆ

mine Peloponnesum complexi. Helladis nomen vagum certas sedes et fixas nullas habuit: modo angustis limitibus coarctatum, modo dilatatum longius.

[d] *Acte vocata*] Ἀκτὴ et Ἀκτικὴ, teste Eustathio in Dionys. vs. 413. p. 60. Id ei nomen hæsit, inquit Harpocration, quod maxima pars Atticæ littoralis sit: est enim ἀκτὴ, *littus*, et maritima regio. Harpocr. verbo, Ἀκτή. Vide et A. Gell. XIV. 6. p. 777. Stephanus ab Ἀκταίῳ quodam eam appellationem derivatam nugatur. Hodie *le Duché de Setines*.

[e] *Megaris*] Μεγαρὶς τῆς Ἀττικῆς μέρος, Strab. lib. IX. p. 392.

[f] *Colonia Megara*] Nunc etiam retinet nomen *Megara*.—' Nummus cum clypeo et amphora apud Goltzium, Tab. XVII. 3. qua parte amphora sive cantharus est. Hinc HIΣ, inde MEN sic interpretamur: 'Ηρακλεία ΙΣχύι ΜΕγαρεῖς Νικηταί. *Herculeo robore Megarenses sunt victores:* vel Μεγαρεῖς ΕΝίκησαν.' *Ed. sec.*

[g] *Pagarum*] Quas in intimo recessu sinus Corinthiaci prope Isthmum positas vidimus, cap. 4. Παγαὶ Μεγαρικαὶ Straboni in Epitome lib. VII.

[h] *Ægosthenienses*] Stephanus: Αἰγόσθενα, πόλις Μεγαρίδος· τὸ ἐθνικὸν, Αἰγοσθενεὺς, κ. τ. λ. Pagæi, inquit Plinius, et præterea Ægosthenienses additi Megarensibus, Megaridem regionem constituunt. Ita Pausan. lib. I. p. 82.

[i] *In ora autem*] Saronici sinus littore, prope Isthmum, Corinthum, et Cenchreas. Σχοινοῦς λιμὴν Strab. lib. VIII. p. 369.

[j] *Sidus*] Σιδοῦς, Megarensium navale. Vide Notas et Emendat. num. 29.

[k] *Cremmyon*] Τεῖχος Κρεμμύων, oppidulum, Scylaci p. 20.

[l] *Scironia saxa*] Mela II. 3. 'Scironia saxa, sævo quondam Scironis hospitio etiamnunc infamia.' Quod hanc regionem montanam latrociniis infestam prædo habuerit, cui Σκείρων nomen fuit, teste Strab. lib. IX. p. 391. et Ovid. Met. VII. 445. aliisque: inde Σκειρωνίδες πέτραι, Zephyrique inde spirantes, Σκείρωνες appellati sunt. Hodie *Caki scala*, locus adhuc infestus prædonibus. Vide Notas et Emendat. num. 30.

[m] *Geranea*] Γεράνεια Thucyd. lib. I. p. 70. Inter Corinthum et Megara, μεταξὺ Μεγάρων καὶ Κορίνθου, inquit Stephanus.

[n] *Megara*] Paulo ante obiter memorata: nunc suo loco iterum reddita.

[o] *Eleusin*] Ἐλευσὶν πόλις, Straboni

et Œnoa,[p] Probalinthos: nunc sunt[4] ab Isthmo LV.[q] millia pass. Piræeus,[r] et Phalera[s] portus, quinque millia[t] pass. muro recedentibus Athenis juncti. Libera hæc civitas,[u] nec indiga ullius præconii amplius: tanta claritas superfluit. In Attica fontes, Cephissia,[v] Larine, Callirhoë Enneacrunos.[5] [w] Montes: Brilessus,[x] Ægialeus, Icarius, Hymettus,

Bipont. et Franz. *III. mill.* habent edd. vett. et Gronov.—4 Vet. Dalec. *et Probalinthos, quæ nunc non sunt.* Mox, *ab Isthmo IV. millia pass.* Chiffl. *ab I. quinquaginta duo M. pass.* Gronov. et ceteræ vett. Mox, *duorum mill. muro* Vet. Dalec.—5 *Enneacros* Chiffl. Paulo post, pro *locus Ilissos*, quam lectionem firmant codd. Tolet. Salmant. Chiffl. alii ap. Harduin. et Pintian. *lacus Selinos* habent codd. Dalec. et Vet. ejusdem, cum Venett. Parm. et Rom. *amnis Ilissos* Herm. Barb. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd.

NOTÆ

lib. IX. p. 395. ubi Cereris Eleusiniæ fanum. Rudera oppidi supersunt, quibus hodieque nomen est *Elefsin.*

[p] *Œnoa*] Fuit Atticæ pars Tetrapolis appellata, a quatuor urbibus, quarum hæc nomina: Οἰνόη, Προβάλινθος, Τρικόρυθος, Μαραθών. Auctor Strab. lib. VIII. p. 383. Fuit Œnoë præsertim bello Peloponnesiaco clara. Vide Thucyd. lib. VIII. p. 624. et lib. II. p. 112.

[q] *Ab Isthmo LV.*] Ita Mss. A Schœnunte tamen, unde Isthmus inchoat, distat Piræeus Straboni, stadiis circiter CCCL. lib. IX. pag. 391. hoc est, pass. fere XLIV. mill.

[r] *Piræeus*] Πειραιεὺς Straboni, loc. cit. Statius: 'Munychia, et trepidis stabilem Piræea nautis.' Hodie *Porto Draco* incolis: nautis *Porto Lione:* appellatione sumta ab eximia leonis effigie, quæ in ipso portus aditu spectatur.

[s] *Phalera*] Stephano, et Harpocr. Φαληρόν. Herod. Φαληρὸς, lib. V. pag. 315. Hinc Demetrio Phalereo cognomen. Hodie *Tripirghi*, quasi a turri tergemina.

[t] *Quinque millia*] Hic iis hodie muris est nomen, *Macra tichi*, μακρὰ τείχη. Vide Notas et Emendationes num. 31.

[u] *Libera hæc civitas*] Concessum a Romanis ut suis legibus uterentur, ac libertatis jus datum, etiam Strabo prodidit, lib. IX. p. 398. ἐφύλαξαν τὴν αὐτονομίαν αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Hodie *Atina*, sive Ἄθηνα incolis: nautis *Satines*, ex geminis vocibus εἰς Ἀθήνας, una conflata.

[v] *Cephissia*] Κηφησία Laërtio, in Platone: subintellige, κρήνη. A. Gell. XVIII. 10. 'In Herodis C. V. villam, quæ est in agro Attico, loco qui appellatur Cephissia, aquis, et lucis, et nemoribus frequentem, æstu anni medio concesseram.' De Larine nihil compertum.

[w] *Callirhoë Enneacrunos*] Καλλιρόη ἐννεάκρουνος, ab amœnitate aquæ nomine altero ei fonti indito, altero a fistulis sive siphonibus novem aquam fundentibus. Vide Notas et Emendationes num. 32.

[x] *Brilessus*] Ex his ii Straboni memorantur, lib. IX. p. 399. Βριλησσὸς, Ὑμηττὸς, unde mel Hymettium, et Λυκαβηττός. Hymetto nomen hodie *Lamprobouni*, quasi Λαμπρὸς Βουνός. Sunt et qui corrupte vocent, *Monte-*

Lycabettus: locus Ilissos.[y] A Piræeo XLV. mill. pass.[6] Sunium [z] promontorium, Thoricos [a] promontorium. Potamos,[b] Steria, Brauron,[c] quondam oppida. Rhamnus [d] pagus, locus [7] Marathon,[e] campus Thriasius,[f] oppidum Melita,[8] [g] et Oropus,[h] in confinio Bœotiæ.

Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—6 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XLII.* edd. vett. et Gronov. Mox, *Doriscos promontorium* Regg. Hard. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiffl. *Doriscum promontorium* Ed. pr. Venett. Rom. Brix. Parm. Tarvis. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Thoricos p.* emend. Harduin. eumque secuti recentt. Deinde, pro *Potamos, Steria, Brauron*, quod ex Strab. restituit Dalec. et receperunt Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Potamos Sterebrauron* exhibent codd. Harduini, *Potamos, Brauron* Ed. pr. Venett. Rom. Parm. Brix. Tarvis. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—7 In cod. Dalec. et Vet. ejusdem *locus* deletur.—8 *Miletum* Vet. Dalec.

NOTÆ

Matto, pro *Monte Hymetto*. Lycabettum a luporum multitudine appellatum putat Hesych. De Ægialeo et Icario, vide Notas et Emend. num. 33.

[y] *Locus Ilissos*] Ἰλισσὸν oppidum dirutum ait, rudera tantum et vestigia superesse. Vide Notas et Emend. num. 34.

[z] *Sunium*] Σούνιον ἄκρον Ptolem. III. 15. Scymno, pag. 23. aliisque. Nunc *le Cap des Colonnes:* Græcis, *Cavo Colonnais.*

[a] *Thoricos*] Θόρικος. Vide Notas et Emend. num. 35.

[b] *Potamos*] Ποταμὸς δῆμος, Strab. lib. IX. p. 399. Diogenis Laërtii patria. Hodie *Porto de Rafty:* inter Sunium et Euripum. Sequitur apud Strabonem, Στειρία, cujus et Stephanus meminit: eam hoc loco restituimus, cum in Mss. legatur, *Sterebrauron.* In libris hactenus vulgatis desideratur.

[c] *Brauron*] Βραύρων, ubi Dianæ Brauroniæ sacellum. Strabo lib. IX. pag. 399. Mela II. 33. 'Thoricos et Brauronia, olim urbes, nunc tantum nomina.' Hodie *Urana.* Ibi sepulcrum Iphigeniæ, inquit Nonnus Dionys. lib. XIII. p. 362.

[d] *Rhamnus*] Ῥαμνοῦς Straboni, loc. cit. ad Euripi oram. De eo rursum XXXVI. 4. Hodie *Tauro-castro*, vel *Ebreo-castro.*

[e] *Marathon*] Μαραθὼν Persica maxime clade pernotus, inquit Mela II. 3. pag. 33. Contigit ea, duce Miltiade, anno tertio Olymp. LXXII.

[f] *Thriasius*] Θριάσιον πεδίον Stephano, et Strab. lib. IX. p. 395.

[g] *Melita*] Sic Mss. omnes, editionesque castigatissimæ. Μελίτη Ἀττικῆς, unde Gelades oriundus, Phidiæ Magister, apud Jo. Tzetzen, Chiliad. VIII. Hist. 192. vs. 326. Frustra Miletum hoc loco Sponius obtrudit, hoc est, Athenarum urbis regionem, pro Atticæ oppido. Signat hunc Atticæ locum et vetus inscriptio ab eodem Sponio relata, p. 107. ΛΕΩΝΙΔΗϹ ΛΕΩΝΙΔΟΥ ΜΕΛΙΤΕΥϹ.

[h] *Oropus*] Ὠρωπὸς Bœotiæ a Stephano adjudicatur. Hodie *Ropo.* Distat a mari, duobus pass. mill. De eo Livius, lib. XLV. p. 580.

XII. Cujus Anthedon,[a] Onchestos,[b] Thespiæ[c] liberum oppidum, Lebadea:[d] nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotiæ Thebæ, duorum[e] numinum Liberi atque Herculis (ut volunt) patria. Et Musis natale in nemore Heliconis assignant. Datur et his Thebis saltus Cithæron,[f] amnis Ismenus.[g] Præterea fontes[h] in Bœotia, Œdipodia, Psamathe,[i] Dirce, Epicrane, Arethusa, Hippo-

CAP. XII. 1 *Psammathe* Gronov. et al. vett. *Psammate* Lugd. Erasmi. Mox,

NOTÆ

[a] *Anthedon*] Ἀνθηδὼν πόλις Βοιωτίας, Stephano: in Bœotico littore, contra Eubœam, Strab. lib. IX. p. 404.

[b] *Onchestos*] Ὀγχηστος Homero in Il. B. 506. Ὀγχηστὸς Strab. lib. IX. p. 410. Nunc *Diminia*, Διμηνία, quod ibi sementes bimestri spatio vix tellus ferat; nam, ob exundantes aquas vicini lacus, ante Aprilis exitum fieri satio non potest.

[c] *Thespiæ*] Θεσπιαὶ Strab. lib. IX. p. 409. sub Helicone monte: ubi rudera oppidi superesse modo jam tum ævo suo ipse prodidit: testantur etiam inscriptiones ibi repertæ nuper, a vico *Neochori* pass. mille. Homero Il. B. 498. Θέσπεια.

[d] *Lebadea*] Λεβαδία Straboni, pag. 414. Λεβάδεια Pausan. lib. IX. p. 601. Λεμβάδεια Harpocrationi, p. 185. In inscriptione nuper reperta, ΛΕΒΑΔΕΙΕΩΝ. Hodie *Livadia*. Hic Jovis Trophonii fanum, de quo Liv. lib. XLV. p. 580.

[e] *Thebæ, duorum*] Exscripsit hæc Solinus, cap. 7. p. 23. Θῆβαι Βοιώτιαι. Incolis *Tiva*, non, ut vulgo efferunt, *Stiva*, vel *Stiues*: dictione ab his vocibus conflata εἰς Θήβας.—'In nummis antiquis est ΘΕ. Θήβα Ἑπταπύλος, *Thebe septemportis*, et ΘΕΒΗ Θήβα Ἑπταπύλος, Βοιωτῶν ἥβα, *Thebe septemportis, Bœotorum flos et decus et robur est*. Et in alio pariter e Gaza regia KABI. Καδμείων Ἄστυ, Βοιώτων Ἰσχύς. *Civitas Cadmeorum, robur Bœotorum*. Cadmei, Thebani: quoniam Thebæ sunt a Cadmo conditæ. Et HIKE, Ἡρακλείᾳ Ἰσχύι Καδμεῖοι Ἐπιφανεῖς, *Herculeo robore Cadmei percelebres*.' Ed. sec.

[f] *Cithæron*] Κιθαιρὼν Straboni, pag. 409. juxta Thebas.

[g] *Ismenus*] Ἰσμηνὸς, ποταμὸς Βοιωτίας, Stephano. Ἰσμενὸς Dicæarcho, p. 167. Ἰσμήνιος. Pausan. lib. IX. p. 556.

[h] *Præterea fontes*] Œdipodiam, Psamathen, Aretbusam, Dircen, Hippocrenen, et Aganippen, Solinus appellat, cap. 7. p. 23. Scholiastes Nicandri in Theriac. p. 40. Ψαμάθη, κρήνη ἐν Βοιωτίᾳ. Pausaniæ hi memorantur lib. IX. Οἰδιποδία κρήνη, p. 569. sic nuncupato fonte, quod in eo paternæ cædis cruorem Œdipus abluerit. Δίρκη, p. 758. a Lyci uxore. Schol. Pindari, p. 104. Δίρκη, πηγὴ ἐν Θήβαις. Ἀγανίππη, in Helicone monte, p. 584. Γαργαφία κρήνη, p. 548. De Gargaphie, Herod. lib. IX. n. 19. et Ovid. Met. III. 155. Ἐπικρήνη, Dorice Ἐπικράνα, a Capella memoratur lib. VI. cap. de tertio sinu Europæ, p. 210. In Plinianis libris hactenus editis, perperam *Epigranea*.

crene, Aganippe, Gargaphie. Montes extra prædictos,[i] Mycalessus,[j] Hadylius,[k] Acontius.[2] [l] Reliqua oppida, inter Megaram et Thebas: Eleutheræ,[m] Haliartus, Platææ, Pheræ, Aspledon, Hyle,[3] Thisbe, Erythræ, Glissas, Copæ: juxta Cephissum amnem Larymna, et Anchoa:[n] Medeon,[o] Phlygone, Acræphia,[4] [p] Coronea,[q] Chæronea. In ora autem infra Thebas,[r] Ocalee,[s] Heleon,[5] Scolos, Schœnos, Pe-

Epigranea edd. vett. et Gronov.—2 *Adylisus* edd. vett. et Gronov.—3 *Hile* edd. vett. et Gronov. Paulo post, *juxta C. a. Lamia et Anichia* in iisdem.—4 *Grephis* Gronov. et edd. vett.—5 *Ocale, Elæon* in iisdem edd. et mox, *Scœnos,*

NOTÆ

[i] *Extra prædictos*] Præter Heliconem et Cithæronem.

[j] *Mycalessus*] Μυκαλησσὸς, ab urbe cognomine, de qua mox.

[k] *Hadylius*] Ἀδύλιος Dorica lingua, pro Ἡδύλιος. Vide Notas et Emend. num. 36.

[l] *Acontius*] Ἀκόντιον ὄρος Strab. lib. IX. p. 416. et Plutarcho in Sylla, p. 464.

[m] *Eleutheræ*] Ἐλευθεραὶ Stephano. Ἁλίαρτος Pausan. lib. IX. p. 590. Πλάταια Homero Iliad. B. 504. ubi Didymus Schol. τὰς Πλαταίας vocat: incolas Πλαταιεῖς Pausanias, initio lib. IX. Φαραὶ Straboni, in Tanagrica Bœotiæ regione, prope Mycalessum lib. IX. p. 405. Ἀσπληδὼν Stephano, et Straboni, p. 414. Ὕλη Homero Il. B. 500. et Straboni, p. 407. Θίσβη, Stephano, et Homero Il. B. 502. Ἐρυθραὶ Homero Il. B. 499. et Strab. p. 409. Γλίσσας Homero Il. B. 504. ubi Eustathius, p. 269. Γλίσσας, Γλίσσαντος. Κῶπαι Stephano, et Dicæarcho, p. 166. Hodie *Topoglia*, juxta Copaidem lacum, quem alii Cephissidem vocant, cum Strabone, pag. 406. quod Cephissus amnis hunc impleat: cui lacui nomen hodie est, non *Lago Stivo*, ut quibusdam creditum, sed *Limni tis Livadias*, Λίμνη τῆς Λιβαδίας, et *Lago di Topoglia*.

[n] *Larymna, et Anchoa*] Λάρυμνα et Ἀγχόη, juxta Cephissum amnem, Straboni, lib. IX. p. 406. Vide Notas et Emend. num. 37.

[o] *Medeon*] Μεδεὼν Stephano, et Homero Iliad. B. 501. Φλυγόνιον in Phocide, Stephano, et Pausaniæ, lib. X. p. 613.

[p] *Acræphia*] Ἀκραιφία. Vide Notas et Emend. num. 38.

[q] *Coronea*] Κορώνεια et Χαιρώνεια, in oppidis Bœotiæ mediterraneis, apud Ptolem. III. 15. Hæc Plutarchi natalibus clara.

[r] *Infra Thebas*] An infra Bœotias Thebas? an vero etiam illud *infra Thebas* nomen oppidi est in ora positi, quod Ὑποθήβας Homerus vocat, Iliad. B. 505. Οἵ τε Πλάταιαν ἔχον, ἠδ' οἳ Γλίσσαν ἐνέμοντο, Οἵ θ' Ὑποθήβας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον.

[s] *Ocalee*] Ὠκαλέη Homero Iliad. B. 501. ubi Didymus postea vocatam ait Ὠκάλειαν. Ἑλεὼν pagus Tanagricus, Straboni lib. IX. p. 404. cui a paludibus nomen est. Homerus Il. B. 597. Σχοῖνόν τε, Σκῶλόν τε laudat. Σχοῖνος Thebis distat stadiis L. ut auctor Strab. lib. IX. p. 408. Σκῶλος sub Cithærone est: Πετεὼν agri Thebani pagus, prope viam quæ ducit Anthedona, εἰς τὴν Ἀνθηδόνα. Strab.

teon, Hyrie, Mycalessus, Hilesion,[t] Pteleon, Olyros,[u] Tanagra[v] liber populus: et in ipsis faucibus Euripi, quem facit objectu insulæ Eubœæ,[6] Aulis[w] capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas[x] antiquitus dixere.

Locri deinde Epicnemidii cognominantur, olim Leleges[y] appellati, per quos amnis Cephissus[z] defertur in mare. Oppida: Opus,[a] unde et sinus Opuntius,[7] Cynos. Phocidis in littore unum Daphnus.[b] Introrsus in Locris, Elatea,[c] et in ripa Cephissi (ut diximus)[d] Lilæa, Delphosque versus: Cnemis,[e] et Hyampolis. Rursus Locrorum ora, in

P. Hyriæ, M. Hyrescon. Deinde, pro *Olyros*, Chiffl. *Ollarum.*—6 Codd. Dalec. *objecta insula Eubœa.*—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Opus, unde Opuntius sinus* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

p. 410. Ὑρίη, Homero Il. B. 496. et Snidæ: Stephano, Ὑρία, πρὸς τὸν Εὔριπον. Eædem *Hysiæ*, Ὑσίαι appellatæ a Pausan. lib. IX. p. 545. et Strab. p. 404. ubi et Μυκαλησσὸς pagus Tanagricus dicitur, in via qua Thebis Chalcidem Eubœæ itur.

[t] *Hilesion*] Εἰλέσιον. Vide Notas et Emend. num. 39.

[u] *Pteleon, Olyros*] In Mss. *Pteleon, ollarum.*

[v] *Tanagra*] Ab Aulide stadiis XXX. dissitum Ταναγραίων πολίχνιον, Strab. lib. IX. p. 403.

[w] *Aulis*] Αὐλὶς, portus inclytus statione quondam mille navium Agamemnoniæ classis, inquit Liv. lib. XLV. p. 580. et Mela II. 3. Ne rudera quidem hodie Aulidis supersunt. Solinus, cap. 7. p. 23. 'Eubœa insula laterum objectu efficit Aulidis portum.'

[x] *Hyantas*] Ὕαντας Strab. lib. IX. p. 401. iidem et Leleges olim appellati, ex eodem Strabone, Scymno, p. 24. et Solino, cap. 7. p. 23. De Hyantibus multa Pindari Schol. p. 56. et 155.

[y] *Olim Leleges*] Testis Hesiodi versus, quem Strabo recitat, lib. VII. p. 322. Ἤτοι γὰρ Λοκρὸς Λελέγων ἡγήσατο λαῶν. Pars hi fuere Bœotiæ: Solinus, loc. cit. 'Bœoti iidem sunt qui Leleges fuerunt, per quos defluens Cephissos amnis in maria conditur.' Ἐπικνημίδιοι porro a Cnemide monte oppidoque ejus oræ cognominantur: Strab. lib. IX. p. 425.

[z] *Cephissus*] De quo dictum est, cap. 4.

[a] *Opus*] Ὀποῦς, Ὀπούντος Straboni, p. 425. ubi et Ὀπουντίος κόλπος, et Κύνος Opuntiorum navale. Κῦνος Homero Il. B. 536. Cynum Locridis, emporium Opuntiorum, vocat Liv. lib. XXVIII. p. 321.

[b] *Daphnus*] Δαφνοῦς Straboni p. 416. et 424.

[c] *Elatea*] Ἐλάτεια Stephano, et Appiano in Syriac. p. 98. Straboni p. 407. et Ptolem. III. 15.

[d] *Ut diximus*] Cap. 4.

[e] *Cnemis*] Κνημίδες χωρίον ἐρυμνὸν, munitum oppidum, apud Strabon. p. 226. Ὑάμπολις, Homero Il. B. 521. et Pausan. lib. X. p. 609. Straboni, p.

qua Larymna,[f] Thronium,[g] juxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida: Narycion,[h] Alope, Scarphia. Postea Maliacus sinus ab incolis[i] dictus: in quo oppida, Halcyone, Econia,[j] Phalara.[k]

XIII. Doris deinde, in qua Sperchios,[l] Erineon,[m] Boion, Pindus, Cytinum. Doridis a tergo mons est Œta.[n]

XIV. Sequitur[a] mutatis sæpe nominibus Æmonia: eadem Pelasgicum Argos, Hellas, eadem Thessalia, et Dryopis, semper a regibus cognominata. Ibi genitus rex no-

NOTÆ

416. Livio quoque, lib. XXXII. p. 388. Utraque versus Opuntem, et Eubœam posita, procul et Delphis. Quamobrem hæc verba, *versusque Delphos*, ad Lilæam, mutata interpunctione, retulimus.

[f] *Larymna*] Hæc Loeridis Larymna, inferior appellata, ad ostia Cephissi amnis. Strabo, p. 405. Λάρυμνα.

[g] *Thronium*] Id acceptum ex Homero, Iliad. B. 533. Θρόνιόν τε, Βοαγρίου ἀμφὶ ῥέεθρα.

[h] *Narycion*] Νάρυξ et Ναρύκιον Stephano. Ἀλόπη deinde Straboni, p. 426. et Diodoro Sic. Bibl. lib. XII. p. 101. Ἀλώπη Thucyd. lib. II. p. 117. Denique Σκάρφεια Λοκρίδος, prope Thermopylas, Stephano, et Appiano in Syriae. p. 98.

[i] *Ab incolis*] Ab incolis, inquit, sinus hic nomen traxit. Ii Straboni Μαλιεῖς appellantur lib. IX. p. 416.

[j] *Halcyone, Econia*] Halcyonensium unicum, quod quidem sciam, monumentum extat in numno Severi Imp. ex ære minore, qui in Parisiensi nostro Cimelio asservatur, cujus epigraphe ΑΛΚΥΟΝΙΩΝ. De Econia nihil compertum. At qui pro utraque voce *Alalcomenen, Itoniamque* substituunt, confidenter nimium libris derogant fidem, ut indulgeant conjecturæ.

[k] *Phalara*] Φάλαρα a Stephano, πόλις Θετταλίας dicitur, cujus in confinio posita. In sinu Maliaco a Livio collocatur, lib. XXXVI. prope Lamiam, Phthioticæ Thessaliæ oppidum, de quo mox. Φαλωριὰς Lycophr. vs. 1147.

[l] *Sperchios*] Ab amne cognomine, de quo statim dicemus. Σπέρχεια Ptolem. III. 13. inter Echinum, et Sperchii amnis ostia, in Phthiotide.

[m] *Erineon*] Dorienses, inquit Strab. lib. IX. p. 427. regionem incolunt, a quatuor urbibus Tetrapolim appellatam. Urbium hæc nomina, Ἐρίνεον, Βόϊον, Πίνδος, Κυτίνιον.

[n] *Œta*] Mela II. 3. 'Novissime calcatum Graio Herculi solum, Œtæus saltus.' A Thermopylis et ortu Solis, ad oceasum Ambraciumque sinum porrigitur.

[a] *Sequitur*] Transcripsit hæc Solinus, cap. 8. p. 24. et Martian. lib. VI. cap. de Thessalia, p. 210. Αἱμονίαν ab Æmone rege Thessaliam appellatam esse, Strabo docet, lib. IX. p. 443. et Dionys. Halic. lib. I. p. 49. et Hesych. et Stephanus: Πελασγίαν idem Stephanus, et Eustath. in Dionys. vs. 427. p. 61. Hellas, teste Pausan. lib. III. p. 201. ab Hellene rege dicta est: a Thessalo, Thessalia, ex eodem Strabone, et ex Velleio, lib. I. p. 3. Δρυοπὶς Herod. lib. I. n. 56. p. 21. De Dryope, vide Strab. lib. VIII. p. 373.

mine Græcus, a quo Græcia :[b] ibi Hellen,[c] a quo Hellenes. Hos eosdem Homerus[d] tribus nominibus appellavit, Myrmidonas, et Hellenas, et Achæos.

Ex his Phthiotæ[e] nominantur Dorida accolentes. Eorum oppida, Echinus[f] in faucibus Sperchii[g] fluminis, Thermopylarum[h] angustiæ : quo argumento [1][i] IV. millia pass. inde Heraclea, Trachin dicta est. Mons ibi Callidromus : oppida celebria,[j] Hellas, Halos,[2] Lamia, Phthia, Arne.

Cap. XIV. 1 Pro *quo argumento* margo edd. Dalec. et Gronov. *aquarum argumento.*—2 Palmerius legendum putat: *oppida celebria Hallos, Halos.*

NOTÆ

[b] *A quo Græcia*] Stephanus: Γραικὸς, ὁ Ἕλλην, ὁ Θεσσαλοῦ υἱὸς, ἀφ' οὗ Γραικοὶ οἱ Ἕλληνες. Vide Notas et Emendat. num. 40.

[c] *Hellen*] De Hellene, Thessaliæ rege Pausan. lib. VII. p. 396. Deucalionis filium facit Thucyd. lib. I. p. 3. et Strab. lib. IX. p. 432. Euseb. quoque in Chron. p. 96. Ἕλλην υἱὸς Δευκαλίωνος, ἀφ' οὗ Ἕλληνες οἱ Γραικοὶ μετεκλήθησαν.

[d] *Homerus*] Iliad. B. 684. ubi de Phthiæ et Helladis incolis : Μυρμιδόνες δὲ καλεῦντο, καὶ Ἕλληνες, καὶ Ἀχαιοί. Vide etiam Strabonem p. 433.

[e] *Phthiotæ*] Φθιῶται, regioque ipsa Φθιῶτις Straboni, p. 433. Hos Thessaliæ contributos esse jussit Augustus, ut refert Pausan. lib. X. p. 622.

[f] *Echinus*] Ἐχῖνος Phthioticæ ditionis, apud Strab. loc. cit. in intimo Maliaci sinus recessu, apud Scymnum, p. 25. Κολπὸς δὲ κεῖται Μαλιακὸς, ἐν τῷ μυχῷ Ἐχῖνος. In Conc. Calched. 'Petrus Echiniensis.'

[g] *Sperchii*] Σπερχειὸς Straboni, loc. cit. et Ptolem. III. 13.

[h] *Thermopylarum*] Liv. l. XXXVI. p. 441. 'Extremos ad orientem montes Œtam vocant: quorum quod altissimum est, Callidromon appellatur: in cujus valle ad Maliacum sinum vergente iter est non latius quam sexaginta passus: hæc una militaris via, qua traduci exercitus, si non prohibeantur, possint. Ideo Pylæ, et ab aliis, quia calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt, Thermopylæ locus appellatur: nobilis Lacedæmoniorum adversus Persas morte magis memorabili, quam pugna.' Vide etiam Strab. p. 428.

[i] *Quo argumento*] Ob viarum asperitatem: est enim τραχὺς, *asper*. Hinc Ἡράκλειαν Τραχῖνα dixerunt. Strabo, p. 429. Ab Hercule conditam Stephanus ait, et Eustathius, in Iliad. B. p. 320.

[j] *Oppida celebria*] Fuere, inquit, oppida hæc quondam celebria, Ἑλλὰς, Ἅλος, Λαμία, Φθία, Ἄρνη. Vide Notas et Emend. num. 41. Φθία porro non regionis modo Phthiotidis nomen est, sed et oppidi: Eustath. in Iliad. B. p. 320. Φθία πόλις καὶ μοῖρα Θετταλίας. Ita etiam Stephanus.—'At non est regionis, sed reginæ nomen illud in nummo, quem Seguinus vulgavit p. 85. secundæ editionis. Caput est muliebre velatum. ΦΘΙΑΣ..)(. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ. Fulmen. Extincto rege Pyrrho, vidua ejus regnum suscepit administrandum, pupilli tutrix (ut videtur) a marito constituta. Nam, ut Plotina Trajani, Sabina Ha-

XV. (VIII.) In Thessalia autem Orchomenus, Minyeus [1 a] antea dictus: et oppidum Almon,[b] ab aliis Salmon, Atrax,[c] Pelinna:[d] fons Hyperia.[e] Oppida, Pheræ,[f] quarum a tergo Pieris [2 g] ad Macedoniam protenditur, Larissa,[h] Gomphi,[i] Thebæ [j] Thessaliæ, nemus Pteleon:[k] sinus Pagasicus.

Cap. xv. 1 *Mynilus* Chiffl. *Mynyeus* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *In T. autem amnis O. Minyeus* Parm. Mox, *ab aliis Elmon* Venett. Rom. Parm. Brix. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *ab aliis Salmon* omnes codd. Harduini, item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 *Pierus* edd. ante Harduin.—3 *Nymphæus* edd. ante Brotier.—

NOTÆ

driani, similiaque cum dicuntur, non mater, sed conjux intelligitur, sic Phthia non Pyrrhi mater, sed conjux agnoscenda est: et vidua quidem, quod caput velatum docet.' *Ed. sec.* Λαμία Straboni, lib. IX. p. 433. unde Lamiaco bello nomen impositum est, quod anno proximo ab Alexandri obitu cœptum. In Notitia Eccles. Prov. Thessalonicæ, p. 23. Λαμία. Lamiam Livius vocat, lib. XXVII. p. 310. Ἄρνη denique Stephano Thessaliæ urbs dicitur, Bœotorum colonia, Ἄρνη πόλις Θεσσαλίας, ἄποικος τῆς Βοιωτίας.

[a] *Minyeus*] Ὀρχομενὸς Μινυεὺς, oppidum, de quo Pausan. lib. IX. p. 597. ab Orchomeno Minyæ F. unde Minyæ Orchomenii appellati cives, ut ab Orchomeniis Arcadicis distinguerentur. Thucyd. lib. IV. p. 303. Ὀρχομενὸν τὸν Μινύειον πρότερον καλούμενον, νῦν δὲ Βοιώτιον. De oppido loquitur. Vide Notas et Emend. num. 42.

[b] *Almon*] Eadem Μινύα dicta quondam, si Stephano fides. Μινύα, inquit, πόλις Θετταλίας, ἡ πρότερον Ἀλμωνία. Vide Notas et Emend. num. 43.

[c] *Atrax*] Ἄτραξ, et Ἀτρακία, πόλις Θεσσαλίας, Stephano. Vicina Peneo amni, apud Strab. lib. IX. p. 440.

[d] *Pelinna*] Πελίνναιον Strab. lib. IX. p. 438. Pelinnæum Liv. l. XXXVI. p. 439. Vide Notas et Emend. num. 44.

[e] *Hyperia*] Ὑπέρεια Strab. lib. IX. p. 432. in media Pheræorum civitate, ex eodem, p. 439. atque ex Eustath. in Iliad. B. p. 332.—'Falli Hesychium putamus, qui Ὑπέρειαν ait esse τῶν Φαιάκων πόλιν καὶ κρήνην, cum nemo alius ejus oppidi meminerit in eo tractu, ac Φερῶν κρήνην dicere tantummodo debuisse videatur.' *Ed. sec.*

[f] *Pheræ*] Φεραὶ, in mediterraneo Thessaliæ, ἐν μεσογείᾳ Θετταλίας, p. 24. Harum meminit etiam Pausan. lib. II. p. 127. Φερῶν τῶν ἐν Θετταλίᾳ.

[g] *Pieris*] Vel Pieria regio, de qua cap. 17. Male in libris editis: *Pierus*, quod montis nomen, de quo mox Plinius.

[h] *Larissa*] Λάρισσα, Thessaliæ oppidum, juxta Peneum, Stephano. 'Larissa Thessala' Solino, c. 8. p. 24.

[i] *Gomphi*] Γόμφοι, in Estiotis Thessaliæ gente, apud Ptolem. III. 13. et in Notitia Eccles. p. 23. Apud Scylacem, p. 24. Ἀμφίναιον, pro Γόμφοι νέον.

[j] *Thebæ*] Θήβη Θεσσαλίας τῆς Φθιώτιδος Stephano, et Scylaci, p. 24. In Conc. Sardic. 'Modestus a Thessalia de Thebis.' Maritimum emporium Thessalorum Livius vocat, l. XXXIX. p. 495.

[k] *Nemus Pteleon*] Juxta urbem cognominem, quæ Straboni lib. IX. p.

Oppidum Pagasæ,[l] idem postea Demetrias dictum,[m] Tricca,[n] Pharsalici campi cum civitate [o] libera, Cranon,[p] Iletia.[q] Montes Phthiotidis, Nympheus,[3] [r] quodam topiario naturæ opere spectabilis: Buzigæus, Donacesa, Bermius, Daphissa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Thessalia sunt quatuor atque triginta, quorum nobilissimi, Cerceti,[4] [s] Olympus,[t] Pierus,[u] Ossa: cujus ex adverso [v] Pindus et Othrys, Lapitharum sedes: hi ad occasum vergentes: ad ortus,[5] Pelios: omnes theatrali modo inflexi, caveatis

4 *Ceræi* Chiffl. et mox, *Pierus* in edd. ante Harduin.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ad Ortum.* Mox, pro *caveatis*, quod testantur omnes codd. Harduini et Chiffl. omnesque edd. antiq. ante Frobenium, *cuneatis* exhibent Basil.

NOTÆ

433. et 435. Πτελεὸν dicitur.

[l] *Pagasæ*] Παγασαὶ Straboni Pheræorum navale, lib. IX. p. 436. a Pheris dissitæ stadiis XC. seu pass. XI. M. CCL. Sinui nomen hodie est *Golphe d'Armira.*

[m] *Demetrias dictum*] Exhausta civibus urbe Pagasica, et Demetriadem transductis, a novi oppidi conditore Demetrio Poliorceta, Pagasarum nomen antiquatum, Demetriadis appellatio invaluit. Strabo loc. cit.

[n] *Tricca*] Τρίκκα Ptolem. III. 13. in Estiotis, Thessaliæ gente. Τρίκκη Homero Il. B. 729. et Hesych.

[o] *Cum civitate*] Φάρσαλος Scylaci, p. 24. inter urbes Thessaliæ mediterraneas. Hanc Enipeus amnis præterlabitur, ut auctor est Strab. lib. IX. p. 432.

[p] *Cranon*] Κρανὼν Straboni, p. 441. et Stephano, in iis campis, quæ Tempe nominantur.

[q] *Iletia*] Ptolem. III. 13. in Pelasgiotide. Thessaliæ regione, Ἰλέγιον pro Ἰλέτιον.

[r] *Nympheus*] An Τυμφρορηστὸς Thessaliæ mons, cujus Strabo meminit lib. IX. p. 433. Βερμίου ὄρους meminere Ptolem. III. 13. et Strab. lib. VII. p. 338. Pro *Daphissa*, forte *Delphusa* legendum. De ceteris adhuc nihil compertum.

[s] *Cerceti*] Qui Ptolemæo III. 13. Κερκετήσιος dicitur: Livio Cercetius in Thessalia, lib. XXXII. p. 387. Hinc corrigendus liber missorum Theodosii, qui Cercerium vocant: 'Epirus, Achaia, Attica, Thessalia. Hæ finiuntur, ab oriente, mari Ægæo: ab occidente, mari Adriatico: a septemtrione, montibus Cercerio, Olympo, Pelio,' &c.

[t] *Olympus*] Mela II. 3. 'Olympus, Pelion, Ossa, montes gigantum fama, belloque memorati. Hic Musarum parens domusque Pieria,' &c.

[u] *Pierus*] Πίερος et Πιέριον ὄρος Scholiastæ Thucyd. ad lib. V. p. 352.

[v] *Cujus ex adverso*] Hic Plinium pro suo more transcribunt Solinus cap. 8. p. 24. et Capella, lib. VI. cap. de Thessalia, p. 211. Πίνδος et Ὄθρυς simul ab Herodoto quoque copulantur, lib. VII. n. 129. De Lapithis, vide Diod. Sic. Bibl. lib. IV. p. 271.

ante eos[w] septuaginta quinque urbibus. Flumina Thessaliæ: Apidanus,[x] Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamisus.[6] Fons Messeis.[7 y] Lacus Bœbeis.[z] Et ante cunctos claritate Peneus,[a] ortus juxta Gomphos: interque Ossam[b] et Olympum nemorosa convalle defluens quingentis stadiis, dimidio ejus spatii navigabilis. In eo[8] cursu Tempe[c] vocantur quinque mill. pass. longitudine, et ferme sesquijugeri latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextera lævaque leniter convexis jugis. Intus[9] sua luce viridante[d] allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Accipit amnem Orcon,[10 e] nec recipit, sed olei modo supernatantem (ut

Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—6 *Lammissus* codd. Dalec. et Chiffl.—7 *Fons Nesson* Vet. Dalec.—8 Cod. Dalec. *dimidio navigabilis. Spatia ejus in eo, &c.* et mox in eodem *vocant* pro *vocantur.* —9 Margo edd. Dalec. et Gronov. *jugis, intusve.* Vide Not. et Emend. et Not. Var.—10 Ita omnes codd. Harduini, et edd. ante Herm. Barb. *Euroton* omnes deinceps edd. ante Harduin. *Eurotam* margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

[w] *Caveatis ante eos*] Hoc est, in interjacente campo clausis. A theatri cavea metaphora sumta. Vide Notas et Emend. num. 45.

[x] *Apidanus, &c.*] Ἀπιδανὸς, Φοίνιξ, Stephano: Ἐνιπεὺς Straboni, p. 432. Pharsalum præterlabitur: in Apidanum influit, Apidanus in Peneum. Ὀνόχωνος, Tzetzæ Chiliad. IX. vs. 706. Herod. lib. VII. p. 423. n. 129. Ἀπιδανὸς, Ὀνόχωνος, Ἐνιπεὺς, καὶ Πάμισος. Phœniceem in Apidanum fluere, ait Vibius Sequester, p. 336. Ex Olympo labi Enipeum, Livius, lib. XLIV. p. 559. Horum plerosque carmine complexus Ovid. Met. I. 579. 'Populifer Sperchios, et irrequietus Enipeus, Apidanusque senex,' &c.

[y] *Messeis*] Μεσσηὶς Straboni lib. IX. p. 432. Val. Flac. lib. IV. 'Flevit Amymone, fierunt Messeides undæ: Flevit et effusis revocans Hyperia lacertis.' De Hyperia diximus initio hujus cap.

[z] *Bœbeis*] Βοιβηὶς palus Straboni, p. 436. Pheris vicina, et oppidulo, cui Βοίβη nomen fuit. Meminit oppidi, lacusque, Stephanus. Ovid. Met. VII. 'Juncosaque littora Bœbes.'

[a] *Peneus*] Πηνειὸς Græcis: Hodie *Salampria.*

[b] *Interque Ossam*] Ita Strabo, pag. 430.

[c] *Tempe*] A religione loci nomen hoc primum inditum est. Τέμπος Æolibus idem est quod τέμενος, et *lucum fanum*que significat. Unde Mela II. 3. 'Hic sacro nemore nobilia Tempe.' Sequior deinde ætas amœna quælibet loca Tempe appellavit.

[d] *Sua luce viridante*] Ita Mss. Alii *renidente* malunt. Pintianus, *Peneus vero luco viridante.* Salmasius, p. 153. *sub luco viridante.*

[e] *Accipit amnem Orcon*] Quem alii Titaresium, alii Eurotam vocant. Vide

dictum est Homero)[f] brevi spatio portatum abdicat: pœnales aquas, dirisque genitas, argenteis suis misceri recusans.

XVI. (IX.) Thessaliæ annexa Magnesia est, cujus fons Libethra.[g] Oppida: Iolcus,[h] Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontorium Sepias.[i] Oppida: Casthanæa,[1 j] Spalathra.[k] Promontorium Æantium.[l] Oppida: Melibœa,[m] Rhizus, Erymnæ: Ostium Penei.[n] Oppida: Homolium,[o] Orthe,[p] Thespiæ,[q] Phalanna,[2 r] Thau-

ut ap. Strabonem; *Horcon* codd. Chiffl. et Dalec. ' *Europum* Strab. Epit. vid. Delr. super Senec. Trag. par. ult. pag. 469.' *Dalec.*

CAP. XVI. 1 *Castana* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Castanea* Vet. Dalec. *Casiana* cod. Dalec. Mox *Rhisus, Erymne* Gronov. et al. vett. *Rhizus, Erymne* Lugd. Erasmi.—2 *Palinna* Chiffl. *Palanna Thome* Vet. Dalec. Mox, *Thaumaciæ* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. Deinde, pro *Dotion*, Chiffl. *Dorion*. Gronov. et vett. edd. exhibent. *Dotion, Melitea, Phylace, Potniæ, Epiri, &c.* Vide Not. et

NOTÆ

Notas et Emend. num. 46.

[f] *Homero*] Iliad. B. 755.

[g] *Libethra*] Fons Libethrius, Magnesiæ est, inquit Solinus, cap. 8. p. 24. Τὰ Λίβηθρα Cononi, apud Phot. in Bibl. cod. 186. p. 452. Martiano, lib. VI. p. 211. ' Libetris :' Melæ II. 3. p. 32. ' Hic Libethra, carminum fontes.' Λειβηθρίδες Νύμφαι hinc dictæ Straboni lib. IX. p. 410.

[h] *Iolcus*] Ἰωλκὸς Straboni, p. 436. Ὁρμένιον eidem, et Ὁρμίνιον, p. 438. Hesychio, Ὅρμηνος. Πύῤῥα Phthiotidis promontorium est, p. 435. An pro Pyrrha, Πειρεσίαι locum hic habere possit, quam πόλιν Μαγνησίας vocat Scholiastes Apoll. ad Argon. II. 584. amplius considerandum. Μηθώνη Homero Iliad. B. 716. Ὀλίζων Straboni, p. 436. unus e pagis Demetriadi contributis.

[i] *Sepias*] Σηπιὰς ἄκρα, Ptolem. III. 13. Eustathio, in Iliad. B. p. 327. Σηπιὰς, ἀκρωτήριον ἐν τῷ Ἰωλκῷ.

[j] *Casthanæa*] Ita scripsi, pro *Castana*. Κασθάναια Herod. lib. VII. p. 444. n. 173. Κασθάναια Strab. lib. IX. p. 443. Lycophroni tamen Καστάναια, et Stephano, et Melæ II. 3. *Castanæa*. Sub Pelio monte.

[k] *Spalathra*] Urbs maritima Magnesiæ Σπάλαθρα, Scylaci, p. 24. Stephanus: Σπαλέθρη, πόλις Θεσσαλίας. Ἑλλάνικος δὲ Σπάλαθραν αὐτὴν φησίν.

[l] *Æantium*] Αἰάντιον Ptolem. III. 13.

[m] *Melibœa, &c.*] Μελίβοια, πόλις Θεσταλίας Stephano: Ῥιζοῦς, πόλις Θεσταλίας, eidem: Ἐρυμναὶ Strab. lib. IX. pag. 443. quæ Scylaci, p. 24. et Stephano Εὐρυμεναί. In radicibus Ossæ montis sitam, ac super Demetriadem imminere Melibœam auctor est Livius lib. XLIV. p. 561. Idem p. 395. Eurymenen alteram vocat.

[n] *Ostium Penei*] In Thermaicum sinum excurrentis. Mela II. 3.

[o] *Homolium*] Ὁμόλιον Strabonl loc. cit. ad Ossam, sive ad Ossæ montis partem quam Ὅμολον vocat: Scho-

macie,[s] Gyrton, Cranon,[t] Acharne,[u] Dotion, Melitæa, Phylace. Porro Epiri, Achaiæ,[v] Atticæ, Thessaliæ in porrectum longitudo quadringentorum octoginta mill. pass.[3] traditur, latitudo centum nonaginta septem millium.

XVII. (X.) Macedonia[a] postea centum quinquaginta populorum, duobus[b] inclyta regibus, quondamque terrarum imperio, Emathia[c] antea dicta. Hæc ad Epiroticas

Emend.—3 Chiffl. *CCIX. mill. pass.* Mox, pro *centum nonaginta septem*, quod testantur codd. Regg. Brot. 1. 2. et Editio princeps, *ducentorum nonaginta septem* extat in Reg. Brot. 5. *ducentorum octoginta septem* in edd. ante Brotier.

NOTÆ

liastes Theocriti Idyll. VI. 103. Dicæarchus, p. 164. Ὁμόλην. Ultra Peneum a Scylace quoque locatur: Ὁμολίου Μαγνητικῆς πόλεως, ἥ ἐστι παρὰ ποταμόν.

[p] *Orthe*] Ὄρθην Homerus vocat Il. B. 739. et Strabo, p. 440.

[q] *Thespiæ*] Thespiarum Thessaliæ, (nam et Bœotiæ fuerunt) meminit Stephanus. At Mss. non *Thespiæ*, sed *Iresiæ* habent.

[r] *Phalanná*] Orthen ipsam, inquit Strabo loc. cit. quidam pro Phalannæorum arce accipiunt. Est autem Φάλαννα urbs ad Peneum prope Tempe, Perrhæbicæ quondam ditionis: sed inde ad Dolopas Athamanasque Perrhæbi a Lapithis relegati. Hæc Phalanna est, quam prope Gyrtonem Livius collocat, lib. XLII. p. 546.

[s] *Thaumacie*] Θαυμακοῦς Straboni, p. 434. Θαυμακία Stephano. Homero Il. B. 716. Θαυμακίη. Situm urbis, causamque nominis, Livius eleganter describit lib. XXXII. p. 384.

[t] *Gyrton, Cranon*] De Crannoiis Gyrtoniisque Thucyd. lib. II. p. 115. Γυρτώνιοι, Κρανώνιοι. Oppida, Γυρτὼν, Κρανὼν Straboni, p. 442.

[u] *Acharne*] Ita Mss. Ἀχάρνη Græcis. Δώτιον Stephano Thessaliæ urbs dicitur: Μελίταια quoque, quam et Μελίτειαν a Theopompo appellari ait. Denique et Φυλάκη, πόλις Θετταλίας, quam Thebis Phthioticis proximam Strabo, p. 435. in ipso Othrye monte positam, auctor est Theocriti Scholiastes ad Idyll. III. 45.

[v] *Porro Epiri, Achaiæ*] Vide Notas et Emend. num. 47.

[a] *Macedonia*] Hic pro suo more Plinium Solinus et Capella transcribunt; ille cap. 9. p. 25. iste lib. VI. cap. de Macedonia, p. 211. Sic Mela II. 3. pag. 31.—'Macedoniam in quatuor provincias fuisse divisam nummi testantur inscripti, ΠΡΩΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ: ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ, et ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. *Macedonum primæ, secundæ*, et *quartæ* provinciæ, cum clava Herculis. .)(. Herculis caput in altera nummorum parte est. Primus est apud Goltzium, Tab. XXII. Alter apud D. de Boze, unum ex Academia Gallica, eundemque Academiæ Inscriptionum Secretarium perpetuum. Tertius apud D. Sherard, qui fuit Smyrnæ Consul Anglicus.' *Ed. sec.*

[b] *Duobus*] Philippo Græciæ domitore, et Alexandro etiam Asiæ. Mela, loc. cit.

[c] *Emathia*] Stephanus: Ἠμαθία .... ἡ νῦν Μακεδονία.

gentes in Solis occasum recedens, post terga Magnesiæ atque Thessaliæ, infestatur a Dardanis. Partem ejus septemtrionalem Pæonia ac Pelagonia[1] protegunt a Triballis.[d] Oppida: Æge,[2] [e] in quo mos sepeliri reges: Berœa:[f] et[3] in regione quæ Pieria appellatur, a nemore,[g] Æginium.[h] In ora Heraclea,[i] flumen Apilas. Oppida: Pydna,[j] Aloros.[4] Amnis Aliacmon.[k] Intus Aloritæ,[l] Vallæi, Phylacæi,[m] Cyrrhestæ, Tyrissei.[n] Pella colonia.[o] Oppidum Sto-

Cap. xvii. 1 *Paflagonia* cod. Dalec.—2 *Ægia* Chiffl. Mox pro *sepeliri*, quod testantur codd. Chiffl. et Harduin. *sepelire* habent edd. vett. et Gronov. —3 Conjunctio *et* non habetur in cod. Dalec.—4 *Cinna*, *Eloros* Vet. Dalec. *Phina Oloros* edd. vett. et Gronov. Mox, *Vallæi*, *et Phylacæi* Harduin. 1. in

NOTÆ

d *Triballis*] Mœsiæ populis, de quibus libro sup. cap. 29.

e *Æge*] Solinus quoque, cap. 9. p. 26. 'Urbem quoque condidit, quam dixit Ægan, in qua sepeliri reges mos erat.' De hoc more Athenæus lib. iv. p. 155. Diodorus in Excerptis, p. 267. Justinus vii. 1. et 2. aliique. Oppidum Αἰγαὶ Athenæo et Stephano appellatur. In Mss. *Ægia*. Αἰγία quoque Theophrasto de Ventis. Αἰγαία Ptolem. iii. 13.

f *Berœa*] Βέρροια Ptolemæo, in Emathia, iii. 13. Stephano Βέροια. In Notitia Eccles. p. 21. Βερύα pro Βέροια, vel Βέρροια potius. In radicibus Bermii montis a Strabone collocatur, lib. vii. p. 330.

g *A nemore*] De Pieria sylva, in quam Perseus a Paulo victus aufugit, Livius lib. xliv. p. 571.

h *Æginium*] Meminere hujus oppidi Livius lib. xxxii. p. 387. et Strabo lib. vii. p. 327. Αἰγίνιον.

i *Heraclea*] Ἡράκλεια Μακεδονίας, Stephano: Scylaci, p. 25. Ἡράκλειον. Fuit hæc olim juris Ætolici. Describitur a Livio lib. xxxvi. p. 443. 'Sita est Heraclea,' inquit, 'in radicibus Œtæ montis: ipsa in campo,' &c. Flumine Asopo alui deinde subjungit, quem Plinii esse Apilam credimus.

j *Pydna*] Πύδνα. Vide Notas et Emend. num. 48. Ἄλωρος deinde Stephano, πόλις Μακεδονίας.

k *Aliacmon*] Ἀλιάκμων Herod. lib. vii. n. 127. et Ptolemæo iii. 13. in Pieria.

l *Intus Aloritæ*] Ab oppido, ut quidem videtur, Aloro, de quo modo dictum est: horum regione, a mari introrsus recedente, atque in pagos aliquot distributa.

m *Vallæi, Phylacæi*] A gemino Pieriæ regionis oppido hi nomen habent: alterum Φυλακαὶ, Ptolem. iii. 13. Οὐάλλαι alterum appellatur.

n *Cyrrhestæ, Tyrissei*] Et his nomen dedere oppida duo Emathiæ regionis apud Ptolem. loc. cit. Κυριὸς, (pro Κυῤῥὸς,) et Τύρισσα. Κύῤῥος, est Thucyd. lib. ii. p. 169. A Cyrrho Syriæ oppido, ejusdem nominis cum hoc Macedonico, Cyrrhestæ quoque derivantur.

o *Pella colonia*] In nummo Hadriani, apud Patin. pag. 195. Col. Iul. Avg. Pell. *Colonia Julia Augusta Pella*. Vetus fuit Macedonum regia,

bi[p] civium Rom. Mox Antigonea,[5] [q] Europus [r] ad Axium amnem, eodemque nomine,[s] per[6] quod Rhœdias [t] fluit. Eordeæ,[7] [u] Scydra,[v] Mieza,[w] Gordyniæ.[x] Mox in ora Ichnæ:[y] fluvius Axius.[z] Ad hunc finem Dardani,[a] Treres,[b] Pieres, Macedoniam accolunt. Ab hoc amne Pæoniæ gentes:[c] Paroræi,[8] [d] Eordenses, Almopii,[f] Pelagones,[g]

Not.—5 *Antigone* Vet. Dalec. *Antigonia* edd. vett. et Gronov.—6 Vet. Dalec. *aliud per.*—7 *Phorbæ* in eodem codice.—8 *Parocei* Chiffl.—9 *Dobores, Estrien-*

NOTÆ

ubi Philippus et Alexander nati et educati. Hujus situm describit accurate Livius lib. XLIV. p. 571. Hodie τὰ Παλατίσια, hoc est, *parva palatia*, Berœensium ditionis.

[p] *Stobi*] Στόβοι Ptolem. III. 13. in Pelagonia. Stobos Pelagoniæ Livius quoque nuncupat, lib. XXXIII. pag. 396. In Vespasiani nummo, apud Patin. p. 142. MVNICIPI. STOBENSIVM. Ulpianus, lib. L. Dig. tit. 15. de Censibus, 'Stobenses juris Italici sunt.'

[q] *Antigonea*] Stephanus quoque Ἀντιγόνειαν Macedoniæ adjudicat, aitque ab Antigono Gonatæ F. conditam. In Mygdonia a Ptolemæo collocatur, III. 13.

[r] *Europus*] Εὔρωπος Ptolemæo, loc. cit. in Matia, sive Macetia: et Stephano.

[s] *Eodemque nomine*] Hoc est, eodem aliud nomine, scilicet *Europus*, in Almopiorum regione, apud Ptolem. III. 13.

[t] *Rhœdias*] Mss. *Rhodias*. An Λουδίας, *Ludias*, quem Strab. lib. VII. p. 330. ex palude fluere ait, quam Axius amnis implet, juxta Pellam? Et Λυδίαν prope Axium Ptolemæus agnoscit.

[u] *Eordeæ*] Ἐορδαῖαι geminæ sunt Stephano, ambæ Mygdoniæ regionis, quæ Macedoniæ pars fuit. Eordeam urbem appellat Liv. lib. XLII. p. 545. In Notitia Eccles. p. 21. Ἐορδέα.

[v] *Scydra*] Σκύδρα, Μακεδονικὴ πόλις, Stephano, et Ptolem. III. 13. in Emathia.

[w] *Mieza*] Μίεζα Stephano, ubi Aristotelis ludus Philosophicus, teste Plutarcho, in Alex. p. 668. Apud Ptolem. in Emathia, Μύεζα pro Μίεζα.

[x] *Gordyniæ*] Γορδυνία Stephano urbs Macedoniæ. Ptolemæo Γορδηνία. Thucyd. lib. II. p. 169. Γορτυνία. Utrique corrupte.

[y] *Ichnæ*] Ἴχναι, πόλις Μακεδονίας, Stephano. Ἰχναὶ, Herod. lib. VII. p. 421. n. 123.

[z] *Axius*] Ἀξιὸς ποταμὸς Strab. lib. VII. p. 330. In Thermaicum sinum exit.

[a] *Dardani*] Etiam Dardanorum urbis in Macedonia positæ meminit Livius lib. XXVI. p. 288.

[b] *Treres*] Τρῆρες Thucyd. lib. II. pag. 166. et Πίερες, p. 168. Herodoto quoque Πίερες memorantur, lib. VII. n. 112. Scomium Treres incolunt, quo de monte dicemus inferius.

[c] *Pæoniæ gentes*] Quarum nomina mox recensentur. Regio hæc latissime patuit, contigitque Mœsiam et Triballos, ubi nunc Bulgaria est: quamobrem et pro Bulgaris nonnunquam accepti: Παίονες δὲ οἱ Βούλγαροι, inquit Tzetzes, Chiliad. X. vs. 186.

[d] *Paroræi*] Παρωραῖοι Strab. lib. VII.

Mygdones. Montes,[h] Rhodope, Scopius,[i] Orbelus.[j] Dein præjacente[k] gremio terrarum, Arethusii,[l] Antiochienses,[m] Idomenenses,[n] Doberi, Æstræenses,[o] Allantenses,[p] Audaristenses,[q] Morylli,[r] Garesci,[s] Lyncestæ,[t] Othryonei,[u] et

ses Vet. Dalec. et Herm. Barb. *Doberienses*, *Trienses* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

p. 326. Παρώρεια et Παρωραία Stephano, Macedoniæ urbis.

[e] *Eordenses*] Ἐορδοὶ Herod. lib. VII. n. 185. p. 445. Ἔορδοι ἐκ τῆς Ἐορδίας, καὶ ἐξ Ἀλμωπίας Ἄλμωπες, Thucydidi appellantur, lib. II. p. 168.

[f] *Almopii*] Ita Mss. omnes, non *Armopii*. Stephanus quoque, Ἀλμωπία, χώρα τῆς Μακεδονίας, κ. τ. λ. cujus incolæ Ἄλμωπες et Ἀλμώπιοι. Et in Notitia Eccles. Prov. Macedoniæ primæ, Ἀλμοιπία pro Ἀλμωπία, p. 21.

[g] *Pelagones*] Πελαγόνες, quorum regio Πελαγονία, et Mygdonum Μυγδονία. De priore Livius lib. XLV. p. 582. 'Quartam Macedoniæ regionem Eordei, et Lyncestæ, et Pelagones incolunt: juncta his Atintania, et Stymphalis,' &c. Eadem Tripolis est appellata, a tribus oppidis, Azoro, Pythoo, Doliche. Idem Liv. lib. XLII. p. 545. De posteriore, Stephanus: Μυγδονία, μοῖρα Μακεδονίας. Mygdonum ditionis fuit Antigonea, de qua supra.

[h] *Montes*] Ῥοδόπη τὸ ὄρος, Ptolem. III. 11.

[i] *Scopius*] Scomium Thucydides vocat, lib. II. p. 166. et est monti Rhodopæ annexus: Σκόμιον, ὄρος, ἔρημον καὶ μέγα, ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης. Hic Treres habitant, de quibus supra.

[j] *Orbelus*] Ὄρβηλος Macedoniæ mons, Tzetzæ, Chil. XI. vs. 905. et Straboni in Epitome lib. VII. p. 329.

[k] *Dein præjacente*] In meditullio Macedoniæ, ab ortu versus occasum fusi.

[l] *Arethusii*] Ab Arethusa dicti, de qua inferius hac cap.

[m] *Antiochienses*] Ab urbe Mygdoniæ Antiochia, ad cujus similitudinem in Adiabene Nisibin Macedones Mygdoniæ quoque Antiochiam cognominarunt, ut dicetur VI. 16.

[n] *Idomenenses*] Stephanus: Εἰδομένη, πόλις Μακεδονίας. In Notitia Eccles. Prov. Macedon. p. 21. Ἰδομένη.

[o] *Doberi*, *Æstræenses*] Ab oppidis, quæ Δόβηρος et Αἴστραιον Græcis. Vide Notas et Emend. num. 49.

[p] *Allantenses*] Ἀλλάντη Stephano urbs Macedoniæ est, cujus cives Ἀλλάντιοι.

[q] *Audaristenses*] Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Adaristenses*. Ptolem. III. 13. in Pelagonia, prope Stobos, Ἀνδάριστον oppidum collocat.

[r] *Morylli*] Ab oppido Paraxiæ regionis in Macedonia, apud Ptolem. III. 13. quod Μόρυλλος dicitur.

[s] *Garesci*] Quorum oppidum in Orbelia Macedoniæ regione, apud Ptolem. loc. cit. Γαρίσκος.

[t] *Lyncestæ*] Quorum regio Λυγκηστὶς Ptolemæo, loc. cit. ipsi Λυγκισταὶ Strab. lib. VII. p. 323. et Stephano appellati: Pelagonibus proximi. Λυγκεσταὶ Diodoro Sic. Bibl. lib. XVII. p. 533. Λυγκησταὶ Thucyd. lib. II. p. 168. et eorum oppidum Λύγκος, lib. IV. p. 307.

[u] *Othryonei*] Forte ii qui montis Ὄθρυος, de quo cap. 15. aversa, seu partem borealem incolerent, ita nuncupati.

liberi Amantini[v] atque Orestæ:[w] coloniæ, Bullidensis,[x] et Diensis:[10 y] Xylopolitæ,[z] Scotussæi[a] liberi, Heraclea Sintica, Tymphæi,[b] Toronæi.[c]

In ora sinus Macedonici,[d] oppida[11] Chalastra,[e] et intus Phileros,[f] Lete:[g] medioque flexu littoris Thessalonica,[h]

Mox, *Garesti* Chiffl. *Othrionei* Gronov. et edd. vett.—10 *Xilopolitæ*, et mox, *Tymphei* Gronov. et edd. vett.—11 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Macedonica oppida* Tolet. *Macedonici oppidum*

NOTÆ

[v] *Amantini*] Sive Amantes, sive Amantiani, ut Cæsar appellat Bell. Civil. lib. III. De his eginus III. 26. Amantiam urbem Orestiadi regioni Ptolemæus attribuit.

[w] *Orestæ*] Proxime hi Epirum contingunt, Molossis etiam genti Epiroticæ a Stephano contributi: Ὀρέσται, Μολοσσικόν ἔθνος. Macedoniæ, a Livio lib. XXXIII. p. 400. ubi de libertate iis a T. Quintio Flaminio concessæ, 'Orestis,' inquit, 'Macedonum ea gens est, quod primi ab rege (Philippo) defecissent, suæ leges redditæ.' Ab Oreste matricida nomen Orestiadi regioni factum ait Strab. lib. VII. p. 326. Horum præcipuum oppidum Λαοδίκειαν vocat Thucyd. lib. IV. p. 342.

[x] *Bullidensis*] Βουλλὶς Ptolemæo, in Elimiotarum regione, prope Dyrrhachium: maritimum oppidum est in Macedoniæ finibus, quamobrem Illyrico plerumque accensetur: Stephanus: Βύλλις, πόλις Ἰλλυρίδος παραθαλασσία. Vide quæ diximus III. 26.

[y] *Diensis*] Δῖον κολώνια, Ptolemæo III. 13. in Pieria Macedoniæ regione. Item Stephano. Ulpianus, l. L. Digest. tit. 15. de censibus: 'Dienses juris Italici sunt.'

[z] *Xylopolitæ*] Ξυλόπολις in Mygdonia, Ptolem. loc. cit.

[a] *Scotussæi*] Σκότουσσα Ptolem. III. 13. prope Ἡράκλειαν Σιντικὴν, a regione in qua posita est sic cognominatam. Haud procul amne Strymone collocatur Heraclea Sintice a Livio lib. XLV. p. 581. Quamobrem in Notitia Eccles. p. 21. Ἡράκλεια Στρυμνοῦ vocatur. Incolæ Σίντιες ἄνδρες Homero, ut refert Strabo in Epit. lib. VII. p. 331.

[b] *Tymphæi*] Diversi hi plane a Tymphæis Ætolorum populis, de quibus dictum est cap. 3. In Bisaltarum regione, aut certe inter Strymonem et Axium, sedes hi habuerunt.

[c] *Toronæi*] A Torone oppido, de quo inferius hoc cap. Sic populos gentesque uno veluti orationis ductu perstringit, quorum deinde oppida singulatim, suo quæque situ, appellat. Vide Notas et Emend. num. 50.

[d] *Sinus Macedonici*] Antonomasticῶς hic sinus Macedonicus appellatur, quoniam e Macedonico mari effluit, ut ait Strab. lib. VII. p. 323. Eum alii, et ipse Plinius alias, ac plane modo, Thermaicum nominat, e Therme oppido: nunc vocant, *le Golfe de Salonichi.*

[e] *Chalastra*] Stephanus, Χάλαστρα πόλις Θρᾴκης, περὶ τὸν Θερμαῖον κόλπον, in Thermaico sinu.

[f] *Et intus Phileros*] Hoc est, longius a mari. Mss. R. 1. 2. &c. *Pyloros*, quod multo sincerius videtur, Πυλωρός.

[g] *Lete*] Stephano Λήτη, πόλις Μακεδονίας. Harpocrationi Λιτή. Plinio XXXI. 46. *Litæ.*

liberæ conditionis. Ad hanc a Dyrrhachio CCLXVII.[12] [i] millia passuum. Therme.[j] In Thermaico sinu oppida, Dicæa, Pydna,[k] Derrha,[13] Scione.[l] Promontorium Canastræum.[m] Oppida: Pallene, Phlegra.[n] Qua in regione [o] montes, Hypsizorus, Epitus, Halcyone, Leoomne.[14] Oppida: Nyssos, Phinelon,[p] Mendæ:[q] et in Pallenensi Isthmo quondam Potidæa,[r] nunc Cassandria colonia:

edd. vett. et Gronov.—12 'Pessime in libris scriptis et editis, *CXIV.* Id absurdum est, ut patet ex ipso locorum situ. Emendandum fuit, *CCLXVII.* Hanc enim esse distantiam inter Dyrrhachium et Thessalonicam docet accuratissimus scriptor Polybius apud Strab. lib. VII. pag. 323. Id etiam constat auctoritate ipsius Plinii infra cap. 18. ubi consentientibus scriptis et editis libris: 'Philippi colonia: absunt a Dyrrhachio *CCCXXV.* mill. pass.'' *Brotier.*—13 *Deris* Vet. Mox, pro *Scione*, margo edd. Dalec. et Gronov. *Crestone.* —14 Ita codd. Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Alchione Leromne* edd. vett. et Gronov. Mox, *Nissos, Brygion, Eleon, Mendæ* in iisdem vett. *Nissos, Phrix, Eleon, Mendæ* Chiffl. Deinde, Pintian. *in Pal-*

NOTÆ

[h] *Thessalonica*] Hodie *Saloniki.*

[i] *CCLXVII.* [*CXIV.*] Polybius apud Strabon. lib. VII. pag. 323. CCLXVII. per diverticula, ut opinor, et anfractus viarum.

[j] *Therme*] Θέρμη Stephano, unde Thermaico sinui nomen. Ab hac transducti cives fuere Thessalonicam, unde a quibusdam ipsa Therme Thessalonica credita, ut a Strabone lib. VII. in Excerptis, pag. 330. Tzetzes Chiliad. X. vs. 175. vicum fuisse Thermen putat, ex quo deinde Thessalonica creverit.

[k] *Dicæa, Pydna*] Vide Notas et Emend. num. 51.

[l] *Derrha, Scione*] Ita libri omnes. In Notitia Eccles. Prov. primæ Macedoniæ, pag. 21. Σερρὰι pro Δερραί. Incolæ apud Thucyd. lib. II. p. 169. Δερσαῖοι. Forte huc pertinet et promontorium ejusdem nominis, quod prope Toronem, et Canastræum a Ptolemæo collocatur, III. 13. Δερρὶς ἄκρα. De Scione in hoc tractu Mela II. 2. Σκιώνη a Stephano Thraciæ assignatur, quemadmodum et ipsa Therme et Pallene, de qua mox: quod ea loca diu Thraces tenuerint. In Pallenensi Isthmo, cum Potidæa Scione locatur a Thucyd. lib. IV. p. 334.

[m] *Canastræum*] Κανάστραιον ἄκρον Ptolemæo, loc. cit. et Herod. lib. VII. n. 123.

[n] *Pallene, Phlegra*] In Phlegræ locum Pallene successit: quare a multis pro eadem habita. Herod. lib. VII. n. 123. τὴν νῦν Παλλήνην, πρότερον δὲ Φλέγρην καλεομένην. Eadem habet et Stephanus.

[o] *Qua in regione*] In ora sinus Macedonici.

[p] *Nyssos, Phinelon*] Vide Notas et Emend. num. 52.

[q] *Mendæ*] Μένδη, πόλις Θρᾴκης, Stephano. Thucyd. quoque, lib. IV. pag. 334. Incolæ Μενδαῖοι apud Athen. lib. I. pag. 29. et vinum Mendæum. Melæ II. 2. *Mende.* At Pausaniæ lib. V. p. 343. Μένδαι, in Thracia.

[r] *Potidæa*] Strabo in Excerptis, lib. VII. pag. 330. ἡ πρὶν μὲν Ποτιδαία, νῦν

Anthemus,[s] Olophyxos:[t] Sinus Mecybernæus.[15] [u] Oppida: Physcella,[16] [v] Ampelos,[w] Torone, Singos: fretum, quo montem Athon Xerxes[x] rex Persarum continenti abscidit, in longitudine passuum M. D. Mons ipse a planitie excurrit in mare LXXV. mill. pass. Ambitus radicis centum quinquaginta mill.[17] colligit. Oppidum in cacumine fuit[y] Acrothon,[18] nunc sunt Uranopolis,[z] Palæorium,[a]

lentes.—15 *Holophyxos sinus Mecyberna* edd. vett. et Gronov.—16 *Phiscella* in iisdem vett. *Mycella* Chiffl. Mox, pro *Singos*, Vet. Dalec. *Soggostedes;* Chiffl. *Soggostolos.*—17 'Georgerinus, Archiepiscopus Samius, ait ambitum esse *CLXX. mill. passuum.* Tantæ autem altitudinis est mons Athos, ut Lemnon insulam, nunc *Stalimene*, quadraginta millibus passuum distantem, umbra sua, cum Sol occidit, aliquando tegat, teste eodem Georgerino.' *Brotier.*—18 '*Acroathon* Pomponio. Quidam legunt *Acrothon*, cujus incolæ Macrobii cognominantur.' *Dalec.* Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *nunc sunt Uranopolis, Palæo. Thys. Cleo oppida Cassera.* Pro *Palæorium*, quod ex codd. recepit Brotier, *Palæotrium* habent Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd.

NOTÆ

δὲ Κασσάνδρεια. A Cassandro Antipatri F. Nummus Neronis, apud Patin. p. 115. COL. IVL. AVG. CASSANDRENS. Ulpianus, lib. L. Digest. tit. 15. de Censibus. 'Cassandrenses juris Italici sunt.' De Pallenensi Isthmo, Mela eleganter admodum, II. 2. 'Pallene,' inquit, 'soli tam patentis, ut quinque urbium sedes sit atque ager. Tota in altum abit: angusta satis unde incipit. Ibi est Potidæa. At ubi laxius patet, Mende, Scioneque referendæ.'

[s] *Anthemus*] Harpocration, pag. 28. Ἀνθεμοῦς, πόλις Μακεδονικὴ, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῆς, Ἀνθεμούντιοι. Item Stephano, et prius Herodoto, lib. v. n. 94. pag. 325.

[t] *Olophyxos*] Ὀλόφυξος πόλις ἐν Θρᾴκῃ, circa montem Athon, Stephano, et Thucyd. lib. IV. pag. 325.

[u] *Sinus Mecybernæus*] Idem postea Toronicus, a Torone oppido, appellatus: hodie *le Golfe d'Aiomana.* Vide Notas et Emend. num. 53. Μηκυβέρνη oppidum fuit Scymno, p. 25. et Herod. lib. VII. p. 421.

[v] *Physcella*] Hæc Melæ pariter memorata, II. 3. p. 31.

[w] *Ampelos*] Eodem prorsus ordine Herod. lib. VII. n. 122. p. 421. Ἄμπελος, Τορώνη, Σίγγος, in Singitico sinu, quo hodie *le Golfe de Contessa.* Sic etiam Ptolem. III. 13. Hujus Singi incolæ Σιγγαῖοι apud Thucyd. lib. V. p. 356.

[x] *Xerxes*] Hæc Solinus a Plinio, cap. 9. p. 25. Plinius ab Herodoto lib. VII. n. 24. p. 394. a quo et Mela, II. 2. 'Qua continenti Athos adhæret, Xerxe in Graios tendente, perfossus transjugatusque est, factus freto navigabili pervius.' Fossam, qua montem a continenti sejunxit, fretum vocant, quoniam ibi mare immissum ferveat. Athon hodie *Monte Santo* nominant.

[y] *Oppidum.... fuit*] Interiisse significat, atque in ejus locum Apolloniam esse suffectam, cujus incolæ, ut prius Acrothoi, Macrobii cognominarentur. Mela loc. cit. 'In summo fuit oppidum Acroathon: in quo, ut ferunt, dimidio longior, quam in aliis

Thyssus, Cleonæ,[b] Apollonia,[c] cujus incolæ Macrobii cognominantur. Oppidum Cassera, faucesque alteræ Isthmi,[d] Acanthus, Stagira,[e] Sithone,[19] [f] Heraclea,[g] et regio Mygdoniæ subjacens, in qua recedentes a mari Apollonia,[h] Arethusa. In ora rursus Posidium,[i] et sinus [j] cum oppido Cermoro,[k] Amphipolis liberum,[l] gens Bisaltæ.[20] Dein

1606. Elz. Gronov. Hardnin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—19 ' Quidam legunt: *Acanthus, Singus, Suagyra, Sitone.*' Dalec. *Sithonia* Pintian. Paulo post, Chiffl. *a mari A. Erechisa.*—20 Vet. Dalec. *libera gens Bisaltæ.*

NOTÆ

terris ætas habitantium erat.' Acrothon contracte pro *Acroathon* dicitur: cives Ἀκρόθωοι, aut ipsum etiam oppidum a Thucydide appellatur, lib. IV. p. 325. Acrothon Solino, cap. 11. p. 31. Herod. lib. VII. n. 22. p. 394. Ἀκρόθοον, Θύσος, Κλεωναί.

[z] *Uranopolis*] Ab Alexarcho condita, Cassandri Macedoniæ regis fratre, ut refert Heraclides Lembus, apud Athen. lib. III. p. 98.

[a] *Palæorium* [*Palæotrium*] In Mss. *Palæorium*, Παλαιώριον, rectius.

[b] *Thyssus, Cleonæ*] Habet hæc oppida, præter Herod. loc. cit. Thucyd. lib. IV. p. 325. Θύσσον, καὶ Κλεωνὰς, καὶ Ἀκροθώους, κ. τ. λ. Cleonas in Atho monte conditas a Chalcidensibus refert Heraclides in Polit. Chalcid.—' In nummo argenteo Alexandri M. eoque maximi moduli apud D. de Boze scriptum est ΚΛΕ Κλεοναίων.' *Ed. sec.*.

[c] *Apollonia*] Quæ, ut diximus, e ruinis Acrothoi crevit.

[d] *Isthmi*] Quem duo sinus efficiunt, Singiticus, et Strymonicus, in radicibus montis Atho.

[e] *Acanthus, Stagira*] Ἄκανθος καὶ Στάγειρος Herod. lib. VII. n. 115. p. 419. et Thucyd. lib. V. p. 356. Ἄκανθος καὶ Στάγειρα Stephano, et Eusebio in Chron. ad Olymp. 31. Acanthos a fossa montis Atho stadiis septem dissita, teste Scymno, pag. 27. Στάγειρα Philosophi patria.

[f] *Sithone*] Circumjecta regio Σιθωνίη appellata, Mecybernam quoque, Olynthum, Toronenque complexa, ut auctor est Herod. lib. VII. n. 123.

[g] *Heraclea*] Diversa, credo, ab ea quæ superius Sintica appellata est.

[h] *Apollonia*] Recedens a mari, sinuque Thermaico, versus occasum, Ἀπολλωνία et Ἀρέθουσα, πόλεις Ἑλληνίδες, apud Scylac. p. 25. Stephano, Ἀπολλωνία Μακεδονίας et Ἀρέθουσα Θρᾴκης. Hinc Arethusii superius memorati. In Amphaxitide, hoc est, in regione circa Axium amnem Ἀρέθουσα collocatur.

[i] *Posidium*] Ποσειδήϊον, Neptuni fanum.

[j] *Et sinus*] Qui ab influente amne olim Strymonicus apud Strabonem lib. VII. p. 331. a vicino monte Atho, nunc *Golfo di monte Santo* dicitur: aliis tamen Saronicus *Golfo di Contessa* dicitur: Singiticus ei proximus, *Golfo di Monte Santo.*

[k] *Cermoro*] Ita libri omnes.

[l] *Amphipolis liberum*] Subintellige, oppidum. Circumjacentis agri incolæ Bisaltæ appellati. Hinc apud Athen. lib. III. p. 77. in codicibus emendatis legitur, περὶ τὴν Βισαλτίαν Ἀμφίπολιν. Diodoro Bibl. lib. XII. p. 118. Βισσαλτικοί. In Musco nostro

Macedoniæ terminus[m] amnis Strymon, ortus in Hæmo. Memorandum, in septem lacus eum fundi, priusquam dirigat cursum.

Hæc est Macedonia, terrarum imperio potita quondam: hæc Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucasum transgressa: hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto Oriente possesso: hæc etiam Indiæ victrix, per vestigia Liberi patris atque Herculis vagata: hæc eadem est Macedonia, cujus uno die Paulus[n] Æmilius imperator noster septuaginta duas urbes direptas vendidit. Tantam differentiam sortis præstitere duo homines.[o]

XVIII. (XI.) Thracia sequitur, inter validissimas Europæ gentes, in strategias[a] quinquaginta divisa. Populorum ejus, quos nominare non pigeat, amnem Strymonem accolunt dextro latere.[b] Denseletæ et Medi,[c] ad Bisaltas usque[1] supra dictos: lævo, Digeri,[d] Bessorumque[e] multa nomina

CAP. XVIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffl. *Medi, Bisaltas usque* Ald. Junt.

NOTÆ

Parisiensi nummus ex ære: ΘΕΟC KAICAP CEBACTOC. In aversa parte Europa tauro insidet: cum epigraphe, AMΦIΠOΛIT.

[m] *Macedoniæ terminus*] Ita Scylax, p. 26. et Martian. lib. VI. cap. de Macedonia, p. 211. Στρυμὼν, Στρυμόνος Græce.

[n] *Paulus*] Devicto Perseo Macedoniæ rege. Vide Liv. lib. XLIV. sub finem, et initio lib. XLV. A Paulo Æmilio has urbes una hora direptas ait Plutarchus in ejus Vita, p. 271. Ἐν ὥρᾳ μιᾷ....ἑβδομήκοντα πόλεις πορθηθῆναι.

[o] *Duo homines*] Alexander M. et Paulus Æmilius.

[a] *In strategias*] Στρατηγίας, Præfecturas.

[b] *Dextro latere*] Meridionali.

[c] *Denseletæ et Medi*] De his egimus cap. 1. Plinium hic de more transcribunt Solinus, cap. 10. p. 27. et Martian. lib. VI. cap. de Thracia, p. 211.

[d] *Digeri*] Stephano, Δίγηροι, ἔθνος Θρᾴκιον, ex Polybii lib. XIII.

[e] *Bessorumque*] Βεσσικὴ στρατηγία, *Bessica* Thraciæ *præfectura*, supra Mædicam, apud Ptolem. III. 11. Horum urbs primaria Philippopolis: alias Cœletis, quæ gens Bessorum fuit, attributa.—'Eadem Bessa fortassis vetusta nomenclatione appellata: Bessæ enim in Thracia mentio, non in Itinerario modo Antonini, sed et in lege 30. de Decurion. Cod. Theod.' *Ed. sec.*

ad Nestum[f] amnem Pangæi montis ima[2] ambientem, inter Elethos,[g] Diobessos, Carbilesos: inde Brysas,[h] Sapæos,[i] Odomantes.[j] Odrysarum[3] gens fundit Hebrum,[k] accolentibus Cabyletis, Pyrogeris,[l] Drugeris, Cænicis,[m] Hypsaltis,[n] Benis,[o] Corpillis,[p] Bottiæis,[q] Edonis.[r] Eodem sunt in tractu[s] Selletæ,[t] Priantæ,[u] Doloncæ,[v] Thyni,[w] Cœletæ[x]

Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—2 Chiffl. *ima Pangæi montis.* Vet. Dalec. *Pangæi montis Orbeliæ ima, &c.* Mox, Gronov. et edd. vett. *Diobesos.*—3 Vet. Dalec. *Othrysarum.* Mox, pro *fundit*, quod exhibent Chiffl. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *infundit* habent Ald. Junt. Basil.

NOTÆ

[f] *Ad Nestum*] Νεστὸς, Νεσσὸς, Μεστός. Vide Notas et Emend. num. 54. Græcis hodie *Mestro* appellatur.

[g] *Elethos*] Λεαίους videtur hos appellasse Thucyd. lib. I. p. 166. Diobessos vero Δίους, pag. 165. qui Diobessi nunc cognominantur, quoniam Bessorum, ut dictum est, plura sunt nomina. Carbilesi qui fuerint, non liquet. Nisi Κάβησος, quam Thraciæ urbem fuisse Hesychius prodidit locum hic habere possit.

[h] *Inde Brysas*] Qui Stephano Βρύκαι, ἔθνος Θρᾴκης. Vide Notas et Emend. num. 55.

[i] *Sapæos*] Qui Σάπαι et Σάπαιοι Stephano. Horum urbes, Ænos, Cypsela, Bisanthe, &c. Σαπαῖοι Appiano Bel. Civ. lib. IV. p. 650.

[j] *Odomantes*] Ὀδομάντιοι, ἔθνος Θρᾴκης Stephano. Ὄδρυσαι quoque, quorum et Dio meminit, lib. LI. p. 462. Martianus, pag. 212. 'Hebrum Odrysiæ nives complent.' Odomanticæ regioni Amphipolim Ptolemæus assignat, III. 13. quam Bisalticæ ditionis esse diximus: Bisaltiæ eidem Odrysas Tzetzes ascribit, Chiliad. I. vs. 303. ἐξ Ὀδρυσσῶν πατρίδος Βισαλτίας.

[k] *Hebrum*] Ἕσβρος amnis, Ptolem. III. 11. Nunc *Mariza*.

[l] *Cabyletis, Pyrogeris*] Vide Notas et Emend. num. 56.

[m] *Cænicis*] Quorum Καινικὴ στρατηγία, *Cænica* Thraciæ *præfectura*, apud Ptolem. III. 11. Oppidum Bizya, de quo inferius. Stephanus ex Apollodoro, Καινοὶ, ἔθνος Θρᾴκιον. *Cæni* Livio, lib. XXXVIII. p. 481.

[n] *Hypsaltis*] Qui Stephano, Ὑψηλῖται, κατοικία Θρᾴκης, Thraciæ præfectura, verbo Ὕψηλις.

[o] *Benis*] Horum Βεννικὴ στρατηγία, *Bennica* Thraciæ *præfectura*, Ptolem. loc. cit. Oppidum Βέννα sive Βένα Stephano.

[p] *Corpillis*] Κορπιλλικὴ præfectura Thraciæ, apud Ptolem. loc. cit. Vide Notas et Emend. num. 57. Horum urbs Perinthus fuit, et Ganos, et Apros.

[q] *Bottiæis*] Βοττιαῖοι dicuntur Herod. lib. VII. n. 185. p. 445. et Thucyd. lib. I. p. 38. Laudatur Aristotelis opus de Politia Βοττιαίων a Plutarcho in Theseo, p. 6.

[r] *Edonis*] Ἠδωνοὶ Stephano, ἔθνος Θρᾴκης. Regio Ἠδωνικὴ, oppidum Δράβησκος Thucyd. lib. I. p. 66. Horum urbes apud Ptolem. III. 13. Œsyma, et Neapolis, de quibus inferius.

[s] *Eodem sunt in tractu*] Hoc est, Hebrum perinde accolunt.

[t] *Selletæ*] Præfectura Σελλητικὴ

majores Hæmo, minores Rhodopæ subditi. Inter quos Hebrus amnis: Oppidum [y] sub Rhodope Poneropolis [z] antea, mox a conditore Philippopolis, nunc a situ Trimontium [4] dicta. Hæmi [a] excelsitas sex mill. pass. subitur. Aversa ejus [b] et in Istrum devexa Mœsi, Getæ, Aorsi,[5] Gaudæ, Clariæque,[c] et sub iis Arræi Sarmatæ,[d] quos Areatas [e] vocant, Scythæque: et circa Ponti littora Moriseni,[f] Sithoniique [g] Orphei vatis [h] genitores obtinent.

Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—4 *Termontium* Vet. Dalec.—5 *Aoti*

NOTÆ

Ptolem. III. 11. Horum oppidum fuit colonia Deultum, de qua inferius. Neque Dionis Σιαλέται, lib. LIV. p. 545. neque Stephani Συαλίται, huc pertinent, sed supra Byzantium rejiciendi.

[u] *Priantæ*] Solino quoque Priantæ dicti. Hæc Βριαντική regio appellata ab Herod. lib. VII. p. 418. ubi Xerxis iter a campo Dorisco, de quo mox, describitur.

[v] *Dolonca*] Δόλογκοι Stephano, Solino *Dolonci*, cap. 10. p. 27. A Dolonco rege nomen factum ait Eustathius, in Dionys. vs. 323. p. 46.

[w] *Thyni*] De his dicemus ad VI. 41.

[x] *Cœletæ*] Cœletæ quoque Livio appellati, lib. XXXVIII. p. 481. Iidem *Cœlaletæ* Tacito Annal. III. pag. 82. sed corrupte, Κοιλητικὴ στρατηγία, seu *præfectura* Ptolem. III. 11.

[y] *Oppidum*] Cœletarum scilicet.

[z] *Poneropolis*] Sic ante Plinium Theopompus Philippic. lib. XIII. teste Suida, verbo Δούλων πόλις. Sic appellata, quod *pessimi* quique (πονηρὸς Græci dicunt) in eam transducti. A Philippo Macedone nomen habet, ut auctor est Stephanus: non a Philippo Cæsare, ut quibusdam visum. Commodi nummus in Museo Parisiensi, ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Nunc *Philippoli*. A triplici monte cui insidet, etiam Ptolemæo, III. 11. Τριμόντιον.

[a] *Hæmi*] Αἷμος Ptolem. V. 11. aliis Αἶμος. Paremei monti excelsitatem tribuit Solinus, cap. 10. p. 27. et Martianus, lib. VI. cap. de Thracia, pag. 212. Vide quæ diximus ad II. 65. Plerisque nunc *Cadena del mondo* nuncupatur.

[b] *Aversa ejus*] Terga dixit Martianus, hoc est, partem montis borealem, et quæ in Istrum vergit. De Mœsis diximus ad III. 29. De Getis et Aorsis dicemus libri hujus cap. 25.

[c] *Gaudæ, Clariæque*] Mss. omnes, *Dariæque*.

[d] *Arræi Sarmatæ*] Ubi nunc Bulgaria est.

[e] *Areatas*] Forte pro *Areotas*, Ἀρειώτας, *Martios, bellicosos*. Vel potius *Aroteres*, ut sit illud Scytharum genus, quod Tomos olim Calatinque tenuisse paulo post dicetur.

[f] *Moriseni*] In Notitia Ecclesiastica Hieroclis, ut appellant, inter civitates episcopales Thraciæ Μόριζος scribitur.' *Ed. sec.*

[g] *Sithoniique*] Regio Σιθωνία Stephano. Sed longe hæc disjuncta a Sithonia Herodoti, de qua superius diximus. Hæc, in qua versamur, montuosa, et Ponto proxima, ostiisque Danubii, in Bulgariæ finibus. De hac

Ita finit[i] Ister a septemtrione. Ab ortu Pontus ac Propontis. A meridie Ægæum mare, cujus in ora a Strymone, Apollonia,[j] Œsyma,[k] Neapolis, Datos.[6 l] Intus Philippi colonia,[m] absunt a Dyrrhachio CCCXXV. mill. pass. Scotusa,[7 n] Topiris,[o] Nesti amnis ostium. Mons Pangæus.[p]

Gronov. et edd. vett. et mox in iisdem: *Arræi, Sarmatæ* distinctim.—6 *Batos* Chiffl. *Pastos* Gronov. et edd. vett. *Datos* Herm. Barbarus.—7 *Scotusa civi-*

NOTÆ

cecinit Maro, Eclog. x. 66. 'Nec si frigoribus mediis Hebrumque bibamus, Sithoniasque nives hyemis subeamus aquosæ.'

[h] *Orphei vatis*] Quem Ciconum regem, Rhodopesque montis incolam fuisse ferunt, circa Hebrum amnem. Plinium Solinus, hoc etiam loco, et Capella describunt.

[i] *Ita finit*] Hi Thraciæ limites, inquit. Nunc enim, perstrictis antea cursim raptimque populis ac gentibus, singula deinceps oppida designare aggreditur.

[j] *Apollonia*] Inter amnes Neston et Strymona positam fuisse in ora, Mela prodit II. 2.—'Hæc Apollonia Ionum in Thracia videtur esse, quam Stephanus appellat, 'Απολλωνίαν τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Ἰώνων.' *Ed. sec.*

[k] *Œsyma*] Οἰσύμη ἐν Θρᾴκῃ πόλις, Scylaci, p. 26. et Harpocrationi, ex Antiphonte. Νέαν πόλιν haud procul Philippis sitam agnoscit Dio lib. XLVII. pag. 348. Utramque locat in Edonide, quam Macedoniæ ascribit, Ptolem. III. 13. Notitia Eccles. antiqua, in provincia primæ Macedoniæ, pag. 21. Νέα πόλις. Memoratur in Actis, XVI. 11.

[l] *Datos*] Δατός. Vide Notas et Emend. num. 58.

[m] *Philippi colonia*] "Philippos, quæ est primæ partis Macedoniæ civitas, colonia,' dixit Lucas in Act. XVI. 12. Hi sunt Philippenses, Pauli Epistola nobilitati. Hic campi Philippici, ubi Cassius et Brutus devicti. Dio, lib. XLVII. Virg. Georg. I. 489. 'Ergo inter sese paribus concurrere telis Romanas acies iterum, videre Philippi.' Hoc est, secundo eas Philippi confligere viderunt, uti jam viderat eas inter sese concurrere primum Pharsalia. Pergit enim idem: 'Nec fuit indignum superis, bis sanguine nostro Emathiam et lætos Hæmi pinguescere campos.' Hoc est, semel Emathiam, sive Macedoniam, ubi Pharsalia est, semel Thraciam, ubi campi montis Hæmi et Philippi. Easdem enim Tabulas Geographicas Virgilius et Plinius ubique sequuntur: et Philippos Thraciæ ambo ascribunt. Lucas autem in Macedonia, sed extima, quæ prius Thraciæ fuit, usque ad amnem Strymonem: et unde iter Apostolo fuit Amphipolim et Apolloniam, et inde Thessalonicam, Act. XVII. quod cum Pliniana descriptione mirifice convenit.' *Ed. sec.*—Celsus, lib. L. Dig. tit. 15. de censibus: 'Colonia Philippensis juris Italici est.' Nummus Claudii apud Patin. p. 99. COL. AVG. IVL. PHILIP. DIVVS. AVG.

[n] *Scotusa*] Ab ea diversam esse necesse est, de qua egimus sup. cap.

[o] *Topiris*] Τοπιρὶς Ptolem. III. 11. Aliis Τοπηρός: in nummis quos citat Holstenius, p. 114. ΤΟΠΙΡΟΥ et ΤΟΠΕΙΡΟΥ. In Notitia Eccles. Prov. Rhodopes. p. 21. Τὸ πυρὸς, (divulsa

Heraclea,[q] Olynthos.[r] Abdera[s] libera civitas, stagnum Bistonum[t] et gens. Oppidum fuit Tirida,[8][u] Diomedis equorum stabulis dirum. Nunc sunt Dicææ,[v] Ismaron:[w] locus Parthenion,[x] Phalesina, Maronea[y] prius Ortagurea[z] dicta. mons, Serrium:[a] et Zone:[b] tum locus Doriscus[c] decem[9] mill. hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumeravit exercitum. Os Hebri.[d] Portus Stentoris.[e] Oppidum

tas Vet. Dalec.—8 *Tyrida* Chiffl. *Tinda* edd. vett. et Gronov. *Tirida* testantur codd. Harduini.—9 *Doriscus centum viginti* Vet. Dalec.—10 Chiffl. *a Me-*

NOTÆ

perperam voce, pro Τοπυρὸς,) νῦν Ῥούσιον.

p *Pangæus*] Παγγαῖον ὄρος.

q *Heraclea*] Sintica appellata sup. cap. sub monte Pangæo.

r *Olynthos*] Ὄλυνθος Græcis ad Sithoniam regionem pertinens, de qua egimus sup. cap. Herod. lib. VII. n. 123.

s *Abdera*] Τὰ Ἄβδηρα, Ad Nestum amnem, Herod. lib. VII. p. 422. Democriti patria. Incolæ, stupori mentis obnoxii, locum dedere parœmiæ, 'Abderitica mens.' Unde Martialis: 'Abderitanæ pectora plebis habes.' Libertatem Abderitis restitutam narrat Liv. lib. XLIII. p. 551.

t *Bistonum*] Βιστονὶς λίμνη Ptolem. III. 11. Accolæ Βίστονες Stephano, et Herod. lib. VII. p. 418. n. 110.

u *Fuit Tirida*] Interiisse id oppidum hac loquendi forma innuit. Vide Notas et Emend. num. 59.

v *Dicææ*] Δίκαια, πόλις Θρᾴκης, Stephano. Δικαιόπολις dicitur ab Harpocratione prope Abdera.

w *Ismaron*] Ἴσμαρος Thraciæ oppidum in Ciconum regione, Scymno teste, et Stephano. Ibi et mons oppido cognominis, de quo Maro Georg. II. 'Juvat Ismara Baccho Conserere.'

x *Parthenion*] Stephanus: Παρθένιον, πόλις Θρᾴκης.

y *Maronea*] Μαρώνεια, Thraciæ oppidum Harpocrationi. Mela II. 2. p. 30. 'Tum Nestos fluvius, et ripis ejus adjacens Maronea.' Hinc vinum Maroneum, de quo XIV. 6.

z *Ortagurea*] Forte *Orthagorea*, ab Ὀρθαγόρας Bacchi comite, quem Aristophanes appellat in Ἐκκλησ. pag. 751.

a *Serrium*] Σέρρειον ὄρος Appiano, Bell. Civ. IV. pag. 648. Σέρρειον ἄκρη Herod. lib. VII. pag. 406. et Stephano. Hic Ciconas idem Herodotus, Serrheum castellum Livius statuit, lib. XXXI. pag. 372.

b *Zone*] Ζώνη, Ciconum oppidum, Stephano. Mela II. 2. 'Serrium, et, quo canentem Orphea secuta narrantur nemora, Zone.'

c *Doriscus*] Δορίσκος, Herodoto, loc. cit. et Harpocr. Mela, loc. cit. 'Trans Hebrum Doriscos, ubi Xerxes copias suas, quia numero non poterat, spatio mensum ferunt.' Vide Notas et Emend. n. 60.

d *Os Hebri*] Juxta Ænum urbem, de qua mox. Sic Herod. lib. IV. pag. 254. n. 90. Ἕβρος ἐς θάλασσαν τὴν παρ' Αἶνῳ πόλι.

e *Stentoris*] Στένταρος. Quare apud Ovid. Trist. I. 9. perperam reponunt: 'Saltus ab hac terra brevis est Stentora petenti,' pro 'Tempyra.' Et Στεντορίδα λίμνην prope Ænum habet

Ænos[f] liberum cum Polydori tumulo, Ciconum[g] quondam regio. A Dorisco incurvatur ora ad Macron Tichos centum viginti duorum mill. pass. Circa quem locum fluvius Melas,[h] a quo sinus appellatur. Oppida: Cypsella,[i] Bisanthe,[j] Macron Tichos dictum, qua a Propontide ad Melanem[10] sinum inter duo maria porrectus murus[k] procurrentem excludit Cherronesum.

Jamque Thracia[11][l] altero latere a Pontico littore incipiens, ubi Ister amnis immergitur, vel pulcherrimas in ea parte[m] urbes habet, Istropolin Milesiorum,[n] Tomos,[o] Ca-

leam. Mox, pro *porrectus murus*, quod habent codd. Harduini et Chiffl. item Harduin. Bipont. Miller. et Franz. *porrectis muris* præferunt edd. vett. et Gronov.—11 *Namque Thracia* Gronov. et edd. vett.—12 *Crunon* Vet. Dalec.

NOTÆ

Herod. lib. VII. n. 58.

[f] *Ænos*] Αἶνος Straboni, lib. VII. p. 319. et Scylaci, pag. 26. Mela II. 2. 'Eximia est Ænos, ab Ænea profugo condita. Circa Hebrum Cicones,' &c. Prius idcirco Αἴνειαν dictam Conon ait apud Phot. in Bibl. cod. 186. p. 453. Negant alii ab Ænea id oppidum potuisse condi. Ænum et Maroneam liberas civitates appellat Liv. lib. XXXIX. p. 495. De Polydori tumulo, Solinus, cap. 10. p. 28.

[g] *Ciconum*] Κίκονας Græci vocant, Herod. lib. VII. aliique.

[h] *Fluvius Melas*] Hæc totidem verbis Pomponius II. 2. Μέλας κόλπος, sic appellatus, teste Oppiano Halieut. IV. 517. quia profundissimus. Μέλας *nigrum* sonat. Eam ob causam Pontum Euxinum a nostris vocari crediderim, *la Mer Noire*. Huic sinui nomen est hodie ab Æno oppido, *Golfe d'Eno*. Μέλανος ποταμοῦ καὶ κόλπου meminit Herod. lib. VII. p. 405.

[i] *Cypsella*] Κύψελλα Ptolem. III. 11. Τὰ Κύψελα Thucyd. lib. V. p. 367. Stephano, et Appiano in Mithrid. p. 207. Cypsela Liv. lib. XXXI. p. 372. Mela II. 2. p. 29. 'Tum Bisanthe Samiorum, et ingens aliquando Cypsela. Post locus quem Graii Μακρὸν Τεῖχος appellant, et in radice magnæ peninsulæ sedens Lysimachia.'

[j] *Bisanthe*] Βισάνθη Ptolem. III. 11. et Plutarcho in Alcibiade, p. 211.

[k] *Porrectus murus*] Porrectus per totam Isthmi longitudinem murus a reliqua Thracia separat ingentem peninsulam, quam Thraciæ Cherronesum appellant, longissime procurrentem in mare.

[l] *Jamque Thracia*] Vide Notas et Emend. num. 61.

[m] *Vel pulcherrimas in ea parte*] In Thracia universa. Vossius in Melam, p. 125. *tres pulcherrimas* invitis Mss. reponit.

[n] *Istropolin Milesiorum*] A Milesiis conditam. Ἴστρον πόλιν Μιλήσιοι κτίζουσιν. Auctor Peripli Ponti Euxini, p. XI.

[o] *Tomos*] Tomi, Ovidii exilio celebrati. Unde Trist. III. 9. 'Inde Tomos dictus locus hic, quia fertur in illo Membra soror fratris consecuisse sui.' Et Trist. IV. 10. 97. 'Cum maris Euxini positos ad læva Tomitas

latinque,[p] quæ antea Acervetis[q] vocabatur. Heracleam habuit, et Bizonem[r] terræ hiatu raptam: nunc habet Dionysopolin, Crunos[12] antea[s] dictam. Alluit Ziras amnis. Totum eum tractum Scythæ Aroteres[t] cognominati[13] tenuere. Eorum oppida: Aphrodisias,[u] Libistos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis,[v] Gerania,[w] ubi Pygmæorum gens fuisse proditur, Cattuzos[14] [x] Barbari vocant,

et Chiffl.—13 *Aroteres dicti* Vet. Dalec. et mox, *Rocobe* in eodem pro *Borcobe*.—14 Ita Chiffl. omnes codd. Harduini et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *quos Catizos* edd. vett. et Gronov.—15

NOTÆ

Quærere me læsi Principis ira jubet.' In Notitia Eccles. Provinciæ Scythiæ ascribitur. Nummus Caracallæ in Museo nostro Parisiensi, ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟΜΕΩϹ.

p *Calatinque*] Κάλατις in ipso Ponti littore, ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Πόντου, Stephanus. Scylaci, p. 26. et aliis, Κάλλατις. geminato λλ. Et in nummo Gordiani Pii, apud Patin. pag. 372. ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ. Heracleotarum colonia dicitur Memnoni, in Bibl. Photii, cod. 224. p. 721.

q *Acervetis*] Mss. *quæ antea Cerbatis*. Vossius in Melam, pag. 125. Cerastis, a loco sacro qui Mileti fuit, Κεραστὶς appellatus, ut auctor Etymologici prodidit, quod ibi fixa arietum cornua ab Apolline fuissent.

r *Bizonem*] Βιζώνη, cujus pars maximo terræ motu hausta, teste Strab. lib. VII. p. 319. Pagus superfuit, Βιζώνη πολίχνιον apud auctorem Peripli Ponti Euxini, p. 12. Mela, a quo Plinius, II. 2. p. 9. 'Fuit hic Bizone: motu terræ intercidit: est portus Crunos: urbes, Dionysopolis,' &c.

s *Crunos antea*] Ob fontes in agro circumjacente scaturientes. Auctor Peripli, loc. cit. Διονυσόπολις πρῶτον ὠνομάζετο Κρουνοὶ, διὰ τὰς τῶν ἐγγὺς ὑδάτων ἐκρύσεις. Eadem et Stephanus habet. In Notitia Eccles. Provinciæ Scythiæ tribuitur.

t *Aroteres*] Ἀροτῆρες, hoc est, *aratores*.

u *Aphrodisias*] Scythiæ quoque accensetur a Stephano in Ponti littore: Ἀφροδισιὰς Σκυθίας, παραλία, κ. τ. λ. Notitia Eccles. antiqua, in provincia Thraciæ Europæ, pag. 21. Ἀφροδισία. Cetera oppida, vel nomina potius Scythica, ceteris neglecta scriptoribus, ipsaque etiam Εὐμένεια, quanquam Græca appellatione gaudet.

v *Parthenopolis*] Inter devicta a Lucullo oppida in hac parte terrarum ab Eutropio memoratur, lib. VI. p. 788. 'Inde multas,' inquit, 'super Pontum positas civitates aggressus est. Illic Apolloniam evertit, Calatim, Parthenopolim, Tomos, Istrum, Bizyam omnem cepit.'

w *Gerania*] Γεράνεια. Solinus, cap. 10. p. 28. 'Quondam urbem Geraniam Cattuzam barbari vocant, unde a gruibus Pygmæos ferunt pulsos. Manifestum sane in septentrionalem plagam hyeme grues frequentissime convolare.' Factum nomen inde oppido: sunt enim αἱ γέρανοι, *grues*.

x *Cattuzos*] Vide Notas et Emend. num. 62.

creduntque a gruibus fugatos. In ora a Dionysopoli est Odessus Milesiorum.[y] Flumen Panysus.[15 z] Oppidum Tetranaulochus.[a] Mons Hæmus vasto jugo procumbens in Pontum; oppidum habuit in vertice Aristæum.[b] Nunc in ora Mesembria,[c] Anchialum, ubi Messa fuerat. Astice regio[d] habuit[16] oppidum Anthium: nunc est Apollonia.

Flumen Pamisus edd. vett. ante Harduin. *Flumen Pannisus* in quibusdam codd. —16 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Astice regio. Fuit oppidum, &c.* Gronov. et edd. vett. Paulo post,

NOTÆ

[y] *Odessus Milesiorum*] A Milesiis conditum, Ὀδησσὸν κτίζουσι Μιλήσιοι, inquit Auctor Peripli Ponti Euxini, p. 12. Strabo quoque lib. VII. p. 319. Inter Calatim et Apolloniam. Caracallæ nummus, apud Patin. pag. 304. ΟΔΗϹϹΕΙΤΩΝ.

[z] *Panysus*] Πάνυσος. Vide Notas et Emend. num. 63.

[a] *Tetranaulochus*] Ναύλοχος idem a Strabone appellatur, loc. cit. Mesembrianorum oppidum, juxta montem Hæmum, ibi incumbentem mari. Τετραναύλοχος ei a quatergemina statione navium nomen est. Locum hic *Terta* non habet, etsi habere oportere censuit Hermolaus; cum sit id oppidum Thraciæ mediterraneum Ptolemæo III. 11.

[b] *Aristæum*] Ab Aristæo Apollinis F. conditum, cum in montem Hæmum ad Bacchum ibi degentem se contulit. Diodor. Sic. Bibl. lib. IV. p. 282.

[c] *Mesembria*] Μεσημβρία Scylaci, p. 27. ceterisque Geographis.—' Olim Menembria quasi Menæ oppidum, ut ait Strabo, lib. VII. p. 319. Ἀγχίαλος deinde Ptolem. III. 11. et Melæ II. 2. Hic obiter exponendus est ludus Martialis in verbo simili, XI. 95. ' Ecce negas, jurasque mihi per templa Tonantis: non credo: jura, verpe, per ANCHIALUM.' Vel, ut alii libri habent, ' per Anchialem.' Cur juras, inquit, Judæe Hierosolymitane, per Templum Dei? Non sic impetrabis fidem: quippe scio te nihil a templo timere, etiamsi pejeres. (Matth. XXIII. ' Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit PER TEMPLUM, nihil est.') Jura, Judæe, Hebræo tuo idiomate, quod ego quoque calleo. Jura, Per Deum ipsum. Utere hac formula חנק־י־אל: *Strangulet me Deus*, si istud patravi scelus quod objicis: certe non ausis. Juras per templa Tonantis; jura, sodes, per Tonantem ipsum. Ex his Hebræis literis fictum nomen a Martiale *Anchialus* est; sive *Anchial*, *Anchialis*. Aiebat Scaliger, sed infelici conjectura, esse hic *Anchialum* ab אם־חי־אל: quod est, ut quidem interpretatur, *Certe vivit Deus*. An vero etiam *Anchialum* vates scripsisset, pro *Amchialum?*' Ed. sec.

[d] *Astice regio*] Quæ Ptolemæo loc. cit. Ἀστικὴ στρατηγία, *Astica* seu *Urbana Præfectura*, quæ ab Apollonia ad Perinthum usque pertinuit. Ἀπολλωνία quoque post Mesembriam a Scylace nominatur, p. 27. Mela, loc. cit. ' Mesembria, Anchialos, et intimo in sinu (Ponti Euxini), atque ubi Pontus alterum sui flexum angulo finit magno, Apollonia.' Anthium vero Ἄνθεια Stephano dicitur: Apol-

Flumina: Panissa, Rira,[e] Tearus,[f] Orosines. Oppida: Thynias,[g] Halmydessos,[17 h] Develton cum stagno, quod nunc Deultum vocatur, veteranorum:[i] Phinopolis,[j] juxta quam Bosporus. Ab Istri ostio ad os Ponti pass. DLV. mill. alii fecere. Agrippa adjecit LX.[18 k] Inde ad murum[l] supra dictum centum quinquaginta: ab eo Cherronesus CXXV.[19 m] mill.

Sed a Bosporo, sinus Casthenes.[20 n] Portus Senum: et

Panyssas, Rysas in quibusdam codd.—17 *Thynnias, Almedessos* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Thynnias Salmydessos* emend. Herm. Barbarus ex Stephano et Strabone.—18 *Agrippa adjecit quadraginta* Gronov. et al. vett.—19 Ita Editio princeps et codd. Reg. Colb. et Paris. ap. Brotier. *CXXVI.* edd. vett. item Gronov. Harduin. Miller. Bipont. et Franz.—20 *Costhenes* Franzius; *Leosthenes* Vet. Dalec. *Gasthenes* Gronov. *Sosthenes* Harduinus in Addend. ad Ed. 1. Mox, *Portus Ceron* Tolet.

NOTÆ

lonia Milesiorum Rhodiorumque colonia.

e *Panissa, Rira*] Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Panyssas, Rysas.* Panysum, credo, adhuc intelligit, de quo proxime antea dictum est.

f *Tearus*] Τέαρος Herod. lib. IV. n. 90. ubi de eo amne multa.

g *Thynias*] Θυνιὰς Græcis, in Astice præfectura, prope Apolloniam et Halmydesson. Scymnus Chius, p. 30. Θυνιὰς Τῆς Ἀστικῆς Θρᾴκης ὑπάρχουσ' ἐσχάτη, Μεθ' ἣν πόλις ἐστὶν σύνορος ἡ Ἀπολλωνία. Et auctor Peripli Ponti Euxini, p. 14. Θυνιὰς εὐλίμενος ἄκρα τῆς Ἀστικῆς Θρᾴκης ὑπάρχουσα· ἀπὸ δὲ Θυνιάδος εἰς Ἁλμυδησσὸν, κ. τ. λ. Describit hujus oræ oppida Ovid. Trist. I. 9. 35.

h *Halmydessos*] Ἁλμυδησσὸς plerisque Græcorum: Herodoto lib. IV. n. 90. et Stephano, Σαλμυδησσός.

i *Veteranorum*] Subintellige, colonia. Ptolem. lib. III. 13. in mediterraneis Thraciæ civitatibus, Δεούελτος κολωνία. Caracallæ nummus, apud Patin. p. 301. et Mamææ, p. 343. COL. FL. PAC. DEVLT. 'Colonia Flavia Pacensis Deulton,' non 'Pacifera,' ut Patinus interpretatur. Ad Panysum amnem. In Novella Leonis, Δέβελτος.

j *Phinopolis*] Φινόπολις, πόλις πρὸς τῷ Πόντῳ Stephano, et Ptolem. III. 11. in ipso ore Ponti.

k *Adjecit LX.*] Ita Mss. at editi *XL.*

l *Ad murum*] Μακρὸν τεῖχος.

m *CXXV.* [*CXXVI.*] Hoc est, a muro longo procurrit in mare Cherronesus, per CXXVI. millia passuum, quæ Cherronesi longitudo est. In Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. *CXXV.*

n *Casthenes*] 'Ita constanter libri omnes, *Casthenes.* Nos olim cum eruditis viris *Lasthenes* suspicabamur satius fore, ut esset pro Λεωσθένης, vel Λεωσθένιος. *Sosthenes* rescribere contra fidem codicum Mss. non audemus: tametsi meminit portus Sosthenii prope Byzantium Nicephorus CP. in historiæ breviario, ad annum DCCXVII. Ὁ δὲ λοιπὸς ἅπας στόλος τῷ

alter, qui Mulierum cognominatur. Promontorium Chrysoceras,[o] in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos[21] [p] dictum. Abest[q] a Dyrrhachio septingentis undecim millibus pass. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare et Propontidem. Amnes: Bathynias,[r] Pydaras, sive Atyras.[22] Oppida, Selymbria,[s] Perinthus[t] latitudine cc. pedum[23] [u] continenti annexa. Intus Bizya,[24] [v]

Portus Serium Pintian.—21 *Longos* Vet. Dalec.—22 *Pidaras et Atyras, sive Thydas* in eodem.—23 'Ita bene omnes codd. et Editio princeps. Male recentiores editiones, *ducentorum passuum.*' Brotier.—24 *Byzia* Gronov.—25

NOTÆ

Θρᾳκικῷ προσπλεύσας Βοσπόρῳ, τῷ λιμένι τῷ καλουμένῳ Σωσθενείῳ προσορμίζεται, καὶ αὐτοῦ διεχείμαζεν. *Ceteræ naves ad Thracium Bosporum advectæ ad Sosthenium portum applicant, et ibidem hyemant.* Extat et in Anthologia Græca, IV. 25. Leontii Scholastici Epigramma in imaginem saltatricis stantis in Sosthenio: Λεοντίου Σχολαστικοῦ εἰς εἰκόνα ὀρχηστρίδος ἱσταμένης ἐν τῷ Σωσθενίῳ· Εἰμὶ μὲν Ἑλλαδίη Βυζαντιὰς, ἐνθάδε δ' ἔστην Ἠχι χοροστασίην εἴαρι δῆμος ἄγει· Ὀππόθι πορθμῷ γαῖα μερίζεται· ἀμφότεραι γὰρ Ἄντυγες ὀρχηθμοὺς ᾔνεσαν ἡμετέρους. *Helladie dicor Byzantia: visor ibidem Suevit ubi populus ducere vere choros: Terrarum facit æquor ubi divortia: quippe Laudabat numeros orbis uterque meos.*' Ed. sec.

[o] *Chrysoceras*] Χρυσοῦ κέρατος promontorium, hoc est *aurei cornus*, de quo IX. 20. Plinium Solinus cap. 10. p. 28. et Capella lib. VI. cap. de Thracia p. 212. de more transcribunt: et Missi Theodosii, quorum verba recitabimus in Notis et Emend. num. 64.

[p] *Antea Lygos*] Vide Notas et Emend. num. 64.

[q] *Abest*] Ita Solinus, et Martianus, locis cit.

[r] *Bathynias*] Βαθυνίας pariter et Ἀθύρας, inter Byzantium et Selymbriam, apud Ptolem. III. 11. Ἀθύρας quoque Stephano memoratur.

[s] *Selymbria*] Σηλυμβρία Stephano: a Selye sic appellata: Βρία enim, inquit, Thracibus oppidum sonat: ut Selymbria, vel Σηλυβρία, (sic enim Ptolemæus scribit, loc. cit.) sit quasi Selyos oppidum. De vi vocis Βρία eadem tradidere Strab. lib. VII. p. 319. et Nicol. Damasc. in Excerpt. p. 494.

[t] *Perinthus*] Eadem Heraclea Thraciæ Perinthus cognominata. Sozomenus IV. 7. Hypatianum Heracleæ Perinthi Episcopum vocat. Procop. lib. IV. de Ædif. Justin. vicinam Byzantio Heracleam Perinthum, Ἡράκλειαν Πέρινθον, olim Provinciæ Europæ metropolin ait fuisse: tunc vero locum post Constantinopolim proximum obtinere. Hodie *Pantiro.*

[u] *CC. pedum* [*passuum*] Mss. omnes, *CC. pedum.*

[v] *Intus Bizya*] In Astice regione sive præfectura, arx regum Astarum. Stephanus: Βιζύη, πόλις Θρᾴκης, τὸ τῶν Ἀστῶν βασίλειον. Hæc a Plinio Solinus exscripsit, cap. 10. p. 28.

arx egum Thraciæ, a Terei[w] nefasto crimine invisa hirundinibus. Regio Cænica,[x] colonia Flaviopolis,[y] ubi antea Zela oppidum [25] vocabatur. Et a Bizya quinquaginta millia passuum Apros colonia,[z] quæ a Philippis abest centum octoginta octo mill. pass. At in ora amnis Erginus:[26] [a] oppidum fuit Ganos:[b] deseritur et Lysimachia jam in Cherroneso.

Alius namque[c] ibi Isthmos angustia simili est,[27] eodem nomine, et pari latitudine. Illustrant duæ urbes utrimque littora, quæ haud dissimili modo[d] tenuere, Pactye[28] [e] a Pro-

Voc. *oppidum* deest in cod. Dalec.—26 *Eginus* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, Vet. Dalec. *oppidum Ganos. Fuisse fertur et Lysimachia in, &c.*—27 Chiffl. *similis est.*—28 *Pactiæ* Gronov. Mox, Vet. Dalec. *sinu. Hæ ex, &c.*—

NOTÆ

[w] *A Terei*] Nota fabula, de qua consulendus Ovid. Metam. VI. 647. maxime vero Hyginus, fab. 45. 'Philomela.' Vide Notas et Emend. num. 65. Neque nullo habenda in pretio, quæ de hac re tota habet Aldrovandus Ornithol. XVII. 6. p. 684. ubi hunc locum aversari hirundines putat, ob eam potius causam, quod Boreæ magis violentiæ pateat: cujus venti flatum perhorrescere id avium genus constat.

[x] *Cænica*] Ubi Cæni incolæ appellati, vel Cænici, de quibus dictum est initio hujus capitis.

[y] *Flaviopolis*] Colonia quoque dicitur, loc. cit. Et in Thes. Goltzii, pag. 239. Nummus Titi Imp. COL. FLAVIOPOLIS.

[z] *Apros colonia*] Ptolemæo, inter urbes Thraciæ mediterraneas, Ἄπρος κολώνια. Et Stephano, Ἄπρος, et in Notitia Eccles. p. 21.

[a] *Erginus*] Meminit hujus amnis Mela II. 2.

[b] *Fuit Ganos*] Hoc est, defecit jam Ganos: deficit vero et Lysimachia, quæ in Cherroneso est: hujus enim, ut nondum dirutæ ac deletæ meminit Plinio recentior Ptolemæus III. 11. Λυσιμαχία. Instauratam denuo ex Notitia Antiqua colligimus: nam in Provincia Thraciæ Europæ, pag. 21. Γάνος censetur. Γᾶνος vero (sic enim habent Mss. non *Gonos*:) Scylaci memoratur inter Thraciæ oppida, pag. 27. Γάνος juxta Bisanthen apud Xenoph. de Exped. Cyri, lib. VII. p. 411.

[c] *Alius namque*] Hinc Cherronesi descriptionem auspicatur. Alterum ait esse in Cherronesi angustiis Isthmon Corinthiaco similem et nomine, Isthmos enim appellatur: et latitudine pari, intervallo nempe quinque millium passuum, ut dictum est cap. 5. Transcribit hæc Solinus iisdem fere verbis, cap. 10. p. 28.

[d] *Haud dissimili modo*] Ut Corinthiacarum angustiarum termini sunt Lecheæ hinc, illinc Cenchreæ, sic Propontidi Pactye, Melani sinui Cardia insidet, Isthmique latera duo obsident.

[e] *Pactye*] Πακτύη Pausan. lib. I. p. 19. ceterisque Geographis. Καρδία

pontide, Cardia a Melane sinu, hæc ex facie loci[f] nomine accepto: utræque[g] comprehensæ postea Lysimachia quinque mill. pass. a Longis muris. Cherronesos a Propontide habuit Tiristasin,[h] Crithotem:[i] Cissam[j] flumini Ægos [29] appositam: nunc habet a colonia Apro XXII. mill.[k] passuum, Resiston ex adverso coloniæ Parianæ.[l] Et Hellespontus,[m] septem (ut diximus)[n] stadiis Europam ab Asia dividens, quatuor inter se [30] contrarias urbes habet, in Europa Calli-

29 *Cissam et flumini Ægo* Vet. Dalec. Mox, alius codex ap. Dalec. *nunc a colonia*, omisso *habet*. Deinde, pro *XXII.* quod omnes codd. exhibent, *XXXII.* legitur in edd. vett. et Gronov.—30 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. *quatuor illic inter se* edd. vett. cum Bipont. et Franz.

NOTÆ

quoque eidem, p. 17. De utraque Strab. lib. VII. p. 331.

[f] *Ex facie loci*] Quod in cordis faciem sita sit, inquit Solinus, loc. cit. dicta Cardia est. Alias hujus appellationis causas Stephanus affert, verbo Καρδία.

[g] *Utræque*] Cum eversa deletaque Cardia, pro ea Lysimachiam, de qua jam dictum est, condidit Lysimachus, ut Pausanias refert, lib. I. p. 17. Pactyen similiter exhaustam vicinitate Lysimachiæ Plinius quoque nunc auctor est. Λυσιμαχία fuit in Cherroneso, a Longo Muro, quinque millibus passuum, quanta ipsius Isthmi longitudo est, dissita.

[h] *Tiristasin*] Τειρίστασις Scylaci, p. 27.

[i] *Crithoten*] Κριθωτὴ Scymno Chio, p. 29. urbs Cherronesi Hellanico, apud Harpocrat. p. 178. Scylaci loc. cit. Κρηθωτή.

[j] *Cissam*] Crissam, vel Cressam potius, juxta aliud oppidum, cui Ægos fluminis nomen fuit, positam: quo de oppido egimus pluribus, II. 59. Scylax, in Periplo, p. 27. hæc oppida sic enumerat: ἐντὸς δὲ Αἰγὸς ποταμὸς, Κρήσσα, Κριθώτη, Πακτύη. Quæ omnia Plinius interiisse significat.—

[k] Nummus est perrarus ex ære mediocri, in cimelio P. Chamillart, cujus nummi pars antica Cereris caput exhibet, canistro frugibus pleno onustum: in altera superficie scriptum est, literis ætatem Alexandri M. referentibus ΑΙΓΟΠΟ. hoc est, Αἰγοποταμιτῶν: cum effigie capræ, quæ Græce est αἶξ, αἰγὸς, unde urbi nomen.' *Ed. sec.*

[k] *XXII. mill.*] Ita Mss. forte pro *XXV.* Nam ab Apro Resiston distare XXVI. mill. pass. auctor est Antoninus, quem unum ex omnibus scriptoribus invenio hujus oppidi fecisse mentionem, in itinere ab Apollonia per Macedoniam usque Constantinopolim. Nam quod Rhædeston Ptolemæi existimat Pintianus locum hic habere oportere, errat sane graviter, cum Rhædestos extra Cherronesum sit, ac pro ipsa Bisanthe habeatur; Resistos in meditullio regionis sit posita.

[l] *Parianæ*] De qua V. 40.

[m] *Et Hellespontus*] Solin. cap. 10. pag. 28. Hodie, *le Détroit de Gallipoli.*

[n] *Ut diximus*] Lib. II. cap. 92. Stadia septem sunt passus DCCCLXXV. Consentit Strabo, lib. II.

polin [o] et Seston, et in Asia Lampsacum et Abydon. Dein promontorium Cherronesi Mastusia [p] adversum Sigeo : cujus in fronte obliqua Cynossema,[q] ita appellatur Hecubæ tumulus, statio Achæorum. Turris et delubrum Protesilai.[r] Et in extrema Cherronesi fronte, quæ vocatur Æolium,[s] oppidum Elæus.[t] Dein petenti Melanem sinum portus Cœlos,[u] et Panhormus,[v] et supra dicta Cardia. Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos [w] Thraciæ Edonus,[x] Gigemoros, Meritus, Melamphyllos.[31] Flumina in Hebrum cadentia, Bargus, Suemus.[y] Macedoniæ, Thraciæ, Hellesponti longitudo est [32] supra dicta.[z] Quidam septingentorum viginti millium faciunt. Latitudo CCLXXXIV.[33] [a] millium est.

—31 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Melamphyllon* edd. vett. et Gronov.—32 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. Miller. Bipont. et Franz. *τὸ est* non habetur in edd. ante Harduin.—33 Gronov. et edd.

NOTÆ

[o] *Callipolin*] Hodieque *Callipoli*, freto nomen dedit. Σηστὸς Straboni præcipua urbium dicitur, quæ sunt in Cherroneso, Abydo opposita, quæ in Asiæ littore est, lib. XIII. pag. 591.

[p] *Mastusia*] Μαστουσία ἄκρα, Ptolem. III. 12. Hic rursum Solinus cap. 10. pag. 28. et Capella lib. VI. cap. de Thracia, p. 212. Plinium de more transcribunt.

[q] *Cynossema*] Κυνὸς σῆμα. Mela II. 2. 'Est Cynossema, tumulus Hecubæ, sive ex figura canis, in quam conversa traditur, sive ex fortuna in quam deciderat, humili nomine accepto.' Pollux V. 5. non Hecubæ, sed insignis cujuspiam canis sepulcrum eo nomine indigitari ait. Vide Ovid. Met. XIII. 569.

[r] *Protesilai*] Mela, loc. cit. 'Sunt Protesilai ossa consecrata delubro.'

[s] *Æolium*] Stephanus, ex Theopompo: Αἰόλιον, τῆς Θρᾴκης Χερρονήσου πόλις, *Thracicæ Cherronesi oppidum*,

[t] *Elæus*] Ἐλαιοῦς apud Ptolem. III. 12. et Harpocr. pag. 98. Straboni, lib. VII. pag. 331. Ἐλεοῦς, et Scylaci, pag. 27. Elæunta in Cherroneso agnoscit etiam Livius lib. XXXI. pag. 372.

[u] *Cœlos*] Κοῖλος λιμήν. Mela II. 2. 'Est et portus Cœlos, Atheniensibus et Lacedæmoniis navali acie decernentibus, Laconicæ classis signatus excidio.'

[v] *Panhormus*] Portum hæc vox sonat omnibus navibus excipiendis aptum : πάνορμος.

[w] *Extra prædictos*] Hoc est, præter Hæmum, Rhodopen, Pangæum.

[x] *Edonus*] Pars Hæmi, Edonis Thraciæ populis vicina.

[y] *Suemus*] Colb. 1. *Syrmus*. Colb. 2. *Sermus*.

[z] *Supra dicta*] Hoc ipso cap. ubi Byzantium dixit abesse a Dyrrhachio, septingentis undecim millibus pas-

Ægæo mari nomen dedit scopulus inter Tenum et Chium[34] [b] verius, quam insula, Æx nomine[c] a specie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente e medio[35] mari exsiliens. Cernunt eum a dextra parte Andrum navigantes ab Achaia, dirum ac pestiferum. Ægæi pars Myrtoo datur :[d] appellatur[36] ab insula parva, quæ cernitur Macedoniam a Geræsto[e] petentibus, haud procul Eubœæ Carysto. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellant: Macedonicum, quacumque[37] Macedoniam aut Thraciam attingit: Graciense, qua Græciam alluit. Nam Græci et Ionium dividunt in Siculum, ac Creticum, ab insulis. Item Icarium, quod est inter Samum et Myconum.[38] Cetera nomina sinus dedere, quos diximus.[f] Et maria quidem gentesque in tertio Europæ sinu ad hunc modum se habent.

vett. *CCCLXXXIII.*—34 Ita Tolet. Salmant. omnes codd. Harduini et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *inter Tenedum et Chium* Gronov. et edd. vett.—35 Edd. vett. et Gronov. *in medio;* codd. Chiffl. Harduini et Salmasii, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *e medio.*—36 *Myrtoum appellatur* Vet. Dalec. Mox, *Geresto* Gronov. Paulo post, in eadem ed. *Charysto.*—37 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *quodcumque* edd. vett. ante Harduinum.—38 Vet. Dalec. *Myconem.*

NOTÆ

suum. Missi Theodosii: 'Macedonia, Thracia, Hellespontus, et pars sinistrior Ponti. Hæc finiuntur ab oriente, mari Pontico: ab occidente, desertis Dardaniæ: (Candaviæ, credo, voluere dicere, de quibus actum est III. 26.) a septemtrione, flumine Istro. Patent in longitudinem, M. passuum DCCXX. in latitudinem CCCLXXXI. juxta Plinium Secundum in eodem.'

[a] *CCLXXXIV.*] Ita Mss. omnes: editi, *CCCLXXXIII.* Nisi Theod. *CCCLXXXI.*

[b] *Inter Tenum et Chium*] Vide Notas et Emend. num. 66.

[c] *Æx nomine*] Αἴξ, quæ vox *capram* sonat. Plinio astipulatur Apollonii Scholiastes, ad Argon. I. 831. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἐκλήθη ἀπὸ νήσου Αἰγῶν καλουμένης. Aliter Festus: 'Ægæum mare appellatur, quod crebræ in eo sint insulæ, ut procul aspicientibus species Caprarum videantur: sive, quod in eo Ægæa Amazonum regina perierit: sive quod in eo Ægeus pater Thesei se præcipitaverit.' Suidas ab Ægeo Thesei patre appellationis causam petit. Vide Eustath. in Iliad. B. 41.

[d] *Myrtoo datur*] Hoc est, Ægæi pars quædam est Myrtoum mare.

[e] *Geræsto*] Eubœæ sunt hæc oppida, de quibus cap. 21.

[f] *Quos diximus*] Ut Corinthiacus, Saronicus, Laconicus, ceterique.

XIX. (XII.) Insulæ autem ex adverso Thesprotiæ, Corcyra[1][a] a Buthroto duodecim millia passuum: eadem ab Acroceraunii quinquaginta mill. cum urbe ejusdem nominis Corcyra, liberæ civitatis,[b] et oppido Cassiope,[c] temploque Cassii Jovis, passuum nonaginta septem millia in longitudinem patens: Homero[d] dicta Scheria et Phæacia, Callimacho etiam Drepane. Circa eam aliquot, sed ad Italiam vergens Thoronos:[e] ad Leucadiam Paxœ[2] duæ[f] quinque M. discretæ a Corcyra. Nec procul ab iis ante Corcyram Ericusa,[g] Marathe,[3] Elaphusa, Malthace, Tra-

CAP. XIX. 1 *Thesprotiæ, a Buthroto* ex codd. emend. Harduinus, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *T. Corcyra a Buthroto* Ed. pr. Venett. aliæque edd. ante Harduin. idque revocavit Brotier. Paulo post, *liberæ conditionis* Cujac. Obss. x. 35. ut et postea. Mox, pro *Cassiope*, Strabo et Steph. *Cassope*. Deinde *Cassiopæi Jovis* margo edd. Dalec. et Gronov.—2 *Paxæ* edd. vett. *Paxoæ* Vet. Dalec.—3 *Marate* Gronov. et edd. vett.—4 *Pytionia* in iisdem.

NOTÆ

[a] *Corcyra*] *Corfu*, ab arce quæ Κορυφὼ apud Nicetam, lib. III. ἀπὸ τῆς κορυφῆς, est enim in loco perquam edito.

[b] *Liberæ civitatis*] Ita libri omnes: hoc est, cujus cives liberæ conditionis sunt. Refert Strabo lib. VII. p. 329. venisse in paræmiam sane peridiculam Corcyræorum libertatem: ὑπὸ Ῥωμαίων ἐλευθερωθεῖσα, inquit, οὐκ ἐπηνέθη· ἀλλ' ἐπὶ λοιδορίᾳ, παροιμίαν ἔλαβεν· Ἐλευθέρα Κόρκυρα, χέζ' ὅπου θέλεις.

[c] *Cassiope*] Gellio XIX. 1. p. 1051. 'Cassopeia.' Hodie *S. Maria di Cassope*. A Jove Cassio nomen ille portus accepit, Κασσίου ὄπη, ceu *Cassii Jovis foramen*. Meminit ejus fani Sueton. in Nerone, cap. 22. In Nummis quos refert Andreas Marmora Hist. Corcyr. lib. I. ex una parte ΚΟΡΚΥΡΑΙΩΝ, ex aversa, ΖΕΥϹ ΚΑϹΙΟϹ.—'Nummi sunt ii ficti, vel adulterini.' *Ed. sec.*

[d] *Homero*] Odyss. E. 34. Σχερίην ἐρίβωλον ἵκοιτο Φαιήκων ἐς γαῖαν. Ubi Didymus Scholiastes: Σχερία ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος τῶν Φαιάκων, τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἐκλήθη Κέρκυρα· τὸ δὲ ἀρχαιότατον ἐκαλεῖτο Δρεπάνη. Scheriam et Drepanen Stephanus quoque appellat. Cur Drepane sit vocata, varias causas affert Scholiastes Apollon. ad Argon. IV. 983. ex Aristotele et Timæo petitas.

[e] *Thoronos*] Hodie, *Isola Melere*. Vide Notas et Emend. num. 67.

[f] *Paxæ duæ*] Πάξοι Dioni lib. L. p. 546. Παξοὶ Polybio lib. II. p. 136. Hodie *Paxo* et *Antipaxo*. Leucadia est *Leucada*, ut diximus cap. 2.

[g] *Ericusa*] Nomine proprio nunc eæ carent. Ἐρικοῦσα νῆσος nota etiam Ptolemæo III. 14. Μαράθη, Ἐλαφοῦσα, Μαλθάκη, Τραχεῖα Πιτυωνία, vel Πυθιωνία, Ταραχία, ceteris scriptoribus incognitæ. Πτυχία Stephano memoratur, prope Corcyram, παρὰ τῇ Κερκύρᾳ. Pro Μαράθη rectius forte Μαράθουσα, a fœniculis, ut ab erice 'Ericusa.' Et pro *Tarachie* forsan Ταριχίαι vel Ταρίχειαι, a cetariis, et ab iis

chie, Pythionia,[4] Ptychia, Tarachie. Et a Phalacro[h] Corcyræ promontorio scopulus, in quem mutatam Ulyssis navem a simili specie fabula est. Ante Leucimnam,[i] Sybota.[5] Inter Leucadiam autem et Achaiam permultæ, quarum Teleboides eædemque[j] Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam appellantur, Taphias,[k] Oxiæ, Prinoëssa, et ante Ætoliam[6] Echinades,[l] Ægialia,[m] Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionysia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Mystus.

Ante eas in alto Cephalenia,[n] Zacynthus, utraque libera:

Mox, *Tarachia. Et a Phalario, &c.* Chiffl.—5 *Ante Leucadiam Sybota* edd. vett. et Gronov.—6 *Taphiæ ab incolis appellantur. Ante Leucadiam Thaphias (Taphiosis* cod. Dalec.) *Sifarna Oxiæ, Prinoëssa: et ante Ætoliam, &c.* Pintian. *eædemque Taphiæ . . . . Prinoëssa: et ante, &c.* edd. vett. et Gronov. *eædemque T. . . . . Zapiotis, Arnoxiæ Prinoëssa: et ante, &c.* Chiffl. Mox, *Nystrus* pro

NOTÆ

qui illic condirentur piscibus.

[h] *Phalacro*] Ptolem. III. 14. et ex Artemidoro Stephanus, Φάλακρον, ἀκρωτήριον Κερκύρας.

[i] *Ante Leucimnam*] Λεύκιμνα ἄκρα Corcyræ promontorium orientale est, Ptolemæo loc. cit. Hodie *Cabo Bianco.* Contra id promontorium Σύβοτα νῆσος Straboni lib. VII. p. 324. et Stephano. Vide Notas et Emend. num. 68.

[j] *Teleboides eædemque*] Quare totus ille numerus insularum, qui sequitur, Echinadibus etiam comprehensis, Teleboum ditio appellata, contributaque Acarnaniæ est, quæ in continente ex adverso objacet. Stephanus: Τηλεβοῖς, μοῖρα τῆς Ἀκαρνανίας, ἣ πρότερον Ταφίων ἐκαλεῖτο. Scholiast. Apoll. ad Argon. I. 750. Τηλεβόαι, οἱ Τάφιοι. Tzetzes in Lycophr. vs. 134. Τηλεβόαι καὶ Τάφιοι, οἱ ἐν ταῖς Ἐχινάσι νήσοις. Teleboæ appellati, inquit Eustath. in Odyss. A. quod boves furto sublatos procul abigerent: διότι λῃϊζόμενοι τῆλε τὰς βόας ὀπῆγον.

[k] *Taphias*] E Teleboidibus, Taphiisve insulis, hæ tres ante Leucadiam jacent: ceteræ ante Ætoliam, etsi Teleboidibus pariter accensendæ, communiore vocabulo Echinades appellantur. Ταφιὰς a Cephalenia distat omnino stadiis XXX. auctore Stephano. Τάφος est Scholiastæ Apoll. loc. cit. aliisque. Ταφιοῦς Straboni lib. X. p. 456. Sequuntur Ὀξεῖαι et Πρινόεσσα. Ὀξειῶν, hoc est, *acuturum*, meminit Stephanus, verbo Ἀρτέμιτα. Eædem Θοαὶ appellatæ ab Homero Strabone teste, lib. X. pag. 458.

[l] *Echinades*] Desertæ insulæ, quarum pleræque annexæ jam continenti, aggerente limum Acheloo amne, ut ait Strab. lib. X. p. 458. et Thucyd. lib. II. p. 170. Ceteræ fere sine nomine, præter quinque, quibus est commune vocabulum, *Curzolari.* Ἐχινάδες ἔρημοι νῆσοι, Scylaci, p. 13. Nobis, *les Curzolaires.*

[m] *Ægialia, &c.*] Vide Notas et Emend. num. 69.

[n] *Cephalenia*] *Cefalogna:* Zacynthus, *Zante.*

Ithaca,[o] Dulichium,[p] Same, Crocylea.[q] A Paxo Cephalenia, quondam Melæna dicta, undecim millibus pass. abest, circuitu patet XCIII.[r] Same diruta a Romanis,[7] adhuc tamen oppida tria[s] habet. Inter hanc et Achaiam, cum oppido magnifica[t] et fertilitate præcipua, Zacynthus, aliquando appellata Hyrie,[u] Cephaleniæ a meridiana parte XXV.

Mystus cod. Dalec.—7 'Sic legendum: *Ante eas in alto Cephalenia, quæ et ab oppido dicta: Zachynthus, utraque libera Ithaca, Dulichium; Crocylea, Paxos, Corcyra quondam Melæna dicta. In Cephalenia Same diruta a Romanis.*' Dalec. *utræque liberæ* edd. ante Harduin. [t] *Circuitu patet XCIII.*] Ita Ms. Reg. 1. In Ms. Laet, *XCI.* In editione principe, *LXXXIV.* Pessime Mss. Reg. 2. 5. et recentiores editiones, *XLIV.* Errat quoque Strabo lib. x. pag. 456. cum ait ambitum Cephaleniæ esse stadiorum prope CCC. id est XXXVII. M. D. pass. Majorem numerum sum secutus, qui veritati propior est. Incolæ asseverant hanc insulam circuitu patere CLX. mill. Cl. Galland, *Voyage Ms. du Levant.* Attendendum semper brevius esse recentiorum Græcorum milliarium, quam fuit Romanorum.' *Brotier.* *Crocylea, Paxos, Cephelenia, &c.* edd. ante Har-

NOTÆ

[o] *Ithaca*] Ulysse alumno inclyta. Nunc *Thiachi:* Nautis, *Cefalogna piccola.*

[p] *Dulichium, Same*] Virgilium sequitur scribentem, 'Dulichium, Sameque, et Neritos ardua Saxis.' Et Pomponium Melam II. 7. p. 44. cui Dulichium, Cephalenia, Neritos, Same, diversæ sunt insulæ. Præivit illis Homerus, qui Σάμον insulam vocat Iliad. B. 141. quam ipsam esse Cephaleniam a quibusdam existimatum Eustathius ibidem refert, p. 407. Errare Hesychius videtur, qui Δουλίχιον, πόλιν Κεφαλληνίας vocet.

[q] *Crocylea*] Τὰ Κροκύλεια plurium numero, apud Homer. Iliad. B. 632. Οἵ ῥ' Ἰθάκην εἶχον, καὶ Νήριτον εἰνοσίφυλλον, Καὶ Κροκύλει' ἐνέμοντο, καὶ Αἰγίλιπα τρηχεῖαν. Ut Ithacam, sic etiam Crocylea apud Homerum insulæ nomen esse visum est Plinio: Stephano quoque, ex Thucydide, quem intellexisse non videtur: est enim Crocylion Thucydidi Ætoliæ oppidum, non insula. Contra vero Straboni lib. VIII. p. 376. Crocylia Homeri oppidum esse Acarnaniæ continentis existimatum est. Heracleon vero apud Stephan. verbo Κροκύλειον, quadrifariam divisa Ithaca, tertiam ejus partem *Crocylion* appellavit. Vide Notas et Emend. num. 70.

[r] *Patet XCIII.* [*XLIV.*] R. 1. *XLIII.* Straboni lib. x. p. 456. Cephaleniæ ambitus est stadiorum prope CCC. hoc est, *XXXVII. M. D. pass.*

[s] *Oppida tria*] Cum olim haberet quaterna: unde Τετράπολις Eustathio, p. 307. et Straboni, p. 455. appellata est. Horum quatuor oppidorum cives a Livio nominantur Nesiotæ, Cranonii, Pallenses, Samæi, lib. XXXVIII. p. 477. atque ita fere a Thucyd. lib. II. p. 119. Direpta Same a Romanis, M. Fulvio Cos. Imperatore, Samæos omnes sub corona venisse, idem est auctor, p. 478. Contigit hæc clades anno U. C. DLXV.

[t] *Cum oppido magnifica*] Libentius aguoverim *cum oppido magnifico*, vel *oppido magnifica.*

[u] *Appellata Hyrie*] Vide Notas et

millia[8] [v] abest. Mons Elatus [w] ibi nobilis. Ipsa circuitu colligit XXXV. millia.[9] Ab ea Ithaca XV. millia[10] distat, in qua mons Neritus.[x] Tota vero circuitu patet XXV. mill.[y] pass. Ab ea Araxum [z] Peloponnesi promontorium XII. millia pass. Ante hanc [a] in alto Asteris, Prote: ante Zacynthum XXXV. mill. pass. in Eurum ventum Strophades [b] duæ, ab aliis Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia.[c] Ante Pylum tres Sphagiæ:[d] et totidem ante Messenen Œnussæ.[11] [e]

In Asinæo sinu, tres Thyrides:[f] in Laconico, Teganusa,[g]

duin.—8 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. cum antea legeretur *XXII. millia*.—9 Ita Regg. Brot. 1. 2. cod. Dalec. et Editio princeps. Vulgatæ edd. ante Brotier exhibent *XXXVI. millia*.—10 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XII. millia* edd. vett.—11 Vet. Dalec. *totidem in la-*

NOTÆ

Emend. num. 71.

[v] *XXV. millia*] Strabo lib. x. p. 458. stadiis LX. tantum insulæ ambitum circumscribit, quæ sunt *VII. M. D. pass.* Sed manifesto errore.

[w] *Mons Elatus*] Ab abietibus inditum monti nomen: cui monti nunc arx præcipua cum oppido insidet.

[x] *Mons Neritus*] Homer. Iliad. B. 632. proxime a nobis citato: quem ad locum Eustathius, p. 307. Νήριτον, inquit, ὄρος ἐστὶν ἐπιφανὲς ἐν Ἰθάκῃ.

[y] *Patet XXV. mill.*] Dissidet rursum a Strabone, qui Ithacæ ambitum stadia colligere LXXX. ait, hoc est, *X. mill. pass.*

[z] *Araxum*] De quo cap. 6.

[a] *Ante hanc*] Ante Ithacam. Ἀστερὶς Homero nota, Odyss. Δ. 484. Stephano, Πρωτὴ, insula prope Sphagiam et Pylum. Prote nunc *Prodeno* dicitur.

[b] *Strophades*] Hodie *Strofadi* et *Strivali*. Olim Στροφάδες, quasi eæ circumagi aliquando, ac circumverti visæ fuerint: et Πλωταὶ, ut Mela ait II. 7. sive fluctuantes. Στροφάδες νῆσοι πρὸς τῇ Ζακύνθῳ, Steph. Antoninus in Itiner. Marit. et Strophadas eas et Plotas vocat.

[c] *Letoia*] Ptolemæo III. 14. Λωτῶα νῆσος.

[d] *Sphagiæ*] Quarum maxima Σφαγία et Σφακτηρία dicta, Pausaniæ lib. III. p. 167. et Straboni lib. VIII. pag. 359. προσκειμένη πλησίον τοῦ Πύλου. Hodie *Sapienza*: reliquæ scopulis, quam insulis propiores.

[e] *Œnussæ*] Οἰνοῦσαι Pausaniæ lib. IV. p. 282. Harum maximæ *Caprera* nomen est: ceteræ, scopuli. A vini fertilitate vetus petita appellatio est.

[f] *Thyrides*] Θυρίδες Strab. lib. VIII. p. 360. in Asinæo pariter sinu. Nunc *Venetico* communi nomenclatione eæ appellantur, a promontorio Acrita, quod in continenti objacet, *Capo Venetico*. De Asinæo sinu diximus c. 7.

[g] *Teganusa*] Θηγανοῦσα Pausaniæ, loc. cit. Nunc *Isola di Cervi*. Κώθων haud procul Cytheris Stephano: nunc sine nomine. Κύθηρα denique omnium maxima, ante Tænarum promontorium, Straboni lib. VIII. p. 363.

Cothon, Cythera [12] cum oppido, antea Porphyris appellata. Hæc sita est [h] a Maleæ promontorio v. millia [13] pass. ancipiti propter angustias ibi navium ambitu. In Argolico, Pityusa,[i] Irine, Ephyre : contra Hermionium agrum Tiparenus,[j] Aperopia,[14] Colonis, Aristera : contra Trœzenium Calauria,[k] quingentos passus distans :[l] Plateis,[m] Belbina, Lasia, Baucidias. Contra Epidaurum, Cecryphalos,[n] Pityonesos [15] [o] VI. millibus passuum a continente. Ab hac Ægina [p] liberæ conditionis XVI. millia pass. cujus XIX. mill. pass.[16] præternavigatio est. Eadem autem a Piræeo Athe-

tere Septentrionali: dextera in Messenen Œnussa.—12 *Cynthera* Gronov.—13 Ita edd. vett. et Gronov. *V. millibus* Harduin. Miller. Bipont. et Franz.—14 *Eperopia* Chiffl. *Epiropia* edd. vett. et Gronov. Mox, *quinquaginta millia pass. distans a Platæis* Vet. Dalec. *distans Plateis* Gronov. Deinde, pro *Belbina* Chiffl. *Bellina.*—15 *Sitionnesos* Vet. Dalec.—16 Ita Regg. Brot. 1. 2. et Editio princeps. *XVII. millibus pass. cujus XX. mill. pass.* edd. vett. item Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XVII. millibus pass. cujus*

NOTÆ

nunc *Cérigo.* Olim etiam Πορφυρὶς Solino cap. 11. p. 29. et Πορφύρουσσα dicta Eustathio in Dionys. vs. 500. p. 71. a copia quæ ibi est, præstantiaque purpurarum.

[h] *Hæc sita est*] Solinus cap. 11. p. 29.

[i] *Pityusa*] Hoc est, pinaria, πιτυοῦσα, a pinuum copia. Ἰρίνη deinde sit, an Εἰρήνη, quo nomine et ipsam Calauriam, quæ haud procul hinc abest, invenio nominatam apud Plutarch. in Quæst. Græc. pag. 295. obscurum est. Ἐφύρη Stephano inter insulas haud procul Melo memoratur. Tres illæ mihi esse videntur, quas hodie nautæ appellant, *Falionera, Caravi, Bella pola.*

[j] *Tiparenus*] De Tipareno, et Colonide, ceteri silent. Ἀπεροπία et Ἀριστερὰς Pausaniæ memorantur lib. II. p. 150. Hæc etiamnum *Aristeri* nomen habet.

[k] *Calauria*] Καλαύρεια Stephano, nunc *Sidra.* Alii tamen *Poros* vocant. Mela II. 7. 'Calauria inter ignobiles, alias leto Demosthenis nobilis.'

[l] *Quingentos passus distans*] Ab agro Trœzenio. Vide Notas et Emend. num. 72.

[m] *Plateis*] Ex his sola Belbina Scylaci nota, pag. 19. Κατὰ δὲ τὸ Σκύλλαιον ἀκρωτήριον τῆς Τροιζηνίας ἐστὶ νῆσος Βέλβινα, καὶ πόλις, contra Scyllæum Trœzenii agri promontorium. Straboni quoque lib. VIII. pag. 375. et Stephano.

[n] *Cecryphalos*] Κεκρυφαλία Aristidi, apud Photium in Bibl. cod. 246. pag. 1221. prope Æginam : hodie *Schilla.* Diodoro quoque Bibl. lib. XI. p. 59. et Thucyd. lib. I. p. 70.

[o] *Pityonesos*] Πιτυόνησος, insula pinaria. In Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. *Scinthionesos.* Hodie, ut ex situ liquet, *Damala.*

[p] *Ægina*] Αἴγινα, hodieque *Egina,* non *Engia,* ut vulgus Geographorum existimat. Ab ea sinui Saronico nomen. Pauli Medici Æginetæ patria.

niensium portu XXX. mill. pass.[17] abest, ante Œnone[q] vocitata. Spiræo[r] promontorio objacent Eleusa, Adendros,[18] Craugiæ duæ, Cæciæ duæ, Selachusa, Cenchreis, Aspis. Sunt et in Megarico sinu Methurides[s] quatuor. Ægila[19][t] autem XV. mill. pass. a Cythera, eademque a Cretæ Phalasarna oppido XXV. mill. pass.

XX. Ipsa Creta altero latere ad austrum, altero ad septemtrionem versa, inter ortum occasumque porrigitur, centum urbium[a] clara fama. Dosiades eam[b] a Crete nym-

XIX. mill. pass. Chiffl.—17 Ita Reg. Brot. 1. et Editio princeps. *XX. mill. pass.* codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XII. mill. pass.* edd. vett. et Gronov. Mox, *Œnopia vocitata* Vet. Dalec. et Pintian.—18 Ita Reg. Brot. 1. '*Adendros* dicta videtur, quod esset sine arboribus. Nunc *Pentenesia.*' Brotier. *Dendros* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *Acæciæ duæ* Chiffl. *Methuriades quatuor* St. ap. Dalec. *Ethurides quatuor* alius codex ap. eund.—19 *Ægialia* et pro V. I. *Ægila* Vet. Dalec. *Ægialum* Chiffl. *Æglia* Gronov. et edd. vett.

NOTÆ

Hanc Agathemerus Geogr. I. 5. porrectam ait esse stadiis CLX. hoc est, *XX. mill. pass.* ut recte Plinius.

[q] *Œnone*] Οἰνώνη Stephano, Scymno Chio, p. 23. Eustathio in Dionys. vs. 512. p. 73. Tzetzæ in Lycophr. vs. 175. p. 36. Apollodoro lib. III. de Diis, p. 229. et ante eos Herod. lib. VIII. pag. 477. n. 46.

[r] *Spiræo*] De quo cap. 9. Ex his insulis Ἐλεοῦσα Straboni memoratur lib. IX. p. 398. Ἀσπὶς Stephano. De ceteris auctores desidero. Scopulos modo ignobiles in hoc tractu maris Tabulæ Nautieæ, et qui ea maria nuper lustrarunt, nobis repræsentant. Vide Notas et Emend. num. 73.

[s] *Methurides*] Quarum, ut quidem videtur, maxima Μεθουρία Stephano appellata est, inter Æginam et Atticam, juxta Trœzenem: νῆσος μεταξὺ Αἰγίνης καὶ Ἀττικῆς, πλησίον Τροιζῆνος.

[t] *Ægila*] Quæ Herodoto lib. VI. p. 366. n. 97. Αἰγιλίη, vel Αἰγίλεια, variant enim ibi codices. Hodie *Cerigotto.* Vide Notas et Emend. num. 74.

[a] *Centum urbium*] Virgil. Æneid. III. 106. 'Centum urbes habitant magnas.' Et Horat. III. Od. 27. 'Centum tetigit potentem Oppidis Creten.'—'Belli Trojani temporibus urbes nonaginta duntaxat ibi fuisse prodit Ulysses, Odyss. T. 174. At ætate sua centum fuisse refert Homer. Il. B. 649.' *Ed. sec.*—Nunc vero quæ sint alicujus nominis, vix quatuor omnino extant: *Castro* metropolis, quæ Italis *Candia* dicitur: *Canéa, Rétimo, Sitia.*

[b] *Dosiades eam*] Hæc Solinus cap. 11. pag. 29. et Martianus lib. VI. pag. 212. iisdem fere verbis a Plinio. Vide Notas et Emendat. num. 75. Hodie *l'Isle de Candie.*

pha: Hesperidis filia, Anaximander: a rege Curetum, Philistides Mallotes: Cartes primum Aëriam[c] dictam: deinde postea Curetin, et Macaron[d] nonnulli temperie cœli appellatam existimavere.[1] Latitudine nusquam quinquaginta millia pass. excedens, et circa mediam sui partem maxime patens, longitudinem[2] implet CCLXX. millium passuum, circuitum DLXXXIX.[3] flectensque se in Creticum pelagus ab ea dictum, qua longissima est ad orientem Sammonium[e] promontorium adversum Rhodo: ad occidentem Criumetopon[f] Cyrenas versus expellit. Oppida ejus insignia, Phalasarne,[g] Etea,* Cysamum,[h] Pergamum,[i] Cydon,[j] Minoum,[k] Apteron,[l] Pantomatrium,[m] Amphimalla,

CAP. XX. 1 Vet. Dalec. *appellavere.*—2 Ita ex codd. suis et Chiffl. emendavit Harduin. ita etiam edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *longitudine* edd. vett. et Gronov. Mox, *CCLXXXVII. et octavas quatuor* margo edd. Dalec. ex Apollodoro.—3 Ita codd. Harduini cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *circuitu DLXXXIX.* edd. vett. et Gronov. *circuitu mille quingentos LXXXIX.* cod. Dalec. *circuitu DXX.* recentiores ap. cun-

NOTÆ

[c] *Aëriam*] Ἀερία Stephano: Gellio quoque XIV. 6. p. 777.

[d] *Macaron*] Hoc est, τῶν Μακάρων, subintellige insulam. Solinus et Martianus, Μακάρων νῆσον, *insulam beatorum.*

[e] *Sammonium*] In Tabulis Nauticis *Capo Salamon.* In Act. Apost. cap. XXVII. 'Salmone.' Ptolemæo, lib. III. 17. Σαμώνιον ἄκρον.

[f] *Criumetopon*] Κρίου μέτωπον ἄκρον, Ptolem. loc. cit. ceu *Fons Arietis.* Nunc *Capo Crio:* juxta pagus est, *S. Zuan di Capo Crio.*

[g] *Phalasarne*] Φαλάσαρνα, Scylaci, p. 17. Ptolemæo, et Stephano.

Etea] Ἠτεία. Vide Notas et Emendationes num. 76.

[h] *Cysamum*] Κίσαμος Ptolemæo, loc. cit. Apteri oppidi navale, Ἀπτέρας ἐπίνειόν ἐστι Κίσαμος, inquit Strab. lib. X. p. 479. In Notitia Eccles. Hieroclis, pag. 25. sedes Episcopalis. Hodie *Chisamo.*

[i] *Pergamum*] Pergameam Maro appellavit Æneid. III. 133. 'Et tandem antiquis Curetum allabimur oris. Ergo avidus muros optatæ molior urbis, Pergameamque voco.' Scylaci quoque, Περγαμίας, in Κρήτη.

[j] *Cydon*] Straboni loc. cit. Κυδωνία. Italis *Canea:* nobis, *la Canée.*

[k] *Minoum*] Μινώα, Ptolem. loc. cit. Nunc *Minolo.*

[l] *Apteron*] Ἄπτερα Stephano, πλησίον τῆς θαλάττης. Nomen, si fabulis fides, ex eo datum oppido, quod Sirenes ibi a Musis victæ, τὰ πτερὰ, hoc est alas, abjecerint. Stephanus, Suidas, et Etymologici auctor.

[m] *Pantomatrium*] Παντομάτριον Ptolemæo et Stephano. Ἀμφίμαλλα et Ἀμφιμάλλιον Stephano: nunc *la Suda:* hinc Ἀμφιμαλῆς κόλπος, apud Ptolem. III. 17. *Golfo de la Suda.* Ῥιθυμνία Stephano, Ptolemæo Ῥίθυμνα, hodie

Rhithymna, Panhormum, Cytæum, Apollonia,[n] Matium,[o] Heraclea,[p] Miletos,[q] Ampelos,[r] Hierapytna,[s] Lebena,[t] Hierapolis:[u] et in mediterraneo, Gortyna,[4] Phæstum, Gnossus, Polyrrhenium, Myryna, Lycastus,[v] Rhamnus, Lyctus,[w] Dium, Asum,[x] Pyloros,[y] Rhytion, Elatos, Pharæ,[z]

dem.—4 *Cortyna* edd. vett. et Gronov. Mox, *Asium* Vet. Dalec. et codex ejusdem; *Phileros* Vet. Dalec. *Elatos* codd. Harduin. et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Clatos* edd. vett. et Gronov. Deinde Vet. Dalec. *Alos* pro *Lasos*. Chiffl. *Gylysos* pro *Cylissos;* edd. vett. et

NOTÆ

Rétimo. Πάνορμος Ptolemæo, nunc etiam *Panormo*, in territorio, ut loquuntur, Sitiæ. Nam Κύταιον, ut Stephanus habet, vel Κυταῖον, ut Ptolemæus, *Sitia* nunc dicitur: circumjectus ager, *il territorio di Sitia.* In Leonis Novella, sedes Episcopalis, Σίτεια, apud Leunclavium, p. 96.

[n] *Apollonia*] Stephanus juxta Gnossum locat: Ἀπολλωνία ἐν Κρήτῃ πρὸς τῇ Κνώσσῳ.

[o] *Matium*] Matium paulo post a Plinio contra Diam insulam statuitur, quæ *Standia* hodie appellatur, septemtrionali Cretæ lateri opposita: quamobrem ex eo situ intelligimus Matium esse hodierno die totius insulæ primarium oppidum *Candie.*

[p] *Heraclea*] Ἡράκλεια Κρήτης, Stephano: Gnossiorum navale Straboni lib. x. p. 476. ἔσχει δὲ ἐπίνειον τὸ Ἡράκλειον ἡ Γνωσσός.

[q] *Miletos*] Μίλητος, quæ Ionicæ Mileto ortum dedit. Strab. lib. xiv. p. 634. et lib. x. p. 479. Μίλυτος pro Μίλητος. Homer. Iliad. B. 647. Λύκτον, Μίλητόν τε, καὶ ἀργινόεντα Λύκαστον, Φαιστόν τε, Ῥύτιόν τε. Nonnus Dionys. lib. xiii. p. 364. Μιλήτου στρατίῃσι συνήλυδες.

[r] *Ampelos*] Ἄμπελος ἄκρα Ptolemæo promontorium est, unde jam ad oppida australi latere posita cursum Plinius orationemque flectit.

[s] *Hierapytna*] Ἱερὰ Πύτνα, πόλις Κρήτης Stephano. Τὰ Ἱεράπυδνα Dioni lib. xxxvi p. 8. Apud Gruter. p. 595. Ἱερὰ Πύτνα. Hodie *Giera petra.* In Notit. Eccles. Hieroclis, sedes Episcopalis.

[t] *Lebena*] Λεβὴν Straboni lib. x. p. 478. Gortynæ navale, a qua dissidet stadiis xc. Nunc *Lionda.*

[u] *Hierapolis*] Ἱερὰ πόλις Κρήτης, Stephano. In Novella Leonis, sedes Episcopalis. Gortyna quoque, Γορτύνα μητρόπολις, hodie *Chetina.* Φαιστὸς πόλις Κρήτης Stephano agnita: Γνωσσὸς fere omnibus. Πολυῤῥήνιοι Cydoniatarum vicini dicuntur, apud Strab. p. 479. ab ovium, quas alunt, numero appellati, ut auctor est Stephanus. In nummo vetere apud Spanhem. p. 902. ΠΟΛΥΡΗΝΙΩΝ. De Myrina vide Notas et Emend. num. 77.

[v] *Lycastus*] Homero superius laudato, et Stephano, aliisque, Λύκαστος. De Rhamnunte quid sentiamus, in Notis et Emend. dicemus num. cit.

[w] *Lyctus*] Λύκτος Stephano: Scylaci, ἐν μεσογείᾳ Λύκτος, p. 18. Dium in mediterraneis insulæ urbibus qui statuerit, auctorem adhuc requiro.

[x] *Asum*] Ἄσος Stephano, unde Jupiter Asius appellatus.

[y] *Pyloros*] Forte *Elyros.* Vide Notas et Emend. num. 78. Ῥύτιον Home-

Holopyxos, Lasos, Eleuthernæ,[a] Therapne, Marathusa, Cylissos : et aliorum[b] circiter LX. oppidorum memoria extat. Montes:[c] Cadistus,[5] Idæus, Dictynnæus,[d] Corycus.

Gronov. *Mytinos.*—5 Ita codd. Harduini et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Cadiscus* edd. vett. Mox pro *Dictynæus*, quod exhibent omnes codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Dictinæus* præfert Vet. Dalec. *Dictæus* Ald. Junt. Basil. Lugd.

NOTÆ

ro, loc. cit. Stephanoque: Ῥύτειον Suidæ est. Rhytion cum Rhitymna confundit Ferrarius in Lexico. De Elato dicemus in Notis et Emendationibus num. cit.

[2] *Pharæ, &c.*] Φαραὶ colonia Messeniorum est, Stephano teste. Holopyxos etiam Melæ cognita, II. 7. Lasos ignota omnibus.

[a] *Eleuthernæ*] Ἐλευθέρνα Stephano: Scylaci Ἐλεύθερναι, in Κρήτη. Est in Thesauro Regio argenteus nummus ære mixtus, cum epigraphe, ΕΛΕΥΘΕΡ.... Therapnes etiam meminit Solinus, Marathusæ Mela II. 7. p. 44. Cylissi Solinus. Vide Notas et Emendationes num. 79.

[b] *Et aliorum*] Quorum nomina Meursius recitat, in libro de Creta insula.

[c] *Montes*] Solinus cap. 11. p. 29. 'Albet Creta jugis montium Dictynnæi et Cadisti: qui ita excandescunt, ut eminus navigantes magis putent nubila.' Albos montes Plinius vocat, XVI. 60. et XXXI. 26. Item Ptolem. III. 17. quod eorum juga nivibus semper albent.

[d] *Dictynnæus*] Idem qui Dictæus Callimacho, quanquam id Strabo negat, lib. XVIII. p. 479. Sed *Dictynnæum* hoc loco habent Mss. Pliniani omnes: Solinus quoque, et Martianus: nomen ex ea re habet, quod Dictynna inde se præcipitem egit. Ptolemæo, loc. cit. ἡ Δίκτη ὄρος, et Κώρυκος ἄκρα, quæ nautis hodie *Punta di Coraca.*—' Cave interim hinc referas nummum argenteum a Seguino delineatum, p. 126. secundæ editionis, IMP. CÆS. NERVÆ TRAIANO OPTIMO AVG. GER. DAC. PARTH: 'Augusto Germanico Dacico Parthico.' Caput laureatum. Fœmina rupibus seu petris insidet; dextra pateram tenet, lævo brachio gestat infantem: hinc et inde stat miles armatus. Supra ΔΙΚΤΥΝΝΑ. Infra, ΚΡΗΤ. Cave, inquam, hic te 'Dictynnam' videre et 'Cretam' putes; quamvis hic sit communis error, non facit jus. Nullus Curetibus, aut Pyrrhicæ saltationi, aut Dianæ Dictynnæ hic locus est. Voluit ingeniosus et eruditus nummi hujus opifex uno verbo, quod Latinum Græcumve esset, hanc exprimere sententiam: 'Bis Cæsar Trajanus subegit Nomadas Arabiæ:' uno, inquam, verbo, quod ex primis singularum vocum literis constaret, si fieri posset. Cum illa autem BCTSNA non satisfaceret, quoniam vox nihili est, ad Græcam δὶς se convertit, et occurrit illi Dictynnæus mons in Creta apud Plinium: statuitque Græcam sententiam conficere, quoniam δὶς commode hanc inchoaret, nec Latina vox ulla sit, quæ incipiat a litera Υ. Scripsit ergo ΔΙΚΤΥΝΝΑ: invenitque ex singulis ferme literis existere hanc sententiam picturæ et argumento eximie congruentem: Δὶς Καῖσαρ Τραϊανὸς Ὑπέταξε Νόμαδας Ἀραβίας. *Bis Cæsar Trajanus subjecit No-*

Ipsa abest promontorio suo, quod vocatur Criumetopon, ut prodit Agrippa, a Cyrenarum promontorio Phycunte, CCXXV. millia[6] [e] passuum. Item Cadisto a Malea Peloponnesi LXXV.[7] A Carpatho insula, promontorio Sammonio LX. mill. in Favonium[f] ventum. Hæc inter eam et Rhodum interjacet.

Reliquæ circa eam ante Peloponnesum duæ Coricæ, totidem Mylæ:[g] et latere septemtrionali, dextra Cretam habenti contra Cydoniam[h] Leuce, et duæ Budroæ.[8] Contra Matium, Dia.[9] [i] Contra Itanum[j] promontorium,

Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—6 ' Recte emendavit Frobenius *CCXXV. millia.* Tanta est enim locorum distantia. Immo Strabo lib. x. pag. 475. distantiam illam prodidit stadiorum bis mille, id est CCL. mill. pass. Male Mss. editio princeps, et recentiores, *CXXV. mill.*' Brotier. *CXXV.* omnes codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. —7 *A M. P. LXX.* Chiffl. *A M. P. LXXX.* Gronov. non vero *LXXII.* ut citat Franz.—8 Ita codd. Harduini, Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et duæ Budoræ* edd. vett. et Gronov. *et duæ Buto* Steph. et al.—9 *Dria* Vet. Dalec. *Cia* Gronov. et edd. vett. Mox, pro *Onisia*, quod habent codd. Harduini, Chiffl. et Dalec. *Onisa* legitur in edd. ante Harduin.

NOTÆ

madas Arabiæ: primum Consulatu suo quinto, cum ARABIA ADQVISITA in nummis scriptum est: deinde in expeditione Parthica: nam in nummis Trajani jam Optimi et Parthici, et Consulis VI. legitur apud Occonem, ARABIA CAPTA. Ad hanc geminam expeditionem Arabicam significandam et geminus miles armatus in hoc nummo pingitur, et ipsa Arabia Petræa, quippe in petris insidens, et eadem Nomadum regio, ubi vagæ cum viris fœminæ puerulos gestare eogantur, et viri se telo defendunt. Nihil est in pictura superfluum, nihil quod non bis captam castigatamve Arabiam Petræam significet. Litera N geminatur ob numerum pluralem, Νόμαδας. Ejus moris sexcenta sunt in nummis exempla. Addidit ingeniosus opifex in imo numismate syllabam KRHT. ubi KPHTH certe scriberet integre, si Cretam vellet intelligi. Sed vidit acute scribi posse KPHT. in hanc sententiam: Κράτιστος Ῥωμαίων Ἡγεμὼν Τραϊανὸς, *Fortissimus Romanorum Imperator Trajanus.* Nihil certius. Prorsus absurde vel ipse opifex hic KPHTH scriberet, vel alii in KPHT. Cretam intelligerent.' *Ed. sec.*

[e] *CCXXV.* [*CXXV.*] *millia*] Vide Notas et Emend. num. 80.

[f] *In Favonium*] Occasum versus, inquit, a Carpatho Creta recedit LX. millibus passuum.

[g] *Coricæ... Mylæ*] De his ceteri scriptores silent. Scopuli verius, quam insulæ.

[h] *Contra Cydoniam*] Sive Cydonem, de qua paulo ante. Nam et Cydonia Latinis interdum, ut Solino: Græcis semper est appellata. Ipsa vero Leuce hodie est *Scoglio di S. Theodoro*, cum arce munitissima. *Budroæ*, (sic enim Mss. habent, non *Budoræ*,) nunc *Turluru.*

Onisia, Leuce :[k] contra Hierapytnam, Chrysa, Gaudos.[l] Eodem tractu Ophiussa, Butoa, Aradus :[10] [m] circumvectisque Criumetopon, tres Musagores [n] appellatæ. Ante Sammonium promontorium, Phoce,[o] Platiæ, Sirnides,[11] Naulochos, Armedon, Zephyre.

At in Hellade, etiamnum in Ægæo, Lichades,[p] Scarphia, Caresa,[12] Phocaria, compluresque aliæ ex adverso Atticæ sine oppidis, et ideo ignobiles. Sed contra Eleusina,[q]

—10 *Rhamnus* pro *Aradus* margo ed. Dalec. *Aranus* vet. codex ap. Pintian. Mox, *tres Musagoræ* Vet. Dalec.—11 *Plachiæ*, *Syrindes* Vet. Dalec. Mox, pro *Armedon*, quod servant codd. ap. Brotier et Ed. pr. alii habent *Armendon*, et sic Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—12 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin.

NOTÆ

[i] *Dia*] Ita R. 1. &c. non *Cia*. Et Ptolemæo III. 17. ac Straboni lib. x. p. 484. Δία νῆσος, nunc *Standia*, conflata appellatione pravo harum vocum sono, εἰς τὴν Δίαν.

[j] *Contra Itanum*] Orientale Cretæ promontorium illud est, ubi se insula in austrum flectere incipit: hodie *Capo Xacro* nautis. Ibi et oppidum Ἴτανος fuit, cujus Ptolemæus meminit III. 17. et Notitia Eccles. Hieroclis: at non est *Paleocastro*, prope Candiam positum, ut visum est erudito viro; cum hæ civitates in media fere oræ illius parte sint quæ Boreæ obvertitur.

[k] *Onisia, Leuce*] Prior *Cofonisi:* altera sine nomine est: ejus tamen meminit Antoninus in Itiner. Marit.

[l] *Chrysa, Gaudos*] Utriusque Mela meminit, II. 7. p. 44. Posterior Ptolemæo dicta, ut arbitror, Κλαῦδος νῆσος, III. 17. adjacens Cretæ, παράκειται τῇ Κρήτῃ: et in Notitia Eccl. Hieroclis, p. 25. Harum major hodie *Gaidurognissa*.

[m] *Aradus*] Ἄραδος circa Cretam insula Stephano. In Mss. et edit. Parm. *Aranus*. Libri vulgati perperam, auctore Frobenio, *Rhamnus*.

[n] *Musagores*] Mela II. 7. p. 44. 'Et quas Musagoras numero tres, uno tamen vocabulo appellant.'

[o] *Phoce*] De Phoce Antoninus in Itiner. Marit. Πλατεῖα insula Libyæ a Stephano ascribitur. Sirnides, vel ut Mss. *Syrnides* nusquam compertæ nobis: at Σύρινθος Stephano urbs Cretæ dicitur, forte pro insula Creticæ ditionis. Naulochos, ea est quæ Naumachos a Mela, una cum Zephyre, appellatur, loc. cit. Armedon (sic enim Mss.) vel Armendon, quæ sit, penitus obscurum. Et scopulis omnes, quam insulis, propiores.

[p] *Lichades*] De his Strab. lib. IX. p. 426. Ἐνταῦθα καὶ αἱ Λιχάδες καλούμεναι τρεῖς νῆσοι, κ. τ. λ. Harum complures idem Strabo refert lib. I. p. 60. terræ motu esse demersas. Σκάρφεια ex adverso in continente urbem habet cognominem, in Locrorum ora, de qua cap. 12. diximus. Caresa, in Mss. *Coresa*. *Phocaria* a phocis seu vitulis marinis accepisse nomen videtur. In Mss. *Phocasia*.

[q] *Contra Eleusina*] De qua egimus, cap. 11. Ipsam vero Σαλαμῖνα hodie

clara Salamis: ante eam Psytalia: a Sunio[r] vero Helene quinque mill. pass. distans. Dein Ceos ab ea[s] totidem, quam nostri quidam dixere Ceam, Græci et Hydrussam. Avulsa Eubœæ, quingentis [13] [t] longa stadiis fuit quondam: mox quatuor fere partibus, quæ ad Bœotiam vergebant, eodem mari devoratis, oppida habet reliqua, Iulida,[u] Carthæam: intercidere Coressus, Pœecssa. Ex hac profectam[v] delicatiorem [14] fœminis vestem, auctor est Varro.

XXI. Eubœa[a] et ipsa avulsa Bœotiæ, tam modico interfluente Euripo, ut ponte[b] jungatur: a meridie[1] promontoriis duobus, Geræsto[c] ad Atticam vergente, ad Hellespontum Caphareo insignis: a septemtrione, Cenæo: nus-

1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Maresa* edd. vett.—13 *Hydrussam avulsam Eubœæ. Quinquagintis, &c.* Vet. Dalec.—14 Cod. Dalec. *delectationis.*

CAP. XXI. 1 Ita Vet. Dalec. alii ap. Harduin. edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller.

NOTÆ

Coluri, in Saronico sinu: Psytaliam *Lypsocoutalia* incolæ vocant. De hac Pausan. lib. I. pag. 67. Νῆσος δὲ πρὸ Σαλαμῖνός ἐστι καλουμένη Ψυττάλεια, κ. τ. λ.

[r] *A Sunio*] De Sunio, cap. 11. De Helene, Mela II. 4. p. 43. 'In Atthide Helene est, nota stupro Helenæ: et Salamis excidio classis Persicæ notior.' Helene, ut olim Μακρὶς, Stephano teste, dicebatur, quod est in longum porrecta, sic hodie *Macronisi*, hoc est, μακρὰ νῆσος, vocatur.

[s] *Ceos ab ea*] Ab Helene totidem, hoc est, quinque pass. mill. distans Κέως Strab. lib. X. p. 486. aliisque. Κία νῆσος Ptolem. III. 15. Hydrussæ cognomen a copia aquarum petitum, Heraclides, cap. de Politia Coorum, insulæ Coo attribuit, non Ceæ: sed Ceon et Coon ab ipso confundi, sequentia ejus verba declarant. Nunc *Cia*, vel *Zea*.

[t] *Quingentis*] LXII. M. D. pass.

[u] *Iulida*] Ἰουλὶς, Καρθαία, Ποιήεσσα, Κορησσία Straboni lib. X. p. 486. Κορησσὸς Ptolemæo III. 15. De Carthæa Ovid. Met. VII. 369. 'Transit et antiquæ Carthæia mœnia Ceæ.'

[v] *Ex hac profectam*] Hæc iisdem verbis Solinus, cap. 7. p. 23. Vide quæ dicturi sumus in Notis et Emend. ad librum undecimum, num. 42.

[a] *Eubœa*] Nostris *Negrepont: Egripos* olim, voce ab *Euripos*, ut arbitror, deflexa. Hunc porro Plinii locum de more transcribunt Solinus, cap. 11. p. 30. et Martian. lib. VI. cap. de Thracia, pag. 213. Accepit a Pomponio Plinius ex II. 7. p. 43.

[b] *Ut ponte*] Qui pons hodieque exstat, longitudine CCL. pass.

[c] *Geræsto*] Γεραιστὸν, Καφαρεὺς, Κήναιον, promontoria Eubœæ terna, Straboni lib. X. pag. 444. et Ptolemæo III. 15.

quam latitudinem ultra XL. millia passuum extendit nusquam intra duo millia[d] contrahit:[2] sed in longitudinem universæ Bœotiæ, ab Attica Thessaliam usque, prætenta in CL.[e] mill. pass. circuitu vero trecenta sexaginta quinque. Abest ab Hellesponto parte Capharei, CCXXV. mill. passuum, urbibus clara quondam, Pyrrha,[f] Porthmo, Neso,[3] Cerintho, Oreo, Dio, Ædepso, Ocha, Œchalia: nunc Chalcide,[g] cujus ex adverso in continenti Aulis est: Geræsto,[h] Eretria, Carysto, Oritano,[4] Artemisio, fonte Arethusa,[i] flumine Lelanto,[j] aquisque calidis, quæ Ellopiæ[k] vocantur,

Bipont. et Franz. *ad meridiem* edd. ante Harduin.—2 ' *Nusquam latitudinem ultra XX. M. pass. extendit, nusquam intra II. M. contrahit* Vet. astipulantibus Strabone et Pomponio. Ms. legit: *nusquam infra, &c.* non *intra.*' Dalec. *intra XX. millia* Gronov. et edd. vett. Mox, *universa Bœotia* margo edd. Dalec. et Gronov. et paulo post, *CX. mill. pass.* ibid. ex recentt. libris.—3 *Neside* Vet. Dalec. *Meso* edd. vett. et Gronov. Mox, *Ceritho* Vet. Dalec.—4

NOTÆ

[d] *Intra duo millia*] Vide Notas et Emend. num. 81.

[e] *Prætenta in CL.*] In longitudinem CL. mill. pass. toti Bœotiæ apposita.

[f] *Pyrrha*] Pyrrhæ meminit Mela, loc. cit. Πορθμοῦ Suidas. De Neso, (sic enim ex Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. pro *Meso* rescripsimus,) idem Mela: hodieque *Neso* vocatur, in parte insulæ boreali. Κήρινθος Homero cognita Iliad. B. 538. et Ptolemæo III. 15. Ὠρεὸς, πόλις Εὐβοίας Stephano. Hinc Oritæ populi, quos Dalecamp. in Athen. lib. I. p. 14. ad Indos Oritas perperam refert. Δῖον Homero rursum loc. cit. et Straboni lib. X. p. 446. Αἴδηψος eidem Straboni, pag. 445. cum thermis Herculeis, aquisve calidis. Ὄχη Eustathio in Iliad. p. 279. et montis nomen et vetusta Eubœæ totius appellatio fuit, ab oppido, ut apparet cognomine. Οἰχαλία denique et apud Stephanum Eubœæ oppidum est.

[g] *Nunc Chalcide*] Χαλκὶς Eustathio loc. cit. aliisque. Hodie ab Euripo affluente *Negrepont*, quasi ἐν Εὐρίπῳ, quam vocem sequior usus in *Negripo* primum transformavit. De Aulide diximus cap. 12.

[h] *Geræsto*] Γεραιστὸς κώμη, contra Sunium, Atticæ promontorium, ut auctor est Strab. lib. X. p. 446. Hodie *Iastura.* Ἐρετρία Straboni quoque loc. cit. nunc *Trocco.* Κάρυστος Stephano, de quo oppido ille multa: nunc *Castel Rosso.* ' Opulentissimæ Carystos et Chalcis,' inquit Mela II. 7. p. 43. De Oritano nihil compertum. De Artemisio Ptolemæus III. 15. Ἀρτέμιδος ἱερόν. Stephano Ἀρτεμίσιον.

[i] *Fonte Arethusa*] De quo Strabo consulendus, lib. I. p. 58.

[j] *Lelanto*] Fluvium igniti luti terræ hiatu erupisse in Lelanto campo idem Strabo narrat loc. cit. Et prope Oreum Κάλλαντα ποταμόν idem collocat, lib. X. p. 445. quem pro Plinii Lelanto accipi si quis velit, non admodum reluctabor.

[k] *Quæ Ellopiæ*] Ab Ellopia Eubœæ regione, de qua Strabo, p. 446.

nobilis: notior tamen marmore Carystio. Antea vocitata est Chalcodotis,[5][1] aut Macris, ut Dionysius et Ephorus tradunt: ut Aristides, Macra: ut Callidemus, Chalcis, ære ibi primum reperto: ut Menæchmus, Abantias: ut poëtæ vulgo, Asopis.

XXII. Extra eam in Myrtoo[a] multæ, sed maxime illustres Glauconnesos,[b] et Ægilia.[1] Et a promontorio Geræsto, circa Delum in orbem sitæ (unde et nomen[c] traxere) Cyclades. Prima earum Andrus[d] cum oppido, abest a Geræsto, X. mill. pass. a Ceo XXXIX. mill. Ipsam Myrsilus Cauron, deinde Antandron cognominatam tradit: Callimachus Lasiam, alii Nonagriam, Hydrussam, Epagrin. Patet circuitu XCVI. mill. pass.[2] Ab eadem Andro

Orostane Vet. Dalec.—5 *Chalcodontis* edd. vett. et Gronov.

CAP. XXII. 1 *Ægilia* Chiffl. *Begialis* Ptolemæo.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XC. mill. pass.* re-

NOTÆ

[1] *Chalcodotis*] Quod æs prima dederit, ære ibi, ut mox subjicitur, primum reperto. Ita scribi porro id vocabulum, tum Mss. monent, R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. tum Græci sermonis proprietas exigit: non, ut hactenus editum, *Chalcodontis*. Sic Μακρὶς a longitudine Stephano dicta est, vel Μακρά. Ab Abantibus, qui eam diu tenuere, Ἀβαντιάς. Ἀβαντὶς Pausan. lib. v. p. 332. Unde ἱερὸν οὖδας Ἀβάντων a Nonno appellatur, Dionys. XIII. p. 361. Nomen utrumque Hymno in Delum Callimachus vs. 20. complexus: Μακρὶς Ἀβαντιὰς Ἑλλοπιήων. et Dionys. Perieg. vs. 520. Ab Asopide deinde, hoc est, a Danaë, vel Ægina Asopi filia postremum ei nomen est inditum: Scymnus Chius, p. 23. de variis Eubœæ appellationibus: Διὰ τὴν φύσιν, τὸ πρότερον, ὡς φησὶν, Μακρὶς, Ἔπειτεν ἀπὸ τῆς λεγομένης Ἀσώπιδος, Χρόνῳ λαβοῦσα τοὔνομα, Εὔβοια πάλιν.

[a] *In Myrtoo*] Deceptus est Pintianus ancipiti ac gemina Myrtoi maris appellatione. Aliud enim est Myrtoum pelagus Plinio, Straboni, Pausaniæ, Melæ: aliud Ptolemæo. Huic circa Cariam est: illis a Creta ad Atticam. Vide Strab. lib. II. p. 124.

[b] *Glauconnesos*] Γλαύκου νῆσος Pausaniæ lib. VI. Ægiliam Plinii cum Begiali Ptolemæi eodem errore Pintianus aliique eandem esse existimarunt, quo is putavit idem esse Ptolemæo Plinioque Myrtoum mare. Illa *Pondico* hodie, ista *Spitilus*: reliquæ *Micronisia*, hoc est, parvæ insulæ, communi vocabulo nuncupantur.

[c] *Unde et nomen*] 'Orbem enim κύκλον,' inquit Solinus c. 11. p. 30. 'Graii loquuntur.' Expressit id Græco carmine Dionysius Perieg. Δῆλον ἐκυκλώσαντο, καὶ οὔνομα Κυκλάδες εἰσίν.

[d] *Andrus*] *Andro*.

passus mille, et a Delo quindecim mill.[3] Tenos,[e] cum oppido in XV. mill. pass. porrecta, quam propter aquarum abundantiam, Aristoteles[f] Hydrussam appellatam ait, aliqui Ophiussam. Ceteræ: Myconos[4][g] cum monte Dimasto: a Delo quindecim mill.[5] passuum. Siphnus,[h] ante Meropia, et Acis appellata, circuitu viginti octo mill.[6] pass. Seriphus[i] XV.[7] Prepesinthus,[j] Cythnos. Ipsaque longe clarissima, et Cycladum media, ac templo[8] Apollinis et mercatu celebrata, Delos:[k] quæ diu fluctuata, ut proditur, sola motum[l]

centiores codd. ap. Dalec. *XCIII. mill. pass.* edd. vett. et Gronov.—3 Recentt. codd. ap. Dalec. *et a Delo X. mill.* Mox, *cum o. XV. mill. pass.* edd. ante Brotier. *cum o. in XV. &c.* Chiffl.—4 *Mycone* Vet. Dalec.—5 'Ita libri omnes scripti et editi. At Cl. Tournefort, *Voyage du Levant*, tom. I. pag. 342. Plinium arguit, quod *XV. mill.* scripserit; cum a portu Myconi insulæ, nunc *Myconi*, ad parvum portum Deli, quo vulgo appellitur, sint tantum *VI. millia passuum.*' Brotier. *XVII. mill.* Vet. Dalec. *X. mill.* alii codd. Dalecampii. Mox, *antea Meropia* Chiffl.—6 'Tournefort, l. c. pag. 205. ait numerari *XL. mill.*' Brotier.—7 'Ita Ms. Reg. 1. et editio princeps. Male recentiores *duodecim.* Sed exilior adhuc est numerus, *XV.* Cl. Tournefort, ibid. p. 214. ait eam patere circuitu amplius *XXXVI. mill. pass.*' Idem. *Seriphus duodecim* etiam Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—8 Edd. vett. et Gronov. *clarissima, Cycladum media, templo;* Chiffl. alii codd. ap. Harduin. edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *cl. et Cycl. m. ac templo.*—9

NOTÆ

[e] *Tenos*] Τῆνος. Nunc *Teno.*

[f] *Aristoteles*] Et ex Aristotele, vel quisquis is est Auctor libri de Mirab. Auscult. Stephanus, verbo Τῆνος, ἐκλήθη δὲ Ὑδροῦσσα, quod nempe irrigetur aquis, καὶ Ὀφιοῦσσα, quod anguibus scateat. Aristoph. Schol. in Plut. ἔχιδνα ἐν τῇ Τήνῳ μιᾷ τῶν Κυκλάδων νήσῳ ὄφεις καὶ σκορπίοι δεινοὶ ἐγίνοντο. Ac forte etiam inde Hydrussa ab hydris, non ab aquis, est vocitata. Quin et vox ipsa Τηνία Hesychio ἔχιδνα est, hoc est, *vipera:* ut eodem spectare nomina hæc omnia videantur.

[g] *Myconos*] Μύκονος μία τῶν Κυκλάδων Stephano. Mons ibi Δίμαστος appellatus, quod duarum instar mammarum gemino vertice eminet.—'In Itinerario Georgii Wheleri, p. 191. dicitur Myconos a Delo non abesse amplius tribus passuum millibus. Nunc Turcis paret.' *Ed. sec.*

[h] *Siphnus*] Σίφνος Stephano, et eadem Μερόπη prius, ut auctor est etiam Nicol Damasc. in Excerptis, pag. 494. appellata. Vide Notas et Emend. num. 82. Hodie *Sifano.*

[i] *Seriphus*] Σέριφος Straboni lib. x. pag. 487. Nunc *Serfino.* Deserta insula, quo sontes Romani relegabant. Tacitus Annal. IV. de Cassio Severo: 'In Seriphio saxo consenuit.' Juvenal. Sat. VI. 562. 'Et parva tandem carnisse Seripho.'

[j] *Prepesinthus*] Πρεπέσινθος et Κύθνος Straboni lib. x. p. 485. Hæc hodie *Fermina* dici existimatur.

[k] *Delos*] Δῆλος. Nobis, *les Sdilles.* a corrupta voce Græca, εἰς Δήλους.

terræ non sensit. Ad M. Varronis ætatem, Mucianus[9] prodidit bis concussam. Hanc Aristoteles ita appellatam prodidit: quoniam repente apparuerit[m] enata. Æglosthenes Cynthiam,[n] alii Ortygiam,[o] Asteriam,[p] Lagiam,[10] Chlamydiam, Cynæthum, Pyrpilem igne ibi primum reperto. Cingitur quinque mill. passuum:[11] assurgit Cynthio monte.[q] Proxima ei Rhene,[r] quam Anticlides Celadussam[s] vocat:

Tolet. *sensit. At M. Varronis ætate Mutianus;* Gronov. et edd. vett. *sensit ad M. Varronis ætatem, &c.*—10 *Pelasgiam* Vet. Dalec. Mox, *Cynthum Pyrpolon* codd. ap. Dalec. *Cynthum* etiam Steph.—11 'Ita libri omnes scripti et editi. Cl. Tournefort, ibid. pag. 342. perperam Plinium arguit, quasi *quindecim millia passuum* scripserit.' *Brotier.* Mox, *Cyntho monte* edd. vett. cum Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Cinthio monte* Chiffl. *Cynthio*

NOTÆ

Incolæ *Megadili* vocant. Adjacet ei Rhene, de qua mox Plinius, et minor Delos a civibus appellatur, non *Fermina*, ut quibusdam visum est, quæ longe hinc abest.

[l] *Sola motum*] Seneca Natur. Quæst. VI. 26. pag. 912. 'Sed movetur et Ægyptus, et Delos, quam Virgilius stare jussit, 'Immotamque coli dedit, et contemnere ventos.' Hanc Philosophi quoque, credula natio, dixerunt non moveri, auctore Pindaro. Thucydides ait antea quidem immotam fuisse: sed circa Peloponnesiacum bellum tremuisse. Callisthenes et alio tempore ait hoc accidisse,' &c. En quod Mucianus prodidit, bis ante Varronis ætatem terræ motu Delon concussam. Vide Callimachum Hym. in Delum. Thucyd. lib. II. pag. 104. belli Peloponnesiaci anno primo tremuisse ait, Olympiad. LXXXVIII. Ante Marathoniam pugnam, Herod. lib. VI. n. 98. pag. 366.

[m] *Apparuerit*] Παρὰ τὸ δῆλον. Servius ad Æneid. III. 76. 'Delos dicitur, quia diu latuit, et postea apparuit. Nam δῆλον Græci *manifestum* dicunt. Vel quod verius est, quia cum ubique Apollinis responsa obscura sint, *manifesta* illic dabantur oracula.'

[n] *Cynthiam*] A Cyntho monte, de quo mox Stephanus, verbo Δῆλος, ἐκαλεῖτο δὲ Κύνθος, ... καὶ Ἀστερία, καὶ Πελασγία, καὶ Χλαμυδία.

[o] *Ortygiam*] A copia coturnicum, τῶν ὀρτύγων, quæ illic sunt, ut auctor est Phanodemus Rerum Atticar. lib. II. apud Athen. lib. IX. pag. 392. Aliam causam affert Schol. Apollonii ad Argon. I. 308.

[p] *Asteriam*] Solinus, cap. 11. pag. 30. de Delo: 'Eadem est Ortygia,' inquit, 'nunc Asteria, a cultura Apollinis: nunc a venatibus Lagia, vel Cynæthus: Pyrpile etiam, quoniam et ignitabula ibi, et ignis inventa sunt. In hac primum visæ coturnices aves, quas ὄρτυγας Græci vocant.' Lagia, seu leporaria, a leporum frequentia, λαγοὺς Græci nuncupant: Cynæthus *ab ardore canum* venaticorum dicta est, ἀπὸ τοῦ κυνὸς et αἴθω.

[q] *Cynthio* [*Cyntho monte*] Κύνθος ὄρος τῆς Δήλου, Schol. Callim. p. 9. Nunc *monte Cintio.* Non ille quidem excelsus, ut Strabo mentitur, sed vix altior Capitolino Romæ, teste αὐτόπτῃ Georgio Whelero in Itinerario pag. 176.

item Artemin[12] Hellanicus. Syros,[t] quam circuitu patere viginti millia pass. prodidere veteres, Mucianus centum sexaginta. Oliaros,[u] Paros[v] cum oppido, ab Delo XXXVIII. mill. marmore nobilis, quam primo Platean,[13][w] postea Minoida vocarunt. Ab ea septem mill. quingentis Naxus, a Delo[x] XVIII.[14] cum oppido, quam Strongylen,[y] dein Dian, mox Dionysiada a vinearum[z] fertilitate, alii Siciliam[a] mi-

monte codd. Regg. Brot. et Ed. pr.—12 *Artomiten* edd. ante Harduin. Mox, *Scyros* Vet. Dalec.—13 *Plataeam* cod. Dalec. *Pactiam* edd. vett. et Gronov. Mox, *Minoam*, pro *Minoida*, Steph.—14 'Ita libri omnes. At certe error est. Naxos enim, nunc *Naxie*, magis distat a Delo, quam Paros; et ipse Plinius XXXVIII. mill. inter Paron et Delon modo supra numeravit. Cl. Tournefort, ibid. pag. 343. ait esse XL. mill. pass. inter Delon et Naxon. Oppidum autem

NOTÆ

[r] *Rhene*] Ῥήνη, νῆσος μικρὰ, πλησίον Δήλου, exiguo a majore Delo freto dispescitur. Plutarch. in Nicia, p. 525. Ῥηναίη νῆσος Herod. lib. VI. p. 366. n. 97.

[s] *Celadussam*] A strepitu undarum, id enim est proprie κελαδεῖν. A Dianæ nomine Ἄρτεμιν.

[t] *Syros*] Σύρος Straboni lib. X. p. 486. aliisque. Juxta Delum: ἡ Σύρα νῆσος μία τῶν Κυκλάδων πλησίον Δήλου. Suidas, verbo Φερεκύδης. Fuit enim Pherecydes Syrius. Nunc *Sira*.—'Meminit Homerus insulæ hujus in Odyss. O. 402. Νῆσός τις Σύριη κικλήσκεται, εἴπω ἀκούεις, Ὀρτυγίης καθύπερθεν, ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο. Suarius Ulyssis, qui erat in Ithaca, nihil aliud his verbis significat, quam Syron insulam ultra Ortygiam sive Delum esse: et quando in ea insula sol exoritur, tunc reverti eum simul ad Ithacam illustrandam, sive mox cum Ithacensibus apparere. *Syros* ad Eurum Peloponnesi est, ad occasum Ithaca. Non plus sapere certe Suarius potuit.' *Ed. sec.*

[u] *Oliaros*] Et hæc inter Cycladas Stephano, Ὠλίαρος νῆσος τῶν Κυκλάδων μία, quam et a Paro distare ait ex Heraclide, stadiis LVIII. seu VII. M. CCL. P. Nunc *Rocchi*. Straboni lib. X. p. 485. Ὠλέαρος.

[v] *Paros*] Πάρος, quæ et Μινώα Stephano: Solino cap. 11. p. 31. et Isidoro, Orig. XIV. 6. 'Minoia;' quod a Minoë subacta. Hodie *Paris*.

[w] *Quam primo Platean*] Hoc est, Πλατεῖαν, a planitie. Vide Notas et Emend. num. 83.

[x] *Naxus, a Delo*] Ita Solinus cap. 11. p. 31. Sed corruptus tamen numerus, ut omnia rite perspicienti constabit. Νάξος olim, hodie *Naxi*.

[y] *Strongylen*] A rotunditate: nec tamen est absolute rotunda, sed vitis folio similis, ut ait Eustath. Δίαν quoque appellatam esse tradunt Diodorus Sic. Bibl. lib. IV. p. 264. et ex Callimacho Schol. Apollonii, ad Argon. IV. 426. Hæc Dia est, de qua Ovid. Met. VIII. 174. Strongylen oppidum in Naxo falso credit Solinus, loc. cit. nam ipsa Naxos Strongyle est.

[z] *A vinearum*] Vel quod hospita fuerit Libero Patri, ut ait Solinus.

[a] *Siciliam*] Quod pari cum majore Sicilia fertilitate sit: vel, ut Agathemerus ait Geogr. I. 5. quod inter Cy-

norem, aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu septuaginta quinque mill. pass.[15] dimidioque major est quam Paros.

XXIII. Et hactenus quidem Cycladas servant: ceteras, quæ sequuntur, Sporadas.[b] Sunt autem Helene, Phacussa, Nicasia,[c] Schinussa,[d] Pholegandros:[1 e] et a Naxo XXXVIII. mill. passuum,[2] Icaros:[f] quæ nomen mari dedit, tantundem[g] ipsa in longitudinem patens, cum oppidis[h] duobus, tertio amisso: ante vocata Doliche, et Macris, et Ichthyoëssa. Sita est ab exortu solstitiali Deli,[i] LII. mill. pass.[3]

Naxi insulæ dicitur quoque *Naxia.*' Brotier.—15 Cod. Dalec. *LXXX. mill. pass.*

CAP. XXIII. 1 *Phacussa* margo edd. Dalec. et Gronov. *Phocussa, Hecaria, Schinussa, Phalegandros* Vet. Dalec. *Phocussa, Hæcosia, S. Phalegandros* codex alter ejusdem; *Phocussa, Phæcasia, S. Polegrados* Chiffl. *Phocussa, Phæcasia, Schinussa, Phalegandros* edd. vett. et Gronov.—2 ' Ita optime Ms. Reg. 1. et editio princeps. At si Plinius accurate Icari insulæ distantiam a Naxo determinavit, ejus longitudinem majorem, quam par est, fecit. Juxta Cl. Tournefort, tom. II. pag. 94. Icaros insula habet circuitu 60. millia passuum.' *Brotier. a Naxo decem et septem mill. pass.* edd. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—3 Ita Editio princeps. *a Delo quinquaginta mill. pass.* edd. vett. et Gronov. *Deli quinquaginta mill. pass.* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, ' *a Samo triginta quinque mill.* Ita libri omnes. At fretum in-

NOTÆ

cladas magnitudine præcipua.

[b] *Sporadas*] Σποράδες Dicæarcho p. 181. aliisque: ita dictæ quod sparsim jaceant, ac veluti temere dissipatæ.

[c] *Helene, Phacussa, Nicasia*] Ἑλένη, Φακοῦσα, Νικασία, Σχινοῦσα. Vide Notas et Emend. num. 84. Helene nunc *Pira.* Nicasia *Rachia:* Phacusa *Fecussa* est, Marco Boschini.

[d] *Schinussa*] Cui est a lentisco nomen. Σχινοῦσα Hesychio νῆσός ἐστι Φωκίδος. Hodieque *Schinusa* dicitur, et Naxo ad Boream adjacet.

[e] *Pholegandros*] Stephanus: Φολέγανδρος, νῆσος τῶν Σποράδων, ἀπὸ Φολεγάνδρου τοῦ Μίνωος, κ. τ. λ. Hæc Stephanus ex Strab. lib. x. p. 484. Ptolem. III. 15. est Φιλόκανδρος. Hesychio Φλέγανδρος. Hodie *Policandro*, ad ortum Melo Sicinoque opposita.

[f] *Icaros*] Straboni et Ptolemæo Ἰκαρία: unde nunc *Nicaria* dicitur, factitia voce ex duabus, ἐν Ἰκαρίᾳ. Eadem Μακρὶς, et Δολιχὴ a longitudine: eadem a piscium copia Ἰχθυόεσσα Stephano, Heraclidi lib. de politiis Ἰχθυοῦσσα appellatur. Μακρὶς rursum Schol. Aristoph. in Nub. pag. 135. Ἰχθυόεσσα et Eustathio, p. 306. Utroque nomine ab Agathemero Geogr. I. 5. agnominatur.

[g] *Tantundem*] Hoc est, XVII. M. P. Circuitus vero, Strabone teste, lib. XIV. p. 639. stadia trecenta complectitur, hoc est, XXXVII. M. D. P.

[h] *Cum oppidis*] Unde Scylaci vocatur Ἴκαρος δίπολις, p. 22. Horum alterum Οἰνόη Athenæo lib. I. p. 30.

[i] *Solstitiali Deli*] Abest Icarus ab ea Deli parte, quæ ad exortum sol-

Eadem a Samo triginta quinque mill. Inter Eubœam et Andrum decem mill. pass.[4] freto, ab ea Geræstum[j] centum duodecim mill. quingenti pass. Nec deinde servari potest ordo.

Acervatim ergo ponentur reliquæ. Scyros:[k] Ios[l] a Naxo viginti quatuor mill. pass.[5] Homeri sepulcro veneranda, longitudinis viginti quinque mill. ante Phœnice[m] appellata. Odia, Letandros,[6 n] Gyaros[o] cum oppido, circuitu duodecim mill. passuum. Abest ab Andro sexaginta duobus mill. pass. Ab ea Syrnos[p] octoginta mill. pass. Cynæthus:[7 q] Telos[r] unguento nobilis, a Callimacho Aga-

ter Icarum et Samum, quod nunc dicitur *le grand Bogaz*, est tantum XVIII. mill. passuum latitudine, ut constat ex Cl. Tournefort, ibid.' *Brotier.*—4 Chiffl. *XX. mill. pass.*—5 Edd. vett. et Gronov. *reliquæ. Ios a Naxo viginti quatuor mill. pass.* Chiffl. *reliquæ. Scyros. Ios a N. XVIII. mill. pass.* Tolet. *reliquæ. Scyros. Ios a N. viginti quatuor, &c.*—6 Vet. *Telandros.* Mox, cod. Dalec. *circuitu XV. m. p. prope.* Chiffl. *XXV.* Paulo post, edd. vett. et Gronov. *ab Anero;* Vet. Dalec. et codex ejusdem, *ab Andro.*—7 *Cynethus* cod. Dalec.

NOTÆ

stitialem vergit. Vide Notas et Emend. num. 85.

j *Ab ea Geræstum*] Ab Icaro scilicet, Geræstum Eubœæ promontorium insulam Andrum respiciens, CXII. M. D. pass. medio inter Andrum et Genestum freto, quod non ultra decem millia pass. se porrigit, comprehenso.

k *Scyros*] Hodie *S. Georgio di Scyro.* Σκύρος olim, Neoptolemi Achillis F. natalibus clara. Vide Notas et Emend. num. 86.

l *Ios*] Hanc Cycladibus Stephanus adjudicat: hodie *Nio*, ex gemina voce ἐν Ἰῷ. Homeri manibus illustrata. Scylax, p. 21. Ἴος, ἐν ταύτῃ Ὅμηρος τέθαπται. Strabo similiter, lib. x. p. 484. et oraculum vetus apud Stephan.

m *Ante Phœnice*] Quod ea palmifera sit, Φοινίκη Stephano.

n *Odia, Letrandos*] Mss. *Odia, Olentrandos:* quæ mihi nomina alibi nusquam audita.

o *Gyaros*] Γύαρος Straboni lib. x. p. 485. Huc Romani noxios ablegabant. Juvenal. Sat. I. 73. 'Aude aliquid brevibus Gyaris, et carcere dignum.' Et Sat. x. 170. 'Ut Gyari clausus scopulis, parvaque Seripho.' Holstenius nunc putat esse *Caloiro* vel *Caloiera:* verius alii *Joura*, inter Andrum et Ceam insulam. Apud Philostr. de Vita Apoll. VII. 8. p. 341. Τύαρα pro Γύαρα.

p *Ab ea Syrnos*] Vide Notas et Emend. num. cit.

q *Cynæthus*] Quo nomine Delon ipsam olim nuncupatam diximus cap. 22.

r *Telos*] Τῆλος, Stephano, ἀπὸ τῆς τήλεως, a *fænigræci* copia, quod in τηλίνου μύρου compositione partes præcipuas obtinet, ut dicemus XIII. 2. Hodie *Piscopia.*

thussa[s] appellata. Donusa,[8 t] Patmos[u] circuitu triginta mill. pass. Corasiæ,[v] Lebinthus,[w] Leros, Cinara: Sicinus,[x] quæ antea Œnoë:[y] Hieracia,[9] quæ Onus: Casus,[z] quæ Astrabe:[10] Cimolus,[a] quæ Echinussa: Melos[b] cum oppido, quam Aristides Byblida appellat, Aristoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnum,[c] et Acyton.

Cynethussa Gronov. et edd. vett.—8 *Dionysa* Gronov. Mox, *Pathmos* Vet. Dalec. et Harduin. 1. *Patmos circuitu L. mill. pass.* nonnulli ap. Dalec. Deinde, *Sicenus* Strab. *Sicinus* Ptolem.—9 Ita ex codd. emendavit Hardnin. Græce, Ἱερακία· Gronov. et edd. vett. *Heratia.*—10 *Casos, quæ Actrabe* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *Cimolus, quæ Chinussa* Vet. Dalec. Paulo post, in

NOTÆ

s *Agathussa*] Stephano quoque, Τῆλος, quam inter Cycladas reponit, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἀγάθουσσα. Et Hesychio, apud quem Δῆλος pro Τῆλος legitur.

t *Donusa*] Ita libri omnes. Melæ II. 7. *Donyssa.* Stephano, Δονουσία, et a Dionyso Διονυσία. Viridi marmore nobilis: unde 'viridem Donusam' appellat Maro. Ut Gyaros, reorum olim exilio infamis. Vide Tacit. Annal. IV. p. 108.

u *Patmos*] Solo D. Joannis Apostoli secessu clara. Straboni lib. X. p. 488. Πάτμος. At in nummo Severi, apud Patin. p. 285. ΕΝ ΠΑΘΜΩ. Hodie *Palmosa.*

v *Corasiæ*] Straboni, loc. cit. Κορασσίαι, ab Icaria versus occasum paulum disjunctæ. Scopuli sunt, quos hodie *Dragonisi* vocant, teste Marco Boschini.

w *Lebinthus*] Λέβινθος Straboni lib. X. pag. 487. Ovid. Met. VIII. 222. 'Dextra Lebinthos erat, fœcundaque melle Calymne.' Hodie *Levita.* Mox Leros eidem Straboni, pag. 488. Λέρος. Κίναρα Athenæo memoratur, lib. II. p. 71.

x *Sicinus*] Juxta Pholegandrum, auctore Strabone l. X. pag. 484. apud quem Σίκηνος pro Σίκινος, perperam appellatur. Nunc *Sicino.* De ea Solon apud Laërt. Εἴην δὴ τότ' ἐγὼ Φολεγάνδριος, ἢ Σικινίτης, κ. τ. λ.

y *Œnoë*] Οἰνόη Stephano, et Etymologici auctori, quia consita vitibus est, διὰ τὸ εἶναι ἀμπελόφυτον. Item Scholiastæ Apollonii ad Argon. I. 623.

z *Casus*] Stephanus, inter Cycladas: Κάσος, μία τῶν Κυκλάδων· ἐκαλεῖτο δ' Ἄμφη, καὶ Ἀστράβη. Nunc *Casso*, auctore M. Boschini. Diversa ab altera, quæ Achne cognominatur, v. 36.

a *Cimolus*] Κίμωλος Straboni lib. X. pag. 484. Incolis hodieque *Kimolo:* Venetis *Argentiera:* non *Sicandro*, ut vulgo Geographi putant.

b *Melos*] Μῆλος Straboni, loc. cit. A Melo duce Phœnicum nomen accepisse Festus existimat: alii a rotunditate mali. A Bybliis Phœnicibus Βύβλον appellatam esse auctor est etiam Stephanus: et Ζεφυρίαν. Eadem Μίμαλις et Μεμβλὶς Hesychio nominatur, p. 630. et 642. Pro *Byblida*, Mss. *Memblida.* In Gaza Regia nummus est ex ære mediocri, habens ΜΗΛΙΩΝ in corona laurea.

c *Heraclides Siphnum*] Mss. *Siphin:* quos libenter sequimur: ne Siphnum inter Cycladas supra citatam cum

Hæc insularum[d] rotundissima est. Post Machia:[e] Hypere,[f] quondam Patage, ut alii [11] Platage, nunc Amorgos: Polyægos,[g] Phyle,[h] Thera,[i] cum primum emersit, Calliste dicta. Ex ea avulsa postea Therasia:[j] atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera: et in nostro ævo Thia juxta eandem Hieram nata. Distat Ios a Thera viginti quinque mill. pass.

Sequuntur Lea,[k] Ascania, Anaphe, Hippuris.[12] [l] Astypalæa liberæ civitatis,[13] [m] circuitu LXXXIX. mill. passuum: abest a Cadisto Cretæ CXXV. mill. Ab ea Pla-

eodem, *Mimblada appellat;* Chiffl. *Mymblida, &c.*—11 *Hypane, quondam Panacle, et ut alii* Vet. Dalec.—12 *Canaphe, Hippuris, Hippurissusa* Chiffl. *Anaphe, Hippuris, Hippurissusa* Gronov. et edd. vett.—13 Margo edd. Dalec. et Gronov. *liberæ conditionis.* Mox, edd. ante Brotier *LXXXVIII.* Deinde, pro

NOTÆ

Melo confundat eadem nomenclatura.—'Ab altero nomine ejusdem insulæ, Græcis scriptoribus, Theophani et Cedreno, de funere Anastasii Augusti, est marmor 'Ακιτανόν.' *Ed. sec.*

[d] *Hæc insularum*] Solinus, cap. 11. p. 31.

[e] *Post Machia*] In Mss. *Buporthmachia,* R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris.

[f] *Hypere*] Hæc varia videntur esse insulæ Amorgi nomina. Ἄμοργος Straboni lib. x. pag. 487. inter Sporadas. Nunc *Morgo.* Quondam et Παγκάλη vocitata, Stephano teste.

[g] *Polyægos*] A Mela quoque agnoscitur, II. 7. In Thesauro Goltzii nummus extat, cum epigraphe ΠΟΛΥΑΙΓΙΩΝ. Nunc est *Polegasa,* juxta Diam, quam *Standiam* esse diximus.

[h] *Phyle*] In Mss. *Saphyle,* vel *Aphile.*

[i] *Thera*] Hesych. p. 486. Καλλίστη, ἡ Θήρα τὸ πρότερον. Contra Scholiastes Apollonii, ad Argon. IV. 1763. vetustius Callistæ nomen esse existimat: ἤλλαξε τὸ ὄνομα ἡ Καλλίστη νῆσος, καὶ ὠνομάσθη Θήρα. Cui et Herodotus concinit, lib. IV. pag. 271. et Pausan. lib. III. p. 159. Forte quæ aliis scriptoribus Θήρα, eadem Plinio *Philethera* dicitur. Hodie *Santerini.*

[j] *Therasia*] Θηρασία Ptolem. III. 15. Nunc quoque *Tiresia.* De Hiera, II. 89. Hodie *Cammeni,* ut ab iis accepimus, qui ea loca nuper contemplati sunt. Thia vero ignobilis est sine nomine scopulus.

[k] *Sequuntur Lea*] Λεῖα, nunc *Piana,* et *Pianosa.* Ἀνάφη, πλησίον Θήρας, inquit Steph. (de qua jam diximus, II. 89.) hodie *Namfio,* ad exortum solstitialem Theræ, sive *Santerini.* Ascania, quantum conjicere licet, Anaphæ ad ortum objecta, *Giera.*

[l] *Hippuris*] Ἱππουρὶς νῆσος πλησίον Θήρας, inquit Scholiastes Apoll. ad Argon. IV. 1712. Vide Notas et Emend. num. 87.

[m] *Astypalæa liberæ civitatis*] Sic idem cap. 19. Corcyram esse liberæ civitatis dixit, hoc est, civibus constare qui suis libere, non alienis legibus vivant. Ἀστυπάλαια Straboni lib. x. p. 488. Hodie *Stampalia.*

tea[n] sexaginta mill. Unde Camina[14] triginta octo mill. Azibintha, Lanise, Tragia, Pharmacusa, Techedia, Chalcia: Calydna,[o] in qua oppidum Coos: Calymna,[15] [p] a qua Carpathum, quæ nomen Carpathio mari dedit, XXV. mill. passuum. Inde Rhodum Africo vento quinquaginta M. pass. A Carpatho Cason[16] VII. M. A Caso Sammonium Cretæ promontorium XXX. mill. In Euripo autem Euboico, primo fere introitu, Petaliæ[q] quatuor insulæ, et in exitu Atalante.[r] Cyclades, et Sporades, ab oriente littoribus Icariis Asiæ, ab occidente Myrtois Atticæ, a septemtrione Ægæo mari, a meridie Cretico et Carpathio inclusæ, per DCC. M.[s] in longitudinem, et per CC. in latitudinem jacent.[17]

Pagasicus sinus[t] ante se habet Eutychiam, Cicynethum,[18] et Scyrum supradictam,[u] sed Cycladum et Spora-

Cadisto Chiffl. habet *Cisto.*—14 *Unde Caminia* Vet. Dalec.—15 Idem codex, *in qua oppida tria duæ Calymnæ et Olymnos;* Gronov. et edd. vett. *in qua oppidum Coos, et Olymna. Aqua, &c.*—16 Ita codd. Hardnini, edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *a Carpatho ad Cason* Gronov. et edd. vett.—17 Ita codd. Tolet. Chiffl. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *inclusæ, per CC. mill. in longitudinem jacent* edd. vett. ante Harduin.—18 *Tinetum* cod. Dalec. Paulo post, edd. vett. et Gronov. *Scadiram, Ther-*

NOTÆ

[n] *Ab ea Platea*] Hæ feræ deinceps ab aliis scriptoribus prætermissæ. Χαλκίας tamen meminit Strabo, loc. cit. Τραγαίας inter Cycladas, quo nomine etiam Sporadas comprehendit, Stephanus: apud quem et Φαρμακοῦσσα supra Miletum insula legitur: ubi a prædonibus captum Cæsarem Dictatorem narrat Suetonius in Julio, cap. 4. Illam vero priorem Τραγίαν vocat Plutarchus in Pericle, p. 166.

[o] *Calydna*] Καλύδνα. Vide Notas et Emend. num. 88.

[p] *Calymna*] E Calydnis seu Calymnis insulis una, commune ceteris nomen peculiari sibi jure vindicans. Hæc fœcunda est melle Calymne, ut cecinit Ovid. Met. VIII. 222.

[q] *Petaliæ*] Traxere nomen iis scopuli, insulæve, ex oppido in continenti Eubœæ opposito, contra Sunium promontorium: Πεταλία Straboni dicitur, lib. X. p. 444.

[r] *Atalante*] Hodie *Talanta.* De ea egimus II. 90.

[s] *Per DCC. M.*] Vide Notas et Emend. num. 89.

[t] *Pagasicus sinus*] De quo cap. 15. Præivit Plinio Mela II. 7. pag. 43. 'Pagasæus sinus Scyron prospicit: Cicynethum amplectitur.' Et Scylax, p. 24. ἐν δὲ τῷ Παγασητικῷ κόλπῳ ἐστὶ νῆσος Κικύνηθος, καὶ πόλις. De Eutychia nihil dum comperi. Mss. *Euthiam* habent, Εὐθεῖαν.

[u] *Scyrum supradictam*] Hoc ipso cap. his verbis: 'Scyros, Ios,' &c. eadem-

dum extimam: Gerontiam, Scandilam:[v] Thermæus,[w] Irrhesiam, Solimniam, Eudemiam,[x] Neam,[y] quæ Minervæ sacra est. Athos ante se quatuor: Peparethum cum oppido, quondam Evœnum[z] dictam,[19] novem mill. passuum. Sciathum[a] XV. mill.[20] Imbrum[b] cum oppido LXXXVIII. millia passuum. Eadem abest a Mastusia Cherronesi, XXV. mill. pass.[21] Ipsa circuitu LXXII. mill. pass. perfunditur amne Ilisso. Ab ea Lemnos[c] viginti duo mill. quæ ab Atho LXXXVII.[d] mill. passuum. Circuitu patet CXII. M. D. pass.[22] [e] Oppida habet,[f] Hephæstiam, et My-

meusin, Irrhesiam, &c. Vet. Dalec. *Scadiram, Thermeusin, Irrhesiam, Elymniam, Eudeipnam, Neam, &c.*—19 Cod. Dalec. *dicto.*—20 Margo edd. Dalec. et Gronov. *XII. M. pass.* Mox, pro *millia*, Harduin. 2. et Franz. *millibus.*—21 Ita codd. Harduini et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *LXXV. mill. pass.* Gronov. et edd. vett.—22 Ita Tolet. Vet. Dalec. aliique ap. Harduin. cum edd. Harduin. Miller. Bipont. et Franz. *XXII.*

NOTÆ

que Cycladum ac Sporadum postrema versus septemtrionem, novissimaque est: ceteræ deinceps extra eum ordinem ac nomen illud censentur. De Gerontia ceteri scriptores silent.

[v] *Scandilam*] Ita Mela II. 7. p. 43. Hodie *Scandole.*

[w] *Thermæus*] Sinus scilicet, ut supra Pagasicus. Θερμαῖος κόλπος Stephano. De Thermæo egimus cap. 17. Vide Notas et Emend. num. 90.

[x] *Solimniam, Eudemiam*] Mallet Hermolaus Ἐλύμνιον, et Εὐδείπνην, quæ insularum nomina apud Stephanum extant: sed sunt illæ alterius longe situs ac loci, non hujus in quo versamur.

[y] *Neam*] Νέαι, numero multitudinis, insula Stephano dicitur haud procul Lemno, νῆσος πλησίον Λήμνου. Meminit et Antonin. Liberalis insularum Lemnicæ ditionis, quæ Neæ vocantur.

[z] *Evœnum*] Εὔοινον, *vino fertilem.* Heraclides, de Polit. Πεπάρηθος.... Αὕτη ἡ νῆσος εὔοινός ἐστι, καὶ εὔδενδρος, κ. τ. λ. Ovidius et ab olivæ fertilitate commendat, Met. VII. 'Nitidæque ferax Peparethos olivæ.' Hodie *Piperi.*

[a] *Sciathum*] Scymnus Chius, eodem ordine, p. 24. Κεῖνται δὲ καὶ νησίδες, Σκῦρος, Πεπάρηθος, Σκίσθος: scribe Σκίαθος, cum Strabone lib. IX. p. 436. Schol. Apoll. ad Argon. I. 583. Σκίαθος νῆσος τῆς Θεσσαλίας, ἐγγὺς Εὐβοίας.

[b] *Imbrum*] Ἴμβρος Strab. lib. X. p. 457. Hodie *Lembro.*

[c] *Lemnos*] Λῆμνος, hodie *Stalimene*, voce conflata ex iis tribus, εἰς τὴν Λῆμνον.

[d] *LXXXVII.*] Solinus cap. 11. p. 31. 'Athos a Lemno sex et LXXX. millibus passuum separatur.'

[e] *CXII. M. D. pass.*] Ita rescripsimus ex Mss. omnium fide, pro *XXII.* Est enim ampla et populosa.

[f] *Oppida habet*] Ἡφαιστία, ac Μύρινα Stephano, et Ptolemæo III. 13.

rinam, in cujus forum [g] solstitio Athos ejaculatur umbram. Ab ea Thassos libera quinque mill. passuum, olim Aëria,[23] [h] vel Æthria dicta. Inde Abdera [i] continentis, XXII. mill.[24] passuum. Athos sexaginta duo mill. D.† Tantundem [j] insula Samothrace, quæ libera, ante Hebrum,[k] ab Imbro XII. mill.[25] a Lemno viginti duo M. D. a Thraciæ ora triginta octo mill. circuitu triginta duo mill.[26] attollitur monte Saoce [l] decem mill. passuum altitudinis, vel importuosissima[27] omnium. Callimachus eam antiquo nomine Dardaniam [m] vocat.[28] Inter Cherronesum et Samothracen, utrimque fere quindecim mill. Halonesos: [n] ul-

M. D. p. edd. vett.—23 *Aëraria* eod. Dalec.—24 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. post Harduin. *XX. mill.* in ceteris.—† Ita Brotier edidit ex codd. Regg. et Ed. pr. *D.* non habetur in ceteris edd. Mox, *ad insulam Samothracen* Vet. Dalec.—25 Chiffl. *XXXV. mill.* 'Pessime in libris scriptis et editis, *triginta duo millia.* Quasi Samothrace magis distaret ab Imbro, quam a Lemno. Contra Imbrus, nunc *Imbro*, est inter Samothracen, nunc *Samothraci*, et Lemnon, nunc *Lemno*, vel *Stalimene.* Irrepsit error ex triplicata denarii numeri nota. Nec Samothrace distat amplius XII. mill. ab Imbro.' *Brotier. triginta duo mill.* etiam Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—26 '*A Thraciæ ora triginta octo, circuitu triginta duo mill.*] Hæc suspecta mihi videntur, et forte a sciolo addita. Desunt enim in Ms. Reg. 1. et editione principe. Sunt autem absurda. Samothrace vix distat XVIII. mill. ab ora Thraciæ.' *Brotier.* Mox, *monte Sao* Vet. Dalec.—27 Ita codd. Dalec. Chiffl. Tolet. omnesque Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *passuum portuosissima* edd. vett. et Gronov.—28 Ita Harduin. ex eodd. suis et Chiffl. ita quoque edd. recentt. *nominat* Ald. Junt.

NOTÆ

[g] *In cujus forum*] Solinus, loc. cit. Quo pertinet et illud Sophoclis, quod refert Scholiastes Theocr. Idyll. VI. 76. Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας ἁλός.

[h] *Olim Aëria*] Stephanus: ὅτι δὲ καὶ Ἀερία ἡ Θάσσος δῆλον, idque ex vetere oraculo confirmat: Νήσῳ ἐν Ἠερίῃ κτίζειν εὐδείελον ἄστυ. Hesychius quoque: Ἀερία.... Θάσον τε τὴν νῆσον οὕτως ἐκάλουν. Hodie *Thaso.*—'In nummis antiquis, ΘΑΣΙΩΝ.' *Ed. sec.*

[i] *Inde Abdera*] Abest, inquit, Thassos ab Abderis, quod est in continente seu littore opposito oppidum, XXII. M. P. Ab Atho monte, LXII. De Abderis diximus cap. 18.

[j] *Tantundem*] A Thasso abest LXII. M. P. Σαμοθράκη, nunc *Samandrachi.* Σαμοθράκη porro insulam sacram Græce sonare scribit Diodor. Sic. Bibl. lib. III. p. 189. et lib. V. p. 322.

[k] *Ante Hebrum*] Thraciæ amnem, de quo cap. 18.

[l] *Saoce*] Σαώκη. Vide Notas et Emend. num. 90. Hodie *Monte Nettuno.*

[m] *Dardaniam*] Δαρδανία quoque Stephano dicitur, et Straboni, in Epit. lib. VII. p. 331. a Dardano Jasionis fratre: Pausaniæ denique, lib. VII. p. 403.

[n] *Halonesos*] Ἁλόνησος Harpocra-

tra Gethone, Lamponia,[o] Alopeconnesus,[29 p] haud procul a Cœlo, Cherronesi portu, et quædam ignobiles. Desertis[30] quoque reddantur in hoc sinu,[q] quarum modo inveniri potuere nomina: Desticos,[r] Larnos, Cyssiros, Carbrusa, Calathusa, Scylla, Draconon,[31] Arconesus, Diethusa, Scapos, Capheris, Mesate, Æantion, Pateronnesos, Pateria, Calathe, Neriphus, Polendos.

XXIV. Quartus[a] e magnis Europæ sinus[1] ab Hellesponto incipiens, Mæotidis[2] ostio finitur. Sed totius Ponti forma breviter amplectenda est,[3] ut facilius partes noscantur. Vastum mare præjacens Asiæ, et ab Europa porrecto Cherronesi littore expulsum, angusto meatu irrumpit in terras, septem stadiorum, ut dictum est,[b] intervallo Eu-

Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—29 *Alope, Connesus* cod. Dalec.—30 *Desertæ* Pintian. Mox, *inveniri potuere* Chiffl. et paulo post in eodem cod. et Dalec. *Sarnos* pro *Larnos*.—31 *Calathusa, Dialeon, dicta Melanthia, Draconon* Vet. Dalec. aliis, *Drecenon*. Mox, *Mesatæa, Cantiron, Phateronnesos, vel Paterion* Pintian. *Phaterunesos* edd. vett. et Gronov. *Pateronnesos* Harduin. ex codd. Gr. Πατέρων νῆσος. Denique, pro *Calate*, quod ex codd. restituit Harduinus, *Calathe* habet Chiffl. *Calete* edd. vett. et Gronov.

CAP. XXIV. 1 *Europæ finibus* Vet. Dalec.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Mæotis* edd. vett. et Gronov.—3

NOTÆ

tioni exigua dicitur Ægæi maris insula. Alia est Strabonis Ἀλόνησος, lib. IX. p. 436.

[o] *Lamponia*] Λαμπάνεια, quo nomine urbem in Troade Stephanus agnoscit.

[p] *Alopeconnesus*] Ἀλωπεκόννησος Stephano. Meminit et Livius XXXI. p. 372. In Melane sinu, hoc est, eodem quo a Plinio statuitur situ, a Pomponio quoque collocatur, II. 2. De portu Cœlo diximus cap. 18.

[q] *In hoc sinu*] Hoc est, in tertio Europæ sinu, qui Ionium mare, Ægæumque, complectitur.

[r] *Desticos*] Forte, *Distichos*. *Larnos*, in Mss. *Sarnos*: forte Κάρνος, quæ Stephano est Acarnaniæ insula. Pro *Cissiros*, an *Cisseros*? ut ea vox insulam pumicosam significet. Καλάθουσα cognominem habet urbem in Ponto, cujus est apud Stephanum mentio: Δράκανον, oppidum in insula Icaria, apud Strab. lib. XIV. p. 639. Arconesus, sive Arctonesus, quæ vox ursorum insulam sonat, cognominem alteram in Asia contra Halicarnassum, de qua V. 36. Æantion, Αἰάντειον, ab Ajace nomen habet. Μεσάτη, a situ, quoniam inter alias media, &c. *Pateronnesus*, haud dubie Πατέρων νῆσος.

[a] *Quartus*] Solinus cap. 12. p. 31. et Martian. lib. VI. cap. de quarto sinu Europæ, p. 213. iisdem uterque verbis.

[b] *Ut dictum est*] Cap. 18.

ropam auferens Asiæ. Primas Angustias Hellespontum[c] vocant. Hac Xerxes[d] Persarum rex, constrato in navibus ponte,[4 e] duxit exercitum. Porrigitur[f] inde tenuis Euripus LXXXVI. mill. pass. spatio ad Priapum urbem Asiæ, quam Magnus[5 g] Alexander transcendit. Inde exspatiatur æquor, rursusque in arctum coit: laxitas Propontis[h] appellatur: angustiæ, Thracius Bosporus,[i] latitudine D. passuum,[j] qua Darius pater Xerxis copias ponte transvexit. Tota ab Hellesponto longitudo CCXXXIX. M. pass.[6 k] Dein vastum[l] mare, Pontus Euxinus, qui quondam Axenus, longe refugientes occupat terras, magnoque littorum flexu, retro curvatus in cornua, ab his utrimque porrigitur, ut sit plane arcus Scythici[m] forma. Medio

Cod. Dalec. *quam breviter complectenda est.*—4 Chiffl. *constrato navibus Ponto;* cod. Dalec. *contracto in navibus ponte.*—5 Ita Regg. Brot. et Editio princeps. *qua Magnus* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 ' *CCXXV. mill. pass.* ex He-

NOTÆ

[c] *Hellespontum*] *Le détroit de Gallipoli.*

[d] *Hac Xerxes*] Herod. lib. VII. p. 397. n. 36. et seq. Solinus et Capella, locis cit.

[e] *Constrato in navibus ponte*] Sic etiam Mss. non, ut Pontianus excogitavit, *constrato navibus Ponto.*

[f] *Porrigitur*] Solinus, loc. cit. et Martianus.

[g] *Quam Magnus*] Arrianus de Exped. Alex. lib. I. p. 32.

[h] *Propontis*] *Mer de Marmora.*

[i] *Bosporus*] *Le détroit de Constantinople, ou te Canal de la Mer Noire.*

[j] *D. passuum*] Agathemerus Geogr. I. 3. Bospori Thracii fretum, qua Darius, subitario ponte confecto, transmisit exercitum, DCCL. pass. seu stadiorum sex esse ait: 'Ο δὲ Θρᾴκιος Βόσπορος, τὰ στενὰ, ὅπη Δάρειος ἔζευξεν ἐπὶ Σκύθας τὴν σχεδίαν, σταδίων ς'. De hac Darii expeditione adversus Scythas Herodotum vide lib. IV. pag. 253. n. 88. Polyb. lib. IV. p. 432.

[k] *CCXXXIX. M. pass.*] Ita libri omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. atque ipse etiam Martianus, loc. cit.

[l] *Dein vastum*] Hæc Plinius a Mela I. 19. p. 12. ' Hic jam sese ingens Pontus aperit.....olim ex colentium sævo admodum ingenio Axenus, (hoc est inhospitalis,) post commercio aliarum gentium mollitis aliquantum moribus dictus Euxinus.'

[m] *Arcus Scythici*] Sic Strabo lib. II. p. 125. Agathemerus Geogr. II. 14. aliique. Sic arcus Scythici effigiem Pontus exhibet, ut latus Australe, a Chalcedone ad Phasin usque, nervum repræsentet; boreale, geminum cornu, geminumque flexum, quem duo illius maris sinus efficiunt: prorsus ut Scythici arcus forma fuerit, cujusmodi literæ majusculæ Græcorum Σίγμα esse notissimum est. Nam etsi vetustam ejus literæ for-

flexu jungitur ostio Mæotii lacus.[7] Cimmerius [n] Bosporus id os vocatur, II. mill. D. pass. latitudine.

At inter duos [o] Bosporos Thracium et Cimmerium directo cursu, ut auctor est Polybius, D. M. pass. intersunt. Circuitu vero totius Ponti vicies semel [p] centena quinquaginta M. ut auctor est Varro, et fere veteres.[8] Nepos Cornelius trecenta quinquaginta millia [9] adjicit. Artemidorus vicies novies centena XIX. M. facit: Agrippa $\overline{\text{XXIII}}$.[10] [q] sexaginta mill. Mucianus $\overline{\text{XXIV}}$. XXV.[11] [r] mill. Simili modo de Europæ [12] latere, mensuram [s] alii quatuordecies centena LXXVIII. M. D. determinavere: alii undecies centena septuaginta duo millia.[13] M. Varro ad hunc modum metitur. Ab ostio Ponti Apolloniam CLXXXVII. M. D. pass.[14] [t] Ca-

rodoto in Melpomene.' *Pintian.*—7 *Mæotis lacus* Tolet. *Mæotum lacus* Salmant. *Mæotii lacui* Pintian.—8 *Ponti vicies semel M. ut auctor est Varro, ut fere veteres semel quinquaginta* cod. Dalec. et Tolet.—9 Ita codd. Regg. Brot. 1. 2. et Ed. pr. *trecenta millia quinquaginta* al. ante Brotier.—10 Ita Reg. Brot. 1. et Ed. pr. *XXIII.* edd. vett. et Gronov. *XXIIII.* Chiffl. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—11 Ita ex codd. emendavit Harduin. eumque secuti recentt. *XXVIII. LXV.* Gronov. et edd. vett.—12 Ita cod. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. particulam *de* omittunt edd. vett. Gronov. et Franz.—13 Cod. Dalec. *alii undecies septuaginta millia.*—14 Ita Tolet. alii codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CLXXXVIII. M. D. pass.* edd. ante

NOTÆ

mam olim fuisse constat, qualis est C Latinorum, vetustiorem tamen alteram esse, tum ex Athenæo liquet, Sigma veterum affirmante simile esse arcui Scythico, tum ex antiquo Schin Chananæorum, VV. unde Græcorum *Sigma* prodiit. Hanc nostram interpretationem, si tibi, lector, satis est otii, haustam intelliges tum ex Agathemero, loc. cit. tum ex Mela I. 19. tum vero maxime ex Dionysio Perieg. vs. 158. et seq.

[n] *Cimmerius*] *Le Détroit de Caffa.* Hæc quoque Martianus lib. VI. p. 213. Strabo pariter, lib. VII. p. 310. vicenum circiter stadiorum freti hujus angustias esse ait, quæ sunt MM. D. pass. Polybius tamen, circiter tricenum, lib. IV. p. 427. hoc est, III. M. DCCL. pass.

[o] *At inter duos*] Martianus, loc. cit.

[p] *Vicies semel*] Martianus, loc. cit.

[q] *Agrippa* $\overline{\text{XXIII}}$ [$\overline{\text{XXIV.}}$] Hoc est, vicies et quater centena, et sexaginta mill. pass.

[r] *Mucianus* $\overline{\text{XXIV.}}$ *XXV.*] Ita Mss. non $\overline{\text{XXVIII.}}$ *LXV.* ut libri vulgati mendose habent.

[s] *Mensuram*] Ponti Euxini, eo latere quo Europam alluit.

[t] *CLXXXVII. M. D. pass.*] Vide Notas et Emend. num. 92.

latin tantundem. Ad ostium Istri CXXV. Ad Borysthenem CXL. Cherronesum[u] Heracleotarum[15] oppidum CCCLXXV. M. pass. Ad Panticapæum, quod aliqui Bosporum[v] vocant, extremum in Europæ ora, CCXII. M. D.[16] quæ summa efficit XIII. XXXVII. M. D. Agrippa a Byzantio ad flumen Istrum, DLX. Inde Panticapæum DCXXXV. Lacus[17] ipse Mæotis, Tanain amnem ex Riphæis[w] montibus defluentem accipiens, novissimum inter Europam Asiamque finem, XIV. VI. M.[18] circuitu[x] patere traditur. Ab aliis XI. XXV.[y] M. Ab ostio ejus,[z] ad Tanais ostium[19] directo cursu CCCLXXXV.[20] M. pass. esse constat. Accolæ sinus, in mentione Thraciæ, dicti sunt[a] Istropolim usque. Inde ostia Istri.

Ortus hic in Germaniæ jugis montis Abnobæ,[b] ex adverso Raurici[21] [c] Galliæ oppidi, multis ultra Alpes milli-

Harduin.—15 Ita codd. Harduini, Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Heracleatarum* edd. vett. et Gronov.—16 Sic ex codd. emend. Harduinus, sic etiam Miller. Bipont. et Franz. *extremum in Euripi ora* (*ore* Pintian.) *CCXII. M. D.* codd. Dalec. et Tolet. *extremum in Europæ ora, CCXXII. M. D.* edd. vett. et Gronov. Mox, nonnulli ap. Dalec. efficit *XIV. VI. M.*—17 Ita Chiffl. et Harduin. 1. *Inde Panticapæum DCXXX. Lacus, &c.* codd. Harduini, cum edd. Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *In Panticapæum DCXXX. Inde lacus, &c.* edd. vett. et Gronov.—18 Ita ex codd. emendavit Harduin. ita etiam edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XIII. ut M.* edd. vett. —19 *Tanais portum* Vet. Dalec.—20 Ita codd. Dalec. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CCCLXXV.* Gronov. et edd. vett. —21 Cod. Dalec. *montis Novæ ex a. Saurici.*—22 ' *Danubii nomine, et unde pr.*

NOTÆ

[u] *Cherronesum*] De eo oppido dicemus cap. 26.

[v] *Bosporum*] Principem Bosporianorum civitatem, μητρόπολιν τῶν Βοσπορίανῶν, appellat Strabo lib. VII. p. 309.

[w] *Ex Riphæis*] Mela I. 19. p. 24.

[x] *XIV. VI. M. circuitu*] Hoc est, quater et decies centena, ac sex passuum millia cursu, quem in circuitum fere agit, complectitur.

[y] *Ab aliis XI. XXV.*] Hoc est, undecies centena, XXV. millia. Strabo lib. VII. p. 310. Mæotidis ambitum ait complecti millia stadiorum octo: hoc est, decies centena millia pass.

[z] *Ab ostio ejus*] Mæotidis paludis.

[a] *Dicti sunt*] Cap. 18.

[b] *Abnobæ*] Tacit. de Morib. Germ. p. 123. ' Danubius molli et clementer edito montis Abnobæ jugo effusus,' &c. Vide Notas et Emend. num. 93.

[c] *Raurici*] Vel Rauraci: quo etiam modo Massiliam, et Massaliam dicimus. Agemus de eo oppido cap. 31. Inde Rauraci montes, apud Ammian. lib. XXII. p. 217. ' Amnis vero Danubius,' inquit, ' oriens prope Rauracos

bus, ac per innumeras lapsus gentes Danubii nomine, immenso aquarum auctu, et unde primum Illyricum alluit, Ister appellatus,[d] sexaginta amnibus[22] receptis, medio ferme numero eorum navigabili, in Pontum vastis sex fluminibus[e] evolvitur. Primum ostium Peuces: mox ipsa Peuce[f] insula, a qua proximus alveus appellatus, XIX. millia pass. magna palude sorbetur. Ex eodem alveo[23] et super Istropolim lacus gignitur LXIII. M. pass. ambitu: Halmyrin[g] vocant. Secundum ostium Naracustoma[h]

Illyr. alluit Ister app. immenso aquarum auctu LX. amnibus, &c. ita quidam legunt.' *Dalec.* Mox pro *sex* Bonfinius legit *septem.*—23 Cod. Dalec. *appella-*

NOTÆ

montes, confines limitibus Rhæticis per latiorem orbem protentus, ac sexaginta navigabiles pæne recipiens fluvios, septem ostiis per Scythicum Ponti latus erumpit in mare.' Solinus cap. 13. p. 33. 'Ister Germanicis jugis oritur, effusus monte qui Rauracos Galliæ aspectat,' &c.

[d] *Ister appellatus*] Agathemerus Geogr. II. 4. Vindobonam usque, hoc est, Austriæ Viennam, Danubium appellari ait: *μέχρις Οὐϊνδοβούνης πόλεως Δανούβιον καλοῦσιν, κ. τ. λ.* —'DANVVIVS scribitur in nummo Trajani Augusti: scilicet ob Daciam amni ei prætentam, et tunc recens captam: quo in tractu Germanice Danubio nomen est *Donaw:* unde Danuvium Monetarii Narbonenses tunc effecere: non quod literæ β et V permutatæ unquam fuerint in nummis antiquis. At Romani illud W. Germanicum, æque ut B Græcum, cum in suam linguam ex alterutra nomina transtulerunt, in Latinum B commutarunt.' *Ed. sec.*

[e] *Sex fluminibus*] Quinque, si Dionysio Periegetæ credimus, vs. 301. et Festo Avieno, vs. 441. Mela II. 7. pag. 42. 'Sex sunt insulæ inter Istri ostia.' Septem igitur ostia necesse est esse, quot nimirum Ammianus agnovit. Et idem Mela II. 1. totidem Istro, quot Nilo, assignat ora.

[f] *Ipsa Peuce*] Omnium notissima et maxima, inquit Mela, loc. cit. Inde nomen ei, quod multas *πεύκας* arbores ferat. Magnitudo par Rhodo. Ita auctor Peripli Ponti Euxini, p. 11. Stephano quoque nota, *Πεύκη, νῆσος ἐν τῷ Ἴστρῳ.*

[g] *Halmyrin*] *Ἅλμυριν* Græci salsuginem vocant. Auctor est Philostorgius X. 6. Eunomium Arianæ factionis antesignanum, Halmyrida in exilium pulsum esse, eumque Mysiæ locum ad Istrum fuisse, quod ait etiam Nicephorus, Eccles. Hist. XII. 29. Aut ab oppido lacum, aut a lacu potius oppidum id nomen esse sortitum apparet. In Notitia Hieroclis, Prov. Scythiæ, *Ἅλμυρις*, p. 21.

[h] *Naracustoma*] Sic Ammianus lib. XXII. pag. 218. Apollonius Rhod. Argon. IV. 312. duo Istri ostia referens, alterum *Καλὸν στόμα*, alterum, inquit, *καλέουσι Νάρηκος*: ubi Scholiastes legisse videtur, *καλέουσιν Ἄρηκος.* At *Ναράκου στόμα* dicitur, ab auctore Peripli Ponti Euxini. Forte rectius *Narcustoma*, hoc est, os pigrum ac

appellatur. Tertium Calonstoma,[24] [i] juxta insulam Sarmaticam. Quartum Pseudostomon, et in insula [j] Conopon diabasis :[25] [k] postea Boreostoma [l] et Spireostoma. Singula autem [m] ora tanta sunt, ut prodatur in quadraginta millia passuum longitudinis vinci mare, dulcemque [n] intelligi haustum.

XXV. Ab eo in plenum [1] [a] quidem omnes Scytharum sunt gentes: variæ tamen littori apposita tenuere: alias Getæ, Daci [b] Romanis dicti: alias Sarmatæ, Græcis Sauromatæ,

tur. et XI. M. p. magna palus oritur ex eodem alveo.—24 Sic ex codd. emend. Harduinus, et sic quoque edd. recentt. *Calastoma* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—25 Ita codd. Chiffl. Dalec. et Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Pseudostoma, et insula Conopon diabasis* edd. vett. et Gronov. Mox, *Boriostoma et Stenostoma* Vet. Dalec.

CAP. XXV. 1 Vet. Dalec. *in plano.*—2 *Corsi* Chiffl. Mox, *alias Sindi dege-*

NOTÆ

stupidum, ob quandam paludis immobilitatem.

[i] *Calonstoma*] Καλὸν στόμα Ptolemæo III. 10. et Ammiano, loc. cit. qui Pseudostoma ambo agnoscunt cum Solino, cap. 13. p. 33. Nos ex Mss. *Pseudostomon* scripsimus.

[j] *Et in insula*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. Vulgati perperam, *et insula.*

[k] *Conopon diabasis*] Κωνώπων διάβασις, hoc est, *culicum transitus*, ab ea insula certo anni tempore fieri consuetus, ad paludis Mæoticæ locum, ut quidem auguror, Κωνώπιον inde appellatum, cujus Stephanus meminit, ubi lupi a piscatoribus alimenta sumentes, captos custodire pisces traduntur. Hujus vero insulæ, in qua versamur, mutilum nomen poëtica licentia Lucanus expressit, III. 200. 'Et barbara Cone, Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamque profundo Multifidi Peucen unum caput alluit Istri.'

[l] *Boreostoma*] Boreonstoma et Stenostoma habet Ammianus loc. cit. Βόρειον στόμα, hoc est, *boreale*, et Ψιλὸν στόμα, hoc est, *tenue*, Ptolem. III. 10. et auctor Peripli Ponti Euxini. Mss. tamen *Spireonstoma*, forte pro *Spiræonstoma*, cujusmodi et Σπείραιον ἄκρον in Saronico sinu a Plinio superius vidimus c. 9. Ptolemæoque appellari.

[m] *Singula autem*] Solinus iisdem verbis, cap. 13. p. 33.

[n] *Dulcemque*] Idque ex dulci haustu aquæ intelligi.

[a] *Ab eo in plenum*] Ab ostiis Danubii planitiem omnem versus occasum late diffusam, utroque amnis latere Scythæ tenuerunt. Loca tamen ripæ proxima variæ subinde Scytharum gentes, primum Getæ, quos Romani Dacos appellant: hos pepulere deinde Sarmatæ, &c. Expressisse hunc locum Plinius videtur ex Dionysio Perieg. vs. 302.

[b] *Daci*] Vide Notas et Emendat. num. 94.

eorumque Hamaxobii,[c] aut Aorsi:[2] alias Scythæ degeneres et a servis orti, aut Troglodytæ: mox Alani, et Rhoxalani. Superiora autem[d] inter Danubium et Hercynium[e] saltum, usque ad Pannonica Hyberna Carnunti,[f] Germanorumque ibi confinium, campos et plana Jazyges Sarmatæ:[3][g]

neres Vet. Dalec. Vide Strab.—3 Gronov. et edd. vett. *Iazyges, Sarmatæ* dis-

NOTÆ

[c] *Hamaxobii*] Δακοὶ, Ἁμαξόβιοι, Ἄορσοι, Ἄλαυνοι Σκύθαι, Ῥωξολανοὶ, supra Danubium a Ptolemæo recte collocantur, III. 5. ubi nunc Bessarabia est, Moldavia, Valachia, et pars regionis ejus, quam Transylvaniam vocant. Τρωγλοδύται vero cap. 10. sub ostio Peuce, ubi Istropolis civitas est, latere amnis australi, quæ nunc Bulgariæ pars est maxime orientalis. Κροβύζους Τρωγλοδύτας appellat Strabo lib. VII. p. 318.—'Admonent Alani a Plinio deinde commemorati, ut huic loco adjiciam, quæ sit 'gens Alana' in carmine 2. lib. V. Michaëlis Hospitalii, olim clare laude Poëseos, clarioris multo postea insigni magistratu Cancellarii Franciæ. Sic enim ille cecinit eleganter, dum iter suum describeret, transitumque per Avenionem, ubi Judæis certa regio urbis est assignata: 'Nam neque Judæos visum est in laude colonos Ponere: nec vero commercia gentis ALANÆ: Impia quam dicunt tacitis præcepta fovere Mentibus, errores et adhuc retinere parentum.' Familiarissimum semper fuit linguam Hebræam calentibus doctrinæ suæ præbere specimen, sive fictis, sive derivatis ex ea lingua vocabulis: quæ sic aliud significarent, quam quod iisdem vulgo intelligitur: vel Christum Dominum, scilicet, maxime Judæos in supremo judicio puniturum, vel Judæum Christo inimicum. Et mos iste quidem ab annis ante Hospitalium fere trecentis invaluerat apud eruditos: deprehensus a nobis innumerisque comprobatus exemplis. Ergo ingeniose ille similiter Judaicam gentem ALANAM appellavit: quippe אל־ענה: *Deum*, hoc est, Christum, *afflixit*, dum affixit cruci. Hæc eadem est commerciis famosa; et in Christum Dominum ex patrum suorum institutione blasphemiis: quas ii tamen, qui inter Christianos degunt, supplicii metu animo continent.' *Ed. sec.*

[d] *Superiora autem*] Ubi nunc Transylvania est, et Hungariæ pars, supra latus Danubii boreale.

[e] *Hercynium*] 'Hercynia sylva,' inquit Mela III. 3. 'dierum sexaginta iter occupans.' Nunc multis locis excisa, ubi Germaniæ urbes multæ et pagi sunt.

[f] *Carnunti*] Subintellige hyberna ibi constituta de more a Romanis, munimento adversus Quados opposita. Oppidum hodie Carnuntum est, contra Danubii et Mari confluentem, vulgo *Haimbourg*, paucis ultra Viennam, quæ in Austria est, millibus passuum. De Carnunto Pannoniæ Livius lib. XLIII. et vetus inscriptio apud Gruter. pag. 1032. Ortelius cum Carnuto Galliarum oppido confundit.

[g] *Jazyges Sarmatæ*] Sunt ea sic conjunctim legenda: Ἰάζυγες Σαρμάται Straboni lib. VII. p. 306. et Tacito Annal. XII. p. 180. a quo et Jazyges

montes vero[h] et saltus pulsi ab his Daci ad Pathyssum[4 i] amnem. A Maro,[j] sive Duria est, a Suevis[k] regnoque Vanniano[l] dirimens eos, adversa[m] Basternæ tenent, aliique

tinctim.—4 'Ptolemæo, *Tibiscum.* Hodie, *Tiza.*' Dalec. Mox *Amoros* pro *Maro* Vet. Dalec. *amnem, a Moro, sive is Dacia est* Gronov. et edd. vett.—

NOTÆ

'Vagi per campos' appellantur. Hos ad Tibiscum amnem pertinere similiter Ptolemæus docet, III. 7. ubi Ἰάζυγας Μετανάστας vocat, et Agathemerus Geogr. II. 4. qui Dacis confines ait fuisse.

[h] *Montes vero*] Ea montium juga intelligit, quæ Hungari *Crapak* vocant: quo Daci e campis pulsi ab Jazygibus profugere. Καρπάτης ὄρος dicitur Ptolemæo, III. 7. et 8.—'Daci, ut mox Plinius addit, 'a Sarmatis ad Pathissum amnem pulsi,' regionem eam Daciam cognominavere; quam postea Trajanus Imp. Romano adjecit imperio, ut nummi ejus testantur innumeri; præsertim qui sunt inscripti, DACIA CAPTA, VICTORIA DACICA, DACIA AVGVSTI PROVINCIA. In his autem plane singularis est ejusdem Imp. Trajani nummus, ex auro, qui depictus est inter Arschotanos, Tab. 36. n. 3. cui similem alterum ex ære minimo commemorat Patinus in Indice p. 10. et D. de Peirese in collectione Mss. p. 232. cum hac epigraphe: IMP. CÆS. NERVA TRAIAN. AVG. GERM. capite laureato. In aversa parte Deæ effigies est, pileo Dacico tecta, quæ lauri ramum dextra ostentat. Inscriptio: DARDANICI: ubi Dardanicos nescio quos quærunt imperiti: cum re ipsa non ibi 'Dardanici' sint, sed sententiæ unius eximiæ priores duntaxat literæ: hujus nimium.

D A R D
'Daciam a Romanis deficientem'
A N I C I
'adjunxit nuper Imperio Cæsar Imperator.'

Hoc illud ipsum est, quod gemina illa in nummis ejusdem Trajani inscriptione proditur, DACIA CAPTA, et DACIA AVGVSTI PROVINCIA. Cum 'Imperium' dicitur, Romanum intelligitur, ac propterea 'Romani' præmittuntur, ob Romam Imperii caput. Sic in nummo scribitur, qui Galbæ et Vitellii principatu percussus est, ROMÆ ET IMPERIO. 'Nuper' ab opifice nummi positum est perquam ingeniose. Etenim hoc fuit dicere, recentem eam esse victoriam, sed dignam titulo 'Dacici,' qui nondum ascribebatur in nummis Trajani. Admonitio igitur hæc fuit Senatui, ut ipsius edicto deinceps Trajanus DACICVS scriberetur.' *Ed. sec.*

[i] *Ad Pathyssum*] Parthiscum vocat Ammianus lib. XVII. p. 108. Τίβισκον Ptolemæus III. 7. nunc *Teissa*, et *le Tibisc.*

[j] *A Maro*] Marum quoque Tacitus vocat Annal. II. p. 62. Μάρισον Strabo lib. VII. p. 404. quem per Getas ait in Danubium labi. Hodie *Mark, Maros*, et *Moravva*, unde Moraviæ nomen.

[k] *A Suevis*] Non a gente tota Suevorum, sed ab iis qui Drusi jussu atque imperio, 'Danubium ultra, inter flumina Marum et Cusum, locati sunt, dato rege Vannio, gentis Quadorum,' inquit Tacitus loco cit. Vide Notas et Emend. num. 95.

[l] *Regnoque Vanniano*] Ubi nunc Moravia est.

inde [n] Germani. Agrippa totum eum tractum ab Istro ad Oceanum bis ad decies [o] centena mill. pass. in longitudinem, quatuor millibus [p] et quadringentis in latitudinem ad flumen Vistulam [5] a desertis Sarmatiæ, prodidit. Scytharum nomen usquequaque transit in Sarmatas atque Germanos. Nec aliis prisca illa duravit appellatio, quam qui extremi gentium harum ignoti prope ceteris mortalibus degunt.

XXVI. Verum ab Istro [a] oppida, Cremniscos, Æpolium :[1] montes Macrocremnii, clarus amnis Tyra,[b] oppido nomen imponens, ubi antea Ophiusa dicebatur. In eodem insulam spatiosam incolunt Tyragetæ.[c] Abest a Pseudostomo Istri ostio centum triginta [d] millibus passuum. Mox

5 'Quidam legunt: *ad bis decies centum M. pass. in longitudinem, IV. M. minus: CCCC. in latitudinem ad flumen Vistulam* (*Istulam* Pomp.) Alii, *oceanum bis decies centum M. p. in longitudinem, quatuor M. quadringentis in lat. ad flumen Vistiam.*' Dalec. *centum mill. pass. in l. quantum minus quadringentis, &c.* edd. vett. et Gronov.

CAP. XXVI. 1 Vet. Dalec. *Cremense, Obolium.*—2 'Legendum censeo, *cog-*

NOTÆ

[m] *Adversa*] Partem montium supradictorum Austro obversam, regionemque inde ad Danubium austrumque recedentem, a Maro amne ad Tibiscum: nunc Hungaria superior appellatur, *la haute Hongrie:* incolæ quondam Basternæ, sive Bastarnæ, Βαστάρναι, Ptolemæo III. 5. et Stephano: Livio quoque, lib. XL. p. 541.

[n] *Aliique inde*] Citra Moraviam, versus occasum.

[o] *Bis ad decies*] Ita libri omnes. Martianus lib. VI. pag. 214. *Bis decies:* quod pro duodecies potius quàm pro vicies acceperim.

[p] *Quatuor millibus*] Vide Notas et Emend. num. 96.

[a] *Ab Istro*] Versus Mæotium lacum littus Euxini Ponti legentibus. De Æpolio, nihil compertum. Κρημνίσκου meminit Auctor Peripli Ponti Euxini, p. 9. Κρήμνοι πόλις est Ptolemæo III. 5. Ab eo oppido montibus Macrocremniis nomen inditum.

[b] *Amnis Tyra*] Hoc Plinius accepit a Mela II. 1. 'Axiacas,' inquit, 'ab Istricis Tyras separat: surgit in Neuris: qua exit, sui nominis oppidum attingit.' Stephanus: Τύρας, πόλις καὶ ποταμὸς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ... ἐκαλεῖτο δ' Ὀφίουσσα. Scylaci quoque, p. 28. in Scythia, Ὀφίουσα πόλις. Ovid. de Ponto IV. 10. 50. 'Et nullo tardior amne Tyras.' Hodie *Niester.*

[c] *Tyragetæ*] Ex Tyra fluvio et Getis insulæ hujus incolis efficto nomine. Τυρρηγέται Straboni lib. VII. p. 306. Insulæ hodie nomen est *Tandra.*

[d] *Centum triginta*] Strabo lib. VII. p. 305. octingentorum tantum stadiorum intervallum id esse ait, hoc est, CXII. M. D. pass.

Axiacæ [e] cognomines flumini,[2] ultra quos Crobyzi:[f] flumen Rhode, sinus Sagaricus,[g] portus Ordesus.[h] Et a Tyra centum viginti[3] millibus passuum flumen Borysthenes,[i] lacusque et gens eodem nomine, et oppidum[j] a mari recedens XV. millibus passuum:[k] Olbiopolis,[l] et Miletopolis, antiquis nominibus. Rursus[4] in littore portus Achæorum. Insula Achillis,[m] tumulo ejus viri clara. Et ab ea CXXV.[5] [n] millibus passuum peninsula, ad formam gladii[o] in trans-

nomine fluminis. Sic codex manuscriptus.' *Dalec.* Mox, *sinus Sagarius* codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.—3 Chiffl. *CCXX.* Paulo post, cod. Dalec. *ab mari.*—4 *Rursusque* Elz. Dalec. Gronov. et Franz. sed *τὸ que* non habetur in cod. Dalec. et edd. antiquiss.—5 Ita codd. Chiffl. Harduini, Dalec. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CXXV.* vel, *centum triginta quinque* edd. vett.—

NOTÆ

[e] *Axiacæ*] Mela loc. cit. 'Axiaces amnis proximus inter Callipidas Axiacasque descendit.' Ἀξιάκης ποταμὸς Ptolem. III. 10. Hodie *Bog.*

[f] *Crobyzi*] Κρόβυζοι Stephano, supra Istrum, ad boream.

[g] *Sagaricus*] A Sagari fluvio influente, cujus cum Hypani infra citato Ovidius meminit de Ponto IV. Ἄγαρος ποταμὸς Ptolemæo III. 5. idem, opinor, qui Plinio fluvius Rhode nuncupatur.

[h] *Ordesus*] Ὀρδησσὸς Ptolemæo III. 5. supra Axiacen fluvium.

[i] *Borysthenes*] Martian. lib. VI. cap. de quarto sinu Europæ, pag. 214. Hodie *Nieper.*

[j] *Et oppidum*] Olim Ὀλβία appellatum, a Milesiis conditum, unde et Miletopolis nomen, mox et Borysthenis ab amne præterfluente. Ita Strab. lib. VII. p. 306. Ptolemæo loc. cit. Μητρόπολις eadem mendose, pro Μιλητόπολις.

[k] *XV. millibus pass.*] Ita libri omnes. At Strab. loc. cit. stadiis ducentis, hoc est, XXV. mill. pass.

[l] *Olbiopolis*] Hæc prisca Borysthenis oppidi nomina. Ὀλβία, ut diximus, Straboni, et auctori Peripli Ponti Euxini, p. 8.

[m] *Insula Achillis*] Martianus loc. cit. Eadem Leuce appellata, ut dicetur cap. seq. Scylax, p. 28. Νῆσος ἐρήμη, ᾗ ὄνομα Λευκὴ, ἱερὰ τοῦ Ἀχιλλέως. Et Ptolemæus meminit III. 10. Mela II. 7. 'Leuce Borysthenis ostio objecta, parva admodum, et quia Achilles ibi situs est, Achillea cognomine.' Hodie *Ficonisi,* ut plerique aiunt.

[n] *Et ab ea CXXV.*] Ita libri omnes, ante Dalec. qui *CXXXV.* edidit.

[o] *Ad formam gladii*] Eleganter, ut solet, Mela II. 1. 'Terra tunc longe distenta excedens, tenui radice littori adnectitur. Post spatiosa modice, paulatim se ipsa fastigat, et quasi in mucronem longa colligens latera, facie positi ensis allecta est. Achilles infesta classe mare Ponticum ingressus, ibi ludicro certamine celebrasse victoriam, et cum ab armis quies erat, se ac suos cursu exercitavisse memoratur. Ideo dicta est δρόμος Ἀχίλλειος.'

versum porrecta, exercitatione ejusdem cognominata Dromos Achilleos, cujus longitudinem octoginta millium [p] passuum tradit Agrippa. Totum eum tractum Tauri[6] Scythæ, et Siraci tenent.[q] Inde sylvestris[r] regio Hylæum mare, quo alluitur, cognominavit: Enæcadloæ [s] vocantur incolæ. Ultra Panticapes [t] amnis, qui Nomadas et Georgos disterminat: mox Acesinus.[u] Quidam Panticapen confluere infra Olbiam[v] cum Borysthene tradunt: diligentiores Hypanin: tanto errore eorum, qui illum in Asiæ parte prodidere.

Mare subit [w] vasto recessu,[7] donec quinque millium passuum intervallo absit a Mæotide, vasta ambiens spatia,

6 ' *Taurisci* Vet. *Sardi, Scythæ, et Siraci tenent* Tolet. De Siracis lege Strab. lib. I.' *Dalec.*—7 Cod. Dalec. et Chiffl. *magno recessu.*—8 *Sinus Garcinites*

NOTÆ

[p] *Octoginta mill.*] Tzetzes in Lycophr. p. 41. et Strab. lib. VII. p. 307. stadiorum mille, hoc est, CXXV. M. P. Auctor Peripli Ponti Euxini, p. 7. stadiorum mille ac ducentorum, hoc est, CL. M. P.

[q] *Tauri Scythæ, et Siraci tenent*] Hoc est, Scytharum populi, qui Tauri vocantur, et Siraci. Ταῦροι et Σιρακοί. Vide Notas et Emend. num. 97. Nunc Bessarabi, et Tartari minores vocantur, Podoliæ et Ukraniæ confines, quarum partem aliquam Siraci quondam tenuere.

[r] *Inde sylvestris*] Et hæc a Mela decerpta, loc. cit. 'Sylvæ deinde sunt, quas maximas hæ terræ ferunt: et Panticapes Nomadas Georgosque disterminans.' Hylææ regionis meminit Herod. lib. IV. pag. 231. n. 18. et auctor Peripli Ponti Euxini, p. 2. ultra Borysthenem, versus orientem: Πρὸς ἀνατολὰς ἐκβάντι τὴν Βορυσθένην, Τοὺς λεγομένην Ὑλαιαν οἰκοῦντας Σκύθας.

[s] *Enæcadloæ*] Hæc vero gens est alibi nusquam reperta. Quid si legas *Inde Hylæi?* nam de Hylæis mox iterum.

[t] *Panticapes*] Παντικάπης Herodoto, loc. cit. a quo hæc Mela, et Plinius. Scythæ Nomades seu vagi, a Georgis, hoc est, aratoribus eo amne disterminantur. Utrique communi minorum Tartarorum appellatione censentur.

[u] *Acesinus*] Valerius Flaccus, Acesinum quoque, Argon. VI. 69. Priscianus in Periegesi, p. 372. Aldescum vocat.

[v] *Infra Olbiam*] Sive Olbiopolim, hoc est, Borysthenitarum oppidum, de quo paulo ante diximus. Herodotum sugillat, qui lib. IV. n. 53. et 54. Panticapen et Hypanin influere in Borysthenem prodidit.

[w] *Mare subit*] Euxini Ponti sinus, qui Carcinites mox appellatur. Καρκινίτης κόλπος, Straboni lib. VII. p. 308. ad mille porrectus stadia, hoc est, ad CXXV. M. P. Hodie *Golfe de Negropoli.*

multasque gentes. Sinus Carcinites[8] appellatur, flumen Pacyris.[x] Oppida: Naubarum,[y] Carcine. A tergo lacus Buges[z] fossa emissus in mare. Ipse Buges a Coreto, Mæotis lacus sinu, petroso[9] discluditur dorso. Recipit[a] amnes Bugem, Gerrhum, Hypanin, ex diverso venientes tractu. Nam Gerrhus Basilidas,[b] et Nomadas separat. Hypanis per Nomadas et Hylæos fluit manu facto alveo in Bugen, naturali in Coretum. Regio, Scythia[10] Sendica[c] nominatur.

Sed a Carcinite[11] Taurica[d] incipit, quondam mari circumfusa et ipsa, quaqua nunc jacent campi. Deinde vastis attollitur jugis. Triginta sunt eorum populi. Ex iis mediterranei XXIV.[12][e] Sex oppida:[f] Orgocyni, Characeni,

cod. Dalec. et Vet. ejusdem. Paulo post, in iisdem: *Oppida: Nauarum.*— 9 Tolet. *a tergo lacus Buges a Coreto Mæotæ lacus sinu petroso.*—10 *Regio Scythiæ* edd. vett. et Gronov.—11 Ita codd. Harduini et Dalec. *Sed in Carcinite* edd. vett. et Gronov. Mox, *quaque nunc* Chiffl.—12 Vet. Dalec. *XXVII.*

NOTÆ

[x] *Pacyris*] Herod. loc. cit. p. 240. n. 47. Ὑπάκυρις. Ptolemæo III. 5. ab oppido quod præterlabitur, Καρκινίτης.

[y] *Naubarum*] Mss. *Navarum*, Ptolemæo, loc. cit. Ναύβαρον, et Κάρκινα, πόλεις. Carcina hodie nomen retinet, situm mutavit.

[z] *Lacus Buges*] Βύκη λίμνη Ptolemæo III. 5. nec semel Pomponio Melæ, 'Buces.' Flacco Argon. VI. 'Byce.'

[a] *Recipit*] Nempe Buges lacus. Mela II. 1. 'Duo flumina, Gerrhos et Hypacaris, uno ostio effluentia: verum diversis fontibus, et aliunde delapsi. Nam Gerrhos inter Basilidas et Nomadas: Hypacaris per Nomadas evolvitur.' Unde liquet amnem eum qui Plinio nunc Hypanis dicitur, et a superiore Hypani diversum esse, qui non alio quam quo Borysthenes ostio in Pontum influit, et Hypacarim Melæ esse. Alter Γέρρος Stephano.

[b] *Basilidas*] Qui Βασίλειοι Σαυρομάται, Appiano in Mithrid. pag. 217. et Straboni lib. VII. p. 306. Hæc Plinius tum a Mela, tum ab Herod. locis cit.

[c] *Scythia Sendica*] Quod Sindi, Sindonesve, gens Scythica, illam tenuere. Nam Pomponio lib. I. cap. ult. 'Sindones,' iidem Σινδοὶ, regio Σινδική Straboni, lib. XI. p. 492.

[d] *Taurica*] Aliis Taurica, Pontica aliis, aliis Scythica Chersonesus dicta. Incolæ Ταῦροι Straboni l. VII. p. 308. et mox ipsi Plinio. Et ipsa hodie Tartariæ minoris pars est, *l'Isle de Caffa*, a primario oppido, quod Theodosiam veteres dixere.

[e] *XXIV.*] Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. *XXVII.*

[f] *Sex oppida*] Vide Notas et Emend. num. 98.

Lagyrani, Tractari, Archilachitæ, Caliordi. Jugum ipsum[g] Scythotauri tenent. Clauduntur ab occidente Cherroneso,[h] ab ortu Scythis Satarchis.[i] In ora a Carcinite oppida: Taphræ,[13] [j] in ipsis angustiis peninsulæ: mox Heraclea Cherronesos,[k] libertate a Romanis[l] donatum. Megarice vocabatur antea, præcipui nitoris in toto eo tractu, custoditis Græciæ moribus, quinque millia pass. ambiente muro. Inde Parthenium[m] promontorium, Taurorum civitas, Placia.[14] [n] Symbolon[o] portus. Promontorium Criumetopon,[p] adversum Carambi Asiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens CLXX. M. pass. intervallo, quæ maxime

Mox, *Characeni*, *Lagyrani* in eodem, pro *Caraseni*, *Assyrani*, quod habent edd. vett. et Gronov. Pro *Tractari* Chiffl. exhibet *Stractari*.—13 *In ore Carcine oppidum Tagre*, *&c.* cod. Dalec.—14 *Palacia* Vet. Dalec. et paulo post in eo-

NOTÆ

[g] *Jugum ipsum*] Montes, qui in Taurica Chersoneso eminent.

[h] *Cherroneso*] Oppido Heracleotarum, de quo mox.

[i] *Satarchis*] Quorum oppidum in Taurica Chersoneso mediterraneum Σατάρχη, apud Ptolem. III. 6. incolæ Pomponio Satarchæ dicti. De his Solinus cap. 15. p. 35. 'Satarchæ, usu auri argentique damnato, in æternum se a publica avaritia vindicarunt.' Hi sunt quos Plinius VI. 7. Satarcheos vocat.

[j] *Taphræ*] Mela III. 1. 'Quod inter paludem Mæotin, et sinum Carciniten est, Taphræ nominatur.' Ptolemæo loc. cit. Τάφρος. Hodie *Precops*, seu *Przecop*.

[k] *Heraclea Cherronesos*] Sunt enim ista conjunctim legenda: unde superius cap. 24. dicitur Cherronesus Heracleotarum oppidum. Strabo l. VII. pag. 308. πόλις Ἡρακλεωτῶν, καλουμένη Χερρόνησος. Mela, loc. cit. 'Oppidum adjacet Chersonesus, a Diana, si creditur, conditum, et Nympheo specu, quod in arce ei sacratum est, maxime illustre.'

[l] *A Romanis*] Cum debellato Mithridate tota regio in Romanorum potestatem venit.

[m] *Parthenium*] In Taurica Chersoneso, 'sinus portuosus,' inquit Mela II. 1. 'et ideo Καλὸς λιμὴν appellatus, promontoriis duobus includitur. Alterum Κριοῦ μέτωπον vocant, Carambico, quod in Asia diximus, par et adversum, Parthenion vocant.' Unde manifestum est καλὸν λιμένα eundem esse cum eo qui mox Symbolon portus appellatur. Et Παρθενίου ἄκρου meminit Ptolem. III. 6. Hodie *Rosaphar*.

[n] *Placia*] Ita libri omnes. Sed ipsum est Strabonis Παλάκιον in Cherroneso, lib. VII. p. 312.

[o] *Symbolon*] Συμβόλων λιμὴν, Ptolemæo, loc. cit. Συμβούλου λιμὴν, auctori Peripli Ponti Euxini, pag. 6. Nunc *Sibula*.

[p] *Criumetopon*] Κριοῦ μέτωπον, hoc est, *frons arietis*: hodie *Famar*. De Carambi dicemus VI. 2.

ratio Scythici arcus[q] formam efficit. Ab eo Taurorum portus[r] multi, et lacus. Oppidum Theodosia[s] a Criumetopo CXXV. M. P.[15] A Cherroneso[t] CXLV. M. pass. Ultra fuere oppida: Cytæ,[u] Zephyrium, Acræ,[16 v] Nympheum,[w] Dia.[x] Restat longe validissimum in ipso Bospori introitu Panticapæum Milesiorum,[y] a Theodosia LXXXVII. M. pass.[17 z] a Cimmerio vero oppido trans fretum sito MM.[18] D. (ut diximus)[a] pass. Hæc ibi latitudo Asiam ab Europa separat, eaque ipsa pedibus plerumque pervia glaciato freto. Bospori Cimmerii[b] latitudo XII. M. D. pass.[19] Op-

dem, *adversum Carambico;* edd. vett. et Gronov. *adversum Charambi.*—15 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CXXII. M. p.* Gronov. et edd. vett. Mox, pro *CXLV. M. pass.* quod testantur codd. Harduini, Dalec. et Vet. ejusdem, *CLXV. M. pass.* exhibent edd. ante Harduinum.—16 *Cyte, Zephyrium, Acre* edd. vett. et Gronov.—17 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *LXXXVI. M. D. p.* Chiffl. *M. XXXV. pass.* edd. vett. et Gronov.—18 Codd. Dalec. et Vet. ejusdem prius *M.* expungunt. *mil. M.* Gronov. Mox, *eaque ipsa* non legitur in Chiffl.—19 Pintian. *lat. longitudo vero XXVII. M. D.*

NOTÆ

[q] *Scythici arcus*] De eo egimus, cap. 24.

[r] *Taurorum portus*] Tauricæ ora maritima a Symbolorum portu, mille fere stadiis, hoc est, CXXV. M. P. ad Theodosiam usque porrecta, ut auctor est Strabo lib. VII. p. 309.

[s] *Theodosia*] Θευδοσία, Ταυρική πόλις, Stephano, et Scylaci, pag. 28. Hodie *Caffa.* Mss. quoque *Theudosia.*

[t] *A Cherroneso*] Oppido Heracleotarum, de quo supra.

[u] *Cytæ*] Κύταιον. Ptolemæo III. 6. in oppidis Chersonesi Tauricæ mediterraneis: Κύδαια Scylaci, p. 28. pro Κυταία. Κύτας πόλιν vocat auctor Peripli Ponti Euxini, p. 4.

[v] *Acræ*] Ἄκρα κώμιον, exiguus Panticapæorum vicus, apud Strab. lib. XI. p. 494. In Notitia Eccles. Hieroclis, pag. 21. Prov. Scythiæ, Ἄκραι. Stephano, Ἄκρα Σκυθίας.

[w] *Nympheum*] Νυμφαῖον, πόλις Ταυρική, inter Panticapæum et Theodosiam, Stephano ex Strabone. Meminit et Scylax pag. 28. et Harpocr. et ipse Ptolem. loc. cit.

[x] *Dia*] Longius Δίαν Stephanus ablegat, cum urbem Scythiæ ait esse circa Phasin: Σκυθίας, περὶ τῷ Φάσιδι.

[y] *Milesiorum*] Hoc est, a Milesiis Ioniæ conditum, Παντικάπαιον... κτίσμα δ' ἐστὶ Μιλησίων, inquit Strabo lib. VII. p. 310.

[z] *LXXXVII. M. pass.*] Vide Notas et Emend. num. 99.

[a] *MM. D. ut diximus*] Cap. nimirum 24. ubi Cimmerium Bosporum MM. D. pass. latitudine esse dixit.

[b] *Bospori Cimmerii*] Non id modo freti nomen est, ut visum est Pintiano, sed Cherronesi minoris, in ipsa Taurica Cherroneso positæ, ad ripam Cimmerii freti, Europæ latere, quo in tractu Panticapæum et Myrmecium oppida collocantur a Ptolemæo

pida habet, Hermisium,[c] Myrmecium: intus insulam Alopecen.[20] Per Mæotin autem ab extremo Isthmo, qui locus Taphræ vocatur, ad os Bospori CCLX. M. passuum longitudo colligitur.

A Taphris per continentem[d] introrsus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur, Neuri[21] apud quos Borysthenes, Geloni,[e] Thussagetæ, Budini, Basilidæ, et cœruleo capillo Agathyrsi. Super eos[f] Nomades: dein Anthropophagi. A Buge super[22] Mæotin Sauromatæ, et Essedones.[g] At per oram Tanaim usque Mæotæ, a quibus lacus nomen accepit: ultimique a tergo eorum Arimaspi. Mox Riphæi[h] montes, et assiduo nivis casu pinnarum similitudine, Pterophoros[i] appellata regio: pars mundi damnata a rerum

pass.—20 *Aloperiam* Vet. Dalec.—21 Vet. Dalec. *Neuroæ.*—22 *A Bugo vero*

NOTÆ

III. 6. quamobrem, non hunc modo tractum universum, sed et Panticapæum ipsum ab aliquibus Bosporum vocari superius animadversum a Plinio est.

[c] *Hermisium*] Mela II. 1. 'In Bosporum vergentia Cimmerica oppida, Myrmecion, Panticapæum, Theodosia, Hermisium.' Stephano, Μυρμήκιον πολίχνιον τῆς Ταυρικῆς. Denique Ἀλωπεκίαν insulam contra Tanais ostia collocat Ptolemæus III. 5.

[d] *Per continentem*] Ubi nunc Ukrania est, Polonici regni pars ea quæ maxime vergit in exortum Solis: ibi olim Auchetæ Αὐχάται Herodoto lib. IV. p. 226. n. 6. citra Borysthenem: Νευροὶ quoque, quorum regio Νευρὶς appellata, latere amnis ejus occidentali, p. 241. n. 51. quæ nunc pars maxime orientalis Lithuaniæ est.

[e] *Geloni*] Γελωνοί, quos pictos Maro appellavit, nunc Lithuani sunt. Θυσσαγέται, Βουδινοί, Βασίλειοι, eam quæ nunc Moscovia dicitur, tenuerunt, qua Borysthenis orientale latus contingit: Ἀγάθυρσοι Mæotidis paludis flexum ambiunt, inquit Mela II. 1. Hos tamen longius summovere Plinius videtur. Unde nomen Basilidæ traxerint, disces ab Herod. lib. IV. n. 20.

[f] *Super eos*] Ubi nunc Lithuaniæ pars borealis: ibi Νομάδες et Ἀνθρωποφάγοι, quos Ἀνδροφάγους vocat auctor peripli Ponti Euxini, p. 3. et Herod. lib. IV. n. 18. p. 231.

[g] *Et Essedones*] Moscovitici meridionales. Ἰσσεδόνες Stephano dicti. Ἀριμασποί, ἔθνος Ὑπερβορέων, *Hyperboreorum gens*, tota in Moscoviam borealem ableganda.

[h] *Riphæi*] 'Ultra quos jacet ora, quæ spectat Oceanum' septemtrionalem, inquit Mela in fine lib. I. et initio lib. II. unde Plinius hæc mutuatus. Totidem verbis a Plinio ea transcripsere Solinus cap. 15. p. 35. et Capella, lib. VI. cap. de quarto Europæ sinu, p. 214.

natura,[23] et densa mersa caligine: neque in alio quam rigoris opere, gelidisque Aquilonis conceptaculis.[24]

Pone eos montes,[25] [j] ultraque Aquilonem, gens felix (si credimus) quos Hyperboreos appellavere, annoso degit ævo, fabulosis celebrata miraculis. Ibi creduntur esse cardines mundi, extremique siderum ambitus, semestri luce, et una die Solis aversi: [k] non, ut imperiti [l] dixere, ab æ-

super cod. Dalec.—23 Ita codd. Harduin. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *a natura rerum* edd. vett. et Gronov.—24 'Nonnulli: *neque in aliud quam in rigoris opera, gelidique Aquilonis conceptacula.* Alii, *in rigore operta.*' Dalec.—25 *Post eos* cod. Dalec.—26 'Nonnulli: *et*

NOTÆ

[i] *Pterophoros*] Πτεροφόρος, quasi *pennarum ferax*, seu nivis pennarum instar decidentis. Hinc fabulæ data occasio, quam refert Ovid. Met. xv. 356. 'Esse viros fama est in Hyperborea Pallene, Qui soleant levibus velari corpora plumis, Cum Tritoniacam novies subiere paludem.'

[j] *Pone eos montes*] Hæc a Plinio Solinus exscripsit, c. 16. p. 36. Plinius ex Hecatæo, ut ipse innuit, vi. 20. Hecatæus ex Aristea Proconnesio, ut Herodotus docet, lib. iv. p. 229. n. 13. qui ab isto conficta omnia arbitratur, licentia poëtica.

[k] *Solis aversi*] Semestri illa luce, inquit, una tantummodo continua constituitur, efficiturque dies: Sole, dum occidit, per exiguum temporis spatium averso, sive abdito: nihil ut tenebrarum inter occasum exortumque Solis senis illis mensibus intercedat. Auctor libri de mensura orbis terræ: 'Trigesimus nunc annus est, a quo nuntiaverunt mihi Clerici, qui a Kal. Februarii usque Kal. Augusti, in illa insula (Thule) manserunt, quod non solum in æstivo solstitio, sed in diebus circa illud in vespertina hora occidens sol abscondit se quasi trans parvulum tumulum: ita ut nihil tenebrarum in minimo spatio ipso fiat: sed quicquid homo operari voluerit, vel pedunculos de camisia abstrahere, tanquam in præsentia Solis potest. Et si in altitudine montium ejus fuissent, forsitan nunquam Sol absconderetur ab illis. In medio illius minimi temporis medium noctis fit in medio orbis terræ. Et idcirco mentientes falluntur, qui circum eam concretum fore mare scripserunt: et qui a vernali æquinoctio usque ad autumnale continuum diem sine nocte, atque ab autumnali versa vice usque ad vernale æquinoctium, assiduam quidem noctem,' &c. Aversum pariter una luce Solem Solinus dixit, loc. cit. nec visus tamen quid diceret intellexisse.

[l] *Non, ut imperiti*] Carpere Pomponium Melam videtur, sed immerito. Nam certissima sphæræ probatione constat, non solstitio illic Soles oriri, brumaque semel occidere; sed ab æquinoctio verno ad autumnale, semestrem illam lucem, utique si semestris est, adesse. Peritissime certe de iis gentibus Mela III. 5. p. 53. 'In Asiatico littore,' inquit, 'Hyperborei super Aquilonem Ripbæosque montes, sub ipso siderum cardine ja-

quinoctio verno in autumnum.[26] Semel in anno Solstitio oriuntur iis Soles, brumaque semel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu[27] noxio carens. Domus iis[m] nemora, lucique, et Deorum cultus viritim gregatimque, discordia ignota et ægritudo omnis. Mors non nisi satietate vitæ, epulatis delibutoque senio[28][n] luxu, ex quadam rupe in mare salientibus. Hoc genus sepulturæ beatissimum. Quidam[o] eos in prima parte Asiæ littorum posuere, non in Europa, quia sunt ibi[p] simili consuetudine, et situ, Attacorum nomine.[29] Alii medios[q] fecere eos inter utrumque Solem, Antipodum[r] occasum exorientemque nostrum : quod fieri nullo modo potest, tam vasto mari intervenicnte. Qui non[30] alibi[s] quam in semestri luce constituere eos, serere matutinis, meridie metere, occidcnte

una die ab æquinoctio verno in autumnum : non ut imperiti dixere solis aversi. Rhodig. XVI. 22. Vide Bud. de Ass. I. aliis : *semestri luce et una nocte, non ut,' &c.* Dalec.—27 Chiffl. *omni flatu.*—28 Ita omnes codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *dilibutisque senibus* Ald. Junt. Basil. Lugd. Dalec. Elz. et Gronov.—29 Ita codd. Harduini, Dalec. et Pintian. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *qui sunt ibi similitudine et situs, Atacorum nomine.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Dalec. Elz. et Gronov. —30 Codd. Dalec. et Chiffl. et Vet. Dalec. delent *τὸ non.*—31 Ita codd.

NOTÆ

cent, ubi Sol non quotidie, ut nobis, sed primum verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit: et ideo sex mensibus dies, et totidem aliis nox usque continua est. Terra angusta, aprica, per se fertilis,' &c. Vide Notas et Emend. num. 100.

[m] *Domus iis*] Plinius a Mela III. 5. A Plinio Solinus, cap. 16. p. 36. et 37.

[n] *Delibutoque senio*] Ita Mss. omnes : editi, *delibutisque senibus.* Mela id tantum, loc. cit. ' hilares, redimiti sertis.' Solinus, ' epulati delibutique.'

[o] *Quidam*] Melam Pomponium signat, loc. cit.

[p] *Quia sunt ibi*] Ita recte vet. Dalec. cod. et Paris. cum Pintiano. Ratio, inquit Plinius, cur quidam Hyperboreos in prima parte Asiæ littorum posuerint, ea est, quoniam Attacori ibi degentes, similem vivendi moriendique consuetudinem, cum haud absimili quoque situ, teneant. De Attacoris dicemus VI. 20.

[q] *Alii medios*] Solinus, cap. 16. p. 36.

[r] *Antipodum*] Unde a nobis Sol occidens pergit ad Antipodas.

[s] *Qui non alibi*] Jocus est : serunt matutinis, cum primo mense unicæ diei illius semestris id agunt : metunt meridie, cum exacto jam tertio : occidente Sole, decerpunt fœtus, cum sexto.

Sole fetus arborum decerpere, noctibus in specus condi tradiderunt. Nec libet[31 t] dubitare de gente ea, cum tot auctores prodant frugum primitias solitos Delon mittere Apollini, quem præcipue colunt. Virgines ferebant eas, hospitiis gentium per annos aliquot venerabiles: donec violata fide,[u] in proximis accolarum finibus deponere sacra ea instituere, hique[32] ad conterminos deferre, atque ita Delon usque. Mox et hoc ipsum exolevit. Sarmatiæ,[v] Scythiæ, Tauricæ, omnisque a Borysthene amne tractus longitudo DCCCCLXXX.[33] M. latitudo DCCXVII.[w] M. a M. Agrippa tradita est. Ego incertam in hac terrarum parte mensuram arbitror.

XXVII. Verum instituto ordine, reliqua[1] hujus sinus dicantur; et maria quidem ejus nuncupavimus.[a]

(XIII.) Hellespontus insulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, M. D. pass. ab Europa, XIV. M. ab ostio, Cyaneæ,[b] ab aliis Symplegades appellatæ, traditæque fabulis inter se concurrisse: quoniam parvo discretæ intervallo, ex adverso intrantibus geminæ cernebantur, pau-

Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Nec licet* edd. ante Harduinum.—32 Codd. Dalec. et Vet. ejusdem, *indeque* pro *hique*.—33 Chiffl. *DCCCLXXX.*

CAP. XXVII. 1 Cod. Dalec. *reliquæ;* et mox in eodem codice et Vet. Da-

NOTÆ

[t] *Nec libet*] Ex Mela hæc quoque, III. 5. Ex Plinio Solinus accepit, cap. 16. p. 87. Omnes ex Herodoto lib. IV. p. 235. De cultu Apolliuis apud Hyperboreos, Diod. Bibl. lib. II. p. 130.

[u] *Violata fide*] Solini paraphrasis: 'Quoniam hæ virgines perfidia hospitum non illibatæ revenissent.'

[v] *Sarmatiæ*] Martianus iisdem fere verbis, lib. VI. cap. de quarto Europæ sinu, p. 214.

[w] *DCCXVII.*] Martianus, *septingenta decem:* lege ex Plinio, *septingenta et septemdecim.*

[a] *Nuncupavimus*] Maria ante, inquit, ea indicavimus, quæ hoc sinu comprehenduntur: nunc insulas per singula sparsas persequemur.

[b] *Cyaneæ*] Κυανέαι, Diodoro Bibl. lib. V. pag. 322. et Straboni lib. VII. pag. 319. A colore sic appellatas auctor est Schol. Apoll. ad Argon. II. Eædem Συμπληγάδες et Συνδρομάδες πέτραι, a concursu appellatæ: unde a Juvenali 'concurrentia Saxa.' De ea fabula, vide Apollodorum de Diis, lib. I. pag. 61. et auctorem Peripli Ponti Euxini, pag. 15. Plinius hoc a Mela transcripsit, II. 7.

lumque deflexa acie, coëuntium speciem præbebant. Citra Istrum, Apolloniatarum una,[c] LXXX. M. a Bosporo Thracio, ex qua M. Lucullus[d] Capitolinum Apollinem advexit. Inter ostia Istri quæ essent, diximus.[e] Ante Borysthenem Achillea est supra dicta,[f] eadem Leuce, et Macaron[g] appellata. Hanc temporum horum demonstratio a Borysthene CXL. M. ponit, a Tyra CXX. M. a Peuce insula quinquaginta M. Cingitur[h] circiter decem M. passuum. Reliquæ in Carcinite sinu, Cephalonnesos, Rhosphodusa,[2] [i] Macra. Non est omittenda[j] multorum opinio, priusquam digrediamur a Ponto, qui maria omnia interiora[3] [k] illo capite nasci, non Gaditano freto, existimavere, haud improbabili argumento: quoniam æstus semper e Ponto profluens, nunquam reciprocetur.[l]

Exeundum[4] [m] deinde est, ut extera Europæ dicantur, transgressisque Riphæos montes littus oceani septemtrio-

lec. *nuncupabimus*.—2 *Rhodussa* Stephano.—3 Pro *interiora*, *inferiora* apud Senecam, qui hunc locum explicat.—4 *Ad eundem* Vet. Dalec. Mox, pro *ex-*

NOTÆ

[c] *Apolloniatarum una*] In Ponto, inquit, infra Danubii ostia, insula est Apolloniatarum dicta, quoniam in ea urbs ipsa Apollonia est, ut docet Strabo loc. cit. Hæc illa est Apollonia, qua de egimus, cap. 18.

[d] *Ex qua M. Lucullus*] Solinus, cap. 19. pag. 38. ac Plinius ipse, XXXIV. 18. Apollo Capitolinus dictus est, quoniam in Capitolio dedicatus a Lucullo. P. Victor, in descript. Romæ, regione octava: 'Apollo translatus ex Apollonia a Lucullo, triginta cubitum.'

[e] *Diximus*] Cap. 24.

[f] *Supra dicta*] Cap. 26.

[g] *Et Macaron*] Μακάρων, hoc est, *Beatorum*: quod fama esset Achillis ibi heroumque animas vagari per montium cava: quamobrem et Ἡρώων quoque νῆσος appellata. Ita Eustathius ad Dionysii Perieg. vs. 545.

[h] *Cingitur*] Ambitus ejus insulæ complectitur X. M. P.

[i] *Rhosphodusa*] Ita libri omnes, etiam Mss. Libentius tamen *Rhodussa* agnoverim, cum Pintiano. Macræ autem haud dubie nomen ipsa longitudo fecit.

[j] *Non est omittenda*] Transcribit hæc de more Solinus cap. 18. p. 38.

[k] *Maria omnia interiora*] Mediterranea, inquit Solinus. Vide Notas et Emend. num. 101.

[l] *Nunquam reciprocetur*] Ita Solinus: hoc est, nunquam ex interno mari vicissim aqua in Pontum refluat. Vide quæ diximus II. 100.

[m] *Exeundum*] Exire interiore hoc e mari oportet, inquit, ut quæ ambitur oceano Europæ ora lustretur, et insulæ.

nalis in læva, donec perveniatur Gades, legendum. Insulæ complures sine nominibus eo situ traduntur. Ex quibus ante Scythiam, quæ appellatur Raunonia,[5] [n] unam abesse diei cursu, in quam veris tempore fluctibus electrum ejiciatur, Timæus prodidit. Reliqua littora incerta signata fama. Septemtrionalis Oceanus: [o] Amalchium [p] eum Hecatæus appellat, a Paropamiso [q] amne, qua Scythiam alluit, quod nomen ejus gentis lingua significat congelatum. Philemon Morimarusam a Cimbris [r] vocari, hoc est, mortuum mare, usque [6] ad promontorium Rubeas: ultra deinde Cronium.[s] Xenophon [t] Lampsacenus a littore Scytharum tridui [u] na-

tera, cod. Dalec. habet *cætera*.—5 'Infra XXXVII. 11. eandem hanc insulam ex ejusdem Timæi sententia *Baltiam* nominat.' *Dalec.* *Baunonia unam abesse* codd. Chiffl. et Dalec. et Vet. ejusdem. *Bannomanna, abesse, &c.* edd. vett. et Gronov. Mox, pro *veris tempore* quod testantur codd. Dalec. Chiffl. et Harduin. edd. vett. exhibent *veris temperie*.—6 Cod. Dalec. *inde usque*.—7 Vet.

NOTÆ

[n] *Quæ appellatur Raunonia*] Id Scythicæ illius plagæ nomen, cui objacet insula, non insulæ ipsius, quam ex eodem Timæo Baltiam appellari Plinius prodit XXXVII. 11. ubi de ejus situ dicemus. Vide Notas et Emend. num. 102.

[o] *Septemtrionalis Oceanus*] Frustra has voces suis sedibus movent Pintianus, et Pelicerius in notis Mss.

[p] *Amalchium*] Hæc deinceps Solinus iisdem verbis, cap. 19. pag. 38. et auctor libri de Mensura Orbis Terræ.

[q] *Paropamiso*] Obium, credo, amnem Hecatæus intellexit, *Oby*, in Tartariæ Moscoviticæ finibus.

[r] *A Cimbris*] Hoc est, a Cimbrorum peninsula, et a faucibus Codani sinus, usque ad promontorium Rubeas, quod nunc vulgo dicitur, *Noort Kyn*, vel *Nort Cap*, in extrema Norvegia versus septemtrionem positum. Morimarusam Philemon ait id mare vocari: quod ultra Rubeas est, Cronium nominari. Ita fere Solinus, loc. citat. Promontorio huic ab amne Rhubone forte nomen est, in Oceanum influente, cujus meminit Ptolemæus in Sarmatia, III. 5.

[s] *Cronium*] Quid si *Gronium*, ab ea orbis parte, quæ septemtrioni proxima est, quam *Groenland* vocant? Certe non ἀπὸ τοῦ Κρόνου, ut nugantur veteres, hoc est, a Saturni frigido sidere: sed potius ἀπὸ τοῦ Κρόνου ποταμοῦ, cujus in Sarmatia meminit Ptolem. III. 5. deducta hæc appellatio est; nam is in eum Oceanum irrumpit.

[t] *Xenophon*] Solinus cap. 19. pag. 39. Auctor libri de Mensura Orbis Terræ, totidem verbis ac syllabis: 'Xenophon Lampsacenus a littore Scytharum tridui navigatione insulam esse immensæ magnitudinis Baltiam tradit: eandem Pytheas Basiliam nominat. Non longe feruntur et Œocenæ (lege *Oœonœæ*) insulæ, quarum ovis avium marinarum et

vigatione, insulam esse immensæ magnitudinis Baltiam tradit. Eandem Pytheas Basiliam nominat. Feruntur[v] et Oonæ, in quibus ovis avium et avenis incolæ[7] vivant. Aliæ, in quibus[w] equinis pedibus homines nascantur, Hippopodes appellati: Fanesiorum[8][x] aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant.

Incipit deinde[y] clarior aperiri fama ab gente Ingævonum,[9] quæ est prima. Inde Germania. Sevo mons[z] ibi immensus, nec Riphæis jugis minor, immanem ad Cimbrorum usque promontorium efficit sinum,[10] qui Codanus[a]

Dalec. *avium advenæ et incolæ;* alius codex ap. Dalec. *advenis.*—8 *Panotiorum* Tut.—9 *Vigævorum* Rhenanus. Mox, *prima. Inde Germania. Mons Sevo, &c.* idem Rhenanus et cod. Dalec. *prima inde Germaniæ. Sevo mons, &c.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *prima. Inde Germania. Sevo mons, &c.* Reg. Brot. 1. et Ed. pr.—10 *Cimbros usque promon-*

NOTÆ

avenis vulgo nascentibus incolæ vivunt. Plinius Secundus in libro de septemtrionali Oceano Scythiæ, insulisque illius.'

[u] *Tridui*] Quam diei tantum unius cursu distare a continenti Timæus superius paulo prodidit.

[v] *Feruntur*] Incerta hæc fama signari innuit: incerta hæc insularum nomina, incertumque situm. Oonæ, sive mavis *Oonææ*, vel *Oæonææ*, Plinio insulæ sunt, Solinoque Plinium secuto. At Pomponio Melæ III. 6. unde hæc transcripsit Plinius, 'ob alternos accessus, recursusque pelagi, et quod spatia quis distant modo operiuntur undis, modo nuda sunt, alias insulæ videntur, Sarmatis adversæ, alias una et continens terra.'

[w] *Aliæ, in quibus*] Mela, et Solinus, loc. citato. De Hippopodibus vide August. de Civit. XVI. 8.

[x] *Fanesiorum*] Vide Notas et Emend. num. 103. Fanesios ejuscemodi visos esse versus Californiam, Americæ regionem, monet Euseb. Nieremb. Hist. Nat. VIII. 1. Iconem exhibet Aldrov. de Monstris, p. 10.

[y] *Incipit deinde*] Jam certiore, inquit, fama produntur gentes deinceps appellandæ. Solinus, cap. 20. p. 40. 'Sevonem montem,' inquit, 'Ingævones tenent, a quibus primis post Scythas nomen Germanicum consurgit.' Auctor libri de Mensura Orbis Terræ hunc locum paulo aliter ex suis codicibus legit: 'Plinius Secundus de insulis Germaniæ: *Incipit deinde clariore aperiri fama ab gente Ingævonum, quæ est prima in Germania, mons Sevo ibi immensus: nec Riphæis jugis minor, immanem ad Cimbrorum usque promontorium efficit sinum, qui Codanus vocatur, refertus insulis,' &c.*

[z] *Sevo mons*] Is a mari Albo et extremis Lappiæ finibus, lunato cursu ad fauces usque sinus Codani, versus Cimbrorum promontorium, CCC. circiter passuum mill. procurrit, variis nominibus.

[a] *Qui Codanus*] Ac deinde Balticus, ab insula Baltia, est cognominatus.

vocatur, refertus insulis: quarum clarissima Scandinavia[b] est, incompertæ magnitudinis, portionem tantum ejus, quod sit notum, Hillevionum[c] gente quingentis incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec est minor opinione Eningia.[d] Quidam hæc[11] habitari ad Vistulam usque fluvium a Sarmatis,[e] Venedis, Sciris, Hirris tradunt. Sinum Cylipenum[12][f] vocari: et in ostio ejus insulam Latrin. Mox alterum sinum Lagnum,[g] conterminum Cimbris. Promontorium[h] Cimbrorum excurrens in maria longe pe-

torium sinum Chiffl.—11 *Quidam hanc* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *Visulam* Chiffl. *Istulam* Pomp. Paulo post, *Venetis, Sciris* edd. vett. et Gronov.—12 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller.

NOTÆ

[b] *Scandinavia*] Quæ hodie Suecia, Norvegiaque dicitur. Insulam veteres credidere: sinum Codanum rati cum Oceano septemtrionali, sive Hyperboreo, connecti, ad finem Suevonis montis, qua Russis nunc accolis Album mare, et alio nomine Granuvicus sinus appellatur: qua ratione insulæ dnæ efficiebantur, præcipua magnitudine, Scandinavia atque Finningia.

[c] *Hillevionum*] Proximam hanc fuisse Scandinaviæ partem vel ex eo liquet, quod primam eam Romani nosse potuerunt. Ii Λευωνοὶ, voce, ut apparet, capite diminuta, pro Ἰλλευωνοὶ a Ptolemæo nominantur, in Scandiæ media regione, II. 11.

[d] *Eningia*] In Mss. *Epigia:* atque ita similiter auctor libri de Mensura Orbis Terræ: 'Nec minor est opinione Epigia.' Sed ut ut est, Finningiam intelligit, inter Scandinaviam et Venedos sitam: ingens hodie peninsula, *la Finlande:* unde sinui proximo nomen, qui Sueciam a Livonia disterminat, *le Golfe de Finnes, ou de Finlande.*

[e] *A Sarmatis*] A Sarmatarum gentibus, quarum hæc sunt nomina: Venedæ, Sciri, Hirri. Οὐενέδαι Ptolemæo, III. 5. a quibus Venedicus sinus, *le Golfe de Dantzic*, nomen olim habuit, Livoniam tenuere, ac Lithuaniæ partem occidentalem: Sciri, quos Sidonius Apollin. Carm. VII. 'Seros' vel 'Sceros' appellat, Hirrique, Curiam, *le Duché de Curland*, Samogitiamque. 'Venedorum nationes,' inquit Tacitus de Morib. German. p. 139. 'Germanis an Sarmatis ascribam, dubito,' &c. Auctor libri de Mensura Orbis Terræ, hunc Plinii locum exscribens, Hirros non agnoscit: 'Quidam,' inquit, 'hæc habitari ad insulæ usque ad fluvium (lege, *ad Vistulam usque fluvium*, sive *Visulam*) a Sarmatis, Venedis, Scirisque tradunt.' Ac valde metuo ne Hirri a repetitis temere Sciris accreverint.

[f] *Cylipenum*] Ita Mss. at editi, *Clylipenum*. Nunc sinus Livonicus dicitur, a celebri ejus regionis emporio, *le Golfe de Riga:* quo in sinu antiquo vocabulo Latris insula, nunc *Œsel* vocatur.

[g] *Lagnum*] Is est qui Jutlandiam, Holsatiam, Ducatumque Mecheloburgensem alluit.

[h] *Promontorium*] Hodie *Scagen Cap*,

ninsulam efficit, quæ Cartris [i] appellatur. Tres et viginti inde [13] insulæ Romanorum [j] armis cognitæ. Earum nobilissimæ, Burchana,[k] Fabaria a nostris [14] dicta, a frugis similitudine sponte provenientis. Item Glessaria, a succino militiæ [l] appellata, a barbaris Austrania,[15] præterque Actania.

XXVIII. Toto autem hoc mari,[a] ad Scaldim usque fluvium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili mensura, tam immodica prodentium [1] discordia est. Græci et quidam nostri $\overline{\text{XXV}}$. M. passuum [b] oram Germaniæ tradiderunt : Agrippa cum Rætia et Norico longitudinem DCLXXXXVI. millia passuum, latitudinem CXLVIII. [2] [c] millium.

(XIV.) Rætiæ prope [d] unius majore latitudine, sane

Bipont. et Franz. *Clylipenum* edd. vett. et Gronov.—13 *Cartris appellatur XXIII. M. p. Inde, &c.* Vet. Dalec. *C. appellatur. XXIII. inde, &c.* edd. vett. —14 *Fabaria nostris* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. Mox, *multitudine sponte proveniente* cod. Dalec.—15 *Austravia* margo edd. Dalec. et Gronov. *Austeravia* Chiffl.

CAP. XXVIII. 1 Rhenanus, *tradentium.*—2 Ita codd. Harduini et Tolet.

NOTÆ

in Juttia septemtrionali, Danici regni provincia, ad fauces eas unde sinus Codanus erumpit ex Oceano.

[i] *Cartris*] Aliis Cimbrica Chersonesus : in tres præcipue nunc regiones divisa : Holsatiam, Dithmarsiam, Juttiamque, sive Jutlandiam. Daniæ Regi paret.

[j] *Romanorum*] Druso Germanico in Germania bellum administrante. Strab. lib. VII. p. 291.

[k] *Burchana*] Βυρχανὶς Straboni, loc. cit. Stephano Βούρχανις in Celtica. Existimant eruditi esse insulam *Borcum*, in ostiis Amasii, *Ems*, amnis positam : aiuntque turrim etiamnum ibi extare, quam *Het boon huys* incolæ vocent : quæ vox Germanica lingua *Fabarum domum* sonet. Vide quæ dicenda sunt XVIII. 30.

[l] *Militiæ*] Non Romæ, domique, sed foris ab exercitu, militibusque Romanis. Nam a domesticis vernaculisque, castrensia distingui vocabula, in Præfatione Plinii jam dictum est. In Mss. *Austeravia.* De Glessariis dicemus cap. 30.

[a] *Toto autem hoc mari*] Septemtrionali, quod Europam alluit.

[b] $\overline{\text{XXV}}$. *M. pass.*] Lineola superposita vicies quinquies centena millia passuum significari admonet.

[c] *CXLVIII.*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c.

[d] *Rætiæ prope*] Agrippam reprehendit, qui Germaniæ, Rætiæque, et Norici latitudinem tam angustis definierit spatiis : cum Rætiæ unius prope major sit, quam quantam tergeminæ illi regioni assignaverit : sal-

circa [3] excessum ejus[e] subactæ. Nam Germania multis postea annis, nec tota, percognita est. Si conjectare[f] permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinione,[4] et longitudini ab Agrippa proditæ. Germanorum genera quinque: Vindili:[5 g] quorum pars Burgundiones,[h] Varini,[i]

CCLXVIII. Gronov. et edd. vett.—3 Rhenanus, *citra.*—4 Ita codd. Harduini, et Chiffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *opinioni* Gronov. et edd. vett. Mox, pro *longitudini* quod servant codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. *longitudinis* habent edd. vett. *traditæ* pro *prodiæ.*—5 *Vandili* Rhenanus. *Vandilici* Chiffl. Mox, *Avarini, Carini* Gronov.

NOTÆ

tem qualis quantaque Rætia cognita est, cum citra Agrippæ obitum Romanorum armis est domita. Nam Germania, ne multis quidem post annis, nec tota etiam, lustrari noscique potuit. Vide Notas et Emend. num. 104.

[e] *Circa excessum ejus*] Excessit e vivis Agrippa, Valerio Messala Barbato, P. Sulpicio Quirinio Coss. anno U. C. DCCXLII. ut auctor est Dio, lib. LIV. p. 541. Subacta per Drusum Tiberiumque, quos exercitui Augustus præfecerat, Rætia, M. Druso Libone, L. Calpurnio Pisone Coss. anno DCCXXXIX. ut idem refert, p. 535.

[f] *Si conjectare*] Si conjecturæ locus datur, inquit, minor paulo erit, quam opinati sunt Græci, Germaniæ ora, vicies quinquies centena M. pass. ut paulo ante diximus, colligere ab his credita: nec multo etiam brevior quam Agrippa prodidit, qui DCLXXXVI. millibus passuum omnino definiit, Germaniæ cum Rætia et Norico longitudo. Insignis autem ideo est utriusque mensuræ discrimen, quoniam per anfractus sinusque Germanici Oceani prior illa Græcorum excurrit: sequens vero Agrippæ, cuncta Germania nondum explorata, mediterraneam tantum ejus cognitæ partem, tractu diverso, metitur.

[g] *Vindili*] Ita R. 1. At R. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. et Paris. *Vandili.* Tacitus Vandalios vocat de Morib. German. p. 123. In Notitia Dignit. Imp. Rom. cap. 18. Ala *Vandilorum.* Ex Vandalicis montibus Albion amnem effluere, et in Oceanum effundi, auctor est Dio lib. LV. p. 548. Vandali, inquit Mariana Hist. Hisp. v. 1. p. 185. quibus ferme locis nunc Mekelburgenses sunt et Pomerani.

[h] *Burgundiones*] Burgundiones, pars Vandalorum, a burgis, hoc est, pagis in quos dissipati erant, appellationem sortiti sunt: et cum in Heduis consedissent, ei Galliæ provinciæ Burgundiæ nomen fecerunt. Partem Poloniæ tenuere, ubi nunc *Gnesna.*

[i] *Varini*] Varini Tacito de Morib. Germ. pag. 136. Ptolemæo sunt Avarini, III. 5. in Sarmatia Europæa, ad Vistulæ fontes, ubi nunc Cracovia Poloniæ caput. Φρουγουνδίωνες, inquit, (pro Φουργουνδίωνες,) εἶτα Αὐαρηνοὶ, forte pro Οὐαρηνοὶ, παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Οὐϊστούλα ποταμοῦ. Non hoc videre Cluverius aliique, qui aliter statuunt: a quibus dissidere me sæpissime, sed certis adductum argumentis, profiteor.

Carini,[j] Guttones.[k] Alterum genus, Ingævones:[6 l] quorum pars Cimbri,[m] Teutoni, ac Chaucorum gentes. Proximi autem Rheno, Istævones:[n] quorum pars Cimbri.[o] Mediterranei, Hermiones:[7 p] quorum Suevi,[q] Hermunduri,

et edd. vett. *Gottones* margo edd. Dalec. et Gronov.—6 *Vuigæuones* Rhenanus. *ac Baugorum* Chiffl. *ac Cauchorum.*—7 Margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

j *Carini*] Καρινοὶ hi Ptolemæi esse visi sunt Hermolao: frustra, cum ii Helvetiorum genti confines esse a Ptolemæo dicantur III. 11. in Germania. Nisi ex incauta superioris vocis *Varini* repetitione nata conflataque ista sit, Vistulæ accolas necesse est fuisse Carinos, perinde ac ceteras Vandalorum gentes, Burgundiones, Varinos, Guttones.

k *Guttones*] 'Gotones' vocat Tacitus, Annal. II. p. 61. 'Gothones' de Moribus Germ. p. 13. Ptolemæo III. 5. Γύτωνες, ad Vistulam positi sub Venedis: quo ex situ colligimus ibi fuisse, ubi Mazoviæ Palatinatus, ut appellant, Polonici regni, Varsoviaque est, et utraque Prussia, quam Regalem, et quam Ducalem vocant. Fuit horum oppidum primarium Gytonium primo, mox a Getis Danisque Gedanum, a sinu Codanium, *Dantzic.* Inde Gothones sive Gothi profecti qui totam Europam exagitarunt armis, ac ditione diu tenuerunt. Vide Ægid. Laccary, e Societate nostra, de Coloniis Gallor. I. 9. p. 69.

l *Ingævones*] Ab extremo septemtrionalis Oceani littore, ad amnis Amisii ostia, quicquid terrarum interjacet, Ingævones dicti tenuere Norvegiam, Sueciam, Daniam, Finlandiam, Saxoniam, Frisiamque orientalem.

m *Cimbri*] Holsatiam ii, ut diximus, Juttiamque tenuere. Mox Teutoni inferiorem Saxoniam: Brema civitate primaria. Denique gentes Chaucorum duæ, majores, atque minores, Καῦκοι οἱ μείζους, καὶ οἱ μικροί. Osnabrugensem ditionem isti ad Visurgim fluvium: illi Luneburgensem Ducatum, ad Albim: ex Ptolemæo II. 11. Tacitus de Moribus Germ. p. 135. de Chaucorum situ: 'Ac primo,' inquit, 'statim Chaucorum gens, quanquam incipiat a Frisiis, ac partem littoris occupet, omnium quas exposui gentium lateribus obtenditur, donec in Cattos usque sinuetur,' &c.

n *Istævones*] A Rheni ostiis ad Coloniam Ubiorum amnis ejus accolæ, cum Frisiis occidentalibus, Istævones appellati.

o *Cimbri* [*Sicambri*] Σίγαμβροι Dioni lib. XXXIX. p. 113. adversus quos expeditionem susceptam a Julio Cæsare idem est auctor, et Plutarchus in Cæsare, p. 718. ubi Σουγάμβρους vocat. Ultra Rhenum primum positi, Ubiis vicini, teste eodem Dione, loc. cit. ipsoque Cæsare Bell. Gall. lib. IV. p. 44. Chattis quoque et Cheruscis, ex Dione lib. LIV. p. 544. Vide Notas et Emendat. num. 105. Horum regio ibi fuit, ubi nunc Comitatus Marchiæ, Bergensis Ducatus, et Cliviensis pars transrhenana.

p *Hermiones*] In media Germania positi, ultra Rheni Oceanique ripas. In Germaniæ populis medii a Tacito appellati de Morib. Germ. p. 123.

q *Quorum Suevi*] Hermionum gentes ex ordine perquam accurate describit, ab iis exorsus, qui sunt ortui Solis propiores, mox cursu inde versus

Chatti,[r] Cherusci. Quinta pars Peucini, Basternæ,[s] supra dictis contermini Dacis. Amnes clari in Oceanum defluunt, Guttalus,[t] Vistillus sive Vistula,[u] Albis,[s] Visurgis, Amisius, Rhenus, Mosa. Introrsus vero, nullo inferius nobilitate, Hercynium jugum[v] prætenditur.

XXIX. (XV.) In Rheno ipso, prope centum M. passuum in longitudinem, nobilissima Batavorum insula et Cannenufatum:[1] [a] et aliæ[b] Frisiorum, Chaucorum, Frisia-

pars Cimbri et Mediterranei. Herm. Pro *Cimbri* Harduin. 1. *Sicambri.*—8 *Vistulus, Suevus, Albis* Rhenanus. Mox, pro *nullo* edd. quædam vett. *nulli.*

CAP. XXIX. 1 *Caninefatum* margo edd. Dalec. et Gronov. *Canenfacium* cod. Dalec. Particula copulativa *et* ante *Cannenufatum* omissa est in edd. vett. et

NOTÆ

occasum instituto. Horum igitur Suevi ii sunt, quos hodie Moravos appellamus, *la Moravie*, ut jam superius monuimus cap. 25. neque enim Suevos ab istis alios Plinius agnovit, aut Ptolemæus, qui II. 11. ultra Albim Suevos summovet, versus ortum. Postea ad Danubii caput commigrarunt. Hermunduri fuere, qui nunc Bohemi, populique ab his fusi usque ad Danubii ripam. 'In Hermunduris,' inquit Tacitus, loc. citato, p. 137. 'Albis oritur flumen inclytum. Juxta Hermunduros Marcomanni et Quadi agunt.... Eaque Germaniæ veluti frons est, quatenus Danubio prætexitur.' Sentio convelli a me Geographorum recentiorum placita: sed hos nihil in præsenti moror.

[r] *Chatti*] Chattis Franconiam, Brunswicensem Ducatum, circumjacentemque late regionem a Franconia ad Chaucorum fines Cheruscis ascribimus: hi enim inter Chattos, Chaucosque medii, Tacito teste, lib. de Moribus Germ. p. 135.

[s] *Peucini, Basternæ*] Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, inquit Tacitus, loc. cit. p. 138. Strabo tamen Bastarnarum partem esse Peucinos putat, lib. VII. pag. 306. De horum situ diximus cap. 25. Gallos Livius semper appellat, lib. XLIV. Gruteri Inscript. pag. 453. BASTARNÆ.

[t] *Guttalus*] Hunc eundem esse, qui Ptolemæo II. 11. Οὔϊδρος, aliis *Odera*, *l'Oder*, erudite probat Cluverius, adversus Junium Germ. Antiq. III. 49. Solino, cap. 20. pag. 40. 'Gothalus' est.

[u] *Vistula*] Οὐϊστούλα, Ἄλβις, Οὐϊσσουργις, Ἀμάσιος, Ptolemæo, loc. cit. Nostris, *le Veissel ou la Vistule, l'Elbe, le Veser, l'Ems.*

[v] *Hercynium jugum*] Quem Hercynium saltum appellavit cap. 25. Ὀρκύνιον δρυμὸν Ptolem. II. 11. Livius lib. IX. pag. 165. Germanicos saltus. Dionys. Perieg. vs. 286. Ἑρκύνιον δρυμόν.

[a] *Et Cannenufatum*] Ea insula a Batavis et Cannenufatibus colebatur: illi quoniam majorem insulæ partem tenuere, nomen ei suum dederunt, dictaque insula Batavorum, sive Batavia est. In Tab. Peuting. *Patavia.* Isti apud Gruterum, pag. 385. CANNANEFATES, apud Tacitum Hist. IV. pag. 103. et apud Vellcium lib. II. n. 105. 'Caninefates,' appellati. Ho-

vonum,[2] [c] Tusiorum,[3] [d] Marsaciorum, quæ sternuntur inter Helium [e] ac Flevum. Ita appellantur ostia,[f] in quæ effusus [g] Rhenus, ab septemtrione in lacus,[h] ab occidente in

Gronov. Mox, *Cauchorum* in iisdem vett.—2 Ita codd. Regg. Brot. et Ed. pr. *Frisiabonum* cdd. ante Brotier.—3 'Ita codd. Regg. et Ed. princeps. Sine auctoritate in recentt. edd. *Sturiorum.*' Brotier. Mox, *Mattiacorum, quæ, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

die *le Betuve.* Apud Reinesium vetus Inscriptio, pag. 513. NAT. CANONEFAS. 'Natione Canonefas.' Et in Notis, quæ vulgo Tironi ascribuntur, apud Gruterum, pag. 143. 'Canonefates.' Vide Notas et Emend. num. 106.

[b] *Et aliæ*] Quas cum sterni Plinius asseverat inter Helium ac Flevum, mari quod *Zuyderzee* nuncupant ab ortu, ab occasu Zelandia clandi omnes necesse est. Eo ordine a Plinio eæ recensentur, ut ab ortu et septemtrione auspicatus progrediatur in occasum. A populis in eas a continente progressis nomen habent ex iis aliquæ: a Frisiis certe, Chaucisque duæ priores, quos ultra Rhenum sedes habuisse constat. Frisios in hoc tractu Tacitus quoque agnoscit, quos cum Caninefatibus copulat, hist. IV. pag. 103. Chaucos e patriis sedibus commigrantes, ac ducem natione Caninefatem secutos, inferiorem Germaniam incursavisse Claudii Imp. temporibus, idem auctor est, Annal. XI. pag. 160. De Frisiorum et Chaucorum insulis, quæ recedente maris æstu, continenti necterentur, Dio lib. LIV. pag. 544. Nunc esse videtur Nort-hollandia. Atque hunc quidem situm Chaucis præsertim adjudicant ea quæ Plinius de iisdem affert XVI. 1.

[c] *Frisiavonum* [*Frisiabonum*] In Mss. *Frisiavonum.* Hos illic consedisse arbitror, ubi nunc *le Veluve,* pars Geldrensis Ducatus, e Belgica Gallia huc transgressos.

[d] *Tusiorum* [*Sturiorum*] His vero meridionalem Hollandiam, *la Sud-Hollande,* Marsacis insulam assignamus, quam Mosa cum Rheno efficit, ubi Dordracum est in Zelandiæ confinio: unde Marsacios pro Mosatiis credas appellatos. Marsacos Tacitus vocat, jungitque Caninefatibus, Hist. IV. pag. 103. Μαυρουσίους, ut puto, Dio lib. LX. p. 670. pro Μαρσαπίους. In Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Tusiorum, Marsaciorumque.*

[e] *Inter Helium*] Helium Zelandiæ vicinum, ubi nunc castellum *Briel.* Flevum vero Frisiæ, ubi nunc insula est, quæ priscum nomen retinet, *het Vlie,* sive *Flie.*

[f] *Ostia*] Et castella quoque ostiis imposita. Tacitus, Annal. IV. pag. 125.

[g] *In quæ effusus*] Per fossam a Druso in Salam, *l'Issel,* alteramque ex parte læva a Civili, in Leccam, *le Leck,* Mosamque, deductum olim esse Rhenum sciunt eruditi. *Vahalem* hunc Rheni alveum accolæ nominant, qui mox id quoque vocabulum mutat Mosa flumine, cujus immenso ore in oceanum effunditur.

[h] *In lacus*] Hi, frequenti eluvione aquarum, in unum maris sinum abierunt, ea magnitudine quæ Maris Australis, *Zuyderzee,* nomen hodie sustineat. Lacui nomen olim Flevo fuit, ut auctor est Mela III. 2.

amnem Mosam se spargit: medio[i] inter hæc ore, modicum nomini suo custodiens alveum.

XXX. (XVI.) Ex adverso hujus situs[1] Britannia insula, clara Græcis[a] nostrisque monumentis, inter septemtrionem et occidentem jacet: Germaniæ,[b] Galliæ, Hispaniæ, multo maximis Europæ partibus magno intervallo[2 c] adversa. Albion[d] ipsi nomen fuit, cum Britanniæ vocarentur omnes: de quibus mox paulo dicemus. Hæc abest a Gessoriaco[e] Morinorum gentis littore, proximo trajectu quinquaginta M. circuitu[3] vero[f] patere tricies octies centena viginti quinque M. Pytheas et Isidorus tradunt, triginta prope jam annis notitiam ejus Romanis armis non ultra vicinitatem sylvæ Caledoniæ[g] propagantibus. Agrippa[h]

CAP. XXX. 1 Pintian. *sita est.*—2 Vet. Dalec. *haud magno intervallo.*—3 Gronov. et edd. vett. *quinq. millia minimum: circuitu;* alii ap. Dalec. *quinq. millia passuum, &c.* Voc. *minimum* non legitur in Vet. Dalec. neque in Chiffl.—

NOTÆ

[i] *Medio*] Quod a Schenckii, ut vocant, munimento, Arenacum delapsus, Ultrajectum ac Lugdunum Batavorum alluit.

[a] *Clara Græcis*] Hanc ceteris orbis totius insulis Græci prætulere: Dionysius Perieg. vs. 568. de Britannicis insulis: Τάων τοι μέγεθος περιώσιον· οὐδέ τις ἄλλη Νήσοις ἐν πάσῃσι Βρετάνισιν ἰσοφαρίζει.

[b] *Germaniæ*] Verius Strabo, lib. IV. pag. 199. soli Galliæ prætendi dixit. Plinio tamen Tacitus subscribit, in Vita Agricolæ, pag. 142.

[c] *Magno intervallo*] Spatium intelligit, quo ab oriente in occasum porrigitur: maximam spatio ac cœlo Tacitus dixit, loc. cit.

[d] *Albion*] Ἀλουΐων Ptolemæo II. 3. Angliam Scotiamque complectitur; Scotorum etiam tunc cum Britannia diceretur, æque atque Anglorum, ignoto nomine. Britanniæ dicuntur, Hibernia adjuncta, cum ceteris adjacentibus insulis.

[e] *Gessoriaco*] Ptolem. II. 9. Γησορίακον ἐπίνειον Μορίνων, *Morinorum navale.* Plinio ipsi, cap. 37. hujus libri, 'Portus Morinorum' Britannicus, quod ex eo Gallis Romanisque usitatus erat in Britannos trajectus. Tab. Peuting. 'Gesoriaco, quod nunc Bononia.' Nostris *Boulogne sur mer.* Ager circumjectus, *le Boulenois,* vel, ut alii, *le Boulonois.* Vide Notas et Emend. num. 107.

[f] *Circuito vera*] Sic Martianus, a Plinio mutuatus, lib. cap. VI. 'Alia dimensio Europæ,' pag. 215.

[g] *Caledoniæ*] Floro Saltus Caledonius appellatus: Grampio monte, *Grantzbaine,* dividitur: in Scotia, ubi et Caledonia regio, quam Julius Agricola Domitiani temporibus primum subegit. Καληδόνιος δρυμὸς est Ptolemæo II. 3.—'At significare Plinius videtur, haud longe progressa fuisse arma Romana, si spectetur spatium annorum triginta, ex quo bella ibi geri cœpta sunt. Quamo-

longitudinem DCCC. M. pass. esse: latitudinem CCC. M. credit. Eandem Hiberniæ latitudinem, sed longitudinem[4] CC. mill. passuum minorem. Super eam hæc sita abest brevissimo transitu a Silurum gente[i] XXX. M. pass.[5] Reliquarum nulla CXXV. mill. circuitu amplior proditur. Sunt autem XL.[j] Orcades,[6] modicis inter se discretæ spatiis. Septem Acmodæ,[7] [k] et XXX. Hebudes:[l] et inter Hiberniam ac Britanniam, Mona,[m] Monapia, Ricina, Vectis, Limnus,[8] An-

4 Chiffl. *credidit. Eandem Hyberniæ, sed longitudinem.* Pintian. *Agrippa longitudinem DCCC. M. p. credit: latitudinem CCC. Eandem credidit Hyber. &c.*— 5 Ita codd. Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Chiffl. *XX. M. p.* edd. vett. et Gronov.—6 Vet. Dalec. *XL. M. p. Orcades.*— 7 *Septem Hæmodes* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox Vet. Dalec. *et XXX. Hebrides;* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et XXX. Hæbudes;* Regg. Brott. et Editio princeps: *et XXX. Hebudes.*—8 Ita Vet. Dalec. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Ricnea, V. Silimnus* edd. vett. et Gronov. Mox, pro *Andros*, Vet. Dalec. *Edros.*—

NOTÆ

brem annon Caledonia sylva verius fuerit in Comitatu quem vocant Essexiæ, quinque aut sex leucis supra Tamesim, ab amne Læa usque ad mare, amplius considerandum.' *Ed. sec.*

[h] *Agrippa*] Sic quoque Martianus loc. cit. et Solinus cap. 22. p. 41. et 42.

[i] *A Silurum gente*] Σίλυρες a Ptolemæo appellantur II. 3. Silurum Tacitus meminit Annal. XII. p. 181. et 183. Vide Notas et Emendat. num. 108. Oram hi occiduam tenuere Valliæ principatus, cum Demetis, qui Silurum pars fuere.

[j] *Sunt autem XL.*] Totidem Martiano, loc. cit. Pomponio III. 6. triginta. Jornandi *XXXV.* Ptolemæo, II. 3. περὶ τριάκοντα. Sunt eæ supra Scotiam positæ, modico ab ea freto disjunctæ. Earum maxima Pomona, *Mainland.*

[k] *Acmodæ*] Mss. *Hæcmodæ.* Vulgo *Hetland* et *Schetland*, in commune appellantur: Orcadibus proximæ, sed in boream longius summotæ.

[l] *Hebudes*] Solino cap. 22. p. 42. et Ptolemæo II. 2. quinque tantum Ἔβουδαι numerantur: Marciano quoque in Periplo, apud Steph. Αἰβοῦδαι νῆσοι πέντε τῆς Βρεταννικῆς. Omnium verissime Plinius: sunt enim eæ pæne innumeræ haud procul Orcadibus supra Hiberniam, Scotiamque, ut docet Cluver. Germ. Antiq. III. 40.

[m] *Mona*] Mona Valliæ littori adjacet. Μόνα νῆσος Ptolemæo, loc. cit. nunc *Anglesey.* Monapia, Ptolemæo Μονάειδα, loc. citat. Bedæ 'Menavia,' nunc *Man* et *Moneitha*, contra Cumberlandiam. Ricina, Ptolemæo Ῥικίνα, loc. cit. Vectim hanc, quæ in freto est quod inter Hiberniam Britanniamque interfluit, cave cum altera confundas quæ contra id Angliæ latus est, quod Galliæ obvertitur. Limnus Ptolemæo Λίμνος, Andros Ἔδρος dicitur.

dros. Infra vero Siambis,[9] [n] et Axantos. Et ab adverso [o] in Germanicum mare sparsæ Glessariæ, quas Electridas Græci recentiores appellavere, quod ibi electrum nasceretur. Ultima [p] omnium, quæ memorantur, Thule: in qua solstitio nullas esse noctes indicavimus,[q] Cancri signum [10] Sole transeunte, nullosque contra per brumam dies. Hoc quidam [11] [r] senis mensibus continuis fieri arbitrantur. Timæus historicus [s] a Britannia introrsus sex dierum navigatione abesse dicit insulam Mictim,[t] in qua candidum plumbum proveniat. Ad eam Britannos vitilibus [12] [u] navigiis

9 Cod. Dalec. et Vet. ejusdem *Samnis*.—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ad Cancri signum*.—11 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Hæc siquidem* Rhod. XVI. 22. *Hæc quidam* Gronov. et edd. vett.—12 Cod. Dalec. *vilibus*.

NOTÆ

[n] *Siambis*] Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. *Amnis*, non *Siambis*.

[o] *Et ab adverso*] Superius memoratæ insulæ contra occidentale Britanniæ latus sunt positæ: hæ ex adverso, nempe versus ortum, nec jam in eo mari, in quo Britannia est, sed in Germanico, seu parte illa sinus Baltici, quæ Germaniam alluit, supra Dantiscum, ubi insulæ sunt *Oëland* et *Gotland*, Glessariæ dictæ a succino, quod Germanis *Gless* diceretur: id enim tum in iis insulis, tum in opposito Gutonum littore, ubi Dantiscum est, legebatur, ut Plinius docet XXXVII. 11. Hæ duæ Glessariæ superius cap. 27. Austrania Actaniaque appellatæ.

[p] *Ultima*] Hæc iisdem verbis Martianus, loc. cit. et Solinus cap. 22. p. 42. Thule Islandia nunc appellatur, ut recte Cluverius animadvertit, Germ. Antiq. III. 39. Schetlandiam vult esse Cambdenus, p. 850. at hæc non quinque dierum navigatione a Britannia, ut vult Solinus, immo vix unius, abest: nec senis mensibus dies ibi, ut in Islandia, et nox vices habent. Neque eos audio qui ante annum Christi 874. ulli cognitam Islandiam aiunt. Fuerit sane hactenus inculta: incognitam fuisse, pernego. Partibus 63. seu gradibus ab Æquatore distare Thulen ait Agathemerus Geogr. I. 5.

[q] *Indicavimus*] Lib. II. cap. 77.

[r] *Hoc quidam*] Quos inter Pomponius Mela, ut diximus cap. 26.

[s] *Timæus historicus*] Hoc loco non *Timæus*, sed *Pytheas*, legit auctor libri de Mensura Orbis Terræ: 'Plinius Secundus,' inquit, 'in quarto libro edocet, quod Pytheas Massiliensis sex dierum navigatione in septemtrionem a Britannia Thulen distantem narrat.' Sic Plinius ipse II. 77. p. 229.

[t] *Mictim*] Quæ sit hæc Timæi Mictis in Germanico mari sex dierum navigatione a Britannia dissita, statui certo non potest.

[u] *Vitilibus*] Vide quæ de iis dicturi sumus VII. 57.

corio circumsutis navigare. Sunt qui[v] et alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos: maximamque omnium Nerigon, ex qua in Thulen navigetur. A Thule[w] unius diei navigatione mare concretum, a nonnullis Cronium appellatur.

XXXI. (XVII.) Gallia omnis[a] Comata uno nomine appellata in tria populorum genera dividitur, amnibus maxime distincta. A Scaldi[1] ad Sequanam Belgica. Ab eo ad Garumnam[b] Celtica, eademque Lugdunensis. Inde ad

CAP. XXXI. 1 Ita Regg. Brot. Ed. pr. Venett. aliæ vett. ante Harduin. qui e cod. Chiffl. recepit, *A Scalde*, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. Mox

NOTÆ

[v] *Sunt qui*] Aliorum sententiam prodit, non suam. Scandia certe a Scandinavia, de qua supra, nihil differt. Δοῦμναν insulam juxta Orcadas habet Ptolemæus II. 3. Si Nerigon et Bergos insulas esse, aut a Norvegiæ, celebrique ejus oræ emporio, quod *Berghen* vocamus, differre arbitrati sunt, quid ii voluerint, adhuc obscurum est.

[w] *A Thule*] Solinus cap. 22. p. 43. et Martianus loc. cit.

[a] *Gallia omnis*] Extra Provinciam Narbonensem. Galbæ nummus, apud Patinum, in Suetonio, p. 345. TRES GALLIÆ.

[b] '*Ad Garumnam* [*Garunnam*] Eamdem Galliæ divisionem servat Mela, sed *Garumnam* vocat, III. 2. 'Regio,' inquit, 'quam incolunt omnis Comata Gallia, populorum tria summa nomina sunt; terminanturque fluviis ingentibus. Nam a Pyrenæo ad Garumnam, Aquitania: ab eo ad Sequanam, Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ.' Ammianus Marcellinus expressius adhuc, atque eo audacius, lib. XV. p. 53. 'Temporibus priscis cum laterent hæ partes ut barbaræ, tripartitæ fuisse creduntur; in Celtas eosdemque Gallos divisæ, et Aquitanos et Belgas... et Gallos quidem, qui Celtæ sunt, et ab Aquitanis Garumna disterminat flumen, a Pyrenæis oriens collibus, postque oppida multa transcursa in Oceano delitescens. A Belgis vero eamdem gentem Matrona discernit et Sequana, amnes magnitudinis geminæ.' Tamen ex nominibus et situ Aquitaniæ populorum, quos Plinius paulo postea enumerat, cap. 33. *Garunnam* (sic enim habent Mss. quos vidimus, et alius e Bibliotheca Divio-Benigniana, et veteres editiones omnes a Romana anni 1470. usque ad Frobenianam: quæ prima *Garumnam* edidit:) *Garunnam*, inquam, appellasse Plinius videtur ipsum amnem Ligerim, ab Andegavensi regione: ubi jam multis auctus magnisque fluminibus, deinceps solus in mare devolvitur, nullo alicujus nominis amne recepto. Noverat is haud dubie, Garumnam similiter, qui Garumna est in decursu, eundem per leucas quindecim, antequam se in mare exoneret, Garumnam desinere appellari, et Girundam vocari, ex quo Dordoniam non imparem sibi amnem recepit, et uno decurrere alveo ambo cœperunt. Non hunc igitur intellexit, cum Ga-

Pyrenæi montis excursum Aquitanica,[2] [c] Aremorica [d] antea dicta. Universam oram XVIII. [e] M. pass. Agrippa: Galliarum [3] inter Rhenum et Pyrenæum, atque occanum, ac montes Gebennam et Juram, quibus Narbonensem Galliam excludit, longitudinem DCCCXX.[4] [f] M. passuum, latitudinem CCCXVIII. computavit. A Scaldi incolunt extera [5] [g] Toxandri pluribus nominibus.[h] Deinde Menapii,[i] Morini,[j] Oroman-

Garunnam Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.—2 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. ita etiam cap. 33. Gronov. et edd. vett. habent *Aquitania.* Mox, '*Arecomica* Vet. sed perperam: veteribus namque Gallis *Ar-emor* 'ad mare' significat teste Camdeno Britan. pag. 20. Vide Pancirol. super notic. II. 86.' *Dalec.* Pro *antea dicta*, quod testatur Chiffl. edd. vett. habent *ante dicta.*—3 Ita codd. Harduini, Chiffl. et Tolet. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *dicta. Agrippa universarum Galliarum*, omissis: *oram XVIII. M. pass.* edd. vett. Mox, pro *Juram* codd. Harduini *Juras.*—4 Chiffl. *CCCCXXX.* edd. ante Brotier. *CCCCXX.* Mox, pro *CCCXVIII.* Chiffl. habet *CCCXXV.* edd. ante Harduin. *CCCXIII.*—5

NOTÆ

runnam dixit; siquidem Girunda esset accolis, ut etiamnum est, non Garumna. Sic Danubius longe ante ostia, non Danubius, sed Ister fuit. Sic igitur recte Plinius innuit, Ligerim circa ostia sua Garunnam fuisse olim ab accolis vocitatum. Nam ab unius fluminis ostio ad aliud ducit mensuras, et fines populorum disterminat.' *Ed. sec.*

[c] *Aquitanica*] Ita Mss. omnes: ut Belgica, Celtica. Sic paulo ante, *A Scalde*, non *a Scaldi*: mox tamen etiam *a Scaldi.*

[d] *Aremorica*] Vox ea veterum Celtarum idiomate maritimam plagam sonat. Est enim hodieque Britonibus Galliæ populis *ar mor*, mare. Vide Cambdenum, p. 14.

[e] *Universam oram XVIII.*] Hoc est, decies octies centena millia passuum patere. Vide Notas et Emendationes, num. 109.

[f] *DCCCXX.* [*CCCCXX.*] Mss. omnes, *CCCXX.* Missi Theodosii: 'Gallia Comata... juxta Plinium Secundum in quarto libro, in longitudinem DCCCCXX. in latitudinem, *CCCVIII.*'

[g] *Incolunt extera*] Hoc est, regionem ultra Scaldim, extraque Gallias positam, ad Mosam usque, ubi Antverpia, Brabantiaque universa: ubi oppida Breda, et S. Gertrudis, ut recte vidit P. Ægid. Laccary, Soc. Jesu, de Coloniis Gallor. v. 5. p. 259.

[h] *Pluribus nom.*] Hoc est, gens una illa Toxandrica plures populos complexa est.

[i] *Deinde Menapii*] Jam hi deinceps citra Scaldim. Et Menapii quidem Morinis confines, juxta mare, non Plinio modo, sed etiam Straboni, lib. IV. p. 194. *Τοῖς Μεναπίοις δ' εἰσὶ συνεχεῖς ἐπὶ τῇ θαλάττῃ Μορῖνοι.* Tacitus quoque, Hist. IV. p. 94. 'A Rheno venientes transire Mosam jubet, ut Menapios et Morinos, et extrema Galliarum quaterent.' Menapii igitur ibi fuere, etsi aliter alios sentire scio, ubi nunc Flandria est, oppida Brugæ, Gandavum, Ipræ.

[j] *Morini*] 'Extremique hominum Morini' Virgilio appellati. Ut Ar-

saci[k] juncti pago, qui Gessoriacus vocatur: Britanni,[6 l] Ambiani,[m] Bellovaci.[n] Introrsus[o] Castologi,[7 p] Atrebates,[q] Nervii[r] liberi, Veromandui,[s] Sueconi,[t] Suessiones[u] liberi,

Cod. Dalec. et Vet. ejusdem *externi*.—6 Quidam ap. Dalec. legunt *Brinanni*. Mox, *Bellovaci, Hassi* edd. vett. post Frobenium. *Bellovaci, Bassi* Venett. Parm. et Chiffl. *Bassi*, vel *Hassi* non agnoscunt codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *Bellovaci*, [*Hassi*,] Franzius.—7 *Castulugi* nonnulli codd. ap. Broticr. *Cathoslogi* Reg. Brot. 5. Mox, *Succoni* nonnulli ap. Brotier, cui corruptum nomen videtur, et repetitum e sequenti *Suessiones*. Regg. Brott. *Succuconi*. Paulo post, *Ulbanectes* Gronov. et quædam aliæ edd. ante Harduin. Deinde, pro *Sunici* edd. vett. ante Harduin. *Rinuci;* margo

NOTÆ

morici, ita et Morini a voce Celtica *Mor*, quæ mare significat, quasi Maritimi, nomen habuere. Menapiis, ut vidimus, ab ortu confines: Ambianis, ab occasu, apud Ptolem. II. 9. qui Morinorum civitatem mediterraneam ait fuisse Ταρούαννον, olim *Terouanne:* navale Gessoriacum, ut vidimus sup. cap. *Bologne*.

[k] *Oromansaci*] Et oratione ejusmodi colligi potest, aut Oromansacos clientes, partemque Morinorum, proximos fuisse pago Gessoriaco, aut certe potius eos ac Gessoriacenses unum eundemque pagum, nimirum Gessoriacensem, constituisse: *le Boulenois*. In Mss. *Oromarsaci*. Audax conjectura illius qui legendum suspicabatur, *Prom. Iccii, junctum pago, &c.*

[l] *Britanni*] Ita libri omnes. Hi inter Gessoriacenses Ambianosque medii, in ora similiter positi, ea loca tenuere certe, ubi nunc oppida Stapulæ, Monstrolium, Hesdinium, et adjacentem agrum Ponticum, *le Ponthieu*, ad Somonam amnem. Quamobrem et hi pars Morinorum fuerint sane, si fides habenda auctori Libelli Provinciarum Romanarum, apud quem legitur, 'Civitas Morinum, id est, Ponticum.' Sed recentem fetum esse nugatoris alicujus, qui vetustum scriptorem inepte simulet, egregie docuit P. Philib. Monetus, in Geogr. Galliæ, pag. 421. Cluverius Germ. Antiq. II. 27. hic *Briannos* legi mavult.

[m] *Ambiani*] Aquis Somonæ clari amnis abluuntur: habent oppida, Ambianum, et Abbatis-villam.

[n] *Bellovaci*] Horum late quondam regio patuit, ab oppido usque mediterraneo Beluaco, *Beauvais*, ad oceani littus, ubi Aucum, *Eu*, et Deppæ, *Dieppe*. Vide Notas et Emend. num. 110.

[o] *Introrsus*] Hactenus igitur recensiti populi oram tenuere: mediterranea, qui deinceps appellandi sunt.

[p] *Castologi*] Mss. omnes, *Catuslugi*. Libentius *Catalauni* agnoverim, *Chulons sur Marne:* quos in Belgica merito collocat Antoninus, et Durocatelaunos vocat.

[q] *Atrebates*] *L'Artois*.

[r] *Nervii*] Cæsari Bell. Gall. lib. II. pag. 25. Nervii dicuntur Atrebatibus Veromanduisque finitimi. Unde colligas pagi Nerviorum locum præcipuum fuisse, non Tornacum, ut vulgus putat, sed Cameracum, quod ab Atrebatum Nemetaco, XIV. M. P. ab Augusta Veromanduorum abest XVIII. M. Liberi porro dicuntur, hoc est, non, ut ceteri, vectigales

Ulmanetes[v] liberi, Tungri,[w] Sunuci,[x] Frisiavones, Betasi, Leuci[y] liberi, Treveri liberi antea,[z] et Lingones[a] fœderati, Remi[b] fœderati, Mediomatrici,[8] [c] Sequani,[d] Raurici,[e] Hel-

edd. Dalec. et Gronov. *Runici.*—8 *Mediomatrices* margo edd. Dalec. et Gro-

NOTÆ

et suis, non Romanis, utentes legibus.

[s] *Veromandui*] Quorum sedes Augusta Veromanduorum, apud Ptolem. II. 9. nunc Fanum S. Quintini, uti ex Sigeberti, aliorumque indubitatis testimoniis colligit Claud. Hemeræus in libro, cui titulus, Augusta Veromanduorum, I. 12. etsi aliter Cluverio visum est. Nomen tamen retinet circumjectus ager, *le Vermandois.*

[t] *Sueconi*] Ita libri quidem omnes: at sequentis vocis corrupta quædam repetitio ea esse videtur, cum de Sueconis ceteri sileant.

[u] *Suessiones*] *Le Soissonnois.*

[v] *Ulmanetes*] Eorum urbs præcipua Sylvanectum *Senlis*, Vide Notas et Emend. num. 111.

[w] *Tungri*] Ubi nunc Leodium, Namurcum, Limburgum, et ipsa quæ nomen hodieque retinet, Tungrorum civitas.

[x] *Sunuci*] Ita Mss. omnes, non *Runici.* Qui porro Sunucorum, Frisiabonum, Betasorumque sedes ultra Rhenum quærunt, qui Belgicæ Galliæ fines fuerint, quibus bi omnes continebantur, ignorant. Nervios Betasiosque Tacitus simul jungit, Hist. IV. p. 103. et 108. 'Occupatis,' inquit, 'Sunicis, Claudius Labeo Betasiorum, Tungrorumque, et Nerviorum tumultuaria manu restitit, fretus loco, quia pontem Mosæ fluminis anteceperat.' Quo ex loco Sunucis Luciliburgensem, seu Lucemburgensem, Betasis Juliacensem, Frisiabonibus, qui medii interjacent, Limburgensem Ducatum fidenter ascribimus. Apud Gruter. pag. 520. reperta Moguntiæ inscriptio, BETASII. CIVES.

[y] *Leuci*] Oppidum habuere Tullum, Τοῦλλον Ptolemæo II. 9. hodie *Toul.* 'Est apud Tristanum, tom. III. p. 143. Postumi Augusti nummus, in quo Hercules stans clavam demissam dextra tenet, sinistra oleam elatam, brachio eodem gestat leonis exuvias. Inscriptio: HERCVLEM. Nulli dubitamus, quin sententia sit: 'HERculi Consecratam Voluit Leucorum Esse Metropolim:' nempe Postumus Augustus in priore nummi area pictus. Unde intelligitur, quam Galliæ Belgicæ partem inprimis administrandam Postumus a Senatu acceperit.' *Ed. sec.*

[z] *Treveri liberi antea*] Ademtum iis jus libertatis ævo suo innuit: restitutum postmodum, Flavius Vopiscus in Floriano. Vespas. nummus in Thes. Goltzii, COL. AVG. PAT. TREVIROR. et Inscript. apud Gruter. p. CXI. et 225.

[a] *Lingones*] Tacit. Hist. I. pag. 27. 'Otho Cæsar Lingonibus universis civitatem Romanam dedit.' *Les Langrois.* Oppidum, *Langres.*

[b] *Remi*] *Les Remois.* Oppidum, *Reims.* Fœderatorum porro populorum potior, quam liberorum conditio fuit: neque enim qui liberi erant, iidem continuo fœderati.

[c] *Mediomatrici*] Ptolem. II. 9. Μεδιομάτρικες. Tacito Hist. I. p. 23. et IV.

vetii.[f] Coloniæ: Equestris,[g] et Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniæ gentium in eadem [h] provincia, Nemetes,[i] Triboci,[9] [j] Vangiones:[k] hinc Ubii,[l] Colonia Agrip-

nov.—9 'Ita bene cod. Reg. 1. et Editio princeps. Nunc *le Diocese de Strasbourg.*' Brotier. '*Tribocci, Elsatia* hodie.' *Dalec.*

NOTÆ

p. 108. 'Mediomatrici.' *Le pays Messin.* Oppidum, *Mets.*

[d] *Sequani*] Quorum oppidum apud Ptolem. II. 9. Οὐϊσόντιον, *Besançon:* ditio ad Basileam usque appositam Rheno pertinuit.

[e] *Raurici*] Quorum mox dicenda Colonia Rauriaca: iidem 'Rauraci' alias appellati. Inscriptio Gruteri, pag. 339. L. MVNATIVS. L. F. PLANCVS. COS.... IN. GALLIA. COLONIAS DEDVXIT. LVGVDNVM. ET. RAVRICAM. Tiberii nummus, apud Goltz. p. 237. COL. AVGVSTA. RAVRACOR. Nunc vicus ignobilis, *Augst*, a Basilea VI. M. P. non ipsa Basilea, ut quibusdam visum. Civitatem Basileensium a Castro Rauracensi distinguit Libellus Provinciarum Gall.

[f] *Hetvetii*] Qui Cæsari, Plinio, ceterisque vetustioris ævi scriptoribus Helvetii vocitantur, hos posterior ætas Sequanos appellavit. Tenuere ii quicquid fere a Dola Lugdunum usque inter Ararim Rhodanumque terrarum interjacet. Quos Galli *Suisses* appellitant, ultra Juram montem, Belgicæque Galliæ limites positos, ii sibi quidem Helvetiorum nomen asciscunt: veterum sedes non habent. Eutropius lib. VI. pag. 392. de Cæsare: 'Is primo vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur.' Vide Nic. Chorier Hist. Delphin. lib. I. pag. 10.

[g] *Equestris*] Ptolemæo quoque Ἐκουεστρὶς in Sequanis collocatur, II. 9. Id nomen habet fortassis ab Equitibus Limitaneis eo deductis. Apud Gruter. p. 468. reperta inscriptio in pago *Versoye* agri Genevatis, COL. EQ. In libello Prov. Galliarum, 'Civitas Equestrium,' id est, *Neviduno.* Unde *Nion* esse colligunt, Guillimannus, Cluverius, Monetus, ad Lemannum lacum.

[h] *In eadem*] Galliæ Belgicæ contributi.

[i] *Nemetes*] Νέμητες Ptolem. II. 9. In Libello Prov. Civitas Nemetum Spira, *Spire.*

[j] *Triboci* [*Tribochi*] Τρίβοκχοι Strab. lib. IV. pag. 194. Ptolemæo loc. cit. Τρίβοκκοι. Tacito Hist. IV. p. 108. *Triboci.* Inter Vangiones, et Rauracos a Ptolemæo positi, atque adeo in superiore Alsatia, ubi nunc Colmaria est: non ad Moguntiam, ut aliis visum, quod oppidum longe ab hoc tractu summovet Ptolemæus.

[k] *Vangiones*] Quorum urbs præcipua apud Ptolem. loc. cit. Argentoratum. De his Lucan. I. 430. 'Et qui te laxis imitantur, Sarmata, braccis Vangiones.'

[l] *Hinc Ubii*] Rheni fontibus, inquit, superius memorati: hi deinceps ostiis propiores, quorum primi Ubii, et in iis Colonia Agrippinensis: de qua Tacitus Annal. XII. p. 179. 'Agrippina,' conjux Claudii, Neronis mater, 'quo vim suam sociis quoque nationibus ostentaret, in oppidum Ubiorum, in quo genita erat, Veteranos, coloniamque deduci imperat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius.'—'Verius arbitramur ab Agrippina priore, Germanici Cæsaris con-

pinensis, Guberni,[m] Batavi, et quos in insulis diximus[n] Rheni.

XXXII. (XVIII.) Lugdunensis Gallia habet[a] Lexovios,[b] Vellocasses,[c] Galletos,[1 d] Venetos,[e] Abrincatuos,[f] Osismios:[g] flumen clarum Ligerim. Sed peninsulam spectatiorem excurrentem in Oceanum a fine[h] Osismiorum circuitu DCXXV. M. pass. cervice[i] in latitudinem CXXV. M.

CAP. XXXII. 1 *Bellocassios, Calletes* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *Ambilates* pro *Abrincatuos*, Cæs. *Ossismos* Chiffl. et paulo post in eodem *Ossis-*

NOTÆ

juge, datum id ei coloniæ nomen esse; quoniam veluti Mater Castrorum procurabat ex eo tractu annonam militibus, qui merebant in exercitu mariti sui: quamobrem et laureato capite pingitur in Achate Tiberiano.' *Ed. sec.* Vetus inscriptio in Orthogr. Aldi: COL. CLAVD. AVG. AGRIPPINENSIVM. Falsa.

[m] *Guberni*] Inter Ubios, Batavosque: igitur ii sunt, qui Clivienses hodie appellantur. Tacitus hos Cugernos vocat, Hist. v. p. 119. et 120. quos pariter cum Batavis jungit.

[n] *Et quos ..... diximus*] Cap. 29.

[a] *Gallia habet*] In ora primum positas gentes enumerat: mox mediterraneas.

[b] *Lexovios*] Λιξόβιοι Ptolem. II. 8. *Lisieux*, in Neustria.

[c] *Vellocasses*] Ptolemæo loc. cit. Οὐενελιοκάσιοι μέχρι τοῦ Σηκοάνα, usque ad Sequanam, quorum oppidum Ῥωτόμαγος, vel ut in Ms. nostri Parisiensis Collegii, Ῥατόμαγος, *Rouen*, Neustriæ nunc caput. Frustra sunt Pithœus, Scaliger, aliique, qui Baiocasses hic signari putant. Caletos jungit cum Velocassibus Cæsar Bell. Gall. II. p. 21.

[d] *Galletos*] Ita libri omnes. Καλεταὶ a Ptolemæo appellantur, loc. cit. cum oppido Ἰουλιόβονα, citra Sequanam, ad oram oceani positi. Oppidum tamen ipsum in ulteriore Sequanæ ripa situm est, unde et Caletensium nomen ultra eum amnem posterior ætas transtulit. Nam Sigebertus ad annum 1163. 'Juliabona,' inquit, 'in Caletensi pago, juxta Sequanam est.' *L'Islebonne.*

[e] *Venetos*] *Les Vannois.* Oppidum, *Vannes*, in minore Britannia. Ab his profectos qui Venetias in Italia condiderunt, Strabo existimat, lib. IV. pag. 195.

[f] *Abrincatuos*] Hos a Britonum finibus amnis Coëtnus, *Coësnon*, disterminat. Oppidum Abrincæ, *Avranches.*

[g] *Osismios*] Mss. *Ossismos.* At Ptolemæo, loc. cit. Ὀσίσμιοι. Oram omnem Aremoricæ septemtrionalem ii tenuere. Post arctioribus clausi limitibus: ubi S. Pauli Leonensis oppidum. In Parlamento Alani Ducis, an. 1088. 'Osismii, sive Leonia.'

[h] *A fine*] Ubi nunc S. Maclovii oppidum: inde enim circuitus initium ducitur: hic finis Osismiorum fuit.

[i] *Cervice*] Sic isthmum vocat, quæ capitis instar reliquæ continenti Galliæ, ceu corpori, adhæret, atque annectitur. Ita cap. 5. 'Angusta cervice Peloponnesum continet Hellas.'

Ultra eam Nannetes.[j] Intus autem[k] Ædui[2] fœderati,[l] Carnuti[m] fœderati, Boii,[n] Senones,[o] Aulerci, qui cognomi-

morum.—2 Ita Reg. Brot. 1. et antiquiss. edd. *Hedui* Gronov. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Esui* Vet. Dalec. Mox, *Carnutes fœde-*

NOTÆ

[j] *Nannetes*] *Les Nantois.* Oppidum, *Nantes.*

[k] *Intus autem*] Jam hi Galliæ Lugdunensis mediterranea obtinent, quorum alii aliis longius a mari secedunt.

[l] *Ædui* [*Hedui*] *fœderati*] 'Sic in nummo argenteo sæculi XII. apud Paulum Petavium: † HEDVA XPI CIVITAS. 'Hedua Christi civitas.' In aversa parte: † MONETA SCI NAZARII. 'Moneta Sancti Nazarii.' Ex ea causa in nummis antiquioribus sub Principibus Christianis THEVP et ΘΥΠΟΛ: hoc est, *Theopolis*, Θεοῦ πόλις scribitur. In nummis priorum temporum id nomen semper scribitur per E. In nummo aureo e Cimelio Serenissimæ Ducissæ Aurelianensis; DIVI IVLI F. PER IIIVIR RPC. caput Octavii Cæsaris laureatum cum Solis sidere. In alio similiter aureo, Romæ, e cimelio Cardinalis Davia, DIVI IVLIF. TER IIIVIR. RPC. In aversa utrinsque area, mediam trajiciente titulo, M. AGRIPPA COS. DESIG. In priore lege, 'Divi Julii filius Protector Eduæ Restitutæ, Triumvir reipublicæ constituendæ.' In altero, 'Tutator Eduæ Restitutæ.' In argenteo nummo Carausii Augusti, VICT. CEA VICTori *Carausio Edua Augusta,* subintellige, trophæum erexit, quod pictum in area nummi est. Cave credas D. Bandurio, ex falsa alterius relatione aienti, scriptum esse in hoc numismate, VICTORIA CEA. Oxonii asservatur, in Bibliotheca Bodleiana. In nummo singulari e cimelio quondam Reginæ Christinæ: D. N. PLA. VALENTINIANVS. SPE. AVG. 'Dominus noster Placidus Valentinianus Senator perpetuus Eduæ AVGustæ.' Caput tectum pileo, cum veste Senatoria. .)(. PLACEAS PETRI. Hydraulus, ex quo aquæ effluunt, apposita juxta statua Apollinis, 'PLAcidus Cæsar Eduensi Apollini Sonorum Posuit Effluvium, Tutatori Romani Imperii.' Aut verius, quia simplicius: 'Eduensi Apollini, Servatori populi Eduorum, Tutatori,' &c. De templo Apollinis in civitate Edua, vide Eumenium in oratione pro scholis instaurandis, et in Panegyrico. Non est hic Valentinianus Constantii et Placidiæ filius; sed ab eo alius, quæ in Opere de Numismatibus Sæculi Theodosiani nondum edito indicamus. Nummi sunt alii Eduæ percussi, plusquam trecenti. In vetere codice Dalecampius se legisse dicit: *Esui,* haud dubie pro *Edui.*' Ed. sec.—Ptolem. II. 8. Αἴδουοι. Et inscriptio vetus apud Gruter. p. 371. ÆDVI. Straboni tamen, lib. IV. p. 192. Ἐδοῦοι. *Hedui* Cæsari lib. VII. p. 103. Tacitus Annal. XI. p. 164. 'Primi Edui Senatorum in Urbe jus adepti sunt. Datum id fœderi antiquo: et quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Rom. usurpant.' Horum oppidum Bibracte fuit, idemque Augustodunum dictum, *Autun.*

[m] *Carnuti*] *Carnuteni,* in Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Le pays Chartrain.*

[n] *Boii*] Boii hodie Borbonienses, a Borbonio Archembaldi castello. Sunt et Molinæ Borbonensium, *Moulins.*

[o] *Senones*] Nota horum deinceps

nantur Eburovices, et qui Cenomani, Meldi liberi, Parisii, Trecasses, Andecavi, Viducasses, Bodiocasses,[3] [p] Unelli,[q] Cariosvelites,[r] Diablindi,[s] Rhedones, Turones, Atesui,[4] [t] Secusiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.[u]

rati in eodem Vet. et paulo post, *et qui nominantur*.—3 Edd. vett. et Gronov. *Vidugasses*, *Vadicasses;* Chiffl. *Viducasses*, *Vadiocasses*. Gallandus in Epistola Huetio, Misc. Obss. tom. IX. p. 296. de h. l. ita scribit: ' Meum est tibi enotare, pro *Vadicasses* legi *Vadiocasses* in Ms. Vesuntino, quod et vetustate et integritate palmam præripit sex manuscriptis a Dalecampio adhibitis. Lectioni autem Ms. hujus, quod præ ceteris vel maxime sequendum judico, ideo inhæreo, quia ad *Bajocam* propius, quam *Vadicasses*, quod longius abit a scriptura, accedit. Neque enim concipere possum, nomina *Viducassium* et *Vadicassium* inter se non differre, posteriusque ex margine in textum irrepsisse: cum utrumque dent quinque manuscripta, et insuper sextum veram exhibeat lectionem vocis *Vadicasses*, pro illo *Vadiocasses* substituens.' De his vocibus vid. plura ibid. Pro *Andecavi*, quod exhibet Reg. Brot. 1. *Andegavi* dant edd. ante Brotier. Mox, *Coriosvelites* Reg. Brot. 1.—4 *Itesui* edd. vett. ante Harduin.

NOTÆ

oppida: Senonum, *Sens:* Eburovicum, *Evreux:* Cenomanorum, Κενομανῶν Αὐλιρκίων, Ptolemæo II. 8. *le Mans*. Aulerci Eburovices apud Cæsarem Bell. Gall. lib. III. p. 36. et in nummo Gallorum vetere, tum in Museo nostro, tum apud D. de Bouterone de Monet. Gall. p. 41. AVLERCO EBVROVICES. Deinde Meldorum civitas, *Meaux*. Parisiorum ea ætate *oppidum Lutetia*, ut Cæsar loquitur Bell. Gall. lib. VII. p. 96. ' positum in insula fluminis Sequanæ:' nunc Gallici Imperii caput. Trecassium, seu Tricassinorum, Trecæ, *Troyes en Champagne*. Andegavorum, *Angers*. Viducassium, Βιδουκεσίων, quos inter Unellos et Osismios Ptolemæus collocat, si tamen iidem sunt, Dinantum in minore Britannia.

[p] *Bodiocasses*] Ptolem. II. 8. Οὐαδικάσσιοι, post Meldas, versus Belgicam, πρὸς τῇ Βελγικῇ, ubi nunc Theodorici castrum, *Château-Thierry*. Vide Notas et Emend. num. 112.

[q] *Unelli*] Ptolemæo, loc. cit. Οὐένελοι, haud procul Osismiis collocantur. Cæsar, Bell. Gall. lib. II. p. 30. ' Crassum,' inquit, ' miserat ad Venetos, Unellos, Osisinos, Curiosolitas.' Quibus ex verbis minori Britanniæ Unellos esse accensendos liquet.

[r] *Cariosvelites*] Cæsari loc. cit. *Curiosolites:* quorum oppidum, unde nos sumus, Corisopitum *Quimper*, quæ vox Britannica lingua oppidum muris cinctum significat.

[s] *Diablindi*] Libellus Provinc. *Civitas Ossismiorum. Civitas Diablintum*, in Prov. Lugd. tertia. Διαυλῖται Ptolemæo dicuntur, II. 8. in mediterraneo Galliæ Lugd. multo Venetis orientaliores, ut habet codex Palat. at vetustiss. codex Collegii nostri Paris. δυσμικώτεροι, *occidentaliores*, habet, ut et vulgati libri. Quare de eorum sede ampliandum censeo. Rhedones, Turonesque sat cogniti.

[t] *Atesui*] Sic Mss. habent omnes, non *Itesui*. Sed neutram vocem, nusquam reperiens, probo. Quid si scribatur, *Item Secusiani liberi*, quasi revocans orationem ad Secusianos nunc commemorandos, quos suo loco et ordine prætermiserat? Segusianos ho-

XXXIII. (XIX.) Aquitanicæ sunt Ambilatri,[1 a] Anagnutes, Pictones,[b] Santones liberi: Bituriges [c] liberi cognomine Ubisci: Aquitani,[d] unde nomen provinciæ, Sediboniates. Mox in oppidum contributi Convenæ,[e] Begerri,[f] Tarbelli[2 g]

CAP. XXXIII. 1 ' Lege *Ambilates*, putoque vocem hanc tractam e superiori capite huic insertam imprudentia.' *Dalec.* Mox, *Aginnates, P. S. liberi, Beturi cognomine, &c.* Chiffl. *Santones liberi, cognomine Ubisci* edd. vett. et Gronov.—2 *Tarbeli* Gronov. et mox in eadem: *Cocossates, Sexsignani* distinctim. *Cocossates* etiam edd. ante Brotier, qui e cod. Reg. 2. edidit *Cocosates.* Paulo

NOTÆ

die *Foresiens* vulgo appellitant: oppidum, Forum Segusianorum, *Feurs:* agrum circumjectum, *le pays de Forests, le Lyonnois.*

[a] *Lugdunum*] *Lion.* Nic. Chorier, Hist. Delphin. lib. II. pag. 96. a *Lut*, quod populum Celtarum lingua sonat, et *Dun*, montem, vocis Lugduni originem repetit: quasi montis incolas ea vox significet. Aliam ejus nominis originationem ridet, quam apud Plutarchum Clitophon affert.—' Neutra nobis placet. Verius arbitramur *Lugdunum* emollitam vocem esse pro *Lucudunum:* quod lucum montis significat. Propterea enim in nummo vetere Rodulphi regis LVCVDVNVS scribitur. Nam quod in nummo M. Antonii legitur LVGDVNI, non ibi urbs Lugdunum est, sed primæ sunt literæ totidem vocum, a nobis superius explicatæ, III. 23.' *Ed. sec.*—De Colonia Lugdunensi superius inscriptionem ex Grutero retulimus.

[a] *Ambilatri*] Ambiliates jungit cum Nannetibus Cæsar Bell. Gall. lib. III. p. 34. Anagnutes ii esse videntur, qui Artemidoro apud Stephanum dicuntur Ἀγνῶτες ἔθνος Κελτικῆς παρὰ Ὠκεανόν. Ambo inter Nannetes et Pictones sedes habuere.—' Notabile interim est, quod cum in Belgica cap. 31. tres sint populi fœderati, Lingones, Remi, Treveri; in Lugdunensi duo, cap. 32. Carnuti et Hedui; in Aquitanica nulli sint.' *Ed. sec.*

[b] *Pictones*] *Les Poictevins*, oppidum, *Poitiers.* Santonum, *Saintes:* incolæ, *les Saintongeois.* Priores pariter liberos fuisse Lucanus innuit, IV. 436. ' Pictones immunes subigunt sua rura.'

[c] *Bituriges*] *Les Bourdelois:* oppidum, *Bourdeaux.* Ptolemæo II. 7. Βιτούριγες οἱ Οὐΐβισκοι. Gruteri Inscriptio, p. 227. AVGVSTO. SACRVM ET. GENIO. CIVITATIS. BIT. VIV. Falsa.

[d] *Aquitani*] Ab aquis salubribus, quibus ea regio scatet, ubi ubi eæ fuerint, unde hæc primum appellatio cœpit, et Aquitanorum istorum cognomen, Sediboniæ nuncupatæ.—' Fuere ii ubi nunc est Vasconia peculiaris dicta, *la Gascogne particuliere*, ubi Aturensium civitas, *Arie en Gascogne.*' Ed. sec.

[e] *Convenæ*] Ex eorum oppidi ruinis excitatum S. Bertrandi fanum, *S. Bertrand de Cominges.*

[f] *Begerri*] Bigerriones Cæsari Bell. Gall. lib. III. pag. 38. *Les Bigarrats.* Oppidum *Tarbe:* quod Tarbellorum esse, de quibus mox dicemus, cave existimes.

[g] *Tarbelli*] Videntur hi a Romanis Quatuorsignani cognominati, ut et Cocossates Sexsignani, quod hi sex signa militum apud se baberent in

Quatuorsignani, Cocosates Sexsignani, Venami, Onobrisates, Belendi,[h] saltus Pyrenæus. Infraque Monesi,[i] Oscidates[3] [j] montani, Sibyllates,[k] Camponi,[l] Bercorcates,[m] Bipedimui, Sassumini, Vellates,[n] Tornates, Consoranni, Ausci, Elusates, Sottiates,[o] Oscidates campestres, Succasses,[p] Tarusates,[4] [q] Basabocates,[r] Vassei, Sennates,[s] Cambolec-

post, *Olobrisates* Vet. Dalec.—3 *Osquidates* edd. ante Brotier. *Oscidates* Regg. Brot. et Colb. Mox, *Sibusates*, pro *Sibyllates*, Cæsar. *Pinpedunni*, *Lassunni* Chiffl.—4 *Latusates* Gronov. et edd. vett. Mox in iisdem: *Cambolectri*, *Age-*

NOTÆ

præsidio, illi quatuor. Horum oppidum Aquæ Tarbellicæ, *Acqs*, sive *Dax*. Vide inferius, XXXI. 2. Cocosatum apud Cæsarem mentio, loc. cit. Venamorum, Onobrisatumque, nusquam: omnium perinde situs incertus.

[h] *Belendi*] Superest ejus nominis vestigium in pago *Belin*, ad amnem Leriam in agro Boiorum, cui agro nomen est hodie *le Buch*. Ita Vales. in Notit. Gall. p. 524.

[i] *Monesi*] *Moneins*, inquit idem Vales. locus est hodieque haud ignobilis in Benearnensi agro: cujus forte incolæ Monesi dicti.

[j] *Oscidates* [*Osquidates*] Hi montani, mox etiam alii dicti campestres, a situ dispari. Forte sunt Δάτιοι Ptolemæi II. 7. inter Gabalos, et Auscitanos. In Mss. Reg. et Colb. *Oscidates*.

[k] *Sibyllates*] Ita libri omnes, Cæsar Bell. Gall. lib. III. 38. inter Garumnos, et Cocosates, Sibutzates locat: quos Valesius in Notit. Gall. p. 514. inter Aquas Tarbellicas, et Baionam, ait sedes olim habuisse, ubi nunc locus retinet nomen *Saubuse*, ad Aturum amnem.

[l] *Camponi*] Locus *Campan* in Bigerrionibus, quod a Papirio Massono describitur, in Geogr. Franc. p. 513. ut similitudinem vocis, sic veterum incolarum sedem forte refert.

[m] *Bercorcates*, *&c.*] Prorsus ignotæ gentes. In Mss. Reg. Colb. et Chiffl. *Pimpedumni*, *Lassunni*.

[n] *Vellates*] Ptolemæo II. 7. Οὐέλαυνοι, inter Auscios et Ruthenos. Tornates ejus loci incolas ait fuisse Valesius, cui loco nomen hodieque *Tournay*, in Bigerrionibus. Consoranorum oppidum, *Couserans*. Auscorum, ut Cæsar, sive Ausciorum, ut Ptolemæus maluit, Augusta, *Ausch*. Elusatium, Elusa, *Euse*, vel *Eause*, in Comitatu Armaniacensi: hæc Rufini patria, quem Claudianus acri carmine insectatur. Inscriptio apud Gruter. pag. 708. CIVI. ELVSENSI. Apud Cæsarem Bell. Gall. lib. III. p. 38. 'Flustates,' pro 'Elusates,' ut alii ante nos viderunt.—'In concilio Arelatensi I. 'Mamertinus Episcopus, de civitate Elosatium.' In Agathensi 'Clarus Episcopus de civitate Elusa.'' *Ed. sec.*

[o] *Sottiates*] Ita libri omnes. Cæsari, B. G. lib. III. pag. 37. *Sontiates*. Nunc est *Soz* in Novempopulania, et Auscorum Diœcesi. Oihenart. in Notit. Vascon. p. 446.

[p] *Succasses*] Succassium appellationem servat pagus *Secas*, inter Garumnam Leriamque amnes, leucis ab urbe Burdigalensi tribus. Auctor Valesius, p. 524.

[q] *Tarusates*] *Le Diocese d'Aire*.

tri[t] Agesinates Pictonibus juncti. Hinc Bituriges[u] liberi, qui Cubi appellantur. Dein Lemovices,[v] Arverni liberi,[w] Gabales.[5] [x] Rursus Narbonensi provinciæ contermini Ruteni,[6] [y] Cadurci,[z] Antobroges,[a] Tarneque[b] amni discreti a Tolosanis Petrocori. Maria circa[c] oram: ad Rhenum septemtrionalis oceanus, inter Rhenum et Sequanam Britannicus, inter eum et Pyrenæum Gallicus. Insulæ com-

sinates distinctim.—5 *Gabali* margo edd. Dalec. et Gronov. Vid. XI. 97.—6 *Rutheni* Gronov. Mox: *Cadurci: Ninobriges Tarne amne discreti a Tolosanis. Patrocorii, &c.* Jos. Scaliger. *Cathurci . . . . Petrogori* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

Vide Notas et Emend. num. 113.

[r] *Basabocates*] Ita libri omnes. Hi Cæsari 'Vocates' dicti B. G. lib. III. p. 38. 'Vocates,' inquit, 'Tarusates, Elusates.' Mox Vasatæ Basatæque, iidem appellati *Bazas*. Vide Notas et Emendationes num. cit.

[s] *Vassei, Sennates*] Forte Vasarii, Οὐασάριοι Ptolem. III. 7. Gabalis proximi.

[t] *Cambolectri*] Hi cognomine Agesinatum, ab aliis Cambolectris distinguuntur, qui Atlantici cognominantur, in Narbonensi, ut diximus III. 5. Hos esse Incolismenses credimus, *les Angoumoisins*.

[u] *Hinc Bituriges*] Nam et gentes eæ quæ Ligeri amne, et Garumna, oceanoque clauduntur, debent Aquitanicæ accenseri. Horum nobilissimi Bituriges, *les Berruyers*: Βιτούριγες οἱ Κοῦβοι Ptolem. III. 7. Ager *le Berri*: oppidum Avaricum, *Bourges*. Ibi reperta inscriptio, quam Reinesius affert, p. 121. FLAVIA. CVBA. FIRMANI. FILIA. COSOSO. DEO. MARTI. SVO . . .

[v] *Dein Lemovices*] *Les Limosins*: oppidum, *Limoges*.

[w] *Arverni liberi*] Lucan. I. 427. 'Arvernique ausi Latio se dicere fratres.' Hodie, *les Auvergnats*. Oppidum, *Clermont en Auvergne*, Clarus Mons, qui prius Nemossus appellabatur. Vide Sirmond. in notis ad Goffrid. p. 92.

[x] *Gabales*] Sic libri omnes. *Le Givaudan*. Civitas Gabalorum in eo stetit loco, ubi nunc oppidulum *Javoux*, a Mimate, *Mande*, leucis quatuor dissitum. Ita G. de Catel, Hist. lib. II. p. 306.

[y] *Ruteni*] De his egimus III. 5. Strabo lib. IV. p. 191. Ῥουτηνοὶ δὲ καὶ Γαβάλεις τῇ Ναρβωνίτιδι πλησιάζουσι.

[z] *Cadurci*] *Les Quercinois*. Ager, *le Quercy*. Oppidum, *Cahors*.

[a] *Antobroges*] Sic libri omnes, a quibus discedere mihi religio est. Nitiobriges signari puto, quorum oppidum apud Ptolem. III. 7. Aginnum est, *Agen*: regio circumjacens, *l'Agennois*.

[b] *Tarneque*] Tolosanos certe a Petrocoris Tarnis amnis disterminat, sed interjacentibus Tarnem inter et Petrocoros Cadurcis. Nomen amni, *le Tarn*. Petrocoriis, *Perigourdins*. Agro, *Perigort*. Oppido, *Perigueux*.

[c] *Maria circa*] Maria quibus ora Galliarum allnitur.

plures [d] Venetorum, quæ et Veneticæ appellantur, et in Aquitanico sinu Uliarus.[7] [e]

XXXIV. (XX.) A Pyrenæi promontorio Hispania incipit, angustior non Gallia modo, verum etiam semetipsa,[f] ut diximus, immensum quantum hinc oceano, illinc Iberico mari comprimentibus. Ipsa Pyrenæi juga, ab exortu [g] æquinoctiali fusa in occasum brumalem, breviores latere septemtrionali [h] quam meridiano Hispanias faciunt. Proxima ora citerioris [i] est, ejusdemque [1] Tarraconensis situs: a Pyrenæo per oceanum,[j] Vasconum saltus: Olarso: [k] Vardulorum [l] oppida: Morosgi, Menosca, Vesperies, Amanum portus, ubi nunc Flaviobriga [m] colonia. Civitatum IX.[n]

—7 *Ularus* cod. Dalec. et Fuxense exemplar.

CAP. XXXIV. 1 Cod. Dalec. *ejus quoque.* Mox, *situs consistit a Pyrenæo*

NOTÆ

[d] *Insulæ complures*] Sunt ferme ducentæ, desertæ et incultæ. Præstantissima in alto Calonesus, Καλόνησος, *Belle-Isle.* Describitur a Papirio Massono, p. 139.

[e] *Uliarus*] A Sidonio Epist. VIII. 6. ad Nammac. 'Olarionensis insula.' *Oleron.*

[f] *Semetipsa*] Nempe ubi cuneatur angustiis inter duo maria, unde deinde paulatim se pandit versus ulteriorem Hispaniam, ut dictum est III. 3. Adeo ut dimidio minor sit, qua Galliam tangit, quam ubi ad occidentem littus exporrigit, ut recte Mela III. 1. p. 49.

[g] *Ab exortu*] A Ruscinone, usque Gades. Vide Notas et Emendat. num. 114.

[h] *Latere septemtr.*] Perpetuo montium tractu a Ruscinone ducto usque Gades bifariam divisa Hispania, latere septemtrionali, quod oceano alluitur, angustior ea est, quam meridiano, quæ Iberico mari. Vide Notas et Emendat. num. 115.

Citerioris] Nunc incipit Hispania citerior, eademque Tarraconensis, ubi Aquitanica Gallia desinit, ad proximam Aquitaniæ oram oceani.

[j] *Per oceanum*] Per oceani oram ducto itinere, occurrunt Vasconum saltus, quæ hodie regio *Guipuscoa* nominatur.

[k] *Olarso*] Οἰασὼ πόλις est Ptolem. II. 6. in Vasconum oppidis maritimis: nunc pagus *Oiarço*, leucis a Fontarabia duabus. Martiano *Iarso* dicitur. Et promontorii nomen est Olarso in oceanum projecti, quo finitur Hispania, inquit Mariana Hist. I. 2. p. 3.

[l] *Vardulorum*] Οὐάρδουλοι Ptolemæo loc. cit. His hodie *Ipuscoates* dicti respondent. Morosgi, quantum ex situ conjicimus, fanum S. Sebastiani est. Μήνοσκα, (sic enim scribit Ptolemæus in Vardulis,) *Orio:* utrumque in Guipuscoa. Vesperies, *Deva*, ad ostium amnis cognominis, Δηούᾳ ποταμοῦ, apud Ptolem. in Caristis, qui Alavenses hodie nuncupantur.

[m] *Flaviobriga*] A Flavio Vespasiano Imp. cognominatam putant. Vide Garibay, VII. 10. Φλαουϊόβριγα Ptole-

regio Cantabrorum,[2] flumen Sanda,[o] portus Victoriæ[p] Juliobrigensium. Ab eo loco fontes Iberi quadraginta millia passuum. Portus Blendium.[q] Orgenomesci e Cantabris.[3 r] Portus eorum Vereasueca.[4 s] Regio Asturum,[t] Noëga[u] oppidum: in peninsula,[v] Pæsici. Et deinde[5 w] conventus Lucensis, a flumine Navilubione, Cibarci, Egovarri[6] cognomine Namarini, Iadoni, Arrotrebæ,[x] promontorium Cel-

margo edd. Dalec. et Gronov. *situs: a P. prope oceanum* cod. Dalec.—2 *Flaviobriga, colonia civitatum IX. Regio Cantabrorum* edd. vett. et Gronov. Mox, *flumen Sanga* cod. Dalec. et Vet. ejusdem.—3 *Biendium, Origeni mistis Cantabris* edd. vett. et Gronov. *Blendium* Chiffl. *Origeni, Conisci, Cantabri* Strab. lib. III.—4 *Vesci, Veca* Gronov. et paulo post in eadem *Pesici.*—5 *Et inde* Vet. Dalec.—6 *Æguiarri* Chiffl. Vid. Nic. Heins. Adv. II. 19. p. 367.—7 *Cæ-*

NOTÆ

mæo II. 6. in confinio Autrigonum Caristorumque. Nunc *Vermeo* est, non *Bilbao:* ad oceani oram, leucis quatuor a *Leyquetio.* Sic Mariana Hist. Hisp. IV. 4. p. 143. et Oihenart. in Notit. Vascon. p. 153.

[n] *Civitatum IX.*] Ait esse in Cantabris civitates novem. Vide Notas et Emend. num. 116. Regioni hodie nomen, *Asturias de Santillana.*

[o] *Sanda*] In Mss. Reg. *Sauga.* Colb. 1. 2. et Parm. edit. *Sanga.* Nunc est *Nervio:* Ptolemæo III. 6. Νερούα in finibus Cantabrorum. Bilbaum alluit. Eum esse, qui Melæ Salia, nunc *Rio de Sella* dicitur, male Pintianus existimavit.

[p] *Portus Victoriæ*] Recte Oihenartus in Notitia utriusque Vasconiæ, p. 11. ait esse *Santandero:* quem S. Emederii portum appellat Mariana.

[q] *Blendium*] Sic Mss. non *Biendium.* Navale fuit ejus urbis, quam nunc Santillanam vocant.

[r] *Orgenomesci e Cantabris*] E Cantabrorum populis. Oram ii tenuere a Santillana ad amnem Astario, qui Ovetum alluit. Vide Notas et Emendationes num. 117.

[s] *Vereasueca*] Ita Mss. non *Vesci, Veca.* Hodie *Villa viciosa,* ad confluentes amnis *Astario,* alteriusque ignobilis, in ora Asturum.

[t] *Regio Asturum*] *Asturias de Oviedo.*

[u] *Noëga*] Νοίγα in Cantabris, apud Ptolem. II. 6. Noëga Melæ III. 1. in Asturum littore. Hodie *Naviu.*

[v] *In peninsula*] Cui nomen est *Coruna,* in ora septemtrionali Gallæciæ. Παισικοὶ incolæ Ptolemæo appellati, loc. cit.

[w] *Et deinde*] Deinde, inquit, ad conventum Lucensem, cujus oppidum præcipuum *Lugo,* paulum a mari recedit, pertinent populi in ea ora fusi, usque ad promontorium Celticum, a flumine Navilubione: Ptolemæo Ναυϊλλοΐων est II. 6. in Callaicis, sive Gallæcis Lucensibus, hodie *Rio de Miranda:* ad oppidum *Ribadeo* in mare devolvitur. Vide Notas et Emend. num. 118.

[x] *Arrotrebæ*] Quos et Ἀρτάβρους et Ἀροτρέβας appellatos ætate sua Strabo prodidit, lib. III. p. 154. Habet juxta Nerium promontorium Ἀρταβρῶν λιμένα Ptolem. II. 6.

ticum.[y] Amnes: Florius,[z] Nelo. Celtici cognomine Neriæ,[a] superque[b] Tamarici, quorum in peninsula tres aræ Sestianæ[c] Augusto dicatæ: Capori,[7][d] oppidum Noëla.[e] Celtici cognomine Præsamarci, Cileni.[f] Ex insulis nominandæ, Corticata,[g] et Aunios. A Cilenis,[h] conventus Bra-

NOTÆ

[y] *Celticum*] *Cap de Fineterre*, sive S. Mariæ, in finibus terræ. Νέριον ἄκρον Ptolem. II. 6. a quo Neriæ mox appellandi.

[z] *Florius*] Hic modo *Rio Lezaro:* Nelo, *Ulla* dicitur.

[a] *Neriæ*] Ii apud Melam, in eo tractu pariter ultimi: accolæ nempe promontorii, quod diximus. *Cabo de Finis terræ.*

[b] *Superque*] Et supra Nerias in mediterraneo positi Tamarici, per quos Tamaris fluvius labitur, qui inter *Lezaro* et *Ulla* in mare se demittit. Τάμαρας Ptolemæo: unde hodieque regioni nomen est *Trastamara:* amni, *Tambre.* De Tamaricis Mela III. 1.

[c] *Aræ Sestianæ*] Mariana Hist. Hisp. III. 25. p. 133. ubi de Augusti Cæsaris in Hispaniam adversus Cantabros expeditione verba facit: Aræ Sextianæ, inquit, Melæ, Plinii, ac Ptolemæi literis celebratæ, atque in honorem Augusti constitutæ in peninsula, pyramidum forma, cochlea ab imo ad summum pertinente, creditæ sunt a nonnullis hujus belli monumenta fuisse, (vestigia earum ad oppidum Gegionem, ab Oveto XX. mill. pass. extare affirmant,) conjectura neque contemnenda prorsus, neque prorsus constanti: cum alii Aras Sextianas a Sexto Apuleio excitatas malint, eo quem per hosce annos de Hispania triumphasse Tabulæ Capitolinæ docent. Ita vir ille sane pereruditus: cui quidem de Ararum causa assentior, de situ non item: cum ex Pliniana serie haud procul Celtico Neriove promontorio statutæ videantur.

[d] *Capori*] Ptolem. II. 6. Κάποροι, quorum oppidum mediterraneum *Iria Flavia*, hodie, ut a nonnullis creditur, *Compostella:* quæ vox, conflata e duabus, *Iacomo Apostolo*, S. Jacobi Apostoli fanum sonat.

[e] *Noëla*] In Mss. Reg. et Colb. *Noëta. Noya*, ad amnem Tamarim *Tambre*, cujus utramque ripam tenuere Celtici Præsammarci: sic enim habet Mela III. 1. librique Pliniani vulgo editi: at Mss. et Parm. edit. *Præstamartii.*

[f] *Cileni*] Ptolem. II. 6. Κιλινοὶ, quorum oppidum Ὕδατα θερμὰ, *Aquæ calidæ*, quæ Antonino *Aquæ Celinæ* appellantur. In Conc. Tolet. I. apud Loaysam, p. 38. 'Exuperantius Ep. de Gallicia, Lucensis conventus, municipii Celenis.' Tenuisse Cileni videntur ab amne Tamari ad amnem seu *Rio Loriz*, qui urbem *Pontevedra* alluit, inter Compostellam et Tyden.

[g] *Corticata*] Quantum ex situ conjectamus, ambarum hæc hodie nomina: *Salicora* et *Blydones:* illa ad amnis Ullæ, hæc ad *Rio Loriz* ostia posita.

[h] *A Cilenis*] Post Cilenos, inquit, pertinent jam ad conventum Bracarensem, de quo diximus III. 4. Helleni: quorum oppidum in Gallæcia apud Strab. lib. III. pag. 157. Ἕλληνες appellatum esse, quoniam a Græcis conditum erat, auctor est Asclepiades Myrleanus. Hodie *Pontevedra*, teste Mariana, in Hist. Hispan. hoc est, Pons vetus.

carum, Heleni, Gravii,[8] [i] castellum Tyde, Græcorum sobolis omnia. Insulæ Cicæ.[j] Insigne oppidum Abobrica.[k] Minius[l] amnis, IV. M. pass. ore spatiosus. Leuni,[9] Seurbi.[m] Bracarum[n] oppidum Augusta, quos supra Gallæcia. Flumen, Limia:[o] Durius[p] amnis ex maximis Hispaniæ, ortus in Pelendonibus,[10] et juxta Numantiam lapsus, dein per Arevacos Vaccæosque, disterminatis ab Asturia Vettonibus,[11] a Lusitania Gallæcis, ibi quoque Turdulos a Bracaris arcens. Omnisque dicta regio a Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi nigri albique.

XXXV. (XXI.) A Durio Lusitania incipit,[a] Turduli vete-

pori Gronov.—8 *Gronii* Vet. Dalec.—9 *Lebuni* in eodem codice.—10 *Pelondonibus* Vet. Dalec. et Chiffl.—11 *Vectonibus* Vet. Dalec.

NOTÆ

[i] *Gravii*] Quasi Graii dicti. Silius Ital. lib. III. 'Et quos nunc Gravios, violato nomine Graium, Œneæ misere domus, Ætolaque Tyde.' Ptolemæo sunt Γρούϊοι, III. 6. quorum oppidum Τοῦδαι. Melæ, ceterisque Tyde, hodie *Tuy*. In Mss. Reg. et Colb. *Grovii*.

[j] *Insulæ Cicæ*] Abest id nomen *Cicæ* a codd. Reg. In quibusdam *Siccæ* legas. Deorum insulæ alias a nonnullis appellatæ: hodie *les Isles de Baionne*. In Antonini nummo, CICA. GENIO. D. D.

[k] *Abobrica*] Nunc *Baiona*, supra ostia Minii, oppidum munitissimum.

[l] *Minius*] Accolis *Minho:* nomen, si Justino credimus, a minio, quod in ripa profert. At minium amnis Sil, qui in Minium labitur, aquarum copia eo major, solus edit.

[m] *Leuni, Seurbi*] Ita libri omnes. Tractum eum tenuere ii cum Bracaribus, qui inter Durium, Miniumque, patet: quem ab utroque amne quo ea regio clauditur, *Antredoraminho* appellant.

[n] *Bracarum*] Et Bracares, inquit, ad oram usque pertinent: oppidum a mari semotum Augustam habent: hodie *Brague*, ad *Cavado* fl. Apud Gruter. Inscript. pag. 324. BRACAR-AVGVSTANI.

[o] *Limia*] Λιμίας Ptolem. II. 6. juxta Minii amnis ostia. Mela III. 1. 'Et cui oblivionis cognomen est Limia.' Sed falli Melam, quod ad oblivionis cognomen attinet, infra Plinius monet. Hodie *Lima*.

[p] *Durius*] Accolis *Douro*. De his, qui mox appellantur, populis, quos Durius alluit, ac disterminat, egimus superiore libro. Præter Numantiam labi auctor est etiam Strab. lib. III. pag. 153.

[a] '*A Durio Lusitania incipit*] Ubi se in mare Durius, *Douro*, exonerat, ad oppidum *Porto:* ex quo, cum adverso ei ad austrum *Cale*, factum est Portucalliæ nomen: quod recentiores euphoniæ causa in Portugalliam mutavere: non a Gallis, ex Terræ sanctæ peregrinatione appellentibus, ut fabula refert; nam neque illac ad

res,[b] Pæsuri :[1] [c] flumen Vacca.[d] Oppidum Talabrica. Oppidum, et flumen Æminium.[e] Oppida : Conimbrica,[2] [f] Collippo,[g] Eburobritium.[h] Excurrit deinde in altum vasto cornu promontorium,[i] quod alii Artabrum appellavere, alii magnum, multi Olisiponense,[3] ab oppido, terras,[j] maria, cœlum disterminans. Illo finitur Hispaniæ latus,[k] et a circuitu ejus incipit frons.[l]

(XXII.) Septemtrio hinc, oceanusque[4] Gallicus,[m] occa-

CAP. XXXV. 1 *Pesuri* Gronov. Mox *Baccia* pro *Vacca* Ortel. *Vagia* codd. Dalec. et Chiffl. Deinde, pro *Æminium*, quod Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. exhibent, *Eumenium* dant Tolet. et cod. Dalec. *Minium* Gronov. et edd. vett.—2 *Cinumbriga* cod. Dalec. et Tolet. *Olisippo* Vet. Dalec. pro *Collippo*. Mox, *Eburo Britium* Gronov. et edd. vett. *Britoletium* Vet. Dalec. *Britticum* cod. Dalec. *Eburobritium* Ortel.—3 *Olyssiponense* Gronov. et edd. vett.—4 Cod. Dalec. *frons septemtrionis. Hinc Oceanus, &c.* Pro

NOTÆ

nos ex oriente reditur: neque tunc Galli appellabantur, sed Franci.' *Ed. sec.*

[b] *Turduli veteres*] Ab his prodiisse significat eos qui eodem nomine in ulteriore Hispania superius sunt appellati, III. 3.

[c] *Pæsuri*] Gruteri inscriptio, pag. 162. PÆSVRES. Hi cum Turdulis a Durio ad Vaccam tenuere, ubi nunc oppida *Lamego* et *Arouca*.

[d] *Vacca*] Mss. Reg. et Colb. *Vagia*. Marcianus Heracl. pag. 74. Οὐακούα ποταμός. Nunc Lusitanis *Vouga* et *Couga*. Ad Alveirum oppidum, *Aveiro*, e Talabricæ ruderibus excitatum, in mare devolvitur. Τὰ Ταλάβριγα Appiano, in Iber. p. 295. et Ptolemæo II. 5.

[e] *Æminium*] Hodie *Agueda* nomen est oppido amnique commune. Vide Notas et Emendat. num. 119.

[f] *Conimbrica*] Mss. Reg. et Colb. *Cinumbriga*. Oppidum fuit, nunc dirutum: *Condeja la veja*, Condexa vetus. Tribus ab ea leucis, ex illius ruderibus excitata nova Conimbrica, *Coimbra*: nobis *Conimbre*.

[g] *Collippo*] Ex ejus ruinis crevit civitas Leirinensis *Leiria*, quæ Collippo nova dici potest, inter Olisiponem et Conimbricam, in ea Lusitaniæ parte, quam Estremaduram vocant. Inscriptio Gruteri, pag. 323. COLLIPPONENSIUM. Et pag. 1155. EX. LVSITANIA. MVNICIPI. COLLIPPONENSI.

[h] *Eburobritium*] Hodie *Ebora de Alcobaça*, haud procul Leiria, supra Olisiponem.

[i] *Promontorium*] Hodie *Capo di Rocca Sintra*. Vide Notas et Emend. num. 120.

[j] *Terras*] Ad terras certe quod pertinet, citra id promontorium est pars Lusitaniæ hactenus descripta, quod est Hispaniæ latus, et Lusitaniæ, septemtrionale : ultra, occidentalis ora. Ad cœlum, hinc ipse septemtrio, inde occasus. Ad maria, Gallicus, vel, si mavis, Callaicus, ab eo latere oceanus, ab illo Atlanticus.

[k] *Hispaniæ latus*] A promontorio Celtico, ad Artabrum sive Olisiponense.

[l] *Incipit frons*] Ab Olisiponensi promontorio, ad Gaditanum fretum.

[m] *Oceanusque Gallicus*] Vide Notas et Emend. num. 121.

sus illinc, et oceanus Atlanticus. Promontorii excursum LX. M.[5] prodidere, alii XC. M. pass. Ad Pyrenæum inde non pauci XII. quinquaginta[n] millia, et ibi gentem Artabrum, quæ nunquam fuit, manifesto errore.[o] Arrotrebas enim, quos ante Celticum diximus promontorium, hoc in loco posuere literis permutatis.

Erratum et in amnibus inclytis. Ab Minio, quem supra[p] diximus, CC. M. pass. (ut auctor est Varro) abest Æminius,[q] quem alibi quidam[r] intelligunt, et Limæam[s] vocant, Oblivionis antiquis dictus, multumque fabulosus.[6 t] Ab Durio Tagus CC. M. passuum, interveniente Munda.[u] Tagus au-

Gallicus, Chiffl. *Calaicus*.—5 Vet. Dalec. *XL. M.*—6 *Lethæum vocant ab oblivione antiquis dictum, multumque fabulosum* margo edd. Dalec. et Gronov.—

NOTÆ

[n] *XII. quinquag.*] Hoc est, duodecies centena et quinquaginta millia passuum. Mensura enim hæc est adnavigationis per sinus, recessusque sinuum, a promontorio isto ad Pyrenæum.

[o] *Manifesto errore*] Qui tamen ævo Strabonis invaluerat, ut diximus sup. cap.

[p] *Quem supra*] Cap. sup.

[q] *Æminius*] De quo hoc cap. diximus, ad ea verba: 'Oppidum, et flumen Æminium.'

[r] *Quem alibi quidam*] Melam sugillat, ut indicavimus sup. cap. ad ea verba: 'Flumen, Limia.' Is enim Limiam cum Æminio, qui Oblivionis amnis est appellatus, confundit: recte distinguit Appianus in Iber. pag. 295.

[s] *Limæam*] Limia Melæ loc. cit. Straboni lib. III. pag. 153. Ὁ τῆς Λήθης, ὅν τινες Λιμαίαν καλοῦσιν. *Oblivionis fluvius, quem quidam Limæam vocant.*

[t] *Fabulosus*] Origo ea fabulæ fuit. Lusitani Celtici, qui Anam seu Guadianam fluvium accolebant, inita cum antiquis Turdulis amicitia, copias junxere paribus in eandem expeditionem armis. Transvecti amnem, sive Limiam, sive Æminium, orta ibi seditione, communem amisere ducem. Tum vero et simultatum obliti, et soli amœnitate illecti, suas ibidem sedes posuere. Imperitum vulgus deinde credidit, insita aquis illis ea virtute, et expeditionis susceptæ, et patriæ oblivionem potasse. Ea vero fama in posteros sic invaluit ut, annis postea volventibus, cum Decimus Junius Brutus, Romani exercitus Imperator, ad eum amnem venisset, nullo posset imperio milites Romanos adigere, ut fluvium transmitterent: cum id esset animis omnium persuasum, se patriæ suæ æterna statim oblivia subituros. Vide Florum II. 17. p. 91. Strabon. lib. III. p. 153. Plutarch. in Quæst. Rom. pag. 272. Appian. in Iber. pag. 294. Anno U. C. DCXVIII. Brutus ibi Proconsul fuit.

[u] *Munda*] Inter Durium et Tagum fluens amnis, *Mondego*, Conimbricam alluit: aurifer ipse perinde ac Tagus. Ptolem. II. 5. Μόνδα.

riferis[v] arenis celebratur. Ab eo CLX. M. passuum promontorium Sacrum[w] e media prope Hispaniæ fronte prosilit: XIV. M. pass.[x] inde ad Pyrenæum medium colligi Varro tradit.[7] Ad Anam[y] vero, quo Lusitaniam a Bætica discrevimus,[z] CXXVI.[8] M. passuum: a Gadibus CII. M. pass.[a] additis. Gentes:[b] Celtici, Turduli,[9] et circa Tagum[c] Vettones. Ab Ana ad Sacrum, Lusitani.[d] Oppida memorabilia a Tago in ora, Olisipo[10][e] equarum[f] e Favo-

7 Vet. Dalec. *et ad Pyrenæum medium colligit, ut Varro tradit.*—8 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Ab Ana vero . . . . CCXXVI.* Gronov. et edd. vett. *CXXI.* codd. Tolet. et Chiffl.—9 Ita codd. Harduini, Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Verduli* edd. vett. et Gronov.—10 *Olysippo* Gronov. et edd. vett.—11 *Cæneus*

NOTÆ

[v] *Tagus auriferis*] Vide quæ dicemus XXXIII. 21.

[w] *Sacrum*] Nunc S. Vincentii, *Cabo de S. Vincente.* De fronte Hispaniæ superius egimus hoc cap.

[x] *XIV. M. pass.*] Hoc est, quatuordecies centena millia pass. per mediam Hispaniam facto itinere, a promontorio sacro ad medium Pyrenæum.

[y] *Ad Anam*] Ab Ana fluvio, inquit, distat Sacrum Promontorium CXXVI. M. pass. Sic Mss. Reg. et Colb. &c. non, *CCXXVI.*

[z] *Discrevimus*] Lib. III. cap. 2.

[a] *CII. M. pass.*] Sic erunt omnino a promontorio Sacro ad Gades, CCXXVIII. M. P.

[b] *Gentes*] Ultra Tagum positæ, versus austrum, supra Algarbiæ, ut vocant, regnum: Celtici, Turdulique: de quibus egimus III. 3. cognomines, finitimi, affines. Turdulorum civitas Emerita fuit, de qua inferius, teste Strab. lib. III. p. 151. Unde colligas Vettonum Turdulos clientes fuisse. Celticorum Pax Julia fuit, aliæque, ut mox dicemus.

[c] *Circa Tagum*] Nam utramque Tagi ripam, omnemque circum regionem late Vettones, sive Vectones tenuere: oppida habnere insignia, citra Tagum Salmanticam, apud Ptolem. II. 5. ultra, Augustam Emeritam, quam 'claram Vettoniæ coloniam' Prudentius vocat, Hymno IX. in Eulaliam, vs. 186. 'Nunc locus Emerita est tumulo Clara Colonia Vettoniæ, Quam memorabilis amnis Ana Præterit,' &c. Supra Anam Vettones habitasse etiam auctor est Strab. lib. III. p. 139. Inscriptio Gruteri, pag. 591. PROVINC. VETTONIÆ.

[d] *Lusitani*] Ubi fere Algarbia est, *les Algarbes.*

[e] *Olisipo*] Ulyssem venisse in Hispaniam, atque in Lusitaniæ littore urbem Ulyssiponem condidisse, Strabo, Solinus, Martianusque censent, ipsoque ex nomine conjectura ducta confirmant. Refellunt quidam tum nominis argumento; nam Olisipo ex antiquis monumentis et lapidum inscriptionibus nominari scribique debet: et quoniam Ulyssis aræ supra mare Armoricum in Belgis non uno loco extabant. Nempe ex Græca vanitate, quem in Deorum numero habebant, ei templa atque oppida consecrabant: quod Hispanis conti-

nio vento conceptu nobile: Salacia[g] cognominata urbs Imperatoria: Merobrica:[h] Promontorium Sacrum: et alterum Cuneus.[11] [i] Oppida:[j] Ossonoba, Balsa, Myrtilis.

Universa provincia dividitur in conventus tres, Emeritensem, Pacensem, Scalabitanum. Tota populorum XLVI.[12] in quibus coloniæ sunt quinque, municipium civium Rom. unum: Latii antiqui tria: stipendiaria, XXXVI. Coloniæ: Augusta Emerita,[k] Anæ fluvio apposita: Metallinenses,[l] Pacensis,[m] Norbensis,[n] Cæsariana cognomine.[13] Contri-

codd. Dalec. et Chiffl.—12 Ita cod. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *XLV.* edd. vett. et Gronov.—13 *Cæsarina cognomine* Chiffl.—14

NOTÆ

gisse etiam non inepte prorsus arbitrantur. Ita fere Mariana I. 12. sub finem, p. 22. Apud Gruter. inscriptio, pag. 252. 261. et 273. FELICITAS. JVLIA. OLISIPO. Ptolemæo, lib. II. c. 5. Ὀλισσείπων. Nunc *Lisbonne.*— 'Altitudine Poli 38. 45'. 25''. ex D. Couplet, in Historia Acad. anni 1700. p. 127.' *Ed. sec.*

[f] *Equarum*] Dicemus ea de re VIII. 67.

[g] *Salacia*] Hodie *Alcacer do Sal*, inter Eboram et oceanum, medio ferme intervallo. Inscriptio Gruteri, p. 13. MVNICIPI. SALACIEN.

[h] *Merobrica*] Gruteri inscriptio, p. 442. ORDO. MEROBRIG. sed suspecta mihi. Oppidum interiit: e ruderibus proxime excitatum alterum, cui nomen est *Santiago de Caçem:* medio ferme intinere inter Olisiponem et Prom. Sacrum, *Cabo S. Vincente.*

Cuneus] Hodie *Cabo di S. Maria.* Ager inter Anam et Sacrum promontorium, Cuneus a Mela vocatur, III. 1. interjacente eo promontorio, quod a Plinio, de agri nomine, Cuneus similiter appellatur.

[j] *Oppida*] Hoc ex Pomponio Plinius, loc. cit. 'In Cuneo agro,' inquit, 'sunt Myrtilis, Balsa, Ossonoba.' Eodem ordine Marcianus Heracl. p. 73. Ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄνα ἐπὶ Βάλσα .... ἀπὸ δὲ Βάλσων εἰς Ὀσόνοβα .... ἀπὸ δὲ Ὀσόνοβα ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀκρωτήριον. Sic enim hic locus legendus. Ossonoba, *Estombar*, Roderico Carro, Antiq. Lusit. III. 75. Balsa, Resendio auctore, Antiq. Lusit. lib. IV. *Tavira* est: utraque Algarbicæ ditionis: ista metropolis. Myrtilis, Ptolemæo II. 5. ex Ms. nostro, Ἰουλία Μυρτιλίς, hodie *Mertola*, ad Anam, in confinio Algarbiæ, Lusitaniæque.

[k] *Augusta Emerita*] Vestigia tantum supersunt: loco nomen est *Merida*, ad Anam. Veteranos milites eo deductos Augusti jussu, auctor est Dio, lib. LIII. p. 514. Nummos duos profert Patinus in familia Carisia, p. 65. hujus deductæ coloniæ indices ac testes. Gruterus, inscriptionem, pag. 13. COLONIÆ. EMERITENSIS.

[l] *Metallinensis*] Metallinum, hodie *Medelin*, in Estremadura, ad Anam fluvium, ubi falso creditus, post lencarum aliquot occultationem, amnis emergere. Antonin. in itinere a Corduba Emeritam, Metellinum ab Emerita M. P. XXIV. distare prodidit.

[m] *Pacensis*] Civitas olim Pax Ju-

buta[o] sunt in eam Castra Julia, Castra Cæcilia. Quinta est Scalabis,[14] [p] quæ Præsidium Julium vocatur. Municipium civium Rom. Olisipo, Felicitas[q] Julia cognominatum. Oppida veteris Latii: Ebora,[r] quod item Liberalitas Julia: et Myrtilis, ac Salacia quæ diximus.[s] Stipendiariorum, quos nominare non pigeat, præter jam dictos[t] in Bæticæ cognominibus,[15] Augustobrigenses,[u] Ammienses,[v]

Idem codex *Sallabis*.—15 Margo edd. Dalec. et Gronov. *in Bætica cognomines*. Mox, pro *Ammienses*, cod. Dalec. *Emienses*, et *Pranitani* pro *Aranditani;* Gronov. *Araditani;* Vet. Dalec. *Aranitani*. Pro *Arabicenses* margo edd.

NOTÆ

lia, Παξιουλία Ptolemæo II. 5. in Turdulis, sive Turdetanis: eadem Augusta cognominata: Παξαυγούστα Strabonl l. III. p. 151. in Celticis Lusitanis. Nunc *Beja:* in cujus oppidi foro cippum esse Gruterus ait, pag. 261. cum inscript. COL. PAX. IVLIA. Pacis Augustæ deinde nomen ad Badiocenses transiit, quorum oppidum in Turdulis fuit. Vide Resendium, in Epist. de Colonia Pacensi. Ulpianus, lib. L. Dig. tit. 15. de Censibus: 'In Lusitania Pacenses, sed et Emeritenses juris Italici sunt.'

[n] *Norbensis*] Νῶρβα Καισάρεια Ptolem. II. 5. Hodie *Alcantara*, Lusitaniæ quondam, nunc Castellæ veteris oppidum, ad Tagum, ponte ibi Trajani nobile: aut certe ex Norbensis ruderibus haud procul id conditum.

[o] *Contributa*] Norbensi jurisdictioni obnoxia, seu jura Norbam petere coacta. Castra Julia, nunc *Truxillo*, quasi *Turris Julia*, in Diœcesi Placentina, Castellæ novæ, inter Emeritam Placentiamque, medio fere intervallo: haud procul a Castris Cæciliis, quibus nomen est *Caceres:* non, ut quibusdam visum est, *S. Maria de Guadalupe*. Pro *Castra Julia*, Mss. Reg. et Colb. *Castra Servilia*. Cæcilia Ptolemæo memorantur, II. 5. Antonino Cæciliana dicta, in Lusitania, itinere ab Olisipone Emeritam, quod per viarum anfractus plurimos agebatur.

[p] *Scalabis*] A Diva Irene virgine nomen habet hodie *Santarena*. Apud Ptolem. II. 5. Σκαλαβισκὸς, Ταικουβὶς, κ. τ. λ. forte pro Σκαλαβὶς κολ. hoc est, κολωνία.

[q] *Felicitas*] De eo cognomine paulo ante egimus.

[r] *Ebora*] *Evora*, inter Anam et Tagum. Apud Resend. de Antiq. Eboræ, inscriptio quam Gruterus refert, p. 489. LIB. IVL. EBORA. Hoc est, 'Liberalitas Julia Ebora:' non 'Libertas,' ut Scaligero visum in Indice Gruteri.

[s] *Quæ diximus*] Plane modo, hoc cap.

[t] *Præter jam dictos*] Præter eorum oppidorum cives, quos in Bætica Lusitanis esse cognomines diximus III. 3. iis verbis: 'Celticos a Celtiberis ex Lusitania advenisse manifestum est: sacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguuntur.'

[u] *Augustobrigenses*] Augustobriga Antonini, ab aliis hodie *Villar del Pedroso*, ad Tagum: ab aliis *Ponte del Arçobispo* esse existimatur.

[v] *Ammienses*] Ptolem. II. 5. in Lusitania, Ἀμαία. Mss. Ἀμμαία. Nunc

Aranditani,[w] Arabricenses,[x] Balsenses,[y] Cæsarobricenses, Caperenses, Caurenses,[z] Colarni, Cibilitani,[a] Concordienses,[b] Elbocorii,[c] Interannienses,[16 d] Lancienses,[e] Mirobrigenses, qui Celtici[f] cognominantur: Medubricenses,[17 g] qui Plumbarii: Ocelenses,[h] qui et[18] Lancienses: Turduli

Dalec. et Gronov. *Taxabricenses;* edd. vett. et Gronov. *Axabricenses.* Vet. Dalec. *Blacenses* pro *Balsenses.* Denique, cod. Dalec. et Chiffl. *Cæsarobrienses.* —16 Edd. vett. et Gronov. *Concordienses, qui et Boccori, Interausenses.* Cod. Dalec. et Chiffl. *Interansenses.*—17 *Medubrigenses* codd. Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—18 Hæc duo vocabula, *qui*

NOTÆ

Portalegre, in Lusitaniæ finibus inter Helnas et Tagum amnem: quo in oppido reperta inscriptio, MVNICIP. AMMAI. hoc est, *Ammaitanum*, quod refert Gruterus, pag. 257. ex Schotti schedis.

[w] *Aranditani*] Ἀρανδὶς Ptolemæo II. 5. in Celticis Lusitanis, Arannin Antoninus, in itinere de Esuri Pacem Juliam, pro Arandi habet. Situs horum incertus, ut et proxime sequentium.

[x] *Arabricenses*] Ab Arabriga Ptolemæi II. 5. juxta Scalabim sita. Apud Gruter. inscriptio, pag. 162. ARABRIGENSES.

[y] *Balsenses*] Hi ab oppido Balsa supra dicto: *Cæsarobricenses* ab oppido, ut patet, cognomine, sed incerti admodum situs: *Caperenses*, a Cappara, cujus meminit in Lusitania Antoninus, itinere ab Emerita Cæsaraugustam. Ptolemæo II. 5. Κάπαρα: nunc *Las ventas de Capara*, inter Alcantara et Coriam.

[z] *Caurenses*] Horum oppidum Καύριον Ptolemæo II. 5. in mediterraneis Lusitaniæ civitatibus: nunc *Coria*, in Castella nova: Colarnorum, Κόλαρνον. Apud Gruter. pag. 162. COLARNI.

[a] *Cibilitani*] Apud Gruter. pag. 362. MVNICIPI. CIVILITAN.

[b] *Concordienses*] Horum oppidum Κονκορδία, apud Ptolem. loc. cit. Nunc *Tomar* aiunt appellari.

[c] *Elbocorii*] Ab oppido Elbocori. Vide Notas et Emend. num. 122.

[d] *Interannienses*] Oppidum Ἰντερανησία. Vide Notas et Emendationes num. 123.

[e] *Lancienses*] LANCIENSES, apud Gruter. p. 160. et 199. Apud Ptolem. II. 5. Λαγκία ὀπιδάνα.

[f] *Qui Celtici*] Ut eo cognomine a Mirobricensibus Turdulis, de quibus dictum est III. 3. Celtici secernantur. Alii *Ciudad Rodrigo* esse volunt, urbem Castellæ veteris, in Portugalliæ confinio: Ambr. Morales locum esse ait, cui hodieque nomen est *Malabriga*, prope eam Rodericopolim.

[g] *Medubricenses*] Medobrecam in Lusitania oppidum, prope montem Hermininm, quo Medobrecenses confugerant, habet Hirtius in Comment. de Bello Alex. p. 217. Olim oppido nomen *Aramenha:* nunc jacet: rudera, teste Resendio, Antiq. apud Maruanum castrum visuntur, prope Amæam, quæ Portus alacer, ut diximus, appellatur. Plumbarii, a plumbo quod ibi effoditur, cognominati.

[h] *Ocelenses*] Ὀκελλον Ptolemæo II. 3. juxta Capara.

qui Barduli,[i] et Tapori.[j] Lusitaniam cum Asturia et Gallæcia[19] patere longitudine DXL. M. passuum: latitudine DXXXVI.[k] M. Agrippa prodidit. Omnes autem Hispaniæ, a duobus Pyrenæi promontoriis per maria, totius oræ circuitu passuum XXXIX. XXII. M.[20][l] colligere existimantur, ab aliis XXV. mill.[21][m]

XXXVI. Ex adverso Celtiberiæ complures sunt insulæ, Cassiterides[a] dictæ Græcis, a fertilitate plumbi: et e regione Arrotrebarum promontorii,[b] Deorum sex,[c] quas aliqui fortunatas appellavere. In ipso vero capite Bæticæ, ab ostio[1] freti[d] pass. XXV. mill. Gadis, longa (ut Polybius scribit) XII. mill. lata III. mill. passuum. Abest a conti-

et, in cod. Dalec. non habentur.—19 Chiffl. *et Gallicia*.—20 'Ita Ms. Reg. 1. In editione principe, *XXIX. XII.* Sic et Mss. Reg. 5. 6. Frustra in recentioribus editionibus emendatum, *XXIX. XXII.* Certe totius oræ circuitu a promontorio Pyrenæo, *le Cap de Creus*, ad alterum promontorium inter urbes *Saint Sébastien* et *Fontarabie*, si sinuum anfractus numerentur, plus colligitur, quam *XXIX. XXII. M. pass.*' Brotier. *XXXIX. M. duodecies* Vet. Dalec. *XXIX. M. XXII.* Chiffl. Bipont. *vigesies novies centena, et viginti duo millia.*—21 Edd. vett. et Gronov. *XXVII. milt.* Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. et Franz. *XXVI. milt.* Bipont. *vigesies sexies centena millia.*

CAP. XXXVI. 1 *Bæticæ mox ab ostio* Vet. Dalec. Mox, pro *XXV. mill. Gadir*, quam lectionem firmant codd. Harduin. et Dalec. *LXXV. mill. Gadis* ex-

NOTÆ

[i] *Qui Barduli*] Turduli Tarraconensem attingunt, ut dictum est III. 3. qua in provincia et Vardulos sive Bardulos Ptolemæus agnoscit II. 6.

[j] *Tapori*] Gens est a Turdulis diversa. In libris omnibus, *Tapori*. At in inscriptione Gruteri, p. 162. nisi vitium marmorarii sit, cum Medubricensibus TALORI junguntur.

[k] *Latitudine DXXXVI.*] Latitudinis hæc mensura justo sane amplior videtur, ac longitudini ipsi fere par.

[l] *XXXIX.* [*XXIX.*] *XXII. M.*] Ita Mss. Reg. Colb. Chiffl. &c. Hoc est, vigesies novies centena, et viginti duo millia passuum.

[m] *Ab aliis XXV.* [*XXVI.*] Vigesies sexies centena millia.

[a] *Cassiterides*] E regione Celtiberorum, sive Celticorum Lusitaniæ, positas esse Cassiteridas insulas decem, unde *stannum*, quod κασσίτερον Græci vocant, ad nos adveherentur, communis veterum error fuit: quem et Ptolemæus sequitur, II. 6. Strabo lib. II. et III. aliique. Caute admodum Herodotus, cujus verba recitat Eustathius in Dionys. vs. 563. pag. 81. negat sibi Cassiteridas esse notas: et merito sane: quod eæ nusquam fuere. Fabulis Plinius ipse accenset, XXXIV. 47.

[b] *Arrotrebarum prom.*] Quod Celticum promontorium appellavit, cap. 34.

[c] *Deorum sex*] Duæ Ptolemæo, II. 6. si tamen eædem.

[d] *Ab ostio freti*] Gaditani.

nente [e] proxima parte minus pedes DCC.[2] reliqua plus septem [f] M. passuum. Ipsius spatium XV.[g] M. passuum est. Habet oppidum civium Romanorum,[h] quod appellatur [i] Augusta urbs [3] Julia Gaditana. Ab eo latere, quo Hispaniam spectat, passibus fere centum, altera insula[j] est longa, passus M.[k] lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro et Philistide, Erythea: [4] a Timæo et Sileno, Aphrodisias: [l] ab indigenis, Junonis. Majorem [m] Timæus Cotinusam [n] apud eos vocitatam [5] ait: nostri Tartesson [o] appellant, Pœni Gadir,[p] ita Punica lingua septem signifi-

hibent edd. ante Harduin.—2 Ita Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *passus DCC.* edd. vett. et Gronov. Mox, *passuum* deest ap. Gronov. Panlo post, *spatium XXV. M. pass.* Pintian.—3 *Augustana urbs* Vet. Dalec.—4 *Erythia* edd. ante Brotier. *Erythria* Vet. Dalec.—5 In cod. Reg. 1. *Potinusam a puteis vocitatam.* At Festo et Tzetzi Κοτινοῦσα dicitur a *κοτίνοις*, seu *oleastris, oleisve sylvestribus.*' Brotier. *Putinussam a puteis, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. *Potinussam* Chiffl. Mox, Vet. Dalec. ait, *post Tyrii Tartesson appellavere.* Deinde: *Pœni Gadiram: nam Gadir Punica lingua sep-*

NOTÆ

[e] *Abest a continente*] Vide Notas et Emend. num. 124.

[f] *Reliqua plus septem*] Nempe septem millibus, et D. pass. ut dictum est II. 112.

[g] *Ipsius spatium XV.*] Vide Notas et Emend. num. 125.

[h] *Civium Rom.*] Gaditanum oppidum civitatis, jure donatum a Julio Cæsare, cum Hispaniam subegit, auctor est Dio, lib. XLI. pag. 164. Inscriptio Gruteri, pag. 258. Gadibus reperta, MVN. AVG. GAD.

[i] *Quod appellatur*] Mss. Reg. et Colb. sincerius, *qui appellantur Augustani urbe Julia Gaditana.*

[j] *Altera insula*] Ἐρύθεια Straboni, lib. III. pag. 167. a Gadium insula unius stadii, seu passuum CXXV. freto divulsa: nunc hausta mari, ut ne vestigium extet, ut Mariana prodit, Hist. Hisp. I. 21. pag. 39. Salazar tamen, de Antiq. Gadit. I. 4. vocari etiamnum *Isla de Leon* asseverat, ipse patria Gaditanus.

[k] *Longa, passus M.* [*III. M.*] Sincerius codd. Reg. *in longum mille passibus lata:* ut latitudo pæne par longitudini intelligatur: aut latitudinis certe mensura deest.

[l] *Aphrodisias*] Ceu Veneri sacra. Stephanus: Ἀφροδισιὰς, *νῆσος ἡ πρότερον* Ἐρύθεια, *μεταξὺ* Ἰβηρίας *καὶ* Γαδείρων, *inter Hispaniam et Gades.*

[m] *Majorem*] Hoc est, Gadium insulam, cui Erythia proxima fuit.

[n] *Cotinusam*] Ab *oleastris*, quos Græci *κοτίνους* vocant. Vide Notas et Emend. num. 126.

[o] *Tartesson*] Sic Arrian. lib. II. de Exped. Alex. pag. 126.

[p] *Pœni Gadir*] Quod ut Hispaniæ sepes, septumve, (id enim Hebræis etiam גדר *Gheder* est,) objecta marinis fluctibus esset. Hæc Solinus iisdem verbis, cap. 23. pag. 44. Hesychius, pag. 207. Γάδειρα, *τὰ περιφράγματα, Φοίνικες.*

cante. Erythea[6] [q] dicta est, quoniam Tyri Aborigines eorum [r] orti ab Erythræo mari ferebantur. In hac Geryones [s] habitasse a quibusdam existimantur, quorum armenta [7] Hercules abduxerit. Sunt qui aliam [t] esse eam, et contra Lusitaniam arbitrentur, eodemque nomine quondam ibi appellatam.

XXXVII. (XXIII.) Peracto ambitu Europæ, reddenda consummatio est, ne quid non in expedito sit, noscere volentibus. Longitudinem ejus Artemidorus atque Isidorus a Tanai usque Gades XXXI. [a] XIV. M.[1] prodiderunt. Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad Oceanum scripsit XI. L. mill.[b] esse, etiam tum incomperta [c] magnitudine

tem significat Baptista Egnatius Racem. cap. 15.—6 *Erythia* edd. ante Brotier. *Erythria* Vet. Dalec. Mox pro *Tyrii Aborigines*, quod habent Pintian. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Tyrii ab origine* exhibent edd. vett. et Gronov.—7 *Geryones habitasse . . . existimatur, cujus armenta* Gronov. et edd. vett.

CAP. XXXVII. 1 'Perperam in libris scriptis et editis *LXXXII. XIV. M.* Emendandum fuit *XXXII.* ut recte monuit eruditus Riccioli, Geographia reform. pag. 84. Id patet ex ipso Plinio II. 112.' *Brotier. LXXXII. XIV. M.* Chifflet. et Harduini omnes, cum edd. recentt. *LXXIV. XIV. M.* edd. vett.

NOTÆ

[q] *Erythea*] De majore hactenus: nunc de altera insula, quæ minor est.

[r] *Aborigines eorum*] Hoc est, Pœnorum conditores, ac velut parentes: sic enim Dionys. Halic. Aborigines interpretatur γενάρχας ἢ πρωτογόνους. Aborigines, ut Festus indicat, sunt proprie qui ab origine, seu patriis sedibus profecti, exteras regiones occupaverunt. Origines eos appellare Sallustius videtur in Bello Jugurth. pag. 67. ubi de Phœnicibus: 'Urbes,' inquit, 'in ora maritima condidere: hæque brevi multum auctæ, pars originibus suis præsidio, aliæ decori fuere.' *Aborigines* hoc Plinii loco, pro *ab origine*, primus restituit Pintianus. A Tyria classe Gadium oppidum conditum fuisse auctor est Velleius, lib. I. p. 3.

[s] *In hac Geryones*] Multitudinis numero protulit Geryones, ob tres fratres: unde tricorporis Geryonis fabula apud poëtas. Vide Notas et Emendat. num. 127. De ipsa re Pausanias consulendus, lib. I. p. 67. et Mythologi omnes.

[t] *Sunt qui aliam*] Solinus hæc iisdem verbis, loc. cit. Pomponium Plinius modo signat, qui insulam, in qua Geryones habitarint, contra Lusitaniam posuit, Erythiamque item vocavit, III. 6.

[a] *XXXII.* [*LXXXII.*] *XIV.*] Hoc est, bis et octuagies centena, et quatuordecim millia pass. Vide Notas et Emend. num. 128.

[b] *Scripsit XI. L. mill.*] Ita libri omnes: hoc est, undecies centena et quinquaginta millia.

[c] *Etiam tum incomperta*] Nunc autem cum est comperta diligentius, iu-

ejus. Est autem ipsius Italiæ (ut diximus) $\overline{\text{XI}}$. XX.[2 d] M. ad Alpes. Unde per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, qua videtur mensuram agere Polybius, $\overline{\text{XIII}}$. M. XVIII.[3 e] Sed certior mensura ac longior ad occasum Solis æstivi ostiumque Rheni per castra legionum Germaniæ ab iisdem dirigitur Alpibus, $\overline{\text{XV}}$. XLIII.[4 f] M. passuum. Hinc deinde Africa atque Asia dicentur.

ante Harduinum.—2 Edd. vett. et Gronov. *XII. XX.* Vet. Dalec. *XI. C. LXVIII.*—3 Gronov. et edd. vett. *XI. M. LXVIII.* Mox, *mensura CCC. longior* Salmant.—4 Edd. vett. et Gronov. *XII. XLIII.* Vide Not. Var.

NOTÆ

quit, magnitudo terrarum, est ipsius Italiæ longitudo, $\overline{\text{XI}}$. XX. mox Galliæ, $\overline{\text{XI}}$. L.

[d] *Ut diximus, $\overline{XI}$. XX.*] Hoc est, undecies centena et viginti millia pass. Vide Notas et Emendationes num. 129.

[e] *$\overline{XIII}$. M. XVIII.*] Ita libri omnes Mss. editique ante Frobenium, qui *$\overline{XI}$. M. LXVIII.* nullo auctore suffragante, reposuit.

[f] *$\overline{XV}$. XLIII.*] Quindecies centena. Prius *$\overline{XII}$.* hoc est, *duodecies*, legebatur.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM IV.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

1. Cap. i. *Præter minores sinus XIX. XXV. M. passuum*] Prior numerus sinuum est minorum, quos auctor hic negat a se numerari: sequens vero, millium passuum, quæ universa ipsius tertii sinus adnavigatio colligat. Martianus enim, lib. vi. cap. de Tertio Sinu Europæ, pag. 209. ex hoc Plinii loco: 'Tertius hic,' inquit, 'sinus Europæ sinus habet decem et novem, provinciasque complures.' Cui quidem sententiæ, præter conditivos codices, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. res ipsa per se suffragatur: totidem enim tertius hic major Europæ sinus complectitur, uti ex Plinio ipso intelligimus: quorum hæc nomina: Ambracius, Ionius, sive Leucadius, Corinthiacus, Crissæus, Cyllenius, Cyparissius, Asinæus, Coronæus, Laconicus, Ægilodes, Gytheates, Saronicus, Opuntinus, Pagasicus, Macedonicus, Mecybernæus, Melas, Gasthenes, Thermæus. Quibus addere et Strymonicum possis, de quo cap. 17. ut sint omnino *XX.* qui numerus in Chiffl. cod. legitur.

2. Ibid. *D. passuum faucibus*] Martianus, qui hæc transcripsit, *angustis faucibus* indefinite scripsit. Angustiarum spatium, quo libri hactenus editi carnerunt, restituimus ex R. 2. aliisque codicibus Mss. quibus subscribit Strab. lib. vii. p. 324. ostium Ambracii sinus affirmans haud multo amplius patere stadiis quaternis, quæ passus omnino quingentos efficiunt.

3. Cap. ii. *Achelous e Pindo fluens, atque Acarnaniam ab Ætolia dirimens*] Solinus, Plinii alioqui exscriptor perpetuus, ab auctore suo imprudenter descivit, dum hæc prodidit, cap. 7. p. 22. 'Acarnania Aracyntho eminet: hanc ab Ætolia Pindus dividit, qui Acheloum parit.' Scribendum enim fuit, si studuit veritati: 'Hanc ab Ætolia Achelous dividit, quem Pindus parit.' Locum hunc Solini Salmasius intactum prætermisit.

4. Cap. iii. *Cujus a tergo Chalcis mons, et Taphiasus*] Sic emendamus, secuti vestigia codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. quibus suffragatur Eustathius in Dionys. vs. 496. p. 70. ubi *Chalcis* nomen esse montis apparet. Καλχὶς, inquit, (lege Χαλχὶς, ex eodem Eustathio, in Iliad. B. p. 279.) ὄρος ἐστὶν Αἰτωλίας, ἀφ' ἧς ὁ Ἀχελῶος ἕρπει. Vide etiam Strabonem lib. x. p. 451. et 460. Fuit et montis radi-

cibus apposita cognominis civitas, cujus Stephanus meminit: Ptolemæus item, III. 15. in oppidis Ætoliæ mediterraneis: et Strab. lib. IX. 427. ubi de Ætolia: Αὐτοῦ δὲ καὶ ἡ Χαλχὶς, ἧς μέμνηται καὶ ὁ ποιητὴς, ἐν τῷ Αἰτωλικῷ καταλόγῳ,.... αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ Ταφίασσος λόφος, κ. τ. λ. Eadem ex re ipsa Ὑποχαλκὶς appellata ab Hesychio, διὰ τὸ κεῖσθαι ὑπὸ τὸ ὄρος. Libri prius editi: *cujus a tergo Chalcis, et mons est Taphiassus.*

5. Ibid. *Halicyrna*] In libris hactenus editis *Halysarna*, quam in hoc tractu veterum nemo agnovit. Nos ex Stephano, qui Strabonem sequi se profitetur, *Halicyrna* rescripsimus. Ἁλίκυρνα, inquit, κώμη Ἀκαρνανίας· Στράβων· ὁ οἰκήτωρ Ἁλικυρναῖος. Acarnaniæ autem, non Ætoliæ, dici oppidum ne quis miretur: nulla enim alia Græciæ provincia est tam incertis notata limitibus: modo pressa angustius; modo laxius diffusa, ut sunt fere regnorum fata.

6. Cap. IV. *Œanthe*] Scylax, p. 14. Μετὰ δὲ Αἰτωλοὺς Λοκροί εἰσιν ἔθνος, ἐν οἷς εἰσιν Ὀζόλαι καλούμενοι. Καὶ πόλεις αἵδε· Εὔανθις, Ἄμφισσα. *Œanthem*, Οἰάνθην, voluit dicere. Sic Ptolemæum emendabis, apud quem III. 15. Εὐανθία pro Οἰάνθη legitur.

7. Ibid. *Bulensibus*] Bullienses et Bulenses eosdem esse falso credidit Hermolaus Barbarus: cum Bulenses signati nunc a Plinio, a Bulide sive Bulia fiant, Phocidis oppido, ut diximus; Bullienses, quorum Cicero meminit in Pison. gens sit circa Dyrrhachium Apolloniamque, quos libro superiore Plin. cap. 26. Straboque Bulliones nominarunt: Bullidenses, sive Bullienses Cæsar.

8. Ibid. *Tithrone, Tritea*] *Tithrone* malumus, quam *Trichone* scribere. Est enim Τριχώνιον, non Locridis, sed Ætoliæ oppidum, Stephano, et Pausaniæ lib. II. p. 155. Locrorum contra Τιθρώνιον, apud eundem lib. X. p. 677. a Drymæa stadiis omnino viginti dissitum. Τεθρώνιον Herodoto dicitur, lib. VIII. p. 473. n. 33. et cum Tritensibus copulat, quos Τριτέας vocat: Τριταιέας Thucydides, cum Œanthensibus, lib. III. p. 240. In Notitia Eccles. p. 23. Provinciæ Helladis Achaiæ, hæ sedes assignantur: Ἄμφισσα, Τιθώρα, Ἄμβρυσος, Ἀντικυρα. Hæc sane Τιθώρα *Tithrone* Pliniana est. In Mss. et in edit. Parm. locus hic insigniter vitiatus legitur: '*Tricone, Tricorymbus, Myrænaque regio.* Est autem, ut id obiter dicamus, quoniam nunc primum mentio ejus occurrit, Notitia hæc Ecclesiastica opus Hieroclis, Grammatici, cui nomen ille fecit, Συνέκδημος Ἱεροκλέους Γραμματικοῦ, uti intelligimus ex Constantino Porphyrogenneta, Thematum II. 1. Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ἱεροκλῆς ὁ Γραμματικὸς, ὁ γράψας τὸν Συνέκδημον, τὸ τῶν Δολόγκων ἔθνος τῇ Θρᾴκῃ συναριθμούμενον, λέγων οὕτως· Εἰσὶν αἱ πᾶσαι ἐπαρχίαι καὶ πόλεις, αἱ ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ῥωμαίων διοκούμεναι τὸν ἐν Κονσταντινουπόλει· ἐπαρχίαι μὲν ξδ'. πόλεις δὲ πλέ. Quæ verba totidem plane syllabis huic Notitiæ præfiguntur in Ms. nostro.' *Ed. sec.*

9. Ibid. *Ambrysus*] Huic oppido et Cyparissi prius nomen fuisse, auctores sunt Pausanias, et Stephanus, a nobis laudati: quibus et Dicæarchum adjungimus eo carmine, cujus mendum obiter sanare operæ pretium fuerit. Sic enim ille in descript. Græciæ, p. 166. Ἐν τῇ μεσογείᾳ δ' ἐστὶ Κυπάρισσος πόλις. Λάρισσά τε· μετ' αὐτὴν δ' Αὖλις· ἡ Βοιωτία, κ. τ. λ. Sic lego: Κρίσσα τε· μετ' αὐτὴν Δαυλίς, κ. τ. λ.

10. Cap. V. *Angusta cervice Peloponnesum contineat Hellas*] Barbarus imprudenter, ut Pelicerius admonet in Notis Mss. *contingat* hoc loco reposuit, cum antea in impressis libris, et nunc ubique in Mss. R. 2. 1. Colb. 1. 2. et Paris. *contineat* legeretur. Quominus, inquit Plinius, totus abruptus a Græcia Peloponnesi trac-

tus recedat, ac dividatur, angusta illa cervice terrarum, quasi tenui vinculo tenetur, ac retinetur. Sic 'angusto tramite Helladi Peleponneson annecti' Mela dixit, II. 3. p. 34.

11. Cap. VI. *In Achaia IX. montium Scioëssa notissimus*] Solinus cap. 7. p. 22. 'Propter oppidum Patras,' inquit, 'Scioëssa locus novem collium opacitate umbrosus.' Male Plinium Solinus intellexit. Neque enim Scioëssam locum esse voluit, qui montes haberet novem: sed e novem Achaiæ montibus Scioëssam esse notissimum. Sic ipse Plinius paulo post cap. seq. Messeniam regionem ait esse duodeviginti montium.

12. Ibid. *Alpheus navigatur sex passuum millibus, prope oppida Aulona, et Leprion*] Parm. edit. *Alpheus navigatur prope sex oppida.* At oppida duo tantum enumerantur. Dalecampius, *navigatur in oppida:* at Mss. reclamant, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. et vet. Dalec. in quibus legitur, *navigatur VI. prope oppida.* Non videre priores scilicet, numero solo annotato, millia passuum significari in exemplaribus manu exaratis: in quibus hæ voculæ, *mill. pass.* nusquam fere occurrunt, sed subintelliguntur.

13. Ibid. *Platanodes*] Ita Mss. omnes, et Parm. edit. *Platanistus* nobis obtrusit Hermolaus, pro voce legitima Πλαταν̓ώδης, quæ et apud Strabonem extat, lib. VIII. p. 348. etsi mendose ibi Πλαταμώδης nunc legitur. *Platanistus* autem, Πλατανιστοὺς, sive Μάκυστος, (habet enim geminam hanc appellationem apud eundem Strabonem, p. 345.) regio intus est, oppidumque desertum, non in ora, sicuti præsens locus sibi exigit, promontorium.

14. Cap. VII. *Arene*] Stephanus Plinio suffragatur: geminam enim Arenen distinguit: Messeniacam alteram, alteram Triphyliacæ regionis. Ἀρῆναι δύο πόλεις, Μεσσήνης καὶ Τριφυλίας. Messeniacam Plinius modo appellat: Homerus Triphyliacam, Iliad. B. 591. Οἱ δὲ Πύλον τ' ἐνέμοντο, καὶ Ἀρήνην ἐρατεινήν. Strabo nihilominus Ἐρανὰ hanc Messeniacam mavult appellari: Arenenque, quod nomen sit Pyliorum oppidi ab Homero proxime citati, male putasse quosdam hanc prius vocatam, non uno in loco testatur, lib. VIII. p. 348. et 361.

15. Ibid. *Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, variis quæque clara temporibus*] Constans hæc est consentiensque librorum omnium manu exaratorum, impressorumque lectio, quam vel leviter movere nullo suffragante codice religio est. Arridebat alioqui mihi meum commentum, quod deinde placuisse Hermolao animadverti: existimabam scilicet legi commode ita posse, quoniam de Zancle Messeniæ oppido ceteri scriptores silent, *Ptelon, Thryon, Dorion, Thamyræ vatis clara temporibus:* Homerus enim favere conjecturæ admodum videtur, Iliad. B. 594. Καὶ Πτελεὸν, καὶ Ἕλος, καὶ Δώριον· ἔνθα τε Μοῦσαι Ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρῄκα παῦσαν ἀοιδῆς. Hunc Thamyram Plutarchus vocat, advers. Epicur. p. 1093. Θάμυριν Apollodorus lib. I. de Diis, p. XI. Hunc Musæ cantu superatum et oculis et arte privarunt. Rem totam, et simul Homeri locum Statius expressit, Theb. IX. 181. 'Quos Helos, et Pteleon, Getico quos flebile vati Dorion: hic fretus doctas anteire canendo Aonidas, multos Thamyris damnatus in annos Ore simul, citharaque,' &c. Lucanus similiter, VI. 352. 'Pteleosque et Dorion ira Flebile Pieridum.' Pelicerius in notis Mss. pro *Zancle, quondam* supponit. Nos exemplarium vestigia religiose secuti Zanclen retinemus: atque ut Messenios Siciliæ a Messeniis Græciæ ortos esse omnes confitentur, sic eorundem Siculorum oppidum Zanclen ab oppido Messeniæ Græcæ cognomine traxisse appellationem credimus: quæ quidem Græca Zancle, ceteraque quæ hic

recensentur, deserta tunc loca, ac fere tantummodo nomina, floruisse olim omnia dicuntur, claraque fuisse, non eodem tamen simul tempore, ut fit, sed deinceps, atque alia ex aliis.

16. Cap. viii. *Anthane*] In Mss. et edit. Parm. *Antianc. Anthia* ego anteposuerim, ex Homero, Iliad. I. 150. quem sequi inprimis Plinius videtur: Καρδαμύλην, Ἐνόπην τε, καὶ Ἱρὴν ποιήεσσαν, Φηράς τε ζαθέας, ἠδ' Ἄνθειαν βαθύλειμον, κ. τ. λ. Quanquam Stephano Ἀνθάνα quoque, sive Ἀνθήνη, πόλις Λακωνικὴ dicitur, et Harpocrationi, pag. 28. Ἀνθήνη, πόλις τῆς Λακωνικῆς. Thucyd. quoque, prope Thyream Ἀνθήνη est, lib. v. pag. 573. Sed Anthiam habet Solinus Plinii simia, cap. 7. pag. 22.

17. Ibid. *Sinus Ægilodes*] Ita totidem plane apicibus Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. aliique. Ab Ægila, Laconicæ pago, videtur id nomen factum ei sinus Laconici intimo recessui. Meminit ejus loci Pausanias, in Messen. lib. iv. pag. 247. Ἔστι καὶ Αἴγιλα τῆς Λακωνικῆς, ἔνθα ἱερὸν ἵδρυται ἅγιον Δημητρός. Non placet Pelicerii conjectura in notis Mss. *Helodes* legentis, ex Strab. lib. viii. pag. 343. a vicina Spartæ ora palustri.

18. Cap. ix. *Alias Inachium*] Argos Inachium, sive Dipsium, diversum ab Argo Hippio paulo antea citato, perperam credidisse Plinium, Pintianus existimavit, et eum secutus Pelicerius in notis Mss. cum Straboni, lib. viii. pag. 369. et 370. tria hæc ejusdem Argi nomina fuerint: Inachium sane ab amne Inacho non longe fluente, ut Plinius antea admonuit, est appellatum. A *siti*, δίψα, hoc est, desiderio, translatione poëtica, ob agri amœnitatem, ut auctor est ibidem Strabo, nomen alterum invenit: vel ab aquarum penuria, ut quosdam existimasse videbimus vii. 57. cum sit irrigua maxime regio, et ἔνυδρος. Quod vero illud proxime antea Plinius jam obiter appellarit, in causa fuere amnes ii duo, Inachus et Erasinus, qui Argivum agrum perlabuntur, de quibus cum ageret, circumiri ambobus Argos significavit: nunc vero oppidorum singulorum seriem ordinemque contexens, iterum illud ipsum Argos appellat, variaque ejus nomina repræsentat. Quanquam si diversum istud a priore Argos statuere quis velit, Stephanum sententiæ suæ suffragatorem is et auctorem forte non pœnitendum habuerit: nam præter Hippium Argos, quod et Dipsion vocat, aliud prope Trœzenem agnoscit, sextum ejus nominis, ἕκτη, κατὰ Τροιζῆνα.

19. Ibid. *Portus Schœnitas*] Secuti sumus vestigia veterum codicum, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Tolet. in quibus *Portus Chœnitas* legitur, Melamque ipsum, ii. 3. pag. 34. cujus hæc verba: 'Portus Saronicus, et Schœnitas, et Pogonus.' Πώγων Græcis Latinisque omnibus portus Trœzeniorum est. Quod vero in libris nunc editis, *Portus Cœnites* legitur, factum id Hermolai emendatione, a Cœnis oppido, quod prope Tænarum Ptolemæo Pausaniæque memoratum procul ab hoc tractu abest, et Laconici sinus est, non Argolici, in quo describendo versamur. Neque tamen portus hic Schœnitas, in ipso aditu Saronici sinus positus, cum altero fere cognomine, Schœnunte scilicet, confundi debet, quod a Pintiano factitatum est: cum is in intimo ejusdem sinus recessu prope isthmum jaceat, ut dicturi sumus cap. 11.

20. Ibid. *Tot sinus Peloponnesi oram lancinant*] Mela ii. 3. pag. 34. 'Peloponnesi oram sinus et promontoria lacerant,' &c. Hæc Plinii verba ita Solinus accepit cap. 7. pag. 22. perinde ac si totidem sinus existimasset Peloponnesum alluere, quot annorum proxime ante dixit esse Isthmiacos ludos, nempe quinque: et ab eo numero sinuum quinquennales ludos institutos. Ridicule. Recensiti enim

hactenus sunt sinus omnino decem, qui oram Peloponnesi subeant: Corinthiacus, Cyllenius, Cyparissius, Asinæus, Coronæus, Laconicus, Ægilodes, Gytheates, Argolicus, Saronicus.

21. Cap. x. *Tegea*] Quæ Plutarcho, ut vidimus, Τεγέα dicitur, et Pausaniæ quoque, lib. viii. pag. 458. et Ptolem. iii. 16. ut eadem sit plane cum Tene Arcadica, nulla satis idonea argumenta suadent: etsi Vossius in Melam, pag. 148. sæpe Teneatas dici asseveret, qui Tegeatæ dici deberent. Tene sive Tenea Arcadiæ a Cicerone memoratur, Epist. ad Attic. vi. 2. pag. 171. 'Lepreon Arcadiæ, Tene, Aliphera, Tritia.'

22. Ibid. *Gortyna, Bucolium*] In libris hactenus editis, *Catina, Bocalium*. In Mss. Reg. 1. 2. Paris. et vet. Dalec. *Cartina*. In Reg. 2. et Chiffl. *Bucolium*. Pro *Cartina, Gortyn* reposuit ex Pausania Hermolaus. Is enim auctor est a Gortyne Stymphali F. ad amnem Gortynium in Arcadia Γόρτυνα πόλιν conditam fuisse, lib. viii. pag. 460. Nos *Gortyna* malumus, tum ex veteris scripturæ vestigiis, tum ex illo Rhiani poëtæ, apud Stephanum, verbo Μέλαιναι. Γόρτυναν, Ἡραίας τε, πολυδρόμους τε Μελαίνας. *Bucolium* similiter amplexi sumus, admoniti a Thucydide, qui sub finem lib. iv. pag. 342. Βουκολίωνα juxta Mantineam locat.

23. Ibid. *Thelpusa*] Sive *Thalpusa* legatur, perinde est. Nam Stephanus, Θάλπουσα, inquit, πόλις τῆς Ἀρκαδίας Ὀρχομενοῦ. Et in Notitia Eccles. Provinciæ Achaiæ, p. 23. Τέγεα, Θάρπουσα, Μαντίνα, pro Θάλπουσα, Μαντίνεια. Hanc ipsam esse arbitror, quam Androtion apud Stephan. pag. 229. Δελφουσίαν πόλιν Ἀρκαδίας vocat. Pausaniæ lib. viii. pag. 464. Θέλπουσα. In nummis, ΘΕΛΠΟΥΣΙΩΝ.

24. Ibid. *Pallene*] Ita rescripsimus, tum ope codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiffl. tum admonitu Scholiastæ Apollonii, ad Argon. i. 177. qui Pellenen quidem Achaiæ, de qua cap. 6. Arcadiæ vero Pallenen dici, recte animadvertit: Ἡ Ἀχαϊκὴ Πελλήνη, διὰ τοῦ ε· ἡ δὲ ἑτέρα ἡ τῆς Ἀρκαδίας διὰ τοῦ α γράφεται, Παλλήνη.

25. Ibid. *Ladon, e paludibus Phenei*] Ab Hermolao Barbaro Pheneus hic pro Arcadico amne agnoscitur: nobis cum Pelicerio in notis Mss. atque adeo cum Plinio ipso, qui paulo ante Pheneum vocavit, oppidum est. Fluit, inquit Plinius, ex paludibus quæ sunt circa Pheneum Ladon: Erimanthus vero, ex monte Erymantho. Est, inquam, oppidum Pheneum, sive lacus, ex Ovidio, apud quem legimus, Met. xv. 332. 'Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores, Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto: Nocte nocent potæ: sine noxa luce bibuntur.' De paludibus circa Pheneum, Strabo lib. viii. pag. 389. E palude Pheneatici agri fluere Ladonem scribit Pausan. lib. viii. p. 486.

26. Ibid. *Ladon . . . Erymanthus . . . . in Alpheum defluentes*] Ita Frobenius scripsit, cum ante eum *defluens* legeretur, tum in Mss. codd. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. vet. Dalec. &c. tum in editionibus Parm. Venet. aliisque: ut de solo Erymantho affirmari videatur, in Alpheum delabi. Frobenio tamen Pausaniam astipulari non semel intellexi, et lib. viii. p. 496. et lib. v. pag. 298. ubi Ladonem simul et Erymanthum defluere disertis verbis asseverat.

27. Ibid. *Paroreatæ*] Antea *Pareatæ* mendose legebatur. Παρώρεια sive Παρωραία, urbs est Arcadiæ, apud Stephanum, et Pausan. lib. viii. pag. 512. cujus incolæ Nicolao Damasceno, apud eundem Stephan. et Herod. lib. iv. n. 148. Παρωρεάται appellantur: rursumque Herod. lib. viii. pag. 486. n. 73. Παρωρεῆται. *Pareatæ* in Thesauro Ortelii deinceps expungendi.

28. Ibid. *Ad oppidum Ægium Corinthiaci sinus*] Ita rescribi a nobis oportere, non ut prius legebatur, *ad oppidum Lechæum*, tum Mss. suasere, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. et quos Pintianus vidit: tum etiam Strabo, qui hæc totidem verbis Græce, lib. VIII. pag. 335. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ Νότου πρὸς τὸν Ἄρκτον, ὅ ἐστι τὸ ἀπὸ Μαλεῶν δι' Ἀρκαδίας εἰς Αἴγιον. *A meridie versus septentriones, a Maleæ promontorio per Arcadiam, usque ad Ægium:* Tum vero denique, id quod longe validissimum est, res ipsa clamat ita legendum esse: cum a Maleæ promontorio ad Lechæum oppidum in Isthmo fere positum vix Peloponnesi dimidia latitudo colligi possit: eadem ab eo promontorio ad Ægium, in faucibus fere Corinthiaci sinus, sit maxima. Quod vero ad hanc latitudinis mensuram attinet, admonitu codicum proxime laudatorum, *CLXXXX.* rescripsimus, sive *CXC.* cum prius perperam legeretur, *CLX.* Quanquam et in numero nostro denarii fortassis nota redundat: cum id intervallum Strabo loc. cit. esse asseveret stadiorum mille et CCCC. quæ passuum millia efficiunt omnino CLXXV.

29. Cap. XI. *Oppida: Sidus, Cremmyon*] Salmasius in Solin. pag. 142. Siduntem expungit: 'Sidus enim,' inquit, 'ibi non est.' At est profecto tum in vetustis exemplaribus, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. in quibus legitur, corrupte quidem, sed ita nihilominus, ut vestigia appareant non obscura sinceræ lectionis: *Oppida duoscremmyon.* Est etiam apud Scylacem, pag. 20. Ἔστι δὲ καὶ ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ χώρα Κορινθίοις, καὶ τεῖχος Σιδοῦς, καὶ ἕτερον τεῖχος Κρεμμύων. Quid potuit excogitari quod descriptioni Plinianæ apposite magis congrueret? Stephano quoque, Σιδοῦς Μεγαρίδος ἐπίνειον dicitur.

30. Ibid. *Scironia saxa VI. mill. longitudine*] Ita cum Solino cap. 7. p. 23. reponimus, ex fide codicum Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. Paris. et Chiffl. Martianus, lib. VI. pag. 210. corrupte pro *VI.* habet *XXVI.* In libris hactenus editis, *III. mill.* prioris videlicet numeri nota *u*, in *II.* seu binarium divulsa.

31. Ibid. *Quinque millia passuum muro*] Astipulatur Strabo, lib. IX. pag. 395. qui de his muris agens Pireæo Athenas jungentibus, XL. stadium, inquit, est eorum longitudo: ταῦτα δ' ἦν μακρὰ τείχη, τετταράκοντα σταδίων τὸ μῆκος. Martianus quoque, lib. VI. pag. 210. agnovit quinque millia: etsi mensuram hanc intervalli a Piræeo Athenas, perperam ille tribuerit saxorum Scironiorum latitudini.

32. Ibid. *Callirhoë Enneacrunos*] Hæc divulsa perperam a se invicem vocabula in libris ad hunc diem editis leguntur, *Callirhoë, Enneacrunos*: cum sit tamen geminum illud fontis unius nomen, a scaturiginibus novem *Enneacrunos* appellati. Neque enim Solinum moror, plenum nugarum scriptorem, nec satis solertem Plinii simiam, qui cum hæc transcriberet, duos putavit, cap. 7. pag. 23. 'Callirhoën,' inquit, 'fontem stupent: nec ideo Cruneson fontem alterum nullæ rei memorant.' Magis Suidam audio, pag. 907. Ἐννεάκρουνον, κρήνη τις Ἀθήνῃσι, Καλλιῤῥόη καλουμένη πρότερον. Placidumque Lactantium, in Statii Theb. XII. 629. p. 422. 'Callirhoë, fons novem capitibus means.' Immo et duodenis: unde et δωδεκάκρουνος ab aliis est appellatus. Suidas ipse testis, verbo Δωδεκάκρουνος, κρήνη, inquit, Ἀθήνῃσιν, ἣν Θουκυδίδης ἐννεάκρουνον. Quod iterum repetit, in Ἐννεάκρουνος. Hescychius quoque: et Tzetzes Chiliad. VIII. Hist. 154. vs. 259. longe disertius: Ἡ Καλλιρόη τις ῥηνὶς τυγχάνει ταῖς Ἀθήναις, Ἥπερ καὶ ἐννεάκρουνος τὸ πρώην ἐκαλεῖτο Ἐγὼ δὲ Δωδεκάκρουνον οὕτως εἰρήκειν στόμα, Καθὼς τοῖς πάλαι.

33. Ibid. *Brilessus, Ægialeus, Icarius*] Solinus quoque cap. 7. p. 23. Ægialeum, et Icarium, nominat. Sunt qui Ægileum malint. Sunt sane apud Steph. Αἰγιλία et Ἰκαρία, inter Atticæ pagos: a quibus vicinorum montium derivari appellatio potuit. Si quid conjecturæ indulgendum est, legi etiam forsan possit, pro *Ægialeus, Encaleus.* Nam Tzetzes Chiliad. I. vs. 978. Ἐγκάλεον ὄρος Atticæ montem laudat, e regione Salaminis insulæ positum. Sed indico tantum, non judico.

34. Ibid. *Locus Ilissos*] Sic Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. et quos Pintianus vidit, Tolet. et Salmant. Parmensis editio corrupte, *lacus Selinos :* nec minus vitiose Barbarus *amnis Ilissos* reposuit. Ilissos Atticæ oppidi nomen fuit, teste Stephano, unde Musæ Ilissides cognominatæ : Ἰλισσὸς, πόλις τῆς Ἀττικῆς, ἐν ᾧ τιμῶνται αἱ Μοῦσαι Ἰλισσίδες. Est tamen in eadem Attica et Εἰλισσὸς amnis, cujus in ripa ara fuit Musarum Ilissiadum, teste Pausan. lib. I. p. 33. Dionysio item, vs. 424. Strab. lib. IX. p. 400. aliisque: unde et amni et finitimo oppido communis esse ea appellatio potuit. Sic enim Suidas admonet : Ἰλισσὸς, ὄνομα τόπου, καὶ ποταμοῦ.

35. Ibid. *Thoricos promontorium*] In libris hactenus impressis, *Doriscum promontorium.* In Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiffl. *Doriscos.* Nos intrepide *Thoricos* rescribimus: tum quia Dorisci Atticæ promontorii, locive, nulla usquam se mentio adhuc obtulit: Thorici vero oppidi, populive post Sunium promontorium meminere complures: Strab. lib. IX. p. 398. Σούνιον· εἶτα Θόρικος· εἶτα Ποταμὸς δῆμος, κ. τ. λ. quem Græci scriptoris locum Plinium modo credas exscripsisse. Stephanus quoque, Θόρικος δῆμος τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς. Mela denique, II. 3. p. 33. 'Thoricos et Brauronia, olim urbes, jam tantum nomina.' De Dorisco Thraciæ Plinius libri hujus cap. 18. de Thorico vero in gemmis, XXXVII. 18. 'in loco qui Thoricos vocatur.'

36. Cap. XII. *Hadylius*] Ἁδύλιος, ut diximus, Dorica dialecto pro Ἡδύλιος. Sic enim reponendum censuimus, cum prius corrupte legeretur, *Adylisus.* Hadylii certe montis, sive Hedylii, meminere complures: Harpocration, p. 137. ex Demosthene, et Theopompo: Ἡδύλειον ὄρος ἐν Βοιωτίᾳ, ὡς καὶ Θεόπομπος, κ. τ. λ. Suidas, p. 1169. Ἡδύλειον ὄρος, ὅπερ ἐστὶν ἐν Βοιωτίᾳ.

37. Ibid. *Larymna et Anchoa*] Ita reposuimus, tum ex vestigiis codicum R. 1. et Paris. tum ex re ipsa situque oppidorum, juxta Cephissum amnem, quorum nomina Λάρυμναν et Ἀγχόην Strabo refert, lib. IX. p. 406. ubi Cephissus exit in mare. Larymnam enim ibi geminam distinguit: Locridis alteram, de qua postea Plinius, alteram Bœotiæ. *Lamia* autem et *Anichia* (sic enim libri hactenus editi præ se ferunt) nec Græcorum ulli, nec Latinis scriptoribus memorantur: etsi iis nominibus Thesaurum suum Ortelius locupletarit. Paulo superius *Hyle* pro *Hilæ* etiam rescripsimus, cum Homero et Strabone.

38. Ibid. *Acræphia*] In libris impressis *Grephis.* In Mss. R. 1. 2. &c. *Græphis.* Sylburgius in Pausan. et eum secutus Ortelius *Cirphis*, quæ Straboni Κίρφις, lib. IX. p. 416. Phocidis urbs mediterranea, juxta Delphos: perperam ut apparet. Nos indubitata conjectura *Acræphia*, cum Stephano reposuimus: Ἀκραιφία, inquit, πόλις Βοιωτίας· οἱ δὲ Ἀκραίφιον, κ. τ. λ. Pausan. lib. IX. Ἀκραίφνιον dicitur: Ptolemæo III. 15. in oppidis Bœotiæ mediterraneis, Ἀκριφία, pro Ἀκραιφία. Straboni, Ἀκραιφίαι, lib. IX. p. 410. quas cum Coronea, Onchesto, Haliartoque copulat. Denique Ἀκραιφίη πόλις Herod. lib. VIII.

p. 507. n. 135. haud procul palude Copaide.

39. Ibid. *Hilesion*] Εἰλέσιον, cui ab ἕλος, hoc est, a palude circumjacente factum nomen esse Strabo testatur, lib. IX. p. 406. Meminit ejus oppidi Homerus, Iliad. B. 499. Nonnus quoque, Dionys. lib. XIII. pag. 354. cum Scolo, Thisbe, ceterisque, quæ hic appellantur : Εἰλέσιον, καὶ Σκῶλον, ἁλικρηπῖδα τε Θίσβην, κ. τ. λ. Quibus adducti testimoniis *Hilesion* hoc loco scripsimus, cum prius *Hyreseon* legeretur, quæ vox nihili est.

40. Cap. XIV. *Græcus, a quo Græcia: ibi Hellen, a quo Hellenes*] Haud obscure innuit Græcorum nomen, quam Hellenum, esse aliquanto antiquius. Consentientem habet Apollodorum de Diis lib. I. p. 27. Ἕλλην μὲν, inquit, ἀφ' αὑτοῦ, τοὺς καλουμένους Γραικοὺς, προσηγόρευσεν Ἕλληνας. Ubi interpres Latinus : *Hellen de se Hellenas, qui postea Græci vocati sunt, nominavit.* Debuit sic potius reddere, *qui prius Græci vocabantur.* Hoc Tanaq. Faber, qui versionem recensuit, prætermisit. Quod porro ad vocem Γραικὸς attinet, Hesychius Ῥαῖκος prius dictum opinatur, mox a Romanis addita litera Græcos nuncupatos : Ῥαῖκος, inquit, Ἕλλην. Ῥωμαῖοι δὲ τὸ γ προσθέντες, Γραικόν φασι.

41. Ibid. *Oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne*] Ita libri omnes, tum impressi, tum manu exarati. Palmerius tamen in Exercitationibus, pag. 321. *Hallos, Halos,* legi oportere omni ope contendit, non *Hellas, Halos.* At præter consensum exemplarium, perspicua res est ea nunc oppida commemorari a Plinio, quæ Homerus ipse belli Trojani tempore clarnisse scribit : e quibus Hellas, Halos, Phthia, locum præcipuum obtinent : Nam Iliad. B. 683. Οἵ θ' Ἅλον, οἵ τ' Ἀλόπην, οἵ τε Τρηχῖνα νέμοντο, Οἵ τ' εἶχον Φθίην, ἠδ' Ἑλλάδα καλλιγύναικα. Ubi Eustathius, p. 320. Helladem ait ab Hellene conditam : Ἅλον a quibusdam tenui spiritu signari, ab aliis denso : Ἑλλὰς δὲ ὑπὸ Ἕλληνος ἐκτίσθη. . . . τινὲς δὲ οἴονται δασύνεσθαι τὴν Ἅλον. Ac rursum p. 332. Strabonem ait duos in Thessalia fontes agnoscere, Messeida et Hyperiam, prope Hellada et Pharsala, πλησίον τῆς πόλεως Ἑλλάδος, καὶ Φαρσάλων.

42. Cap. XV. *In Thessalia autem Orchomenus, Minyeus antea dictus : et oppidum Almon*] Ita Mss. At Parmensis editio, *In Thessalia autem amnis Orchomenus, &c.* Ut et amni et oppido commune id nomen esse existimetur, legique deinde oporteat, *et oppidum : Almon, &c.* Cui lectioni astipulari videtur Homerus, Ἔστι δέ τις ποταμὸς Μινυήϊος εἰς ἅλα βάλλων.

43. Ibid. *Almon, ab aliis Salmon*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. non, ut editi, *ab aliis Elmon.* Confirmat veterem scripturam Stephanus : Ἅλμων, inquit, πόλις Βοιωτίας, ὡς Ἑλλάνικος, καὶ Σάλμων αὐτήν φησι. Etsi reprehenditur a Stephano Hellanicus.

44. Ibid. *Pelinna*] Cum *Pelinna* reposuit Hermolaus, ait Pelicerius in Notis Mss. eum fecisse, contra librorum omnium fidem, vetustarumque editionum, Parm. Venet. &c. in quibus *Palamna,* pro *Phalanna* legitur : atque adeo contra ipsum Strabonem, qui lib. IX. pag. 440. juxta Peneum flumen citata Atrace, *Phalanna,* inquit, *Perrhæborum oppidum, haud procul Tempe, Peneo et ipsa assidet :* ἡ δὲ Φαλάννα Περῥαιβικὴ πόλις πρὸς τῷ Πηνείῳ πλησίον τῶν Τεμπῶν. Ac certe ea quæ a Strabone Phalanna describitur, ipsa est, quæ a Plinio cap. 16. Magnesiæ adjudicatur, ut suo loco ostendimus. Quamobrem locum hic habere Phalanna non potest, sed Livii Strabonisque Pelinnæum, ut diximus : quod illi quidem circa Atracem, Larissam, Triccamque constituunt. Stephanus vero aliquanto disertius quam ceteri, in Phthiotide :

Πέλινναι, πόλις Θεσσαλίας, ἐν τῇ Φθιώτιδι.

45. Ibid. *Carcatis ante eos .... urbibus*] Hæc sincera lectio est tum codicum Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. &c. tum vetustarum editionum, quas Frobenius prior interpolavit, ut *cuneatis* rescriberet.

46. Ibid. *Accipit amnem Orcon*] Barbarus *Euroton* reposuit, cum ubique prius constanter legeretur, *Orcon:* tum in Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. tum in edit. Parm. aliisque: quo nomine Plutonium inferumque amnem, quia hunc Dii jurare consueverint, (ὅρκον enim jusjurandum Græci appellant,) indicari modo nullus dubito: alioqui, undenam pœnales ejus aquæ sint, quod mox subjicitur, dirisque genitæ, non apparebit. De hoc ipso fluvio Homer. Iliad. B. ubi proprio eum nomine Τιταρήσιον vocat: Ὅς ῥ' ἐς Πηνειὸν προΐει καλλίῤῥοον ὕδωρ, Οὐδ' ὅγε Πηνειῷ συμμίσγεται ἀργυροδίνῃ, Ἀλλά γέ μιν καθύπερθεν ἐπιῤῥέει, ἠΰτ' ἔλαιον· Ὅρκου γὰρ δεινοῦ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀποῤῥώξ. Nam aquæ Stygis, inquit, horrendique Orci, cujus est grave juramentum, rivus est. Lucanus ex eodem Homeri loco, VI. 375. 'Solus, in alterius nomen cum venerit undæ, Defendit Titaresus aquas, lapsusque superne Gurgite Penei pro siccis utitur arvis. Hunc fama est Stygiis manare paludibus amnem, Et capitis memorem fluvii contagia vilis Nolle pati, superumque sibi servare timorem.' Εὐρώταν alioqui hunc amnem et Τιταρήσιον appellavit Strab. lib. IX. pag. 440. et post illum Eustath. in Iliad. B. p. 336. *Euroton* nemo.

47. Cap. XVI. *Porro Epiri, Achaiæ, Atticæ, Thessaliæ in porrectum longitudo, &c.*] In editione Parmensi, *Ponio Epiri, &c. Potniæ* reposuit Barbarus, etsi in Bœotia a Stephano collocentur. Nos *porro* legimus, ut sit illud periodi sequentis initium. *Porro Epiri, &c.* Quod vero ad latitudinem spectat, quæ CCLXXXVII. mill. passuum obtinere dicitur, Martianus lib. IX. cap. de Thessalia, p. 211. habet CCLXXXXVII. ac soli Thessaliæ hanc mensuram adjudicat: sed Pliuium non intellexit: neque nunc aut primum, aut semel. 'Longitudo,' inquit, 'Thessaliæ habet millia CCCCLXXX. latitudo CCLXXXXVII.' In depravatos Plinii codices incidere Missi Theodosii, ut præfixa ei libro præfatio ante 800. annos testatur, cum aliam longitudinis latitudinisque mensuram ex eo referunt: 'Epirus,' inquiunt, 'Achaia, Attica, Thessalia ... patent in longitudinem M. P. CCCCX. in latitudinem, CCCLXXV. juxta Plinium Secundum in quinto: ('Quartum' dici certe oportuit:) in longitudinem CCCCXXX. (pro CCCCLXXX.) in latitudinem, CCCLXXXVIII. (pro CCLXXXVII.)' Sic ipse Plinius II. 3. descriptioni Bæticæ subjungit: 'Porro longitudinem universam ejus,' &c.

48. Cap. XVII. *Oppida: Pydna, Aloros*] In Mss. Reg. 1. 2. &c. *Pygna, Dorus.* In editis, *Phina, Oloros.* Sed de Oloro postea. Interim *Pydna* priore loco legi oportere perspicuum ex eo est, quod ipsa a Ptolemæo prope Ἀλιάκμωνος amnis ostia, perinde atque a Pliuio, collocatur, III. 13. In Pieriæ quoque regionis ora maritima, etiam et a Strabone, in Excerptis lib. VII. p. 330. ἡ μὲν οὖν Πύδνα Πιερική ἐστι πόλις. Eadem quoque Κύδνα appellatur a Theagene in Macedonicis, ut Stephanus auctor est: unde et Mela II. 3. hunc tractum describens, 'Inter Peneum,' inquit, 'et Axium, Cydne, Aloros.' De Aloro quoque, quam pro Oloro restituimus, astipulatur emendationi nostræ Scylax, p. 25. Ἀλιάκμων ποταμὸς, inquit, Ἀλωρὶς πόλις, κ. τ. λ.

49. Ibid. *Doberi, Æstræenses*] In libris editis, *Doberienses, Trienses.* In Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. *Doberies, Trienses.* Nos fere cum Hermolao, *Doberi, Æstræenses.* Δοβῆρες Herodoto non semel appellantur,

lib. v. p. 294. n. 16. et lib. vii. p. 418. n. 113. Horum oppidum in Pæonia Thucydides collocat, lib. ii. p. 167. Δόβηρον τὴν Παιονικήν. Stephanus quoque, p. 241. Apud Ptolem. iii. 13. in Pæonia pariter Δήβορος: in Notitia Eccles. Prov. Macedoniæ primæ, p. 21. Διόβορος. Utrobique nomen in mendo jacet, pro Δόβηρος. Æstriensium vero, quos Ptolemæus loc. cit. Αἰστραίους vocat, oppidum ipse Αἴστραιον ait nuncupari, de gentis nomine. Hadrianus apud Stephanum, verbo Ἀστραία: Οἵ τ' ἔχον Ἀστραίαν τε, Δόβηρά τε. In Notitia Eccles. Prov. Maced. 2. pag. 23. Εὐστράϊον, pro Αἴστραιον.

50. Ibid. *Toronæi*] Ita rescripsimus admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. in quibus *Toronæi* scribitur, non ut in editis perperam *Coronæi*, quos in hoc terrarum tractu nemo vetustiorum scriptorum agnoscit.

51. Ibid. *Dicæa, Pydna, Derrha*] In Mss. proxime appellatis, *Diceapadina:* quæ Hermolaus in *Dicæa, Pydna* convertit. Verum, ut ut est de Dicæa, locum hic habere certe Pydna non potest, quam procul a Thermaico sinu in Pieria Macedoniæ regione sitam esse superius vidimus, ex Ptolemæo ceterisque.

52. Ibid. *Nyssos, Phinelon, Mende*] Sinceram codicum Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. scripturam exhibemus, quanquam nihilo saniorem, quam quæ ab Hermolao excogitata est, nec ullo sat idoneo argumento constabilita: *Nisso, Brygion, Eleon.* Quanquam scio Βρύγιον a Stephano Μακεδονίας πόλιν appellari: sed neque situm commonstrat ejus oppidi, nec quæ sunt hoc tractu posita, ut Mende, Therme, Pallene, ceteraque ejusmodi, Macedoniæ solet assignare, sed Thraciæ. Quam ob causam *Nyssos* pro *Nissos* edi curavimus: quod Hesychius, p. 672. Νύσσαν et Νύσιον, sive Νύσσιον, montem Thraciæ vocat, cui cognominis esse civitas ea potuerit. Æstimandum porro aliis relinquimus, num locum hic habere possit *Eion*, Thraciæ civitas, colonia Mendæorum, cujus meminit Harpocration, p. 141. Ἠΐων, πόλις Θράκης, Μενδαίων ἀποικία, ex Thucydide.

53. Ibid. *Olophyxos. Sinus Mecybernæus. Oppida, &c.*] Ita sane legendum: non ut vulgo in libris ad hunc diem editis: *Olophyxos sinus, Mecyberna:* cum neque Olophyxos cujuspiam sinus appellatio sit: et sequens vox, *oppida*, id quod proxime antecedit non esse oppidum, abunde declaret. Est autem Mecybernæus sinus, qui postea Mecyberna excisa Toronicus a Torone est cognominatus. Testis Mela ii. 3. p. 31. 'In littore,' inquit, 'flexus Mecybernæus inter promontoria Derrim, et portum qui Κωφὸς dicitur: urbes, Toronen, et Physcellam, atque unde ipsi nomen est Mecybernam incingit.' Et paulo expressius Scymnus Chius, pag. 26. Εἶτ' ἐστὶ κόλπος λεγόμενος Τορωνικὸς, Οὗ πρότερον ἦν τις Μηκυβέρνη κειμένη. Ἑξῆς Τορώνη τοῖς τόποις ὁμωνύμως. Quæ sic Latinus Interpres reddidit: *Deinde sinus est, Toronicum quem nominant, Ubi antea quæ Mecyberna constitit, Ex quo Torona quæ loci est cognominis.* Hæc cum sint adeo luce clariora, miror a recentioribus Geographis confidenter esse pronuntiatum, diversum plane a Toronico esse Mecybernæum sinum.

54. Cap. xviii. *Ad Nestum amnem*] In magno nominum ambitu amnem hunc esse oportet, quem Νεστὸν a Scymno Chio, p. 28. Pausan. lib. vi. p. 352. et Scylace, p. 26. Nestum a Martiano: ab Aristot. Hist. Anim. vi. c. 31. p. 776. et viii. 33. p. 985. Νεσσόν: Nessum quoque a Livio, lib. xlv. p. 581. In Mss. omnibus Plinianis, R. 1. 2. Colb. et Paris. *Mestum* appellari video. In nummo Caracallæ, ΟΥΛΠ. ΝΙΚΟΠΟΛΕΟΣ ΠΡΟΣ ΜΕΣΤΩ.

55. Ibid. *Inde Brysas*] Ita Mss. etiam ipsi. Sed Brygas forte rectius tum ex Strab. lib. VII. pag. 295. tum ex ipso Plinio VI. 41. qui Phrygas Thracium genus esse prodiderunt, Brygas appellatos. Brysas tamen etiam Heraclides laudat, in Polit. Coorum: et ab iis mellificii rationem inventam tradidit.

56. Ibid. *Pyrogeris*] Etsi vulgatam scripturam intactam exhibemus, quam Mss. codices tueri videntur, haud levis tamen suspicio est *Pyrgoceris* legi oportere; seu, permutatis syllabis, quod eodem recidit, *Cereopyrgis*. Est enim inter Episcopatus Provinciæ Rhodopes in Notitia Eccles. pag. 21. Κερεόπυργος. Sed adhuc certior forte conjectura videtur de Cabyletis, (hactenus *Carbiletis* legebatur,) nam Cabylen oppidum inter Bessos Danubiumque cepisse Lucullus dicitur ab Eutropio, lib. VI. p. 788. Κάβυλα est Phavorino.

57. Ibid. *Corpillis*] Apud Appian. de Bellis Civil. lib. IV. p. 650. Τούρπιλοι pro Κόρπιλλοι corrupte legitur. Apud Stephanum quoque mendose ΚΟΛΠΗΛΟΙ.

58. Ibid. *Œsyma, Neapolis, Datos*] In Mss. omnibus et edit. Parm. *Batos*. Nos *Datos* cum Hermolao: sed certioribus, quam ille habuerit, argumentis ducti. Nam præter Herodotum, qui lib. IX. Δάτον ait esse oppidum Edonidis regionis, præter Suidam et Harpocrationem, qui Δάτον Thraciæ adjudicant: Scylax in Periplo, p. 26. hunc ipsum terrarum tractum, atque hæc ipsa oppida persecutus, eodem habet ordine: Νεάπολις, Δάτον πόλις Ἑλληνὶς, καὶ ποταμὸς Νέστὸς, Ἄβδηρα πόλις, κ. τ. λ. Placuerat nihilominus quibusdam *Pastos* hoc loco substituere: et quoniam apud Ptolemæum III. 11. inter Thraciæ præfecturas, Ἀστικὴ, hoc est, *Urbana* numeratur, ut conjecturæ suæ suffragatorem haberent, addita literula corrupernnt, et Παστικὴ commenti sunt, otiose an malitiose? De Astice regione hoc ipso capite Plinius.

59. Ibid. *Fuit Tirida*] Ita rescripsimus admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiffl. vetustiorumque editionum ante Hermolaum, qui *Tinda* rescripsit ex Stephano: is enim, Τίνδη, inquit, Θρᾴκης Χαλκιδικὴ πόλις. Verum est hæc Chalcidice Macedoniæ regio, quæ quicquid est terrarum circa montem Athon, Singon, Acanthouque complectitur, teste Ptolem. III. 13. quo in tractu Tinda a Stephano collocatur, hoc est, a Diomede et equorum stabulis longissime, ut nihil cum iis potuerit habere commune. Et Hermolaum tamen Salmasius sequitur: nec veretur Solinum, Capellamque erroris arguere, qui et ipsi a Plinio *Tirida* accepere. Mela, a quo Plinius hausit, II. 2. turrim ibi solum superesse prodidit. 'Regio ulterior,' inquit, 'Diomedem tulit, immanibus equis mandendos solitum objectare advenas, et iisdem ab Hercule objectum. Turris, quam Diomedis vocant, signum fabulæ remanet, et urbs, quam soror ejus suo nomine nominavit, Abdera.'

60. Ibid. *Doriscus decem millium hominum capax*] Animadvertit Pelicerius in Notis Mss. codices manu exaratos ita præ se ferre: *Doriscus X. hominum*, quod ipse, supposita denarii notæ lineola, decies centena millia significare ait, quot Xerxes in suo exercitu habuisse traditur. At neque hanc lineolam superpositam Mss. exhibent: et si exhiberent, temere ab amanuensibus adjectam putarem. Nam decem millia tantummodo hominum ea campi planitie continebantur: sed singulas eo cogens advocansque myriadas, hoc est, hominum decem millia, totum ita recensuit exercitum. Ita Herod. lib. VII. p. 406. n. 59.

61. Ibid. *Jamque Thracia*] Rectius id, quam quod antea legebatur, *Namque*. Nam quæ reddatur illo *namque*

ratio, nulla prorsus apparet. Nunc vero declarat se perlustrato latere Thraciæ meridionali, usque ad Cherronesum, ea prætermissa, ad alterum latus transilire, quod Solis exortum spectat, et a littore Ponti Euxini, Danubiique ostiis incipit.

62. Ibid. *Cattuzos*] Ita Mss. omnes, et, quod est haud paulo certius, Stephanus ipse : Κάττουζα, inquit, πόλις Θρᾴκης, ἐν ᾗ κατῴκουν οἱ Πυγμαῖοι· οἱ οἰκήτορες Καττουζοί· ὅθεν δὲ τὰς γεράνους ὁρμᾷν, κ. τ. λ. Sic enim Mss. Græci legunt. Prius in libris Plinii editis *Catizos* legebatur.

63. Ibid. *Panysus*] Antea *Pamisus* perperam. Nos *Panysus* cum Ptolem. III. 10. prope Odessum etiam hunc ipsum locante Mss. *Pannisis*.

64. Ibid. *Antea Lygos*] Sunt qui *Longos* hic legant, ex Mss. quibusdam. Perperam. Vulgatam scripturam defendit Ausonius, Epigram. I. de Claris Urbibus, p. 69. ubi de Constantinopoli, et Carthagine : ' Ite pares tandem memores, quod numine Divum Augustas mutastis opes, et nomina : tu cum Byzantina Lygos, tu Punica Byrsa fuisti.' Hinc codicem Missorum Theodosii emendabis : ' Promontorium Chrysone æras (lege *Chrysoceras*) in quo oppidum Byzantium, liberæ conditionis, antea Logos dictum : (scribe *Lygos*.) Abest a Dyrrhachio DCCXI. mill. passuum. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare et Propontidem.' Quæ verbis totidem Plinius.

65. Ibid. *A Terei nefasto crimine*] A Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. vox *crimine* abest : unde scribendum fortassis, *a Terei incesto*.

66. Ibid. *Inter Tenum et Chium*] Ita restituimus admonitu codicum, quos proxime laudavimus, atque etiam ex re ipsa : est enim Tenos insula Delo et Andro proxima : atque idcirco, ut statim subjungit Plinius, cernunt eum scopulum Æga, a dextra parte Andrum navigantes ab Achaia : unde longissime Tenedos abest, quam nobis libri vulgati hoc loco pro Teno obtrudunt. Nec Solinum, Martianumque moror, qui cum hunc locum exscriberent, ille cap. 11. p. 29. iste lib. VI. p. 212. Tenedum legisse videntur : nam in vitiosos codices utrumque incidisse, vel eorum certe alterum, qui alteri præivit, res ipsa clamat, consensusque Mss. exemplarium, in quibus et *Tenum*, et *Andrum* legitur : non, ut isti exhibent, *Tenedum*, et *Antandrum :* a quibus errorem in Plinii contextum transfundere Salmasius conatur, in Solin. p. 168.

67. CAP. XIX. *Thoronos*] In Mss. R. 1. 2. &c. *Athoronos*. Alibi, *Othoronos*. Ὄθρωνος Stephano insula est, Siciliæ Melitæve ad Austrum objacens. An fuerit hæc illi cognominis, considerandum.

68. Ibid. *Ante Leucimnam Sybota*] Abest id membrum a codicibus Mss. In libris vulgatis *ante Leucadiam* legitur, insigni errore. Nam ex Strabone, lib. VII. p. 327. juxta Buthrotum sunt Sybota, insulæ perexiguæ, paululum ab Epiro distantes, pone orientale Corcyræ promontorium, quod Leucimna vocatur : εἰσὶ δὲ νησίδες τὰ Σύβοτα, τῆς μὲν Ἠπείρου μικρὸν ἀπέχουσαι· κατὰ δὲ τὸ ἑῶον ἄκρον τῆς Κερκύρας τὴν Λευκίμνην κείμεναι. Meminit hujus promontorii Ptolemæus, ut diximus : prætereaque Thucydides, lib. III. p. 225.

69. Ibid. *Ægialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionysiu, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Mystus*] In R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Mystrus :* in aliis *Nystrus*. Videntur mihi sane Echinades eæ ab aliis Ægæi maris insulis nomina esse mutuatæ, sed ea a librariis deformata sic restitui oportere : *Ægialia, Cothon, Ios, Thia, Thera, Gyaros, Dionysia, Cythnos, Chalcis, Pinaria, Nisyrus :* quæ a Pomponio Mela recensentur, II. 7. p. 44. et nos de iis suo loco dicturi sumus. Pinaria eadem quæ Πιτυοῦσα.

70. Ibid. *Crocylea. A Paxo Cephalenia, quondam Melæna dicta, undecim M. pass. abest*] In R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. *Crocylea Paxo Cephalenia, &c.* Libri vulgati, *Crocylea, Paxos, Cephalenia, &c.* At si ea lectio steterit, et Paxos alia a duabus superius jam appellatis diversa, ceteris ignota Geographis, importune nobis obtruditur: et, quod gravius est, desideratur haud dubie locus, a quo illa undecim millia Cephalenia absit. Proinde scripsi confidenter, *Crocylea*, vel *Crocyle*. Deinde novam periodum auspicatus, *A Paxo Cephalenia, &c.* Paxi enim satis superque meminit in Paxorum duarum mentione Plinius.

71. Ibid. *Zacynthus, aliquando Hyrie appellata*] Ex hoc Plinii loco Pomponium Melam emendabis, (id quod Vossius prætermisit:) qui Hyriam, Cephaleniam, Neriton, Samen, Zacynthum, seorsim in Ionio mari nominavit, ceu forent Hyria Zacynthusque diversæ inter se insulæ.

72. Ibid. *Quingentos passus distans: Plateis Belbina, &c.*] Prius legebatur, *quingentos passus distans Platæis.* At Platææ urbs Bœotiæ est, longe ab hoc tractu semota, non D. modo pass. sed multis millibus: et in regionis meditullio posita, non in littore, unde insularum intervalla petuntur. A continente dispesci Calauriam exiguo freto IV. stad. hoc est, D. pass. auctor est quoque Strabo, lib. VIII. p. 369.

73. Ibid. *Spiræo.... Eleusa, Dendros.... Aspis*] Rectius fortassis *Adendros*, literula ex superiore vocabulo repetita: quoniam quemadmodum mox citata Aspis, teste Stephano, careret arboribus: Ἀσπὶς, νῆσος ἄδενδρος οὖσα. In R. 1. *Adendros* legitur.

74. Ibid. *Ægila*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. ubi perperam libri vulgati *Æglia*. Neque ipse Stephanus forte mendo caret, qui hanc insulam Αἰγιάλειαν, pro Αἰγίλειαν vocet: nam de hac nostra agere, vel ipso situ, quod suspicatus est etiam Barbarus, satis admonemur: cum inter Cretam et Peloponnesum jacere dicat, quo situ est Ægila hæc a Phalasarna Cretæ distans XXV. M. P. Αἰγιάλεια, inquit, νῆσος μεταξὺ Κρήτης καὶ Πελοποννήσου· ὁ οἰκήτωρ Αἰγίλιος. Quæ vox postrema suadet Αἴγιλα prius vel Αἰγίλια scribi oportuisse.

75. CAP. XX. *Dosiades eam a Creta nympha: Hesperidis filia, Anaximander: a rege Curetum, Philistides Mallotes: Crates primum Aëriam dictam: deinde postea Curetin, &c.*] Perturbata hæc interpunctione præpostera ita sanavimus. Nihil juvat Solinus, cap. 11. p. 29. qui miscere omnia videtur: nihil Martianus, lib. VI. c. de Thracia, p. 212. qui auctorum nomina prætermisit: 'Creta,' inquit, 'cui nomen suum Hesperidis Nympharum pulchra concessit, aut Curetum rex Cretes, a quo Creta primo, mox Curetis appellata: deinde propter cœli temperiem Macaronnesos est appellata.' Cretam Hesperidos filiam pariter vocat Solinus: Apollodorus de Diis lib. III. p. 163. Ἀστερίου, nisi mendum sit pro Ἑσπέρου. Creten, Curetum regem, Jovis et Idææ Nymphæ filium Stephanus auctor est fuisse: Meminit ejus et Scymnus Chius, p. 23. Unde in suspicionem venio nec posteriorem hujus sententiæ partem a vitio penitus immunem esse: nam ea vox *dictam* plane supervacanea est: nec illud *deinde postea* Plinianam elegantiam sapit. Quid si legas igitur: *Crates primum Aëriam, Idæam deinde*, nempe ab Idæa Nympha, *postea Curetin, &c.* Adeo non hæc nostra nobis conjectura displicet, ut si librorum ullus faveret, in textum inserere nulla religio foret.

76. Ibid. *Etea*] Hactenus *Elea* vel *Elæa* legebatur, quam in Creta nemo unus scriptorum agnoscit. At Eteam plures: Stephanus: Ἠτέα.... τῆς

Κρήτης πόλις, ὅθεν ἦν Μύσων, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν. Diog. Laërt. in Mysone, lib. I. Ἡτείαν γὰρ πόλιν εἶναι Κρήτης.

77. Ibid. *Myrina.... Rhamnus*] Ita libri omnes. At de Cretensi Myrina altum tamen ubique silentium. Velleius, lib. I. 'Rex Regum Agamemnon, tempestate in Cretam insulam rejectus, tres ibi urbes statuit: duas a patriæ nomine, unam a victoriæ memoria: Mycenas, Tegeam, Pergamum.' Quo Velleii testimonio adductus, nullus fere dubito, quin *Mycenæ* hoc loco pro *Myrina* legi multo satius sit. *Rhamnus* quoque ne temere huc nobis a conjectore aliquo obtrusa objectaque sit, valde vereor: est enim Ῥαμνοῦς λιμὴν inter urbes littori adjacentes apud Ptolem. III. 17. cum portu haud ignobili: hæc modo a Plinio mediterraneis oppidis accensetur. Quamobrem suspicor haud immerito *Rhaucus* pro *Rhamnus* scribi oportere: est enim Stephano Ῥαῦκος, πόλις ἐν μεσογείῳ τῆς Κρήτης.

78. Ibid. *Pyloros, Rhytium, Elatos*] *Pyloros* quidem libri omnes, etiam Mss. exhibent: sed vitiato, ut apparet, vocabulo: cum de Pyloro Cretæ ceteris scriptoribus silentium sit. *Elyros* potius agnoverim: nam Stephano Ἔλυρος, πόλις Κρήτης, quæ mendose, ut arbitror, Scylaci Σάλυρος vocatur. Aut certe Ὤλερος, quæ Κρητικὴ πόλις Stephano pariter appellatur. Aut denique *Alloros*, quod apud Gruterum p. 505. fœdus recitatur inter Ἀλλαριώτας et Παρίους, Cretenses. *Elatos* vero (sic enim admonitu codicum R. 1. 2. Paris. et Chiffl. rescripsimus, pro *Clatos*, quam vocem nihili prorsus vulgati libri exhibent,) *Elatos*, inquam, haud dubie ea est, quæ Stephano Ἰλαττία πόλις Κρήτης dicitur. Extat apud Reines. p. 501. marmorea inscriptio complexa fœdus inter Olontios Latiosque, Cretenses populos, quos eodem esse cum Elatiis arbitramur.

79. Ibid. *Cylissos*] Editio Dalecampii, *Mylinos:* Parmensis *Gytisos.* Hermolaus, et eum consecuti Frobenius, Gelenius, aliique, *Cytinos:* sed Doriensis urbs ea est, apud Strab. lib. X. p. 476. non Cretica. Mss. R. 1. 2. et Chiffl. *Gylysos.* Colb. 1. 2. *Gytysos.* At Solinus ex Plinio *Cylisson* habet, cap. 11. pag. 29. quem secuti sumus.

80. Ibid. *CXXV. millia*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. tum hoc loco, tum v. 5. ubi eadem repetuntur: sic etiam vetustæ editiones ante Frobenium, qui prior centum millia passuum addidit. Atque ei sane astipulari Strabonem intelleximus, qui lib. X. p. 475. a Cyrenaica regione, ubi Phycus promontorium est, ad Criumetopon, ἀπὸ τῆς Κυρηναίας, ἐπὶ τὸ Κρίου μέτωπον, intervallum ait esse ex Eratosthenis sententia, stadiorum bis mille, quæ passuum efficiunt CCL. millia. Sed quamnam Plinius Agrippæ sententiam esse dixerit, non qualem esse oportuerit, inquirimus.

81. Cap. XXI. *Intra duo millia*] Sic Martianus, lib. VI. p. 213. Sic Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. sic denique Mela ipse, qui Plinio, ut diximus, et Martiano præivit. Vulgati libri perperam hactenus, *intra XX. millia.*

82. Cap. XXII. *Siphnus, &c.*] Hic libri vulgati *Scyron Siphno* præfigunt, et alieno prorsus obtrudunt loco: nam et abest ea vox *Scyros* a Mss. omnibus R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. nec vero in Cycladum albo censeri ea potest, tam prope a Delo: cum ne inter Sporadas quidem, nedum inter Cycladas, reponi posse, quidam merito censuerint: contra Eubœam enim jacet, κατ' Εὔβοιαν, ut ait Dicæarchus, p. 181. in Descript. Græciæ. Nam quod Scylax, p. 21. inter Cycladas Σκύρον recenset, error librariorum est, pro Σύρον: cum idem rursum cap. seq. Σκύρον appellet, in Ægæo mari. Et Eustathius certe Cy-

cladas recensens, in Dionys. vs. 526. p. 76. Σύρον nominat: Σκύρον non habet. Strabo quoque, lib. x. p. 485. ceterique Geographi.

83. Ibid. *Quam primo Platean*] Ita restituimus admonitu codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et vet. Dalec. Parmensis quoque, vetustiorumque editionum: quarum neglecta fide Frobenius *Pactiam*, auctore nescio quo, inculcavit.

84. Cap. xxiii. *Phacussa, Nicasia*] Prius legebatur, *Phocussa, Phæcusia.* In Mss. *Hecasia.* Nos ex Stephano et Suida utramque vocem sanavimus. Stephanus: Φακοῦσσαι νῆσοι. a lente nomen traxerunt. Et alibi: Νικασία, νησίδιον μικρὸν πλησίον Νάξου, quæ Suidas quoque habet, verbo Νικασία.

85. Ibid. *Ab exortu solstitiali Deli*] Sic multo sincerius codices manu exarati, quam libri editi *a Delo.* Cujusmodi superius illud est, cap. 19. 'Zacynthus Cephaleniæ a meridiana parte xxv. millia abest.'

86. Ibid. *Scyros: Ios*] Scyron hinc sustulit Hermolaus, haud sane satis considerate: cum eam vocem hoc loco Mss. omnes exhibeant, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. et Tolet. et vetustiores editiones, ac Plinius ipse paulo post factam jam a se hujus mentionem haud obscure significet, scribens, 'Et Scyrum supra dictam.' Quod quidem ab ipso præstitum hoc loco exemplaria nunc laudata admonent: quibus nisi mos gerendus esset, post aliquot versus dilatum putarem, ubi Plinius a Gyaro Syrnon distare ait octoginta passuum millibus: 'Ab ea Syrnos,' inquit, 'lxxx. mill. pass.' Syrnum enim cum veterum scriptorum nemo unus agnoverit, Scyrum ibi percommode locari posse arbitrarer.

87. Ibid. *Hippuris*] Addunt libri vulgati, *Hippurissusa:* sed geminato perperam, ut per se liquet, unius ejusdemque insulæ nomine: quamobrem posterius expunximus.

88. Ibid. *Calydna, in qua oppidum Coos, Calymna, aqua Carpathum, &c.*] Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. totidem ferme literis ac syllabis. Libri vulgati a Frobenio: *Calydna in qua oppida tria: Calymnæ duæ: Olymnos, a qua, &c.* Satis confidenter id sane. Nam quis Olymnum insulam novit? cur vocula *Coos* expuncta? cur terna pro unico inculcata oppida? Nos vetustæ scripturæ vestigia summa fide secuti integram eam lectionem defendimus. Agnoscimus enim cum Eustathio in Dionys. vs. 530. p. 77. ex Lycophrone, Calydnas plures fuisse: quarum una peculiari nomine Calydna sit appellata: universæ simul Calymnæ, vel Calydnæ. Ex harum illæ numero sunt, quas Plinius in Asiæ insulis commemorat, v. 36. a quibus hæ differunt, in quibus describendis nunc sumus. Illarum singulis sua sunt peculiaria oppida: huic Calydnæ primarium Coos, ab insula cognomine, quæ Hippocratem tulit, diversum: sic enim illud Hesychii accipiendum puto, Κῶς, μία τῶν Καλυδνῶν, p. 578. Plinio xi. 13. quæ 'Calydna insula' dicitur, ex ea Strabo lib. x. p. 489. 'mel Calymnium commendat inprimis.'

89. Ibid. *Per DCC. mill. in longitudinem, et per CC. in latitudinem jacent*] Mutila hæc sententia est, omissa latitudinis mentione, in libris plerisque vulgatis. Integram repræsentamus, tum ope codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. Tolet. tum Parmensis editionis, tum denique Martiani scribentis, lib. vi. cap. de Thracia, p. 213. 'Per septuaginta, (lege *septingenta*, ex fide codicum Mss. omnium, atque ex re ipsa:) longitudinem: et per ducenta latitudinem ducunt.'

90. Ibid. *Thermæus, Irrhesiam, &c.*] Prius legebatur, *Thermeusim*, ceu nomen id insulæ foret, quod Ortelius quidem arbitratus est, qui eo vocabulo Thesaurum suum locupletavit.

At præter codicum Mss. fidem, in quibus *Thermæus* legitur, ipsa res ita scribi plane postulat.

91. Ibid. *Attollitur monte Saoce*] Ita libri omnes. Hermolaus tamen libentius *Sao* agnoscit, ex Nicandro, qui p. 35. in Theriac. Σάου meminit, quem Samothraces insulæ montem esse Scholiastes Græcus in eum locum prodidit, p. 24. At receptam lectionem defendit Hesychius, qui et ipsam insulam eo nomine quondam appellatam tradit, ex monte haud dubie cognomine: Σαωκὶς, inquit, ἡ Σαμοθράκη οὕτως ἐκαλεῖτο πρότερον. Didymus vero et montem ipsum nominat, in Iliad. N. 12. p. 387. Τῆς Σαμοθρᾴκης· Τὸ μέντοι ἐν αὐτῇ ὄρος, Σαώκη καλεῖται. Item Geopon. auctor, II. 5. p. 38. Cum porro in Mss. omnibus, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. Tolet. diserte legatur: *Attollitur monte Saoce, decem mill. pass. altitudinis, vel importuosissima omnium*, quo fato, quove consilio factum sit, ut in libris vulgatis *decem mill. pass. portuosissima omnium*, ceteris vocibus expunctis, legatur, non satis intelligo.

92. Cap. XXIV. *Ab ostio Ponti Apolloniam CLXXXVII. M.*] Libri vulgati, *CLXXXVIII.* Et mox, *Ad Ponticapæum, CCXXII.* ubi nos, cum Pintiano, *CCXII.* ex Mss. Reg. 1. 2. Paris. et Tolet. summa fide restituimus, ita exigente inprimis summa universa, quæ ex singularibus intervallorum mensuris colligitur: nempe *XIII. XXXVII. D. pass.* hoc est, ter et decies centena, et triginta septem millia pass. cum quingentis: cui summæ aut Martianus ipse, lib. VI. cap. de quarto sinu Europæ, p. 214. aut amanuenses, quinquagenarii notam incaute præfixere, et Europæ totius mensuram hanc esse ipse existimavit: non Ponti tantum, ab eo latere quo Europam allnit. 'Varro dicit,' inquit, 'Europæ totius longitudinem habere LXIII. XXXVII. M. D. pass.'

93. Ibid. *Abnobæ*] Veram hujusce montis, unde Danubius oritur, appellationem, non Tacitus modo, quem laudavimus, sed et Festus Rufus Avienus confirmat, in descript. orbis, vs. 437. 'Abnoba mons Istro pater est: cadit Abnobæ hiatu Flumen: in Eoos autem convertitur axes, Euxinoque salo provolvitur: ora per æquor Quinque vomunt amnem.' Ptolemæo, II. 11. τὰ Αὔνοβα ὄρη. Marciano Heracleotæ, pag. 82. corrupte admodum Ἀδούλας nominatur.

94. Cap. XXV. *Getæ, Daci Romanis dicti*] Sunt qui Plinium hoc loco erroris insimulent, perinde ac si temere Getas cum Dacis confuderit. At eandem Scytharum gentem utraque appellatione promiscue Romanis appellatam, auctor est luculentus Dio, lib. LI. pag. 460. Οἱ δὲ ἐπέκεινα Δακοὶ κέκληνται, εἴτε δὴ Γέται τινὲς, εἴτε καὶ Θρᾷκες, τοῦ Δακικοῦ γένους, τοῦ τὴν Ῥοδόπην ποτὲ ἐνοικήσαντος, ὄντες. *Qui Duci postea vocati sunt, sive Getæ ii fuerint, sive Thraces, orti ab iis Dacis, qui Rhodopen quondam incoluerunt, &c.* Nec vero cum Dacos Plinius nunc appellat, et Sarmatas, et Aorsos, id agit, ut certas singulorum sedes assignet, quas, cum ille hæc scriberet, nondum ii forte habebant: sed quam fuerint earum gentium migrationes variæ, quæ diversis temporibus, pulsis prioribus incolis, eandem Danubii ripam tenuerint, id cursim raptimque perstringit.

95. Ibid. *A Suevis, regnoque Vanniano*] Convellit egregie interpretatio nostra, Taciti auctoritate constabilita, eruditi Cluverii conjecturam, in libro de Antiq. Germ. *a Quadis*, non *a Suevis* legendum esse pronuntiantis. Nec minor ejusdem hallucinatio est, dum ultra Crapathios montes Bastarnas ablegat, quos inter Tibiscum et Marum Plinius diserte locat: nec dignus venia contemtus codicum omnium, quorum est in hoc loco mira consensio, cum *a Quadis*, non *a Sue-*

vis, aversa, non *adversa* legitur.

96. Ibid. *Quatuor millibus, et quadringentis*] Ita restituimus ex fide codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. editionumque vetustiorum, Parmensis, &c. quas Frobenius corrupit, ut *quantum minus quadringentis* scriberet. Martianus lib. VI. pag. 214. millia quadringenta agnoscit.

97. Ibid. *Tauri Scythæ, et Siraci tenent*] Pro *Siraci* Barbarus *Sarmatæ* reposuit. Sinceram lectionem tum ex codd. Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Tolet. &c. tum ex Strabone restituimus, qui lib. X. p. 492. et 506. Σιρακῶν meminit, prope Mæotin, in Asia quidem, sed una tamen cum Aorsis supra quoque citatis a Pliuio. Ad Tauros Scythas autem quod attinet, seu Tauroscythas unico vocabulo malis appellare, Achillei dromi incolas Dionysius Periegetes ait fuisse, et Tauros vocat, vs. 301. Alanis Dacisque conterminos: Eustathius, ad eum locum, Scythas: Ταῦροί θ' οἳ ναίουσιν Ἀχιλλῆος δρόμον αἰπὺν, κ. τ. λ. Taurisci littoris incolas Scythas, Festus Avienus, vs. 444. Tamen Mss. quidam satis probatæ fidei, pro *Tauri, Sardi* hic exhibent, qui alibi nusquam reperti.

98. Ibid. *Sex oppida: Orgocyni, Characeni, Lagyrani, Tractari, Archilachitæ, &c.*] In edit. Parm. et Mss. *Caraceni, Assyrani.* Nos ex Ptolem. III. 6. *Characeni* et *Lagyrani* rescripsimus: quoniam in Taurica oppida sunt apud eum ista, Χάραξ et Λαγύρα. Pro *Orgocyni*, forte *Argodeni* rectius, ab Ἄργωδα ejusdem Tauricæ mediterraneo oppido. Pro *Tractari*, Mss. *Stactari* habent. In libris hactenus vulgatis, *Caraseni, Assyrani.*

99. Ibid. *A Theodosia LXXXVII. M.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. et Tolet. ubi fœda depravatione vulgati libri habent tantummodo *XXXV. M.* At Strab. lib. VII. pag. 309. stadia numerat circiter DXXX. hoc est, fere *LXVII. M. P.*

100. Ibid. *Non, ut imperiti dixere*] Ut ea esse vera existimem, quæ in hunc locum sunt a me prolata, in prioribus Notis, alienum tamen a Plinii ingenio ac modestia videtur, ut imperitum appellet Pomponium Melam, virum omnis elegantiæ atque eruditionis, vel hac maxime in parte, plenissimum: per quem ipse se profecisse in Iudice sæpius confitetur: a quo vix toto de Geographicis rebus opere latum unguem discedit: quem denique hoc ipso in loco ad verbum pæne transcribit. Venit igitur aliquando in mentem, levi trajectione voculæ molliri seu refingi eam commode sententiam posse, *Ut non imperiti dixere.* Moxque verborum sequentium, *semel in anno solstitio oriuntur iis Soles, brumaque semel occidunt*, hic erit intellectus: semel in anno oriri iis Soles, atque id illis esse solstitium, Sole ab eorum oculis nunquam abscedente: semel occidere, eamque brumam esse iis, Sole abdito. Nec conjecturæ tamen ipse meæ plus quam par est faveo; nisi viri eruditi faveant.

101. Cap. XXVII. *Maria omnia interiora*] Solinus recte interpretatur mediterranea maria: nam internum mare Latini, Pliniusque ipse III. 1. τὴν ἐντὸς θάλασσαν Græci, mediterraneum vocavere: ut frustra sint, qui *inferiora* hic nobis inculcant, reclamantibus omnibus libris. Macrobius in hoc ipso argumento accurate versatus, quanquam a Plinio diversus abit quadam ex parte, 'nostra maria' reddidit, Saturn. VII. 12. pag. 622. 'Quod si in Pontum,' inquit, 'vel paleas, vel ligna, seu quæcumque alia natantia projeceris, foras extra Pontum feruntur in Propontidem, atque ita in mare quod alluit Asiæ oram: cum constet in Pontum effluere maris aquam, non effluere de Ponto. Meatus enim, qui solus de oceano receptas aquas in maria nostra transmittit, in freto est Gaditano, quod Hispani-

am Africamque interjacet. Et sine dubio inundatio ipsa per Hispaniense et Gallicanum littora in Tyrrhenum prodit: inde Adriaticum mare facit, ex quo in Ægæum pergit, atque ita ingreditur in Pontum.'

102. Ibid. *Ante Scythiam, quæ appellatur Rauronia, unam abesse diei cursu*] Ita Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et fere Parm. edit. In libris ceteris hactenus editis: *quæ appellatur Bannomanna abesse a Scythia diei cursu.* Miror viris doctis, Pelicerioque inprimis, in Notis Mss. facile persuasum ibi insulæ nomen latere, non continentis Scythiæ, quæ ex adverso est: neque animadversum illud *a Scythia*, glossema esse, quo carent Mss.

103. Ibid. *Fauesiorum*] Ita Mss. quoque ipsi, et sic in Solino etiam legitur: sed rectius utrobique, cum Pintiano, *Panotiorum* legas. Sicuti enim superiores Oonæ, ab ovis quibus aluntur, sunt appellati: Hippopodes mox, ab equinis pedibus: ita hos, quoniam auribus toti fere constare viderentur, Græca voce Πανωτίους dictos, a πᾶν et ὦτα, credere libet. Isidoro præsertim astipulante, qui non aliunde hausisse quam ex Plinio videtur, Etymol. XI. 3. 'Panotii,' inquit, 'apud Scythiam esse feruntur, tam diffusa aurium magnitudine, ut eis omne corpus contegant: πᾶν enim Græco sermone omne: ὠτία, *aures* dicuntur:' Ἐνωτοκοίτους appellavit Strabo lib. XV. p. 711. Ὠτοκλίνους non semel appellat Tzetzes, Chiliad. VII. vs. 633. et seqq. Μεγάλα δ' οἱ ὠτολίκνοι τὰ ὦτα κεκτημένοι, Ὁμοίως σκέπεσιν αὐτοὺς τρόπῳ τῶν σκιαδείων. In priore versu ὠτοκλίνοι legimus. Quominus tamen in Pliniano contextu quicquam immutem, facit Ptolem. II. 11. qui Scandiæ in Germanico oceano gentem quandam Φιραίσους appellat, forte pro Φανήσους.

104. Cap. XXVIII. *Rhætiæ prope*] Avulsa male hæc fuisse hactenus a præcedentibus, ante nos intellexit Rhenanus: evidens inscitiæ eorum argumentum, qui Plinii libros in capita distinxere; cum sine illis constare antecedentia minime possint. Ridenda quoque hic, ut multis aliis in locis, Gallici interpretis hallucinatio qui verba hæc paulo post sequentia, 'circa excessum ejus,' non ad Agrippæ obitum, sed ad exitum Germaniæ nescio quem retulit.

105. Ibid. *Istævones, quorum pars Sicambri. Mediterranei, Hermiones: quorum Suevi, &c.*] In libris hactenus editis: *Istævones, quorum pars Cimbri mediterranei. Hermiones, quorum, &c.* Erunt igitur etiam Hermiones Rheno proximi? Erunt mediterranei Cimbri, quorum nullum usquam vestigium est? nec de Sicambris, gente tum notissima, ut ait Strabo lib. VII. pag. 294. mentio erit ulla? Quanto commodius cadunt omnia emendatione nostra, cum apposite Hermiones mediterranei, hoc est, in media Germania positi, et Ingævonibus, qui oceano, et Istævonibus, qui Rheno sunt proximi, opponentur? Sic enim Tacitus de Moribus German. pag. 123. 'Proximi oceano Ingævones: medii Hermiones: ceteri Istævones vocantur.'—'Sic igitur manifeste hic locus interpungendus est. At non propterea inserendi huc sunt Sicambri, invitis ac repugnantibus libris omnibus, tum editis, tum manu exaratis; cum sententia hujus loci sit, tam inter Istævones, quam inter Ingævones, habitasse Cimbros, qui tractus utrinsque partem occuparint. Nihil planius.' *Ed. sec.*—Sicambrorum porro non semper sedes ultra Rhenum positæ: in Gallias a Tiberio pars trajecta, ut ait Tacitus Annal. XII. pag. 183. in Menapiis sedes habuerunt, ubi Geldria nunc est, et Nimega, Venloaque pagi. Alii tamen ex iis in Germania trans Rhenum permansere, ut erudite P. Browerus S. J. ostendit in Annal. Trevir.

106. Cap. xxix. *Batavorum insula, et Cannenufatum*] Voculam *et*, quam Dalecampius expunxerat, tum ex Mss. librorum, tum ex priorum editionum fide restituimus: ne Batavorum insulam, et Cannenufatum, geminam esse ac diversam, quisquam existimaret. Vide Cluver. German. Antiq. ii. 33.

107. Cap. xxx. *Gessoriaco . . . . . trajectu quinquaginta millium*] In Parm. edit. *quinquaginta millia milium*. Hermolaus *millia minimum* rescripsit. Nos hanc postremam vocem, ceu spuriam, expungimus: abest enim a Mss. omnibus, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. &c. atque ex præcedenti vocula *millium* ea prodiit. Straboni porro lib. iv. pag. 199. ab Icio Morinorum, unde solvit in Britanniam Cæsar, trajectus est cccxx. stad. hoc est *XL. M. pass.* non *L.*

108. Ibid. *A Silurum gente, XXX. M. pass.*] Solinus, cap. 22. pag. 42. Silurum gentem sitam in Britanniæ ora contra Hiberniam, dum hunc Plinii locum transcripsit, insulam male credidit. Nec freti, quod interjacet, spatium summa fide retulit, cum latitudinem ejus scripsit in *CXX. M. passuum* diffundi, pro *XXX.* sic enim Mss. omnes habent R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. Libri editi, perperam *XX.*

109. Cap. xxxi. *Universam oram XVIII. M. P. Agrippa, Galliarum inter Rhenum, &c.*] Libri hactenus editi hoc tantum, *Agrippa universarum Galliarum inter, &c.* Verum ex Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Tolet. lectione, quam secuti sumus, tres omnino apposite reddi mensuræ videntur, ex commentariis Agrippæ decerptæ: adnavigationis primum Gallicæ oræ totius, per Oceanum a Scalde fluvio usque ad Pyrenæum, quæ colligat *XVIII.* hoc est, decies octies centena M. pass. Mediterraneæ deinde longitudinis: et latitudinis denique earundem Galliarum. Sic paulo post, ubi *Gebennam* et *Juram* libri impressi habent, *Juras* multitudinis numero Mss. iidem repræsentant: quemadmodum iii. 5. 'montibus Gebenna et Juribus' dixit.

110. Ibid. *Bellovaci*] In Edit. Parm. *Bellovaci, Bassi.* Frobenius, *Bellovaci, Hassi.* Mss. Reg. 1. *Bollovasi* tantum. Reg. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. *Bellobasi.* Ex quibus *Bellovaci* solum scripsimus, expuncta voce *Bassi*, vel *Hassi*, quos in hoc terrarum tractu nullus agnoscit.

111. Ibid. *Ulmanetes*] Ita Mss. omnes, et libri editi ante Hermolaum, qui *Ulbanectes* ex Antonino rescripsit. Σουμάνεκτοι Ptolemæo dicuntur, in codice Ms. Collegii nostri Parisiensis, atque eorum oppidum Ratomagus, in Belgica, ultra Sequanam, ad ortum. Eosdem esse sane arbitror, qui Antonino Ulbanectes, Sylvanectesque postea sunt appellati: quo plane modo qui Suessiones dicuntur, iidem sibilo demto Οὐέσσονες, et Senones Ἔννονες in cod. Ms. Collegii Paris. a Ptolemæo vocantur. In libris quibusdam editis, ante *Ulmanetes* adduntur *Veruni liberi*, quos nec Mss. codicum, nec scriptorum veterum ullus agnoscit. Virodunos novi, quorum ager *le Verdunois*, oppidum *Verdun.* Verunos non novi.

112. Cap. xxxii. *Viducasses, Bodiocasses*] Ita quidem Mss. omnes: sed vox ea prior inepta quædam posterioris repetitio nobis videtur: quam qui confidenter expunxerit, etsi de Viducassibus ante statuerim, quod timide feci, non ei dicam impingam. In libris post Hermolaum editis, pro *Bodiocasses, Vadicasses* legitur, Ptolemæi Βιδουκέσιοι, qui cum Viducassibus Plinii habere nominis affinitatem videantur, in inferiorem Britanniam prope Osismios, fanumque S. Brioci ablegandi sunt.

113. Cap. xxxiii. *Turusates, Basabocates*] Prius *Latusates* corrupte

legebatur. Tarusatium meminit Cæsar, Bell. Gall. lib. III. pag. 38. 'Vocates,' inquit, 'Tarusates, Elusates.' Pagum hi tenuere, cui nomen hodieque priscum, *le Tursan*, ut recte vidit Mariana, Hist. Hisp. III. 18. p. 118. Ejus pagi caput Aturensium civitas, *Aire en Gascogne*. Qui mox pro *Basabocates*, putant *Basatæ*, *Boates*, legi oportere, Boatiumque civitatem olim Boium fuisse ex libello Provinciarum Rom. afferunt, teste utuntur dubiæ admodum fidei, sua somnia sæpe pro vero obtrudente, cujus mendacium hac in parte detegit Valesius, in Notit. Gall. p. 329.

114. Cap. XXXIV. *Ipsa Pyrenæi juga ab exortu æquinoctiali fusa in occasum brumalem*] Ipsa, inquit, Pyrenæi juga Hispaniam sic irrumpunt, ut ab exortu æquinoctiali quasi cœpto cursu, per totam provinciam longa serie immissa, perveniant demum in occasum brumalem, et ad ea Bæticæ provinciæ littora, quæ occidenti sunt adversa: atque ita Hispaniæ partem quæ a Ruscinone Gades euntibus dextra est ac septemtrionalis, faciunt breviorem, et angustiorem, quam meridiana est. Hanc esse scriptoris sententiam prodit apertissime tum ipsa oratio, tum vero maxime Mela Pomponius, quem hoc loco, ut solet, exscribit. Sic enim ille II. 6. p. 40. 'Pyrenæus primo hinc (ab Eliberi et Ruscinone) in Britannicum procurrit oceanum: tum in terras fronte conversus, Hispaniam irrumpit, et minore ejus parte (nempe quæ septemtrionem respicit) ad dextram exclusa, trahit perpetua latera continuus, donec per omnem provinciam longo limite immissus, in ea littora, quæ occidenti sunt adversa, perveniat.' Hactenus Mela: cujus ex oratione intelligitur, non de tota illa montis Pyrenæi latitudine ac serie nunc agi, quæ ab oceano Cantabrisque ad Ibericum mare pertinet, qua in Gallias ab Hispania iter est: sed de eorundem montium per mediam Hispaniam ductu ac veluti cursu in oceanum usque Gaditanum. Hoc vero cum minime perviderint viri alias eruditi, Pintianus, et Sepulveda, mirum quantas inter se lites de vero hujus loci intellectu moverint: quem aliter assequi se non posse ambo confessi sunt, quam Plinii verbis immutatis, atque in contrariam plane sententiam detortis: dum ille in Plinianis Observationibus, *ab exortu brumali in occasum æquinoctialem*: iste Epist. III. 46. p. 184. 'ab exortu æquinoctiali in occasum æstivum,' censet legi oportere: reclamantibus libris omnibus, tum editis, tum manu exaratis: atque adeo ipso reclamante Plinio, cujus mentem Mela, quem transcribit, planam facit.

115. Ibid. *Breviores latere septemtrionali, quam meridiano*] Abest ea vox *septemtrionali* a Reg. codd. Sed incuria amanuensium, ut arbitror, prætermissa: nam et orationis series id postulat signari, quod meridiano adversum sit: et ipse Mela, a quo rursum hæc Plinius mutuatur, loco proxime citato, geminum illud latus agnoscit: 'Tarraconensis,' inquit, 'altero capite Gallias, altero Bæticam, Lusitaniamque contingens, mari latera objicit nostro, qua meridiem; qua septemtrionem, oceano.'

116. Ibid. *Flaviobriga colonia. Civitatum IX. regio Cantabrorum*] Præpostera interpunctio prius omnia miscebat: *Flaviobriga, colonia IX. civitatum, Regio Cantabrorum.* Quis coloniam novem civitatum unquam inaudivit? Ipsam regionem Cantabrorum civitatibus novem constare ait. Sic III. 3. 'In Antrigonum decem civitatibus: Carietes et Vennenses quinque civitatibus, &c. In Vaccæorum XVIII. civitatibus,' &c. Et libri hujus cap. 7. similiter: 'Regio Messenia duodeviginti montium.'

117. Ibid. *Orgenomesci e Cantabris*] In Mss. Reg. 1. *Orgenonesci e Canta-*

bris. Colb. 1. *Orgenomisci.* Colb. 2. *Origenomisci.* Pliuii editores inde nobis Origenos commenti sunt, *Origeni mistis Cantabris,* quos nec libri, nec auctores ulli agnoscunt. Fuit aliquando cum scribendum putarem: *Curgionii mistis Cantabris;* quoniam Curgionios a Cantabris fatigatos crebris incursionibus scribit Florus IV. 12. p. 198. Sed indubitata deinde visa emendatio est, *Orgenomesci e Cantabris,* quam totidem pæne apicibus libri omnes conditivi exhibent, firmatque egregie Ptolemæus, II. 6. ubi in oppidis Cantabrorum mediterraneis prope Astures, Ἀργενόμεσκον appellat, haud dubie pro Ὀργενόμεσκον.

118. Ibid. *Et deinde.....a flumine Navilubione*] Ita quidem Barbarus reposuit, ex Ptolem. II. 6. apud quem Ναουϊλλοΐωνος amnis mentio. At idem et Ναβίου quoque ποταμοῦ meminit juxta Navilubionem: unde forte defendenda vetus lectio codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Parm. edit. *A flumine Navia, Albiones;* unde unde tandem Albiones ii appellationem sortiantur. Ceterorum quoque populorum obscura nomina, situs incertus. Id unum liquet, a flumine mox appellato, ad promontorium Celticum, *Cap de Fineterre,* oram omnem tenuisse. In Mss. mox appellatis, legi: *Æguiarri cognomine Narini, Iadoni, Arroni, Arrotrebæ.*

119. Cap. XXXV. *Oppidum et flumen Æminium*] Prius *Minium* legebatur. At est Αἰμίνιον oppidum Lusitaniæ Ptolemæo II. 5. item Antonino. Et in Conc. Tolet. III. apud Loaysam, p. 228. Possidonius Eminiensis Ecclesiæ Episcopus subscribit. In Mss. Reg. et Colb. et in edit. Parm. *Eumenium.*

120. Ibid. *Promontorium, quod alii Artabrum*] Pelicerius in notis Mss. cum Pintiano, Casaubono, Resendio, Salmasioque in Solin. p. 276. insigni nunc errore Plinium, et illum secutos Solinum Martianumque, Magnum promontorium, sive Olisipponense, idem cum Artabro existimasse aiunt: quanquam si error est, non in Plinium ipsum, sed in eos conjici potius oportuit, quos ejus sententiæ appellat auctores. Est tamen simile veri, etsi id nullus veterum prodat, esse Artabrum promontorium, sumto ab incolis Artabris, aut dato his nomine, illud quod Celticum cap. sup. Plinius Pomponiusque, Nerium Strabo ac Ptolemæus vocarunt. Verum isto disterminari cœlum, terras, maria, non Olisipponensi, atque adeo defendi a culpa Pliuium minime posse, ut Pelicerius aliique contendunt, tam falsum est quam quod falsissimum. Quid Hispaniæ latus esset, quid frons, nesciisse ii videntur. Nos suo loco aperuimus, interpretationemque nostram hæc Plinii Pomponiiqne loca egregie constabiliunt. Ille enim de hoc ipso promontorio Olisipponensi II. 112. 'Promontorium Artabrum,' inquit, 'quo longissime frons procurrit Hispaniæ.' Et hoc ipso libri hujus cap. 'Promontorium Sacrum e media prope Hispaniæ fronte prosilit.' Quibus verbis prodit apertissime tribus omnino frontem eam effici promontoriis. A Junonio, quod est circa Gaditanum fretum, incipere: in Sacro, quod S. Vincentii vocant, esse mediam, ubi caput Europæ statuitur a Dionys. Perieg. vs. 562. ad Artabrum denique longissime procurrere, in quo desinat. Inde versus Gallæciam facto circuitu, latus incipere septemtrionale Hispaniæ Lusitaniæque. Namque, ut Pomponius tradit, II. 6. 'Lusitania oceano tantummodo objecta est: sed latere ad septemtrionem, fronte ad occasum.'

121. Ibid. *Oceanusque Gallicus*] In Chiffl. cod. *Calaicus,* seu potius *Callaicus,* a gente Callaica, hoc est, Gallæcis. At vulgatam scripturam defendunt codices Reg. et Colb. Martianus quoque, lib. VI. c. de Hispa-

nia, p. 202. Quin ipse Plinius IX. 3. oceanum hunc Gallicum vocat, ut suo loco monebimus.

122. Ibid. *Concordienses, Elbocori, Interannienses*] In Mss. Reg. Colb. &c. et in edit. Parm. *Concordienses, et Boccori.* Ipso elementorum ordine admonitus Hermolaus reposuit, *Concordienses qui et Boccori;* ratus hoc loco Boccoros per se non posse nominari. Ego vero sinceram loci hujus arbitror lectionem, quam attuli. Nam apud Ptolemæum in oppidis Lusitaniæ mediterraneis, II. 5. Ἐλκοβορὶς recensetur, literis permutatis haud dubie, pro Ἐλβοκορίς.

123. Ibid. *Interannienses*] In Mss. Reg. Colb. Chiffl. Paris. &c. *Interansenses.* Editi libri, *Interausenses.* Nostram emendationem defendit Gruteri vetus inscriptio, p. 162. INTERANNIENSES. Et multo etiam magis Philegon Trallianus de Longævis, cap. 1. p. 113. scribens, Ἰντερανιησία πόλις Λουσιτανίας.

124. CAP. XXXVI. *Ipsius spatium XV. M. pass.*] Ita quidem libri omnes: at longitudine insulæ Gadium, et latitudine jam signata, reliquus tantum videtur esse ambitus: qui, si longitudo est XII. M. pass. fieri non potest, quin fere XXX. passuum millia colligat.

125. Ibid. *Abest a continente.... minus pedes DCC.*] Sincera hæc omnium codicum lectio est, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. et Parm. edit. Frobenius prior, quem secuti deinde sunt ceteri, *passus DCC.* reposuit. Verum a continente angusto spatio, et veluti flumine abscissam Gadium insulam auctor est Mela: Polybius, et Solinus cap. 23. p. 44. cum Plinio, pedibus septingentis: Strabo lib. III. p. 167. stadio definit, hoc est, CXXV. passibus, pedibus vero DCCXX.

126. Ibid. *Cotinussam apud eos vocatam*] Vereor ut illud *apud eos* Plinianum sit. Certe in libris manu exaratis, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. et Parm. edit. legitur, *Potinussam a puteis.* Et de puteis quidem in Gadium insula frequentibus prolixam concertationem Strabo instituit, ex Polyb. lib. III. p. 173. Quamobrem a vetere scriptura discedere Hermolaum fortasse non oportuit; quanquam ei scriptores nec pauci favent, nec ignobiles: nam Festus Avienus, in Descript. Orbis, vs. 611. 'Gadir prima fretum solida supereminet arce, Hæc Cotinussa prius fuerat sub nomine prisco, Tartessumque dehinc Tyrii dixere coloni: Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat: Pœnus quippe locum Gadir vocat undique septum Aggere prædicto.' Dionysium Festus expressit, qui vs. 456. Κληζομένην Κοτινοῦσαν ἐφημίξαντο Γάδειρα. Adde Tzetzen, Chiliad. VIII. Hist. 216. vs. 687. Ἡ νῦν νῆσος ἡ Γάδειρα τὴν κλῆσιν καλουμένη, Τὸ πρώην ὠνομάζετο τὴν κλῆσιν Κοτινοῦσα.

127. Ibid. *In hac Geryones habitasse a quibusdam existimantur, quorum armenta Hercules abduxerit*] Sic libri omnes incredibili consensu, tum manu exarati, tum editi etiam ante Frobenium, qui numero singulari legit: *existimatur, cujus armenta, &c.* Satis audacter id quidem, libris refragantibus. Nec tamen sum nescius a Græcis dici promiscue Γηρυὼν Γηρυόνος, et Γηρυόνης Γηρυόνου. Unde Stephanus de hac insula: Ἐρύθεια νῆσος Γηρυόνου. Et Tzetzes, Chiliad. IV. vs. 351. Ὁ Γηρυόνης βασιλεὺς ὑπῆρχεν Ἐρυθείας, κ. τ. λ.

128. CAP. XXXVII. *A Tanai usque Gades LXXXII. XIV. M.*] Ita libri omnes. At si octuagies quinquies centena et sexaginta octo millia pass. auctore Artemidoro patet longitudo ipsa totius terræ, ab ortu ad occasum, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacratas, ut II. 112. Plinius prodidit, quo pacto Europæ unius longitudini octuagies et bis centena et quatuordecim millia

idem assignare potuerit Artemidorus, non sane video: nisi si hæc adnavigationis per sinus omnes, intimosque sinuum recessus a Tanai Gades usque institutæ mensura est.

129. Ibid. *Est autem ipsius Italiæ, ut diximus, XI. XX.*] Ita libri omnes manu exarati, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. Vulgati, *XII. XX.* Pelicerius in Notis Mss. et Pintianus, *X. XX.* quoniam Plinius ipse eo loco quem nunc spectat, III. 6. Patet Italia, inquit, 'longitudine ab Alpino fine Prætoriæ Augustæ, per Urbem Capuamque cursu meante, Rhegium oppidum, in humero ejus situm, a quo veluti cervicis incipit flexus, decies centena et viginti millia passuum.' Verum cum idem his verbis statim ista subjungat: 'multoque amplior mensura fieret, Lacinium usque, ni talis obliquitas in latus digredi videretur,' hanc ipsam mensuram ampliorem superiori adjici modo perspicuum est, quam centum millium passuum esse, tum ex cap. 10. tum ex 15. ejusdem libri colligimus.